

FLAVIUS JOSEPHUS:

VÁLKA ŽIDOVSKÁ.

(O zániku bývalé říše židovské a zkáze Jeruzalema.)

DÍL II.

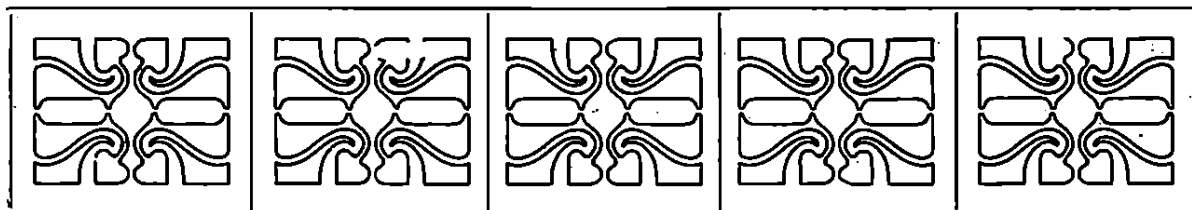
S 49 VYOBRAZENÍMI V TEXTU
- - A 12 PŘÍLOHAMI. - -

1926.

ČESKOBRATRSKÉ KNIHKUPECTVÍ
BRNO, BEZRUČOVA 23.

KNIHA TŘETÍ.

Obsah knihy třetí:

1. Jak naladěn Nero, když zvěst o zmatcích v Judsku jej stihla.
2. Kterak Židé po porážce Cestiově přepadli Askalon, ale dvakráte byli poraženi a na dvacet tisíc mužů ztratili.
3. Jak Vespasian s voji, jež v Antiochii byly posádkou do Ptolemaidy táhl, kde obyvatelé Sepphory vyšli mu v ústrety a poddati se jemu nabízeli.
4. Popis Galilee a celého Judska. Kterak Josephus chystal se dobýti Sepphory, ale od tribuna Placida, který jí ku pomoci pospíšil, byl odražen.
5. Jak Titus z Achaie do Alexandrie se přepravil, odtud na pochod se vydal a k otci přirazil, jenž co nejvíce vojů sehnal.
6. Lícen života u vojště i v táboře římském, jakož i jiných užitečných zařízení.
7. Kterak Placidus od Jotapaty odražen, a jak Vespasian od Ptolemaidy odrazil a do Judska pospíšil.
8. Římské vojsko na pochodě.
9. Kterak Židé se polekali, když spatřili tuhou kázeň Římanů a jak Římané, dobyvše Gabary, veškero obyvatelstvo, nedbajíce věku ani pohlaví, pobili.
10. Kterak Josephus svým útekem do Tiberiady obyvatelům tamějším strachu nahnal a jak podav zpráv do Jerusaléma, jak věci se mají, do Jotapaty se vrátil.
11. Kterak Vespasian zvědév o útěku Josephově do Jotapaty, jej tam oblehl.
12. Popis Jotapaty. Jak Vespasian naplniv veškero volnou prostoru kolem hradeb, obléhací stroje dal postaviti.

13. Kterak Josephus úmysly Vespasianovy mařil, zdi zvýšil, stoupcům svým šetrně vodu rozdílil a mnoho vymyslíl, aby nepřítel, město obléhajícího, omeškal.

14. Jak Josephus, vzdav se naděje uhájiti města, je opustiti chtěl, což mu však občany zabráněno.

15. Jak zařizeny tak zvané válečné „berany“. Židé Římanům obléhací stroje spálili.

16. Něco o Eleazarovi, synu Samarově. Vespasian na noze zraněn.

17. O účincích ballist a katapult a jak daleko utržené jimi údy z těla metány.

18. Kterak Vespasián město trojím obléhacím proudem sevřel a co Josephus podnikl, bráně se.

19. Jak Josephus vroucí olej na obléhatele liti kazal a berany, dav je políti odvarem řeckého sena, skluzky učinil.

20. Kterak Vespasian valy zvýšiti a pevnější obléhací stroje k městu dal přivéztí.

21. Jak v dobu tu města Japhy nedaleko Jotapaty položeného Římany dobyto, jež nejprv Trajánem, potom Titem obleženo.

22. Samařané Cerealiem úplně vyhubeni.

23. Kterak Jotapaty přeběhlikem zrazené dobyto, a centurio Antonius při tom zahynul.

24. Josephus skryl se v cisterně a tam s několika druhů pobyl, až ženou jakous vyzrazen, pojal úmysl, Římanům sám se vydati.

25. Jak druhové jeho úmyslu odpírali a co jim při tom pověděl.

26. Kterak, nemoha jich pro úmysl svůj získati, je přemluvil, aby losem bylo rozhodnuto, komu rukou svých druhů zahynouti, a jak potom ještě s jedním z nich smrti ušed, Římanům přiveden.

27. Josephus oslovil Vespasiana a od něho na milost přijat.

28. Vespasian odplul do Caesaree, by tam s vojskem svým přezimoval.

29. Kterak Židé ze ztroskotaných měst se shromáždívše, město Joppu znovu opevnili, ale od Římanů pobiti a město se zemí srovnáno.

30. Jak Jerusalemtí zprávou o neblahém osudu Jotapaty vzrušení a kterak teprve, když jim zvěstováno, že Josephus nebožtík,

do nářku se dali, ale zvěděvše později, jaké cti se jemu od Římanů dostalo, vztekem vzplanuli a ještě usilovněji války si žádali, by na Josephovi i Římanech mohli si svůj vztek schladiti.

31. Vespasian pozván Agrippou z Caesaree přímořské do Caesaree Filippovy se vydal, kde zvěděl, že Tiberias a Tarichee odpadly.

32. Tyberiady dobyto i přes to, že obyvatelé, litujíce svého odpadu, prosili, by jim bylo odpuštěno.

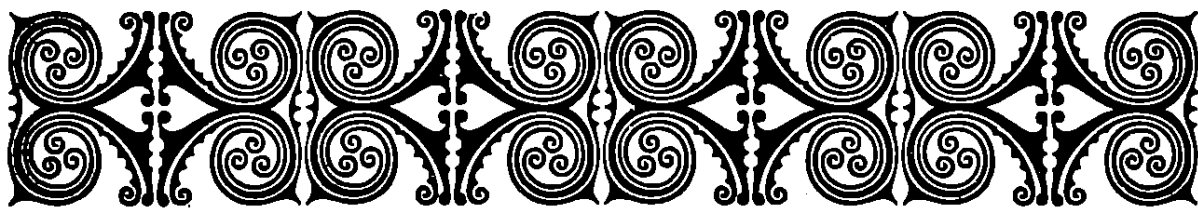
33. Titus poslán otcem do Tarichej, a když vojsko jeho, uzřevši davy nepřátel, se bálo, dodal mu odvahy, promluviv k němu.

34. Kterak Římané, řečí Titovou poslezeni i nadšeni, Tarichej dobyli a množství nepřátel zhubili.

35. Popis řeky Jordánu a krajiny Gennesar.

36. Jak naložil Vespasian se zajatými Taricheany.

I.

Vespasian od Nerona do Syrie poslán, aby proti Židům bojoval.

1. Nero o nehodách v Judsku se příhodivších zvědév, byl jak zcela přirozeno strachem a hrůzou jat; na oko tvářil se zmužile, hrdě, a ve hněvu svém tvrdil, že nehodami těmi více nedbalost vůdců než zmužilost nepřátel vinna. Domníval se totiž, že sluší se na Veličenstvo císařské, nešťastných příhod nedbatí a ukázati, že duch jeho nade všechny nehody povznesen. Jeho zkormoučená mysl však prozrazovala nepokoj, jenž v nitře jeho se uhostil.

2. Když pak uvažoval o tom, komu by rozbouřený východ mohl svěřiti, by Židů za jejich odpad potrestal a sousedních národů, jež rovněž duchem vzpoury byly nakaženy, že jediný Vespasian¹⁾ s úkol tento a schopěn vésti válku, jež měla takový význam jako válka se Židy. Byltě muž, který ve službě válečné vyrostl, a sešedivěv, již před drahnou dobou Germány ohrožený Západ Římu znovu získal, až dosud neznámou Britanii brannou mocí jemu pod-

¹⁾ Vespasianus, pravým jménem Titus Flavius Sabinus, později jako císař Caesar Augustus, císař římský v letech 69—79 po Kr., narodil se 17. listopadu r. 9 po Kr. u Reate v Sabinsku, zemřel 24. června r. 79; bojoval v Thracii, Germanii, Britanii a v Africe; jako vojevůdce v Judsku byl r. 69 povolán legiemi na Východě, s Viteliem nespokojenými za císaře, přitáhl do Říma r. 70 a ujal se pevnou rukou vlády. Syn jeho, Titus, skončil židovskou válku, Cerealis nebezpečnou vzpouřu Civiliovu v Batavii, Galii a Germanii. Zjednal kázeň ve vojáctě, odstranil hospodářství milců ve veřejné správě, povznesl přílišnou až drubdy šetrností pokleslé finance (non olet), zavedl ponejprv řádný státní rozpočet a hleděl zpustošené město Řím znovu zříditi. Proti provinciím a královstvím poplatným zakročil přísněji. Řecké filosofy jako nebezpečné státu r. 72 z Itálie vypověděl, ale za to povolil plat římským učitelům řečnictví.

robil a tak otci Neronovu Claudiovi beze vší námahy i potu triumphu dobyt.

3. To vše uznával Nero za příznivou předzvěst a ježto mimo to i ustálený věk ve válkách zkušeného muže, jeho dosavadní, nyní však i jeho syny zaručenou oddanost, jakož i jejich mladickou horlivost, jež rozvaze otcově značnou oporou býti mohla, v úvahu vzal, snad také, že Bůh předem vše tak již zařídil, odeslal jej,²⁾ aby vrchní velitelství vojska v Syrii převzal, naň mnohými řečmi, by horlivost jeho v tak vážné době podnítil, působiv a mnohými sliby ho získati se přičiniv³⁾. Vespasian vyslal z Achaje, kde právě s Neronem dlel, syna svého Tita do Alexandrie, by odtud pátou a desátou legii přivedl. Sám pak přeplul Hellespont⁴⁾ a přišel po souši do Syrie, kde římské voje a četné pomocné sbory sousedních králů shromáždil.

²⁾ Stalo se roku 67 po Kr.

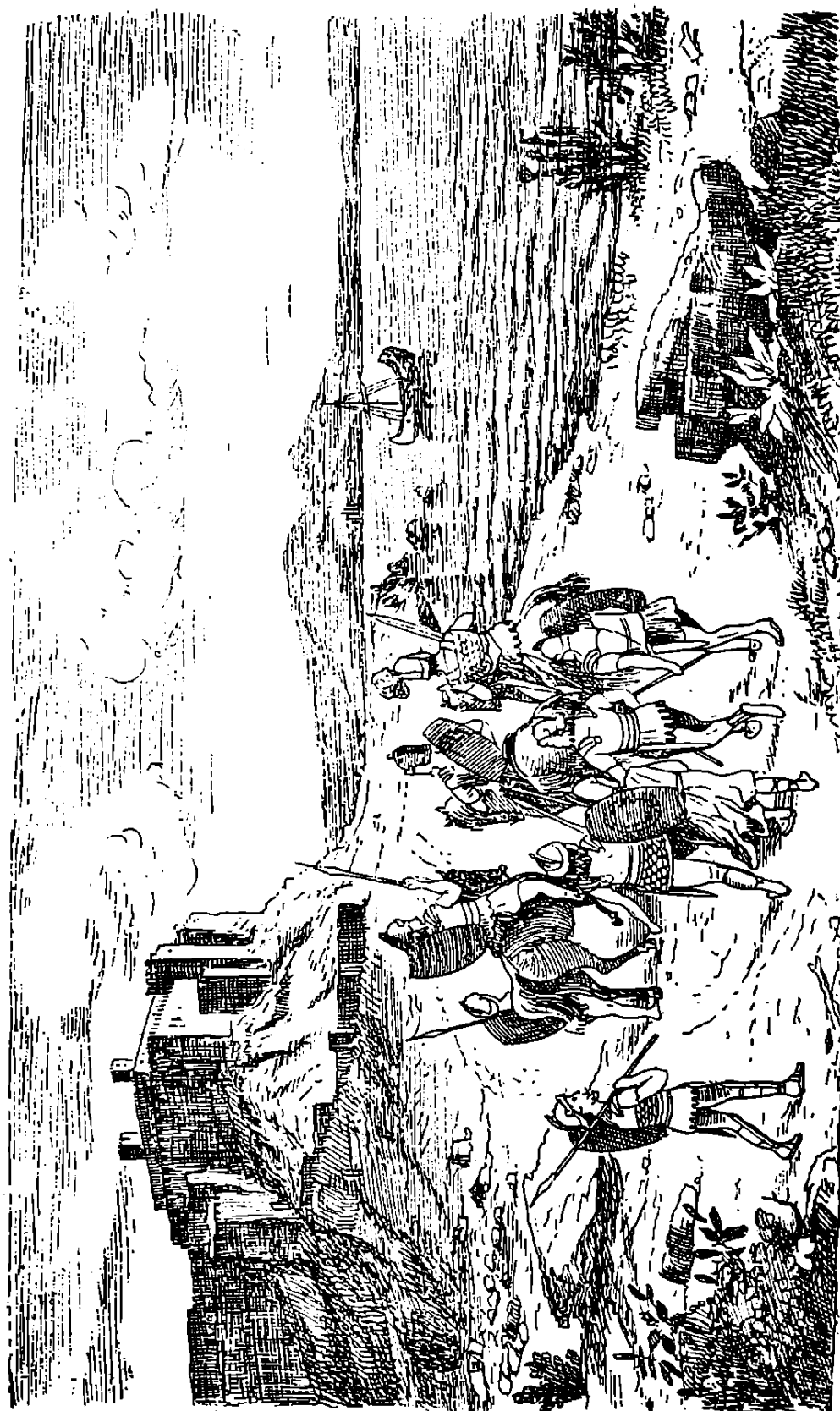
³⁾ Před tím totiž nebyl mu valně nakloněn, protože Vespasian často, když Nero zpíval, z divadla odešel, nebo v něm usnul. (Sueton Vespas. III.).

⁴⁾ Hellespont, antické jméno Dardanell, jejichž nejužší místo sedm honů, t. j. 1·295 km široké. Xerxes dal místo toto mostem s Asii spojití, by vojsko jeho mohlo tudy přejíti. Helle, dle řeckého mythu Athamantova a Nephelina, měla na popud macechy své s bratrem Phrixem býti obětována, ale oba na zlatém beranu odneseni. Hella spadla do moře — po ní nazváno Hellespontem, po česku mořem Helliným. Phrixos se zachránil a šťastně dospěl Kolchidy. Hero a Leander, pověstní milenci. Hero byla kněžkou Aphroditinou v Sextu; Leander zahořel k ní láskou, ale její stav kněžský a vůle rodičů bránily sňatku. Proto scházeli se potají. Leander plul jednou v noci za ní a zachvácen bouří, zhybnul. Když pak nazítří mrtvola jeho z moře vylovena, skočila Hero s věže kde bydlela, do něho. — Lord Byron r. 1810 Hellespont za 1 hodinu a 10 minut přeplaval. Jméno Dardanell pochází od antického města Dardanu, mezi Iliem a Abydem v Troadě, jež bylo osadou aetolekou. V Peloponneské válce svedena tu r. 411 před Kr. mezi Athéňany a Peloponnesany bitva a r. 84. uzavřen tam mír mezi Sullou a Antiochem Velikým. Od Dardanu nazvány též čtyři pevné brady na obou stranách úžiny mezi Marmarským a Egejským mořem, klíčem k Cařihradu. Jsou to: Sedil Bahr a Kilid Bahr na evropské, Kum Balessi a Kale Sultanie v Asii. Obchod soustředěn v Kale Sultanie, kde jsou i evropské konsuláty. U ústí úžiny do moře město Gallipoli, v Asii Lapsaki, někdejší Lampsakus. Hojnost vína. R. 405 před Kr. bitva u Aegospotamoi, již válka Peloponneská rozhodnuta. Athéňané zbaveni loďstva. Roku 1499 a 1657 námořní bitvy mezi Benáťany a Turky; roku 1770 ruský admirál Ephinstone a 1807 anglický admirál Duckwarth projeli tudy a zakotvili před samým Cařihradem. Roku 1809

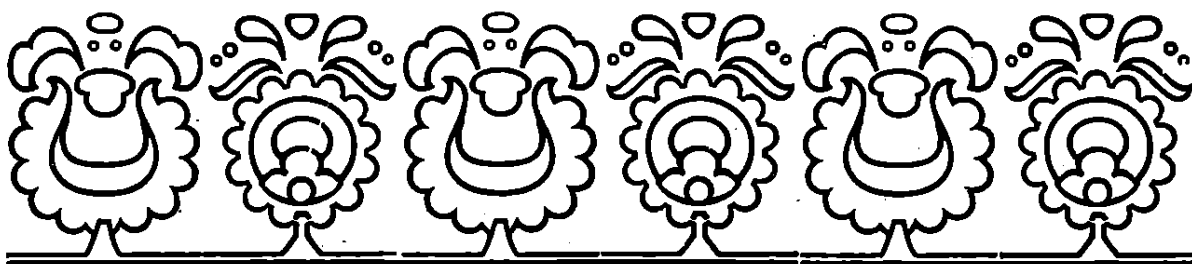
ujednáno mezi Anglií a Portou, r. 1841 mezi pěti jinými ještě mocnostmi, že nesmí tudy nijaká válečná loď projeti, což obnoveno r. 1871 a 1878, až teprve r. 1891 dovolila Porta ruským lodím nejprve dobrovolníky, později řádovým vojskem osazeným, přeplouti. Malými Dardanellami slují hrady při ústí zátoky Lepantské, Kastros Rumelias a Kastros Moreas. Dardanové, illyrský kmen v Horní Moesii u Moravy. Za Diokleciana provincia Dardania; hlavní město Naissus (dnes Niš), rodiště Konstantina Velikého; též mytičtí obyvatelé města Dardanu na úpatí Idy, v Trojské válce spojenci Trojanů, podobně jako Téukrové. Později za křesťanských císařů slula Hellespontem provincie, utvořená z někdejší Troady a Mysie. Za dob apoštolských náležela Troas se soujmenným hlavním městem ještě k Malé Phrygii (Spahn, De agro Trojano) a Mysie byla částí provincie Asie. Metropolí byl Kyzikos, dnes Artaki, položený na kterém z ostrovů na pobřeží Malé Asie; 16 biskupství suffraganních. První biskupové: Aphrodisius a sv. Nikon, jenž umučen na Sicilii okolo r. 250. Něco jiného Helenoponteus, někdejší galatský Pontus, nebo západní část bývalé říše Pontské.

STAVBA
 ČESKÉ
 V BANĚ. ———
 ZE
 VANG.

Římská vojenská blůdka na výzvěděch v krajně genesaretské.

II.

Porážka u Askalonu. Vespasian postupuje ku Ptolemaidě.

1. Po porážce Cestiově svými neočekávanými úspěchy Židé zbujněvše, nedovedli již vášní svých na úzdě zdržeti a hleděli, jakoby zdarem nutkání válce většího a většího rozsahu dodati. Neprodleně shromáždili kde koho, jenž zbraní jakž takž vládl a táhli na Askalon. Je to starobylé, pět set dvacet honů¹⁾ od Jerusalema vzdálené město, jehož Židé odjakživa nenáviděli a proto také prvé vyvoleno bylo, by- útokům jejich podlehlo. V čelo výpadu tohoto postaveni tři mužové tělesnou silou i rozvahou svoji proslulí: Niger Zájordánský (Peraïta), Babyloňan Silas a Essen Jan. Askalon byl sice dobře opevněn, ale neměl nijaké téměř posádky; byla tu všeho všudy kohorta²⁾ pěchoty a několik jízdných oddílů, jimž velel Antonius.

¹⁾ Dle naší míry cestné 96·2 km.

²⁾ Kohorta, desátý díl legie zprvu 120, později 400 až 600 mužů pěších, 30 až 60 jezdců, tedy asi náš prapor (bataillon). Byla pak legie spořádáný, ze všech způsobů zbraní složený oddíl válečný. Čítala spočátku 1200, později 4000 až 6000 mužů pěchoty a 300 až 600 jezdců. Později 4000 až 6000 pěchoty a 300 až 600 jezdců. Později rozdělena legie (u Sušila „tma“) na deset kohort, každá kohorta na tři maniply a manipul ve dvě centurie (setniny): Když pak odstraněna jízda legijní, nastala ve vojště římském značná změna. Jízda vyňata znenáhla ze služby v poli, přidělena ke družině vojévůdcově, až posléze učiněna z ní jeho čestná stráž. I rozdíly censu a třídy věku pominuly časem. Velité (lehkooděnci) také přestali; hastati, principes a triarii co do důstojnosti i způsobu zbraní učiněni úplně sobě rovnými. Vojsko, jež dosud přesně v legie a pomocné sbory (auxilia) členěno, za doby císařů, jimž jediné podléhalo, proměněno ve vojsko stálé. V Římě i v provinciích veleli jemu místodržitelé. Za doby Augustovy rozeznávány legie, auxilia (pomocné sbory, též námezdné oddíly) a loďstvo. Všechny sbory, jež nepočítány k legiím,

2. Jsouce nejvýš rozhořčeni, Židé, popílili si s pochodem tou měrou, že z čista jasna objevili se před městem, jakoby zblízka zcela byli přišli. Antonius však, jenž o úmyslu jejich, přepadnouti nenadále Askalon, byl včas zpraven, vytáhl s jízdou z města a nedal se množstvím nepřátel ani jejich odvahou odstrašiti, odolal prvním jejich útokům a odrazil ty, již na hradby se drali. Beze všeho výcviku ve zbrani bojující proti vojínům ve válce osvědčeným, pěší proti jízdě, beze všeho ladu a skladu rozestaveni, proti semknutým v šik oddílům vojinů v plné zbroji válečné toliko na kvap sehnanými zbraněmi opatření více vztekem rozlíceni, než rozumnou úvahou vedeni a nad to ještě stojíce proti mužstvu, jež v každém ohledu ukázněno, rozkazu kdejakého na slova dbalo. Židé snadno podlehli; neboť jakmile přední jejich řady ve zmatek uvedeny, obrátili se na útěk, narazili na ty, kteří za nimi na hradby útočili a zranili se jejich zbrojí, až posléze všichni ustoupili útokům jízdy a po rovině se rozptýlili. Tato však byla prostranna a odevšad koňstvu přístupna, což pro Římany mělo velikou výhodu, takže většiny Židů mohli porubati. Nadjeli si totiž za prchajícími a obrátivše se proti nim, rozehnali ty, kteří na útěku se shromáždili a ubijeli je hromadně. Jiní obklíčili jednotlivé houfce Židů se všech stran a sevřevše je, beze vší obtíže jich postříleli. Židé i přes svoji převahu číselnou připadali sami sobě opuštěnými, ztratili hlavu; Římanům však, třeba jich bylo málo, štěstí přálo a proto troufali si, jako by jich sdostatek bylo. Ježto však onino, stydíce se za svůj útěk a doufající přece ve příznivý jakýs obrat, s neštěstím svým zápolili, a tito opět z výhod svých těžiti hleděli, protáhl se zápas až do večera. Posléze pokrývalo deset tisíc Židů, mezi nimi i vůdcové Jan a Silas jako mrtvoly bojiště, ostatní však více nebo méně zraněni, prchli s Nigrem, jenž na živu zůstal, do idumejského městečka Sallis.³⁾ Římanů v boji tom velice málo jen zraněno.

sluby auxilia. Jim zůstala z většího dílu stará výzbroj, podle níž i zvaní, na př. lučičtí, byli-li pěší, pedites sagittarii, jízdní equites sagittarii atd. Později vyvinuli se ve vojště římském i u obyčejného mužstva jisté stupně hodnosti (vznik poddůstojníků), z nichž polní měřiči, trubači atd. vyňati.

³⁾ Sallis, městečko v Idumee, jehož poloha neznáma; podle všeho, jak někteří se domnívají, asi dnešní ed-Džullis, 8 km na severovýchod od Askalonu vzdáleno, jinak hapax legomenon, t. j. pouze na tomto místě.

3. Ani děsná porážka tato pýchy Židů nezlomila, nýbrž neštěstím svým právě ve své šílené až odvaze tou měrou posíleni, že nedbajíce tolika mrtvol po nichž jim bylo šlapati, dali se dřívějšími úspěchy zaslepiti a druhé porážce přímo v náruč vletěli. Nedopřavše sobě ani tolik oddechu, až by se ze svých ran vyhojili, shromáždili neprodleně veškeru svoji válečnou moc, aby ve větším ještě počtu a zuřivějším vztekem na Askalon udeřili. Následoval však i tam jim v patách, následkem jejich nezkušenosti a jiných vojenských nedostatků, dřívější neblahý osud. Antonius byl tentokrát opatrnější a dal potají veškery průchody osaditi. Židé ničeho se nenadavše, upadli v zálohy jim nastrojené a prve než mohli šik válečný sestaviti, jízdou obklíčeni. Znovu jich přes osm tisíc zbito. Ostatní dali se na útěk, s nimi i Niger, jenž na ústupu ještě mnohý čin udatnosti vykonal. Nepřátelé však pustili se za nimi a vehnali je do věže pevnostní v městečku Bezedelu.⁴⁾ Aby však u věže téměř nedobytné se zdržíce, zbytečně času nemařili a vůdci nepřátel, jenž i nejudatnějším z nich byl, nedali za živa uniknouti, založili vojnové Antoniovi, jak jim rozkázáno, zdola pod věží oheň. Sotva však oheň věž ztrávil a se zbořila, odtáhli Římané, plni radosti, majíce za to, že Niger v plamenech uhořel. Tento však s věže do odlehlé jakés podzemní chodby seskočiv, v ní po třech dnech, když druhové jeho jej s pláčem hledali, chtěce ho pohřbíti, nalezen, ozvav se jim z hlubin, když jej volali. Jeho objev dodal Židům nové odvahy, naplniv jich radostí; neboť nemyslili jinak, než že sama Prozřetelnost Božská jim ho za vůdce pro budoucí časy zachovala.

4. Vespasian převzal v Antiochii, hlavním městě Syrie, již co do velikosti i blahobytu beze sporu třetí místo⁵⁾ ve světové říši římské náleží, velitelství svého vojska a spojil se tam s králem Agrippou, jenž v čele některých svých sborů ho očekával, načež pospíšil do Ptolemaidy. Tu vyšli jemu vstříc pokojně smýšlející občané Sepphorští z Galilee, kteří k vlastnímu prospěchu svému prohlédajíce a moc římskou uznávajíce, již před příchodem Vespasianovým se s Cestiem Gallem dohodli a od něho posádku římskou

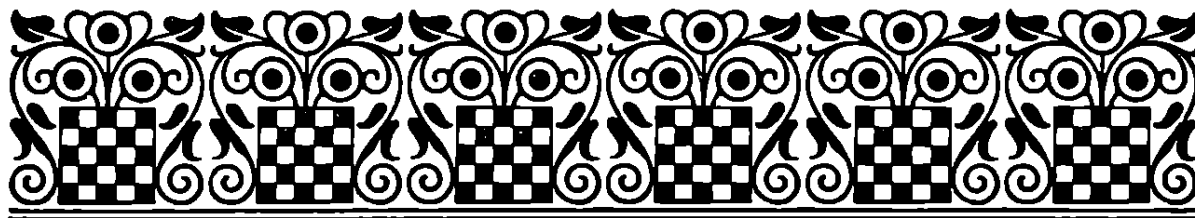
⁴⁾ Bezedel, pohraniční městečko v Judsku nedaleko Askalonu, jehož polohy dnes přesně stanoviti nelze; hapax eiremenon.

⁵⁾ Na prvním místě byl Řím, na druhém Alexandria v Egyptě.

přijali. Nyní s myslí ochotnou před Vespasiana předstoupivše, uvítali jej jak náleží, a slíbili, dovoří-li, že boje proti krajanům svým se súčastní. Na jejich prosby povolil i zanechal jim Vespasian posádky jízdní i pěší, kolik uznal, že stačí, by odolala útokům, jichž snad nepokojní Židé by se podjítí mohli; neboť ztrátu Sepphory považoval pro nastávající válku za velmi nebezpečno. Bylať největším městem v Galilei a tak přirozenou svojí polohou chráněna, že za nedobytnou ji bylo míti, a mimo to se i za pozorovací stanici pohybů odbojného národa nejlépe hodila.

III.

Popis Galilee. Samaří i Judska.

1. Galilea dělí se na tak zvanou hořejší a dolejší (t. j. severní a jižní) a jest Foinícií a Syrií se dvou stran¹⁾ obemknuta. Na západě ohraničena Ptolemaidou i jejím územím, jakož i pohořím Karmelem,²⁾ jenž kdysi ku Galilei náležel, dnes však územím

¹⁾ t. j. severní a jižní.

²⁾ Karmel, po česku „les zabrad“, značí jako vlastní jméno a) z řetězů hor i pahorků složené, ostře vystupující předhoří Palaestiny (promontorium Carmelum Plin. Hist. natur. V. 17. srov. Jerem. XLVI. 18.) jižně Akka, kde tvoří jednu ze stěn mořského chobotu, do něhož Kison (el-Mukkatta) ústí. Odtud táhne se pohoří směrem jihovýchodním tím způsobem do země, že v levo ohraničuje rovinu Jesreelskou, v pravo však v podobě téměř půlměsíčité nebo srpovitě úrodnou nejvyšší rovinu zahrad k moři otvírá. Délka jeho od severozápadu k jihovýchodu asi 60 kilometrů. Na severu souvisí řadou pahorků, jež od Safedu táhnou se směrem severozápadním, s Lisabonem, na jihu pak řetězem pahorků od východu na západ se vinoucím, s pohořím Ephraim. Dle novějších výměrů (Daniel I. 274.) položeno asi 500 m nad hladinou mořskou. Kamenná kostra pohoří složena vesměs z vápence; odtud vysvětliti si možno tak četné jeskyně, zejména na straně západní, jež nezřídka velmi prostranné a úzkými otvory spojeny, v širokých záhybech do dálky značné se táhnou. Je jich celkem asi tisíc a byly nezřídka útočištěm pronásledovaných (Amos IX. 3.; III. kn. Král. XVIII. 13.) anebo bydlištěm těch, kteří v tiché odloučenosti od světa život Bohu zasvěcený tu trávili; některé z nich mají dokonce vchod, okna i lůžko do skály vytesány. Největší pak z nich zdělí dvaceti a zšíří i zvýší asi 15. loket považuje se za jeskyni Eliášovu. (III. kn. Král. XVIII. 20, 42). Veškero pohoří má ráz úrody i půvabu, jimiž nad ostatní pohoří Palestýnská již ve starověku vynikalo a tak se stalo v Písmě příslovečným. Podle Isaiáše (XXXV. 2): Dáti slušno pouští okrasu Karmelu a když bída do opravdy zahrozí, zpustne. Karmel (Amos I. 2; Nahum I. 4; Isaiáš XXXIII. 9; Jeremiáš XLVIII. 33). I nevěsta velepísně (VII. 5) zdobou hlavy své ku Karmelu se přirovnává. Rozbrázděn v četné prohlubně a údolí, bohat jak bojnými prameny, tak i

Tyrským; u něho pak položeno město jezdců Gaba,³⁾ jež tak slove, poněvadž jezdcové ze služeb Herodových propuštění se tam usadili. Na jihu táhne se podél Samaří až k řece Jordánu.

bujným rostlinstvem. (Schubert III. 211; Richter Wallfahrten 66). Na úpatí zvláště na západě směrem k moři rostou vavříny a olivy, na výšinách pak krásné dubové a smrkové lesy. Květena Karmelu velmi bohatá a rozmanitá, poněvadž útvary horské s útvary údolín a pobřeží mořského v sobě spojuje. Pastviny oplývají tučnými travinami bujného vzrostu (Jerem. I. 19; Nahum I. 4; Isaiáš XXXIII. 9). Hyacinty, narcissy a jiné vonné květiny daří se skvostně. (Is. XXXV. 2), *Laetis paseuis abundat*, píše sv. Jeroným a k Is. IV. 26 dodává: „*Oleis consitut et arbustis vineisque condensus*“. Překvapující a povznášející jest širošířá, velmi vděčná rozhlídka s jeho vrchole; neboť na západ prostírá se hladina mořská, k severu sleduje zor Foinické pobřeží a na východ rozložená nejvyšší rovina Jesreelská. Pohoří toto má i svou dějinnou důležitost. V ohledu politicko-geografickém bylo východní hranicí kmene Aserova naproti kmeni Issacharovu (Jos. XIX. 26 Flav. Starožitn. V. 122), později stalo se hranicí mezi Galileou a Tyrským územím. (Jos. Flav. Vál. žid. III. 3, 1). Posvěceno pak pobytem proroka Eliáše (III. kn. Král. XVIII. 17, 30; 42—45) a odtud i dnešní jeho jméno Džebel Mar Elias. Za Eliseem přišla do hor těchto Sunamitka (IV. kn. Král. IV. 25). I ve světě nežidovském hrálo pohoří Karmel důležitou roli. Dle Jamblichia zdržoval se tu nějaký čas Pythagoras (Vita Pythag. c. III.) a Vespasianovi tam obětujícímu dal kněz jakýs prý pohlednouti do jeho šťastné budoucnosti (Tacit. Histor. II. 78). Zbožná Helena dala na vrcholu Karmelu vztyčiti kříž, vystavěti chrám. Záhy uchýlili se křesťané, pobídnuti utulností pohoří tohoto, na ně, oddavše se tu životu poustevnickému a tak vznikl znenáhla řád Karmelitánů (Orden B. M. V. de monte Carmelo, založený Bertholdem z Kalabrie r. 1156), jenž původně skládal se z kaple a mnoha cel, jež byly vesměs do skály vytesány. Roku 1720 znovu vystavěný klášter sv. Eliáše proměněn r. 1799 v nemocnici morem stížených. Na severozápadním úbočí, 165 m nad hladinou mořskou vypíná se štědrosti Ibrahima paše r. 1826 založený a zbudovaný prostorný klášter sv. Eliáše. (Deir Mar Elias), jenž slyne svou pohostinností. — b) Karmel, město v území kmene Judova (Jos. XV. 15) a to na jihozápadě, ještě ve východních výběžcích řečeného pohoří, jihovýchodně od Hebronu položené, dnes Kurmul se zříceninami z dob křesťanských značného rozsahu. Za dob válek křižáckých ještě stávalo (Tyr. de Bello ac. XX. 30). Uprostřed ssutiny římské tvrze. Staré město známo z dějin Saulových a Davidových (I. Sam. XV. 12.; XXV. 2.; XXVII. 3.; Talest. Explor. Fund 1875 20).

³⁾ Gaba, jméno několika měst v Palestýně. Tak slulo mezi jinými místo v jižních končinách Judska, na jihovýchod od Hebronu položené (Jos. XV. 57); též i město v území kmene Benjaminova, jež proto v kn. Soudců XIX. 14 slove haggibah ašer lebbinjamin, Gabaa, quae est in tribu Benjamin (I. Sam. X. 26). Proslulo hanebným činem na ženě kterého levity spáchaným, pro

Na východě sousedí s okrsky Hippanou a Gadarenou,⁴⁾ dále s Gaulanitidou a královstvím Agrippovým⁵⁾; na severu posléze přimyká se k němu Tyrus se svým územím. Dolejší, nebo spodní Galilea prostírá se délkou svojí⁶⁾ od Tiberiady až ku Chabu-

terý s jinými ještě osadami na blízku Benjamily bylo ztroskotáno (Soudc. XIX. 14). Později znovu vystavěno; proslulo hlavně tím, že se v něm narodil a přebýval Saul, podle něhož i Gabaa Saul nazváno (I. Sam. XV. 34, II. Sam. XXI. 6). Města tohoto nalezl, jak se domnívá, Robinson v dnešním Tell el Fúl (Biblioth. sacra August. 1844 598; srovnej rovněž Tala est. Explorat. Fund 1877, 104; 1881 44; 1882 59). Gabaa slulo i levitské město na území Benjaminově, naproti Michně na silnici do Jerusalema vedoucí, severně zmíněného již soujmenného města položeno. II. Sam. V. 25; IV. kn. Král. XXIII. 8; I. Paralip. VIII. 6, II. Paralip. XVI. 6; I. Ezdr. II. 26). Není-li v hebrejském textě III. kn. Král. XV. 22 a II. Paralip. XVI. 6 chyba opisovači způsobená, slulo město toto Gabaa Benjamin a bylo králem Asou zbudováno. (Palaest. Explor. Fund 1874 61; Valentiner, Beitr. zur Topograph. des Stammes Benjamin, Zeitschr. der deutsch. morgenl. Gesell. XII. 1858, 161). Jiné město téhož jména byla Gabaa, řečená „jízdecká“ nebo též „město jezdců“, zvaná odtud, že Herodes Veliký své zasloužilé vojíny od jízdy tam usadil, obdařiv je pozemky (Jos. Flav. Starožitn. XV. 8, 5). Jak se někteří domnívají, leželo v Galilee, jižně dnešní Haify, tehdejší Kaiaphy nebo Hefy, asi 10 km. zdálí a vskutku podnes ještě v končinách těchto osada Džeba, jež jménem svým na ni upomíná. Ale přes to někteří, mezi jinými i Sušil, ji s Kaiphou stotožňují. Dnešní Haifa, po česku „země bez deště“, přístavním městem ve vilajetě Beyrutském na severovýchodním úpatí pohoří karmelského, asi 10.000 obyvatel, z nichž bezmála půl čtvrtá tisíce katolíků: známý hospic Karmelitů; vývoz pšenice, kukuřice, sasanového oleje i bojně vína; výroba mýdel. Rodiště velékněze Kaifáše, jenž slul vlastně Josef — jméno Kaiphas značí pouze z Kaiphy rodilý — a spravoval úřad svůj (v l. tech 18—36 po Kr.) za Pontského Piláta, který mu Pana Ježíše k výslechu poslal. (Mat. 57; Jan XVIII. 4). Na východ od něho někdejší Sykaminus (město sykomor), jihozápadně od Ptolemaidy a severně Caesaree, na jehož půdě vlastně dnešní Haifa zbudována. (Flav. Starož. XIII. 12, 3). R. 1100 dobyto Tanleredem, r. 1187 však opět v rukou Mohamedánů, dobyto byvše Saladinem.

⁴⁾ Vlastně toparchia Hippena a Gadarena; toparchie = kraj, krajiště, podkrají, okrsek. též území jednotlivých měst. Náčelníkem byl toparcha s výkonnou mocí, asi jako dnešní okresní hejtman, nebo dříve pan krajský nebo vrchní. Hippena jest podkrají města Hippu na jihovýchodním pobřeží jezera Genesaretského; Gadarena, též Gadaris zvaná, podkrají okrsek Gadarský, leželo odtud na jih. Gaulanitis byla k severu a východně i severně od ní prostíralo se království Agripovo.

⁵⁾ Viz dole odstavec 5.

⁶⁾ Rozloha od východu k západu; šířka pak od severu k jihu.

ZŘÍCENINY TVRZE V TIBERIADE.

lonu⁷⁾ nedaleko pobřeží u Ptolemaidy a šířkou svojí⁸⁾ od vesnice Xalothu⁹⁾ na veliké rovině až k Bersabě, kde šířková rozloha hořejší Galilee se začíná a až ku vsi Bace¹⁰⁾ na pomezí Tyrském sahá, kdežto rozloha délková od Thelly,¹¹⁾ městečka u řeky Jordánu až po Meroth¹²⁾ se počítá.

2. I přes nepatrnou rozlohu obou těchto krajín a jejich naprosto nežidovská okolí odolali Galileané každému vpádu nepřátel,

⁷⁾ Chabulon, pomezí osada v dolní Galilee nedaleko Ptolemaidy, snad totéž jako Zabulon (II. 18, 9) dnes vesnice Kabul, čtyři hodiny od St. Jean d' Acre; (III. 3, 1; Star. VIII, 5, 3; Životop. Jos. 43). Chabulon, též Chabalon slul též okrsek asi dvaceti měst Galilejských, jež obdržel král Hiram Tyrský od Šalomouna náhradou za dodané dříví ke stavbě chrámu Jerusalemského; jméno toto značí prý nespokojenost jeho s touto odplatou (III. kn. Král IX. 13), ale etymologicky nelze ji odtud dovésti. (Böttger, Topogr. histor. Lexicon zu den Schriften des Jos. Flav. str. 83)

⁸⁾ Délkou rozuměti tu rozlohu od východu k západu, šířkou od severu k jihu.

⁹⁾ Xaloth, vesnice v Dolní Galilee, dnes Iksal, též Xal nebo Zal, na rovině Ezdrelonské, nedaleko hory Tábor; hapax eiremenon, t. j. pouze na tomto místě.

¹⁰⁾ Baka, vesnice v Galilee, jejíž poloha dnes naprosto neznáma; jinak hapax legomenon.

¹¹⁾ Thella, městečko v Galilee, kde však neznámo, snad dnešní zříceniny zvané Thalla 2½ hodiny vzdálené od Keravy (Van de Velde); hapax legomenon.

¹²⁾ Meroth, město v severní Galilee, jehož poloha dnes neznáma srovn. II. 20, 6; III. 3, 1.

* * *

Zříceniny tvrže v Tiberidě. Na severní straně města na nepatrné výšině rozkládají se mohutné zříceniny prastaré tvrže. Mnozí badatelé tvrdí o ní, že vystavěna byla na tomto místě již za dob Kristových, a že když Josephus Flavius Tiberiadu opevňoval, také tvrž v mnohém ohledu zdokonalil. Tvrz má značné rozměry a nynější její stav pochází z dob křížáckých. Roku 1099 zřídil Tankréd knížectví v Galilei a ustanovil Tiberiadu hlavním městem. V této době zřízeno bylo v Tiberiadě také biskupství, které podléhalo arcibiskupství Nazaretskému. Roku 1169 byla Tiberiada stížena zemětřesením. r. 1187 po porážce, kterou způsobil křesťanům Saladin u Hattinu, upadla na vždy v moc Turků. Až do roku 1837 byla celkem zachována, avšak zemětřesení, téhož roku vzniklé, zhoulo ji, a od té doby je v ssutinách. Několik tureckých vojnů, kterým je svěřena stráž ve tvrzi, bydlí v nedalekých kasárnách. Tvrz vystavěna jest z čedičových černých kamenů, jež spojeny bílou maltou, čímž zbytky zdi a ssutiny tvrže skýtají zajímavý pohled.

ježto od mládí svého v boji se vyznali a vždy co do počtu jich hojně bývalo. Mužům nenedostávalo se nikdy zmužilosti a zemi mužů; tato pak úrodná, oplývající žirnými pastvinami, hojně stromovím všeho druhu posázena a rodící tak vydatně, že i lného rolníka takřka sama od sebe ku práci pobízí. Odtud i pochodí, že veškera země obyvateli svými pečlivě vzdělávána a ani píď jí nikdy úhorem neleží. Z téhož důvodu má i hojně měst a obyvatelstvo pro úrodnost půdy na venkově tak husto, že ani nejmenší odlehlá vesnice nemá pod patnáct tisíc obyvatel.¹³⁾

3. A vůbec byť i co do velikosti Galilee za Peraeu bylo klásti, přece významem svým nad ní daleko předčí, jsouc po celé rozloze své vzdělána a úrodným rostlinstvem všeho druhu přebohata. Peraea však za to ač mnohem větší, přece z většího dílu pusta, liduprázdná pro své drsné podnebí a tudíž i jemnějších plodů neschopná roditi. Méně drsné úrodné polohy, pokud tam jsou, jakož i roviny, jež hodí se k tomu, pěstovati tu různé stromoví, osázeny ponejvíce olivami, vinicemi i palmami, jsouce hojně svlažovány horskými potoky, a vysušeny-li tyto horskými větry, vydatnými prameny, jež nikdy nevysychají. Co do délky své prostírá se Peraea nebo Zajordání od Machaeru až k Telle, jež na severním pomezí položena, a řeka Jordán tvoří hranici na západě; na jihu jest Moabitis¹⁴⁾ sousední zemí a na východě stýká se s Arabií,

¹³⁾ Srovnej zajímavou stať Raumerovu: Die Glaubenswürdigkeit des Josephus Flavius (Raumer, Palaestina str. 466).

¹⁴⁾ M o a b, po česku „od otce“ ve Starém Zákoně a) jméno syna Lotova zrozeného z jeho starší dcery (Genes. XIX. 37, Jos. Flav. Starožitn. I. 11, 5), b) jméno kmene od něho poslého (Exod. XI. 15; Starožitn. V. 4, 1; IX. 1, 2); c) jméno krajiny jím obývané (Genes. XXXVI. 35), jež ve Vulgatě slove regis Moabitis, nebo prostě Moabitis (Ruth I. 1). Moabitě vzrostli spolu se spřízněnými Ammonity v pohoří jihovýchodně Mrtvého moře v mohutný kmen a táhli s nimi odtud k severu. Rozdělili se s nimi pak o území mezi Arnonem, Jabokem a Jordánem tak, že pro sebe jižní polovici jeho podrželi a v ní se usadili. Tu však vetřeli se k nim západojordánští Amorhaeové nebo Amorité a tak Ammonité a Moabitě tísňeni Amority, i byli nuceni k jihu se obrátiti; tím dostalo se Moabitům v úrodné hornatině za Arnonem stálého sídla. Za jižní jejich hranici považovati Zared, ať tento s Isaiášovým „potokem vrbovým obrostlým“ (Is. XV. 7) totožný jest, nebo není. Po svých dřívějších obyvatelích dostalo se rovině u Jordánu, jež naproti Jerichu ležela, jména „nivy moabské“ (arboth Moab, campestris Moab). Vlastní však území Moabské vyplněno horami,

z nichž v Písmě Svatém toliko Peor, nebo Phogor (Num XXIII. 28) a Abarim (Num XXI. 11) se výslovně připomínají. Z osazené země vypudili dílem a dílem zhubili Moabitě obyvatelstvo původní Emim zvané (Deuteronom II. 11, 20) a převzali dědictvím po něm jeho kulturu. Bezpochyby měli již pevná sídla a proto považovati je za původce nesčetných kamenných pomníků všeho druhu, s nimiž v prastaré této zemi cestovatelé všude se potkávají. Zcela určitě byly Moabitě v osazeném jimi území rolníky, pilně hledíce si i chovu dobytka; neboť k oběmu skýtala jim země hojně vhodné příležitosti. Toliko na západě spadá pohoří příkře jako stěny do Mrtvého moře; na východě pak přechází znenáhla v náhorní rovinu, regio Moabitis nebo sedeh Moab řečenou. Nejen četná údolí, nýbrž i hřbety její velmi úrodný; Moab mohl tudíž cizince uživiti, když jinde pro neúrodu hlad se vzmožil. (Ruth I. 1) měl hojnost vína i ovoce (Isaiáš XVI. 8, 10) a pastviny nesčetnými stády ovec se jen hemžily, tak že snadno obyvatelé mohli takové dávky odváděti, jak ve IV. kn. Král. III. 4, udáno. Odtud plyne i, že záhy se rozmohli a v zemi Moabské hojně měst jimi založeno. Hlavním městem bylo Ar; na jihozápad odtud leželo Kir Moab (Vulg. murus Moab), dnes Kerek, dále Dibon, Hesebon, Arver; mimo to ještě celá řada jiným měst, Is. XV. a Jerem. XLVIII. uvedených. Pokud známost dějin sahá, vládli zemí Moabskou králové. Záhy však oddali se obyvatelé její ošklivému modlařství. Národním jejich božstvem byl Chamos, nic než jakás obdoba kananejského Baala a pokud i Ammonity uctíván (Soudc. XI. 24) ammonitského Molochu. Jako tomuto, tak i Chamovi přinášeny lidské oběti (IV. kn. Král. III. 27; Amos II. 1) a jako Baal, tak i Chamos jeví se pode jménem Baal Peor (Beelphegor) předmětem necudného kultu, kde dívky svoji pannenskou čistotu jemu na oltář kladly. To co Num. XXV. 1, 2 o Moabských ženách vypravováno, svědčí zcela zřejmě, jaký zhoubný vliv taková modloslužba na mravy národa míti může. Do posvátných dějin vstupují Moabitě teprve odchodem Israelitů z Egypta. Byloť jim zapovězeno Moabu dobýti nebo jemu jakkoliv uškoditi (Deuteronom II. 29; XXIX. 1; Soudc. XI. 35) dále k východu. Když pak říše Ammonitské ztroskotány, domníval se tehdejší král moabský Balak, že se strany nových sousedů jest se mu o bezpečí říše své se obávati a hleděl proto vrácející se Israelity kouzly Balaamovými zničiti (Num. XXII. až XXIV. 25). Úmysl jeho se mu však nezdařil, ale rada Balaamova získati Israelity modloslužbě Baal Peorově se osvědčila (Num. XXV. 1—9). Brzy po smrti Josuově byli Israelité osmnácte roků moabskému králi Egonovi poplatni, Aodem však poplatnosti zase zbaveni (Soudc. III. 12—30). Později, jak kniha Ruth svědčí, zavládly mezi Israelém a Moabem přátelské poměry; za Saula však náležejí i Moabitě mezi poražené nepřátelské národy (I. Sam. XIV. 47). David, pravnuk Moabitky, na útěku svém před Saulem hledal v Moabu útočiště a svěřil králi tamnímu rodiče své v ochranu (I. Sam. XXII. 3, 4). Ale, jak se zdá, nevděkem se mu za to odplatil; neboť

Silbonitidou,¹⁵⁾ územím Philadelphským a Gerason.

4. Země Samaří leží uprostřed mezi Judaeou a Galileou. Počíná u vesnice Ginaee¹⁶⁾ a končí u toparchie Akrabatské. Přirozená povaha její tatáž jako Judska; obě krajiny totiž oplývají hojně

stav se králem, naplnil zemi hrůzami kruté války (II. Sam. VIII. 2; I. Paralip. XVIII. 2) a podrobil si ji. Za Šalomouna nebo Jeroboama však dobyli si Moabitě opět své samostatnosti, až zase znovu za Amriho říši severní nebo Israelské podlehli. Za Joase přešli Moabitě k útokům a vpadli do říše severní (IV. kn. Král. XIII. 20). Jeroboam II. položil sice loupežným jejich nájezdům meze, ale brzy bylo jemu činiti s přitáhnuvšími Assyřany, což Moabským přišlo velmi vhod, neboť podařilo se jim hranice svých značně na sever posunouti, takže dle Isai. XV. a Jerem. XLVIII. panství své i o území Rubenovo a Gadovo rozšířili, což bylo tím snazší, neboť obyvatelstvo odvedeno do Assyrského zajetí, a Assyřané, když uznali jejich svrchovanost, nečinili jim nijakých obtíží (Schrader, Keilinschriften und das alte Testament str. 258). V posledních dobách říše Judské zneprátelili se Moabitě s ní a pomáhali králi Chaldejskému v bojích proti ní (IV. kn. Král. XXIV. 2). Ale přes to přece podrobil si Nabuchodonosor, vraceje se z Egypta Moabity i s Ammonity. (Flavius, Starožitnosti X. 9; 7.) Zachovali si však i tu svoji národní samostatnost, neboť I. Ezdr. 9. 1. a II. Ezdr. XIII. 1, jmenují se Moabitě mezi národy, s nimiž Israelité vstupovali ve svazky manželské. Antiochus Epiphanes nečinil jim nijakých nesnází, snad proto, že již tehdy (Daniel XI. 41) byli pod svrchovaností říše Nabatejské, jež neustále na sever se šířila. Když pak Makkabejci pokoušeli se Zájordání Nabataeům vyrvatí, uvrhl Alexandr Jannaeus Moabity v poplatnost, ale nemohl, leč jen z části území jejich se zmocniti. (Jos. Flav. Starožitnosti XIII. 13, 5; XIV. 2; XV. 4.) S říší Nabatejskou připadla i Moabitis r. 105 po Kr. říši římské a od té doby mají také mince města Areopole (Ar) na sobě obrazy Caesarů římských. Později, když křesťanství se počalo šířiti a Sabaeové k severu se stěhovali, bylo národnosti Moabské ustoupiti a s počátkem islamu mizejí Moabitě z dějin. O stupni vzdělanosti u Moabitů v posledních letech jejich existence svědčí různé památky v končinách těchto nalezené, pokud totiž pravosti „starožitností moabitských“ lze dokázati. (Rosemüller, Handb. der bibl. Altertumskd. str. 49. Kautsch a Socin, Echtheit der moabitischen Altertümer; Palest. Explor. Fund. 1876 99; 1878 41, 88; 1879. 1, 187; 1880 249; 1888 186; Couder Heth and Moab.).

¹⁵⁾ Silbonitis, totéž co Sebonitis nebo Essobonitis, totiž krajina Palestýnská k Peree náležející, několik mil na východ od severního cípu Mrtvého moře položená, kde dnes zříceniny Hesbân; hapax legomenon; srovnej II. 18, 1.

¹⁶⁾ Ginaee, vesnice na pomezí Galilae a Samaří v rovině Jesreëlské nebo Ezdraëlonské položená, kde Galileané Samařany za správy Cumanovy přepadeni; srovn. II. 12, 3; III. 3, 4; Starožitn. XX. 6, 1.

hůrami i rovinami, jsou snadno vzdělavatelný, úrodný, posázeny stromovím a rodí mnoho planého i šlechtěného ovoce. Přirozené vláhy není sice nazbyt, ale za to často prší. Vody tekoucí jsou vesměs sladké a hojnost plicních bylin působí, že krávy více mléka dávají, než kdekoliv jinde. Nejlepším důkazem úrodnosti země a blahobytu v ní, její lidnatost.

5. Na hranicích mezi Samařím a Judskem leží vesnice Anuath,¹⁷⁾ jež také Borkes slove, tvoříc hranici jejich na severu, kdežto na jihu končí země — na déli měřena — osadou na pomezí arabském položenou, již Židé tamější Jardas¹⁸⁾ zovou. Na šíř prostírá se od řeky Jordánu až k městu Joppe.¹⁹⁾ Uprostřed Judska právě leží město Jerusalem, pročež někteří nenevhodně jej pupkem země nazvali. Ani pohod přímořských Judsko prosto není, prostírajíc se pobřežím svým až ku Ptolemaidě. Rozděleno na jedenáct okrsků, z nichžto prvním královská stolice v Jerusalemě nade vši krajinu vyvýšena, jako hlava nad ostatní tělo. Ostatní města rozdělena na tyto toparchie: Gaphun, Akrabattu, Thamnu, Lyddu, Ammaus, Pelu, Idumaeu, Engaddai,²⁰⁾ Herodium a Jericho. Další města krajská

¹⁷⁾ Anuath-Borkeos, osada na pomezí mezi Samařím a Judskem, jak Tueh se domnívá, dnešní vesnice Burká, poblíž Beitinu, někdejšího Bethle, směrem jihovýchodním: hapax eiremenon.

¹⁸⁾ Jardas, osada na arabském pomezí Judska; poloha jeho dnes neznáma, hapax legomenon.

¹⁹⁾ Zde jest opačně tomu, jako v odstavci prvním, tam rozuměna šířkou rozloha od jihu k severu, zde od východu k západu a tam délkou rozloha od západu k východu, zde od severu k jihu.

²⁰⁾ Engaddai nebo Engaddin též, dnes Ain Džidi, po česku „kozlí pramen“, asi uprostřed západního břehu Mrtvého moře na příkré, 130 metrů vysoké, do moře příkré spadající skále nad ostrým, trojhranným zářezem skalnatého pobřeží, asi čtvrt hodiny od břehů vzdáleno a naproti ústí Aronu položeno. Již za časů Abrahamových připomíná se pode jménem Hazazon-Thamar (Vugata Arason thamar), jako jedno z měst Amorrhitů, která spojena proti Chodorlahomovi do pole vytáhla. (Genes XIV. 7; srovn. též II. Paralip. XX. 2). Když pak Kanaanu Josou dobyto, přiděleno ku kmeni Judovu (Jos. XV. 62). David našel útulku na poušti u Engaddin a v četných jeskyních tamního vápencového pohoří, pronásledován byv Saulem. (I. Sam. XXIV. 1 atd.). Od jižního konce Mrtvého moře vedla jediná, pro karavany schůdná, cesta Engadim velmi obtížným arci průsmykem do vnitra Judska. Cestou touto ubírali se proti Josaphatovi spojení králové Edomitů, Ammonitů a Moabitů, táhnouce proti Jerusalemu. (II. Paralip. XX. 2). Josephus Flavius (Vál. žid. III. 9, 5)

jsou Jamnia a Joppe²¹⁾ a posléze zmíniti se ještě o toparchiích²²⁾ Gamalitice²³⁾, Gaulanitidě, Batanee a Trachonitidě, jež jsou ostatně

připomíná Engaddin jako hlavní město jedné z jedenácti toparchií Judska a Eusebius se svatým Jeronýmem zovou je ve svém Onomastiku velkým městem. Po válkách křížových zdá se, že zcela upadlo, neboť Brocard (1280) a Medžredin (1495) mluví jen o území Engaddinu, o městě samém se ani nezmiňují. A později ještě není o něm vůbec ani řeči; teprve Seetzen r. 1806 je znovu nalezl. Situací u vchodu do řečeného průsmyku mělo Engaddin tehdy arci veliký význam. Svou hlubokou polohou, bezmála 400 m pod hladinou Středo-zemního moře má subtropické podnebí. Jen asi 65 m nad místem samým vyvěrá silný pramen čisté, sladké, asi 30° C. teplé vody a vysílá časem značný šumivý potok, jenž v několik ramen se rozštěpuje a neproniknutelným smrčím i hustým, až 4¹/₂ m vysokým rákosím překlenut, spěchá do blízkého Mrtvého moře. Vlivem horkého podnebí a pramene tohoto vyvinula se na holých, vápencových skalách prostřed děsné pouště Judské v místech těchto oasa s bujnou, nádherou vegetací. Vinice Engaddské byly proslaveny. Podle Jos. Flavia rostly tu palmy a balšámovník (Balsamodendron; Jos. Flav. Starožitn. IX. 1, 2; srovnej Plin. Histor. natural. V. 15). Ještě podnes daří se tu rostliny, které jen v subtropických krajinách, jako Judei, Jižní Arabii a Nubii rostou, na př. prýžovník (Acacia Seyal), lotosovník, pistacie a mimosy, jakož i klejicha, sodomské jablko (Aselepias procera) se svými podivuhodnými plody (srovnej Jos. Flav. Vál. žid. IV. 8, 4). Místo toto, byvši po staletí zanedbáno, zpustlo a jeví ještě dnes četné, ale v celku nepatrné zříceniny u pramene a v rovině. Beduini obdělávají tu několik políček, sázejíc na nich okurky a sejíce tu ječmen. Rozhled od pramene a ještě více s nejvyššího bodu průsmyku jest přímo úchvatný; viděti celé Mrtvé moře, poloostrov Lísau naproti k jihovýchodu položený a v zadu vypínající se horstva Moabská se svými divoce rozervanými roklemi a hlubokými zářezy sklanatých údolí Zerka, Mainu i Amonu. V obraném popise příští slávy Israele vzpomenuto i Engaddinu. (Ezech. XLVII. 10). Námítky proti identifikaci dnešního Ain-Džidi s biblickým Engaddinem nepadají nikterak na váhu; zejména není nijaké příčiny, proč Asasouthamar hledati u Ezechiele XLVII. 19 a XLVIII. 28 jmenované Thamar. (Časopis „Das heilige Land“. 1869, 41 a 87; 1879, 13; Robinson, Palaestina II. 414; Ries, Bibel-Atlas 21; Riehm, Handwörterb. des bibl. Alterthums I. 378).

²¹⁾ Nenáležela však k Judsku, nýbrž k Syrii; viz Starožitn. XVII. 13, 5.

²²⁾ Totiž jako o částech Palestýny vůbec.

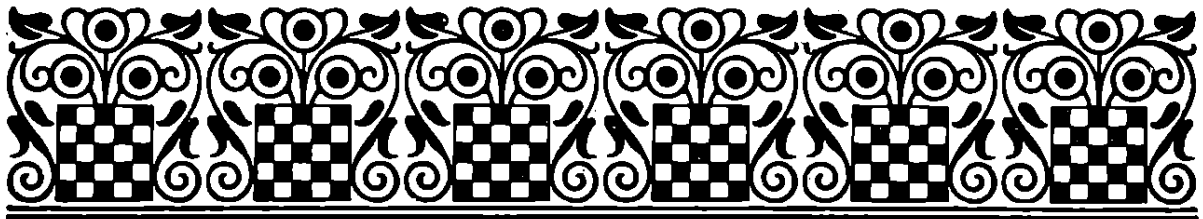
²³⁾ Gamalitika, toparchia v Dolní Gaulanitidě, s hlavním městem Gamalou na protějším břehu jezera Genezaretského položeným, dnes Kalat el Hoesu nebo Chan el Akoba. Dobyto Alexandrem Jannaeem s jinými ještě městy, jako Dionem, Essou, Gaulanou a Seleukií; odtud pocházel jakýsi Judas, jenž spolu s Fariseem Sadokem sesnoval vzpouru proti součtu obyvatelstva. císařem Augustem nařízenému. Srovn. I. 4, 8; 8, 4; II. 20, 6; IV. 1, 1; Starožitn. XIII. 15, 3; XVIII. 1, 1.

části království Agrippova. Toto počíná se u pohoří Libanu a pramenů Jordánu a po šířce své až k jezeru Tiberiadskému, po délce pak od Arfy²⁴⁾ až k Juliadě²⁵⁾ se prostírá. Obyvatelstvo jeho směsť Židův a Syřanův. Tolik co nejstručněji o Judsku a okolí.

²⁴⁾ Arpha, pomezí místo na východě zajordánského Judska; dnes poloha jeho neznáma; hapax legomenon.

²⁵⁾ Gulias, jméno dvou měst Herodem Agrippou zbudovaných a zalidněných: a) v Peraee, též Livias, dříve Betharamphtha zvané, jež bylo staroamorrhejským městem v údolí řeky Jordánu, dnes zříceniny Káneh (Starožitn. XVIII. 2, 1); b) město u jezera Genezaretského, před tím Bethsaida, městečko v Galilee, jehož však nesmíme zaměňovati s jinou Bethsaidou na západ od téhož jezera položenou (Starožitn. XVIII. 2, 1).

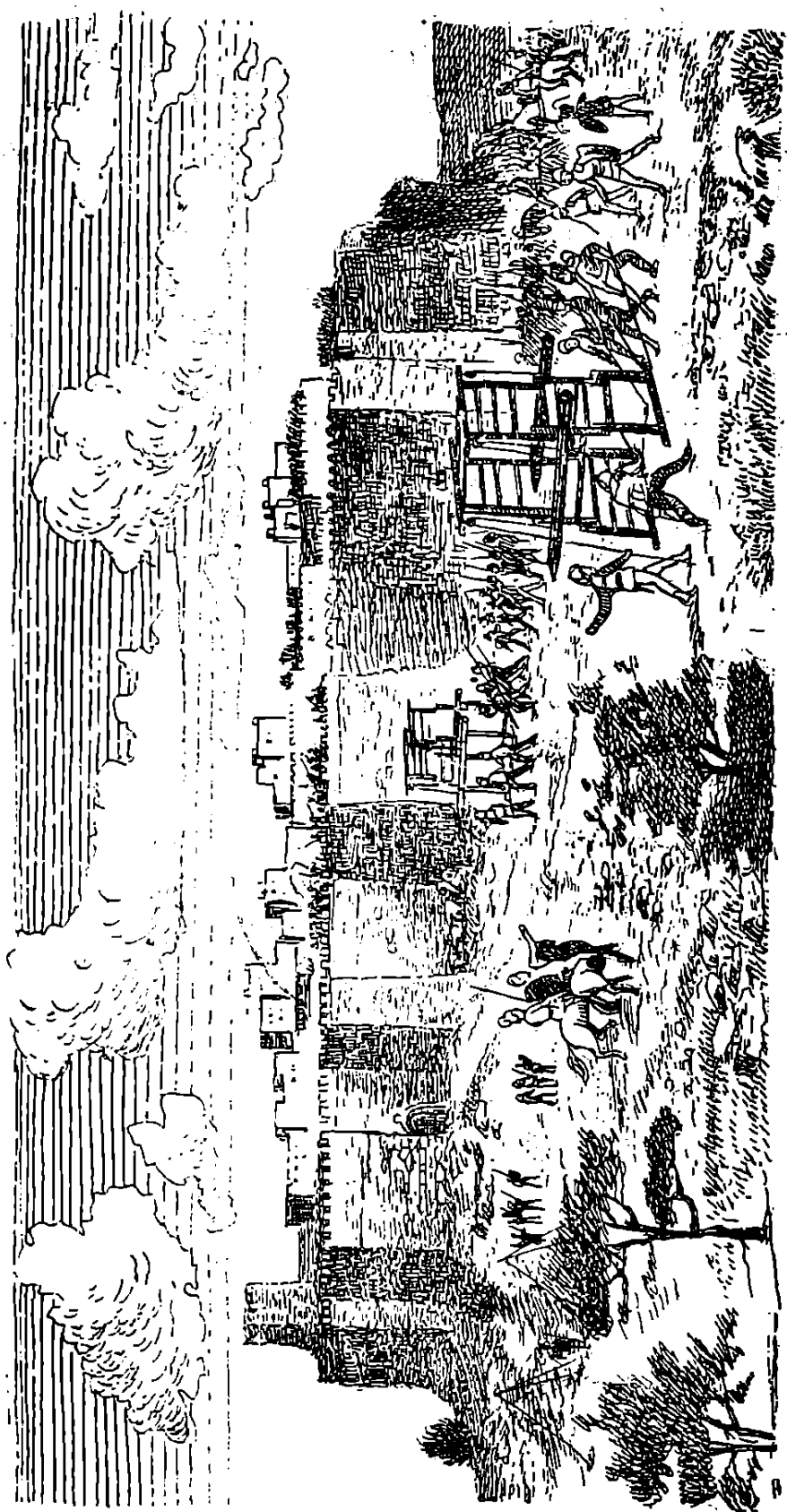
IV.

Josephus Sepphoru oblehnuv, odražen. Příchod Titův s neschíslným vojskem do Ptolemaidy.

1. Pomocné sbory, jež Vespasian pod velitelstvím tribuna Placida Sepphorským poslal, tisíc jezdcův a šest tisíc pěchoty, rozbily nejprv tábor svůj na veliké rovině, aby se pak rozdělily: pěchota by odebrala se posádkou do města, jízda by zůstala v táboře. Oba oddíly podnikaly neustále výpady a nájezdy po okolí a způsobily takto Josephovi i jeho lidem citelných ztrát, vyplenivše vše kolem města a obyvatele jeho odvážili-li se jim někdy čeliti, odehnavše. Ale přes to podnikl přece Josephus útok na město a doufal, že ho dobude, ačkoliv sám, než od Galileanův odpadlo, tak je opevnil, že i Římané měli by co dělati, by se ho zmocnili. A právě proto zklamal se ve své naději, nemoha ani brannou mocí ani přemluvou Sephorských na svou stranu získati. Za to však bylo mu na to hleděti, kterak nepřítel po vši krajině vůkol s největší rozhořčeností řádil. Rozvzteklí Římané jeho odporem pustošili bez oddechu, ve dne v noci, pole, loupili venkovanům jejich majetek, pobíjeli zbraně schopné muže a slabší do otroctví prodávali. Veškerá Galilea naplněna vraždami i požáry a nebylo strážně, které by byla nezakusila; neboť jedinými útočišti pronásledovaných byla Josephem opevněná města.

2. Zatím Titus, dříve než pro zimní dobu dalo se očekávati z Achaje do Alexandrie se přeplavil a válečnou moc, pro niž tam přišel, sebral. Rychlými pochody dospěl brzy Ptolemaidy, kde se se svým otcem sešel, a dvě vybrané legie, jež s sebou přivedl, pátou a desátou,¹⁾ spojil s patnáctou, kterou sám Vespasian vedl.

¹⁾ Desátá legie jest chvalně známa z válečných výprav Caesarových.

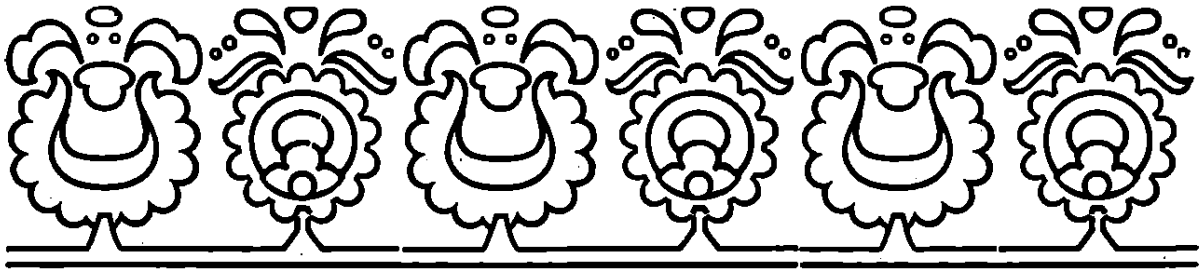
Římané dopravují berany ku hradbám obleženého města.

K tomu přistoupilo ještě osmnácté kohort a mimo ně pět oddílů jízdných složených ze Syřanův. Deset kohort mělo po tisíci mužů, ostatní po šesti stech, jízdní oddíly čítaly po stu dvaceti mužích. I sousední králové sebrali četné vojsko: Autiochus, Agrippa a Soemus postavili každý asi po dvou tisících lučištníků a tisíce jezdců, a arabský král Malchus poslal tisíc jezdců s pěti tisíci pěchoty, z většího dílu lučištníků, takže veškero vojsko královských spojenců asi šedesát tisíc mužů pěších i jízdních čítalo. V počet tento není pojata družina,²⁾ jež vojsko v hojném počtu provázela a pro svůj výcvik ve zbrani ku branné moci beze všeho počtena býti mohla. V míru cvičí se jako jejich pánové ve zbrani a ve válce vydání týmž nebezpečím, jako oni, takže co do vyškolenosti a síly tělesné nikým, jedině svými pány překonáni býti mohou.

---

²⁾ Mínení sluhové důstojnictva, čeled, otroci — u Sušila pakostníci zvaní.

V.

Popis vojska, tábora a jiných zajímavých předmětů, jimiž Římané prosluli.

Diviti-li se prozřavosti Římanů již v tomto bodě, že družiny otroků nejen ku potřebám všedního života, nýbrž i pro potřeby válečné využítkovati dovedou, diviti jest se tím více, popatříme-li na válečný jejich řád, z něhož patrně, že ne snad na pouhé náhodě, štěstí, rozsáhlá jejich říše založena, nýbrž na zdatnosti vojenské. Nepočínají teprve ve válce ve zbrani se cvičiti, aniž toliko kdy potřeba káže, po ní sáhají, v míru odpočívajíce, nýbrž žijí tak, jako by se ve zbroji zrodili a v ní vyrostli, stále v ní se cvičíce, aniž jaké příhodné doby k tomu očekávajíce. Ve cviku svém jeví touž opravdovou vážnost, jako ve skutečném boji a denně každému vojínu se vši přesností službu svoji konati právě tak, jako ve válce. Odtud pochodí, že bitev nikdy se nelekají; nemůžeť ani zmatek obvyklého jejich šiku válečného rozptýliti, aniž bázeň rozvahy jich zbaviti neb únava zdoleti. Proto jsou si svým vítězstvím vždy jisti, utkají-li se s mužstvem, jež jim v ohledě tomto vyrovnati se nemůže. Zcela případně možno cviky jejich nazvati nekrvavými bitvami a bitvy opět krvavými cviky. Ani náhlým, neočekávaným přepadem nemůže nepřítel s nimi mnoho pořiditi; neboť vniknou-li do nepřátelské země, nepustí se dříve do boje, dokud se pevně neutábořili. Tábor nekladou nikdy ledabylo, tvar jeho vždy pravidelný, a práce každého, kdo jej buduje, zcela na místě účelná; půda-li pak nerovna, srovná se jak možno, a čtverhran proň se

vyměří,¹⁾ načež zástup řemeslníků, opatřených potřebnými nástroji, dá se do díla.

¹⁾ Římské vojsko rozbilo vždy na noc náspy i příkopy obehnaný tábor. Dva popisy římského tábora se nám zachovaly; jeden z doby punských válek od Polybia, druhý z doby císařské od Hygina. Tvar tábora římského za času republiky byl čtverec — castra Quadrata. Po délce rozdělen byl silnicí padesát stop šíří (via praetoria) ve dvě polovice; na koncích jejich umístěny byly dvě brány: na straně k nepříteli porta praetoria zvaná, na druhé, od něho odvrácené, porta decumana. I na šíř vedly dvě silnice, dělící je: via principalis, sto stop šíří, jež končila rovněž dvěma branami: porta principalis dextera v pravo a porta principalis sinistra v levo a via Quintana. Poblíž brány, zvané porta praetoria, bylo volné prostranství se stanem velitelovým, řečené praetorium. Tam odehrával se veřejný život v táboře. Stál tam oltář (ara), bylo tam i řečniště (tribunal) a jakás menší věštírna (angurarium). Po stranách nebo vzadu za nimi umístěno Quaestorium, t. j. stan s pokladnou válečnou a forum, shromážděště vojínů, kde konány promluvy k vojsku a udílěny rozkazy. Mezi praetoriem a silnicí, zvanou principalis, s obojí strany umístěny stany dvanácti tribunů, stany pro velitele vojsk spojeneckých, praefecti sociorum a dva stany pro legáty. S obojí strany pak podél až k ohradě táhly se stany tělesné stráže velitelovy, jízdní i pěší equites delecti, jak zvana. Za silnicí, jež slula principalis, v pravo i v levo, tábořila jízda, za ní triarii. Od nich oddělení cestou byly stany principů a rovnoběžně s nimi i stany hastatů. Na obou křídlech pak tábořily jízda a pěchota spojenců, equites et pedites sociorum. Každý druh zbraní zastoupen tu dvakrát, poněvadž vojsko konsulární, pro něž takový tábor byl určen, skládalo se ze dvou legií. Každá legie měla půl tábora pro sebe, via principalis je dělila. V přední části tábora, mezi branou porta praetoria zvanou, a stanem velitelovým umístěny, od ostatního mužstva odděleny vybrané sbory pěchoty i jízdy spojenců, pedites et equites extraordinarii, jak jim říkáno. I pomocné sbory, auxilia zvané, měly tu své stanoviště. Markytáni, liliae nebo mereatores řečení, umístěni až za branou porta decumana zvanou. Stany prostých vojínů sluly teutoria, vyšších důstojníků tabernacula. Tábor obehnan příkopem a hrází s palisadami. Mimo to stavěny i věže, jež daly se navzájem mosty spojit. Služba v táboře byly hlídky denní (exarbiae) nedaleko stanu quaestorova. Kdykoliv na pochodě bylo vojsku římskému přenocovati, vyslal vojevůdce oddíl vojska, jemuž velel tribun a dva setníci (centuriones), aby vhodné místo pro tábor vyhledali a silnice dle účelu svého vytýčili. Za dvě nebo tři hodiny potom přišlo vojsko, načež kopány ihned příkopy a házeny náspy, při čemž nebylo vojínům dovoleno odložit zbroj. Teprve až práce tyto dokonány, stavěny stany. Asi za pět hodin byl tábor hotov. Tábor z doby císařské lišil se valně od tábora z doby republikánské, jak jsme ho popsali. Podobu měl obdélníkovou, o třetinu jsa delší své šířky. Zachovaly se v něm čtyry staré brány, porta praetoria decumana a porta principalis dextera i sinistra a tři hlavní silnice, jako ve starém, via praetoria a kolmo na ni via principalis a quintana. Tábor jimi rozdělen ve tři díly, z nichž přední praeten-

2. Vnitřek tábora vyhrazen stanům; vnější ohrada pak na prvý pohled zdi nenepodobna a v určitých vzdálenostech věžmi opatřena. Mezi věžemi umístěna hrubá střelba, katapulty a ballisty²⁾ a jiné metací stroje, jež vesměs připraveny k výstřelu. Čtyry brány sdělány v ohradě, každá s jiné strany, jež vesměs pohodlny tak, že soumary mohou jimi volně projíti a tak široký, prostranný, kolik třeba, aby výpady bylo lze jimi podnikati. Uvnitř veškeren tábor zcela pravidelně rozdělen na čtyry díly. Uprostřed stojí stany velitelů a v jich středu, chrámu nenepodobno praetorium, stan vojevůdcův. Ostatní prostora jeví se městem na rychlo zbudovaným, má své náměstí i dílny pro řemeslníky, jakož i soudnou stolicí pro plukovníka a setníky, odkud rozepře nahodilé rozsuzují. Ohrada na obvodě tábora i veškera vnitřní jeho úprava rychlostí myšlenky

tura, střední latera praetorii a zadní retentura slul. Legie byly tehdy již tři, tábořily hlavně kolem valů, od nichž prostorou asi šedesát stop zšíří odděleny. Nové čtyry cesty, viae sagulares řečené, třicet stop zšíří, dělily legie od středu. Střediskem tábora byl nádherně zařízený stan velitelův. Před ním bývalo forum s oltářem, řečníště nebo tribunal a uncuratorium. Podél praetoria s jedné strany táhly se stany družiny velitelovy, s druhé úřednictva. Za nimi po obou stranách tábořila tělesná stráž velitelova, t. j. kohorty praetorianů, jak slula. Dále až k cestám, jak povědíno, sagulares zvaným, ležely samostatné oddíly vojska. Quaestorium zaujímá proti dřívějšímu značnou prostoru. Není již pouhým stanem Quaestorovým, neboť tento velitelem vlastního oddílu, nýbrž skladištěm kořisti a příbytkem rukojmí; v něm bydleli i cizí vyslanci. V praetenture po obou stranách cesty via praetoria zvané umístěny ve dvou řadách stany tribunů a legátů. Za nimi tábořila jízda, námořní vojsko, několik kohort legionářů, vyzvědači atd. Tu umístěna i válečná nemocnice, valetudinarium, velerinarium, nemocnice pro ochuravělé soumary a fabrica, dílna řemeslníků v táboře zaměstnaných.

²⁾ Hrubou střelbu u Řeků i Římanů možno na dvě roztřídit: prvá třída těchto strojů metala střely v malém úhlu vzestupném a slula organa euthytóna, druhá ve značném úhlu a nazývala se organa polintoná. Do první třídy řaděny stroje, jež metaly střely, katapulty, katapeltai oxybeleis. Délka dostřelu obnášela asi 400 metrů. Vedle katapult užíváno i samostřilu, arcuballista zvaného, po řecku Gastraphetes, poněvadž když napínán, opřel si jej střelec o žaludek. Druhou třídu tvořily kamenomety, lithoboloi, balisty, jež v úhlu 45° střelily. Z balist vrhány nejen kameny a koule, nýbrž i střely a celé trámy. Prototypem ballisty byl do jisté míry prak, neboť síla k výstřelu potřebná čerpána roztáčející se tetivou ze slach zvířecích zrobenou, jež, než jí použito, skroucena. Rozdíl mezi katapultou a ballistou z toho co pověděno, patrný. Délka dostřelu obnášela tu 280 až 500 m. Vedle ballisty byl ještě tak zvaný onager, nebo též scorpio řečený, jímž vrhán do nepřátelského tábora oheň.

bývá dovednými dělníky dokonána. V čas potřeby druží se k nim ještě příkop, jimž na obvodě tábor zhloubí i zšíří čtyř loket bývá obehnán.

3. Jsouce takto ohrazeni, přebývají vojínové dle oddílů ve stanech svých v klidu a pořádku. I ostatní výkony potřebné konají s touž pravidelností a přesností: nosí dříví, spíži, vodu i obrok pokaždé onen oddíl, jenž na řadě. Také nesmí nikdo snídati nebo obědvati, kdy by se mu zlíbilo, nýbrž činí tak všichni zároveň. Čas spánku a hlídek, jakož i by se vstávalo, oznamuje se trubami a vůbec nic neděje se bez povelu. Na úsvitě všichni vojínové dostaví se ke svým setníkům, aby jich pozdravili, tito pak ke svým tribunům a s nimi za týmž účelem k vrchnímu veliteli. Tento obvyklým způsobem volí heslo a udělí jim i jiné potřebné rozkazy, by se o ně se svými podřízenými sdělili. Obyčeje tohoto šetří i ve válce, čímž možno jim v hustých řadách rychlé pohyby útočné prováděti, nebo na obrat, jak potřeba káže na tu nebo onu stranu ustupovati a zpáteční pochod nastoupiti.

4. Mají-li tábor opustiti, návěští troubou se dává. Nikdo tu nelení; na prvý povel štrhnou se stany a vše na pochod se připravuje. Z novu ozve se polnice, nutkajíc, aby si popílili. Ruče nakládají vojínové na mezky a jiné soumary zavazadla a složivše je, očekávají jako zápasníci za zábradlím povelu k pochodu. Zatím, určení k tomu mužové, ohradu zapálí, jednak že snadno na místě tábora jiný lze zbudovati, jednak aby nepřátelé ji ke svému prospěchu nepoužili. Polnice po třetí se ozvavši, odchod oznamuje a pobízí omeškavších se z jakéhokoliv důvodu ke spěchu. Tu otázka se po pravici velitelově stojící hlasatel třikráte po římsku, zda vše k boji připraveno. Vojínové odpovídají opět tolikrát hlasem zvučným a radostným, že ano; mnohdy ani otázky této nevyčkají, nýbrž pozvednou pravici a plni bojovného zápalu dají se do křiku, jenž daleko a široko se rozléhá.

5. Potom odcházejí a táhnou klidně a v největším pořádku cestou jim naznačenou; každý drží se na svém místě v řadě, jako ve válce. Pěchota oděna krunýřem na prsou a přílbicí, ozbrojena po obou bocích sečnou zbraní; meč po levici jest mnohem delší

než poboční zbraň na straně pravé,³⁾ již bývá as pld' dlouhá dýka. Tělesná stráž pěší, již vojevůdce obklopen, ozbrojena oštěpy a okrouhlými štíty, ostatní pěchota oštěpy a podlouhlými štíty; mimo to opatřen ještě každý pěšák pilou, košem, motykou, sekerou, srpem⁴⁾ a řetězem, jakož i spiží na tři dny, takže mu bezmála tolik břemene bylo nésti jako mezku. Jízda opásána po pravici dlouhým mečem, v ruce drží kratší oštěp; napříč s boku na koni připevněn visí podlouhlý štít; v toulci uložena tři neb i více metacích kopí se širokým hrotem, zdělí oštěpu. Přilbice a krunyř jsou tytéž jako u pěchoty. Jízdná tělesná stráž po boku velitelově nemá jiné výzbroje, jako ostatní jízda. Předvoj tvoří legie, jež losem k tomu určena.

6. Tak vedou sobě Římané na pochodě i v táboře, a taký u nich rozdíl ve výzbroji. Co se pak bitev týče, neděje se u nich nic bez předchozí úvahy a nazdařbůh, nýbrž každý výkon má určitou myšlenku podkladem, a na obrat, co umíněno, ihned vykonáno. Proto v celku dopouštějí se málo kdy přehmatů, a stane-li se přece snad někdy nějaká chyba, dá se snadno napravití. Nehoda jest jim milejší, stihne-li je po zralé úvaze, než štěstí, jehož se jim náhodou dostalo. Majíf za to, že prospěch, vplynuvší z náhody beze vší zásluhy jednajícího, snadno k neopatrnosti svádí, kdežto rozumná úvaha, byť i jí štěstěna nepřála, ušlechtilou snahou provázena bývá, příště nehody se vystříhati. I nahodilé úspěchy nejsou dílem toho, jenž z nich těží; nehody však, dostaví-li se i přes náležitou úvahu, skýtají aspoň úvahy, že jsme si věc jak náleží rozvážili.

Cvikem ve zbrani utužují tělo i ducha. I strach nemálo kázni prospívá; neboť zákony jejich trestají nejen zběhy od praporu, nýbrž i menší provinilce smrtí. Strašlivější však zákonů trestná moc vojevůdců, kteří jen tím, že udatným značné odměny přiznávají, od sebe vzdalují domněnku, že ukrutně nakládají s provinilci, již trestu zasluhují. Poslušnost jejich pak k vůdcům tak veliká, že celkový pohled na vojsko v míru přímo úchvatný, slavnostní, v bitvě však

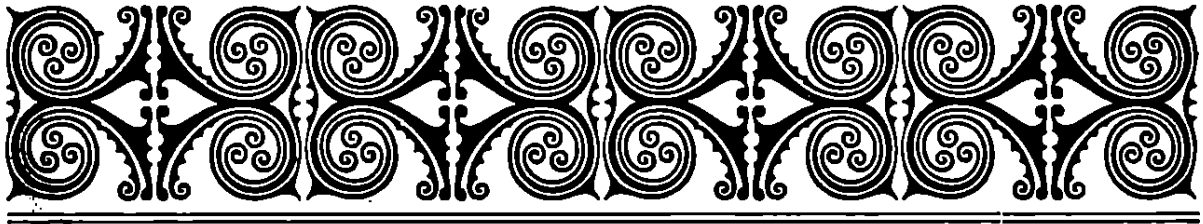
³⁾ Podle Polibia nosena delší zbraň v pravo. Obrazy na sloupě Trajanově jeví obojí způsob opasu.

⁴⁾ Řemeny poutání zajatci; srpy pak nachystány, kdyby snad někdo z římských vojáků byl zajat, aby mohl jím řemeny nebo provazy, jimiž by byl spoután, přefati.

tvorí jediné těleso — tak pevně semknuty řady, tak hbity veškery pohyby, uši napjaty na každý povel, oči pasou jen po každém pokynu a ruce stále plny práce. Proto vojínové řmštl odhodláni vždy k činu a nesnadno přivéstí jich do rozpaků. Stojí-li jedénkráté v bitevním šiku, neustoupí ani přesile ani lsti válečné, nebo nepříznivé povaze půdy, ba ani ne nepřízni Štěstěny; tak pevná je naděje jejich ve vítězství. Ký tedy div, že národ, který prve uvažuje a pak jedná a jehož úmysly tak rázné vojsko provádí, meze říše své na východě až k Eufratu, na západě k Oceánu, na jihu až k žirným nivám libyckým a na severu k Dunaji a Rýnu rozšířil? Vším právem tedy možno říci, že panství toto není ani tak veliké jak ho majetník jeho zasluhuje.

8. Věci tyto napsal jsem, ne tak abych chválil Řmmany, nýbrž spíše ku potěše porobených a abych odboje chtivé na jiné myšlenky přivedl. Snad tento popis řádů vojenských u nich mnohého poučí, jenž dovede sice co krásno, oceniti, ale nezná ho. Přerušiv takto vlákno souvislosti, naváži je opět a budu pokračovati, kde jsem přestal.

VI.

Placidus od Jotapaty odražen. Vespasianův výpad do Galilee.

1. Vespasian pozdržel se nejprv se svým synem ve Ptolemaidě a spořádal si vojsko. Placidus však zatím táhl Galilei a dal mnoho lidu zjítati i pobiti. Byla to však jen slabší a na mysli pokleslá část Galileanův; bojovnější mužstvo prchlo, jak Placidovi neušlo do měst Josephem opevněných. I vytáhl proti nejprvnějšímu z nich, Jotapatě,¹⁾ koje se nadějí, že překvapě ji, snadno ji dobude, čímž přízně obou vojevůdců si získá a tím i další postup války jim usnadní; domníval se totiž, že ostatní města, padne-li nejsilnější pevnost, ze strachu se vzdají. Ale zklamal se ve svých nadějích, neboť obyvatelé Jotapaty dověděli se včas o jeho příchodě a očekávali ho před městem, kde u vědomí, že hájí ohrožené vlasti a bojují za manželky a děti své, připraveni k boji a plni zápalu válečného u velikém počtu na Římany se vrhli. Za chvíli Římané přemoženi a mnoho jich zraněno; ale přes to přece nepodařilo se Židům více jich než sedm zabít, poněvadž v nejlepšímu pořádku ustoupili. Mimo to nepronikly rány mečem hluboko do těla Římanům, ježto odevšad bylo chráněno, a Židé, jsouce jen lehkou oděni, útočili na ně střelbou z daleka, netroufajíce si s těžko oděnými nepřáteli z blízka se utkat. Židům padli jen tři mužové a několik málo jich jen zraněno. Placidus přesvědčiv se, že k útoku na město sláb, raději ustoupil.

¹⁾ J o t a p a t a, silná pevnost ve středu Galilee, severně Sepphory, od níž 10 km vzdálena a na jihovýchod od Ptolemaidy, od níž 20 km vzdálena, dnes Tell Džéfát; proslaveno obdivuhodnou obranou proti Vespasianovi, již Josephus Flavius sám osobně řídil. Srov. II. 20, 6; III. 6, 1; 7, 4; poloha III. 7, 7.

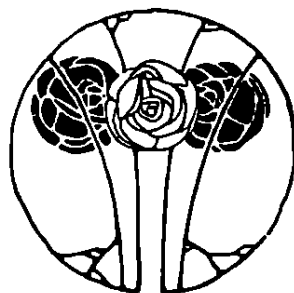
2. I rozhodl se Vespasian sám do Galilee vtrhnouti a proto ze Ptolemaidu vytáhl, vojsko po způsobu římském vystrojiv. Napřed poslal totiž lehkooděné sbory pomocné s lučištníky, by nenadále útoky nepřátel odráželi a podezřelé, k úkladům vhodné lesy prohledali. Za nimi táhl oddíl římských těžkooděnců, jízda i pěchota a za těmi opět po deseti mužích od každé setniny, kteří mimo svá zavazadla nesli i nástroje k výměře tábora. Po nich šli cestaři, jichž úkolem bylo, hrbolatá místa cestou, kudy vojsko mělo se bráti, urovnati, neschůdná, dolovitá místa zasypati a křoviny, pochodu překážející, vysekati, odkliditi, by vojsko příliš namahavými pochody netrpělo. K nim družila se zavazadla velitelova i podvelitelů, jež kryta značným oddílem jízdy, a pak jel Vespasian sám, provázen vybranou pěchotou, jízdou i kopiníky, jako tělesnou stráží. Za ním jela jízda, přidělená legiím a to po stu dvaceti mužích každé z nich, za nimi pak táhli mezci, kteří pohyblivé věže a jiné válečné stroje,²⁾ jakož i střelivo vezli, načež následovali legáti, velitelé kohort a tribunové, obklopeni jsouce vybraným mužstvem. Za nimi neseny válečné odznaky, ve středu svém majíce orly, jež u Římanů každá legie v čele mívá. Jako král a nejsilnější ze všeho ptactva jest jim orel znakem jejich panství a jak se zdá, zvěstuje jim i vítězství na každém nepříteli, proti němuž do pole táhnou. Za těmito posvátnostmi³⁾ následovali trubači a pak teprve táhlo jádro celého vojska v řadách po šesti mužích (šestistupem), provázeno setníky, kteří dle dávného obyčeje měli dozor na pořádek a kázeň mužstva. Za pěchotou přímo vezena služebnictvem

²⁾ Válečné umění macedonské vytvořilo nový přístroj k boji s obleženými, účinnější dosavadních, totiž pohyblivé věže, pyrgoi tures ambulatoriae, jež byly značné výšky, přesahující hradby, druhdy i věže městské a do čtverce stavěny, majíce 30 až 40 stop v průměru. Měly několik pater, jež čím výše, tím více se súzovala a snižovala. Dřevěné stěny jejich obloženy byly kožemi a opatřeny střílnami; v každém pak patře byla galerie. S určité výše spouštěť na nepřátelské hradby padací most a vespod umístěn beran, jímž zdi hradební bořeny. Demetrios Poliorketes, jenž mistrem byl v umění obléhacím, vystavěl před Rhodem velmi vysokou a památnou věž, zvanou helepolis, která mu v jeho dobývacích operacích velmi cenné služby prokázala.

³⁾ Orlové tito považováni legiemi za ochranná božstva a vskutku těšili se u nich i božským počtám. (Viz dole VI. 611.; a Tacit Annály II. 17.)

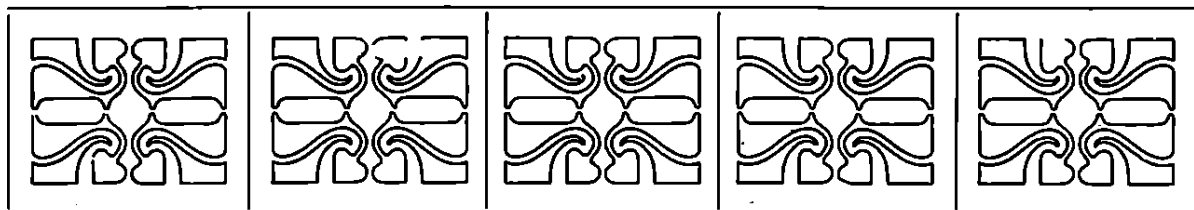
legijním na mezích a jiných soumarech zavazadla mužstva a po všech legiích na konec ubíralo se vojsko námezdné, za němž pro jistotu bral se zadní voj, skládající se z lehkó- i těžkooděnců, jakož i ze značného oddílu jízdy.

3) V takovémto vojenském pořádku, u Římanů obvyklém, táhl Vespasian se svými voji a dospěl brzy hranic Galilee, kde dal rozbítí tábor a hleděl prozatím válečný zápal vojínů utlumiti tím, že chtěl především nepříteli postaviti na oči svoji válečnou moc, jemu takto strachu nahnati a pak ještě až vypukne vlastní válka, dáti mu lhůtu, by si vše, jak náleží, rozvážil; spolu konal i přípravy, chtěje ztéci i dobýti měst opevněných. A vskutku zjev velitelův přiměl mnohého z odbůjců k lítosti nad odpadem; strachu nahnal pak všem. Ti z Židů, kteří pod velitelstvím Josephovým nedaleko Sepphory u městečka Garis⁴⁾ zvaného tábořili, sotva zvéděli, že válka opravdu se blíží a Římané brzy s nimi se utkají, neodváživše se ani na nepřitele pohleděti, nerci-li s ním do boje se dáti, na útěk se dali, rozprchše se na vše strany. Josephus, jemuž jen málo věrných zůstalo, viděl, že s nepatrnou hrstkou touto nepříteli čeliti nemůže a seznav i, že Židé na mysli poklesli, a většina z nich že by ráda ruky ke smíru podala, kdyby jen záruku jakou měla, umínil si, obávaje se o konečný výsledek války, pro okamžik nebezpečí, pokud možno, se vyhnouti a tedy s těmi, kteří mu pozůstali, do Tiberiady odtáhl.

⁴⁾ Garis, městečko v Galilee, nedaleko Sepphory, ležící, jehož poloha dosud neznáma, hapax legomenon, pouze na tomto místě.

VII.

Vespasian dobyv Gadary, táhne na Jotapatu, oblehne ji a po drahném čase města, uprchlíkem zrazeného, dobude.

1. Vespasian k městu Gadaře¹⁾ přitáhnuv, prvním útokem je dobyl, zastihnuv je bez obránců. Hned po vjezdu svém do města dal veškero obyvatelstvo bez rozdílu věku i pohlaví pobiti; neboť Římané ve své nenávisti k Židům a při vzpomínce, co bylo Cestiovi od nich přestáti, neznali nijaké milosti. Po té na rozkaz Vespasianův, nejen město samo, nýbrž i veškery vesnice a městečka v okolí,

¹⁾ G a d a r a, nebo též G e r a s a, město položené jihovýchodně jezera Genezaretského v krajině Galaad řečené, nedaleko Jaboku položeno, dnes zříceniny Džeraš zvané (Jos. Flav. Starožitn. XIII. 15, 5). Alexandr Jannaeus zemřel nedaleko této Gadary v horách, obléhaje pevnost Ragabu. Jiná Gadara, též Gergesa zvaná, byla hlavním městem Peree a ležela jižně Jarmuku na hřebenu horském mezi údolím jeho a Vadi Arab, vzdáleno asi tři čtvrti hodiny od řeky Jordánu; bylo východní hranicí území kmene Ephraimova, jež od řeky Jordánu až sem se prostíralo; později s Batanaeou, Samařím a Abilou Antiochem Velikým dobyto; Alexandr Jannaeus zatlačen tu do hluboké rokle a jen stěží životem vyvázl. — Herodes Veliký obžalován Gadařany z násilnictví, lupičství, jakož i že jim zbořil chrámy; poznavše však, že nepořídí se svou žalobou, sami se usmrtili, načež Herodes obžaloby zproštěn; oddělena od panství Archelaova a připojena k Syrii (Starožitn. V. 1, 22.; XII. 3, 3.; XIII. 13, 5.; XV. 10, 2.; XVII: 11, 4.). Dnes Um Keis nebo Mkes, nepatrná vesnice. V textu stojí sice Gadara, ale omylem místo Gabara, neboť jak Paret zcela případně se vyjádřil, neleželo město Gadara Vespasianovi nikterak v cestě, nýbrž byla to Gabara, město v Galilee, severně Sepphory položené, od níž asi 20 km vzdáleno, dnes Kübarch zvané a proto i v novějších textech nestojí již Gadara, nýbrž zcela správně Gabara.

kteřé ovšem většinou již pusté a liduprázdné nalezeny, od Římanů zapáleny a kde z obyvatel někdo nalezen, ten jat a do otroctví prodán.

2. V městě, jež Josephus za své útočiště zvolil, způsobil příchod jeho jako uprchlíka veliký strach a hrůzu. Obyvatelé Tiberiadští byli totiž přesvědčeni, že by nebyl nikdy uprchl, kdyby nebyl se vši naděje ve výsledek války vzdal. A vskutku měli v tom ohledu pravdu; neboť prohlédl, jak odboj židovský asi skončí a poznal, že není jiné spásy pro ně, než se dobrovolně vzdáti. Sám však chtěl, byť i doufal, že Římané jemu odpustí, raději stokrát zemřít, než zradou na vlasti své spáchanou a potupou své velitelské důstojnosti učiněnou o štěstí u těch se pokoušeti, proti nimž bojovat byl poslán. Umínil si tedy hlavy odboje v Jerusalemě o tom, jak se věci mají, náležitě zpravit, by jednak nedostalo se mu výtky zbabělosti, kdyby snad moc nepřátel zveličil a jednak ztenče ji, by oněch ke smělosti nevzbudil, již snad litovali že se unáhli. Napsal jim tedy, aby, chtějí-li o smír vyjednávati, jemu bez průtahu odpověděli; jsou-li však k boji odhodláni, by mu poslali vojsko, aby se s Římany do boje dáti mohl. List svůj posly do Jerusalema na rychlo vyslanými dal jim doručiti.

3. Vespasian zvěděl, že většina nepřátel do Jotapaty se uchýlila a přesvědčiv se, že město značnou oporou pro ně, umínil si je zbořiti. I vyslal oddíl pěchoty a jízdy, by kamenitou, pro pěchotu neschůdnou a jízdě zcela nepřístupnou horskou cestu upravili. Za čtyři dny práci tu vykonali a vojsku širokou cestu otevřeli. Pátého dne, totiž dvacátého prvního dne měsíce artemisia²⁾ přibyl Josephus z Tiberiady do Jotapaty a objeviv se na mysli pokleslým Židům odvahy dodal. Vespasianovi však přeběhlík jakýs přinesl vítanou zprávu o příchodu Josephově do Jotapaty a radil mu, by proti městu rychle zakročil, nebo zmocně se ho, dobude snadno veškerého Judska, podaří-li se mu osoby Josephovy se zmocniti. Vespasian přijal obé, zprávu i radu jeho laskavě, pokládaje si to za veliké štěstí; zdálo se mu, že Bůh sám vše tak zařídil, aby právě ten z nepřátel jeho, jenž za velmi opatrného jmín, dobrovolně do léčky nastražené vběhl a poslal proto ihned

²⁾ Artemisios, druhý měsíc kalendáře syrsko-macedonského, jehož Josephus Flavius užívá = náš květen. Viz nahoře II. 14. 4.

Placida s desátníkem Ebutiem, mužem svou statečností i obezřetností nad jiné proslulým, dav jim tisíc jezdců k ruce, by město odevšad obklíčili a tím znemožnili, by jim Josephus potají prchnouti mohl.

4. Na zítří vybral se sám v čele vši moci své válečné a na večer k Jotapatě přibyl. Na severu od města na návrší asi sedm honů³⁾ od Jotapaty vzdáleném rozbil s vojskem svůj tábor, chtěje, by z blízka naň mohli nepřátelé popatřiti, čímž strachu nahnati jim mýnil. A to podařilo se mu svrchovanou měrou, neboť záhy nikdo ze Židů za hradby vyjítí se neodvážil. Útokem ihned hnáti Římanům na mysl ani nepřipadlo, poněvadž celý den byli na pochodě, omezili se pouze tím, že město dvojným řetězem vojů semkli a dále ještě za nimi třetí utvořili, by takto obyvatelství veškery východy uzavřeli. A právě tím, že ze sevřeného takto města nikudy nebylo lze uniknouti, Židé na mysl zmužněli; neboť ve válce nic nečiní lidí bojovnějších, jako nouze.

5. Z rána zahájili Římané útok. S počátku Židé, jež v kraji zůstali a před hradbami tábor rozbili, kladli Římanům tuhý odpor. Když pak Vespasian lučištníky, prakovníky a jiné ke střelbě způsobilé mužstvo předeslal a sám s ostatní pěchotou postupoval po strmé stráni, z jejíhož vrcholu bylo lze snadno hradeb ztéci, obával se Josephus o město a podnikl v čele celé posádky výpad. V hustých davech vrhli se Židé na Římany a zahnali je od hradeb, při čemž mnohý čin hrdinný i odvážný jimi vykonán. Utrpěli však škod neméně, než sami jich nepříteli způsobili; neboť stejnou měrou, jako Židé zoufalstvím, tak i Římané ctižádostí podněcování a čeho jim na zkušenosti válečné i zběhlosti ve zbrani se nedostávalo, nahradila Židům zběsilá až odvaha, k níž rozhořčenost se družila. Celý den zuřil boj a teprve když nastala noc, popřáli si Židé oddechu. Poranili mnoho Římanů a třináct z nich zabili, kdežto z mužstva jejich padlo jich sedmnáct a šest set jich zraněno.

6. Na zítří, sotva že se rozšeřilo, podnikli Židé nový výpad proti Římanům a ještě s větší tvrdošijností vrhli se do boje; neboť odpor včerejší, s úspěchem se potkav, dodal jim myslí. Ale i Římané bránili se mužněji, hněvem i hanbou podněcování a za porážku považující, že ihned nezvítězili. Pět dní útok za útokem podnikali Římané; ale i Židé časté činili výpady a boje na hradbách,

³⁾ V naší míře cestné 1 km 295 m.

v nichž bylo stále s víc a více rostoucím vztekem pokračováno, neochabovali a jako Židé přesilou Římanů nedali se zastrašiti, tak i tito, nedbajíce obtíží, jež útoky na město jim působily, vytrvali, na mysli nepoklesnuvše.

7. Jotapata leží zcela na strmé skále, jejíž stráně tak příkrě do hlubokých roklin se svažují, že člověka, hledí-li dolů, závráf pojímá dříve ještě, než zor jeho hloubi stihne; jenom na severu město přístupno, kde napříč po plochem hřbetě horském rozloženo. Ale i tuto část jeho Josephus do ohrady pojal, aby za ní týčícího se vrchu nepřátelé nemohli osaditi. Město samo pak bylo ostatními horami vůkol zcela skryto, a nebylo ho lze spatřiti až se k němu přišlo. Tak byla Jotapata ohrazena.

8. I přes nejvyšš nepříznivou povahu půdy a zběsilou až odvahu Židů umínil si Vespasian v boji pokračovati. Poručil tedy od prací obléhacích nikterak neustávati, a svolav důstojnictvo, radil se s ním, jakým způsobem útok na město podniknouti. I ujednáno, s přístupné strany zříditi násyp, načež Vespasian ihned rozeslal veškero vojsko, opatřit naň staviva. Zatím co jedni na návrších vůkol města stromy káceli a kmeny i kameny vozili, zaráželi druzí do půdy koly, na něž upevňovali košiny a rohože na ochranu před střelami shůry metanými, by mužstvo mohlo bez překážky na náspu pracovati, nijaké újmy střelami s hradeb metanými netrpíc. Jiní opět rozkopávali blízké pahorky a dováželi svým druhům hlínu, takže veškerá práce na tři strany konána a nikdo nezahálel. Židé vrhali s hradeb veliké balvany a střely všeho druhu na ochranná přístřeší nepřátel, a byť i tyto pletiva jejich neprorazily, vyrušování přece pracující z díla velikým hlomozem a příšerným třeskotem, jež působily.

9. Tehdy Vespasian dal metací stroje, jichž vojsko v celku sto šedesát mělo, kolem města rozestaviti a na hradby Židy obsazené namířiti. A v okamžiku chrly katapulty oštěpy a z ballist sypaly se ohromné balvany, oheň a husté mraky střel, které Židům nejen přístup na hradby znemožnily, nýbrž za nimi ještě pokud dostřel jejich sahal, značnou prostoru ohrožovaly, a to tím více, ježto i arabští lučištníci, kopiníci i prakovníci palbu jako o závod zahájili. Ačkoliv Židům za těchto okolností s hradeb se brániti bylo naprosto nemožno, nelenili přece; po způsobu lupičů konali v

menších hloučcích výpady, strhali zákopníkům ochranná přístřeší a bezbranné vojiny pobíjeli. Zahnavše pak takto zákopníky od díla jejich, ztroskotali jim násyp a zapálili ohradu i s pletivem, až posléze Vespasian se přesvědčil, že ztrátami těmi vinna jen vzdálenost jednotlivých částí krytů od sebe, jichž mezery jsou Židům přístupny, útoky jim umožnily. Dal tedy ochranná přístřeší pevně semknouti, čímž i vojsko vespolek spojeno a útokům přítrž učiněna.

10. Násyp den ze dne vzrůstal a když dospěl bezmála výše cimbuří bašt, poznal Josephus, jak nebezpečno by bylo, kdyby ničeho na ochranu města ze své strany nepodnikl. Shromáždil tedy řemeslníky stavební a rozkázal jim, aby zeď zvýšili. Tito však prohlásili, že jim nemožno za neustálého deště střel pracovati i vymyslel jim tedy Josephus tento kryt: dal kolů nabíti a čerstvě staženými kožemi volskými pokryti, by kameny metacími stroji vrhané na nich se zachycovaly, ostatní střely po nich sjížděly a oheň na vlhké kůže dopadající ihned se hasé, jim neškodil. Za úkrytem tímto mohli zedníci bezpečně ve dne i v noci pracovati, zeď o dvacet loktů zvýšiti, četné věže na ní zbudovati a ji ještě pevnějšími baštami opatřiti. Římané, vidouce co se děje, nemálo na mysli poklesli. Vidělit se již ve městě a zatím tu takovéto překážky v cestu se jim postavily! I divili se velice prozíravosti Josephově a neméně i duchapřítomnosti obležených.

11. Vespasiana však úskočný tento vynález i odvaha Jotapafanů nemálo ku hněvu popudila; Židé pak zdarem stavby opět zmužněvše, novými výpady na Římany doráželi. Půtky mezi jednotlivými oddíly, loupežné úklady i plen všeho druhu, kde se bralo, co se dalo, a požáry obléhacích prací byly zase na denním pořádku, až Vespasian si umínil, od boje na dobro upustiti, před městem táborem se rozložití a jich hladem donutiti, aby se jemu vzdali. Myslil totiž, že Jotapafané buď nedostatkem potravin dohnáni, jeho o milost prositi budou, nebo ve své tvrdošijnosti tak se zarputí, až hlady pomrou; doufal na jisto, že po čase bojem s nimi více dá se poříditi až jich hladem zmořených napadne. Omezil se tudíž prozatím jen na to, že kde jaký přístup k městu dal hlídati.

12. Obilí i ostatních potravin mimo sůl měli obležení dostatek; ale nedostávalo se jim vody, poněvadž v městě nijakého pramene

nebylo a obyvatelům dešťovou vodou bylo se spokojiti. Velikou vzácností pak, prší-li v létě v těchto končinách. A poněvadž v dobu tuto město právě obleženo, Jotapanané při nejmenší vzpomínce na žízeň mysl trátili a tak sklíčení byli, jako by již vody neměli. Josephus pak vida, že město všemi potřebami hojně opatřeno, a branné mužstvo myslí bojovné nepozbylo, chtěl Římany, pokud možno nejdéle, obranou města omeškati a dal tudíž pitnou vodu

Římané před Jotapatou.

občanům po určitých poměrně malých dávkách rozdíletí, aby skrovná již zásoba na čas co možno nejdelší stačila. Šetrnost tato připadala jim ještě obtížnější než opravdový nedostatek. Nemohouce se jí do vůle napítí, tím více po ní toužili a omdlávali, jako by již žízní zmráli. Stav jejich nezůstal Římanům tajen; viděli totiž s náspu přes hradby, kterak obyvatelé města na určitém místě se shromažďovali a vody po miskách se jim dostávalo. Tam zaměřili tedy

svoji hrubou střelbu a kdykoliv značnější houfec Jotapafanů tam se objevil, vždy vychrlily na ně svoje střely. Tím způsobem mnoho jich se světa sprovodili.

13. Za těch okolností mohl se Vespasian nadíti, že cisterny budou v brzku vyprázdněny, a obleženým nezbude, leč se vzdáti. Josephus ale předvídaje, že Vespasian s touto okolností počítati může a chtěje jej ve výpočtech jeho zmásti, kázal mnohým roucha svá ve vodě smočiti a tato mokrá po baštách rozvěšeti, tak že voda hojně po zdi tekla. Tím poklesli Římané na mysli, a strach jich pojal; spatřiliť na vlastní oči, kterak ti, o nichž se domnívali, že vody se jim nedostává, touto jim na posměch ještě plýtvali. Tu i Vespasian vzdal se již naděje, že města dobude, vyhladově je, a sáhl opět ke zbrani. To pak bylo zcela po chuti Židům; neboť o záchraně jejich a města nebylo ani řeči, a proto volili raději padnouti v boji, nežli hladem a žízni zemříti.

14. Josephus mimo zmíněnou lesť vymyslel sobě i jinou ještě, by městu potravin opatřil. Neschůdnou a proto nepřátelskými hlídkami méně pozorovanou roklí na západní straně údolí dorozumíval se libovolně se Židy vně města, posílaje jim a přijímaje od nich listy, a opatřoval sobě hojnou měrou potravin, nedostávalo-li se jich v městě. Prikázal totiž poslům svým, aby přehodivše si přes záda kůže beraní, po čtyrech lezli mimo římské hlídky noční, aby vojínové, hlídku konající, spatříce je v noci, jich za psy považovali. Lesť tato nějaký čas Jotapafanům se dařila, posléze však Římané vypátrali, co to za „čtvernožce“ kolem hlídek jejich v nočním tichu se plíživá, osadili ihned rokly ty strážemi, a bedlivost svoji v pozorování okolí zdvojnásobili.

15. Josephus poznal nyní, že pozbyv možnosti dorozumívati se se Židy vně města, a den co den zmenšující se zásobu potravin dle potřeby doplňovati jako až dosud se dělo, město dlouho udržeti se již nedá a záchrana jeho, zůstane-li v něm, více než pochybna; radil se tedy s nejuvážnějšími občany o útěku. Jotapafané však zvěřili jeho úmysl, obstoupili jej a hleděli ho prosbami pohnouti, by jich neopouštěl, jsa jedinou jejich oporou. V něho skládají poslední naději na záchranu města; neboť zůstane-li s nimi, budou všichni s radostí bojovati a kdyby i v porobu upadli, zůstane on jejich útěchou. Jemu nesluší, by před nepřitelem utíkal, svých přátel

opustil a s lodí, na niž za klidného moře vstoupil, vyskakoval, když bouře se rozzuřila. Pak osud města zpečetěn; neboť nikdo pak neodvážil se nepříteli čeliti, až nebude ho mezi nimi, jenž myslí všem dodával.

16. Od okamžiku tohoto Josephus nedá na sobě znáti, že běží mu o vlastní bezpečnost, prohlásil, že prospěch jejich toho žádá, aby odešel. Jeho pobyt v městě totiž, přestojí-li všechny svízele jsouce obleženi, valně jim neprospěje; padne-li však město jejich, zhyne s nimi zcela bez potřeby. Ale podaří-li se mu oblehatelům šťastně uklouznouti, může jim, jsa mimo město, velmi platné služby prokázati; neboť shromáždí Galileany po venkově a Římany tím, že je jinde zaměstná, přiměje k tomu, by od města jejich odtáhli. Nyní však nepoznává, čím by jim, jsa u nich, prospěti mohl; spíše má za to, že Římané tím urputněji si povedou, město obléhajíce, neboť mnoho jim na tom záleží, by jeho osoby se zmocnili. Dovědí-li se pak, že utekl a není ho v městě, poleví značně na prudkosti svých útoků, jimiž město svírají. Ale všemi řečmi těmito Jotapafanů nikterak nepřesvědčil, že by útěk jeho obleženému městu nějak prospěl, naopak lid ještě více k němu se dral, tísně se kolem něho. Hoši, starci i ženy s nemluvňaty u prsou vrhali se před ním na kolena, objímali nohy jeho a prosili, v slzách se rozplývajíce a vzlykajíce, by u nich jen zůstal a s nimi o osud jejich se sdílel — ne tak, jak se mi zdá, že by mu byli jeho záchrany záviděli, nýbrž spíše, poněvadž sami ještě nevzdali se naděje, že budou moci se zachrániti; neboť dokud Josephus s nimi zůstane, mysli, že nic zlého jich nepotká.

17. Přesvědčen jsa, že lid na pouhých prosbách přestane, povolí-li, ale k násilí přejde a osoby jeho se zmocní, setrvá-li na svém úmyslu, umínil si Josephus setrvati a to tím spíše, ježto touha jeho odejiti, soucitem s bědujícími, značně oblomena. I setrval a ozbrojiv se zoufalou srdnatostí, již beznadějný stav města mu vnukl, zvolal: „Nyní, kdy není nijaké naděje na záchranu, nezbyvá, leč dáti se v boj, slávy trvalé životem si vykoupiti a hrdinnými činy památku svou u potomstva zvěčniti!“ A od slov přešel ihned k činům: podnikl s nejzmužilejšími bojovníky z města výpad, rozehnal nepříteli přední hlídky, pronikl až k římskému táboru, ochranná přístřeší, pod nimiž zákopníci skryti pracovali, jim roz-

metal a náspy zapálil. Totéž nazítrí i třetího dne, jakož i po několik následujících dní a nocí opakoval, ni stopy únavy nijaké nejevě.

18. Výpady těmito Římané utrpěli značných škod. Utíkati před Židy styděli se; ustoupili-li však nepřátelé, Římanům těžká jejich zbroj vadila v pronásledování ustupujících, takže Židé mohli pokaždé, Římanům značných ztrát přivodivše, zcela bez úrazu opět do města se vrátiti. Vespasian poručil tedy těžkooděncům, aby útokům Židů se vyhnuli a s lidmi, kteří smrti vyhledávají, do boje se nepouštěli; neboť nic nečiní člověka zmužilejším, nežli zoufalství. Ostatně bojovný zápal u Židů sám sebou schladne, nebude-li terče, kde by se vybil, právě tak, jako oheň shasne, není-li topiva, jež síly mu dodává. Římanům také se sluší, by jen bezpečnou cestu k vítězství volili, ježto nijaké obranné války nevedou, nýbrž výbojnou. Od té chvíle dal Vespasian útočící Židy jen arabskými lučištníky, jakož i syrskými prakovníky a kamenometci odháněti; ale přes to i metací stroje pracovati nepřestaly. Před takovými nepřátely Židé ovšem byli více v nevýhodě; nevraceli se z výpadů svých nikdy bez značných škod. Když však dostali se mimo dostřel až blízko ku hrubé střelbě, ukrutně na Římány dotírali a bojovali, v pravdě tělesným životem pohrdající; při tom za neschopné k boji na obojí straně nastupovalo vždy čerstvé mužstvo.

19. Když Vespasian s dobýváním Jotapaty již drahně času utratil a Židé výpady svoje den ze dne houževnatěji opakovali, zdálo se mu nejínak, než jakoby sám byl obležen. Když již náspy oblehatelů s hradbami téměř se stýkaly, umínil si další dobývací operace s beranem prováděti. Jest pak beran ohromné břevno, stěžní lodnímu podobné; na předním konci silným železem v podobě hlavy beranní okováno, odkud i jméno jeho. V půli lanovím na jiném, neméně silném, mohutném trámě zavěšeno, jež s obojí strany na pevných kolích spočívá. Celým davem silných mužů do zadu tažen a jimi opět spojenými silami do předu poháněn, bije na předním konci upevněným železem do zdi.⁴⁾ Není věže, by byla

⁴⁾ Měly-li zdi nepřátelského města býti podkopány, dělo se tak pod krytem ochranných nebo borných střeš. Byly to menší domečky se sedlovou střešou. Pod ní zavěšen beran (aries, řecky krios). Střeša obložena byla nesnadno zápalnými, nehořlavými látkami, nebo čerstvě ztaženými kožemi pokryta, jimiž pracující vespod vojínové chráněni. Beran sám byl nejstarším zděborným strojem. Vynález jeho připisuje se

tak pevná, není zdi, by byla tak silná, aby, byť i první nárazy snesla, dalším, byly-li opětovány s náležitou prudkostí, odolala. Strojem tímto pokusil se o zdar římský vojevůdce; hleděl totiž se vši rychlostí města se zmocniti, poněvadž věděl, že čím déle bude je obléhati, tím větších škod způsobí mu Židé svojí zručností a odhodlaností. Současně zřídili a uvedli Římané katapulty a ostatní metací stroje v činnost, střelíce na ty, jež s hradeb odvážili se

Římská hlídka, objevivši tajný východ z obleženého města, bdí, by nikdo z obležených tamtudy z města vyjiti nemohl, ani do města pomoci nějaké se nedostalo.

odpor jim klásti, a i lučištníci s prakovnicí zaujali stanoviště svá, pokud možno, městu nejbližší a zahájili rovněž palbu na ně. Když pak nikdo pro hrubou střelbu neodvážil se na hradby, přivlekla Kartagincům. Shotoven byl z mohutných trámů a opatřen z předu silným železným násadcem v podobě beraní hlavy. S počátku býval (přípevněn na kozlovitém stojanu silnými lany. Později chráněn byl z trámoví sroubeným domkem (beraní želvou, testudo arietaria, řecky chelone kriophores). Domeček tento spočíval na kolečkách a zároveň s beranem jím pohybováno. Bilo pak se jím vši silou do zdí hradebních.

jistá část berana, jenž na ochranu mužstva, jím pracujícího i stroje samého, kol do kola košinami obložen a s hora kožemi přikryt byl. Prvým nárazem jeho zeď se zatřásla, a obležení, jako by města již dobyto bylo, do křiku se dali.

20. Josephus vida, že Římané neustále na totéž místo do zdi bijí, a tato málem, že se již nezbožila, vymyslel nový způsob zhoubné účinky tohoto stroje mařiti. Rozkázal totiž svým lidem, aby naplnili pytle plevami a je pokaždé tam, kam beran mířil, spustili, by jej takto ze směru jeho vychýlili a náraz jeho pružností měchu oslabili. Římané promarnili tím mnoho času, ježto Židé pokaždé měchy s plevami tam spustili, kam beran mířil, a jemu se přidrželi, takže zeď oslabenými jeho nárazy tolik netrpěla. Posléze připadli Římané na myšlenku, na dlouhá bidla připevniti srpy a jimi Židům jejich měchy uřezati, což se jim i zdařilo. Beran počal znovu plnou silou pracovati a ježto pak zeď, protože teprve nedávno byla nově vystavěna, počala se hýbati, sáhl Josephus s lidem svým k jinému způsobu obrany — zahájil obranu ohněm. Obležení sehnali suchého roští tolik, kolik vůbec bylo možno sehnati, podnikli se tří stran výpad a zapálili Římanům obléhací stroje, ochranná přístřeší i násypy. Činem tímto překvapení Římané nekladli tuhého odporu, anť jednak odvaha obležených přivedla je z míry, jednak že plameny obranu veškeru jim zmařily. Oheň, zachvátiv spousty suchého dříví, asfaltu, smůly i síry rychlostí blesku se rozšířil a Římanům pracně zbudované dílo jejich za hodinu v popel obrátil.

21. Tenkrát vyznamenal se nad jiné Žid Eleazar, syn Samaeův ze Saabu v Galilee rodilý,⁵⁾ svým hrdinným i paměti hodným činem. Přivalil ohromný balvan a shodil jej s hradeb na berana takou silou, že stroji hlavu jím urazil. To zřev, střelbřitě seskočil

Nežádka i sto vybraných vojínů jím pracovalo, do zadu i do předu jím pohybujíc. Práce bývala druhdy s různými překážkami spojena. Bylo-li město příkopy obklíčeno, bylo tyto prvé zasypati a vojínové práci tuto konající kryli se ochrannými střechami. Druhdy užíváno za týmž účelem tak zvaných pohyblivých chodeb (vineae, řecky ampeloi, stoidia). Beranu podoben byl nebozéz oblehací (terebra, řecky trypasson), jímž do zdí a bran vrtány díry, a srp obléhací (falx muralis), který upevněn byl jako beran na silné dlouhé žerdi a jímž jednotlivé kameny ze zdi trhány.

⁵⁾ S a a b, vesnice v Galilee, dnešní Kefr Sabt, poblíž Tiberiady ležící; pouze na tomto místě, tedy hapax legomenon.

s hradeb, popadl uraženou pod trámovým berana ležící beraní hlavu, a z davu nepřátel, kteří jej v tomže okamžiku obklopili a ho zmocniti se snažili, šťastně vyklouznuv, ji neohroženě na hradby nesl. Všichni vyslali za ním střely ze svých luků a že nebyl chráněn krunýřem, zasažen pěti střelami. Nic nedbaje, že těžce zraněn, s uraženou hlavou beraní na hradby se vyšplhal. Objeviv se na hradbách, hrdinným tímto činem pozornost všech na sebe upoutal. Ale již také úplně vysílen a se smrtí zápase, v bolestech se svíraje, berana upustiv, dolů spadl. Po něm nejjudatnějšími osvědčili se bratři Netiras a Filip z Runy,⁶⁾ oba Galileané. Udeřili neohroženě na vojny desáté legie, řady jejich prorazili a na útěk je obrátivše, před sebou hnali.

22. Za nimi pustil se Josephus v čele ostatního mužstva i davu od požáru a zapálil pletivo i náspy ustupující páté a desáté legie, kdežto jiní kvapem nástroje i veškero stavivo jim zkazili, aby nebylo již k potřebě. Ale k večeru postavili Římané znovu berana a počali jim opět bít v ona místa hradeb, jež před tím byla poškozena. I stalo se, že kdos z obránců hradeb na Vespasiana namířiv, jej do chodidla udeřil a poranil. Rána nebyla sice nebezpečná, anť střela pro značnou vzdálenost již jen slabě dopadla a tudíž jenom lehce zraniti mohla — ale na Římany připadl přes to přece veliký strach a hrůza. Jeho družina, uzřevši krev z rány se prýstící, byla nemálo znepokojena, a tím i zpráva, že poraněn, záhy po všem táboře se rozšířila. Většina vojínů upustila od prací obléhacích a shromáždila se plna obav o zraněného vojevůdce kolem něho. Titus, dovědév se o zranění otcově, nemaje jistoty o pravém stavu věci, ulekl se, že otec v nebezpečí a spěchal k němu, tak že byl mezi prvními, kteří k zraněnému doběhli. Ježto pak rysy na tváři Titově jakous skličenosť jevily, nebylo ani jinak možno, než že vojínové, kteří s nevšední náklonností ke svému vojevůdci lnuli, na myslí nemálo poklesli. Otec upokojil snadno syna, obavy jeho rozplašiv, a tím i vojsko znepokojené se uklidnilo. Potlačiv pak bolest rány a všem, již obavy oň měli, se ukázav, nadchl vojínů svých ještě větším zápalem bojovným proti Židům; neboť každý

⁶⁾ R u m a, vesnice v Galilee, jež nalezena v dnešním Rume, položeném na úzkém pahorku v rovině el Bettauf; hapax eiremenon; Ruma slula též souložnice Nachora, bratra Abrahamova, jež mu porodila čtyři syny; Starožitn. I. 6, 5.; viz též IV. kn. Král. XXII, 28.

z nich hleděl nyní pomstiti zraněného vojevůdce a spěchal opět do boje. Útok obnoven, a všichni hnali se, druh druhu pobízejе, znovu ku hradbám.

23. Ačkoliv katapulty a ballisty Římanů mezi obleženými Jotapafany zle řádily, tak že z mužstva Josephova jeden za druhým střelou, neb kamenem zasažen klesal, nedali se přece z hradeb zahnat, ale tím horlivěji metali oheň, kusy železa a kameny na Římany před hradbami, zvláště pak na ty, kteří chránění testudy, beranem do zdi bili. Nepořídili však ničeho, anebo jen velice málo, ale ztratili mnoho ze svých, ježto nepřitele neviděli, kdežto oni docela dobře pozorování býti mohli. Svítce si pochodněmi, sami sebe ozařovali a tak skýkali Římanům jisté terče a nemohli se také před střelami a kameny hrubou střelbou římskou na ně metanými chrániti, protože do dálky neviděli.⁷⁾ I byli prudkostí střel rychlometů i katapult houfně se zdi sráženi. Současně i déšť kamenů ballistami metaných štíty se zdi pozurázel a rohy na věžích otloukl. Není vojenského oddílu, by byl tak silný, aby prudkostí i velikostí takového kamene nebyl proražen a k zemi smeten. Ostatně prudkost této střelby z několika případů, té noci se udavších, patrna. Tak na příklad jednomu z vojnů blíže samého Josepha na hradbách bojujících uražena kamenem hlava takou prudkostí, že tři hony⁸⁾ od místa, kde stal, vržena. O něco později, a to hned na úsvitě, uhozena těhotná žena též takovým kamenem do života a kámen plod její, již téměř k porodu dospělý, z ní vyraziv, půl honu cesty⁹⁾ jej odhodil. Hrozný byl skřípot a hlomoz ballist a katapult, příšerný byl sykot střel. Zabití jeden za druhým padali s hradeb, takže dopadem jich těl země duněla. Vnitř města pak ženy bědovaly a nařkaly a z bojiště vně města doléhal ston i chrapot umírajících. Na místě, kde boj zuřil, stékala s hradeb potoky krev a pod nimi nakupeno tolik mrtvol, že bylo lze po nich pohodlně na hradby se vyšplhati. Ještě však příšernější byl hluk, způsobený ozvěnou blízkých hor a skalisk a nechybělo té noci vůbec ničeho, čím oko i ucho lze poděsiti. Mnozí z obránců Jotapatských zemřeli smrtí v pravdě hrdinskou; mnohem více však jich bylo zraněno. O ranní

7) Běželo totiž o útok noční.

8) V naší míře cestné 0.555 km.

9) Hon, stadium = 185 m, půl honu 92.5 m.

KAFARNAUM.

hlídce¹⁰⁾ pak zeď, na niž neustále útočeno, nárazům beranů poněkud povolila; dříve však než Římané útočné řebře¹¹⁾ mohli přiložiti, část Jotapafanů, oděna krunýři, zbudovala za zbořenou částí násyp a tak průlom ve zdi opět zahrazen.

24. Na úsvitě shromáždil Vespasian svoje vojsko k novému útoku na město, dopřáv jemu po námaze noční jenom kratičkého odpočinku. Poněvadž pak mu hlavně o to běželo, aby obránce města od sbořených částí hradeb zahnal, poručil nejstatečnějším jezdcům, aby s koní sesedali a od hlavy až k patě ozbrojeni

¹⁰⁾ Noc, od šesti hodin večer až do šesti hodin ráno podle naší časomíry) byla u Římanů ve čtyry hlídky po třech hodinách rozdělena. Ranní hlídkou pak rozuměti poslední z nich.

¹¹⁾ Útočné řebře kladeny buď přímo na zdi, nebo upevněny na podstavcích. Účelem jejich byly hlavně výzvědy. Vojín kryt štítem vyšplhal se po takovém řebři až do výše hradeb, aby mohl se po obleženém městě rozhlédnouti a zjistiti co se v něm děje. Odtud zvány i spechtatores, t. j. vyzvědači.

* * *

Kafarnaum. Nelze nám pominouti jiného města galilejského, o němž ve spise tomto sice neděje se zmínka, jež však pro nás, křesťany, jest památným. Jest to Kafarnaum, což značí „ves Nahumova“, dle sv. Jeronýma „místo útěchy“. Město toto leželo severně Tiberiady, asi 4 km. od vtoku Jordánu do jezera Genezaretského; tedy na severozápadním břehu jezera tohoto. Bylo to místo na hranicích území kmene Zabulon a Neftali, a dle všeho založeno až po zajištění babylonském, protože se o něm dříve zmínka nikde neděje. Úrodná krajina, v níž leželo, cesty obchodní, jež se tu sbíhaly, přivedly město záhy k značnému rozkvětu. Za časů Kristových ležela tu posádka římská, celnice a jiné úřady římské vlády. Zde Spasitel náš častěji prodléval a proto také sv. evangelium nazývá je „městem Jeho“. „A vstoupiv na lodičku, přeplavil se a přišel do města svého Kafarnaum“, čteme u sv. Matouše, kap. IX. v. 1. Zdržoval-li se Kristus v Galilei, pravidelně obydlival v Kafarnaum. Často učil v tamější synagoze. Zde uzdravil služebníka pohanského setníka, tehýni Petrovu, člověka dnou sklíčeného, jehož i s lůžkem, na němž po mnoho let ležel, k Němu přinesli, ženu trpící krvotokem, zde vzkřísil dceru Jairovu a jiné divy tu vykonal. Jeden z celníků v městě tom úřadujících, jménem Léwi, povolán byl Spasitelem za apoštola; jest to sv. Matouš evangelista. Dnes z kvetoucího druhdy města zbyly pouze nepatrné zříceniny, zvané Tell-Hum, t. j. „návrší že zříceninami“. Místo, jež obrázek náš představuje, jsou dle tradice ssutiny částí města, kde stávala synagoga, v níž Spasitel náš učilval. Nepatrné zbytky zdíva z krásného bílého mramoru svědčí, že město muselo býti bohaté a domy v něm výstavné. Celé to místo náleží Františkánům, kteří značnou část zřícení zdi ohradili.

s nasazenými kopími.¹²⁾ Za nimi zaujalo jádro pěchoty své stano-
viště, jízda pak ostatní osadila horu, na níž město bylo zbudováno,
rozestavivši se kolem něho do uzavřeného kruhu, aby nikdo
z obležených, až na město se udeří, nemohl potají z města prchnouti.
Za tímto řetězem jízdných hlídek ve stejné vzdálenosti nastoupili
lučištníci, jimž vydán byl rozkaz, aby byli stále pohotovi, připraveni

¹²⁾ Vojínové římské doby republikánské měli podobnou výzbroj jako řečtí; přilba (cassis, galea), krunýř (pectorale) a holeně byly z bronzi. Pod krunýřem měli koženou kazajku a pod ní košili s rukávy (subarmale). V pravé ruce drželi metací kopí (pilum), v levici okrouhlý, vejčitý štít (scutum). Meč a štít zavěšeny byly na řemenech (baltei) křížem přes sebe na plecích přehozených. Na nohou měli obuty řecké sandály (crepidae). Legionáři pak doby přechodní i císařské lišili se svou výzbrojí od nich. Přilba dala se zavěsiti na hák na pravém rameni; brnění bylo trojí: lorice segmentata, squamata, nebo hamata a přepásáno bylo kovovým pásem, cingulum. Meč visel opět na řemeni (balteus) po pravém boku; na nohou měli již vojenské boty (caligae); na krku omotán byl šátek (focale) a oděni kalhotami (braccae). Šátek a kalhoty na ochranu od mrazů noseny teprve od válečných výprav do Gallie a Germanie. V pravici metací kopí (pilum) a na levém rameni zavěšen byl štít (scutum); v levici držel též hůl, opřenou o rámě, zvanou furca, na které uvázány byly tyto denní potřeby vojína: kožený vak na vodu, síť s potravinami, kotlík, lžice a kufřík řemeny svázaný s různými drobnostkami. V nebezpečí odhodil voják tuto svoji „tornistru“ stranou, aby mu nepřekážela, nasadil si přiblici a byl k boji připraven. Zvyk nositi zavazadla na holi, zaveden byl Mariem a poněvadž vrstevníkům jeho připadal směšným, zvaní vojinové — muli Mariani, t. j. mezci Mariovi. Lehkooděnci měli na sobě jen tuniku a tři pásy, z nichž dva se na plecích křížily; na pravém visel meč (gladius) na levém dýka (pugio, mucro); třetím upevněno na pásu jakés prkýnko na jejich ochranu. Od pásu viselo šest kovových deštiček na ochranném řemení. S pravého ramene splýval pak vojenský plášť (sagnum), přeskou (catellae, fibulae) spjat. V pravici třímal lehkooděnc s myčkou opatřené kopí metací (hasta amentata); na levém rameni zavěšen byl podlouhlý, vejčitý štít. Podobně oděni byli i prakovníci; útočnou jejich zbraní byly kameny, nebo olověné koule (glaudes), jež nosili si v plášti, a prak (funda). Velitel oděn byl tunikou, vypuklinami ozdobeným krunýřem šupinatým (lorica squamata), vojenským pláštěm (sagum), koženými holeněmi a botami (calcei); na čele nosili čestný vínek (corona), jenž byl několikery, corona muralis, civica, castrensis, elassica a obsidionalis, podle toho, jak se který z nich vyznamenal. Na hrdle měl řetěz (torquis) druhdy i s několika menšími řetízky spojený, na prsou tak zvané „falery“, t. j. okrouhlé štítky kovové s hojnou ozdobou

k boji, jakož i prakovníci a mužstvo k obsluze válečných strojů. Oddíl s útočnými řebři vyslán na neporušená dosud místa hradeb, aby tím pozornost obležených od míst pobořených byla odvrácena a průlom do hradeb jenom slaběji stráží osazen; ostatní pak z místa, kudy Římané smýšleli do města vniknouti, měli deštěm střel bez ustání na ně chrleným, býti zahrnání.

25. Josephus však záhy prohlédl jejich úmysl a ihned také provedl plány Římanů mařící opatření. Na nepoškozená místa hradeb postavil námahami vysílené s poraněnými a starci, předpokládaje, že se jim tam nic zlého státi nemůže; poblíž průlomu však poručil rozestaviti nejsilnější oddíly svého vojska, v čelo dav jim po šesti vybraných vojínův a sám na nejnebezpečnější místo mezi nimi se postavil. Nyní velel, aby všichni zacpali si uši, by válečného hlomozu a křiku útočícího římského vojska neslyšeli a tím na mysli nepoklesli, jakož i aby poklesnouce, štíty hlav svých kryli a pomalu ustupovali, dokud lučištníci toulců nevyprázdní. Jakmile však Římané útočné mosty spustí, měli náhle vyraziti a s nimi na vlastních, jimi zbudovaných stavbách se utkati. Každý nechť bojuje ne tak jako by chtěl rodného města zachrániti, nýbrž jako by měl již jeho záhuby na nepříteli pomstiti. Dále aby nezapoměli, že nepřítel nejprv starce, ženy i děti usmrtí a proto by již nyní hněv svůj na něm vylili, dokud ještě zločinů těchto se nedopustil.

26. Takto rozestavil Josephus oba hlavní oddíly svého vojska. Když však nyní četní, nezaměstnaní obyvatelé města, ženy a děti totiž, město jakoby trojím pásem bojovníkův obklíčeno spatřili, když také viděli, že dříve již rozestavené stráže svých stanovišť

práce vypuklé. V pravici držel vinnou révu (*vitis*), jež byla znákem důstojnosti setnické. Praporečící (*siquifero*) lišili se pak svou výzbrojí od ostatního mužstva. Zvláštností byla medvědí kůže na přilbě, jež měla zevnějšku jejich dodatí jakés hrůzy. Oděn byl vykasanou tunikou, koženým kabátcem se třásněmi a pásem s ochranným řemenem; meč a dýku nosili na obrácených stranách, jako ostatní mužstvo, zavěšeny; první v levo, tuto v pravo; na nohou měli poloboty. Signuni bylo vlastně kopí, nahoře různými předměty ozdobnými opatřené, dole pak mělo příčnou lištu, by se snáze dalo ze země vytáhnouti. Jízda nelišila se valně svou výzbrojí od pěchoty. Přilba, kožený kabátec, krunýř, kalhoty, plášť, boty tytéž; v levici třímali útočné, bodné kopí, po pravém boku visel meč, a štít zavěšen byl v levo, koni na plecích. Vybraní jezdci měli koně ozdobené falerami.

neopustili, když dále pozorovali, kterak nepřátelé s tasenými meči ku průlomu se řadí, jak horstvo nad městem se zvedající zbraněmi vojínů se leskne a střely arabských střelců, z jejich luků již již do vzduchu vznésti se hrozí, dali se do křiku, jenž jako poslední žalozpěv na zkázu města zněl, nejinak, než jakoby neštěstí teprve nenastávalo, nýbrž již dokonáno bylo. Aby pak ženy bojovné myslí mužů svých, lítost u nich nářky svými budíce, neoslabil, dal je Josephus doma zavřítí a hrozbami přísně jim přikázal, aby mlčely a mužstvo ve výkonu rozkazů daných nerušily. Takto vše, čeho nutnou potřebu viděl, zařídív, odebral se na své stanoviště u průlomu, jež si byl vylosoval, nedbaje Římanů, kteří na jiných částech hradeb s řebří již se blížili, sledoval s napjatou pozorností každý pohyb nepřátelského vojska, vyčkávaje, až metací ballisty a katalpuly římské spousty svých střel vychrlí.

27. Pojednou ozvaly se veškery polnice -všech legií,¹³⁾ vojsko strhlo příšerný pokřik válečný a na daný povel vystřeleno na všech stranách, až vzduch se zatemnil. Mužstvo Josephovo však, pamětlivo jeho pokynu, zacpalo si uši, by pokřiku neslyšelo, krylo těl svých ode střel, a když útočné mosty byly shozeny, vrhlo se po nich na nepřítel, prve než mohl na ně vkročiti. Takým způsobem ocitili se Židé ruku v ruce ve přímém zápase s Římany, konajíce četné o síle i zmužilosti jejich svědčící činy a snažili se i přes zoufalý svůj stav s méně ohroženým nepřítelem statečností mysli se vyrovnati. Nespustili se tedy Římanů prve, dokud sami nepadli, nebo nepřítel nezhubili. Ježto však Židé nepřetržitým odporem, jež kladli, posléze vysílili a novými oddíly vystřídání býti nemohli, poněvadž jich nebylo, kdežto na straně Římanů unavení bojovníci neustále novými, svěžími nahrazováni a za odražené oddíly ihned jiné do boje nastoupily, jež druh druhu k udatenství pobízejíce, štítily se kryli, pevně semknutí nerozborné těleso tvoříce. Se vši

¹³⁾ Návěští, nebo signály dávaly se u římského vojska dechovými nástroji, jež sluly tuba, bucina, cornu u pěchoty, litnus u jízdy. Podle nástrojů svých sluli trubači buď tubicinis, bucinatores, anebo cornicines. Tuba slula dlouhá, přímá trubka, cornu bylo do půl — anebo celého kruhu zakřiveno, bucina byla podoby nálevkovité a závitkově stočena. Litnus podobal se tubě, jenom že na konci byl poněkud zahnut. Tubou dávalo se návěští k útoku a ústupu, zpátečnímu pochodu, cornu oznamovalo odchod z tábora a bucina noční hlídky.

silou, jako jediný muž postupující, odráželi Židy, a mnoho nechybělo, byli by se již na hradby vedrali.

28. V této opravdové tísni poradila Josephovi nouze, jež vtípnou druhdy vynalezkyní bývá, zvláště když zoufalství ji podněcuje, důvtipu jí dodávajíc, aby semknuté řady nepřátel vřelým olejem dal poltiti. Jeho vojínové nelenili a v krátkce měli hojnost oleje po ruce, jako by již před tím si jej byli připravili a lili jej s hradebních zdí dolů na Římany na všech stranách, kde římská vojska na tolik se přiblížili, že olejem na ně vylitým zasáhnutí býti mohli. I kotly a jiné nádoby, v nichž vroucí olej na hradby dopravovali, ohněm a vřelým olejem rozpálené jim na hlavy metali. Olejem hrozně popáleni byvše, opustili Římané šik a svíjejíce se v děsných bolestech, padali k zemi. Olej totiž, vniknuv snadno pod krunýř, rozlil se po celém těle od hlavy až k patě a sežehl jim tělo, jako plamen, poněvadž přirozenou svou povahou snadno se rozehrívá, ale pro tučnost svou zvolna opět jen stydne. Do krunýřů a přílbic vtěsnáni, nemohli vřelým olejem zasažení Římané žáru se zbaviti, a skákajíce a bolestí se svíjejíce pozbyli rovnováhy a padali s mostů, nemohouce se udržeti. Jiní opět, ustupujíce ku předu se valcím druhům svým, s nimi se srazili, a byli Židy ze zadu na ně dorážejícími snadno pobiti.

29. Ale jako Židů neopustila jejich rozvaha, tak ani Římané, byť i neštěstím postiženi, nepozbyli odhodlané mysli a ačkoliv zřítí jim bylo na nesnesitelné bolesti popálených svých druhů, postupovali přece proti Židům, kteří stále na ně žhoucí olej lili, a každý z nich ale kasal se na svého předáka, že mu překáží, a nemůže své síly rozvinouti. Židé však, aby svým protivníkům dalšího postupu znemožnili, zase jinou svízal na Římany vymyslili: polili odvarem řeckého sena¹⁴⁾ prkna útočných mostů, jež stala se tím

14) *Trigonella*, pískavice, rostlina čeledi motýlokvetých; blíže příbuzná s rody *Melilotus*, od něhož se liší mnohosemennými lusky, od rodu *Medicago* nestočenými lusky a *Trifolium* silně vyniklými lusky z kalichů. Lusk je trochu ohloukovitě ohnutý, čárkovitý, podlouhlý nebo podlouhle vejčitý, v zobánek a posléze na čnělku znenáhla súžený. Jednotlivé jetelovité byliny voní silně kumarinem. U nás pěstují se tři druhy: *Trigonella coeruba*, pískavice modrá; seje se řídčeji. Celkový zjev podoben jest komonici a i vůni má podobnou. Květy lilákovitě modré a fialově pruhované. Domovem v jižní Evropě a severní

tak kluzka, že Římané nemohli se na nich udržeti a sklouzali z nich a padali dolů. Nikdo z vojnů, ať jakkoliv se snažil na nohou se udržeti, nebyl toho vstavu; ať prchal, nebo hnal útokem, nehodě neušel. Mnozí popadali na můstcích a byli hned na místě pošlapáni jinými za nimi postupujícími a na můstku se tísnícími, jiní uklouznuvše, sjeli na násyp, kde Židy postříleni. Tito totiž tím, že spadli, pozbyli možnost účastniti se boje na meče a kopí a pokud pádem s můstku neutrpěli zranění příliš těžkých, stříleli s násypu na hradby, ale nic jim to neprospělo; brzy byli s násypu smeteni střelami nebo kameny s hradeb na ně chrlenými. K večeru vojevůdce vida vojny svoje celodenním bojem a tolikerými nehodami ztrmácené, dal boj přerušiti. Římané měli mnoho mrtvých a ještě více raněných; Jotapafané ztratili pouze šest mužů, již zabiti a tři sta raněných odneseno z bojiště. Bitva tato svedena dvacátého dne měsíce daisia¹⁵⁾.

30. Když pak Vespasian svého vojska nehodami stíženého

Africe. Rozemletých listů přidávají do sýrů. *Trigonella focum graecum*, řecké seno, nebo seněřka pěstuje se u nás pro píci a k účelům lékárnickým; také zdivočuje. Má lusky 7 cm dlouhé, poněkud srpovité, ohnuté, podél žilnaté, obsahující až 20 semen hnědožlutých. Jeden až dva kvítky barvy žlutavě bílé vyrůstají na krátkých stopkách z úžlabí listů. Domovem v Orientě a Řecku. Římané nazývali ji *siliqua sicula*, *silicia*, Řekové *télis*. Sama pro příliš silnou vůni za píci se nehodí, jen přimíšena do sena. Semena (semen *foenigraeci*) jsou officinální a používá se jich na změknutí vředů, podobně i ve zvěrolékařství, jest součástí tak zv. „dobyččího prášku“. Zvlášť proslula rostlina tato v Orientě tím, že zejména v Egyptě připravují semena s mlékem v lahodný pokrm, jenž působí tělnatost žen tamějších. Z prášku získaného z hořkých semen, prodávaného v lékárnách, upravuje se podle Kneippa thé proti neduhům kožním. Semena v obyčejné vodě rozvařená utvoří šlemovitou hmotu, jež vyleje-li se na tvrdou půdu, jest neobyčejně kluzká a dlouho neuschne. Tohoto tedy použili Židé na poltí mostů Římanů. — *Trigonella monopelliana*, pískavice francouzská, nalezena na Radobyli u Litoměřic a na několika místech na Moravě. — *Trigonella elatior* roste v Asii a jižní Evropě, zejména v Africe mezi obilím, u Dioskorida slove *lotos argeios*; užívalo se ji jako rostliny léčivé. — *Trigonella esculenta* v Bengálsku, *Trigonella suavissima* na Novém Zelandě pěstují se jako zelenina.

¹⁵⁾ Josephus Flavius užívá jak již povědomo kalendáře syrsko-macedonského, kde *daisios* třetím měsícem a odpovídá asi našemu červnu.

potěšiti chtěl, nechtělo ho toto ani slyšeti, nezdarem, který ho potkal rozmrzeno a žádalo od něho ne slov, nýbrž příležitost k novým činům válečným. Dal tedy vály ještě více zvýšiti a tř další věže sroubiti, každou o padesáti stopách zvýší a je železem vůkol pobíti, by jednak již svojí tíží značnou pevněji stály, jednak aby i ohni vzdorovati dovedly. Tyto pak věže, jež na náspech zříditi dal, osadil oštěpomecti, lučištníky a nejsilnějšími a nejzručnějšími prakovníky; opatřil je též lehčími stroji metacími. Tím pak, že věže tyto značnou výši měly a zřízeny na nich bašty, byli římskí vojínové naprosto bezpečni. Byli kryti zrakům obležených, ale sami Židy na hradbách stojící dobře viděli a po nich úspěšně střeliti mohli. Poněvadž pak tito střelám na ně metaným, nevidouce jich, vyhnouti se nemohli a proti střelcům zrakům jejich skrytým brániti se nebylo lze, jakož i nemožno pouhýma rukama na věže dostřeliti, ani jich zapáliti, seznali, že tu veškera snaha Římanům ve věžích ukrytým čeliti marnou. Sestoupili tudíž s hradeb, a podnikali výpady proti nepřátelským oddílům, které k útoku se chystaly. Takým tedy způsobem Jotapaťané se bránili a denně mnoho jich padlo. Značných škod nepřátelům nenadělali, nýbrž spíše bylo se jim spokojiti, když s velikými ztrátami v dobývání města je zdrželi.

31. V těch dnech poslal Vespasian velitele desáté legie Trajana¹⁶⁾ v čele tisíce jezdců a dvou tisíc pěších vojnů proti soused-

¹⁶⁾ Trajan, plukovník desáté legie, o nějž se tu jedná, byl otcem potomního císaře Trajana. Trajan, císař římský, panoval v letech 98-117 po Kristu. Narodil se v Italice ve Španělsku dne 18. září 53. Sloužil nejprve ve vojště, roku 86 praetorem, roku 91 konsulem, pak velitelem na Rýně. Roku 97 Nervou adoptován. Dosednuv na trůn, pojistil nejprve hranice říše na Dunaji a Rýně, než roku 99 do Říma přišel. Bojoval v letech 101-102 a 105-106 po Kristu vítězně proti Dáckému králi Decebalovi (Trajanův sloup; Tropaeum u Adamklissi v Dobružce; roku 1906 obrovské poprsí Trajánovo odhaleno v Braile) a učinil Dakii římskou provincií (Sarmiregethusa); hranice na Dunaji za něho silně opevněna a osazena; zároveň získáno i provincie Arabie. Ve vnitřní správě, již Trajan v letech 106-114 po Kristu se věnoval, rovněž velmi dobře se osvědčil (velmi důležitá v ohledu tom korespondence jeho s Pliniem Mladším); omeziv soudy pro urážku Veličenstva a udavačství. provedl mnohé velkolepé stavby (forum Traiani; Apollodarus) a zřídil hojně nadace pro sirotky, začež dostalo se mu od senátu čestného příjmu „Optimus“, jehož si zasloužil. Ač jinak byl mírným a znamenitým panovníkem, přece poznáv nebezpečí, jež pohanskému státu hrozilo od

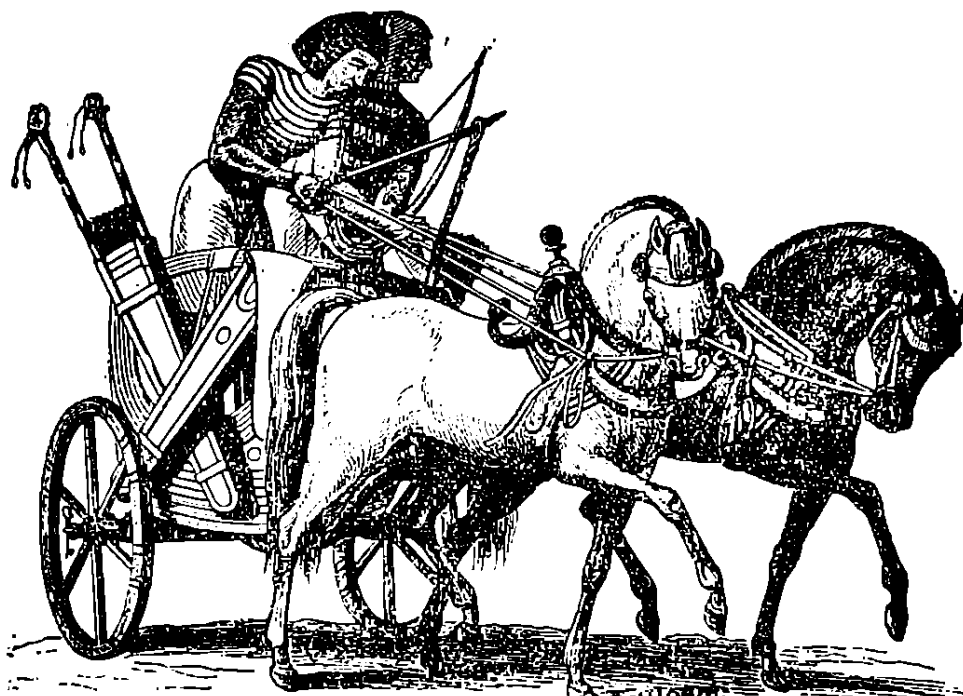
nímu s Jotapatou městu Japhě¹⁷⁾, jež neočekávaně dlouhou obranou Jotapaty na mysli zhrdnuvši, se vzbouřila. Trajan shledal, že města nelze tak snadno dobýti, ježto mimo svou již od přírody pevnou polohu i dvojitá okružní zdi bylo chráněno. Poněvadž však obyvatelé ozbrojeni zmužile vyšli jemu vstříc, bojem utkati se chtějíce, Trajan bitvu s nimi svedl a po krátkém odporu zahnal je na útěk. Uchýlili se pak za první zeď; Římané však, kteří jim v patách byli, vrhli se tam za nimi. Když pak Židé za druhou zeď utéci se chtěli, zavřeli jim vlastní lidé, bojíce se, by tam také nepřátelé nevnikli, bránu, nechťce jich do města vpustiti. Patrně Bůh sám, jenž Galileany k výhodě Římanů do neštěstí uvrhl a který tehdy i veškeru posádku města, odstrčenou spoluobčany, vražednému meči nepřátel vydal. V hustých davech ku branám se tlačíce a vrátné jmény volajíce, za vpuštění do města prosili. Nikdo jim však brány neotvíral, a tak i přes úpěnlivé prosby své byli dorážejícími na ně Římany pobiti. Prvou bránu zavřeli jim nepřátelé, druhou vlastní spoluobčané; tak byli mezi dvě okružní zdi vtěsnáni a bídně za své vzali; mnozí zhylnuli mečem svých druhů, mnozí vlastními meči svými se probodše. Veliká část pak Římany zbita, ani brániti se neodváživši; neboť mimo strach, jehož jim nepřátelé nahnali, i zradou přátel svých vydáni v plen nepříteli, na mysli úplně poklesli. Tak zmírali druh za druhem, ne Římanům, nýbrž vlastním svým lidem klnouce, až všichni, počtem dvanáct tisíc byli pobiti. Trajan pak maje za to, že buď město úplně obránců zbaveno,

---

křesťanů, jich nenáviděl a pronásledoval. Mezi jiným zemřeli za něho smrtí mučednickou: Klement římský (roku 101), 120letý biskup Jerusalemský Simeon, nástupce sv. apoštola Jakuba, a Ignacius, biskup Antiochenský, jenž předhozen lvům a jimi i roztrhán. (Tento světec před tím než předhozen byl lvům pronesl tento pamětihodný výrok: „Jsemť já pšenice Boží a jest mi prve zuby zvěře býti rozemletu, bych čistým chlebem Páně shledán býti mohl.“) — Roku 114 počatá výprava proti Parthům i přes vítězství s počátku dobyté a získané jimi na provincie Armenii, Mesopotamii i Assyrii neměla trvalého úspěchu, poněvadž současně v Mesopotamii i Cyreně mezi Židy nebezpečné vzpoury vznikly. Trajan onemocněl a bylo se mu vrátiti; na cestě pak v Cylickém městě Selinuntu zastihla ho smrt dne 8. srpna roku 117 (Dieraner, 1868 s Petusen, Trajans Dakische Kriege 2. sv. 1899-1903.

¹⁷⁾ J a p h a, město v Galilee, dnešní Jafa, půl hodiny na jihozápad od Nazareta; srovn. II. 20, 6.; III. 7, 31.

anebo zbyli-li ještě někteří, přestrašeni ničeho nepodniknou, a vyslal proto v úmyslu, by posledního útoku pro vojevůdce ušetřil, posly k Vespasianovi s prosbou, by syna svého Tita vítězství dokonat za ním vypravil. Vespasian však domnívaje se, že kus práce ještě zbývá, dal synu svému pět set jezdcův a tisíc vojnů pěších s sebou. Titus přitáhl rychle k městu, seřadil vojsko v šik, a odevzdav Trajanovi levé křídlo, sám v čelo pravého se postaviv, útok na město zahájil. Když pak vojínové jeho se všech stran na hradby řebře kladli, Galileané, krátkou jen dobu s hradeb odpor kladše, zdi opustili, načež Titus s vojskem svým na hradby vy-

Arabští lučištníci

(vojínové spojenců římských na lehkých válečných vozících).

stoupil a město ihned osadil. Bylo mu však přece ještě tuhý zápas se Židy, kteří uvnitř se byli shlukli, podstoupiti. V úzkých uličkách totiž vrhli se ozbrojení mužové na Římany, kdežto ženy se střech vše, co po ruce právě měly jim na hlavy metaly. Šest hodin trvala tato obrana; když však veškero boje schopné mužstvo bylo již padlo, ostatní obyvatelstvo, buď pod širým nebem, anebo doma pobito, bez rozdílu věku, ať starci nebo hoši a vůbec nikdo rodu mužského na živu nezachován, vyjma nemluvňátka, jež s matkami i vlastními ženami do otroctví odvečena. Počet v městě i v prvé srážce padlých odhadnut na patnáct tisíc, zajatců pak bylo dva

tisíce jedno sto třicet. Porážku tuto utrpěli Galileané dvacátého pátého dne měsíce daisia (června).

32. Ani Samařané nebyli zkázy ušetřeni. Shromáždivše se na posvátné jim hoře Garizim,¹⁸⁾ a ačkoli zevně tiše se chovali, tož přece jak schůze jich tam, tak i duch a vůbec celý zevnějšek jejich svědčil, že jsou silně zaujati pro válku, ba zdál se válkou přímo hroziti. Ani porážka sousedů bojovné jejich nálady neoslabila, na obrat chtěli, nedbajíce své slaboty, utkáním se v boji s Římany o štěstí se pokusiti a čekali proto se vši dychtivostí vhodné příležitosti ke vzpouře. Vespasian však měl za to, že lépe odboji předejti a vzpouru hned v zárodku utlumiti; neboť po celém Samařsku již od delší doby ležely všude římské posádky, o které, při takovém množství nepřátel a jejich vyhrůžného vzhledu a vyzývavého vystupování, bylo se obávati. Poslal tedy velitele páté legie Cerealia se šesti sty jezdci a třemi tisíci pěchoty proti nim. Tento však shlédnuv terain a všecky okolnosti bystře uváživ, nabyl přesvědčení, že není radno pro přesilu nepřátel na horu útokem hnáti a s Sa-

¹⁸⁾ Garizim nazývala se protější hora Ebalu, od této na jih se rozpínající, jež s ní tvořila údolí, ve kterém město Sichem, dnešní Nablus, leželo. S Garizim, ježto k jihu ležel, na rozkaz Mojžíšův požehnáno pod Josuou ostříhatelům zákona s Ebalu pak vyslovena kletba těm, kteří jej nešetří, jej přestupují. (Deuteron. XI. 29. Jos. VIII. 33.) Mimo to ještě jenom jedenkrát připomíná se v Písmě sv. a to v knize Soudců IX. 7, kde řeč o Abimelechovi, synu Gedeonovu. Jos. Flavius jmenuje Garizim nejvyšší horou v Samaří (Starožitn. XI. 8, 2) a novější cestovatelé popisují ji jako velmi půvabnou a úrodnou. (Wiener; Real. s. v.) Etymologie neznáma. Gesenius (Thesaur. s. v.) odvozuje je od Gerizi, tak že hargerizi tolik, co mons gerizeorum. V dobách po vyhnání vystavěli Samařané na hoře Garizim chrám, který co do nádhery měl se Jerusalemskému vyrovnati a témuž Bohu i zasvěcen býti (Jos. Flav. Starožitn. XIII. 9.). Když však od Antiocha Židé pronásledováni, hleděli se Samařané tím zabezpečiti, že vypravili k syrskému králi poselstvo s prosbou, by svoji dosud bezejmennou svatyni (to anonymon hieron) směli na počest Dia Hellenia zasvětiti (Starožitn. XII. 5, 5.). Dle II. kn. Makkab, VI. 2., byla na rozkaz Antiochův Diu Xeniovi zasvěcena. Dlouho však netrvala; bylať Makka-bejcem Janem Hyrkánem opět sbořena. (Starožitn. XIII. 9, 1.) Ale i potom zůstal Garizim posvátnou horou Samařanův (Jan IV. 20.; Jos. Flav. Starožitn. XVIII. 4, 1; Vál. židov. III. 7, 32) a podnes jimi ještě svatou, požehnanou nazývána (Calmet, Diction. bibl. s. v.; Palaest. Explos Fund. 1873. 67.; 1876., 1190.; 1879., 20),

mařany na ni k boji dobře připravenými do bitvy se pustiti; proto omezil se prozatím jen na to, že úpatí hory dal lidem svým odevšad obstoupiti a po celý den s oči jich nespustiv, každé hnutí jejich na hoře bedlivě pozoroval. Samařanům nedostávalo se na hoře vody; byloť to prostřed leta a horka děsná vyprahlou již zemi přímo rozpalovala. Ani potravin na hoře nebylo s dostatek, ani shromáždění na hoře Samařané nijakých zásob si neopatřili, bylo jim tudíž hroznými svízely trpěti. I stalo se, že ještě téhož dne zemřeli někteří z nich žizní, jiní však, než takovou smrt, raději porobu volivše, k Římanům přešli. Když pak Cerealis od přeběhlků těchto se dověděl, že na hoře vše zmařeno, vysíleno, postoupil až nahoru a nepřítel vojskem svým odevšad sevřel. Hned pak vyzval je, aby se vzdali, napomenuv jich, aby své záchrany dbali a zaručil se, že života jejich ušetří, složí-li zbraně. Ale nemoha po dobrém ničeho s nimi poříditi, vrhl se na ně a dal veškero množství, jedenáct tisíc šest set počtem pobiti. Pohroma tato stihla Samařany dvacátého sedmého dne měsíce daisia.

33. Zatím Jotapařané ještě se bránili, nevzdavše se naděje a vzdorovali, čeho se nikdo nenadál, všem hrúzám oblehateli jim nastrojeným, až posléze čtyřicátého sedmého dne, kdy náspy Římanů výše hradeb dostoupily, přeběhlík jakýs z města k Vespasianovi přišel a s ním se sdělil, jak nepatrný, ochablý hlouček obranců uvnitř města se nachází a že nepřetržitými hlídkami i neustálými potyčkami vysíleni, útoku již nesnesou. Ale i lstí možno je překonati, kdyby se někdo o ni pokusil; neboť okolo poslední noční hlídky, kdy mní, že od útoků jsou bezpečni a na smrt unaveni oddávají se, nemohouce odolati rannímu spánku, pohříženy i hlídky ve tvrdý sen, a proto že mu radí, by v tuto chvíli útok podnikl. Vespasian nedůvěřoval přeběhlíku, protože příliš dobře věrolomnost Židů znal a věděl, jak málo si z tělesných trestů dělají. Nejednou již bylo se mu přesvědčiti, kterak zajatý Jotapařan odolal všem mukám, jež mu byly strojeny, aniž by byl jediným jenom slovem nepřátelům, kteří i ohněm naň dotírali, prozradil čeho o poměrech v městě a s úsměvem na rtech dal se na konec i ukřižovati. Však pravděpodobnost údajů tohoto Jotapařana zjednala mu víry, tak že Vespasian přiklonil se k názoru, že Žid tento může býti zrádcem a to, co o stavu v obleženém městě sděloval, může býti pravdou.

Nad to pak měl za to, že lešť, byť se i nezdařila, Římanům nijakých škod způsobiti nemůže. Odevzdal tedy přeběhlíka stráží, by ho hlídala, a jal se ihned konati přípravy k útoku na město.

34. V udanou hodinu plížili se Římané opatrně ku hradbám. Titus s tribunem Domitiem Sabinem a několika vybranými vojíny páté a desáté legie vystoupili první na ně, a pobivše hlídky, vešli se vši tichostí do města. Za nimi vedl tribun Sextus Cerealis a Placidus svoje mužstvo. Tvrz osazena, prostřed města stáli nepřátelé, den již nastal a přepadení neměli ještě potuchy, že tvrze dobyto. Většina jich únavou a spánkem přemožena, a zraků těch, kteří bděli, hustá mlha, jež nad městem se vznášela, zastínila, že osudu svého neznamovali. Teprve když vojsko do města vcházelo, vzpamatovali se, procitli, vzchopili se, ale jen aby zkázy své postřehli a pod mečem nepřátel se přesvědčili, že město vskutku již v moci nepřátel. Římané pamětlivi, čeho jim, když města dobývali, bylo od nich zakusiti, neznali soucitu, milosrdenství, nýbrž hromadně pobijeli lid, jenž všecken na hrad se valil. I nepříznivá poloha města zbavila ty, již boje ještě schopni byli, vši možnosti obrany; neboť vtěsnáni byvše do úzkých uliček a po příkrém svahu stráně vystupující, uklouznuvše, padali a byli vojíny, z hradu se valícími, ušlapáni. To dohnalo mnohé i z vybraného mužstva Josephova k sebevraždě. Když viděli, že nelze jim ani jediného Římana zabiti, shromáždili se, nechtíce mečem nepřátel zhynouti, na nejzazších končinách města a tam života sami se zbavili.

35. Části hlídek, které hned z počátku shlédly, že města dobyto, podařilo se prchnouti a vystoupiti na věž jakous na půlnoční straně města, kde bránili se nějakou dobu; když však spatřili, že množstvím nepřátel odevšad obklíčeni, chtěli vyjednávatí o smír s Římany. Bylo však již pozdě, a tak dali se od Římanů, do věže vniknuvších, bez odporu povraždití. Ostatně nechybělo mnoho, a byli by se mohli chlubití, že dobyli města, ani kapky krve neprolivše, kdyby setník jakýs, Antonius jménem, při vniknutí do města nebyl padl, stav se obětí úkladů židovských. Jeden z četných Židů, kteří do jeskyň se byli utekli, prosil Antonia, aby mu podal ruky (což známkou býti mělo, že život mu daruje), a jemu z jeskyně pomohl. Antonius mu ruky podal. — Žid však v tomže okamžiku

vrazil mu ze spodu kopí do slabin s takovou silou, že probodený na místě skončil.

36. Toho dne pobili Římané z Jotapaťanů jenom těch, co zastihli, co jim náhodou na oči a do rukou přišli. Nazířeli však, prohledali kde jakou skrýši a vniknuvše i do podzemních chodeb i jeskyň, zabili, koho tam stihli, věku ani pohlaví nedbajíce, nemluvnáťa jako ženy i starce, nikoho nevyjímaje.¹⁹⁾ Zajatcův odvedeno dvanáct set; úhrnný pak počet těch, kteří padli, kdy města dobyto, a i v bojích předchozích, byl čtyřicet tisíc. Vespasian dal město sbořiti a veškery jeho tvrze spáliti i rozmetati. Tak padla Jotapata třináctého léta císařství Neronova,²⁰⁾ prvního dne měsíce panema.²¹⁾

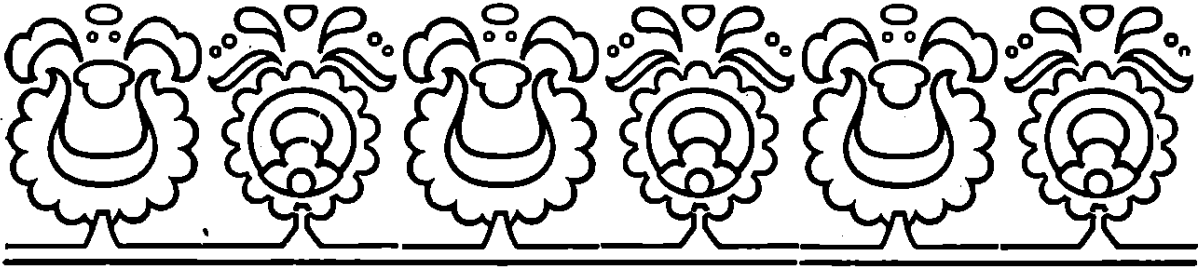

Pedites sociorum,
pěší vojínové římských spojenců.

¹⁹⁾ U Sušila: kromě nemluvnátek a žen.

²⁰⁾ Roku 67. po Kr.

²¹⁾ Jos. Flavius užívá kalendáře syrsko-macedonského, kde panemos čtvrtým měsícem a odpovídá našemu červenci.

VIII.

Josephus, ženou prozrazen, hodlal se vydati Římanům; přátelé jeho však mu v tom bránili. Co jim řekl i co pověděl Vespasianovi, rozmlouvaje s ním, a kterak se Vespasian měl k němu.

1. Římané hledali nyní dílem z vlastní rozhořčenosti proti Josephovi, dílem protože sám vojevůdce si výslovně přál, aby byl zajat, považuje to bezmála za rozhodno pro výsledek celé války, nenáviděného mezi mrtvými i ve všech tajných skrýších města, aby ho našli. On však mezi tím, co dobyt bylo města, jakoby Prozřetelností Božskou veden, unikl nepřátelům a skočil do hluboké cisterny, jež po straně rozšířena byla v prostranou jeskyni, které nebylo shora viděti. V úkrytu tomto shledal se se čtyřiceti vznešenými muži, kteří na mnoho dní potravinami byli zásobeni. Ve dne zdržoval se ve svém úkrytu, poněvadž vše kolem bylo nepřáteli osazeno; v noci však nahoru se vyšplhav, napjal zrak i sluch, aby zjistil, není-li na blízku někde stráž, a bylo-li by možno nějakým způsobem z nebezpečí se dostat. Ale všechna místa vůbec k vůli němu Římany velmi přísně střežena byla, nebylo tedy na útěk ani pomyšlení. Spustil se tedy znovu do jeskyně, aby tu dalšího osudu svého vyčkal. Dva dny ušel takto pozornosti svých pronásledovatelů; třetího dne však prozrazen ženou jakous, jež u nich byla, jsouc zajata. Ihned poslal Vespasian dva tribuny, Paulina a Gallileana s rozkazem, aby Josephovi bezpečností se zaručili a jej přiměli, by úkryt svůj opustil.

2. Oba šli za ním, domlouvali mu, by se vzdal, život mu slibující. Ale ničeho nepořídili; neboť pouhá pravděpodobnost, co

ho u Římanů očekávati může za všechny škody a útrapy, které jim za celou dobu dobývání Jotapaty způsobil, nikoliv však laskavá mysl těch, kteří mu domlouvali, rozhodla, co jemu o příštím osudu souditi. Nemohl se ubrániti obav, že ho chtějí jen z úkrytu vyhlákati, aby byl popraven. Posléze vypravil k němu Vespasian třetího posla v osobě Tribuna Nikanora, Josephova známého a někdy i přítele. Tento přišel a líčil mu, jak mírně nákládají Římané s poraženými, dodav, že vojevůdce jeho statečnosti spíše se obdivuje, než aby ho nenáviděl, a že nikterak nemá v úmyslu, dáti ho popravit, ježto trest tento mohl by na něm dáti vykonat, i kdyby z úkrytu svého nevyšel, nýbrž že je pevně rozhodnut, jemu jako muži statečnému, život darovati. Ostatně, dodal ku konci, nebyl by Vespasian, zamýšleje lešť k Josephovi, jeho přítele k němu poslal, aby tak hanebností věc dobrou, přátelství zradou zastřel, a že by sám k něčemu podobnému se nepropůjčil, aby šel přítele oklamati.

3. Když však Josephus ještě i po řeči Nikanorově váhal, nemoha se nijak rozhodnouti, chystali se vojínové rozhněvání, oheň v jeskyni zapáliti. Vůdce jich však zadržel, poněvadž mu na tom velice záleželo, by jej živého zajati mohl. Když pak Nikanor naň doléhati neustával a vojínové, kteří s ním byli, vyhrůžkami jej zasypávali, rozpoměl se Josephus na sny, které v noci měl a jimiž Bůh jemu nastávající zkázu Židův i příští osudy římských imperátorů¹⁾ zjevil. Josephus dovedl totiž, vykládaje sny, i temná, záhadná místa v nich, jež Bůh toliko naznačil, vyložiti, poněvadž jako kněz a potomek rodu kněžského, ve proroctvích knih posvátných velmi dobře se vyznal. A právě v této chvíli, Bohem byv osvícen, na mysli vytržen, vzpoměl sobě příšerných výjevů svých snův a vyslal k Bohu tuto tichou modlitbu, řka: „Jelikož se Tobě, o Bože, zlíbilo,

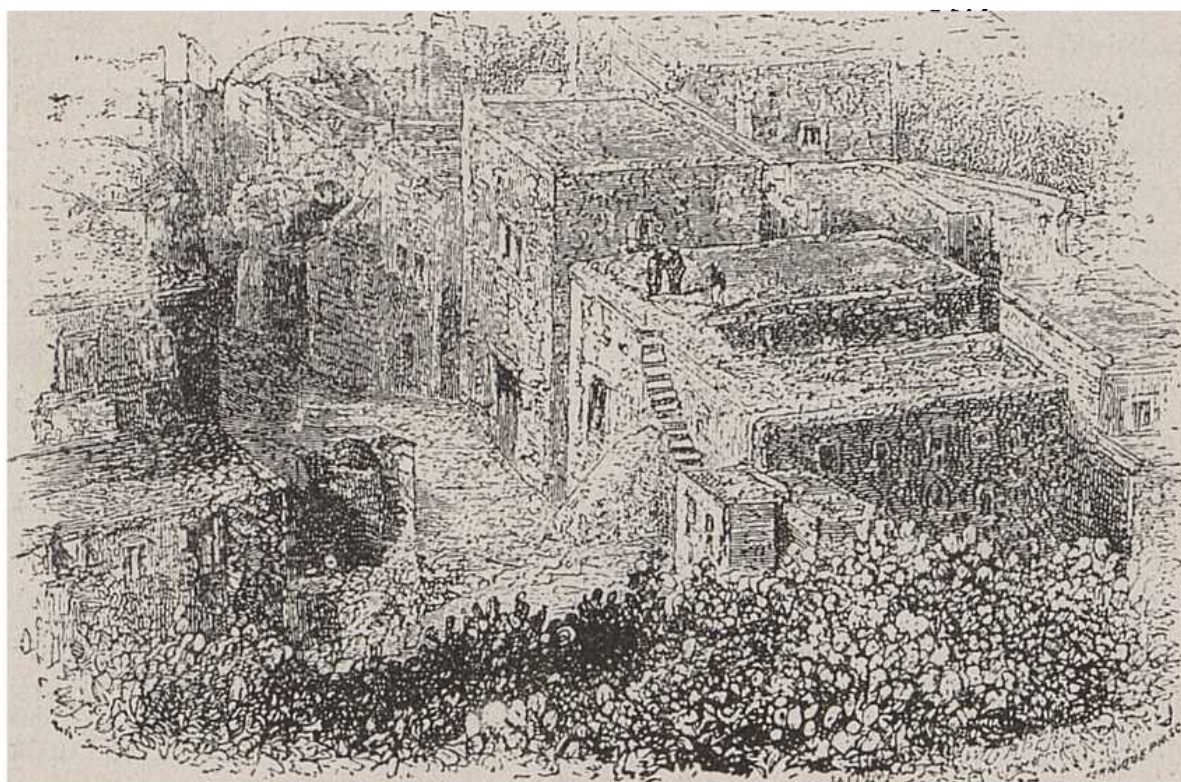
¹⁾ Míněn hlavně Vespasian; slovo imperator, vlastně velitel, zvítězil-li. Čestný název jemu od vítězného vojska daný, načež slavnosti děkovné v Římě a se souhlasem senátu konán pak triumf. Triumf byl slavný vjezd vítězného vojevůdce do hlavního města, jehož se státní úřady i lid účastnil. Válečná kořisť, jež nepříteli byla odňata, nesena nebo vezena na průvodě, v němž vedeni i zajatci. Scházela-li některá z podmínek na triumf, povolena vojevůdci tak zvaná ovace, menší to jakýs triumf, kde vojevůdce jel buď na koni, nebo pěšky do města se ubíral. Oděn byl togou, zvanou praetexta, a měl na hlavě myrtový věnec. A poněvadž vladař býval spolu i polním vojevůdcem, tedy imperator = císař, kterýžto název povstal z osobního jména Caesar.

národa židovského, jež Jsi stvořil, pokořiti, a poněvadž veškero štěstí k Římanům se odstěhovalo a Ty vyvolil jsi duši mou, bys jí budoucnost zjevil, nabízím tedy Římanům ruky a zůstanu na živě. Ale dovolávám se Tebe za svědka, že ne jako zrádce, nýbrž jako sluha Tvůj k nim přicházím.

4. Vykouav modlitbu tuto, přislíbil Nikanorovi vyhověti. Když pak Židé, kteří s ním v úkrytě byli, spozorovali, že domlouvám nepřátel povoliti odhodlán, ihned všichni k němu se shrnuvše, křičeli: „Věru lkáti mohou nad tebou zákony otců našich, jichž Bůh sám Židům propůjčil, a Bůh sám se rmoutiti bude, do nich duše vliv, které smrtí pohrdají. Jest ti, Josefe, vskutku život tak milý, že nestydíš se jako otrok na světlo Boží patřiti? Jak jsi se brzy sám nad sebou zapomenul! Pomni je, jak mnozí na slovo tvé pro svobodu v boji vykřváceli! Klamem tedy byla veškera pověst o statečnosti tvé, klamem i veškera tvoje prozíravost, opatrnost, protože milosti nyní dožebáváš se u těch, proti nimž jsi tak houževnatě, tvrdošijně bojoval, ba ještě více, nadíti-li se vůbec jí od nich, ji z rukou jejich přijati, jsi odhodlán! Ale poněvadž tys zaslepen štěstím Římanů, sama sebe zapomněl, jest nám ctí vlasti naší dbáti, hájiti! Svého ramene i meče ti nabízíme; zemřeš-li dobrovolně, zemřeš jako vojevůdce Židů; ne-li, tedy zemřeš jako zrádce!“ S těmito výkřiky tasili meče a hrozili mu, že jej zabijí, vzdá-li se Římanům.

5. Josephus útoku jejich se obávaje a přesvědčen, že by se zrady na rozkaze Hospodinově dopustil, neřídě se jím, jal se rozumovými důvody, nouzi k tomu dohnán, názor jejich jím vyvraceti. „K čemu přece“, pravil, „přátelé sami sebe života zbavovati? Proč tak něžné, nejvíce spřízněné svazky mezi tělem a duší, násilím trhati? Pravíte, že jsem se změnil? Nuže, to vědí nejlíp Římané. Krásno v boji zemřít, ale podle obyčeje válečného, to jest zemřít rukou vítězovou. Utíkám-li meči Římanů, pak vskutku zasluhuji, bych vlastním mečem, vlastní rukou zhynul; ale přejí-li si Římané sami nepřítel ušetřiti, oč více jest nám samým života svého šetřiti! Bylo by přece bláznovstvím, abychom sami sobě činili, proč s nimi bojujeme! Čestno za svobodu zemřít, opakuji i já, ale s mečem v ruce a rukou těch, kteří nás o ní olupují. Nyní však ani bojem proti nim netáhneme, aniž stojí před námi, by nás života zbavili.

Zbabělstvím rovněž nechtít zemřít, když umřítí potřeba velí, jako chtít zemřít, kdy toho třeba není. Čeho vlastně se bojíme, že nemáme odvahy k Římanům z úkrytu svého vystoupiti? Smrti žef? Ale jest opravdu již tak jista, že se nám jí od Římanů obávají a jí sami sobě učiniti hodláme? Ne, řekne jiný, poroba jest to, které se bojíme, když ovšem nyní ještě svobodni jsme! I přijde opět někdo jiný a míní, že hrdinstvím sama sebe utratiti. Nikoliv, na obrat; považují aspoň takového za zbabělého kormidelníka, jenž vida stahovati se mraky před bouří, strachem z ní, než přijde,

Městský dům v Galilei se vchodem na plochou střechu.

svoji kocábku sám spálí. Nad to sebevražda odporuje svou podstatou pojmu života a jest zločinem proti Bohu, jenž nás k životu stvořil. Není živočicha, který by úmyslně smrti hledal, anebo samochtě umíral, neboť ustálen zákon přirozený, jenž velí, bychom rádi žili, pročez i lidi, kteří zjevně života nás zbaviti hledí, zoveme nepřáteli, a na těch, kteří životu našemu potají úklady strojí, se mstíme. A myslíte snad, že Bůh nebude se hněvati, když člověk darem jeho pohrdá? Od něho máme svoje bytí a jeho vůli jest nám ponechati, jak dlouho nám ho popřeje. Všichni bez rozdílu

máme těla z hmoty smrtelné, pomíjející; v těle pak přebývá nesmrtelná duše, jež částkou božstva. Promrhá-li pak někdo poklad od jiného člověka jemu svěřený, by jej uschoval, anebo s ním špatně hospodaří, za nešlechtného, nevěrného, jmín bývá; pakli však poklad Boží z vlastního těla vyvrhne, smí-li se pak domnívati, že unikne pomstě toho, jež urazil? Považuje se za spravedливо otroků, uprchnou-li, trestati, a to i tehdy, uprchli-li zlému pánu — a tu nemělo by hříchem býti, utkáme-li Bohu, svému nejlepšímu pánu? Nevíte, že těm, kteří podle přirozeného zákona umírají a dluh Bohu učiněný splácejí, když On co věřitel ho od nich žádá, věčné slávy se dostává, stálý příbytek i rod jejich dlouhého šťastného věku se dožívá, duši neporušenou, čistou si zachovávají, modlitby jejich na jisto vyslyšány bývají a v nejsvětějších prostorách nebeských ubytování bývají, odkud opět až věkové uplynou do neporušených těl stěhovati se smějí,²⁾ kdežto duše všech těch, kteří sami na sebe zanevřevše, sebe usmrtili, do podsvětí světla zbaveného přicházejí, a že Bůh, Otec jejich, bezbožníky tyto dvojnásob zhřešivší, ještě v potomstvu jejich trestá? Proto nenávidí Bůh tohoto zločinu a velemoudrý zákonodárce náš tuhý trest naň uložil.³⁾ Nařizenof zajisté u nás sebevrahy až do západu slunce nepohřbené nechávají, kdežto přece za svou povinnost uznáváme i nepřítelé, zemře-li, pohřbíti. U jiných národů obyčejem takovému nebožtíku pravici, kterou sama sebe usmrtil, ufati, čímž na srozuměnou se dává, že tělo, které duše se samo zbavilo, nezasluhuje ani míti pravice. Proto, přátelé, sluší se, bychom správně uvažovali a ne k neštěstí ještě, které nás jako lidi potkalo, zločinu proti Tvůrci svému nepřičiňovali. Máme-li na živu zůstati, neznemožňujme si sami své záchrany; neboť cos podobného nepůsobí nám nijaké hanby u těch, kterým jsme své zmužilosti tolika činy dokázali. Máme-li však zemřítí, nuže, ať se tak stane rukou vítěznou. Nikdy

²⁾ Nauka Fariseů II. 8, 14; metempsychosis a nauka o aeonech, kus gnosticizmu v Židovství, jehož dosud se nestřáslo (tak zvané sefiroth v Talmudě atd.). Ostatně není divu; otcové syrské gnose, Šimon Magus a Menander pocházeli ze Samaří a byli vrstevníky sv. apoštolů (Iren. I. 33), podobně i Corinthus a v Apokalypsi svatého Jana jmenovaní Nikolaisté (Apokal. II. 14—15). Podobně znám i poměr Philonův ku Platonově filosofii a Alexandrinské gnosi. Gnostik Marcion, „prvý protestant“ v dějinách. Neander Kirchengeschichte I. 782.

³⁾ V knihách Mojžíšových, pokud nám známy, o čems podobném není ani zmínky.

nevstoupil bych do řad nepřátel, abych sám na sobě zradu spáchal; neboť pak byl bych ještě větším hlupákem, než obyčejný přeběhlík, který tak jedná, aby svůj život zachránil, kteřto však já, abych se oň připravil. Čeho bych si přál, jest zrada se strany Římanů; připraví-li totiž mne i přes svoje dané slovo o život, zemru rád, a bude mi věrolomnost tato větší útěchou než vítězství.⁴⁾

6. V tom smyslu Josephus ještě mnoho mluvil ku svým druhům, aby jich od sebevraždy odvrátil; oni však v zoufalství dávno již smrti se oddavše, jakoby naprosto hlouš byli ku všem jeho domluvám, jenom tím více ještě na něho se roztrpčili. S vy-tasenými meči se všech stran naň dotírajíce, obviňovali jej ze zbabělosti a každý z nich jevil ochotu, na místě jej usmrtiti. On však dovedl pokaždé, na toho jménem zavolav, na jiného jako vojevůdce pohleděv, třetího za ruku uchopiv, čtvrtého prosbami obměkčiv, ve své nesnázi, jež nejněžnější pocity v něm vzbuzovala, vražedný meč od sebe odvrátiti, nejinak, než jako štvaná zvěř, jež vždy na toho se obrací, jenž tváří se, jako by se chtěl na ni vrhnouti. Poněvadž pak i v této jeho svrchované tísní v něm svého vojevůdce ctíli, ochromeny jejich paže, meče vypadly jim z rukou a mnozí z nich, kteří v roznicenosti své mečem svým prudce na něho doráželi, bezděky jej do pochvy opět vložili.

7. I přes nanejvýš zoufalý stav, Josepha rozvaha neopustila; důvěřuje se v pomoc Prozřetelnosti Božské, vydal ještě jedenkrát život svůj v nebezpečí, řka ku svým druhům: „Ježto pevně odhodláni jste zemřítí, nuže nechť se rozhodne losem, kdo z nás koho zabítí má. Na koho první los připadne, ten nechť zhyne rukou toho, kdo po něm bude vylosován. Takovým způsobem los smrti připadne na každého a netřeba, aby jednotlivec na sebe odkázán, vlastní rukou života dokonat. Nespravedlivo dojista by bylo, by poslední, jemuž by se zželelo umřítí, na živu zůstal!“ Návrh tento zjednal mu zase důvěry a když ostatní souhlasili, losoval s nimi. Na koho pak los připadl, dal se od svého souseda zabítí, umíraje u vědomí, že i vojevůdce zároveň s nimi zemře. Smrt s Josephem výše života kladli. Takto již všichni jeden za druhým pohynuli tak, jak na koho losem řada došla, ale Josephus stále ještě smrti

⁴⁾ Doplniti dlužno: „ježto však Římané činem svým dopustí se zločinu, za který trest Boží jich nemine“.

unikal, takže zbyl na konec na živu on a ještě jeden jeho druh, buď šťastnou náhodou, nebo Prozřetelností Božskou byv zachráněn⁵⁾ a poněvadž ani vylosovánu býti, aniž posléze sám zbuda, krví krajanovou rukou svých poskvřiti nechtěl, přemluvil jej, aby se Římanům vzdali a tak sebe zachránili.

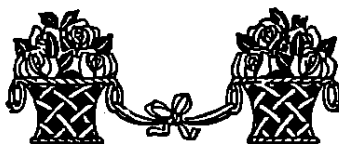
8. Josephus takto šťastně vyváznuv jak z boje s Římany, tak i z nebezpečí smrti mezi svými spoludruhy, přiveden Nikanorem k Vespasianovi. Všichni Římané hrnuli se k místu, kudy veden, chtěje jej spatřiti, a davy, jež kolem vojevůdce se nakupily, povykovaly každý jinak. Jedni jásalí, že zajat, druzí vyhrožovali, a jiní opět razili si cestu, by z blízka mohli naň pohleděti. Vzdálenější však křičeli, aby byl jako nepřítel popraven, kdežto bližší podivňovali se jeho skutkům, nemožouce se ubrániti úžasu nad tím, jak vratkým jest štěstí, jak měnivým lidský osud. Mezi důstojníky však nebylo ani jediného, který by i přese všechnu dřívější roztrpčenost pohledem naň nebyl býval dojat. Zvláště byl to jemnocitný Titus, jímž Josephova vytrvalost v neštěstí a soucit s jeho věkem mocně hnuly.⁶⁾ Vzpoměl-li sobě na hrdinské činy Josephovy a naň pohleděl, kterak nyní v rukou svých nepřátel, vetřela se mu bezděky myšlenka na moc osudu, vrtkařost válečného štěstí a nestálost poměrů lidských, svým soucitem se netajíc. Titus proto mnohé z důstojníků k většímu ještě soucitu nad Josephem povzbudil a u svého otce velmi vydatně za něho se přimlouval, aby života jemu zachoval. Než přes to Vespasian přísně nařídil Josepha pečlivě hlídati, hodlaje ho k císaři Neronovi poslati.

9. Když pak Josephus o tom zvěděl, žádal, aby směl s Vespasianem několik slov v soukromí promluvit. Vojevůdce velel, aby všichni přítomní až na syna jeho Tita a dva důvěrné jeho přátele se vzdálili, načež Josephus, ujav se slova, promluvil takto: „Ty, Vespasiane, domníváš se, že máš zcela obyčejného zajatce válečného ve svých rukou, zmocniv se osoby Josephovy; já však přicházím důležitých věcí tobě předpověděti. Kdybych neměl poselství Božího tobě vyříditi, znám zákon židovský a vím, jak vojevůdcům

⁵⁾ Pravděpodobnějším však, že asi Josephus pomohl si úskokem. Viz ostatně proslov, kde se praví: „Josephus nezapřel nikdy pravého Farisea, jenž rád na jiné svezl, co jemu obtížným se zdálo.

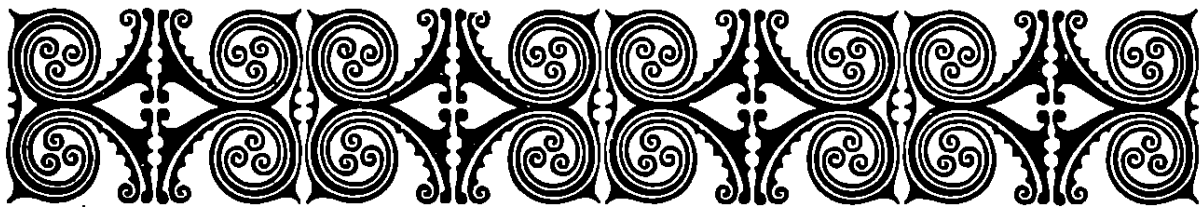
⁶⁾ Byli skoro stejně staří. (Josephus Flavius narodil se roku 37. po Kr., Titus roku 41.)

umíratí náleží. Chceš mne poslati k Neronovi: k čemu pak? Myslíš, že nástupcové jeho, kteří ještě pod tebou na trůn dosednou, na něm se udrží? Nikoli, ty, Vespasiane, sám staneš se Caesarem, samovládcem, ty i tento syn tvůj! Dej mne ještě pevněji spoutati, bedlivěji hlídati; neboť ty, Caesare, nebudeš toliko mým velitelem, nýbrž i pánem země, moře, i veškerého lidstva! Do tužší ještě vazby mne uvrz, abys mne mohl dát popraviti, mluvím-li příliš opovážlivě jménem Božím!⁷⁾ Vespasian, jak se zdálo, s počátku slovům jeho nedůvěřoval, a považoval jich za pouhý úskok Josephův, aby takto život svůj zachránil. Znenáhla však přece počal jim příkládati víry, ježto Bůh sám vzbudil v něm myšlenku o nástupu jeho na trůn a jinými ještě známkami jeho budoucí vládařství jemu naznačil.⁸⁾ Mimo to přesvědčil se, že zajatec i v jiných případech zcela správně budoucnost předpověděl. Jeden z důvěrníků vojévůdcových totiž, jenž tajné této rozmluvě byl přítomen, projevil svůj podiv z toho, řka, že Josephus ani pádu Jotapaty, ani že sám zajat bude, nepředpověděl; patrně tedy odtud, že, co povídá, pouhým žertem, aby přízně nepřítelovy sobě získal. Josephus odvětil, háje se, že předpověděl Jotapaťanům, že město jejich v čtyřiceti sedmi dnech do rukou nepřátel padne a že on sám Římany zajat bude. Vespasian přesvědčil se potají u jiných zajatců a shledav, že odpověď jeho byla pravdivá, počal příkládati víry i ku předpovědi jeho osoby se týkající. Ponechal Josepha sice ještě ve vazbě a okovech, ale daroval mu skvostné roucho a jiné drahocenné předměty a choval se k němu velmi laskavě, vlídně s ním zacházeje, k čemuž především Titus nejvíce spolupůsobil.

7) Srovnej, Suctonius, Vespasian V.: Et unus ex nobilibus captivis Josephus, cum conjiceretur in vinkula, constantissime asseverat, fore ut ab eodem brevi solveretur, verum jam imperatore.

8) Viz Tacit. Histor II. 78.

IX.

Kterak Joppy dobyto, a Tiberias se vzdala.

1. Čtvrtého dne měsíce panema¹⁾ vytrhl Vespasian opětně ku Ptolemaidě a táhl odtud do Caesaree Přímořské, jež byla velikým městem v Judsku a obydlena ponejvíce Řeky. Obyvatelé uvítali vojsko i vojevůdce, žehnajíce jim a i jinak svou radost z toho projevivše, jednak z oddanosti své k Římanům, jednak a to hlavně z nenávisti své ku přemoženým. Proto i žádali, celé houfy jich přicházejíce k Vespasianovi, hlasitým křikem popravu Josephovy; ale Vespasian odmítl jejich žádost, ježto od nerozvážného davu pocházela, jak se naň slušelo, se vším klidem. O přezimování vojska péči veda, ustanovil, aby dvě z jeho legií na zimu v Caesarei se ubytovaly, protože se jemu vhodnou k tomu býti jevila; patnáctou legii však, aby Caesaree celým svým vojskem příliš neobtěžoval, ubytoval ve Scytopoli. Je tam přes zimu slunečno a příjemno, ale času letního přílišné vedro, poněvadž na rovině u moře leží.

2. Zatím však Židé, kteří v dosavadních bojích zbraním nepřátel nepodlehli, nebo jimž podařilo se z rozbořených měst uprchnouti, shromáždili se ve značném počtu do Joppy, a tuto již dříve Cestiem zpustošenou, důkladně opravili a zřídili si ji tak, aby měli v ní oporu a bezpečné útočiště k dalším svým podnikům. Do území nepřitelem ohroženého nesměli se ani odvážiti, ano v zemi zpustošené ani útulku ani prostředků, k živobytí potřebných, sehnati lze nebylo; rozhodli se tedy, že usadí se na moři a co moře jim skytne, tím že živiti se budou. I pořídili si loupežnické koráby a na nich podnikali loupežnické výpravy do končin, kudy se do Syrie, Foinikie a Egypta plaví, a ohrožovali vody tyto tou

¹⁾ Července.

měrou, že brzy na nich ani kocábka se neukázala. Vespasian však, zvěděv o jejich rejdech, vypravil ihned pěší i jízdné vojsko do Joppy, by v noci do města, posádky zbaveného, vnikli. Obyvatelé, zvěděvše o zamýšleném útoku, bázní z Římanů do obrany města si netroufali a proto na lodi se utekli, s nimiž za dostřel popojevše, v nich přenocovali.

3. Joppe nemá přirozeného přístavu, spíše ohraničena rozeřvanými, sráznými břehy, jež na obou koncích města poněkud do moře vyblhají; ale i tyto nepatrné výběžky nejsou leč příkré skalní stěny a do moře vyčnívající úskalí nebo bradla. Tu podnes ukazují stopy okovů Andromediných,²⁾ jež svědčí o velikém stáří báje této. Severní vítr, jenž přímo do břehů bije a odrazem vod o ně ohromné vlny tvoří, činí přístav nebezpečnějším, než samo širé moře. Sem zahrnutí Joppenští obyvatelé, když k ránu silný vítr — černým severákem zovou vítr tento plavci, již tudy se plaví — se strhl a část lodí jedna o druhou a jiné zase prudce na skály žena, o útesy skalní je rozdrtil. Mnohé z nich pro strach ze skalnatého pobřeží, jež osazeno bylo nepřátely, proti rozbouřeným vlnám na širé moře se daly, potopeny, vlnami do výše nejprv byvše vyzdviženy a pak do hlubin vrženy. Nikde nebylo lze naléztí nijakého útočiště, nikde

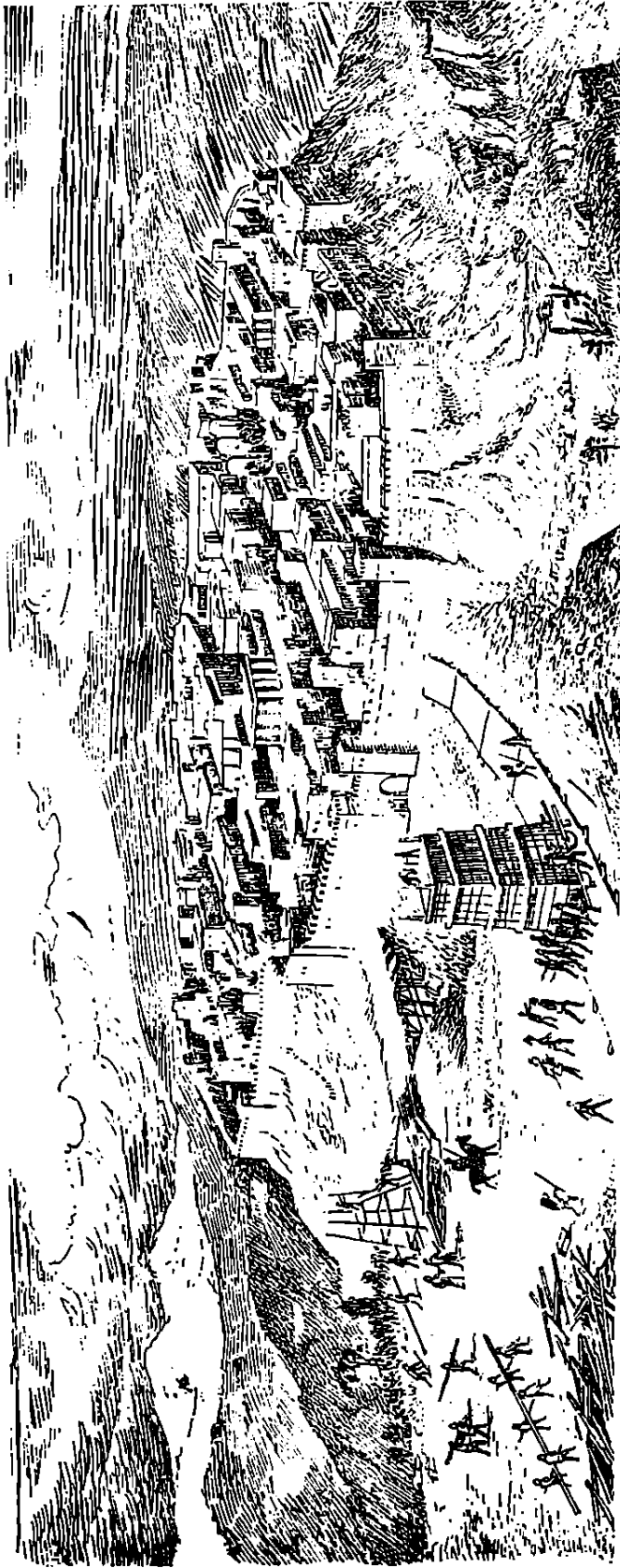
²⁾ Andromeda, dle řeckého bájesloví dcera ethiopského krále Kephea a Kassiope, uznána matkou svojí za krásnější Hery a proto od této u Juppy ku skále přikována a od Poseidonem vyslané na ni mořské obludě vydána v pospas. Perseus náhodou ji naleznuv vysvobodil ji tím, že mořskou obludu hlavou Medusinou na štítě v kámen proměnil, načež pojav ji za manželku, vzal ji s sebou do své otčiny, kde zplodila mu značné potomstvo. Dle Pausania byla u Joppy studně s krvavě rudou vodou, jejíž barva dle tradice odvozována od krve Andromediny, dle jiných od krve, již Perseus si tu umyl. Andromeda vřaděna po smrti mezi hvězdy a osudy její umělecky zpracovány, zejména od dramatiků řeckých, jichž díla však ztracena. Zachovalo se nám pouze Corneilleovo drama Andromeda. — Andromeda i souhvězdím na severním nebi; představována tu jako spoutaná žena, dle Flamiteeda 63 hvězd, mezi nimiž tři druhé velikosti: Alamek u nohou, Mirach na páse a třetí u hlavy; mlžina na páse též pamětihodna. — Andromeda slove též druh rostlin z přirozené čeledi vřesovitých (Ericaelae) podřadí dvojprašné s jedinou čnělkou i blíznu; druhy četné, mimo Afriku a Nový Holland ve všech zeměpásech rostoucí, zvláště na severu, kde tvoří jen keříčky, v krajinách tropických stromy. Nejhojněji ve střední Evropě a severní Asii na bažinách, rašelinistích. Nejznámější druh Andromeda polyfolia. Mnohé druhy pěstují se jako rostliny okrasné.

nijaké známky záchrany spatřiti: od moře hnaly je větry, město pak zavřeli jim Římané. Hlasitý vzlykot ozval se, narazila-li plavidla na sebe, a děsný rachot, když některá z nich se rozbila; mužstvo dílem přivalem vln s lodí spláchnuto, dílem v troskách lodí zahynulo. Mnozí v zoufalství vlastními meči se zabíjeli, jako by smrt taková lehčí byla než potopení v moři. Většina jich však zmítána vlnami sem i tam, až posléze na břeh též vrženi, o skály se utloukli, takže moře daleko široko krví jich do ruda zbarveno, a pobřeží mrtvolami naplněno; neboť i ti, kteří živi ještě na břech mořem vyplaveni, tam od Římanů, jež nikoho neušetřili, pobiti. Čtyři tisíce dvě stě mrtvol bylo mořem na břeh vyvrženo. Římané město, jehož bez boje se byli zmocnili, úplně zničili a se zemí srovnali.

4. Takto Joppa v krátké době dvakrát Římany dobyta.³⁾ Aby pak mořští loupežníci v městě znovu se usaditi nemohli, dal Vespasian zříditi na hradě tamějším vojenský tábor, v němž ubytoval jízdní i pěší posádku v dostatečném počtu. Pěší neustále na hradě se zdržovali a o jeho bezpečnost pečovali, jízda pak uloženo měla okolí projížděti a vesnice i městečka poblíž Joppy položená, vyvrátiti. Rozkaz tento vojínové přesně plnili a denně vyjíždějce, veškero okolí plenili i pustošili.

5. Když pak v Jerusalemě o pádu Jotapaty se dověděli, nechtěl tomu s počátku nikdo věřiti, jednak že neštěstí zdálo se každému býti příliš velikým, jednak že nebylo nikoho, kdo by byl, co se vypravovalo, na vlastní oči spatřil; neboť když města dobyto bylo, nepodařilo se ani živé duši uniknouti, by o jeho pádu zpráv podala, nýbrž pouhá jenom pověst, rychlá to hlasatelka všelikých nehod, beze všeho pevného podkladu, zprávy o pádu pevnosti šířila. Znenáhla však pronikly i pravdivé zvěsti o něm do světa, šířeny okolními okresy, a brzy nade vši pochybnost byli všichni obyvatelé města Jerusalema přesvědčeni o rozsahu neštěstí, jen že ke skutečným událostem leccos ještě přibájeno, co se ani nestalo. Tak na př. mezi jiným se pravilo, že Josephus, když Římané Jotapaty se zmocnili, padl. Zpráva tato naplnila celý Jerusalem hlubokým zármutkem a ježto v jednotlivých domech i rodinách, dle stupně příbuzenstva padlých oplakáváno, stal se smutek za padlého vojévůdce smutkem celého národa. Jedni želeli ztráty svých přátel, druzí

³⁾ Ponejprv Cestiem (viz II. 18, 10.); nyní Vespasianem.

Jiný pohled na římské práce oblehací :

- Římané, aby nebyli od obležených ve svých pracích vyrušováni, ve větší vzdálenosti od města staví věže obléhací a tyto pak po upravené půdě posunují ku hradbám.

známých i jiných jim milých osob, jiní opět bratři a vzdálenějších příbuzných; Josepha však litovali a proň plakali všichni, takže třicet dnů nářky po všem městě ani konce nebraly. Mnozí najali si i pištcce,⁴⁾ aby jim ve smutku jejich hráli.

6. Ale když pak po čase pravý stav věcí, jakož i bližší okolnosti o pádu Jotapaty ve známost vešly a nejen zpráva o jeho smrti nepravdivou, vybájenou se býti objevila, nýbrž i nad to ještě vyšlo na jevo, že žije, a důstojníci římské s ním nakládají, jak ani zajatci válečnému na mysl připadnouti nesmí, vzplanuli Židé proti němu takovým vztekem, jaký byl soucit k němu, kdy rozhlášeno o něm; že v boji s Římany padl. Jedni láli mu zbabělců, jiní spílali mu zrádců, a po celém městě nebylo jiného slyšeti, než nevraživé, potupné řeči na něho. Byli-li již Židé sami porážkou svojí popuzeni, rozhořčeni, nepříznivým osudem pak stupňován tím více jejich vztek. Neštěstí, jež rozumného člověka přímo nutká, aby o svoje bezpečí pečoval a podobných nehod, aby do nich opět neupadl, se střežil, bylo pro ně jen ostnem, který jich popouzel jiných nebezpečí vyhledávati a tak konec jednoho neštěstí byl pro ně počátkem druhého. Ostatně jejich popudlivost proti Římanům rostla čím déle tím více, poněvadž spolu s nimi i zrady Josephovi pomstítí zamýšleli. Tak bouřливо bylo tehdy v Jerusalemě.

7. Zatím Vespasian od krále Agrippy, jenž vojevůdce i s vojskem ve vší nádheře své uvítati i pohostiti a pomocí Římanů svůj rozviklaný trůn upevniti zamýšlel, osobně pozván, aby ho v jeho království navštívil. Vytrhl tedy od Caesaree Přímořské a táhl do Caesaree Filipovy,⁵⁾ kde vojínům svým dvacetidenního odpočinku popřál; sám však oddal se radovánkám i hodům a přinesl i za zdar své výpravy oběti, poděkovav i božstvu za dosavadní svá vítězství. Když pak mu hlášeno, že Tarichee odpadly a v Tiberiadě nepokoje vznikly (obě města náležela k území Agrippovu), považoval, rozhodnut Židy všude zhubiti, za včasno, válečnou výpravu proti nim podniknouti. Zároveň chtěl králi za jeho pohostinství tím se odvděčiti, že obě města v poslušnost jemu opět přivede. Poslal tedy syna svého Tita do Caesaree s rozkazem, aby

⁴⁾ Hudebníky na flétnu, totiž kteří najímáni bývali, aby pozůstalým ve smutku hráli; viz Mat. IX. 23.

⁵⁾ Jméno Neronias, jež dle Starožitnosti XX. 9, 4 Agrippa městu tomuto dal, jak se podobá, se neujalo.

vojsko, tam rozložené, odvedl do Scythopole, nedaleko od Tiberiady ležící, jež největším městem byla na území Dekapolis,⁶⁾ kam se

⁶⁾ Dekapolis nebo desítměstí, o němž v Novém Zákoně u evangelistů zmínka (Mat. IV. 25., Mar. V. 20.; VII. 31.), byl spolek svéprávných, samostatných měst na severu Palestýny. Území spolku tohoto netvořilo nijakého souvislého areálu; přerušovalo souvislost mezi Galileou a Pereou, jsouc i samo na mnoha místech cizím územím přerušeno (Plin. Histor. natur. V. 18). Vyjímaje jediné toliko, ležela všechna spolková města východně Jordánu. Obyvatelstvo mluvilo řecky a zůstalo většinou pohanství věrno, aniž židovské menšiny utlačovalo; aspoň ohledně Scythopole jest to zaručeno (II. Makk. XII. 30). Jak asi povstala tato politická, nikoliv však merkantilní konfederace, vysvítá z některých údajů židovské tradice. Rabín Jarchii poznamenává (Hierosol demai c. I. hal. 3.), že Bethoean a jiná ještě místa, dostali Israelité zmocnivše se ponejprv Kanaanu ve svou moc; po druhé však, po návratě z vyhnanství nikoliv. Podle traktátu Jebamoth (fol. XVI. 1.) přestala svatost Peree již za dob druhého chrámu, neboť tu v létě odpustkovém nebo sobotním seli i klidili. Bethoean (Chulin fol. VI. 2.) bylo, poněvadž v oné zemi leželo desátku zproštěno. To vše vztahuje se na dobu po vyhnanství, kdy Israel již nikdy své bývalé rozsáhlé moci nenabyl. Relativní, poměrnou jakous neodvislost pojistil Dekapoli i Pompeius, když za úpravou poměrů Palestýnských tam prodlévaje, roku 62. ji ne židovské, nýbrž — beze vší úhony vlastní samosprávy, autonomie — podřídil syrské eparchii (Starožitn. XIV. 4. 4.; Vál. Žid. V. 7. 7). Tak stalo se, že na mincích dotýčných měst jakous roku 62. př. Kr. počínající érou počítáno. Bohužel stěžuje si již Plinius, že přesně vyšetřiti, která města k Dekapoli se počítala, nemožno pro pochybné údaje. Sám jmenuje Damašek, Philadelphii, Radphanu, Scythopoli, Gadaru, Hippos, Dimu, Pallu, Galasu (dle všeho asi Gerasu) a Kanathu. Ptolemaeus (Gegr. ed. Mercator. 1584. V. c. 15.) mimo to ještě přidává Samuelis (?) Abidu (správně asi Abilu), Adru (správně Edrei) a Capitolias. Pro Abilu východně Gadary položenou uvádí Reland (Palaestina ex monumentis veteribus illustrata, Norimbergae 1716., ad marg. pag. 525) za důkaz jemu známou minci, jež měla nápis: Agathangelos Abilenos tu Dekapoleos. Opíraje se o Talmudické prameny nepopírá Lightfoot (Decas chorogr. Marco praemissa c. VII. § 5. Horae hebraicae et talmudiae) možnosti, že i Kaphar zemach, Beth Gubrin a Kaphar Karnajim dlužno sem počítati, kdežto dle § 6. 1. c. Caesareu Filipovu dlužno nade vší pochybnost do Dekapole vřaditi. Kdyby pak takto, místo Dekapole i eikosipolis (dvacetíměstí) vzniklo, není v tom přece nijakého odporu, poněvadž jednoduše starý název zachován, i když později spolek značně se rozmohl. Něco podobného, nač se i zhusta poukazuje, byl tak zvaný „rýnský spolek“ v Německu, do něhož i od Rýna nejvzdálenější státy pojaty. Počítá-li Jo-

také i sám odebral, aby se tam se synem svým sešel. Odtud pak vytáhl se třemi legiemi a položil se na místě od Tiberiady asi třicet honů vzdáleném,⁷⁾ jež nazývá se Sennabris,⁸⁾ aby odbůjci

sephus Flavius Scythopoli k Coelesyrii, je tím pouze zeměpisná poloha pozměněna, nikoliv však politický poměr míněn (Starožitn. XIII. 13. 2.; Vál. Žid. I. 4. 8.). Se vsí jistotou lze pak tato města, jak se za to má směrem od jihu k severu takto položená počítati: Philadelphii, Gerasu, Pellu (Epiph. Adv. haeres. XXX. 2. a de mensuris et ponderibus c. XV.), Scythopoli, Dium, Gadaru, Abilu, Hippos (starou Susithu, těsně na východním břehu jezera Genesarétského položenou, jež dle traktátu Šebiith. fol. XXXVI. 1. byla zcela immunní, poněvadž v „Galilei pohanů“ ležela), Kenath (na východ od ní) a Caesareu Filipovu (Paneas), jež ze všech nejseverněji ležela. Co se pak dějin Dekapole týče, patrně z knih Makkabejských (I. Makk. V. 52., II. Makk. XII. 29. atd.), že i protivy v náboženství a řeči nikterak nebyly závadou, by smíšené obyvatelstvo vespolek v míru žilo. Teprve Josephus Flavius vypravuje mnoho o krutých bojích v dobách pozdějších. Již Alexandr Jannaeus dal Pellu spáliti, když obyvatelé její ethnicismu (pohanství) s mo-saismem (židovstvím) nechtěli zaměnití — snad prvý případ pohanského martyria (Jos. Flav. Starožitn. XIII. 15. 4). V občanských válkách mezi Hyrkánem a Aristobulem byla i Gadařa vyvrácena, již pak Pompeius dal znovu vystavěti (Starožitn. XIV. 4., 4.). Týž osud stihl i Scythopoli a jiná ještě města, která pak na rozkaz Gabiniův, jenž byl věrným stoupencem Pompeiovým ze ssutin opět povstala (Jos. Flav. Vál. Žid. I. 8., 4.). Posléze, když Židé proti Římanům povstali, hlavně vzpourou Židů proti Gessiovi Florovi zmocnila se Židů pro něž Caesarejskou taková rozhořčenost, že města syrská a s nimi související Philadelphii, Sebonitidu, Gerasu, Pellu i Scythopoli Židé oblehli. Pak se vrhli na Gadaru a Hippos, plenice a pálíce, kde jen noha jejich stanula. (Vál. Žid. II., 18., 1.) Ještě později však, když katastrofa byla již neodvratnou, poplenil Justus z Tiberiady, známý nepřítel Josephův a zuřivý demagog, osady Gadarských a Hippenských tou měrou, že obyvatelé jejich volali Vespasiana na pomoc (Jos. Flav. Vita IX. a LXXIV.). Pochopitelně, že když vskutku nastala katastrofa, z hořících trosk Jerusalema prchá-jící křesťané obrátili zor svůj ku Pelle s Římem spřátelené, byť i ne-právě případnou zcela, byla domněnká Lightfootova (I. č. § 4.), že prý k tomu podnětem byl právě nastalý rok sobotní. Od těch dob pak neděje se již o Dekapole nikde zmínka. Pád Jerusalema pohřbil i ji, byť i ne přímo.

7) V naší míře cestné 5.55 km.

8) Sennabris, město v Galilee asi třicet honů nebo 5.55 km na jih od Tiberiady vzdálené, dnes zříceniny Sinnabri (III. 9., 7.), podle všeho asi totéž co Ginnabris, jež Paret ztotožňuje s Ginaeou na pomezí mezi Galileou a Samařím leživší; záměna písmen G a S není,

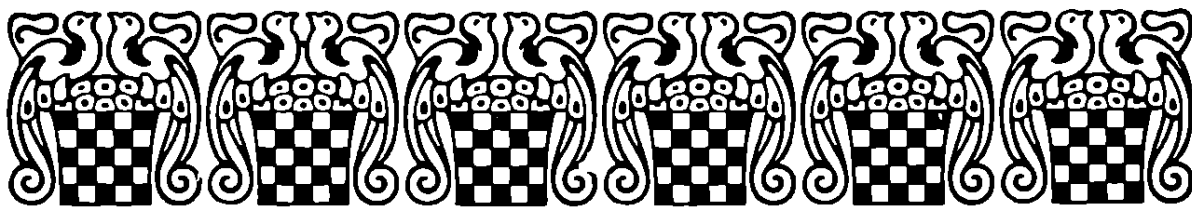
tábor jeho snadně viděti mohli. Pak vyslal odtud desátníka Valeriana v čele padesáti jezdců, by s obyvateli města zcela po dobrém vyjednával a je takto přiměl, aby se vzdali. Vojevůdce totiž se dověděl, že obyvatelstvo toužebně míru si přeje, a vzpoura jen několika málo přemrštěnci bojechtivými zosnována a podněcována. Valerian pospíšil si, aby rozkaz, vojevůdcem jemu udělený, vykonal. Dospěv až ku hradbám městským, velel jezdcům s koní sesednouti a i sám tak učinil, aby se nezdálo, že chtějí nějakou potyčku vyvolati, a chtěl zahájit vyjednávání. Nežli však se ke slovu dostal, vyřítili se z města odvážnější zbůjcové, vedeni jakýms Jesuem, synem Saphatovým, jenž byl hlavou odboje, a dobře jsouce ozbrojeni, hrozivě na něj počali dorážeti. Valerian, jenž proti rozkazu vojevůdce nemohl se pustiti do boje, byť i byl býval vítězstvím jist, považoval za nebezpečno, utkati se s nepatrným svým hloučkem s nepřátelskou přesilou Židů, kteří byli co nejlépe vyzbrojeni, kdežto průvodcové jeho nikoliv; mimo to jej i nenadálá odvaha nepřátel od toho odstrašila. Dal se tedy pěšky na útěk, a s ním i pět jiných Římanů, koní tam zanechavše, jež pak Jesus s velikým jáсотem dal do města dopraviti nejinak, než jakoby v otevřeném boji a ne úskokem toliko byli ukořistěni.

8. Případem tímto ohromeni, utekli se stařešinové lidu a nejváženější občané města do tábora římského, kde, získavše před tím již pro sebe Agrippu, padli před Vespasianem na kolena a prosili jej ponížene, by jich milostivě vyslechl a pro zběsilost několika málo lidí nedal celému městu pykati, nýbrž aby obyvatelstva, poctivě po římsku smýšlejšího, ušetřil a jen původců vzpoury potrestal, jejichž zvědům neušlo, že chtějí se již dávno Římanům podrobiti, což podařilo se jim až dosud pokaždé znemožniti. Ačkoliv Vespasian pro loupež koní byl na město velice rozezlen, přece prosbám, naň vzneseným, velikomyslně vyhověl, a to jedině proto, poněvadž viděl, že Agrippa má o obyvatelstvo města nemalé obavy. Když pak takým způsobem prosebníkům milosti se dostalo, necítil se Jesus se svojí družinou v městě bezpečen a sebravše se tedy, uprchli do Tarichej. Na zítří vypravil Vespasian Trajana s oddílem jízdy na blízké návrší, by se přesvědčil, zda veškero obyvatelstvo

leč chyba, některým z opisovačů učiněná tím, že se přepsal; jinak hapax legmenon; IV. 8. 2.

k míru nakloněno, a zvědév, že všichni tak smýšlejí, jak včera prosebníci mluvili, přiblížil se s vojskem svým k městu. Obyvatelé tiberiadští otevřeli mu ihned brány a vítajíce ho, žehnali mu, nazývajíce jej svým osvoboditelem a dobrodincem. Poněvadž pak vojínové těsnými branami nemohli projíti, dal Vespasian na jižní straně část hradeb strhnouti a tak vchod do města rozšířiti. Ale k vůli Agrippovi zapověděl vojínům každý způsob plenu i násilí a nedal také na jeho přímluvu ani sebe menší část hradeb sbořiti — mimo té, již ku volnějšimu průchodu svého vojska do města nutně potřeboval — ježto Agrippa oddaností obyvatel města se mu zaručil. Takým způsobem přivedl Vespasian město toto, jež odbojem tolik přestálo, opět v područí krále Agrippy.

X.

Vespasian dobyl Tarichej. Popis toku Jordánu, jakož i jezera i krajiny Genesar.

1. Od Tiberiady hnul se Vespasian ku předu a rozbil tábor mezi městem tímto a Taricheami, jež maje pevně za to, že válka se protáhne, dal důkladně opevniti; neboť spoléhaje na pevnost hradeb města, jakož i na jezero domorodým obyvatelstvem Genesar zvané, sběhli se tu všichni nespokojenci z celého kraje. Město, které podobně jako Tiberias na úpatí hory leželo, bylo Josephem na všech stranách, kde není jezerem omýváno, značně opevněno, byť i ne tak silno, jako Tiberias; neboť okružní zed' města Tiberiady stavěl Josephus na počátku odboje, kdy ještě hojnost peněz i pracovních sil s dostatek měl po ruce; Tarichee však již jenom ze zbytků někdejší své štědroty opevňoval. Za to však měli Taricheané množství větších i menších lodic připravených na jezeře pro případ, že by na souši přemoženi a k útěku donuceni byli, i také kdyby snad na vodě bojovati jim bylo. Římané, k městu přitrhnuvši, na příhodném místě táborem se rozložili a jej dle způsobu svého opevňovati počali. Sotva však práce opevňovací dle ustáleného zvyku jejich rychle a s největší přesností započaty, odbůjcové, v jichž čele z Tiberiady sem se uchýlivší Jesus, nedbajíce na množství nepřátel, ani na výcvik a přísný pořádek jejich v boji, v bojovném zanícení vytrhli z města, na Římany, při pracích opevňovacích zaměstnané, udeřili a po krátkém, prudkém útoku je rozehnali. Zdivo, jež zatím byli již vystavěli, jim rozmetali, ale spatřivše, že Římané staví se již v šik válečný, aby dle svého způsobu s nimi se vypořádali, rychle zpět ustoupili, nijakých ztrát na životech neutrpěvše. Římané v přesném pořádku za nimi rychle postupující,

hnali je k břehu moře, kde však oni s dostatek lodic k odplutí připravených měli. Rychle s břehu do lodic na moře seskákavše, od břehu odrazili a odplavili se tak daleko, co by na Římany, ku břehu zatím dospěvši, dostřelovati mohli. V té vzdálenosti zakotvili lodice a v řadu pevně je spojivše, chopili se luků a střely své do řad nepřátel, na břehu rozestavených, metali. Mezi tím veliké množství Židů na rovině blíže města se shromáždilo, hrozivě proti Římanům se strojíce, o čemž zvěděl Vespasian, svého syna Tita se šesti sty vybranými jezdci tam poslal.

2. Když pak Titus se svým oddílem dospěl místa, odkud mohl přehlédnouti sročené Židy, k jichž potření otec jeho jej byl vyslal, a spatřiv, že jich množství ohromné, s nímž se bojem utkati nebezpečno, vyslal posly k vojevůdci se vzkazem, že větší moci tu zapotřebí, aby tedy ještě nějaký oddíl vojska za ním poslal. Velká část vojnů jeho však nevyčkavši nežli posila dorazí, jala se na Židy útočiti, co zatím jiné strach z ohromného množství Židů, sročených a k urputnému boji připravených, napadal. To vida Titus, vystoupil na místo, odkudž by všichni jej dobře slyšeti mohli, takto k mužstvu promlužil: „Římané! Považuji za potřebno, hned na počátku mé promluvy k vám, původ váš vám připomenouti, abyste si připamatovali, kdo jste, a s kým bojovati máme. Dosud nikdo z nepřátel na celém světě našich rukou neušel — toliko Židé, ať také o nich něco povím — ač jsouce na celé čáře přemáháni, proti nám brojiti nepřestávají. Hanba veliká pro nás by to byla, kdybychom my, an oni v neštěstí stále hrdinně bojují, ve štěstí ochabovali. Že tolik neohroženosti u vás pozoruji, z toho se raduji; obávám se však, aby některé z vás při pohledu na tak ohromné množství tajný strach neuchvátil. Proto považ každý z vás, kým jsi a s kým ti bojovati bude. Mějž každý na mysli, že Židé, ač smělostí neobyčejnou vynikají a smrtí pohrdají, ve válečnictví cvičení nejsou, v boji nepořádní, spíše hejnu jakémus než vojsku spořádanému podobní jsouce. Naproti tomu o vaší schopnosti, sběhlosti válečné a pořádku vašem ani mluvíti netřeba. Proto za času pokoje pilně se cvičíme ve všech způsobech válečnictví, aby nám v boji proti nepříteli nebylo třeba na množství se ohlížeti. Co bychom měli z ustavičného cvičení se v boji, kdybychom počtem rovni jsouce s necvičenými se potýkali? Pomněte, že ozbrojen

s neozbrojenými, jízdní s pěšími, zkušeným vůdcem vedeni, s hejnem, správce nemajícím, bojovati budete; považte, že tyto naše vlastnosti nás nepoměrně četnějšími činí, kdežto nedostatky, nepřátelům po pravdě vytknuté, celé to množství nad pomyšlení seslabují. Nikoli množství lidí, byť snad i nejbojovnějších, ve válce něco znamená, nýbrž udatnost mnohdy i sebemenšího oddílu rozhoduje, neboť snadně i seřadění býti i sobě pomáhati mohou, vojsko pak mnohočetné více škod samo od sebe, než od nepřátel zakouší. Židy smělost a opovážlivost — vlastnosti to zoufalcům utkvělé — vedou, jež pokud štěstí slouží, prospěšny jsou, nejmenším však úrazem udušeny bývají; nás však udatnost řídí, poslušnost a šlechtná mysl, kterážto ve štěstí horuje, v neštěstí pak neochabuje. K tomu také o větší věci než Židé bojovati budete. Oni ovšem o svobodu svou a o vlasť válku vedou; ale což může dražšího býti nad slávu? Což máme my, když již panství všeho světa jsme dosáhli, se Židy o rovnováhu zápasiti? Nad to také vězte, že není nám třeba se strachovati — nemámeť z čeho. Silná pomoc kvapí za námi a jest již na blízku. My však můžeme vítězství uchvátiti dříve, než pomoc se dostaví a vlastně sluší poslané nám na pomoc od otce vojsko předejti, aby nebylo se nám děliti o ovoce udatnosti naší se společníky a aby tudíž zásluha naše tím větší byla. Já zajisté přesvědčen jsem, že doba ta o mém otci, o mně a o vás rozsoudí, on-li slávy dřívější jest hoden, já-li syn jeho jsem, a vy-li jste moji vojínové! On povždy vítězí, a já nesnesl bych toho, k němu se navrátiti, jsa přemoženým. A vy byste se nestyděli poráženu

Sichem, také Sikkim, starobilé město v Samaří, o němž v Písmě sv. často řeč. Po dobytí města Vespasianem zřízena tu osada římská, jíž Vespasian pojmenoval „Flavia Neapolis“. Z tohoto města vyšel slavný apologeta sv. Justin, za císaře Marka Aurelia (r. 167) umučený. Dnes slove Nablus, neleží však na místě, kde staré Sichem se rozkládalo. nýbrž asi 1 km na západ. Jest pěkně stavěno a nachází se v něm i budovy vícepatrové. Má dvě hlavní třídy, které protínají město od východu k západu. Ostatní ulice jsou úzké, temné a špinavé. Čítáť dnes asi 20 000 obyvatel, většinou Mohamedánů. Křesťanů jest tu asi 600, Samaritánů pak asi 200. Tito mají tu svého velekuže. Za prvých dob křesťanství byl Nablus brzy sídlem biskupským, jež potrvalo až do vpádu Omarova, kdy křesťanství tam téměř docela potlačeno. Za doby křižácké opět křesťanství počalo se tu vzmáhati, ale ne na dlouho. Po nešťastné bitvě u Hattinu upadlo město v moc Turků docela a tak je tomu až do dnes.

býti, an vůdce váš v nebezpečí se vydává? Věřte mi, že se zajisté v nebezpečí vydám a nejprvnější na nepřátely udeřím. Neodstupujte ode mne, tím ujištění jsouce, že útoku mému Bůh sám nápomocen jest, a že z blízka se potýkajíce, více dovedeme, nežli střelbou z daleka.“

3. Po této promluvě Titově, již mužstvo nadšeně vyslechlo, neobyčejná bojechtivost pronikla vojny, tak že nemohli se ani dočkati okamžiku, kdy bude jim dán povel k útoku na Židy a nebylo jim vhod, že Vespasianem na pomoc jim vyslaný Trajan, se čtyřmi sty jízdých ještě před bitvou k nim dorazil; považovali to skutečně za újmu na slávě, již jim vítězství nad Židy mělo přinést. Aby vítězství bylo zajištěno, poslal Vespasian ještě i Antonia Silona se dvěma tisíci lučištníků, jimž dán rozkaz výšiny proti městu obsaditi a Židy k boji na hradbách připravené, se zdí zahnat a veškeru pomoc se strany města, Židům vně bojujícím, znemožniti, což se i stalo. Mezi tím Titus, dav povel k útoku, první proti nepřátelům vyrazil, což spatřivše ostatní, s ohlušujícím křikem na Židy se vrhli. Vojsko římské účelně sešikováno a v řadách bitevních rozestaveno; zdálo se Židům mnohem silnějším nežli ve skutečnosti bylo, i ulékli se velmi, spatřivše, v jak vzorném pořádku útokem na ně se žene. Ale proto přece první náraz Římanů vydrželi a dotírajícím na ně vojinům římským se bránili; když však kopí římská mezi nimi zle počala řádit, a když koně jezdců do nich vrazivších, celé houfy k zemi posráželi a k smrti pošlapali, počali v boji ochabovati a za nedlouho rozprchnuvše se, útekem do města, jak komu nejrychleji možno, spásu hledali. Římané, pronásledující je, hnali se za nimi, mnohé dohonivše, usmrtili, jiné pak, již v běhu u větší houfce se srazili a proti ženoucím je nepřátelům ještě k obraně se postavili, snadně porazili a jiné opět předběhnouce, z předu zaskočili a pobili. Mnoho jich také v tlačenci pohynulo, druh druhem jsa povalen a od koní pošlapán. Titus všem jim útek ku hradbám města zamezil a zpět je odháněl; oni pak na zbraně vítězcích vojinů římských nabíhající, padali jako mouchy, až konečně přece podařilo se jim ve větším množství hradeb dostihnouti a ve městě se zachrániti.

4. Sotva však do města vnikli a brána zas se zavřela, povstala ve městě prudká hádka. Taricheané, kteří města a majetku svých

ušetřiti chtěli, a proto hned od počátku pokoje si přáli, nyní po porážce sročených Židů nelibost svou vůči válce tím více na jevo dávali; ale cizinci, kteří z boje útekem se spasivše, do města vnikli, tím úsilovněji naléhali, aby válka dále se vedla. Obě strany stejně urputně proti sobě stály, křik a hlomoz ohlušující rozléhal se městem, hádka brzy přešla ve výbuchy zuřivosti na obou stranách a nechybělo mnoho, byli by rozvadění Židé, se zbraní v rukou, proti sobě se vrhli. Titus v té chvíli stál nedaleko hradeb městských a slyšev pustý řev, z města až sem doléhající, a pochopiv ihned oč se jedná, zvolal: „Nyní jest čas, spolubojovníci moji, nemeškejme, když Bůh sám Židy nám podává! Nepohrdejte vítězstvím! Slyšíte ten křik? To ti, kteří našim zbraním unikli, nyní ve městě sami mezi sebou se sváří. Naše jest město, třeba jen si pospíšiti. Toliko rychlosti a odvahy je zapotřebí, neboť bez nebezpečí nic velikého vykonáno býti nemůže. Rozvaděné nepřátele nouze brzy zase smíří, a tomu třeba předejiti. Mimo to i proto třeba jednat rychle, abychom města zmocnili se dříve, než pomoc našich k nám dorazí, a když již nad takovým ohromným množstvím vítězství jsme dosáhli, také města sami se zmocnili a tak slávu z tohoto boje sami sklídili.“

5. To dopověděv Titus, vyšvihnul se na koně a k jezeru uháněl. Dospěv břehu, skočil do jezera a pevně na koni se drže, aniž by dbal hloubky vody, je přebřednul a takto první do města se dostal. Příkladem jeho povzbuzení učinili tak i ostatní. Smělost tato překvapila strážce hradební a jati strachem, na nějaký odpor ani nepomýšleli, ani o obranu se nepokusili. Jesus se svojí tlupou odbůjců rychle město opustivše, do pole utekli, jiní pak k jezeru běžíce, do rukou nepřátel, do města se valících, nabíhali a od nich pobíjeni byli. Mnozí zatáčkami, nepřitelem dosud neobsazenými, k jezeru se dostali, ale do lodic naskákati usilující, dříve než od břehu odraziti mohli, Římany postříleni. Jiní do jezera se vrhnouce, k vzdálenějším lodicím doplaviti se snažili, leč střelami Římanů zasaženi, pod vodou mizeli. Srocenci, kteří ve městě zůstali, bránili se a se zbraní v ruce padali jeden za druhým; domácí pak obyvatelstvo bez obrany hynulo pod meči Římanů. U vědomí své nevinny nadálil se Taricheané, že spravedlivý vojevůdce uzná, že oni válku sami o své újmě nezačali, ba i když válka již vznikla,

bojovatí nechtěli a že se jim tedy milosti vším právem nadfti lze. Titus skutečně, vzav na to zřetel, pouze vinníky smrti ztrestal, nad domácími se slitoval a vojsku svému nařídil, aby od vraždění Taricheanů ustalo. Ti pak, jimž se podařilo lodicí dostihnouti, seznavše, že města Římany dobyto, s lodicemi co nejdále od břehu se odplavili.

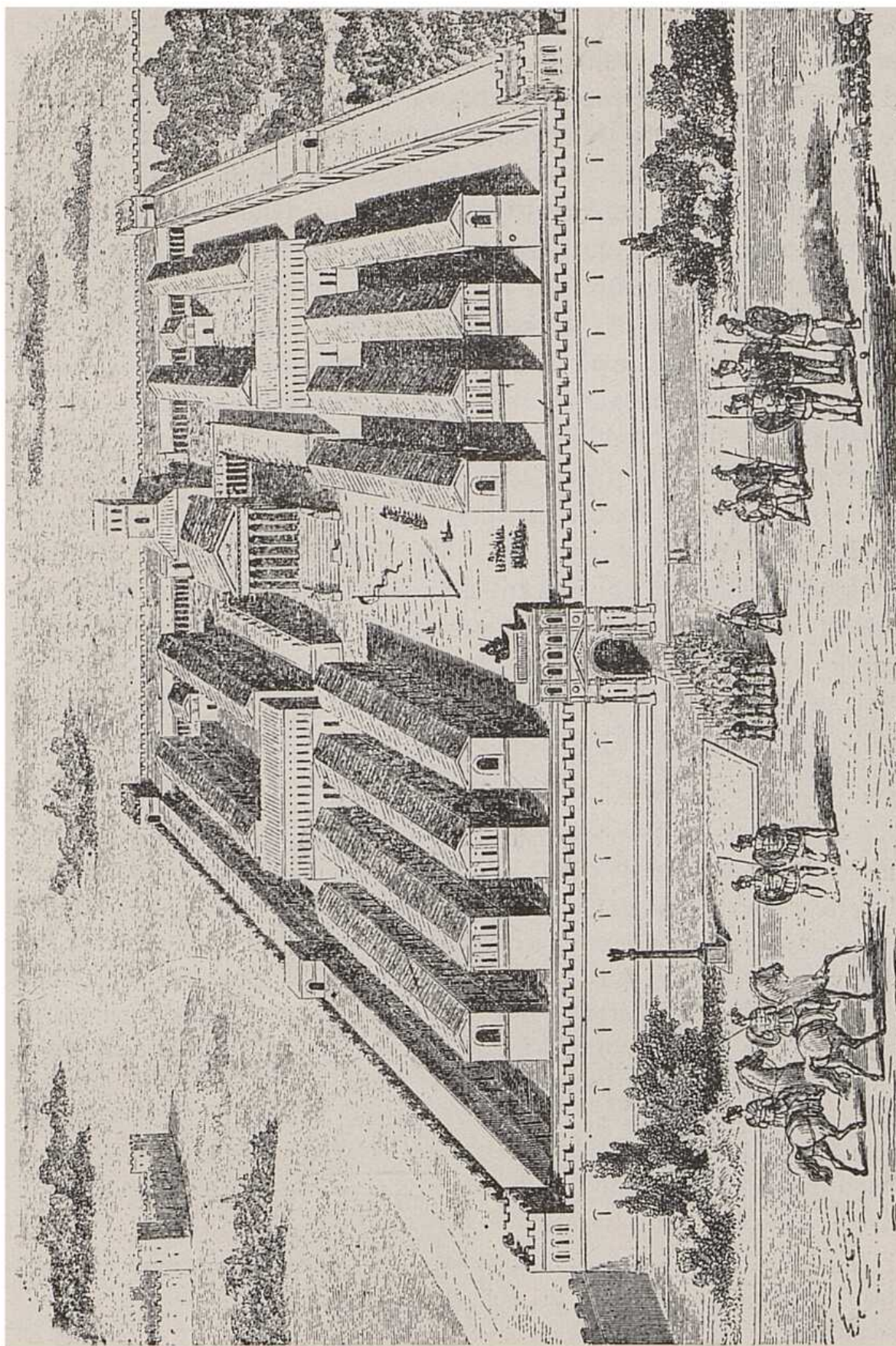
6. Zmocniv se takto Tarichei, vyslal Titus jednoho ze svých jezdců do hlavního tábora, aby otci o tak skvělém vítězství podal podrobných zpráv. Vespasian, posla vyslechnuv, velmi se zaradoval z udatnosti a válečné zdatnosti synovy, zvláště pak z jeho hrdinného skutku, jemuž veliký význam přikládal, neboť tím, jak soudil, veliký díl války vykonán. Vypravil se tedy ihned za Titem ku Taricheím, aby, shlédnuv situaci, další, co za potřebné uznal, zařídil. Především ihned město stráží obklíčiti rozkázal, aby nikdo z něho odejti nemohl a přísně nařídil, každého ihned usmrtiti, kdo by se o to pokusil. Na zítří pak, sešed k jezeru, rozkázal zhotoviti lodě, na nichž uprchlíky, kteří na jezero se uchýlili, stihati si umínil. Dříví i jiných potřeb ku stavbě lodí, jakož i dělníků s dostatek shledav, ihned do stavby lodí se pustiti velel, jež také za okolností tak příznivých rychle zhotoveny.

7. Jezero Genezaretské¹⁾ má své jméno od území, v němž se rozkládá. Plocha jeho čtyřicet honů na šíř a sto čtyřicet zdělí měří²⁾; voda jeho sladká a k pití způsobilá, jemnější jest než voda v bažinách. Jest vesměs čistá, zvláště tam, kde na břehy písčité se vylévá a mírnou teplotu udržuje. K pití mnohem lahodnější jest než voda z potoků, nebo pramenů. Jest i chladnější, čehož příčinou asi, že voda jeho značnou plochou za letních nocí na chladném větru vystavená se ochlazuje a tak k pití způsobilejší se stává. Voda za noci na chladném větru vystavena — což obyvatelé tamější z pravidla činí — ochladí se do té míry, že pak co do chladnosti rovná se sněhu. Ve vodách jezera žije množství ryb v rozmanitých druzích, jež tvarem svým i chutí masa velmi se

---

1) Ve starém zákoně Kinnereth, v evangeliích podé jménem „moře Galilejské“, „moře Genesaretské“, nebo také „moře Tiberiadské“ známo.

2) Podle nejnovějších výměřů 20 km délky a 10 až 14 km šířky..

Kasárny římských praetoriánů.

od sebe liší.³⁾ Střed jezera protíná řeka Jordán, jenž, jak se za to má, pramení v Paniu,⁴⁾ ač do těchto míst voda se stahuje podzemním pramenem z malého jezírka, jež odtud sto dvacet honů vzdálí, na cestě od Caesaree Filippovy do Trachonitidy leží. Jezírko toto maličko na pravo od cesty položeno a jmenuje se Fiala.⁵⁾ Pro svůj vzhled zcela správně nese tento název; jest okrouhlé jako nějaké kolo a břeh jeho uvnitř jakoby čarou nějakou označen, nad níž voda nikdy nevystoupí, ale také nikdy nepadne. Zrovna jakoby stala v nějaké číši, z níž by jí nikdy neubývalo ale také nikdy nepřibývalo. Ustavičně, za každého počasí, v jedné a téže čáře ve svých březích se jeví. Nevědělo se dříve, že by Jordán v tomto jezírku měl svůj počátek, vznik, až teprve Filippem, tetrarchií (vladařem) v Trachonitidě objev ten učiněn. Ten totiž vpustil jedenkrát do jezírka plevy a našel je vyplynulé u Pania, kde až dosud mělo se za to, že tu první pramen Jordánu. Panium od přírody již krásné, Agrippou na kráse ještě zřísáno, ježto je tento s velikým nákladem znovuzřídil a přepychem opravdu královským vyzdobil. Odtud Jordán razí si cestu směrem k jihu, tvoříc okliky

³⁾ Podle Burckhardta a více jiných cestovatelů palestýnských jest jenom severní část jezera na ryby bohatou. Příčinou toho má býti okolnost, že na jižním konci jezera horké prameny, jež u Tiberiady vyvěrají, do jezera vnikají a ryby v něm ničí.

⁴⁾ Panium, Paneas, pahorkovité krajiště na severu Palestýny, s městem téhož jména, které za Filippa, syna Heroda Velikého, jenž byl tetrarchou (vladařem) v Iturei a Trachonitidě, znovu zbudováno a ke cti císaře Tiberia Caesareou nazváno. Na rozdíl od jiné Caesaree, jež Caesareou přímořskou (dříve Stratonova Věž) slula, pojmenována Caesareou Filipovou. Agrippa zase ke cti císaře Nerona přezval ji Nero-niádou. Poblíž města tohoto, které, jak uvedeno, za stara Paneas slulo, nachází se skalní sluje, taktéž Paneas zvaná, z níž prameny Jordánu (východní rameno) vyvěrají. Jindy tak krásné, bohaté, veškerým blahobytem oplývající město, sídlo tetrarchy, Caesarea Filippova, je dnes pouhou vesnicí, sotva 150 domů, po většině však nikoliv domů, nýbrž bídných chatrčí čítající. Dnes sluje Baniras.

⁵⁾ Fiala (číše); od okrouhlého, číši podobného tvaru jezírka tohoto. Domněnka, že by tu byl vznik pramenů východního ramene Jordánu, jest dle nejnovějších bádání mylnou, zajisté tedy tetrarcha Filipp svůj pokus s plevami na jiném, severněji položeném místě učinil.

a rozmanité záhyby, až dospěje jezera Semechonitského,⁶⁾ jehož středem proběhna, opět sto a dvacet honů⁷⁾ dále běží a dospěv města Juliady⁸⁾ (na severním břehu jezera Genezaretského ležící) vody své do jezera tohoto vlévá a proběhnuv je jeho středem, opouští je v jižním cípu a zase mnohé krajiny, úrodná údolí i divoké pustiny⁹⁾ hadovitě proplétaje, k jezeru Asfaltovému pospíchá, do něhož vody své vlévá a tu běh svůj končí.

8. Území při jezeře Genezaretském, jež krajinou Genezaretskou pojmenováno, jest krajina krásou a úrodností všeobecný obdiv vzbuzující. Veškero rostlinstvo tam se rodí a bujně roste, proto také obyvatelstvo tamější hledí veškeré půdy co nejlépe využítkovati. Není místočka, jež by nebylo pečlivě vzděláno, obilím oseto nebo jiným užitečným rostlinstvem osázeno. Výborné podnebí¹⁰⁾ a čistý, zdravý vzduch všemu rostlinstvu tu velmi jde k duhu. Ořechy, jež chladnější podnebí milují, rostou tu bez počtu, zrovna jako palmy, které zas horko si libují. K nim druží se fíky a olivy, jimž vzduch mírný výborně svědčí. Jest to věru jakoby příroda sama sebe překonávala, an na jednom a témž místě rostlinstvo s tak různými vlastnostmi a přírodními požadavky tak bujně roste a ovoce vydává. Jest to jakoby veškero roční počasí zde stálý stánek si zvolilo a libezným laškováním veškero tvorstvo bavilo, takže toto má zde všechno, čeho mu k vývinu třeba a má to stále a má to v nadbytku. Úrodná

⁶⁾ Jezero Semechonitské, vlastně jezero Meromské. Merom (vyšší voda), bahnitě jezero dvě a půl hodiny dlouhé a hodinu široké, na severu Palestíny.

⁷⁾ Hon (185 metrů).

⁸⁾ Julia, dříve Bethsaida, město v Gaulanitidě v nepatrné vzdálenosti na severovýchod jezera Genesaretského. Juliadou nazval ji teprve Filip tetrarcha v Trachonitidě a Gaulanitidě na počest dcery Augustovy Julie (Starožitn. XVIII. 4., 6.; Plin. V. 15. Hieron. Mat. XVI.). Sem uchýlil se Kristus Pán, když Herodes nechal stítí sv. Jana a i Jemu hrozilo nebezpečí (Mat. XVI. 13.; 22., 24.; Mat. VI. 32., 45. Podle všeho událo se tu i uzdravení slepého od narození (Mar. VIII. 27.). Dnes zříceniny el Pell 11 $\frac{1}{4}$ hodiny vzdálené od vtoku Jordánu do jezera Genesaretského (Robius III. 565.).

⁹⁾ Močálovitě pláně, rákosím a travou porostlé (Sušil).

¹⁰⁾ Podnebí toto, které tropickému nenepodobné, vysvětluje se tím, že poloha jeho jest velmi nízká. Leží jezero Genesaretské 208 metrů níže hladiny Středozemního moře.

půda ovoce různé plodí a to nikoliv jednou v roce pouze jako je tomu jinde, nýbrž přes celý roční čas tu stromoví ovocné kvete a plody dozrávají. Nejvýbornější ze všech plodin hrozny a fíky po deset měsíců nepřetržitě lze sklízeti, kdežto ostatní ovoce v neobyčejné hojnosti po celý rok na stromech lze nalézt. Mimo klima, rostlinstvu tolik příznivého, k tak neobyčejné úrodnosti dopomáhá vydatné svlažování půdy, jehož se území tomu dostává vydatným pramenem, jež obyvatelé tamější Kapernaum¹¹⁾ zovou. Pramen tento mnozí za nějakou žilu Nilu drží, protože tu t. zv. vranné ryby,¹²⁾ kterýžto druh jenom u Alexandrie nalézt lze. Plocha území tohoto podél břehů jezera Genezaretského třicet honů na dél a dvacet na šíř měří.¹³⁾ Taková jest krajina Genezaretská.

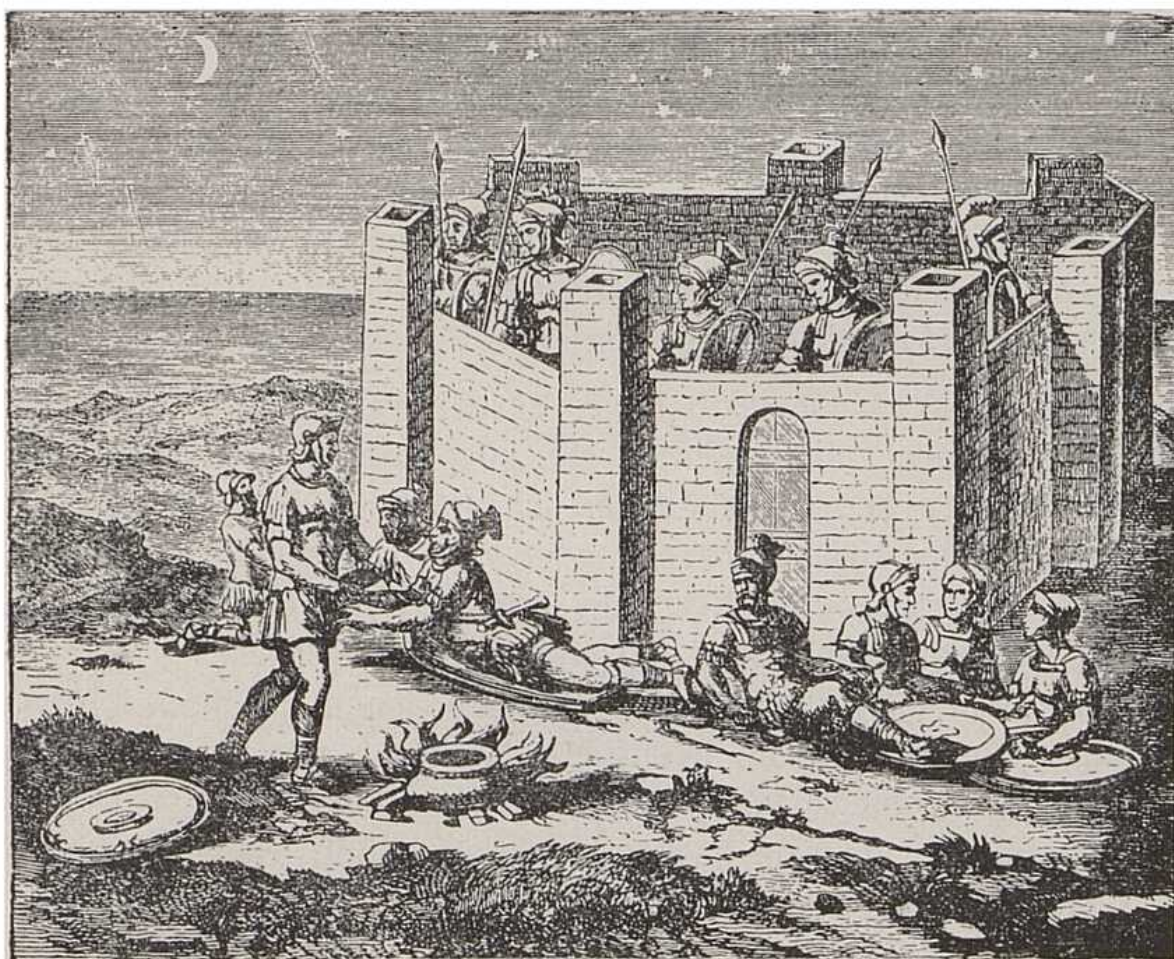
9. Když v Tarichech dohotoveny byly lodě, jichž Vespasian nastavěti rozkázal, obsadil je vojevůdce vojskem, v počtu, který by odpovídal síle srocených Židů, kteří na lodicích na jezero se byli pustili a sám též vstoupiv na jednu z nich, odrazil od břehu a vydal se do vod odbíjcův stíhati. Tito nyní se všech stran obklíčení jsouce, ani k břehům přistáti a prchnouti nemohli, tím méně pak bylo jim lze na jejich nepatrných a na mnoze velmi sešlých, dle způsobu loděk loupežnických stavěných, lehkých lodicích, odvážit se k boji s Římany, kteří na nových pevných lodích na vodě je stíhali. Proto uhýbali se, jak jenom mohli, stíhajícím je lodím římským, které výborně vycvičeným vojskem v dostatečném počtu obsazeny jsouce, v dobře spořádaných řadách na ně útočily. Pouze když nebylo vyhnutí, a lodě římské již jen na dohoz se přiblížily, házeli kamením po Římanech, anebo když ještě bližší k sobě se dostali, tu, když jinak nebylo možno, také ku zbraní sáhli. Ale ať tak či jinak, vždy jenom neštěstí je stihlo. Kamením ničeho nedocílili, neboť pro větší vzdálenost kámen, pouze rukou vržený, jenom slabě dopadl a nikterak nezranil, nanejvýš, že na štít vojína nebo na loď dopadnuv, rachot způsobil. Za to dobře mířené střely Římanů jednoho po druhém s lodic srážely. Jakmile

¹¹⁾ Nesmí se zaměňovati s Kapharnaum, městem v Galilei, ve sv. evangeliích často uváděném, jež Josephus Flavius Kepharnome nazývá; srovnej ostatně Raumer a. a. O. S. 130 ff.

¹²⁾ Vranné ryby, německy Rabenfisch, nebo Meerrabe (Coracinus niger), jsou dle Brehma ryby as 50 cm dlouhé a až 3 kg těžké.

¹³⁾ V naší míře 5.55—3.70.

některá z lodic jejich na dosah Římanů se přiblížila, prve než čeho na obranu svou podniknouti mohli, již byli s lodicí potopeni. Ti, kdož na nějakou záchranu pomyšleli, jednak kopími stlhajících je Římanů zasaženi, umřeli, jednak pod meči jejich padali. Mnohé z lodic jejich, loděmi svými obklíčivše, zajali. S ohrožených lodic do vody seskákavši a nebo s poškozenou a již potápějící se lodicí topící se Židy Římané ubíjeli; jakmile některý z nich hlavu z vody vystrčil, již jej střela zasáhla, anebo byl zajat. Jestliže který z nešťast-

Římská vojenská strážnice ve válečném poli.

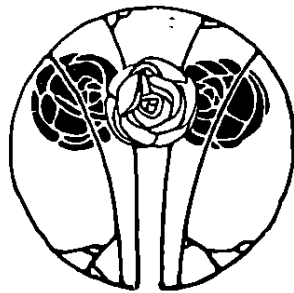
níků v zoufalství k Římanům přeplaviti a prosbami života svého zachrániti obmyslel, tito mu ve vodě buď obě ruce ufali nebo jinak jej zmrzačili, anebo mu hlavu sfali. Takovým a mnohým jiným způsobem Židé na vodě hynuli. Konečně, když na nijakou záchranu nebylo lze ani pomyslíti, dali se na útěk, ale byli přinuceni ku břehu se plaviti. Tu na ně již čekali Římané a mnozí z nich, dříve eště než břehu dostihli, postřeleni, jiní k břehu dorazivše, sotva že

na pevninu vkročili, zbraní vojnů římských ze světa srovození. Voda jezera do veliké dálky byla krví zbarvena, an jezero plno bylo mrtvol. Nikdo z Židů, na jezeře zastihnutých, smrti neušel. V následujících potom dnech hrozný smrad v dalekém okolí vzduch otravoval, anť voda v jezeře, od hniících tam potopených Židů zkažena, zasmrádla, a po březích plno bylo mrtvol, které horkem se rozkládajíce a hniíce, nesnesitelný zápach ze sebe vydávaly. Hrozný pohled skýtala jindy tak krásná ta krajinka. Na březích spousty trosek z rozbitých lodic a mezi nimi hromady zmrzačených, i mrtvých a již zahnívajících těl lidských; nesnesitelný smrad a hniíciemi mrtvolami otrávená voda jezera, děsný skřek dravého ptactva, jež se tu za kořistí sletovalo, to vše netoliko Židům, kteří milosti vojevůdcovou na živu zachování, hrozný zármutek působilo, ale i Římanům příliš obtížno bylo. Tak smutný konec vzala bitva na lodích. V této, pro Židy tak nešťastné bitvě, v městě i na vodě, zahynulo jich šest tisíc a pět set.

10. Po skončené takto bitvě, zasedl Vespasian v Taricheích na soudné stoličce, aby vyšetřil ještě, kdo z pozůstalých je usedlým Taricheanem a kdo z přeběhlků, jež příčinou odboje a nyní tak hrůzné porážky byli. Zároveň vešel v poradu s ostatním důstojnictvem, má-li již od další zhouby odbojových přeběhlků, na živu ještě pozůstalých, upustiti a jim život darovati. Usneseno, že darovati jim život a propustiti je na svobodu, jenom ku škodě by bylo, an oni, nemajíce stálého bydliště, od místa k místu se potloukají a kdekoliv se objeví, všude k odboji popouzeti budou. Vespasian po dobrém uvážení sám naznal, že života hodni nejsou; přemýšlel tedy, jakým způsobem měli by býti se světa srovození. Předpokládal, že když by ihned života zbaveni byli, obyvatelé domácí by se tím pobouřili, ježto by těžce to nesli, že jich takové množství má býti zabito, ač snažně za milost prosili. Mimo to bylo mu proti mysli, těm, již se mu na slovo poddali, a jimž život a bezpečí přislíbil, nyní v slovu nedostáti, a násilně vůči nim se zachovati. Ale přátelé jeho jali se jej přemlouvati, namítajíce, že vůči odbojným Židům všeho učiniti lze, že tu není na místě bráti nějaký zřetel na slušnost, nýbrž ve všem řídit se jest potřebou a užitečností věci. Zde obojího že zachovati nemožno. Po této poradě Vespasian Židům slovy dvojsmyslnými svobody sice uštědřil, ale zároveň do-

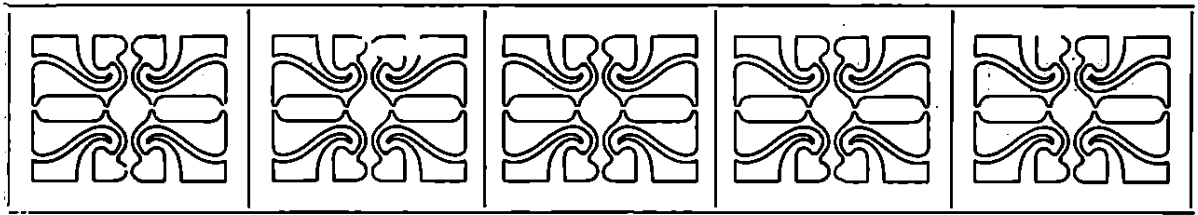
záhuby je vehnal. Rozkázal jim totiž, aby z Tarichei odešli do Tiberidy, ale všichni jenom jedinou cestou do Tiberidy vedoucí. Oni důvěřující v danou jim vojevůdcem svobodu, sebrali vše, co měli, a nic zlého netušíce, dali se vykázanou jim cestou k Tiberiadě. Římané však cestu tu až do Tiberiady obsadili a přísně střežili, aby jim ani jediný z Židů, tudy se ubírajících, neušel. Schytili je všechny, do Tiberiady dopravili, a tam zavřeli. Zatím přibyl sem i Vespasian, a dal všechny schytané Židy do kruhu postavit a staré s neduživými, jichž bylo dvanáct set, zabiti rozkázal. Z mladších vybral nejsilnější, ponejvíce mládence ještě, jichž bylo šest tisíc, a poslal je k Neronovi na Isthmus.¹⁴⁾ Ostatní pak množství, počtem na třicet tisíc a čtyři sta prodal a některé králi Agrippovi daroval. Mimo to ponechal králi Agrippovi na vůli, aby s buřiči, kteří z jeho království a tudíž i jeho poddanými byli, dle vůle své naložil. Byli to Židé z Trachonitidy, Gaulanitidy, Hippenští a Gadarští, nejvíce buřiči a poběhlci, kteří pro nepravosti za časů pokojných napáchané, k vzbouřencům se přidali a války vyhledávali. To stalo se osmého dne měsíce gorpiae.¹⁵⁾

¹⁴⁾ U Sušila „převlak či mezimoří“. Mínen tu nízký pruh země mezi mořem u Korynthu, jež Nero prokopati si umínil a což také velmi horlivě prováděl, ale nedokončil. Toho času právě zdržoval se v Korinthu, aby shledal jak daleko práce pokročila a byli mu tudíž mladí, silní, těžké práce schopní Židé, jež mu Vespasián poslal a jež k pracím v průkopu mohl velmi dobře potřebovati, vhod.

¹⁵⁾ Dle našeho v září.

KNIHA ČTVRTÁ.

Obsah knihy čtvrté.

1. Kolik pevností Římané ve svou moc dostali. O Semechnickém jezeře.

2. Popis města Gamaly. O tom, co se Římanům při dobývání města tohoto přihodilo. Agrippa, napomínáje svou družinu k povolnosti proti Římanům, uhozen kamenem.

3. Římané prolomili hradby Gamaly, vtrhli do města a byli s velikými ztrátami odraženi.

4. Kterak Vespasian zůstal sám s několika jen průvodci zpět, a jen s námahou vysvobozen. Jak desátník Ebutius v bitvě padl. Setník Gallus.

5. Kterak Vespasian svojí nehodou vzpružuje poražené vojsko a chystá se opět k obléhání města.

6. Hora Tábor. Kterak tato Placidem dobyta.

7. Dobyť Gamaly a kterak kromě dvou žen, jež zachráněny, nikdo krvavé lázni neušel.

8. Kterak Jan, syn Lewiho, ve městě Gišale, která jediné ještě dobyta nebyla, povstání zosnuje. Vespasian poslal Tita města dobývatí a sám do Caesaree se vrátil.

9. Kterak Titus chtěl obyvatele města v dobrotě získati. Jak Jan žádal jen o jeden den prodloužení, v noci však do Jerusalema utekl; jak Titus při rozednávání vtáhnul do města.

10. Kterak Jan v Jerusalemě přijat a jak na venkově nepokoje vznikly.

11. O Zelotech a jich žití.

12. Kterak na popud velekněze Anana lid se proti Zelotům vzbouří. Zelotové tupí velekněze.

13. Řeč velekněze Anana k lidu proti Zelotům.

14. Kterak Zelotové s jedné a Ananus s přívrženci s druhé strany doráží na sebe v potyčkách a lid donutí Zeloty do chrámu se uchýliti.

15. Kterak Jan vyslán k Zelotům aby mír sprostředkoval, ale ještě více dráždí, takže tito zavolají na pomoc Idumejce.

16. Jak Idumeové ochotně vyhoví výzvě a ihned na pomoc přitáhnou; nejsou však do města vpuštěni a musí vně města přenocovati.

17. Kterak Zelotové, přeřezavše příční trámy na branách, za hrozné bouře vpustí Idumejce do města a jak tito pak společně se Zeloty pobíjí své protivníky a v městě hrozně řádí.

18. O vraždě velekněží Anana a Jesua.

19. Kterak Zelotové proti lidu jako proti dravé zvěři řádí. Jak Zachariáš, syn Baruchův, zavražděn.

20. Kterak Idumeové v nesouhlasu s počínáním Zelotův se vrací a jak Zelotové po odchodu jejich ještě strašlivěji ve městě řádí.

21. Jak Římané chtěli ihned proti Židům vytáhnouti; jsou však Vespasianem z toho zrazeni.

22. Kterak pro ukrutnosti Římanů přešlo množství Židů k Římanům. Jak Zelotové dokonce zakazují pochovávat mrtvol, jimi povražděných.

23. Kterak Jan, syn Lewiho, vyšvihne se až na vladaře.

24. Jaké zpustošení Zelotové v pevnosti Masada o slavnosti Paschah způsobili. O řádění různých lupičských rot.

25. Kterak Vespasian dobyl Gadary a uprchlé pobuřovače dal Placidem povraždit.

26. Jak Vindex v Galii odpadl od Nerona a Vespasian dá vůkolní osady zpustošiti a Jericha dobýti.

27. Popis Jericha, velké nížiny a Asfaltového jezera (Mrtvého moře).

28. Kterak Vespasian zanechal v dobytých městech posádky, hodlaje Jerusalem obklíčiti. Jak město Gerasa Luciem zničeno.

29. O zavraždění Nerona a kterak císařem zvolen Galba, na to Otho a po něm Vitellius, a jak všichni po krátkém panování umírají.

30. O Šimonu tyranovi a jeho podnicích proti Zelotům.

31. O městě Hebronu, v němž praotec Abraham bydlel.

32. Kterak mezi tím, co Šimon prochází Idumeou, dali Zelotové jeho manželku polapiti.

33. Ještě o Galbovi a císařích, kteří po něm v Římě panovali a zemřeli.

34. Kterak Vespasian okrsků Gofny a Akrabaty, jakož i jiných měst dobyl.

35. Další o Šimonu tyranovi, jakož i o nouzi, již bylo městu vytrpěti. O povstání lidu proti Zelotům a přijmutí Simona do města.

36. Kterak Vitellius se vrátí z Germanie do Říma.

37. Kterak vojsko římské po zprávě z Říma povolá Vespasiana za císaře.

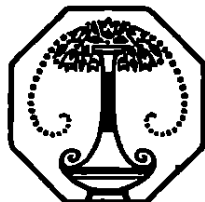
38. Kterak Vespasian se snažil Alexandrii a Egypt ve svoji moc získati. Popis Egypta a řeky Nilu.

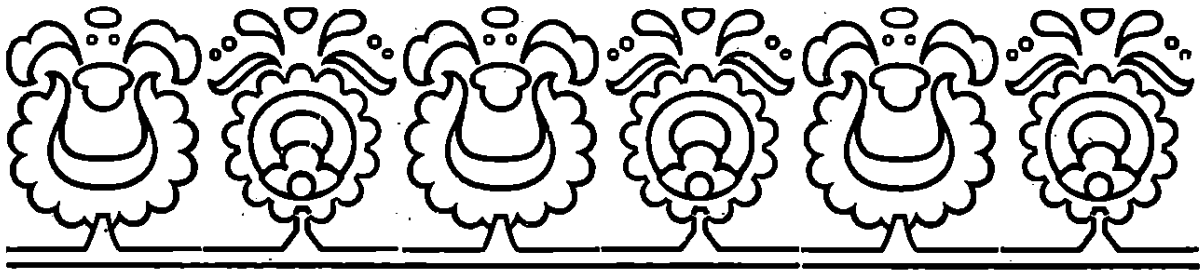
39. Kterak Vespasian pisatele těchto dějin, Josepha, vysvobodí z pout.

40. Kterak Vespasian, když byl uspořádal poměry v Alexandrii, odtáhl do Antiochie a Muciana do Italie vyslal.

41. Kterak vojevůdce Vitelliův, Caecina, když viděl Vespasianovu ohromnou vojenskou moc, radil svým poddaným, přejíti k Antoniu. Kterak, když vojínové toho pak litovali a byli odhodláni Caecina v poutech k Vitelliovi poslati, dal Antonius Primus mnoho z nich povraždití a Caecina k Vespasianovi poslati.

42. Kterak po porážce a zavraždění Vitellia, Vespasian spěchal do Říma a synu svému Titovi nařídil, proti Jerusalemu vytáhnouti.

I.

Obležení a dobytí Gamaly.

1. Když byli Taricheané přemoženi, všichni Galileané, kteří ještě i po vyvrácení Jotapaty v odboji setrvali, poddali se opět Římanům, když tito již všechny hrady a města kromě Gišaly a obsazené hory Tábor v moci již měli. Ještě také Gamala, město proti Taricheím nad jezerem ležící, kteréž však k území Agrippově přináleželo, stejně jako i Sogana a Seleucia. Prvá dvě města ležela v krajišti Gaulanitis, Sogana v hořejší, Gamala v dolejší části. Seleucia pak leží při jezeře Semechonitském,¹⁾ jehož plocha na dél šedesát a na šíř třicet honů měří²⁾ a močidla svoje až k Dafně³⁾ rozlévá. Jest to území rozkošné, jehož prameny v jeden tok, menší Jordan⁴⁾ zvaný, se sbíhajíce, pod chrámem zlatého telete⁵⁾ do Jordana většho vtékají. Sogaňany a Seleučičany podařilo se Agrippovi hned na začátku odboje ku poddání se přiměti, avšak Gamala se mu poddati nechtěla a setrvala v odboji, spoléhajíc na to, že, jsouc ještě nepřístupnější než Jotapata, úsilí dobyvatelů odolá. K naději té výhodná poloha města je sváděla. Příkrý skalní

¹⁾ Vícekráte již zmíněné jezero Meromské; dnes Bahr el Huleh.

²⁾ V naší míře délka 11·10 km a šířka 5·55 km.

³⁾ Dafne, Daphne: krajina asi 5 km od jezera Meromského. Jiná Daphne jest předměstí Antiochie, o níž viz. pozn. na str. 100 a 123.

⁴⁾ Malý Jordan jest prostřední, nejkratší, ale nejvíc vody mající pramen Jordánu, dnes pod jménem El Kady známý. Srov. Starožitn. V. 3, 1.

⁵⁾ U sušila „zlaté krávy“. Jest to místo v území Dan, kde druhdy Jeroboam král Israelský po rozdělení říše židovské na království Judské a I-raelské, chrám vystavěti a v něm „zlaté tele“ k modloslužebnému uctívání postaviti dal. Srov. Jos. Flav. Starožitnosti VIII. 8, 4.

hřeben s vysoké hory vyblhající, uprostřed homolovitě vystupující ve značné výši poněkud se protahuje a stejnoměrně na tři strany se skloňuje, tak že tvarem svým velbloudu se podobá, odkudž také jeho jméno, jež však obyvatelé tamější správně nevyslovují. Z předu a z obou boků nepřístupnou úžlabinu tvoří; pouze zadní strana s horou souvisící poněkud přístupnější jest, avšak i tuto Gamalané dobře si zajistili, hluboký příkop tu vykopavše, volný přístup znemožnili. Na strmých výběžcích skalního hřebene vystavené domy k sobě přiléhají a město, jsouc takto na svahu k jihu příkře se skloňující, jako nějaké vlaštovčí hnízdo přilepené, patříme-li na ně ze zdola, skýtá vzhled, jakoby se se strmého vrchu dolů sesypávalo. Mimo to také ještě na jižní straně k obloze ční vysoký chlum městu za hrad slouží. Tam, kde skaliska do hluboké propasti srázně se sklání, není před městem hradeb, an jich tu netřeba. Na nejnižším svahu na konci, anebo chceme-li, začátku města, teče tu vydatný pramen vody, jenž město výbornou pitnou vodou v hojnosti zásobuje.

2. Ačkoliv město již samou přírodou takými výhodami oštědřené, že vším právem za nedobytné považováno býti mohlo, přece ještě Josephus nedobytnosti jeho plně nedůvěřoval a na příhodných místech podkopy a široké příkopy zřídil, ještě pevnějším je učinil. Na výhody tyto spoléhající Gamalané, nechtěli o poddání se Římanům ani slyšet a vzdorovali mnohem urputněji nežli Jotapatanští. Z těchže důvodů také, ač mnohem méně k boji schopných měli, žádných jiných k sesílení svému nepřijímali, pevně za to majíce, že při tak výhodné poloze města a Josephem zdokonaleném jeho opevnění, sami sobě úplně dostačí. Ostatně bylo město již téměř přeplněno Židy, již pro jeho bezpečnost se všech stran před Římany utíkající, do něho se sbíhali. Proto také nechtěli přijmouti vojska králem Agrippou ku pomoci jim poslaného a po celých sedm měsíců v tuhém odporu vstup do města mu zabraňovali.

3. V té době Vespasian dlel táborem v Ammauntu,⁶⁾ blíže Tiberiady; Ammaunt, vyložil-li se, značí teplice, ježto tu horké prameny léčivé vyvěrají. Jsa si vědom významu Gamaly, umínil

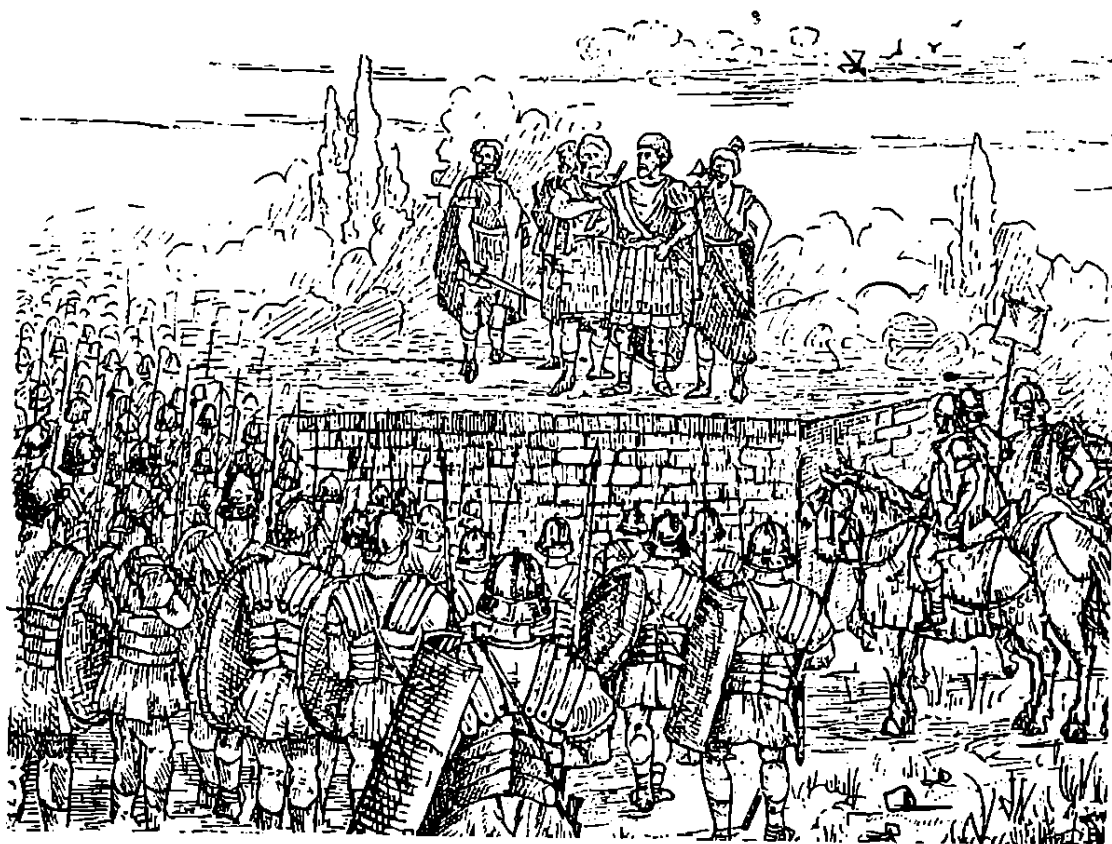
⁶⁾ A m m a u n t — Ammaus, nebo též Emmaus, městečko asi čtvrt hodiny jižně od Tiberiady ležící. Již za pradávna objevena tu teplá vřídla a zřízeny tu lázně.

si také i tohoto hnízda vzpoury se zmocniti. Vytrhl tedy od Ammauntu a s vojskem svým mimo nadání před Gamalou se objevil. Celého města za okolností shora uvedených ovšem obklíčiti nemohl, rozestavil tedy vojsko tak, jak se kde dalo, vhodná místa silnou stráží osadiv. Horu nad městem za tábor si vyhlédnuv, ji dle způsobu u Římanů ustáleného ohradil. Když takto s umístěním a rozestavením vojska byl hotov, přikročil k pořízení násypů ze zadní a východní strany města. Na straně východní, kde na nejvyšším bodě vysoká věž stála, vykázal stanoviště legii patnácté, pátou pak proti středu města postavil. Desátá legie dostala rozkaz, příkopy, doly a skalní prorvy před městem zasypati a schůdnými učiniti. Mezi touto přípravnou prací přijel král Agrippa a stanuv blíže zdi městské, chtěl ku Gamalaňanům promluvití a je ku vzdání se napomenouti. Dříve však, než se k slovu dostal, prakovník jeden se zdi naň kámen vrhnuv, na lokti ho zranil. Král, družinou svojí obklopen, ihned z místa ohroženého se vzdálil. To spatřivše Římané, hněvem nezkrotitelným se roznítili, nehodu královu těžce nesouc, i sami o sebe se obávajíce. Tím více pak útoku na město a jeho dobytí si přáli, ježto z případu tohoto usuzovali, že Židé vůči králi, krajanu svému, a upřímnému rádci takto se chovajíce, tím větších ukrutností vůči příslušníkům národa jim cizího, jenž nepřátelsky tu proti nim stojí, si dovolí.

4. Veliké množství a neobyčejná zručnost Římanů v pracích obléhacích dobře vycvičených také i tu dobře se osvědčila. Násypy rychle dokončeny a nyní ještě obléhací stroje na ně dopravovány. Dva z nejpřednějších měšťanů Gamalských, Chares a Josef, postavili se v čelo obležených a povzbuzovali je k vytrvalosti, ježto tito, patříce na množství, zručnost a výcvik Římanů a majíce na zřeteli nedostatek vody a jiných nutných potřeb ve městě, na mysl poklesli, předpokládajíce, že jim nebude lze v obleženém městě na dlouho vydržeti. Po napomenutí svých předáků povzbuzeni, vystoupili na zdi a Římanům při dopravě strojů na násypy jak mohli překáželi. Sotva však Římané stroje své na náspech umístili, ihned děšť střel a kamení na ně vychrlili, jimiž mnohé z nich zabili a jiné zranili. Nyní již Gamalaňané na zdích nevydrželi, ale jak nejrychleji bylo jim lze, do města utekli. Římané ihned dopravili ke zdím tři berany a ježto se zdi nikdo jim nepřekážel, podařilo

se jim za krátko zdi otrásti a rozbořiti. Utvořeným takto průlomem s velikým křikem a hlomozem valili se do města a za zvuků trub a válečného ryku na lid v městě útočili. Gamalaňané, s počátku sběhše se k průlomu, Římanům na odpor se postavili a jim postup do města houževnatě zabraňovali. Ale ne na dlouho bylo jim lze se udržeti. Přesilou nepřátel ve válečném pořádku na ně se hrnoucích a se všech stran je svírajících donuceni k ústupu a do horní části města se uchýlili. Tu pak obrátivše se proti ženoucím se za nimi nepřátelům, je na strmé stráně a místa nepřístupná zatlačili a je

Vespasian mluví k vojsku.

takto stísněné, do úzkých roklí zatlačené pobíjeli. Římané takto ve veliké nesnázi se octli. Galamaňané se strmých skalisk a výšin spousty kamení na ně vrhali, ze zadu pak proud vlastních jejich válečných druhů na ně se hrnul a ku předu tiskl. V této své tísní jiné porady si nevědouce, naskákali na střechy domů níže postavených, aby odtud bojovati mohli. Ale střechy domů, jsouce jimi přetíženy, probořovaly se a kde větší počet mužstva dům zatížil a zdivo chatrnější bylo, celý dům se shroutil. Nezůstalo však pouze

při tom; jestliže totiž shroutil se dům ve vyšší poloze postavený, padl na dům, stojící pod ním, ten, nárazem dopadlého naň zdiva zbořil se též a pádem svým zase, co pod ním v přímé čáře bylo, potřel. Děsné spousty zdiva z rozbořených domů řítily se s ohlušujícím hřmotem s hůry a co zastihly, vše rozdrtily, zničily. Římané takto hrozných ztrát utrpěli, neboť před padajícím na ně se shora zdivem, nikterak chrániti se nemohli; na nějaké uhnutí se nebylo ani pomyslení. Úžasné množství jich zahynulo, jednak padajícím zdivem zasaženi, jednak ssutinami zasypáni jsouce. Mnozí s přeraženými údy řítili se dolů, jiní prachem se zalkli a zadusili se. Gamalaňané, tím na mysli zase posilnění, nejinak než za zřejmou pomoc Boží to považovali a proto tím více na Římany doráželi, je na sráze skalní a na střechy domů vháněli, odkudž, udržeti se tam nemohouce, sklouzali a dolů se řítili. V úzkých uličkách z leckterého zákoutí se vyřítili a ustrašené Římany hromadně vraždili. Snadno jim bylo bojovati, jsouce vůči nepříteli v takové výhodě. Ze zbořených domů hojnost kamení po ruce měli, zbraně pak padlým Římanům pobrali, jichž dle své vůle použití mohli. Na některé střechy tolik Římanů naskákalo, že se tam stěsnati nemohli a tu nezděka se přihodilo, že v tlačnici jeden do druhého strkajíce, celý chumáč jich dolů sletěl, dříve ještě než dům s ostatními se zbořil. Na ústup nebo útěk z města nebylo lze ani pomyslit ježto cest neznajíce a pro zvířený prach z rozbořených domů jeden druhého nevidíce, do sebe vráželi a druh druhu povalovali, načež ihned od jiných pošlapáni hynuli.

5. Komu přes všecky nesnáze podařilo se dospěti východu z města, byl při životě zachován. Vespasian, jsa pohromě té přítomen, bolestně byl dojat, vida, jak domy v městě se hroutí a vojsko jeho ničí. Nedbaje na nebezpečí, jež jej samého stihnouti může, do města se vrhl a opatrně, ani toho sám nepostřehnuv, do hořejší části se dostal a tam, ač ze všech stran ohrožen, ani na okamžik nejsa si jist životem, se svými průvodci zůstal. Syn jeho, Titus, tehdy nebyl při něm; byl před tím s jakýms poselstvím k Mucianu do Syrie vyslán. Jsa takto očitým svědkem záhuby tolika jeho vojnů, kteří tolikrát již v tuhých bitvách se vyznamenali, nyní však jako do nějaké pasti se dostavše, bídně hynuli, rmouti se velmi. Vrátni se nemohl, neuznával toho bezpečným, ani poctivým

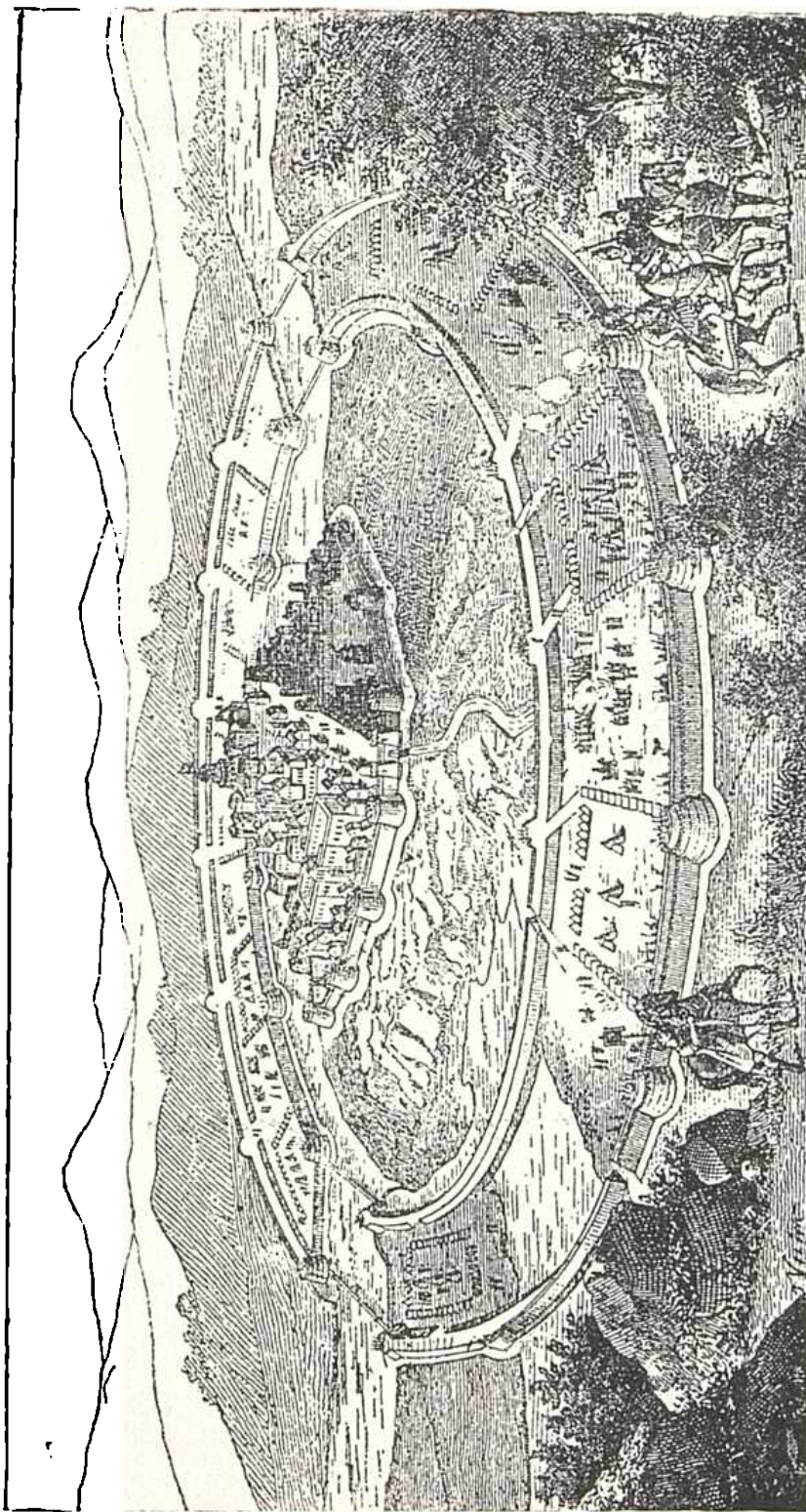
Představiv si v duchu, co vše od své mladosti již prožil, jaké války, jaké boje prodělal, jak svou udatností mnohokrát jiné v nadšení přivedl, umínil si vytrvati a udatnost, statečnost svoji i tu prokázati. Jsa těly a zbrojí druhů svých chráněn, prudké útoky, ze všech stran naň vedené, statečně odrážel. Nelekaje se ani přesily, aniž z prudké střelby čeho si dělaje, držel se tak dlouho, až nepřátele, naň dotírající, unavil. Židé jeho duchapřítomnost, jež jej ani na okamžik neopustila, těžce pocítili. Když již bojem unaveni, slaběji naň útočili, pozpátku ustupuje, neukázal dorážejícím naň zád, až ven z města se dostal a z nebezpečí úplně vyvázl. Mnoho římských vojnů v boji tom zahynulo a zde také život skončil desátník Ebutius, muž, jenž netoliko v bitvě oné, ale vždy před tím, neobyčejnou statečností se vyznamenal a Židům mnoho ztrát způsobil. Setník Gallus s desíti vojny v prostřed boje, jsa v největším nebezpečí, do jednoho domu se uchýlil a tu se skryl. Uslyšev pak, kterak obyvatelé domu toho u večeře o úkladech proti Římanům se radí — bylť on i jeho druhové rodem ze Syrie — z čehož jim snadno škoda veliká vzejíti mohla, v noci je překvapil, všechny pozabijel, načež zdráv se svými vojny ku svým se dostal.

6. Vojsko římské, jež tak hrozné porážky jako tato nikdy před tím nezažilo, připomínajíc si strasti a svízele v boji tomto prožité, nesmírný stud pojal nad tím, že vojevůdce osamocného v boji nechalo. Uvědomíce si dosah neštěstí, kdyby vojevůdce jejich byl padl, nebo zajat býval, staří, mnohými vítěznými boji proslavení vojnové byli nad tím celí ztrnulí. Vespasian postřehnuv to, umínil si, že k nim promluví a je potěší. O sobě ničeho nemluvě, aby se nezdálo, že někoho stíhati nebo komu výčitky činiti chce, promluvil asi takto: „Náleží“, pravil, „nehody společné mužně snášeti a nikde z mysle nespouštěti, že vítězství bez krveprolití nelze dosíci, neboť štěstí vrtkavé jest. Tolik tisíců Židů dříve my usmrtivše, nyní pouze něco na dluh osudu jsme splatili. Stejně jako není slušným zpyšněti, jestliže štěstí nám přeje, tak i nemužným jest v jeho nehodách mysle ztráceti, strach na se připouštěti; neboť obé rychlých změn doznává a jenom ten muž skutečně udatným, jenž i když odporné, zlé věci na něj dolehnou, rozvahy neztratí a kde pochybeno, zase napraviti se snaží. To, co se přihodilo, nestalo se ani udatností Židů, ani snad rozmařilostí

naši, příčinou jejich úspěchů a našich ztrát byly poměry místní, jež zde rozhodovaly. Nanejvýš by snad všetečnou vaši horlivost někdo vinití mohl; neboť když nepřátelé na hořejší místa utekli, měli jste se zdržeti a nevbíhati v nebezpečí nad hlavami vašimi se stahující, nýbrž opanovavše dolejší město, Židů na horní části uniklých pomalu k spořádané a stále bitvě pobízeti. Ale vy bez rozmyslu po vítězstvích prahnouce, bezpečí svého jste nedbali. Neopatrnost ve válce a vzteklá prchlivost nesluší se na Římany, ježto my všecko pořádně a podle zkušeností válečných konáme; vlastnostmi těmi barbari se vyznamenávají a Židé nejvíc jimi vynikají. Jest nám tedy náš zor k ctnostem pravého Římana obrátiti a postihnuvšími nás nehodami raději se vzmužiti, nežli na mysli klesati. Nejlepšího potěšení každý z vás svoji rukou vyhledávej; neboť tak jenom za zhynulé naše druhy se pomstíme a jich vrahů potrestáme. Já pak, jako včera, vás ve všelikém boji předcházeti budu a z něho nejposléze odcházeti se vynasnažím.“

7. Řečí tou vojsko římské posíleno, takže zase bylo ve své míře. Gamalané štěstím, jež je mimo vši naději potkalo, nabyli větší odvahy a chůti k dalšímu boji. Potom ale seznavše, že nemají žádné naděje na nějakou smlouvu a že Římanům nikterak vyklouznouti nemohou — neboť již potravu se jim nedostávalo — na mysli klesali. Přes to však ochrany své, pokud jim lze bylo, nezanedbávali. Na pobořená místa zdi hradebních, lidé nejudatnější, ostatní pak na zdi, jež dosud poškozeny nebyly, se postavili a města hájili. Když pak Římané jali se násy dále pořizovati a opětně do města vraziti usilovali, tu mnozí pomýšleli, kterak by se útekem z města spasiti mohli. Někteří neschůdnými roklemi, na něž Římané ani nepomysleli, by je strážemi osadili, jiní stokami z města utíkali. Ti pak, kteří ze strachu, aby od Římanů chyceni a do zajetí odvezeni nebyli, zůstali, ale brzy hladem zhynuli, neboť jenom těm něco potravu, pokud ji sehnati bylo lze, se dostalo, kteří ještě bojovati mohli.

8. Ale i tak veliké nesnáze Židy gamalské neoblomily; zarputile trvali dále ve svém odporu. Vespasianovi znám byl zoufalý stav obležených, neútočil tedy na město, ale podnikl odtud výpad proti Židům, kteří horu Tábor obsadili. Hora tato mezi velikou

Římany obležené a k vyhladovění odsouzené město.

Když dalo se předvídati, že město obležené delší dobu vzdorovati bude, obkličili je Římané kolem do kola svým táborem. Tábor opatřili dvojitými náspsy, aby i se strany města i se strany vnější byli chráněni. Uvnitř náspsů tábořilo vojsko. Na náspsích v stejnoměrné vzdálenosti od sebe pořízeuy i věže. Takovým táborem obkličené město, byť sebe pevnějším bylo, nikdy se neudrželo, neboť ani do něho, ani z něho nikdo nemohl se dostat a nemělo-li s dostatek životních potřeb, brzy muselo podlehnouti.

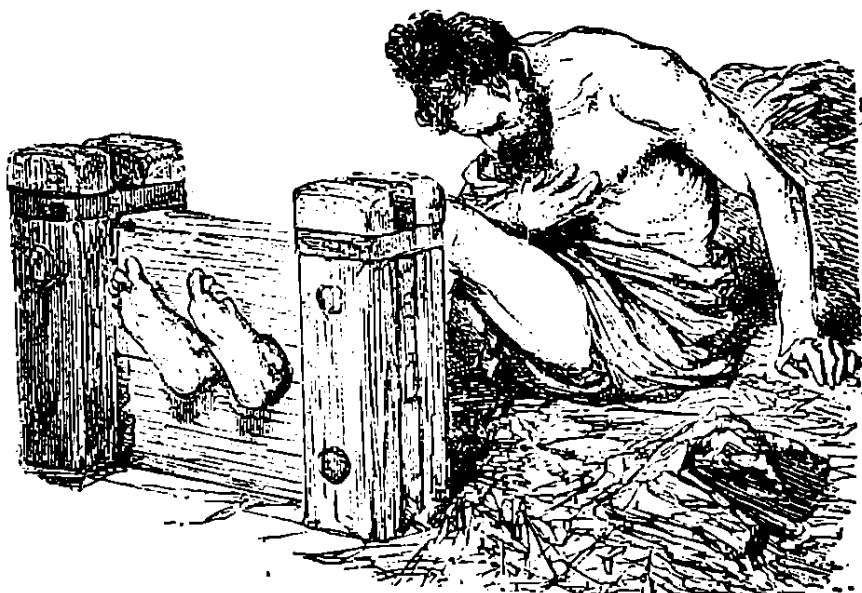
rovinou⁷⁾ a Scythopoli, do výše třicet honů se vyplná.⁸⁾ Se strany púlnoční jest téměř nepřístupnou. Na hoře jest rovina v rozloze dvacet šest honů, kolkolem zdí ohražena. Tuto tak velikou ohradu Josephus ve čtyřiceti dnech vystavěl, k čemuž mu bylo staviva a jiných nutných potřeb, jakož i vody ze zdola dopravovati, ježto na hoře mimo vody dešťové, žádné jiné není. Poněvadž pak ohromné množství na ní se bylo shromáždilo, poslal tam Vespasian Placida se šesti sty jízdými. Ale ježto Placidovi nebylo lze s vojskem na horu se dostatí, sáhnul ke lsti. Snažil se nějakým způsobem Židy s hory dolů vylákati. Dávaje jim návrhy k dobrovolnému vzdání se, a slibuje jim prominutí, vybízel, aby k němu k uzavření smlouvy dolů sestoupili. Sešli tedy několikráte dolů, nikoliv však s dobrým úmyslem, ale stejně úskočně jak Placidus s nimi, smýšleli i oni s ním. Jako Placidus jen proto, aby na rovině se jich zmocniti mohl, k sestupu dolů je vylákal a tu velmi přívětivě s nimi hovořil, tak zase oni, jakoby jeho rozkazu poslušni jsouce, přicházeli, aby naň z nenadání udeřili. Ale zkušený římský válečník přece na ně vyvrál. Prohlédnuv jejich záměr, nechal jich přicházeti a odcházeti v pokoji a vyčkával, až oni sami naň udeří, a boj začnou. Tu pak stavěl se jakoby před nimi utíkal. A podál na pole je vyvábiv, rychle svoji jízdu obrátil, na ně se obořil a mnoho jich pobil. Ostatní pak zaskočil a útěk na horu jim znemožnil. Posádka židovská, nyní tábor opustivší, do Jerusalema prchla, ostatní pak Židé, kteří na hoře útočiště vyhledávali, protože se jim vody nedostávalo, počali s Placidem oprávdově vyjednávatí a pod přijatelnými podmínkami jemu se vzdali a horu opustili.

9. V Gamale zatím Židé velice prořídli. Nejsilnější z mužstva město opustivše, záhubě unikli, slabší a boje neschopní hladem umírali, bojovní však pro vzpouru až k šílenosti zanícení odbůjci

7) Velká rovina, jinak také veliké pole, nebo rovina Saronská neb též rovina Esdrelonská, jest rozsáhlá plocha země podél pobřeží od Caesaree palaest. (přímořské, někdejší Věže Stratonovy) na jih až k Jaffě, 28 km zdělí a 18 km zšíří, protkaná říčkami Zerkou (krokodilí), Kisonem, Kanou (Nahr el Kasab) a Rubinem (Nahr el Andža).

8) Hora Tábora, dnes Džebel el Tur, jest osamělý, 662 metrů vysoký, vápencový vrch, jenž dle tradice Origenem nám dochované, onou horou, na níž jak sv. evangelium vypravuje, Kristus se svými apoštoly Petrem, Jakubem a Janem vystoupil a zde před nimi se proměnil.

veškeru trýzeň obležení snášeli, až dvaadvacátého dne měsíce hyperberetaje⁹⁾ tři z římských vojnů při ranním bdění¹⁰⁾ výše zmíněnou již nejvyšší věž na té straně tajně podkopali, což jim velmi usnadněno nedostí bedlivou pozorností stráže na ní ustanovené, která hladem zemdlena a již úplně vysílena, nepostřehla, co se dole děje. Římané také velmi opatrně si počínali. Aniž by jaký dost nepatrný šramot způsobili, pět ohromných kamenných balvanů ze zdiva vyvrátivše, rychle odskočili. V tom ale již věž s ohlušujícím hřmotem se shroutila a stráže i vše, co na ní se nalézalo, ve svých troskách pohřbila. Stráže na jiných místech rozestavené, hromovým hřmotem shrouтивší se věže polekané, rozprchly se ze svých stanovišť a

Kterak Římané trýznili zajatce, aby na něm vynutili důležitých pro ně zpráv.

v celém městě nastala panika. Mnozí z Gamalanů pokoušeli se o útěk z města, Římané však jich zaskočivše, bez milosti je povraždili. Také oba z vůdců Gamalských toho dne život skončili. Joseph nad průlomem zdi utlkuje, šípem zasažen, padl, a Chares, jenž těžce jsa nemocen, ležel, uslyšev hromový rachot shroucením se věže způsobený, nemocí svou zesláblý a hladem vysílený, tak se ulekl, že ihned skonal. Ostatní Gamalané v úděsu bezradně městem po-

⁹⁾ Října.

¹⁰⁾ Noc u Římanů od šesti hodin večer do šesti hodin ráno rozdělena na čtyři díly po třech hodinách, jež nazývány noční hlídka, nebo noční bdění. Ranní bdění značí tedy část noci ode tří do šesti hodin ráno.

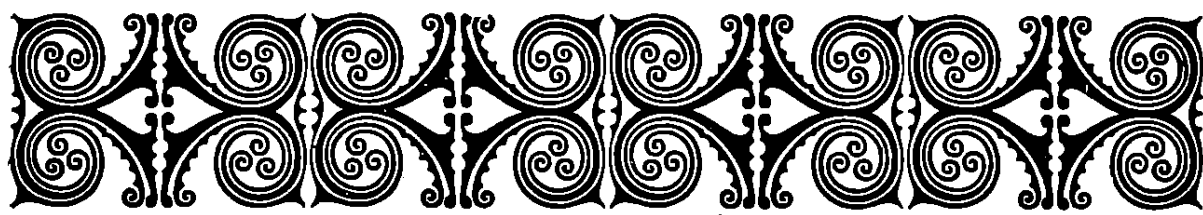
bíhali, jakoby již veškero vojsko nepřátelské do města bylo vtrhlo, a jakoby již byla nastala poslední jejich hodinka. Římané, pamětlivi jsouce zažité nedávno nehody, již více se neunáhlovali a teprve třiadvacátého dne shora jmenovaného měsíce do města vešli.

10. Zatím Titus ze Syrie se vrátil. Uslyšev, co se za nepřítomnosti jeho přihodilo a jaké nehody Římané zažili, velmi se rozhněval. Vybrav si dvě stě statečných vojnů z jízdy a něco málo pěších, ve vší tichosti do města vtrhnul. Stráže vnuk jeho do města postřehše, s pokřikem chápali se zbraní. Nyní také již i ostatní obyvatelé o vtrhnutí do města zvěděli a rychle vzavše dítky s manželkami, s velikým křikem a srdcelomným nářkem na hrad nad městem utkali v domněnce, že tak sebe a manželky s dítkami přece zachrání. Avšak zle se jim dařilo; ti, kteří na útěku na Tita s jeho vojnů narazili, pobiti, kteří pak seznávše, že na hrad se nedostanou, jinudy uniknouti chtěli, smrti taktéž neušli; upadli do rukou římské stráže a byli vesměs povražděni. Na všech místech rozléhal se nářek sem a tam pobíhajících, bolestné steny umírajících, a krev po příkrých místech města potůčky dolů stékala. Nyní Vespasian s veškerým vojskem obrátil se proti těm, kteří na hrad se byli utekli. Byl to skalnatý, do závratné výše se vypínající vrchol, s příkrými srázy kolkolem, na nějž mnoho Židů z pobořeného města se bylo uchýlilo. Římané zažili tu opět krušných chvil. Pracně po strmých skalních stěnách na horu se derouce, mnohých ztrát utrpěli. Židé na ně se shora těžké kameny shazovali, jež s hory se řítíce, vojny, na horu se dostati usilující, usmrcovaly. Také střely, se shora dolů na ně metané, mnohé se skalní stěny dolů smetly, kdežto střelba se strany Římanů pro ohromnou výši naprosto byla bezúčelnou, ježto střely i s největším napnutím vystřelené, cíle nedosahovaly. Náhle však prudký vítr, jakoby k zahynutí Gamalanů s nebe seslaný, se strhnul. Tím octli se Římané ihned ve veliké výhodě. Jejich šípy, proti Židům vystřelené, vichrem v letu vydatně podporované, snadně nyní cíle dosahovaly a Židy houfně usmrcovaly, kdežto šípy s hora vichr stranou odháněl, takže nikdo z Římanů již pak zasažen nebyl. Pro silný vítr ani na skalách udržeti se nemohli a mnozí sklouznuvše, dolů padali. Také ani Římanů, vzhůru vystupujících, pro prach a písek, jež vítr sem hnal, pozorovati nemohli. Tu Římané, dostavše se až k nim na

horu, je obklíčili, prve než k obraně přikročiti anebo za milost a ušetření prositi mohli. Římané nyní, majíce na mysli, co jim bylo při prvním útoku na město přestáti, jakož i s jakými nesnázemi nynější útok spojen, s velikým hněvem na Židy se strojili. Tito v největší tísní nijaké milosti od Římanů nedoufajíce, zoufalstvím uchváćeni, dítky a manželky své se skalisk do propasti, jež pod hradem jícen svůj rozevírala, sráželi, a pak sami za nimi se vrhali. V takové míře sami proti sobě rozlíceni byli, že hněv Římanů proti nim, ač, jak již řečeno, velikým byl, proti zuřivosti jejich velmi nepatrným se jevil. Čtyři tisíce Židů Římány zabito, těch však, kteří sami do propasti se vrhli, pět tisíc mrtvých napočteno. Toliko dvě ženy ze všeho množství, na hoře ve hradě se nacházejícího, při životě zachovány; byly to sestry jedné z dcer Filipa, syna Joachima, znamenitého vůdce vojska krále Agrippy, jež před Římány se schovaly a tak se zachránily. Ostatní všichni zahynuli, neboť Římané ani nemluvňat neušetřili, nýbrž je uchopivše, s hradu vyhazovali. Takto Gamála vyvrácena třiadvacátého dne měsíce hyperberetaje, čtyřiadvacátého dne měsíce gorpiae odboj započavši.

II.

Gišala po útěku Jana do Jerusalema se vzdala.

1. Nyní již jenom Gišala,¹⁾ jedno z menších měst galilejských, ještě vzdorovala. Obyvatelé Gišalští, ponejvíce rolníci, byli lidé pokojní, mírumilovní, jak u lidí, na úrodě polní závislých, ani jinak býti nemůže. Ale v této bouřlivé době vetřelo se i sem nemálo loupeživých zbůjců, kteří i některé z měšťanů nakazili a pro svoje záměry svedli. K odboji je sváděl Jan, syn Lewi, člověk podvodník, mravů naprosto zkažených, odvážný k loupežím a neústupný v jich provádění, a vůbeč známý, že pro ctižádost a chamtivost po moci a bohatství, pro válku horuje. Tento byl hlavou tlupy buřičů a pro odvážné loupežnické výpady postrachem dalekého okolí. Drzostí bezpříkladnou podařilo se mu i, že Gišalští, po míru a pokoji toužíce, když již posly k Římanům vypravené měli, aby jim poddanost nabídli a míru si vyžádali, tento svůj úmysl ještě změnili, posly k Římanům nevyslali a do odboje proti nim vstoupili. Vyzbrojivše se, a vším potřebným opatřivše, příchodu Římanů vyčkávali. Vespasian, aby i tu byl s odbojci hotov, vyslal proti nim Tita s tisícem jezdců. Desátou legii poslal do Scythopole a s ostatními dvěma sám do Caesaree se navrátil, chtěje jim po přestálé námaze a útrapách válečných odpočinku a žádoucího osvěžení dopřáti. Domýšlel se, a to nikoli neprávem, že kvetoucí a blahobytu se těšící tato města poskytnou vojsku jeho tělesné posily a že tu

---

¹⁾ Gišala, město v Galilee, nedaleko Jotapaty k východu na mírném návrší položeno. Pilností a šetrností obyvatelstva úrodnou půdu pečlivě vzdělávajícího a chovu dobytka si hledícího, druhdy kvetoucí, později upadlo; dnes pouhá vesnice ed Džiš. Srovn. II. 20, 6.; 21, 2.; IV. 2, 1.

vojínové i na duchu se vzpruží a na mysli zotaví. Předvídal totiž a byl o tom pevně přesvědčen, že jemu kus perné práce nastává u zdí Jerusalemských, u hradeb tohoto města královského, hlavy národa, města ze všech měst židovských nejpevnějšího, do něhož všichni, jimž poštěstilo se, ať kdekoliv, z boje uklouznouti, se sbíhali. Přírozená, i bystrými, vyškolenými válečníky upravená pevnost města, mnoho starostí mu naháněla a uvážil-li k tomu, s jakými živly bude mu tam činiti, vzal-li v úvahu i ducha a smělost lidu, jenž ve zdech Jerusalemských příchodu jeho očekával, zdávalo se mu, že město toto, byť ani zdmi obehnáno nebylo, již za takového stavu věcí nedobytné jest.

2. Titus zatím se svými jezdci objevil se před Gišalou. Byl by býval mohl velmi snadno, hned při svém příchodu, na první udeření města se zmocniti, ale nahlížeje, že kdyby násilím se ho zmocnil, že by sotva mohl na Židy roztrpčené vojáky udržeti, aby lid v masách nezabíjeli, a hrozného krveprolití nezpůsobili, a ježto mu vraždění lidí se již bylo zprotivělo, a maje také útrpnost nad množstvím, jež válce nechtělo a nyní by nevinně bez rozdílu s vinnými mělo zahynouti, raději smlouvou město ku vzdání se přiměti chtěl. Zeď městská lidem ponejvíce z roty odbůjců silně byla obsazena. Titus přiblíživ se, zvolal, že se diví, na co se spoléhají, že přece všechna města odbojná již padla, a že tedy již jen oni sami Římanům vzdorují, dobře vědouce, že města mnohem pevnější, jediným jen útokem Římanů dobytá a vyvrácena, a že jenom ti bezstarostně svých statků užívají, kteří bez odporu Římanům se byli svěřili. Že také nyní pokoj jim nabízí, aniž by pro jejich vzpouru chtěl se jim mstíti. Oprávněna může býti jen naděje jejich na svobodu, nikoli však jejich zarputilé trvání na věcech nemožných. Jest-li však jeho upřímně míněného, laskavého napomenutí neposlechnou a nabízeného slibu nepřijmou, že jim bude všech svízelnů, jež válka s sebou nese, zakusiti, a že již hned poznati mají; kterak zde jejich pouhou dětskou hračkou před hrubou střelbou a valečnými stroji římskými. Na tyto svoje zdi-li spoléhají, prokazují již jen sami z Galilejských ve své domýšlivosti naprostou svoji bezmocnost.

3. Na tato slova Titova nikdo z měšťanů odpověděti nesměl, ba i vstup na hradby jim zabraňován. Loupežníci obsadili zdi hra-

dební a nikoho z domácího obyvatelstva na hradby nepustili. U bran postaveny stráže, aby nikdo z města k Římanům za účelem smlouvy vyjítí, aniž kdo z jezdců Titových do města se dostati mohl. Jenom Jan, jakoby jen jemu samému za město vyjednávati příslušelo, chopiv se slova, Římanům odpověděl, že s nabídkou souhlasí a že ty, již by snad chtěli odporovati, buď přemluví anebo přinutí, že však v tento den zákonu židovskému vyhověti musí — bylať sobota — anť toho dne ani bojovati ani o pokoj vyjednávati nesmějí. Jeť přece i Římanům známo, že u Židů v den sedmý od každého díla ustati se musí. Přestoupením zákona toho neprohřešili by se jenom ti, kteří k tomu donuceni byli, nýbrž i ti, kteří k tomu nutili. Také že z prodlení toho Římanům nijaká škoda nevzejde; neboť čeho Židé za jednu noc spraviti by mohli, nanejvýš, že by utekli? Tomu však Titus vhodným rozložením vojska lehce může zabrániti. Jim pak že na tom velmi mnoho záleží, aby se proti zákonům otcovským neprohřešili. A krom toho prý i jemu, jenž mimo naději pokoje uštedřuje, lidu zachovalému i zákon zachovati náleží. Těmito slovy záludnými Jan Tita oklamal. Nešloť mu tak o zákon náboženský, nýbrž o jeho osobní bezpečnost, aby totiž z nebezpečí jistěji vyváznuł. Obával se, maje účet svých skutků zlých přetížen, že kdyby Římané ihned na město udeřili a se ho zmocnili, že by mohl opuštěn zůstati a v ruce Římanů upadnouti, a ti by mu jistě života nedarovali! Proto veškerou svoji naději skládal v útěk, jež v noční době provésti zamýšlel. Jistě že Bůh, jenž Jana po vyvrácení Jerusalema zachovati chtěl, to řídil, že Titus netoliko mu uvěřil, ale také vojsko své dále od města posunul, položiv je v Kydyse²⁾ Tyrském, městě to, jež s Galilejci stále v nepřátelství stálo a jsouc lidnatým, mnohé sváry a potýčky s nimi svedlo.

4. Jan v noci opatrně vyšetřiv, že blíže města římských stráží není, nelenil, a hned s oděnci svými a množstvím zahálčivé chátry, jež rodiny svoje s sebou pojala, z Gišaly se vyklidil a k Jerusalemu

²⁾ Kydyse a, Kedasa, nebo také Kades, místo obvyklého Kedes, na rozdíl od Kades Barne a Kades Naphtali. Levitské a ochranné město v krajině Tyrské v území kmene Naphtali nedaleko Caesaree Filipovy. Mělo pevnou polohu, a bylo ho vícekráté dobýváno. Jeho zříceniny dnes ještě dosti zachovalé a značných rozměrů. Ostatně viz poznámku v dílu I. str. 379.

ZŘÍCENINY NA VRCHOLU HORY GARIZIM.

zaměřil. Ale jenom na dvacet honů³⁾ ženy, děti a jiné množství s sebou dovedl člověk ten strachem o svůj život, nebo aby do zajetí neupadl, poháněný. Dále již nemohli stačiti v jeho pospěchu. Jsouce v běhu opuštěni, dali se do nářku a kvílení, neboť čím dále kdo od svých se nacházel, tím více v nebezpečí býti se domníval, maje za to, že Římané, pronásledující je, již v patách za nimi se blíží. Při každém podezřelejším šelestu, ba i při šustnutí svých vlastních kroků se ohlíželi, jakoby ti, před nimiž utíkali, již je doháněli. Mnozí v běhu z cesty sešedše, padali, jiní ve snaze, druh druhu předběhnouti, vespolek se potírali. Ženy s nemluvnaty v nářku a bédování hynuly. Některé ženy měly ještě tolik síly, že na muže a příbuzné volati mohly, s pláčem je prosíce, aby jich počkali. Oni však více dbali napomínání Janova, jenž na ně stále volal, aby na pláč a křik zpět pozůstalých nedbali a hleděli zachovati sami sebe a utekli tam, odkudž by pro ně, kdyby snad Římané, zpět pozůstalé, zajali, nad nimi pomstiti se mohli. Houf uprchlíků, jak komu síla stačila a jak běžeti dovedl, v běhu se roztříštil a tak každý různou v před běžel.

5. Na zítří, když se rozednilo, přišel Titus k hradbám města pro smlouvu. Obyvatelé Gamalští spatřivše jej, brány mu otevřeli a s manželkami i dítkami proti němu jdouce, jej co dobrodince svého

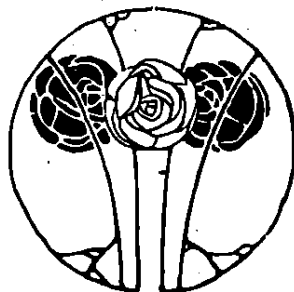
³⁾ Hon = 185 km.

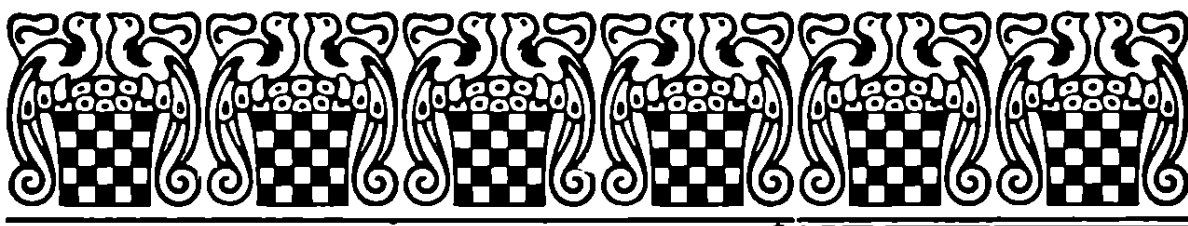
* * *

Zříceniny na vrcholu hory Garizim. Zříceniny ty nachází se na jižní straně vrcholu a jsou to zbytky z bývalého chrámu Panny Marie, který tu kdysi stával. Na hoře této stával v posledních stoletích před Kristem tak zvaný chrám Samaritánský o jehož vzniku praví Jos. Flavius, že stalo se tak za Manassea, bratra velekněze Jaddua, jenž nechtěl se podrobiti zákonu Mojžíšovu a propustiti pohanskou manželku svou Nikaso, dceru místodržitele perského Sanaballeta. Tento pozval Manasseu do Samaří a slíbil mu, že na hoře Garizim vystaví chrám, podobný chrámu Jerusalemskému a učiní Manassea veleknězem. (To stalo se r. 322 před Kr.) Za Manasseem přišli jiní kněží a Židé. Asi dvě stě let stála tato svatyně. Makkabejec Jan Hyrkán ji rozbořil. Chrám již více znovu vystavěn nebyl, ale Samaritané ctíli posvátné jim místo ono i později. Žili-li dříve v zaryté zášti proti Židům, nyní po rozboření svatyně zášť ta ještě více vzrostla. Když pak později zášť tuto přenesli také na křesťany, potrestal je císař Zeno (v 5. století po Kr.) tím, že odňal jim horu Garizim a vystavěl tam chrám Panny Marie. Okrám tento za Justiniana byl opevněn a od Chosroa rozbořen. Zaklady jeho odkryl poručík Warren roku 1876.

vítali. Zároveň oznámili mu, že Jan s rotou svojí v noci utekl a prosili jej, aby jim odpustil a odbůjce, kolik jich najde, potrestal. Titus prosby lidu mimo pustiv, ihned oddíl jízdy ku stihání Jana vyslal. Bylo však pozdě; Jana s nejповedenějšími jeho druhy již nedostihli, neboť si velmi pospíšil, aby zmizel z dosahu. Těch však, kteří v běhu zpět zůstali, jichž na šest tisíc bylo, povraždili, žen pak a děti, málo méně než tři tisíce, zpět přivedli. Titus pochopitelně těžce to nesl, že Jana pro leš jeho ihned nepotrestal, ale došel náhrady, jednak v množství zajatých, jež jezdci jeho zpět přivedli, jednak v těch, jež při stihání povraždili a provázen jáсотem obyvatelstva Gišalského, do města se bral. Rozkázav vojínům, by dle práva válečného část hradeb městských zbořili, původce vzpoury více hrozbami než trestem k poslušnosti přiváděl. Předpokládal, a to zcela správně, že z osobní nevraživosti a nepřátelství, mnozí nevinně osočováni budou, kdyby vinné od nevinných odděloval, a že lépe jest vinného ve strachu zanechat, nežli nevinného s ním zahubiti, neboť vinný buď ze strachu před trestem anebo z vděčnosti za odpuštění vin ještě polepšiti se může, ale odpravení nevinného nikterak napraveno býti nemůže. Město stráží osadil, dílem proto, aby, kdyby snad odbůjcům, ještě tam pozůstalým, se zachtělo opětně vzpoury, aby zavčas skroceni býti mohli, dílem i pro bezpečí a ochranu lidí pokojných. A tak Galilee, jež Římanům tolik práce, námah a všelikých strastí způsobila, nyní již celá v moci Římanů se octla.

III.

O Janu z Gišaly a Zelotech (horlivcích); o veleknězi Ananu a jich mezi sebou nesvornosti.

1. Když byl Jan na útěku svém Jerusalema dosíhnuv, všechen lid tamnější vstříc jemu vyšel. Každého uprchlíka zvlášť veliký zástup zvědavců obklíčil, na příhody z venkova pilně se vyptávající. Již horký, rychlým během stížený, supající dech jejich, prozrazoval jejich nesnáze. Přece však snažili se všemožně pravý stav věci zakrýti, pyšně sobě počínající, a schlubně vypravovali, že neutekli před Římany, ale že z dobré vůle přišli, aby s nimi z bezpečného místa bojovali. Nemoudrým prý a neužitečným jest, pro nepatrná městečka, jako jest Gišala, v nebezpečí se vydávati, ježto neztenčenou zdatnost, sílu a zmužilost svoji pro město hlavní zachovati náleží. Když však o pádu Gišaly a o svém odtud odejítí se zmínili, domyslí se lid hned, že z Gišaly utekli. Když pak lid uslyšel o svízelných a bědách, jichž zajatým bylo zakoušeti, velice se nad tím poděsil a za předzvěst vlastní zkázy to pokládal. Jan o množství svých, jež na útěku stačiti mu nemohouce, zpět zůstalo, pranic nedbaje, osudu je zanechal a hleděl se zase tu, jak nejlépe dovedl, uplatniti. Procházeje Jerusalemem od místa k místu, lid k válce nabádal, líče, jak věci Římanův špatně si stojí. Se svojí vlastní mocí a statečností i udatností všude se vychloubal, a z těch, již rozumněji o všech událostech uvažující, pravý stav věci vyciňovali, posměšky si tropil, nezkušenci je nazýváje. Byť by Římané i křídla si sestrojili, aby jimi lítati mohli, říkal, zdí Jerusalemských nepřeletí. Sílu svoji vyčerpali již u měst Galilejských, kde jim bylo mnoho zla vytrpěti a stroje své válečné na hradbách tamnějších si zkazili.

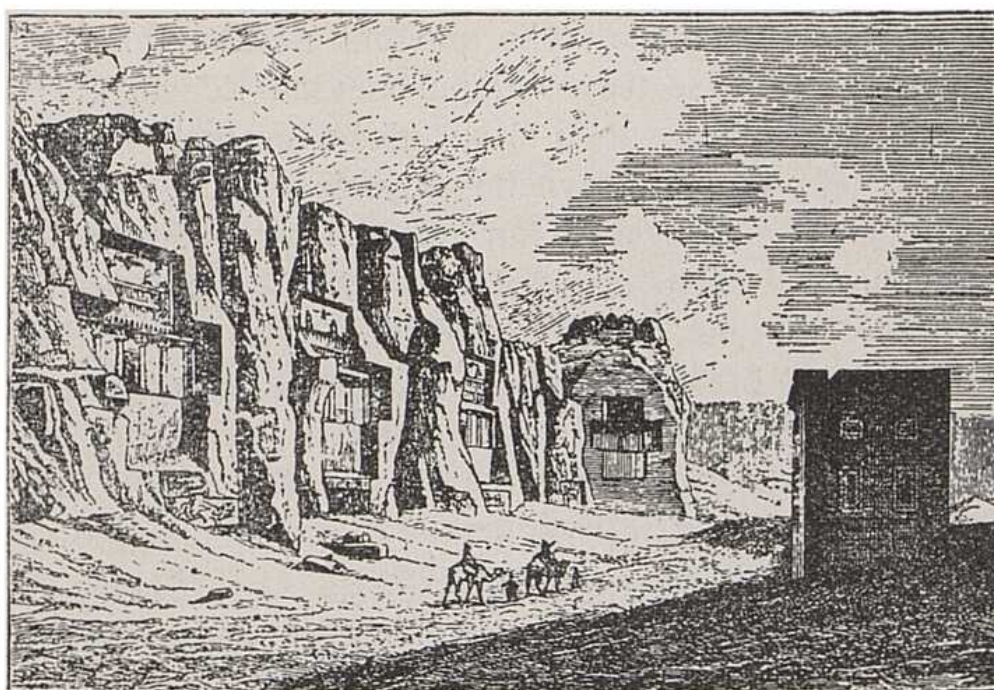
2. Těmito a podobnými jeho řečmi mnoho lidí, zvláště z mladších, nezkušených, se nakazilo a nadšením pro válku vzplanulo. Starší však a opatrnější v střízlivé úvaze smutný konec toho všeho předvídající, města, jako již zahubeného, oplakávali. Všude zavládl zmatek a lid venkovský, sem se natáhší, ještě ani ve zdech Jerusalemských hrubě se neohřál a již ze svárů a různic ani nevycházel. Titus mezi tím od Gišaly do Caesaree,¹⁾ Vespasian zase z Caesaree do Jamnie²⁾ a Azotu³⁾ přitáhnuv, obou měst se zmocnil. V obou

1) Caesarea přímořská, dříve Věž Stratonova zvaná.

2) Jamnia, též Jabnia, město filistínské 240 honů (444 km) severozápadně od Jerusalema položené (II. Makk. XII. 9.), totožno patrně s Jabnelem, jež dle Onom. mezi Azdodem (Azdem) a Diospolí leželo (jiné Jabneel nebo Jamneel náleželo ku kmeni Nephtali; Jos. XIX. 33. Král Azaria zbořil jeho hradby a je filistínským odňal (II. Paralip. XXVI. 6.). U pozdějších spisovatelů, tak v knihách Makkabejských u Josefa Flavia (Starožitn. XIII. 6, 15.; Vál. Žid. I. 8, 4.), Štěpána z Byzance a jiných psáno Jamnia i Jamneia; v knize Judith (II. 18.) Jemnaa, u Plinia (V. 13, 4.) Jamnea. Juda Makkabejský pronásledoval Gorgiu až k Jamnii (I. Makk. IV. 15) a spálil přístav tamější i s lodmi, protože obyvatelé její nebyli Židům nakloněni (II. Makk. XII. 8, 9.). V Jamnii tábořil Apollonius na pochodě svém proti Jouthovi (I. Makk. X. 69). Za dob Philonových byla městem velice lidnatým, obývána jsouc i pohany (Phil. Opp. II. 575). Pompeius odňal ji Židům a připojil ji k Syrii. Když pak Jerusalem sbořen, byla delší dobu sídlem sinedria a slavné talmudické školy, zejména pod věhlasnými učiteli Jochananem Gamaliem II. Akibou a j. (Srovnej Mišna Rošhašana IV. 1; Sandhedr. XI. 4; Speerbach, Dissert. de acad. Jabn.; Lihgpoot Acad. Jabn. hist.) Dnes slove Yebna (Robins II. 592; III. 230.

3) Azot, také Azdod zvané, bylo jedním z pěti měst filistínských Josuou ku kmeni Judovu přiděleno; leželo asi uprostřed mezi Askalonem a Akkaronem, jsouc silnou pevností a zároveň i sídlem kultu Dagónova, v jehož chrámě po známé porážce Israelitů za Heliho i archa úmluvy uschována a modla jeho pak nalezena roztržena (I. Sam. V. 1.-6.). Kult Dagónův kvetl tu ještě i za dob Makkabejských (I. Makk. XI. 4). Králové Azatští Azuri, Achimiti, Mituiti, Numilki, připomínají se v klínových nápisech Sargonových, Sennacheribových i Assarhadových (Schrader). I kletbami proroků stíháno pro zjevné nepřátelství obyvatel k národu theokratickému (Amos I. 8; III. 9; Sophon II. 4; Jerem. XXV. 20. Zachar. IX. 6). Jsouc klíčem Egypta, častěji obleženo. Král Azaria rozbořil jeho hradby (II. Paralip. XXVI. 6). Za dob Isaiášových obleženo assyrským vojevůdcem Tharthanem (Is. XX. 1). Král egyptský Psamenetich obléhal je 29 roků, nejdelší to doba obležení Herodotu známá (Herodot II. 157). I za časů Makkabejských

městech zanechav posádky, velké množství obyvatel tamějších, jež se mu byli na milost oddali, s sebou odvedl. Ve všech městech nyní roztržky, bouře a půtky domácí nastaly, jakoby již ani jinak býti nemohlo; kdo od Římanů ušetřen, ten proti vlastnímu svému krajanu se sápal. Mezi vzbouřenci a lidem umírněným, jenž pokoje si přál, nezkrotitelný svár zavládnul, který, vzniknuv nejprve v rodinách, jež dříve již z všelikých příčin mezi sebou se třely, nejinak, než jako požár na jiné se přenesl a tak různice stále hrozivěji se šířila. I lidé, kteří dříve v nepřátelštějším poměru vzájemném

Prastaré hrobky ve skalních útesech v Zájordání.

žili, nyní mezi sebou se znesvářili. Tak utvořily se strany, jež ve snaze opanovati jedna druhou, vzájemně se potíraly. Strana novot a válkychtivá, převážně z mladších a odvážnějších občanů sestávající, brzy všude vrchu nabyla, starší a rozváznější, již stranu umírněnou tvořili, opanujíc. Tak daleko to došlo, že pokojní druhy, bejských od nepřátelství k Židům neupustilo, a za to dvakrát zbořeno, jednou od Judy, po druhé od Jonathy (I. Makk. V. 68; X. 77.-84.). Legát římský Gabinius je znovu vystavěl (Jos. Flav. Starožitn. XIV. 5, 3.). Křesťanství bylo tu záhy známo; biskupové Azotští účastnili se synod v Nicee, Selencii, Chalcedonu a v Jerusalemě. Dnes je to pouze nepatrná ves Esdud zvaná.

práce milovní lidé, nyní na loupeže se oddali, srotivše se v dobře zorganizované tlupy, od místa k místu, po vší krajině táhli, lid přepadali a olupovali, tak že co do ukrutností a zločinů od nepřátel ničím se nelišili — ba těm, jež přepadli a oloupili, daleko snesitelnějším se zdálo v ruce Římanů upadnouti, než takto od svých vlastních krajanů přepadenu býti.

3. Posádky měst dílem z pohodlnosti, dílem z nenávisti proti Židům, nechtěly se míchat do znesvářených Židů, ponechávajíce, aby si spory sami mezi sebou vyřídili, an rozmíšky a rozbroje mezi Židy jenom jich samých se týkaly. Posléze vůdcům loupeživých buřičův drancování v naprosto ožebračeném již kraji se zprotivělo, ježto již nebylo čeho uloupiti a tudíž malý zisk jim z toho kynul; srotili se tedy v tlupu odevšad sehnanou a odtáhli do Jerusalema, města to, toho času nikým nespravovaného a neovládaného, jež dle starodávného obyčeje všecky soukmenovce ochotně přijímalo a to zvláště, an všichni usedlí obyvatelé města se domnívali, že veškero to množství cizinců, do města se táhnuvši, jenom z dobré vůle na pomoc jim přichází. Tito sami úplně stačili, město do největší bídy vehnati, anť ničemné a jenom pro škodu a záhubu jsoucí množství schátralců, potravu, kteráž pro bojovníky určena byla, strávilo, a tím mimo válku i sváry a hlad zapříčinilo.

4. Nad to ještě i četné jiné houfce zlotřilých banditů z různých končin k Jerusalemu se stahše a do města se vetřevše, k chátře, zde se již roztahující, se připojili a všeliké neřesti provozovali. Tito ve své drzosti nespokojovali se již jen krádeží a loupeží, ale již i vražditi začali a to netoliko tajně za noci, ale ve dne a zjevně, na lidi nejznamenitější se vrhajíce, je olupovali a vraždili. Nejprve Antipas,⁴⁾ muž z rodu královského, nejmocnější z měšťanů, jenž byl správcem obecního jmění, jim za obět padl. Po něm jakýs Lewi, muž taktéž vynikající a Sofa, syn Raguelův, oba taktéž z rodu královského, od lotrů těch zavražděni. Týž osud stihl hned na to všecky ostatní, kteří jakákoliv přednější místa v městě zaujímali. Z toho veliký strach obyvatele Jerusalemské pojal a každý, jakoby již město útokem vzato bylo, jenom o zachování sama sebe pečoval.

5. Aby prosté, veřejné vraždy mužů tak vynikajících nepřivodily nebezpečí, že mnohočetné rodiny jejich mohly by povstati

⁴⁾ Viz II. 17, 4.

ku pomstě za vraždu na členech jich rodin spáchanou, a pak také, aby snad lid obecný proto se nebouřil, zmocňovali se svých obětí nyní již tajně a do vězení je odvlékali. Pak, když již jich více uvězněno bylo, poslali na ně jakéhoš Jana, který nářečím území, z něhož pocházel, „syn gazelin“ příjímí měl. Ten, vzav si deset ozbrojenců do vězení vešel, a uvězněné pozabíjel. Nešlechtnost tuto ve své drzosti vyhlašovali ještě za šlechtný čin, an prý zavraždění tajně s Římany o zradu města jednali a že bylo tudíž povinností, je co zrádce obecné svobody odkliditi.

6. Ježto usedlý lid vetřelými se sem zbůjci stále víc a více utiskován a ničen, v malomyslnost upadl, oni pak ve své drzosti vždy větší a větší moci nabývali, dospěly již poměry ve městě tak daleko, že na jejich vůli již i volba velekněze⁵⁾ záležela. Tedy nedbajíce zákonitých práv rodin, z nichž velekněží posloupně důstojenství tomu ustanoveni a kteříž také zvlášť k úřadu velekněžskému vychování bývali, sami si ustanovili velekněze z osobností neznámých, ani rodem ani čímkoliv jiným nevynikajících, jen aby měli ve svých nešlechtnostech oporu. Neboť lidé, kteří mimo naději největších důstojenství došli, ovšem pak ve všem poslušni býti museli těm, kdo jim k důstojenství velekněžskému dopomohli. Rozmanitými piklemi a ničemným štváním představené vespolek popouzeli, aby z jejich vzájemné nesvornosti co nejvíce výhod a vhodných příležitostí k nekalým svým záměrům vyzískali. Zlomyslnost jejich stále se stupňovala, až vyvrcholila v tom, že již neuspokojíce se s násilím na lidu obecném napáchaným, svojí drzostí již i proti samému Božství se postavili a tolika nepravostmi obtíženi, nečistýma nohama do svatého místa vešli.

7. Nyní ale míra trpělivosti u lidu byla již přeplněna. Jejich řáděním obyvatelé Jerusalemské nanejvýš roztrpčení, povzbuzeni jsouce Ananem, nejstarším z velekněží, mužem moudrým, kterýž jistě by byl město zachoval, kdyby rukou úkladnickou hned z prvu nebyl zahynul. Zelotové nebezpečí včas vycitivše, uchýlili se do chrámu, jenž sloužiti jim měl za hrad a jehož svatyně bezpečné útočiště jim měla skýtati. Ke všem těmto hrozným skutkům dodatkem ještě cynický posměch přidali a ten dotýkal se lidu ještě

⁵⁾ Míněn tu představený všech čtyřadvaceti tříd kněžských. Srovn. Starožitn. 7, 8.

bolestněji nežli zločiny, jichž chátra tato na lidu obecném dosud napáchala. Aby nabyli jistoty, jak silná je již moc jejich a jak se jich lid obává, umínili si, že provedou volbu velekněze losem, drže takto veškerá starobylá práva a zákony šlapající, neboť jak již řečeno, velekněži podle rodův a posloupnosti důstojenství toho nabývali, jsouce k úřadu kněžskému pečlivě připravováni a k důstojenství velekněžskému zvlášť vychováváni. Tento svůj čin omlouvali tím, že prý za stara velekněži také losem ustanoveni bývali; ve skutečnosti však nebylo to nic jiného, než neslýchané porušení zákona od dávných věků stávajícího a nezvratného, jež mělo im sloužiti k většímu ještě upevnění moci jejich a umožniti jim zavedení vlády dle jejich libovůle.

8. Když tedy došlo k volbě velekněze, svolali si ty, jež dříve si byli k tomu vyhlídli a o nichž věděli, že s nimi ve všem za jedno jsou; pouze jediného z rodu velekněžského, jenž Emachim slul, přibrali a o velekněze losovali. Náhoda snad tomu chtěla, že los padl na Fania, syna Samuelova, ze vsi Afty, člověka to, jenž ve všech nešlechtnostech nad jiné vynikal, který netoliko pro své zkažené mravy, ale i proto, že naprosto nevzdělaným byl, k úřadu tomu naprosto se nehodil. Mimoděk tedy vzali jej přímo z pole, úřad mu jako nějakou úlohu na jeviště divadelní odevzdali a jako nějakou figurku v posvátné roucho jej oblekše, o tom, jak má vystupovati a co všechno bude mu činiti, jej vyučovali. Nešlechtnost tuto jako by to byl nějaký žert nebo hra si vykládali. Kněži, rodem k úřadu svému oprávněni, když viděli, jak činem tímto zákon zlehčován a úřad kněžský zhanoben dali se do pláče a hořce nad tím nařikali.

9. Takovéhoho jejich řádění lid déle již sněsti nemohl; všem bylo již nešlechtností jejich přes příliš a všude jevilo se živé hnutí pro potlačení násilí a zběsilé tyranie Zelotův. Nejznamenitější mužové, Gorion, syn Josefův a Simeon, syn Gamalielův, obcházeli soukromně jednotlivce, i lid ve velikých massách na schůze svolávali a napomínali shromážděné, aby již nenechávali déle od bohaprázdných vetřelců šlapati zákon, rušiti svých práv a svobod a aby povstali již ku pomstě a místo svaté od zbojníků očistili, Také nejznamenitější z velekněží, Jesus, syn Gamalův a Ananus, syn Ananiův, často lidu veřejně domlouvali, jejich liknavost jim

vytýkali a k přísnému zakročení proti škůdcům, rušitelům všeho pořádku a vrahům nejlepších lidí zakročili. Dalať si zbojnická chátka ta název Zelotové (horlivci), čímž mělo býti naznačeno, že pro všeobecné dobro horlí, ačkoliv naopak těmi nejhoršími skutky a nešlechtnostmi takřka sami sebe překonávali.

Gamala.

10. Jednoho dne lid v nesmírném množství se sešel, aby projevili nevoli proti tak hroznému zneuctění míst posvátných, jehož se Zelotové dopustili, jakož i aby pro loupeže a vraždy, jimi na lidu páchané, se shodli, kterak by bylo možno zlu tomu přítrž učiniti; ale nikdo k odporu opravdově se nepostavil, v domnění,

že Zelotové jsou nepřemožitelní, což za poměrů těch, zvláště pro jejich záštitu v chrámu i bylo. Tedy Anan, velekněz, sešed mezi ně, snažil se jich povzbuditi. V hlubokém zármutku na chrám pohlížeje, se slzami v očích, promluvil ku shromážděným takto: „O, kéž bych“ — pravil — „raději byl umřel, než abych se měl díváti, kterak příbytek Boží takovými nešlechtnostmi naplněný a místa, kam mimo osob zákonem Božím k tomu ustanovených nikomu není dovoleno vkročiti, místa svatá nohama nešlechtníků pošlapaná! Žel, že velekněžským rouchem oděn jsa a nesvětější z velebných jmén nesa,⁶⁾ ještě na živu jsem a žiji rád,⁷⁾ ježto smřf, stáří mého důstojná, dosud mne nevytrhla z utrpení mého. Avšak zůstanu-li skutečně osamocen a jakoby na poušti, chci také sám duši svou za Boha vydati; neboť k čemu mi živu býti mezi lidem, který neštěstím již tak otupěl, že ani svých strastí necítí ani svých záhub nedbá? Loupeni jsouce, trpíte — biti jsouce, mlčíte a žádný z vás neosměluje se vystoupiti, aby projevil veřejně lítost nad zavražděnými. Ó hořkého tyranství! Ale k čemu nářku na tyrany? Zdaliž jste si jich trpělivostí svojí sami nevychovali? Zdaliž jste buřičům, dokud ještě jich tu tolik nebylo, jejich buřičské rejdy a loupežnické násilnosti mlčením netrpěli a tak bezděky nezapřičiňovali, že stále víc a více lidu z obyvatelstva domácího k nim se přidávalo a i z venkova nových a nových zástupů té nejpustější chátry do města denně se stahovalo? Zda, když oni se zbrojili, vy netečně k tomu přihlížejíce, zbroje jejich sami proti sobě jste nechystali, ježto první jejich útoky odraziti bylo, když na příbuzné vaše hanami, pomluvami a posléze lupičstvím a vším možným násilím se sáпали? Vy však, nedbajíce na následky, jež v zápětí se dostavovaly, nešlechtníkům odvahy k loupežím a všelikým nešlechtnostem jste dodávali a na domy vyloupené žádného zřetele nebrali. Proto drzost jejich vzrůstala tak, že pranic se nerozpakovali, majitele jich, šlechtné to muže, odvléci. A když je prostředkem města jako nějaké vyvrhele táhli, nikdo z vás neosmělil se ku pomoci jim přispěti. Tím oni, když nikdo jim v odpor se nestavěl, zbujněvše,

⁶⁾ Míněno tím Jméno Boží (Jehovah), jež vyryto na štítu čepice, jež kryla hlavu velekněze, když v rouchu bohoslužebném úřad svůj zastával.

⁷⁾ Doplniti: jestliže se mi podaří vás pro brzké zakročení proti tyranii nadchnouti.

koho chtěli, do vězení dali. Pomlčím, kolik jich bylo, a jací to mužové znamenití byli. Ale že nevinni byli a že bez výslechu odsouzeni byli, toho zatajiti nemohu. Nikdo se jich neujal, když v okovech úpěli. Jaký jiný následek měl se pak dostaviti, než že jste pak museli přihlížeti, kterak nejšlechetnější mužové jako stádo nerozumných hovad v oběť vedeni byli a nikdo ani nehlesnul, ani rukou na obranu jich nehnuł. Trptež tedy, ano, trptež, an nyní nohama svýma po svatyni šlapají! A ježto jste sami zlosynům těm v jich zločinech se propůjčovali, žalujte nyní na svévole jejich! Jistě, že kdyby vůbec bylo možno, dopustiti se většího zločinu, nežli poskvřniti a zneuctiti svatyni, ani toho se dopustiti by neváhali. Opanovali nejpevnější místo města — chrámem již ho nazvati nelze — jako nějakou tvrz nebo ohradu. Když již násilí jejich až sem vyvrcholilo a vy nepřátele nad hlavami svými vidíte, jak se chcete uraditi a kterak mysl svoji rozohniti hodláte? Což snad čekáte, že Římané svatyně vaši osvobodí? Tam se již octlo město naše a k takové záhubě jsme již dospěli, že nás i nepřátelé litovati musejí? Což jste již tak otupěli, že nepovstanete a pohledíce na rány své, nepřičinite se — což i v nerozumných zvířat zřítí — abyste odplatili škůdcům svým za jejich zločinnost? Což nedojde k tomu, aby každý z vás, rozpomenuv se na vše, co mu od vetřelců snášeti, k pomstě se odhodlal? Zahynulaf již u vás, jak se zdá, vašeň ze všech nejdražší — touha po svobodě! Duch otrocký a služebný nás ovládnul, jako bychom se byli poddanství od předků našich naučili. Vzpomeňte si, jak oni mnohé hrozné války a kruté boje pro svobodu vedli, ani moci Egyptanův ani přesily Medův se nelekajíce, jenom proto, aby jim poddání býti nemuseli! Ale nač o předcích mluvíti? Tato nynější válka, kterou právě s Římany vedeme — užitečná-li a prospěšná, nebo opak-li toho, nyní pomíjím — z jaké příčiny povstala, ne-li pro svobodu? Což pak tedy my, kteří protivíme se býti poddanými pánům všeho světa, tyranství a hrubé násilí našich vlastních soukmenovců snášeti máme? Jestliže přinuceni jsme poddánu býti cizincům, toť jenom za neštěstí považováno býti může; ale nejnešlechetnějším dobrodruhům, byť to i krajané byli, věc ničemná a podlá jest. Když již o Římanech jsem se zmínil, tedy nemohu zatajiti před vámi, co mně mezi řečí na mysl přišlo. Hle, kdybychom i od Římanů pře-

moženi byli, čehož Bůh nedopouští, nic trpčícího nezažijeme nad to, co nám nyní jest snášeti. Jak nemá zaplakati každý, kdo jiskřičku citu v sobě má, když viděl v chrámě hojné dary od Římanů poskytnuté a dnes je mu patřiti na to, kterak zlosynové z naší vlastní krve, krajané naši učinili si z chrámu skladiště, v němž shromáždí si loupeže, zlosynové, kteří veškeru dobrou pověst města našeho zhanobili a veřejně vraždí muže, jichž by nepřátelé po vítězství jistě byli ušetřili? Římané nikdy nepřekročili mezí, jichž překročení nezasvěcencům nedovoleno, ani nikdy nezneuctili posvátných obyčejů kohokoliv; oni v uctivosti mají svatyni a varují se, aby ani z daleka na ni nepopatřili: tuzemci však, lidé v našich obyčejích vychováni, kteříž Židy slovou, uprostřed míst posvátných se roztahují, majíce ruce plné ještě teplé krve od zblížení svého vlastního národa. Kdo by se tedy obával války s cizinci, nad našince mnohem vlídnějšími? Jestliže tedy pravý stav věci správně uvážíme, tedy nelze jinak, než uznati, že Římané, zákonův našich zachovatelé, lidé pak z naší vlastní krve, kteří k největší naší škodě k nám se vetřeli, naši praví nepřátelé jsou. Že pak tito zrádcové naší svobody smrti zasluhují a že ani žádná pokuta pro jejich nešlechtnosti dost veliká býti nemůže, to, tuším, uznali jste sami již dávno, a s tím přesvědčením jste zajisté všichni sem se dostavili a i bez domluvy mojí pro věci, jichž vám snášeti, na ně jste zanevřeli. Mnozí z vás však snad z množství násilníků, jich smělosti a výhody, o jejich postavení se strachují; než tyto věci, když již pro neprozřetelnost vaši se staly, prodléváním vašim nyní ještě více rozmáhati se budou. Počet jich denně vzrůstá, an kdejaký nešlechtník k nim se utká a drzost jejich tím větší se jeví, ježto nijaké překážky v jich řádění dosud se jim nenaskytlo. Místa nad námi vyvýšeného využijí ku všem úkladům proti nám, jestliže jim v tom překážek činiti nebudeme. Věřte mi, jestli na ně udeříme, porazí je zlé jejich svědomí a výhod výše nad námi položeného místa zapomenou. Jistě také sama Božská Prozřetelnost, již se tak neslýchaným způsobem rouhali, střely jich na ně samy obrátí a bezbožníci ti ode střel svých vlastních zahynou. Jakmile nás jenom spatří, ihned poraženi budou. Ušlechtilá pak zajisté věc jest v nebezpečí se vydati, u posvátných dveří umřítí a když ne za děti a manželky, tedy za Boha a jeho svatyni život položiti.

Já radou i snahou vás předcházeti a o vaše bezpečí všemožně se starati budu a jistě že mne neuvidíte, abych života svého šetřil.“

11. Řečí touto Ananus lidu proti Zelotům nabádal, ač sám dobře věděl, že již těžko přemoženi býti mohou, již jenom pro množství, mladistvou silu a odhodlanost jejich; mnohem více pak proto, že jsouce si vědomi věcí, jichž se dopustili, nikterak nedoufali, že by jim nepravosti ty kdy prominuty byly. Přece však ve své snaze po osvobození chrámu i města od luzy vetřelecké, všech nešlechtností plné, ustanovil podstoupiti cokoliv, jen aby věcí obecných v takovém zmatku nezanedbal. Lid pak, vyslechnuv

Galilejský rybář v jezeře Genesaretském ryby lovící.

jej, jakoby jediným hrdlem křičel, aby se postavil v čelo množství a vedl je na ty, proti nimž je nabádal, že každý z nich hotov jest k boji za osvobození města.

12. Ananus vida, kterak veškero množství hotovo jest podstoupiti boj se Zeloty, aby učiněna byla přítrž jejich řádění, zardoval se, a ihned vybral si k boji schopné a k bitvě je spořádal. Mezi tím však zvěděli Zelotové, co se děje, neboť byli ve shromáždění přítomní zrádcové, kteří jim každé hnutí z města oznamovali a dříve ještě, nežli měl Ananus lid svůj k bitvě uspořádán, vztekem jako posedlí, vytrhli z chrámu, jednak v sešikovaných oddílech,

jednak ve volných houfech a nikomu, kdo by se byl ku chrámu přiblížil, života nedarovali. Ananus však také rychle lid k boji vypravil. Byl lid jeho početně sice silnější, ale co do zbraně, výcviku a pořádku válečného Zelotům nikterak vyrovnati se nemohli. Leč čeho se stránky této se jim nedostávalo, to nahrazeno bojechtivostí, již Ananus v nich byl roznítil. Hněvem proti Zelotům prodchnutí, touhou po odvetě zrovna hořeli; Zelotové v chrámě pak vědomí jsouce výhody své posice, ve své smělosti nade všecko množství vynikali. Městští věděli, že nyní již nebude lze jim v městě vůbec obstáti, jestliže zbůjce z chrámu nevypudí a nezničí; tito zase byli přesvědčeni, že nezvítězí-li, pokuta a to velmi těžká jich nemine — měli na svědomí velmi mnoho zločinů, vůbec neodpuštelných. V takové tedy náladě obě strany se střetly. První srážka strhla se ve městě a na prostranství před chrámem. Těžkými kameny na sebe házeli a ze vzdáli kopími na se metali. Jakmile někde více bojovníků padlo, tak že vznikla mezi nimi mezera, tu ihned se strany vítězíci bojovníci jako klín tam vnikli a v divokém rozvášnění meči bojovali. Hrozná řež nastala a z obojí strany mnoho lidí padlo a také mnoho raněných v hrozných bolestech na zemi se svíjelo. Raněné měšťany odnášeli jejich přátelé z bojiště do města k jich rodinám; ze Zelotů pak, jakmile kdo raněn byl, do chrámu odcházel a posvátnou půdu chrámovou krví svou znečišťoval. Právem říci možno, že toliko jejich krví svatyně poskvrněna byla.⁸⁾ Zelotové majíce dobrý kryt a jsouce i jinak, jak již povědíno, vůči měšťanům ve výhodě, kdykoliv se s nimi utkali, vždy je přemáhali. Lid městský, potyčkami rozjitřen, denně k bojujícím se přidával, tak, že kdejaký příchod k prostranství před chrámem, kde potýčky sváděny, nově příchozím lidem ucpán, čímž ustupujícím ústup znemožněn. Nově příchozí tlačili se do předu a tak nahrnulo se nesmírné množství měšťanů proti Zelotům, kteří nyní přesily takové zdolati nemohouce, pomalu ustupovali. Nyní vrhl se na ně Ananus se vši svojí silou a brzy podařilo se mu, že zbůjce z prvních okružních zdí chrámových vyhnal. Nad tímto úspěchem měšťanů zděšení zbůjcové rychle do vnitř chrámu utekli a vrata za sebou pevně zavřeli. Ananovi na vrata posvátná udeřiti bylo přece jen

⁸⁾ Clemenz v překladu německém k tomuto poznamenává: „To jest, krev obětních zvířat byla čistější nežli krev Zelotův“.

proti mysli a mimo to zbůjcové již byli zaujali místa na zdích a výstupcích nad vraty chrámovými a odtud na měšťany stříleli a kopí i kameny na ně metali. Ananus za neslušné i hříšné pokládal lid, prve neočistěný, co vítěz do chrámu věsti; vybral tedy ze všeho svého lidu na šest tisíců ozbrojených statečných mužů a ustanovil je za strážce v síních chrámových, jež se měli oddíl po oddílu na stráži vystřídávati, čímž všem po pořádku se služby na stráži dostalo. Mnozí z lidí zámožnějších od svých velitelů povolení si vyžádavše, nemajetné za mzdu si najímali a místo sebe na stráž postavili.

13. Veškerí tito šlechetní obhájcové města brzy stali se obětí zrady, již na záhubu jich provedl Jan, o němž již dříve pověděno, kterak v Gišale řádil a pak odtud utekl, množství svedených k zahynutí přivedl, načež do Jerusalema se vetřel. Byl to muž plný lsti, jehož jedinou snahou bylo, zmocniti se vladařství a za tím účelem ode dávna již vlasti úklady strojí. Ten vida, kterak Ananus lid si naklonil, že na výzvu jeho veškero město povstalo k očistě od zbůjců, ihned v osobě jeho nebezpečí pro sebe zvětřil a také ihned u sebe ustanovil, stůj co stůj jej na vždy odkliditi. Za tím účelem snažil se především jeho důvěry v míře co možno největší získati. Tvářil se tedy jako by nejpoctivější úmysly s lidem městským choval a brzy dosáhl toho, že Ananus počal mu ve všem plně důvěřovati, ba i na obchůzky jej s sebou brával, když za dne s velmoži o všeličem bylo se mu uraditi, i také když v noční době strážce přehlížel. Této důvěry však Jan ihned využil ku svým zrádným účelům. Vše, co v takovýchto tajných rozmluvách vyzvěděl, každý zamýšlený krok měšťanů, prve než pevně ustanoven byl, Zelotům oznamoval, tak že oni vždy včas se zvěděli, co proti nim v nejbližší době má býti podniknuto. Aby nevzbudil podezření, pochleboval nejenom Ananovi, ale i ostatním představeným lidu, což bylo mnohdy až odporným. Ale tím také se stalo, že mnozí zkušenější brzy prohlédli jeho černou duši a počali pochybovati o jeho poctivých úmyslech a to tím více, an nyní již s odpornou drzostí i tam se vtíral, kam vůbec přístupu neměl. Pak také neušlo jim, že Zelotové o všech i dosud ještě pevně nedojednaných věcech věděli dříve než leckdo z nich, i nabyli přesvědčení, že někdo musí býti se Zeloty ve spojení a jim o všem, co mezi nimi se děje,

bezpečné zprávy donáší. A téměř všichni byli za jedno v úsudku, že nikdo jiný nemůže býti bídným zrádcem, nežli Jan. Počali tedy tím více se míti na pozoru před ním, a i Ananus nyní vůči němu opatrněji si počínal. Odkliditi jej bylo nesnadno, an ve své zlomyslnosti všeho schopen byl, a mimo to mnozí náčelníci vysoké rady, kteří jej dosud dobře neprohlédli, se ho zastávali. Aby tedy jistoty nějaké v tom směru nabyli, uradili se, Jana požádati, aby se jim přísahou věrnosti zavázal. On s neobyčejnou ochotou tak učinil, a přísahal, že se ve všem lidu zachová, ničeho nikomu nikdy nevyzradí, radou ani čímkoliv jiným nepřátelům se nepropůjčí, nýbrž spolu s ostatními, v zájmu lidu, seč síly jeho stačí, ku zkáze zbůjců bude napomáhati. Ananus přísahám jeho uvěřil a potom již také zcela volně jej k svým radám připouštěl, ano došloť až k tomu, že jej s poselstvím k Zelotům do chrámu poslali. Ananus a starší lidu totiž velmi pečovali o to, aby nejen sami bojem neznesvětili místa posvátného, ale také, aby nikdo ze Zelotů tam nezahynul a tak chrám poskvrněn nebyl.

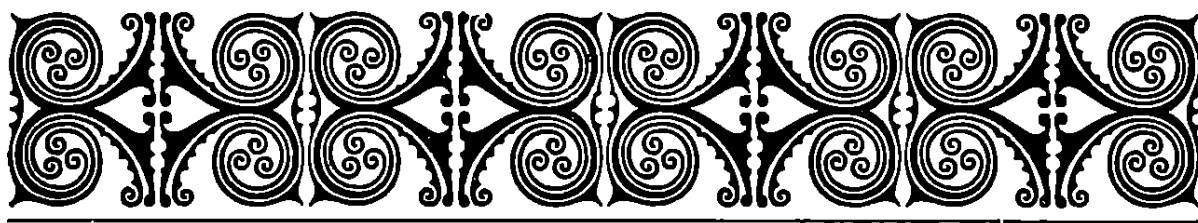
14. Jan pak, jakoby se byl Zelotům a nikoliv měšťanům přísahou věrnosti zavázal, vešed mezi ně, pravil: „Častokrát vydal jsem se v nebezpečí pro vás, abych vás včas uvědomiti mohl o všech věcech, které proti vám Ananus obmýšlel. Nyní pak spolu s vámi v největší nebezpečí upadnu, jestliže samo nebe ku pomoci nám nepřispěje. Neboť Ananus o vydání města Římanům smýšlí, i navedl lid, aby k Vespasianovi posly vyslali, by tento co nejvíce si pospíšil a města se zmocil. Proto vám očistu na zítří uložil, aby budťo pod zástěrou bohoslužby a nebo když ne tak, tedy násilím do chrámu se veřeli. Nevím, jak dlouho obležení ještě snesete, nebo kterak vám možno bude s takovým množstvím se potýkati!“ K tomu dodal ještě, že zajisté řízením Božím on k vyjednávání s nimi od měšťanů vyslán; neboť prý jedinou snahou Ananovou jest, je náhle, ničeho netušící, k boji nepřipravené, přepadnouti. Nepomůže prý nic, leč pro zachování života buď oblehatelům se pokořiti a jim na milost se vydati, aneb odjinud pomoci hledati. Velice by se mýlil, kdož by se chtěl domnívati, že přemožení jsouce, ještě nadějí v odpuštění se kojiti mohou. Nechť jen každý je pamětliv dosavadních svých činů, na něž oblehatelé zajisté nezapomenou. Domnívati se, že když vinníci skutků svých želi, ti, jimž

ublíženo bylo, vždy odpustiti musí, je nemoudrým, neboť i kající se provinilci v nenávisti bývají, a ti, kteříž uraženi jsou, nadvlády dosáhnou, tím ukrutněji hněvem se rozpalují. Povždy však obávají se jest příbuzných a přátel lidí zabitých a nesčíslného množství lidu, pro porušení práv a veřejného pořádku, hněvem rozmlceného. Byť také snad i některý z nich milosrdentstvím hnut jsa, k dobrotivému porovnání přístupným byl, v tom velikém množství rozjištěných zajisté se ztratí.

Římský lučištník jízdní (equites).

SDRUŽENÍ
 Mládež
 SKÉ EVANGELI
 ČERNÉ

IV.

Idumeané od Zelotů ku pomoci povolání, ihned k Jerusalemu přitáhnou. Jerusalemská jich do města nepustí, i jest jim tudíž venku před hradbami přenocovati. Velekněz Jesus k nim mluví a Šimon Idumejský jemu odpovídá.

1. Těmito řečmi, ovšem vymyšlenými, Jan Zelotům hodně strachu nahnal. Nebylo mu to také nikterak nesnadným. Velmi opatrně si však počínal, když o cizí pomoci zmínku učinil. Určitě neřekl, odkud by pomoci cizí opatření zamýšlel, ale dosti srozumitelně poukázal na Idumeany.¹⁾ Aby pak také i vůdce Zelotů ještě více popudil, nařknul Anana z ukrutnosti a pravil, že on hlavně proti hlavám Zelotů s obzvláštními hrozbami se chystá. Těmito vůdci byli na prvním místě Eleazar, syn Šimonův, muž nad jiné vynikající, jehož rad i jich vykonání přísně dbáno, a pak Zachariáš, syn Falekův, muž neméně vzácný, oba z rodu kněžského. Tito, mimo věci, všem společných, také o tom, co jich osob zvlášť se týkalo, jako o pohrůžkách Ananových a ostatním se zvěděvše,

¹⁾ Idumaea, Idumeové nebo Edomité, potomci Ezaua nebo Edoma, syna Izákova a bratra Jakoba, praotce národa israelského, byli původně Araby. Byl to národ s národem israelským příbuzný. Vlasti jejich byl úzký pruh země mezi Východní pouští a Sand-Arabah, jenž ponejvíce jako hřbet horský táhne se až k zálivu Aelamitskému. S bratrským národem israelským téměř stále byli na štíru. Byl to lid svárlivý, bojechtivý, vši špatností plný. Jan Hyrkán podrobiv si je, přinutil je přijati obřízku. Ostatně byli modloslužebníky. Antigonus nazývá dle Starožitn. XIV. 15, 2., Idumejce Heroda (Velikého) poloužidem“. Viz ostatně Schenkel, Bibel-Lexicon II. str. 51 atd., nebo Paly, Real Enciklop. IV. str. 60 atd.

i to, že Anan vlády Římanův jsa žádostiv, tyto zvláštním poselstvím vybízel, aby se města co nejdříve zmocnili (tuto lež Jan si vymyslíl, aby Zeloty co nejvíce rozdráždil), dlouho uvažovali, co nyní počítí, jsouce do takových nesnází vehnání. Lid, jak se domnívali, každou chvíli může na ně útok podniknouti; cizí pomoci žádati, nyní, když

Zelotové, v chrámě obklíčeni, ohřívají se na nádvoří chrámovém.

nebezpečí tak blízko, považovali za zcela nemožné, neboť všechno zlé může je stihnouti dříve ještě, než se o tom kdo z pomocníků zví. Přece však po všestranném uvážení rozhodli se, Idumejských povolati. Napsali jim tedy list, že Ananus podvedl lid, hlavní město že chce Římanům zašantročiti, že oni pro svobodu a udržení města

od něho odpadše, do chrámu se uchýlili a tu že od nich obležení jsou, a že nejbližší doba o jich životě rozhodne. Jestliže jim rychle ku pomoci nepřispějí, že oni každé chvíle od Anana a nepřátel svých zbiti a město od Římanů podmaněno býti může. Mimo to, co písemně Idumejským sdělili, ještě mnohé jiné věci správcům jejich ústně vyříditi poslům poručili. Ku poselství vybrali si dva bystré muže, ve všem sběhlé, k vyjednávání a smlouvání způsobilé, kteří, což nad to ještě, rychlí běžci byli. Že Idumejští ihned výzvě jejich vyhoví, bylo jisto; bylť to lid nepokojný, různic chtivý, neřádný, každé chvíle ku všem špatnostem pohotový, na změnách si libující, odkudkoliv jsouce vyzváni, na nejmenší jenom zalichocením zbraní se chápající a k válkám, jako k nějakým svátečním hodům povždy spěchající. Bylo třeba jenom rychle s poselstvím do Idumce doraziti a toho poslové — oba dva slouli Ananiové — docílili. Rychleji ještě, než se kdo nadál, k Idumejským dorazili a poselství své vyřídili.

2. Idumeové, podníceni byvše obsahem listu, jakož i ústní zprávou poslů, počali jako vzteklí pobíhati a národ na vojnu svolávat. Rychleji ještě, než veleno, sešel se lid; všichni pro osvobození hlavního města zbraně se chápali. Téměř na dvacet tisíc lidu bojovného se shromáždilo a ihned do Jerusalema táhli, čtyřmi hlavními vůdci, Janem a Jakubem, syny Sosovými, Šimonem, synem Kathlovým a Fineem, synem Klusotovým, vedeni jsouce.

3. Z Jerusalemských nikdo, ani Ananus, ani nikdo ze strážů neměli potuchy o tom, že by byli poslové k Idumejským odešli a kdy se tak státi mohlo, až tu najednou zvěst o příchodu Idumejských mysle jejich pobouřila. Sotva že se Ananus dozvěděl, že Idumeané se blíží, rozkázal brány města zavřítí a zdi stráží osadil. Nemínil však s nimi bojem se utkati, nýbrž promluvit k nim a pravý stav věci vysvětliti jim chtěl, aby je v dobrotě ode všeho násilí odvrátil. Tento úkol převzal na sebe Jesus; po Ananovi tehdy nejstarší z velekněží. Vystoupiv na věž a proti Idumejským se postaviv, takto k nim promluvil: „V nynější, pro město naše tak těžké době, ničemu se tak nedivím, jako tomu, že nejnešlechternějším lidem, jakých vůbec kde naléztí lze, mimo vší naději pomoci se dostává, a že vy nejhorším lidem na pomoc jste přitáhli s takovou ochotností, s jakou byste ani na barbary, kdyby vás k tomu hlavní

město povolalo, nebyli přitáhli. Kdyby vojsko vaše podobno bylo lidem, kteří vás na pomoc povolali, nikterak by mne nepřekvapovalo, ani bych to za nerozumné nepokládal, neboť nic tak neupevňuje svornosti, jako shoda v mravech. Kdyby ale někdo vyšetřiti chtěl jednoho každého z lidí oněch, shledal by, že jeden každý tisícové smrti hoden jest. Povrhel celého kraje, ničemníci, již majetky své promrhavše, v městečkách a městech blízkých drzosti neslýchané prováděli, až posléze odtud utekše do svatého města, lid tu usedlý všelijakými přetvářkami obelstivše, se vetřeli; lotrové to, již místo posvátné nesmírnými nešlechetnostmi poskvřnili a jež každé chvíle zřítí možno, kterak ve svatyni opilí chodí a břichem nenasitným loupeže zabitých zžirají. Vaše ale množství a výzbroj váš poukazuje nejinak, než jakoby vás hlavní město obecní radou na pomoc proti cizincům bylo povolalo. Kterak tedy to máme nazvati, nežli neštěstím, musíme-li patřiti na vás, že jste se sešli na ochranu nejnešlechetnější chátry? Dlouho jsem se toho domysliti nemohl, co vás tak rychle vzbouřilo; neboť bez veliké příčiny byste se zbrojně proti přlbuznému vám národu pro lotry nebyli vypravili. O Římanech a o zradě jsme uslyšeli; ty věci nyní někteří u vás roztrušují, o vysvobození hlavního města mluvíce. Pro takovéto lži, více než pro všecky prostopášnosti nešlechetníků těch jsme se podivili. Ovšem, muže od přirozenosti svobodu milující a proto s cizími nepřátely bojovati vždy pohotové, jinak proti nám vzbouřiti nemohli, nežli tímto, jimi vymyšleným klamem o zrazené svobodě, která každému zajisté nanejvyš milou. Ale vy měli byste svědomitě uvážiti, kdo jsou ti utrhači naši, a kdo ti, jež stíhají a pravdy o nás z pravého stavu věci a nikoliv z vymyšlené řeči vyšetřiti. Neboť proč bychom nyní poddávali se Římanům, když jsme byli hned od počátku volni buď od nich vůbec neodpadati, anebo když již jsme odpadli, rychle se zase s nimi smířiti, dokud ještě kolem nás všecko zhubeno nebylo? Nyní ale, kdybychom i chtěli s nimi se smířiti, není to snadno, neboť již jimi podmaněná Galilea je hrdými učinila a k nim se lísatí, když již na blízku jsou, hanebnost nad smrt horší jest. Což na mne jest, pokoje nad smrt si vážím; ale když již jsme válku začali a v boj se pustili, raději slavnou smrt nežli život v zajetí volím. Jakže to praví utrhači ti? Praví, že jsme my přední z lidu sami tajně, či že všechen lid ze společného

svolení někoho k Římanům poslal? Jestliže my sami, nechť nám tedy oznámí, koho z přátel jsme vyslali a kterých služebníků k té zradě jsme použili. Byl-li kdo na cestě postižen a nebo při návratu zadržen? A nebo snad našly se listiny nějaké? Kterak myslíte, že bychom se utajili před tak velikým množstvím občanů, s nimiž každou hodinu ve stycích jsme? A ti nemnozí v chrámě zavření, kteří odtud ani do města vyjítí nemohli, kterak ti mohli vědět, co se tajně za městem děje? Či teprve nyní se toho dověděli, když za svoji prostopášnost pokutováni býti mají? Dokud volně v městě loupeže a vraždy páchali a veškeren lid ve strachu před nimi trnul, o žádném zrádci mezi námi nevěděli. Či snad lid má býti toho příčinou? My veřejně jsme jednali a jednání našemu všichni přítomni bývali a proto by zajisté něco o tom do veřejnosti se bylo dostalo dříve než poselství k vám přišlo. Nuže tedy? Nebylo třeba pro uzavření smlouvy posílů posílati? Kdo byl k tomu volen? Nechť to povědí! Ale to jsou žaloby lidí, kteří zle zahynouti mají, a nastávající jim odplaty vyhnouti se chtějí. Bylo-li by osudem usouzeno, že město zrazeno býti má, tedy nikdo jiný, než ti, kteří na nás štvou, padouštví toho se dopustí, neboť k dovršení míry jejich nešlechětnosti, jenom jediného pouze ještě se nedostává — zrady. Vám, poněvadž jste se již se zbrojí sem přibrali, především, jak spravedливо jest, městu hlavnímu pomáhati a spolu s ním na vyhlazení tyranů pracovati přísluší, ježto oni zákony zrušili, práva otcovská nohama pošlapali a rozsudky meči svými vynášejí. Urozené muže neobžalované z prostředku města uchopivše, svázali, do vězení odvěkli a pak ani na hlas, ani na žádné prosby jejich nedbajíce, povražditi dali. Chcete-li do města co přátelé vejítí, můžete se očitě přesvědčiti o pravdě všeho, co k vám mluvím; uvidíte od zlosynů vydrancované, spustlé domy, manželky a sirotky v rouše smutku, uslyšíte lkání a pláč po všem městě; není tu nikoho, kdo by násilí bezbožníků těch nebyl zažil. Ano, oni v prostopášnosti své tak daleko se octli, že lotrovskou drzost, se kterou ve vsích a přespólních městech řádili, sem k nám do Jerusalema, hlavy to a ozdoby národa přenesli a nyní již i chrám poskvrnili, pelešili zločinů svých jej učinivše. Z chrámu učinili si zbrojnici, útočiště a skladiště všeho, co proti nám stojí. Místo, po všem městě ctěné, od cizinců z dalekých končin země přicházejících,

v poctivosti chované, nyní nečistýma nohama lotrů, dítek to naši vlastní země, drze se šlape. Oni ve své zoufalosti mají radost z toho, že lid proti lidu, města proti městům se bouří; je těší, že národ ve svých vlastních útrokách se vzteká. Proto nejlépe a nejslušněji učiníte, když, jak jsem již pravil, s námi proti nešlechetským zakročíte a jejich drzost, s jakou i proti vám se osmělili, že vás takto oklamali, potrestáte. Jestliže ale jejich výzvy přes to přece 'si vážíte, jest vám po odložení zbroje volno, pò způsobu příbuzných²⁾ do města vejít, nikoliv ale jako nepřátelé, ani co pomocníci, nýbrž co rozsudí. Uvažte sami, jak by v chrámě uzavřeném zbůjčům bylo prospěšným, o zjevných a tak velikých nešlechetskostech před vámi býti souzen, kdežto oni sami lidem neobžalovaným ani slova ku své obhajobě promluvíti nedopustili. A hle, jim toho dobrodiní za vaší přítomnosti dopřáno! Jestliže pak ani s námi se hněvati, ani odpůrců našich souditi nechcete, tedy ještě třetí věc zbývá: abyste, opustivše obě strany, ani z našich záhub posměchu neměli, ani k úkladníkům hlavního města se nepřidávali. Jestliže ale přece někoho z nás v podezření máte, že s Římany jedná, máte na vůli veškeré průchody stráží osaditi a přísně hlídati; zjistí-li se nějaký čin, z něhož dalo by se souditi, že obvinění nás na pravdě se zakládá, tedy přijďte, osadte město a ztrestejte zrádce postižené! Nepřátelé vás nepředejdou, protože vy již před branami města jste. Jestli ale z těchto věcí nic přijatelného, nebo mírného se vám býti nezdá, pak se nedivte, že jsme brány zavřeli, dokudž tu ve zbroji před námi stojíte.“

4. Tak mluvil k Idumejským Jesus. Idumeané však ani neposlouchali řeči jeho, ale hněvem zle se rozpálili, že do města vejíti nemohli. I vůdcové těžce to nesli, že mají zbroj složiti; vykládali si to tak, že zde za válečné zajatce považováni jsou, když na cizí rozkaz zbroj mají odložiti. Jeden z nich, Šimon, syn Kathlův, sotva že ukrotil bouři mezi Idumejci vzniklou, postoupiv na místo, odkud jej velekněží dobře slyšeti mohli, pravil: „Nyní již se tomu nedivím, že ochráncové svobody v chrámě obleženi jsou, protože někteří zavírají i před námi město, jež jest národu společné. Římany

²⁾ Míněna tu příbuznost národa israelského s Idumejským, ježto Idumeové byli potomci Ezaua, jinak Edoma, staršího bratra Jakoba, praotce Israelitů.

přijmouti, pro ně brány ověnčiti, to ano; s Idumejskými však s věže mluvíte a jim rozkazujete aby odhodili zbroj, které pro ochranu svobody se chopili. Nám, ač soukmenovcům, strážce města svěřiti nechcete, přece nás za soudce ustanovujete a na jiné žalující pro zabití několika neodsouzených měšťanů, sami všecken národ ku potupě odsuzujete. Město všem cizincům pro náboženství povždy otevřené, nyní před domácími ze zavírá! Ovšem, proti vám provedení války s krajany jsme přišli — ježto jsme přece proto pospíchali, abychom vás při svobodě zachovali. Takovým způsobem vás ti, jež jste oblehli, urazili a taková podezření jste na nich našli? Ochránce obecného dobra v žaláři držíte, národu vám nejbližšímu město zavíráte a nad to nám tak potupné rozkazy předkládáte, přece pravíte, že jste utiskováni a ty, jež sami utiskujete, tyrany nazýváte. Kdož pak by uštěpačné řeči vaše snesl, vida, že skutkové vaši s řeči vašimi v zřejmém odporu jsou? Vylučují vás Idumeové z města, anebo vy jim svatyně otcovské zabraňujete? Právem mohou se stíhati obleženci v chrámě z toho, že osmělivše se trestati zrádce, kteréž vy ovšem pro stejné s vámi názory, muži osvíceními, urozenými a nevinnými nazýváte: ano, právem mohou býti stíháni, ale proto, že když již trestati chtěli, nezačali od vás a hlavu té zrady nejdříve neodřali! Ale jestli že oni ohleduplnějšími nežli slušno byli, my Idumejští domu Božího zachováme, my za společnou nám vlast bojovati, my nad nepřátely z venku, jakož i nad zrádci uvnitř se mstíti budeme. Tuto pak zůstaneme přede zděmi ve zbroji, dokud buď záležitost s Římany se neskončí a nebo vy sami v zájmu svobody jinak neobráťte.“

5. Po těch slovech Idumeové spustili huronský křik. Velekněz Jesus pak vida, že Idumeové na nic dobrého nesmýšlí a že nyní tedy město dvojitou válkou stíženo jest, zarmoucen s věže odešel. Rozbouření Idumeané nikterak nemohli se upokojiti; dílem těžce nesli potupu, již se jim dostalo zamezením vstupu do města, dílem také, že moc Zelotů větší si představovali, nyní však čekajíce, že jim ku pomoci vytrhnou, a nikoho nevidíce, přicházeli do rozpaků a mnozí již litovali, že se k vytáhnutí proti Jerusalemským svěsti dali. Ale hned na to zalomcoval jimi zase vztek a stud, že bez pořizení domů se navrátiti mají a umínili si, že tu vytrvají, ač se jim v ležení u zdi nevalně vedlo. Té noci strhla se hrozná bouře

nad celým okolím Jerusalemským. Prudký vítr, odrážeje se o ostré hrany zdí, skučel a pohyblivými částmi domů lomcoval, blesk stíhal blesk, tak že se zdálo, jakoby celá obloha neustále byla otevřena; rachot hromu neustále otřásal zemí a jakýs příšerný podzemní hukot, jakoby země v základech se pohybovala, hrozný

Nádrž na vodu (cisterna) v starém Jerusalemě.

přival — to vše působilo hrůzu bezměrnou. Nikdo nemyslel jinak, než že snad konec světa a naprostá záhuba všeho tvorstva nadchází; neboť dle toho, co v přírodě té chvíle se dělo, nikoho nebylo, jenž by nebyl jat předtuchou, že nic malého takové hrůzy přírodní nevěstí.

6. Idumeané vně města, stejně jako měšťané uvnitř, nesmírnou hrůzou jati o bouři, jejím účelu a následcích uvažovali. Idumeané smýšleli, že se Bůh hněvá pro toto jejich válečné tažení a že pomsty Boží neujdou, když takto do svatého města vtrhnou si úmyslně. Ananus pak a jeho stoupenci vykládali si toto Boží dopuštění zase tak, že Bůh sám za ně válčí a že takto bez bitvy již zvítězili. Ale ani to, ani ono nebylo správným, na osudu obojích tím ničeho se nezměnilo. Jerusalemská za nedlouho nabyli nanejvýš bolestného přesvědčení, že se ve svých předpokladech mýlili a že tyto živelní hrůzy, jejich vlastní osud věštily. Idumejští v bouři jeden k druhému těsně se přitlačivše, vespolek se zahřívali a pavězy svoje nad hlavy účelně upravivše, mnoho deštěm neutrpěli. Nejvíce starosti nahňala bouře Zelotům v chrámě. Ti v krušných oněch chvílích nemysleli ani tak na nebezpečí svoje vlastní — je šířila starost o Idumejce, kteří jim na pomoc přispěchali a nyní před městem pod širým nebem hrůzy bouře zakouší. Shromáždili se tedy za bouře v poradu, zda a kterak by se Idumejským pomoci dalo. Odvážnějším z nich zdálo se nejprospěšnějším nyní za bouře strážce přepadnouti a do města vyrazíce, ku branám se probítí a Idumejské do města vpustiti. Slibovali si plný úspěch od tohoto svého výpadu; mínili, že strážní nenadálým přepadením budou ustrašení, zvláště když mnozí z nich bez zbraně a ve válkách nevyčvičení jsou. Udeřili se na ně z nenadání, rozprchnou se, a nežli městští se shromáždí, an každý z nich pro nepohodu zajisté doma u svých se nachází, dávno již Idumejští v městě býti mohou. A byť i nebezpečí hrozilo, je lépe raději všecko podniknouti, nežli dopustiti, aby takové množství, jež jim ku pomoci přispěšilo, hanebně zahynulo. Opatrnější však od násill zrazovali, poukazující, že právě pro tuto nepohodu strážce netoliko proti nim, ale také na zdích proti Idumejským jsou zdvojnásobeny a že s tím větší pečlivostí hlídky střežou každý pohyb a to tím více, an všude přes tu chvíli přítomen jest Ananus a každou hodinu strážce přehlíží. To ovšem v jiných nocích se dělo, té noci však zrovna bylo toho opomenuto, nikoliv však pro bezstarostnost anebo snad pohodlnost Ananovu, ale že nešťastným osudem mu uloženo, téže noci s množstvím strážných zahynouti. V noci totiž, když bouře nejvíce zuřila, strážní v síňcích bděním umdleni usnuli. Mezitím

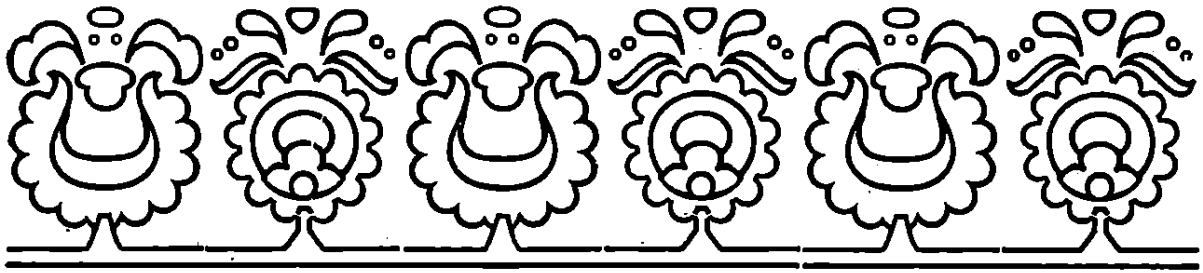
Zelotům ve chrámě připadlo na mysl, aby, vzavše ve svatyni se nacházející pily, závory u bran přeřezali. K tomu velmi dobře hodila se jim bouře, právě nejvíce zuřící, neboť za rachotu hromu, skučení větru a šelestu deště, hlomozu pil nebylo slyšeti.

7. Nepozorovaně tedy Zelotové z chrámu vyšedše, tajně připlížili se ke zdi a za příšerného hukotu bouře přeřezali závory a bránu Idumejským otevřeli. Tyto v prvním okamžiku napadl pochopitelný strach. Domnívali se, že Ananus, chtěje bouře k svému prospěchu vyúžitkovati, na ně výpad z města podniknouti míní. Ihned chápali se zbroje, ale poznavše, že to Zelotové, kteří brány města jim otevřeli, ihned s nimi do města pospíchali. Kdyby byli hned té chvíle na měšťany udeřili, byl by veškeren lid do posledního muže zahynul; tak se byli hněvem rozlítili. Ale obrátili se nejprve ku chrámu, Zelotů z jich obležení vyprostiti, protože ti, kteří je do města vpustili, velice je prosili, aby nezapomínali těch, již v nehodě jsou a pro jichž osvobození vlastně sem přišli a aby jim většího ještě nebezpečí nezpůsobili. Po zajetí stráže mnohem snadněji prý jim bude na město udeřiti; jestliže ale se město vzbouří, dříve než ku chrámu se dostanou, pak těžko posádce jejich u chrámu přemohou, ježto měšťané to zpozorujíce, rychle k bitvě se shromáždí a jim cestu na horu³⁾ zastoupí.

³⁾ To jest ku chrámu.

V.

Idumejci se Zeloty se spojivše, způsobili ve městě hroznou řež. Smrt Anana, Jesusa a Zachariáše. Idumejci domů se vrací.

1. S náhledem tímto Idumejští souhlasili; líbil se jim velice. I táhli tiše městem k chrámu, kde již je Zelotové úskostlivě vyhlídali. Když se byli dostali až ku ohradě chrámové aniž by pozornost měšťanů na se vzbudili, Zelotové zevnitř chrámu se vyhrnuvše, na strážce udeřili. Některé z nich ještě ve spánku usmrtili, jiní však procitnuvše, počali křičeti na poplach a probudili i ostatní. Všichni ihned chopili se výzbroje a proti vypadnuvším na ně Zelotům pospíchali. Dokud nevěděli, že Idumeané jsou jim již za zády a měli za to, že Zelotové z chrámu výpad podniknuvše, sami na ně udeřili, směle si počínali a odvážně s nimi v zápas se pustili v naději, že jsouce počtem mnohem silnější, snadno je přemohou. Když však uviděli, kterak z města silné davy vojska vzhůru ku chrámu ve spěchu se ženou, seznali, že Idumejští do města vtrhli a že se Zeloty spojití se zamýšlí. Ihned opustila je veškera smělost a většina jich odhodivši zbroj s velikým nářkem v útěku spásy hledali. Jenom něco málo z mladších ozbrojenců do boje s Idumejskými se pustili a dosti dlouho statečně se se drževše, ústup starším chránili. Tito rychle do dolejšího města utíkali a svým křikem obyvatelstvo o neštěstí ani potuchy nemajíc, pobouřili. Ale nikdo neosmělil se napadeným na hoře ku pomoci pospíšiti, dovědévše se, že Idumejští za bouře do města vtrhli. Ve zmatku sem a tam pobíhající, hlasitě plakali a zároveň s druhými křičeli. Ženy ulekané se srdcelomným nářkem a kvílením dítek

ještě spících se chápaly, na útěk se chystajíce. Veškeré strážce v největším nebezpečí života se octly. Shora od chrámu, kde Zelotové s Idumejci se stráží se utkali, zazníval hrozný válečný ryk, což vše s hukotem rozzuřené bouře spojeno, ještě děsněji působilo. Idumeané do města se dostavše, hrozně v něm řádili. Koho kde zastihli, nikdo smrti neušel. Jsouce již od přirození více zbůjníky než lidmi řádnými a přestálou bouří venku pod širým nebem před městem rozjitřeni, nad měšťany pro nevpuštění jich do města, zle se mstili. Ať kdo se zbraní v ruce proti nim k obraně se postavil, anebo sepnutýma rukama o milost prosil, stejně, jeden jako druhý v nejbližším okamžiku v krvi se válel. Mnozí příbuzenství s nimi se dovolávajíce, o zachování života, jakož i za ušetření společného chrámu prosili; však dříve ještě, než slova prosby se rtů jim splynula, již meč Idumejčika v útrokách svých ucítil. Nebylo naděje na záchranu, nebylo pomyšlení na útěk. V davech do těsných míst sehnáni, na žádnou stranu hnouti se nemohouce, pod meči Idumejských hynuli. Ti, kdož od chrámu do města běželi a zde se zachrániti zamýšleli, stejně jako ti, kdož z města na horu utíkali, pobiti. U ohrady chrámové potoky krve zurčely a když po hrozné noci té se rozednilo, osm tisíc a pět set mrtvol prostranství před chrámem a část půdy mezi chrámem a dolejší městem pokrývalo.

2. Ale s tím ještě Idumejští nikterak se nespokojili; to byl počátek hrůz, které teprve nyní v celém městě zavládly. Idumeané nyní vtrhli do města, rozdělili se na tlupy a dům vedle domu, po svém způsobu, násilně přepadali, vše, co kde našli, vyloupili, a koho z obyvatel vyslídili, stejně jako toho, kdo se jim při drancování na odpor postavil, bez milosti zabili. Brzy však přece omrzelo se jim obecný lid vraždití,¹⁾ za to však s tím větší rozvášněností slídili po osobnostech znamenitějších a hlavně po velekněžích, jichž, jakmile někde dostihli, ihned vraždili. Potom nad mrtvolami jejich stanuvše, jednak Ananovi pro náklonnost jeho k lidu, jednak Jesuovi pro řeč, již k nim s věže mluvil, se posmívali a je hanami zasypávali. V bezbožnosti své tak daleko zašli, že mrtvoly bez pohřbení nechávali, ač přece Židům zákonem přísně přikázáno mrtvé pochovávatí a ani k smrti odsouzeného a popraveného; byť

¹⁾ Dodati: nikoliv snad ze soucitu, nýbrž proto, že na nich nebylo čeho uloupiti a oni vlastně za tím účelem do Jerušalema přitáhli.

i největším zločincem byl, do západu slunce nepohřbeného ne- nechávati.²⁾ Neminu se s pravdou, řeknu-li, že smrt Ananova byla počátkem zkázy města Jerusalema, a že hned od toho dne již, kdy Židé viděli velekněze a ochránce svého uprostřed města sřátého v kaluži krve ležeti, zdi města za vyvráceny a obec židovskou za zahynulou považovati dlužno. Byl to muž vůbec vážený, ve všem spravedlivý, a ač urozeností, důstojenstvím a ctí vysoko nad jiné vynikal, rád se i s těmi nejnižšími stýkal. Svobody všemožně hájil, pro vládu lidovou horoval, prospěchu všeobecného vždy více než svého vlastního hleděl, nadevšecko o pokoj v lidu se staraje. V otázce Římanů nazíral, že Římané od Židů bojem přemoženi býti nemohou, a že nesnesou-li se Židé s Římany a nezanechají-li odboje a války s nimi, nevyhnutelně zahynouti musí. Krátce řečeno, kdyby byl Ananus na živu zachován, bylo by jistě k smírné smlouvě se Římany došlo, neboť byl nad pomyslení obratným řečníkem, dovedl řeči svou v každém případě uchvátiti, dovedl přesvědčiti i nejzarytější odpůrce. A také již mnohé z odpůrců svých v lec- kterých věcech ku svým názorům naklonil a lidi vojnychtivé umírnil a na svou stranu získal. Bylo-li by však k vojně přece došlo, byli by Židé pod takovým vůdcem Římanům mnohou nesnáz způsobili. S ním úzce spojen byl velekněz Jesus, který u porovnání s ním byl sice méně významným, ale přece v každém směru vysoko nad ostatní vynikal. Jistě, že Bůh, kterýž město poskvrněné zahubiti a svatyni plamenem očistiti ustanovil, tak tomu chtěl, by tito ochrán- cové a ctitelé svatyně Jeho i města druhdy svatého, nyní však již od něho zavrženého, své oči navždy zavřeli dříve, než ku katastrofě došlo, aby na zkázu obého nemuseli patřiti. Mrtvoly mužů těchto, kteří ještě krátce před tím posvátným rouchem oděni, veřejným službám Božím přítomni oltáři přísluhovali, a u veškerých při- chozích v uctivé vážnosti byli, nyní nahé k roztrhání psům a divé zvěři na veřejné ulici Jerusalemské povržené, a od zdivočelé lůzy loupežnické zneuctěné, ležely. Mužů těch, jak za to mám, sama

2) V. Mojž. XX. 22.-23.: „Když by zhřešil člověk, že by měl smrti trestán býti, a odsouzen jsa na smrt, oběšen by byl: nezůstane tělo jeho na dřevě, ale v týž den pochován bude: nebo zlořečený jest od Boha, kdož visí na dřevě; a nikoliv neposkvrniš (tak) země své, kterouž Hospodin Bůh tvůj dá tobě k vládnutí“.

ctnost oplakávala, želíc, že takto nešlechtnosti podlehla. Takový byl konec života velekněží Anana a Jesusa.

3. Vylivše si svůj vztek na velekněžích a nasativše se pohledu na zneuctěné, zohavené mrtvoly jejich, Zelotové s Idumejčany obrátili se na obecný lid, na nějž jako na nějaké stádo dobytka se vrhajíce, všechny hromadně zabíjeli. Kdekoliv postížen byl někdo z lidu prostého, na místě byl usmrcen. Stejný osud stihl i starší osoby z třídy vznešenější, kdežto mladé muže schytavše, do žalářů pozavírali a tam jich po jistou dobu při životě zachovali, domnívajíce se, že mnohé z nich na svou stranu získají. Ale nikdo nenechal se od nich zlákat a raději všichni smrt podstoupili, nežli by s nešlechtníky proti vlasti čeliti svolili. Že nechtěli býti po vůli tyranům, bylo jim snášeti bití, muka a trápení k nevypsání krutá. Zbůjcové ve svých ukrutnostech neznali mezí; i když již umučený dávno dodýchal, ještě muk neukončili a další rány mu, byť již i co mrtvole, zasazovali. Ve dne lidi chytali, do žalářů odvlékali, a v noci je vraždili. Mrtvoly jejich na cesty vyhazovali, aby v žalářích zas pro jiné bylo místa. Na všecken lid pozůstalý takový strach dolehl, že nikdo ani veřejně plakati se neosmělil. V domích jsouce zavřeni v úkrytech, aby nikdo jich neslyšel, tiše lkali, neboť jinak, kdyby kdo v úkrytu svém prozrazen byl, zrovna témuž osudu by byl propadl, jako ten, pro nějž truchlil. V noci na mrtvoly po ulicích ležící a již hnijící, maličko hlíny naházeli; ve dne zřídka kdo se osmělil tak učiniti, obáváje se, by od bezcitných zbůjců spatřen a polapen nebyl, neboť by jisté záhubě neušel. Dvanácte tisíc lidí ze třídy vznešenější takovým způsobem zahynulo.

4. Zelotům nyní prosté vraždy se omrzely; nepopustila je však ukrutnost, an míra nešlechtností jejich stále ještě nebyla dovršena. Aby tedy jakés změny ve svém řádění užili, uspořádali si sprostou komedii, na níž ve své zlotřilosti vraždu ještě také s potupou soudu a posměchem ze soudních rozsudků spojili. Ale nebyl to jenom obyčejný člověk, s nímž sprostou tuto komedii zahráti si umínili, byl to jeden z velmožů Jerusalemských, Zachariáš, syn Baruchův, jeden z nejlepších lidí městských vůbec. Muž ten z hloubi duše nenáviděl všelikou nešlechtnost a láskou k svobodě nad jiné vynikal. Měl i značné bohatství a tím, tedy v očích

Zelotů byl osobností hodnou smyšlené komedie. Předpokládalif také, že pro jeho výtečné vlastnosti mohl by jim býti nebezpečným a snad i ku potření jejich hrůzovlády, k níž jim nyní Idumeané pomohli, značnou měrou by mohl přispěti; proto měl býti odklizen, ale ne prostě jen, nýbrž měla s ním býti sehrána zlotřilá hra. Rozebrali si tedy veškeré jeho statky, jej pak přísně střežili aby neutekl. Nyní povolali podle zákona sedmdesát mužů z přednějších lidí, kteří měli představovati soudce, ovšem bez jakékoliv právomoci a před těmi Zachariáše obžalovali, že prý je chtěl zraditi Římanům a že proto k Vespasianovi poslal. Žádného podkladu k žalobě té ani důvodu pro ni nebylo; leč oni řekli, že jsou o tom přesvědčeni a to že úplně dostačí k usvědčení obžalovaného. Nyní Zachariáše se chopili a pod záminkou, že ho před soud předvésti mají, do žaláře jej uvrhli. Zachariáš, znaje zlotřilce, věděl již co jej čeká a že smrt jej nikterak nemine, předveden jsa před soud, nejprve nesprávnost žalob na něj vznesených vytknuv, všecko, z čeho nařknut byl, vyvrátil. Potom, obrátě se k žalobcům, všecka jejich lotrovství, jež v Jerusalemě i jinde napáchali, jim vyčetl a na naprostou zkázu ve veřejné správě města, jimi zaviněnou, nařikal. Zelotové na něj se rozzuřivše, sotva se zdrželi, že nechopili se mečů, by jej okamžitě zabili. Chtělif ostatně komedii se soudem provésti až do konce a mimo to umínili si také zkusiti, kterak soudcové také vůči spravedlnosti se zachovají. Sedmdesát soudců však, jakoby jedněmi ústy Zachariáše za nevinného prohlásili, řkouce, že raději spolu s ním smrt podstoupí, nežli by zodpovědnost za smrt jeho na se vzali. To uslyševše Zelotové, spustili pekelný řev a vztekem soptíce, na soudce se sáпали, protože neporozuměli co soud ten vlastně znamenati měl. Dva ze zbůjců, uchovivše Zachariáše, uprostřed chrámu jej probodli s posměškem, řkouce: „Tu máš také od nás hlas k svému osvobození — ten více platí!“ Mrtvolu jeho pak ihned z chrámu vyvlekli a do příkopu před chrámem hodili. Po té na soudce se sáпали, je meči svými na plocho bili a z ohrad chrámu je vyhnali, z té jediné příčiny života jim darující, aby, rozptýleni jsouce, po městě rozhlásili, jaké moci Zelotové si přisvojili a do jakého otroctví lidé slušní spořádání, měšťané rodni, upadli.

5. Idumejští brzy litovali unáhlenosti své, se kterou do Jeru-

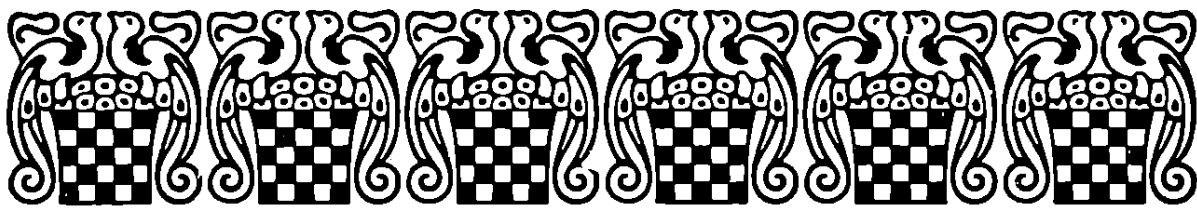
DAMAŠSKÁ BRÁNA V JERUSALEMĚ.

salema na pomoc Zelotům přichvátali, a to, čeho museli býti svědky, ač sami loupežím a všelikému násilí zvyklí jsou, nikterak se jim nelíbilo. Mnozí z nich nelibost svoji již i zřejmě dávali na jevo. Také i mezi Zeloty byli někteří, v nichž všechen cit lidskosti přece ještě na dobro neutuchnul a ti také zlotřilost svých druhů počali již odsuzovati. Jeden z nich, svolav tajně Idumejské, žaloval jim na ukrutnosti těch, kteří je na pomoc povolali a nejvýš zbědovaný stav města jim vyličoval. „Zbroje jste se chopili“, pravil, „jsouce obelstěni lži, že velekněží Římanům město zraditi chtějí — ale jak jste se zajisté přesvědčili, stopy zrady oné se nenalezlo. Ale s druhé strany viděli jste sami, že ti, kteří se stavěli, jakoby jim o zachování svobody a dobro města běželo, ohavnosti války, tyranství a hrozné ukrutenství prováděli. Bylo povinností vaší a ovšem i nás umírněnějších, hned s počátku jim v řádění jejich zabrániti. Vy však jste se s nimi ve vraždění měšťanů účastnili, jest tedy povinností vaší nyní zakročiti, aby již nešlechtnosti té učiněn byl konec a další pomoc lidem nehodným, kteří řád otcovský ruší, odepřiti. Jestliže někteří z vás ještě to těžce nesou, že brány města při příchodu vašem před vámi se zavřely, a vám volný vstup do města ve zbroji zabráněn, tedy pomněte, že ti, kdož to způsobili, trest za to již odpykali. Ananus zahynul a v jediné pouze noci téměř všecken lid zahuben byl. Vím, že těch věcí mnozí z vás litují, ale u těch, od nichž jste povoláni byli, nespátříte, že by byli ochotni vraždy, loupeže a ukrutnosti zastaviti, naopak, oni tím větší ještě lotrovství se dopouštějí, ač dávno již nestává ničeho, čím by se z nešlechtností páchaných omluviti mohli. Ježto tedy oni před očima vás pomocníků svých nejnešlechtnější skutky páchají, samozřejmě budete za zločiny ty vy, Idumejští, zodpovědni, dokud se jim někdo z vás nevzepře, anebo dokud spojení s nimi nepřerušíte. Pouhá pomluva zradu vymyslíla, vtrhnutí Římanů pro tento čas není se obávati a město naprosto v bezpečí, an nepřemožitelnou mocí zabezpečeno jest. Nejlépe by bylo již domů se navrátiti a zlosynům odpověděvše ode všech nešlechtností, jichž, oklamáni jsou, ve spolku s ním jste se dopustili, se očistiti.

* * *

Damašská brána v Jerusalemě. Brána tato je na severní straně města, ústí na cestu do památného starého města Sichem (Nablus). Patří k nejkrásnějším stavbám v Jerusalemě.

VI.

Hrůzovláda Zelotů po odchodu Idumejských. Vespasian přemlouvá Římany, aby pro tento čas ještě se zdrželi a proti Jerusalemu netáhli.

1. Řeč tato Idumejským nebyla nikterak proti mysli, protože sami již řádění Zelotů byli syti. Uvězněné měšťany, počtem asi dva tisíce, ihned na svobodu propustili; tito pak ihned město opustivše, k Šimonovi,¹⁾ o němž na jiném místě ještě bude řeč,

¹⁾ Šimon, syn Giorův, z Gerasy v krajině Gileadské, mladý, odvážný muž, náčelník tlupy loupežnické, která v tom čase v horách Judských řádila. Nedlouho před tím, než Římané k Jerusalemu přitáhli, byl správcem toparchie Akrabatské, odkudž pro chamtivost a jiné nectnosti od velekněze Anana vyhnán, přidal se k loupežnické rotě tehdy v pevném hradě Masadě nedaleko Jerusalema (podrobněji o něm v VII. 8, 3.) usazené, kde brzy důvěry lupičů si získav, s nimi na loupeže vycházel a krajinu kolem Masady pustošil. Když dověděl se, že Anan od Zelotův zavražděn, sebral si tlupu několik set nejodvážnějších lupičů a v čelo se jim postaviv, odešel do hor, odkudž časté výpady do Idumee podnikal, kde nezčetné loupeže napáchal a mnoho lidí povraždil. Za hrůzovlády Zelotův v Jerusalemě, povolali si jej měšťané ku pomoci; málo však proti nim pořídil. Zůstal však v Jerusalemě, a řádl tam zrovna tak, jako Zelotové. V době, kdy město od Římanů obleženo bylo se svými přívrženci houževnatě se držel a města hájil. Když Jerusalema Titem dobyto a Římané celé město i chrám měli již ve své moci, Šimon vklouzнул do jakés stoky, kde po několik dnů se ukrýval, až konečně několika římskými vojíny vypátrán, zajat a k Titovi přiveden. Titus rozkázal ho pilně střežiti a k svému triumfu uchovati. Když pak Římané po skončené válce do Říma přibyli a Titovi u Římanů obvyklý triumf uspořádán, veden byl Šimon co zajatec, provazy jsa svázán, s ostatními zajatými Židy ulicemi Římskými, načež přiveden na Kapitol, kde na náměstí na okraji skály postaven, tam nejprve před očima nesčetných davů pruty sešlehán a pak popraven.

se přidali. Idumejci pak hned na to z Jerusalema odtáhli. Obě strany, měšťané i Zelotové, byli odchodem Idumejských překvapeni. Lid městský, neznaje příčiny této náhlé změny, nabýval mysle, jsa tím nesmírně potěšen, že značné části nepřátel zbaven. Zelotové pak nyní tím směleji si počínali, nejinak, než jakoby byli sprostěni jakés moci, která jen řádění jejich krotila a zdržovala, nikoliv přátel, kteří jim ku pomoci přišli. Nyní již beze všech rozpaků jakékoliv nešlechtnosti páchali. I sebe nekalejší záměry rychle vymyšleny, a ještě rychleji prováděny byly. Muže udatné a urozené napořád vraždili; tyto ze závisti, ony z bázně, aby jim svým časem nebezpečnými nebyli, ze světa sprovázeli; míniliť, že jenom tenkrát budou skutečně bezpečni, když nikdo z lidí významnějších na živu již nebude. Tehdy mezi jinými zabit také jistý Gorion, muž důstojenstvím i rodem vznešený, jenž svůj národ nanejvýš miloval a láskou ku svobodě nad jiné Židy vynikal, jež však právě horování pro svobodu k zahynutí přivedlo. Ale ani Nieger Zajordánský,²⁾ muž, jenž v bojích s Římany na jiných místech mnohokrát se vyznamenal, smrti neušel. Upadnuv zlotřilcům do rukou, hlasitě o slitování prosil a rány své, jež v bojích se Římany utržil, na osvědčení zásluh svých pro svobodu vlasti, ukazoval. Zbůjcové však na vše to pranic nedbajíce, s cynickými pošklebky středem města ven za bránu jej vlekli. Když octnul se se zlotřilci za branami a již věděl, že na zachování života již ani jiskřičky naděje není, zbůjcův již jenom o pohřbení své mrtvoly prosil. Bezcitníci ti však způsobem hrubým mu dali na srozuměnou, že ani té trochy země, již si tak toužebně přeje, se mu nedostane a hned popravu na něm vykonali. Umíraje Nieger, pomstu na Zeloty od Římanů volal a jim mimo béd válečných též hladu, moru a vzájemného sebevraždění na Bohu žádal. A všecky tyto svízele Bůh na bezbožníky ty seslal a spravedlivě jim odplatil. A vzali odplatu dříve, než se toho nadáli. Oni zlobou zaslepeni, na nic jiného nemysleli, nežli kterak by jeden druhého zničili, v nešlechtnostech vespolek se překonávajíce. Smrtí Niegrovou zbaveni byli na nějaký čas strachu, že by mohli pozbyti vlády, jež se jim tolik líbila a nyní již nikoho z lidu obecného nebylo, k jehožto zkáze by nějakou záminku nebyli si vymysleli; někteří již proto, že někomu z nich,

²⁾ Viz o něm III. 1.-2.

již z dob dřívějších protivní byli, sklizeni jsou, kteříž pak pro zachování sebe co nejpečlivěji se střežili, aby ani v nejmenším nikde nezavadili, při největší opatrnosti jisti nebyli, ježto na ně libovolně vymyšleny všelijaké záminky, pro které bez milosti života zbavováni. Kdo s nimi zcela nedržel, toho za hrdého ignoranta, kdo s nimi poněkud důvěrněji obcoval, toho za vtíravce a kdo jim ku každé službě ochotně vstříc šel, toho za úkladníka, zrádce ku všemu pohotového, považovali. Jedna u nich byla sazba, ať na největší, ať na nejmenší obvinění: smrt. A té neušel nikdo, leč to byl člověk rodem velmi nízký, anebo naprosto nemajetný, že jim v jejich nadutosti ani za smrt nestál.

2. Vojevůdcové Římanů o každém hnutí mezi Židy dobře jsouce zpraveni, viděli v tom nemalý prospěch pro jejich věc, když nepřátelé mezi sebou takto se potírají a hubí; naléhali tedy na Vespasiana, nejvyššího velitele svého, aby k Jerusalemu bez odkladu vytáhnouti a na město udeřiti nařídil, neboť prý, jak vidět, sama Prozřetelnost Božská Židy do rukou jim dává, když tito sami proti sobě s takovým nepřátelstvím zuří, že tedy příhodné této doby využití dlužno a nečekati, až Židé, zhoubnost svého počínání nahlédnouce, se smíří a k obraně svorně se spojí. Vespasian však jinak na věc nazíral. Vyslechnuv svoje důstojnictvo, pravil: „Velice se mýlíte, přátelé, chcete-li, jako na nějakém divadle ukazovati, čeho rukama svýma a zbrojí dovedete. Jest to věc velmi nebezpečná, a jak vidět, nemáte s dostatek na zřeteli prospěch a užitek svůj vlastní. Uvažte přece, že kdybychom ihned k městu přitrhli, nepřátelé, nebezpečím dohnání, přinuceni by byli ku svornosti a když by oni proti nám se spojili, měli bychom proti sobě nepřítel ještě dosti mocného, s čímž nutno počítati. Jestliže však počkáme, zatím mezi sebou se pohubí a s těmi, kteří pozůstanou, lehce si pak poradíme. Vězte, že Bůh lépe než já válku tu řídí, Židy téměř bez práce nám Římanům poddávaje, bez všeho nebezpečí vojsku našemu vítězství dopřává. Mezi tím, co nepřátelé svýma vlastníma rukama se hubí a zlem největším — rozbíjí — mezi sebou se ničí, my raději na nebezpečí jejich klidně se dívati můžeme, než s lidmi, kteří v zlosti proti sobě se vztekají, se potýkati. Jestli někdo se domnívá, že vítězství bez boje není slavným, ten ať pováží, že daleko lépe jest, toho, co si předsevzal, v klidu a jistotě,

než válkou a v nejistotě, dosíci. Kdo velikých věcí mírností a opatrností získává, nemění chvály hoden, jako ti, již hrdinskými skutky a udatenstvím jich dosáhli. Co zatím počet nepřátel vlastními jejich rozbroji stále víc a více se ztenčovati bude, vojsko naše po dosti dlouhé námaze a válečných svízelných odpočinuvší si, okřeje, a já pak tím silnější a k boji zdatnější mužstvo do boje povedu. Kdybyste sebe více po slávě a vítězství bažili, nyní není to na místě. Židé ani o přípravu zbroje a opevnění hradeb, ani o sebrání pomocného vojska se nestarají, a tedy nikterak nám neuškodí, když ještě se poněkud pozdržíme, k tomu přihlížejíce, že oni domácí válkou a naprostou rozháraností hubeni jsouce, denně větších ran trpí, než my bychom, přemohše je, jim zasaditi mohli. Máme-li na zřeteli naši vlastní bezpečnost, je naprosto správným, že jim ponecháváme volnost samých sebe hubiti, jestliže pak ku slávě nazíráme, pak nelze udeřiti na nepřitele, domácí nesnází sklíčeného, neboť právem by se mohlo říci, že nikoliv zásluhou naší, nýbrž pro rozbroje nepřátel vítězství jsme dosáhli.

3. S těmito vývody Vespasianovými všichni přítomní důstojníci souhlasili a brzy se ukázalo, že názor vojevůdcův a jeho rady jsou naprosto správnými. Den ze dne opouštěly četné davy město, řádění Zelotův sněsti nemohouce a před zbůjci utíkajíce. Byl jim však útěk velice nesnadným, neboť všechny východy Zelotové měli obsazeny stráží a kdo z jakékoliv příčiny na cestě přistižen, ihned co přeběhlík k Římanům sebrán a zpět dopraven byl; jenom kdo měl peníze a mohl se vyplatiti, prošel: kdo tak učiniti nemohl, za zrádce považován a života zbaven. Tím se stávalo, že majetní život si vykoupili, kdežto chudobní bez milosti povražděni. Po všech cestách leželo nesmírné množství mrtvol, z nichž, jsouce již v rozkladu, hrozný zápach vycházel. To mnohé již na útěku odstrašilo, a proto se vraceli, chtějí raději v městě zemřít, kde přece alespoň naději na pohřbení svých mrtvých těl měli, a tudíž smrt přece jenom nepřicházela jim tak těžkou, jako smrt, kde mrtvola, v širém poli pohozena, bez pohřbení zůstati musela. Zelotové však již do té míry sesurověli, že ani v městě ani po cestách zabíjeným, pohřbu nedopřáli, jakoby si byli umínili stůj co stůj nejenom zákon vlasti své, ale také práva přírody zrušiti, a kromě křivd, lidem činěných, také samo Božství hanebně urážeti — mrtvoly pod širým nebem

hníti nechávali. Kdož by se byl opovážil příbuzného pochovati, byl ztracen; byl považován za přeběhlíka, a ihned smrtí potrestán a tak, an o pohřbení jiného se staral, sám tělo své nepohřbené dravé zvěři na pospas nechal. Ať krátce dím: žádná z lepších vlastností lidských u Zelotů místa neměla, nejvíce však v prach deptán — soucit. Místo něho zavládnul u nich ztek, který přenášel se z živých na mrtvé a z mrtvých na živé, tak, že nikdy neoslaben, lid šířal. Ano, tak daleko již došlo, že pro všeobecnou úzkost, lidé, kteří smrti ušli, za blažené považovali ty, kteří usmrceni a pohřbeni jsouce, odpočinutí dosáhli a ti, kteří ve vězení strádali, u přirovnání s sebou i lidi usmrcené, byť i nepohřbené, za šťastné vyhlašovali. Veškerá práva lidská Zeloty v prach zdeptána, věci božské uváděny v posměch, a z výroků prorockých, jako z nějakých obyčejných povídaček, že ty si tropili. V lidu židovském zachovávala se stará pověst, jež měla svůj základ na proroctvích, Bohem osvícených mužů,³⁾ že tehdy město nepřátely vyvráceno a svatyně ohněm zničena bude, až odboj zavládne a chrám boží, rukama nezdárných synů národa, poskvrněn bude. Zelotové, ač o předpovědech těch dobře věděli, a o jich vážnosti nikterak nepochybovali, vyplniteli jejich se stali.

³⁾ Viz Micheáš 3, 9—12; Ezech. 24, 9—13. Snad také Jos. Flavius měl tu na mysli ještě jiné, v knihách sice nenapsané, avšak v lidu jako ústní podání zachovalé pověsti.

VII.

Kterak Jan z Gišaly nadvlády v Jerusalemě se domohl. Soužení v městě se stupňuje. Řádění Zelotův v Masadě a okolí. Vespasian dobyl Gadary a co Placidus vykonal.

1. Jan, jehož veškerá snaha, jak dříve již řečeno, k tomu se nesla, by co nejdříve domohl se samovlády, nyní již blízko cíle svého se viděl. Svoji lstivostí a prohnaností záhy docílil, že právě ti největší zlosynové kolem něho se shromažďovali, neboť se jim rady jeho, když jednalo se o provedení všelikých nešlechetností, velmi zamlouvaly. Tak pomalu víc a více stoupenců mu přibývalo, až za nedlouho měl za sebou dosti mocnou stranu a tu již nikterak se netajil, kam vlastně směřuje. Na rozkazy a jakékoliv ustanovení jiných nedbaje, ve všem dle své vlastní vůle se řídil a vůči ostatním hrdě si počínal. Někteří ze strachu, jiní dobrovolně se k němu přidávali (dovedlť úlisnými řečmi a lstivými přetvářkami za sebou strhnouti celé davy), mnozí též proto, že uznávali za prospěšnější, když tu bude kdos, jenž ponese zodpovědnost za páchané nešlechetnosti. Jeho okamžitá pohotovost a rozhodnost ve všem získala mu mnoho přívrženců, ale také i nemálo závistníků, neboť lidé, kteří jenom k vůli krádežím, loupežím a vraždám nepohodlných osob se srotili, nemohli ovšem spřáteliti se s myšlenkou, že by měli komus ze sobě rovných poddáni býti. Proto také počali se ho straniti, předpokládajíce, že Jan, jestliže se mu podaří vlády nad nimi dosíci, že se jí pak více nevzdá, ani mu ji tak snadno vyrvati nebude lze. K tomu ještě družila se obava, že se pak na nich pro jejich odpor bude mstítí. Všichni tedy volili raději, ve válce cokoliv snášeti, než dobrovolně v otroctví se vrhati a v porobě zahynouti.

Tím utvořily se dvě strany a Jan stal se opravdu hlavou jedné z nich a nejinak než jako král nějaký si vedl. Obě strany však zdržovaly se jakýchkoliv rozepří mezi sebou a zřídka jen došlo k nějaké šarvátce mezi nimi; tím většího násilí však dopouštěly se na obyvatelstvu městském, v loupežích a všech nešlechtech takřka závodíce. Vydrancovala-li strana jedna některé z domů, kde ještě se dalo něco uloupiti, a odvěkla-li nějaký lup, snažila se ilněd druhá, aby nejen nezůstala pozadu, nýbrž aby ji v tom ještě překonala a lid trpěl nyní dvojnásobně. Tři těžké pohromy na město nyní zalehly: válka, tyranie a rozbroj; ze všech tří za nejnositelnější ještě válku považovali. Tento život, plný strastí, obyvatelé Jerusalemské snésti již nemohli a mnozí proto, opustivše rodné své město i vlast, k cizím národům utíkali. U Římanů hledali a také nalézali spásy, již se jim mezi vlastními soukmenovci nedostalo.

2. Na řečených třech zlech však nemělo zůstatí; ještě čtvrté se dostavilo, aby dovršena byla záhuba národa. Nedaleko Jerusalema na strmé skále vypínal se velmi pevný hrad, k ochraně tamějšího okolí v čas války a vůbec pro bezpečí té krajiny od bývalých králů vystavený; jmenoval se Masada.¹⁾ Hradu toho zmocnili se Sikariové,²⁾ v něm se usadili, z něho do okolí vycházeli,

¹⁾ M a s a d a, silná pevnost v Judsku na západním pobřeží Mrtvého moře, nedaleko Engaddinu. Byl to pevný hrad na vysoké, naprosto nepřístupné skále vystavěný. Pouze úzoučkou pěšinkou klikatě ve skále vytesanou, jenom pěšky i s nebezpečím života bylo lze nahoru se dostatí, ježto na mnoha místech bylo s námahou slézáti ostré výběžky nebo dosti široké prorvy přeskakovati. Dva lidé vedle sebe nikde jíti nemohli. Často jenom jediný chybný krok a chodec řítil se do propasti, která ze všech stran pod skálou se rozevírala. Hrad ten založil Makkabejec Jonathas a Herodes Veliký mnoho na něm opravil, jej opevnil a tak přizpůsobil, že pro tu dobu naprosto nedobytným byl; dnes Sebbech.

²⁾ S i k a r i o v é, jinak mečníci, rota loupežnická, již v dřívějších letech stávající, jejíž členové vraždili i v letech pokojných a to za bílého dne. Nosili pod šatem ukryté krátké, zakřivené dýky, sicac zvané, odkudž i název jejich. Kdykoliv se někde objevil větší zástup lidí, vmísil se některý z nich mezi ně a obět vyhlédnutou probodnul. Chovali se tak nenápadně, že těžko bylo vraha zjistiti a se ho zmocniti. První, jenž zločinnou rukou Sikaria se světa sešel, byl velekněz Jonathas, zavražděn jimi r. 55. po Kr. Po něm pak den co den některá z vynikajících osobností padla jim za obět, později i několik denně, až posléze, zmocnivše se

loupili a lid vraždili. Z počátku ze strachu před Římany chovali se dosti zdrženlivě; vycházeli na loupeže jen když nedostatek prostředků k živobytí nutných je k tomu dohnal. Později však, když

Žena palestýnská z okolí Jerusalema a Betlema při sbírání klasů na poli.

hradu Masady, v něm se usadili a odtud vycházejíce, vraždili a loupili zcela veřejně, až konečně Římané hradu se zmocnili a řádění jejich konec učinili.

se dověděli, že Římané v klidu vyčkávají a Židé v Jerusalemě rozbrojem a tyranii vzájemně se ničí, větším nešlechtem se oddali. O slavnosti přesnic,³⁾ která u Židů na oslavu památky vy-

³⁾ Slavnost přesnic, židovsky pascha (t. j. veliká noc), odvozuje se od židovského »pesah«, z aramejského »pasah«, znamená slavnost, která ustanovena byla na památku zázračné záchrany prvorozců židovských v Egyptě a východ národa židovského z poroby egyptské. Záchrana úzce souvisí s východem. První paschu slavili Židé před samým odchodem z Egypta 14. dne měsíce Nisanu. Den ten spadá do jarního období a jím také začíná židovský rok církevní. Na rozkaz Mojžíšův v každé rodině židovské zabil otec rodiny ve svatvečer Nisanu jednorožního beránka bez poskvrny a namočiv do krve několik stébel ysopových ve štětičku svázaných, pomazal jí stěžeje i veřeje domovních dveří. Zvíře upekli celé, ani kůstečky nezlomivše, na rožni a jedli je s nekvašenými chleby (přesnými — odtud přesnice), k nimž přidali něco hořké zeleniny. Byla-li rodina nečetná, mohli se sejít k té večeři rodiny dvě i tři a odbýti ji společně. Jísti se muselo dle předpisu: každý musel býti jako na cestu vypraven, úplně oblečen, obut, s pokrytou hlavou a s holí v ruce. Takovým způsobem slavili Židé paschu až do usazení se v zemi zaslíbené. Potom slavnost pozměnili. Nezabíjeli, nepekli, ani nejedli beránka o dni 14. Nisanu v jednotlivých rodinách v každé zvlášť, ale dalo se tak v místě, kde byla archa úmluvy, později v Jerusalemě, (V. Mojž. 16. 5, 6.), za zpěvu žalmů levity, kteří na nádvoří chrámovém mezi tím bohoslužbu vykonávali. Také nejedli beránka více stoje a na cestu vypraveni, jak to dříve se dalo, nýbrž jako při hostině obyčejné. Podle Jos. Flavia Starožitností vyžadovaly předpisy, že se této velikonoční hostiny nemá účastňovati méně než deset a ne více jak dvacet osob při každé jednotlivé tabuli. Kdo by hostiny zanedbal, měl býti z národa vyloučen (IV. Mojž. 9, 13.). Ti, kdož podle zákona nebyli čistí (Dotek mrtvoly, hrobu znečišťoval a to vždy jistý předepsaný čas, také znečišťovaly i některé tělesné nemoci. Nemocný nesměl ani do chrámu vstoupiti, ani žádných bohoslužeb se účastňovati. III. Mojž. 12, 12—15; 14, 32—35; 15, 16—17; IV. Mojž. 19, 11, 13, 18 a jinde.) a cizinci, nepřijavší obřizky, neměli k hostině přístupu. Kdežto v Egyptě trvala pascha pouze jediný den, vlastně jenom večer, v Palestýně slavila se po sedm dní od 14. Nisanu večer do 21. Nisanu taktéž večer. Patnáctý a dvacátý prvý den Nisanu slavil se jako sobota, ostatní pak jako poloviční svátky. Když zaveden tento způsob slavení paschy, nenatíraly se více veřeje domovních dveří krví beránka; to odpadlo. Kněží toliko ve chrámě, zachytivše krev zabitého beránka do stříbrné nebo zlaté mísy, kropili jí oltář obětní. Beránka pekli na rožni ze dřeva granátového stromu, a to tak, že prostrčivše je tělem zvířete, na konec u hlavy zaklesli druhou dřevěnou příčku, která s rožněm utvořila podobu kříže, na němž beránek se otáčel. (Mišn. Pesah 7, 1, 2. Just. dial. c. Trit. 40.)

vedení praotců jejich z Egypta Mojžíšem a příchodu jejich do země zaslíbené se slaví, v noci sestoupili z hradu a aniž by stráž čeho byly postřehly, k městečku Engaddi⁴⁾ se připlížili a na ně pak z nenadání udeřili. Obyvatelé mužští po většině byli na slavnosti v Jerusalemě a v městě tudíž málo bylo lidí k obraně schopných. Snadno je tedy rozptýlili a z města vyhnali dříve ještě, než zbraně chopiti se mohli. Dav bezbranných, žen a dětí v počtu nad sedm set povraždili. Na to jali se drancovati domy a co v nich našli, vše vyloupili. I plodiny na polích pokradli a ovoce na stromech dozrávající obrali a vše do Masady odnesli. Potom vrhli se na městečka v okolí Masady a celou krajinu vůkolní hubili. Smělosti k zločinům jim stále přibývalo, ježto den ze dne nové zástupy zlotřilců se všech stran za nimi do Masadu přicházely a k nim se přidávaly, čímž počet jejich každým dnem vzrůstal. Také v jiných částech Judska, kde dosud ještě klid a pokoj nebyl porušen, nyní jedna rota loupežnická za druhou se objevovala a loupeže i vraždy v městečkách i vsích byly na denním pořádku. Jako když na těle úd hlavní onemocní, pocituje onemocnění tělo celé, tak i tu: hlavní město Jerusalemem zmítáno bouřemi a rozbroji domácími, ničeno loupežnickým řáděním zlotřilé roty, bylo tedy zcela přirozeno, že na venkově dělo se totéž. Mravně zkažení, poctivé práce se štítící dobrodruhové srocovali se v tlupy ne sice tak silné jako oddíl vojska, ale přece počtem silnější než obyčejná tlupa loupežnická; přepadali, olupovali a vraždili chodce na cestách, pořádali loupežné výpravy na menší města a vsi, lid na obranu proti nim se postavivší pobili, domy vydrancovali a co se dalo odnésti, odnesli. Ani míst posvátných od loupežnických svých výprav neušetřili. Někdy sice přihodilo se jim též, že opatrnější venkované o vpádu jejich včas zvěděli, rychle zbroje se chopili, je se zbraní v rukou uvítali a k útěku donutili; leč přece nikdy s prázdnou neodešli. Vždy, ať již jakkoli, podařilo se jim nějakého lupu dosíci, s nímž pak rychle utekli, aniž bylo lze jich dostihnouti a po zásluze ztre-

---

⁴⁾ Engaddi, Engaddin, též Engaddoi, dnes Ain Džidi, po česku »kozlí pramen«, asi uprostřed západního břehu Mrtvého moře, na příkré, 130 metrů vysoké, do moře příkře spadající skále, nad ostrým, trojhranným zářezem skalnatého pobřeží, asi čtvrt hodiny cesty od břehu vzdáleno a naproti ústí Arnonu položeno. Obširněji o něm na str. 437.

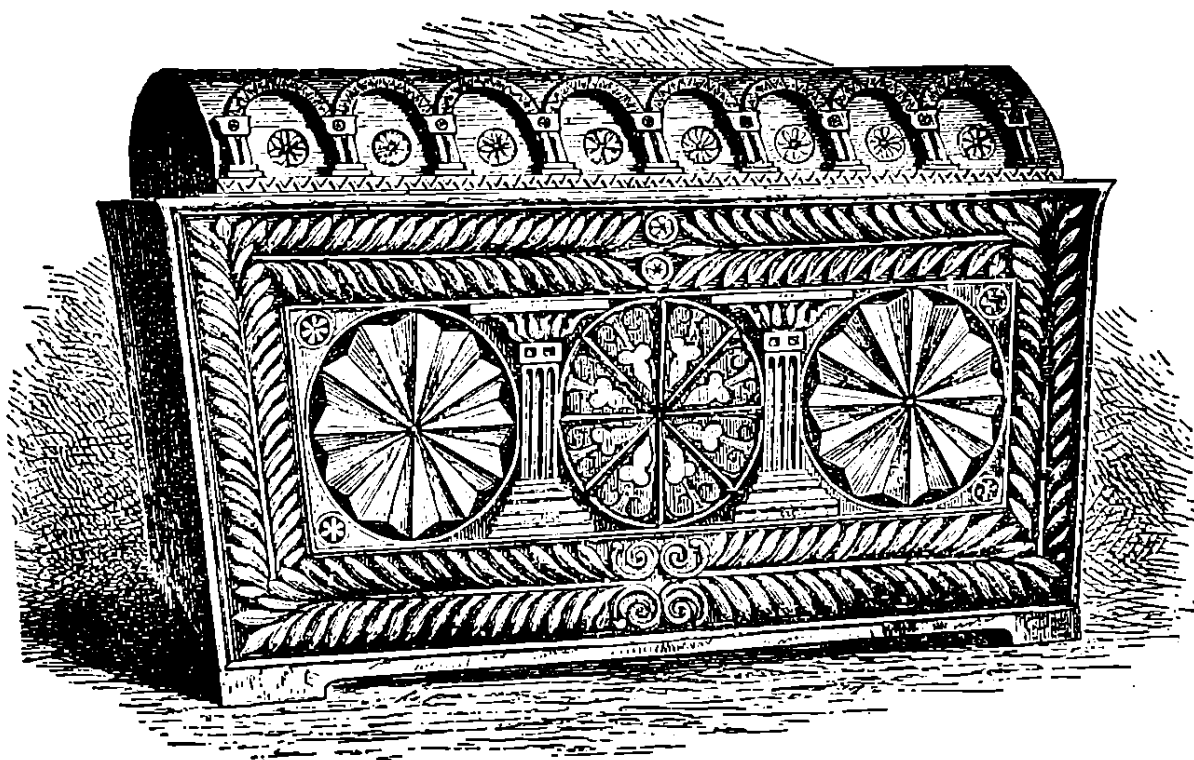
stati. Tak v brzku nebylo v celém Judsku krajinky, kteráž by spolu s hlavním městem nebyla hynula.

3. To vše nebylo tajno Vespasianovi, jemuž přeběhlíci o všech nesnázích mezi Židy obširných zpráv podávali. Zbůjcové sice veškerých cest pečlivě střežili a kdekoliv některého z přeběhlíkův dopadli, ihned zabili; než přes to podařilo se přece ještě mnohým proklouznouti z dosahu hlídek a ti pak, přišedše k Římanům, vyličili jim zubožený stav vlasti své a města svého a prosili i pobádali vojevůdce římského, aby již neotálel a přispěl očistiti město od zběře loupežné a zbytky pokojného lidu zachoval a to tím více, an mnozí z obyvatelstva právě pro svoji oddanost k Římanům zahynuli a co ještě na živu jsou, z ustavičného nebezpečí ani nevychází. Vespasian po delší již dobu, slyše stále totéž, slitoval se nad hořekujícími a hnul se s vojskem ku předu, aby Jerusalemem oblehnul, lépe však, aby města obležení již stávajícího, jež městu od vetřelých se tam rot loupežnických snášeti bylo, osvobodil. Bylo však ještě zapotřebí podrobiti si, co ještě nepodroběno, a ničeho neponechávati, co by obležení na překážku bylo anebo jakkoliv stěžovati mohlo. I táhl tedy ku Gadaře,⁵⁾ hlavnímu městu v Zajordání, do něhož čtvrtého dne měsíce dystria⁶⁾ vtáhnul. Že do města beze všech překážek vtáhnouti mohl, stalo se tím, že starší města, jednak z obavy o statky svoje, ježto mnozí z občanů byli bohatí, jednak ve snaze pro pokoj a všeobecné dobro města k Římanům posly vyslali, aby jim poddání se moci římské tlumočili. O tomto poselství Gadarenských starších buřičové, jichž i tu dosti již bylo, ničeho nevěděli, až teprve když Vespasian s vojskem se již blížil, tomu porozuměli. Nedalo se však na věci ničeho již změnit; byť za prvé počtem slabší než domácí usedlé občanstvo, které v souhlasu s předními města s poddáním se Římanům spojovní byli a tudíž zajisté byli by proti odbůjcům ostře zakročili a pak, což ještě nad to, Římány již docela blízko města viděli. Utéci však jen tak zhola, bez pomsty nad původci vpádu Římanů přece jen nechtěli; pokládali si to za nečest. Poněvadž všichni srovnávali se v mínění, že nikdo jiný nemůže býti původcem vyslání poselstva k Římanům než Dalesos, jeden z nejbohatších občanů v městě, jenž

⁵⁾ G a d a r a; viz o ní str. 65, 79 a 253 (díl I.).

⁶⁾ 4. května roku 68. po Kr.

nejen důstojenstvím a urozeností, ale také svým vlivem vynikal, vrhli se na něho, usmrtili jej a mrtvolu jeho ve vzteku svém zohavivše, z města se rozprchli. Když pak vojsko římské objevilo se před samým městem, lid Gadarenský s plesáním Vespasiana přivítal a do města uvedl. Vespasian pak vzdavším se mu obyvatelům Gadarenským ochranu přislíbil a také i posádku jízdného i pěšího vojska k ochraně před možnými přepady odbůjců, kteří z města před Římany uprchli, ale s posilou vždy se vrátiti a město zhubiti mohli, jim zanechal. Zdi městské, prve než Římané o to požádali,

Starobylá hrobka nalezená v Jerusalemě.

sami zbořili, aby jim Římané úplně důvěřovali, že si pokoje s nimi žádají a že tedy na žádný odboj nepomýšlí, ježto odboj města bez hradeb proti komukoliv, tím méně proti Římanům není myslitelným.

4. Vespasian odbůjců, kteří z Gadary před ním uprchli, nehodlal jen tak zhora propustiti, ale vyslal Placida s pěti sty jezdci a třemi tisíci pěšího vojska, aby je stíhali a sám s ostatním vojskem do Caesaree se navrátil. Uprchlíci jízdu římskou nenadále za sebou spatřivší, rychle do městečka, jenž slove Bethenabris,⁷⁾ se uchýlili.

⁷⁾ Bethenabris, městečko v Zajordání (Perei); poloha jeho dnes neznáma.

Tu zastihli nemalé množství mladých lidí a je jednak po dobrém, jednak násilím k ozbrojení donutivše, s nimi lehkomyšlně proti vojsku Placidovu vytrhli. Placidus nechal je doraziti až těsně k řadám svých vojinů, načež poustoupil poněkud, aby se zdálo, že ustupuje. Když to buřičové zpozorovali, ještě poněkud více ustoupil. Buřičové nepostřehli, že by to mohla býti leš a domnívali se, že Římané před nimi skutečně ustupují. Silněji tedy na ně dorážejíce, ode zdí dále za nimi se pustili; tu však Placidus na místě příhodném rychle je zaskočiv, jim útěk do města zamezil, načež obklíčiv je, rozkázal na ně stříleti. Takto sevřeni jsouce, ani jediný smrti neušel. Kdo z nich dal se na útěk, upadl do rukou jízdy a byl ztracen; ti pak, kteří do boje se pustili, od pěchoty vyhlazeni byli. Tak padali houfně, ničeho nepořídívše, leč že svoji až směšnou opovážlivost na jevo dali; neboť na spojené, v spořádaném šiku válečném a štítily chráněné Římany nejinak než na nějakou zeď dotírajíce, nemohli ani střelbou ničeho spraviti, ani řady jejich rozraziti; sami však ze všech stran prostřelováni a jako divá zvěř konečně sami na zbroj Římanů nabíhali. Tak jedni pod mečí pěchoty, jiní jízdou k zemi posráženi jsouce, pod kopyty koní hynuli.

5. Placidus, dostav odbůjce takto do úzkých, veškeren svůj zřetel k tomu obrátil, by jim útěk k městu znemožnil. Proto z té strany ani na okamžik se nevzdálil. Ustavičně sem i tam projížděje se svými jezdci, každého, kdo na ránu naběhl, postřílel. Přes to však přece podařilo se části nejodvážlivějších šikem Římanů se probíti a ke zdem městským se dostat. Stráže města octly se takto ve velikých nesnázích. Uprchlíky Gadarenské z města vyloučiti se přece rozpakovali, s druhé strany pak jim bylo přihlížeti, že kdyby je přijali, spolu s nimi zahynou, což se i stalo. Když totiž uprchlíci do mezízdí se tlačili, nechybělo mnoho a byla by i jízda římská s nimi do města vnikla. Leč přece ještě než Placidus s jízdou dospěl, podařilo se vrátným téměř před samým chřípím koně jeho brány zavřítí. Rozhněván, podnikl útok a až do večera udatně bojuv, zdí i městečka se zmocnil. V malé chvíli lid bezbranný vyhlazen; jenom komu podařilo se tajnými východy včas uniknouti, uprchl, pouze holý život zachrániv. Vojáci nyní domy vydrancovali, co se dalo vzíti, odnesli a městečko zapálili. Uprchlíci rozběhše se po celém kraji, veškero obyvatelstvo pobouřili, nehody svoje zve-

ličující, vypravovali, že všechno vojsko římské již táhne a tak veškeré obyvatelstvo pověstmi svými polekali. Z celé krajiny lidé v nesčetných davech utíkali do Jericha;⁸⁾ to jediné ještě dodávalo jim naděje na záchranu, byloť to město velmi pevné a lidnaté. Placidus, spoléhaje na svoje mužstvo a doufaje v štěstí válečné, pustil se za nimi a kolik jich kde postihnul, všecky pobil. Když byl celé to množství utíkajících přitisknul až k řece, již pro výšku vody, ježto byla po deštích rozvodněna, přebřísti lze nebylo, v pevném válečném šiku na ně udeřil. Nutností dohnání, postavili se uprchlíci podél břehu a již zhouba na ně se snesla. Jízda římská hnala na ně útokem, jemuž odolati nikterak lze nebylo. Mnoho mrtvých kupilo se na břehu v hromady, mnoho raněných vmetáno do rozvodněné řeky. Zbraní římskou patnáct tisíc zabito, více jich ještě, raději dobrovolnou smrt volivše, do Jordánu seskákalo a se potopilo. Zajatých bylo přes dva tisíce dvě stě mužů. Také hojně kořisti dostalo se do rukou Římanům; velká stáda ovcí, oslů, velbloudů a skotů vítězové si odtud odvedli.

6. Židům tato porážka uprchlíků zdála se býti mnohem větší ještě, než skutečně byla, neboť netoliko že krajina, kudy utíkali, velmi trapný pohled skýtala, jsouc mrtvolami poseta a prolitou krví téměř zalita a Jordán pro mrtvolky v něm nahromaděné přejíti

⁸⁾ Jericho, město v Judsku ve velmi úrodné krajině nedaleko Jordánu; pro množství krásných palmových stromů, tam rostoucích, také městem palm zvané. Daří se tu hlavně datlovník, méně kokosovník, jež pěstují se pro užitek; divoce roste tu palma zakrslá. Také balsamovník (Balsamomendron), stromy i keře, se tu pěstuje a hojnost balsámu se zde vyrábí. Známa jest tak zvaná růže jerišská (anastatica hierochuntica), jež zde hojně se pěstuje a odtud do celého světa se rozesílá. Jericho bylo již v dávných dobách městem hrazeným a velmi pevným. Čteme o něm na mnoha místech v Písmě svatém, jmenovitě kterak r. 1605 před Kr. při příchodu Israelitů do země Kanaan Josuem synem Nun dobyto. Po všecky časy bylo město to středem obchodu mezi východními zeměmi, Arabií a Palestýnou. Zde také nacházela se silně navštěvovaná prorocká škola. Herodes Veliký vystavěl tu královský palác a za vlády Římanů nacházel se tu též cirkus a amfiteatr. Za války židovské Jericho Vespasianem zbořeno. Císař Hadrian opět je vystavěl, avšak v křížáckých válkách zase vyvráceno a více se k bývalé slávě nevzkřísilo. Dnes na zříceninách jeho nepatrná ves er Riha s ne více než 50 bídnými chatrčemi a ani ne dvěma sty obyvatel, jež vesměs jsou oddáni výstřednímu, zpustlému životu.

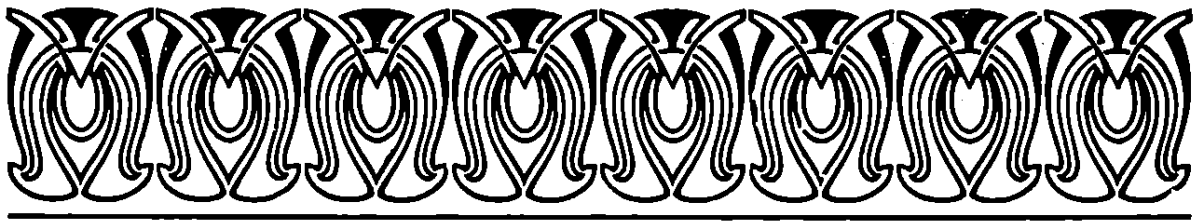
se dal, nýbrž také že jezero Asfaltické,⁹⁾ do něhož dravé proudy rozvodněného Jordánu utopence odnášely, naplněno bylo mrtvolami. Placidus, umíniv si štěstí svého, jak náleží, využitkovati, vzal si nyní na řadu městečka v krajině té a táhl na Abilu, Juliadu, Bése-moth¹⁰⁾ a všechna ostatní až ku břehu jezera Asfaltického v poddanství římské podrobil a do nich přeběhlíky způsobilé¹¹⁾ usadil. Vítěznou tuto svoji výpravu zakončil tím, že vstoupiv s vojáky svými na jezeře Asfaltickém do lodic, ty, již byli na jezero se utekli, stíhal, některé zbraní zahubil a jiné s lodicemi jejich do vody potopil. Na to všechno ostatní dosud nedobyté Zajordání až k Ma-cheruntu jednak dobrovolně Římanům se vzdalo, jednak mocí v poddanství jejich přešlo.

⁹⁾ Mrtvé moře.

¹⁰⁾ Stará menší města na levém břehu Jordánu, poblíž Mrtvého moře; poloha jejich dnes neznáma.

¹¹⁾ Židé, jimž podařilo se z Jerusalema i odjinud před tyraníí Zelotův a jiných rot loupežnických uprchnouti a jež Římané v ochranu přijali. Takové Židy Římané podle okolností usazovali na místech sobě podrobených, aby tam zaujali místa po vyhlazených anebo uprchlých odbůjcích.

VIII.

Vespasian, o nových bouřích v Gallii uslyšev, rozhodl se ukončiti válku židovskou. Popis Jericha, velkého pole a Mrtvého moře.

1. Mezi tím došla zpráva o bouřích v Gallii¹⁾ a téměř všeobecném povstání v kraji tomto. Vindex s velmoži a předními z obyvatelstva tamějšího od Nerona odpadl, o čemž na jiném místě a

¹⁾ Nero svým zhýralým, prostopášným životem a více ještě svými výstřednostmi, jako na př. tím, že nechal zapáliti celou velikou čtvrt Říma, aby získal místa pro své stavební libůstky, vymáháním nesnesitelných daní, jimiž opatřoval si peněžitých prostředků ku svým libůstkám a svoji krutovládou vůbec, nejen lid obecný, ale i senát, vojsko a veškeré obyvatelstvo na sebe popudil. Na jaře r. 68 po Kr. vypukla proti němu vzpoura v Gallii, jejíž hlavou byl náměstek v Hispanii předtiberské, Servius Sulpicius Galba. Jej podporoval císařský legát v Lusitánii, Servius Otho, který dříve byl soudruhem Neronovým při jeho hýření a jiných výstřednostech. Také i mnozí jiní vojevůdcové přidali se ku Galbovi, který prohlásil, že bude hájiti práv senátu a lidu. Nero dlel tehdy v Campanii, nejčastějším to jevišti svých pošetilostí. Zvědév o tom, vrátil se do Říma a první, co podniknul, bylo, že uvalil na obyvatelstvo hrozně tížící daň domovní, čímž ovšem lid římský ještě více proti sobě popudil. Situace stávala se pro něho stále povážlivější, tak že uznal za dobré z hlavního města uprchnouti. Na to praetoriané prohlásili za císaře Galbu a totéž učinil i senát, prohlásiv Nerona za sesazena a Galbu císařem. Nero, jsa na útěku pronásledován, dal se usmrtiti a Galba přijal titul císaře. Mezi tím ale také Nymfidius, velitel jednoho oddělení vojska v Římě, snažil se, by byl povolán za císaře; když však se o to pokusil, byl usmrcen. S povoláním Galby císařem nebylo spokojeno vojsko, jmenovitě legie v horní Germanii meškající počaly se bouřiti, chtěje míti císařem muže mladšího, rázného, udatného, jímž Galba nebyl, ježto byl již ve stáří velmi pokročilém. Legie u dolního Rýnu prohlásily císařem A. Vittelia. Z toho v celé západní říši římské vznikly bouře, které Galba hleděl utišiti tím, že miláčka

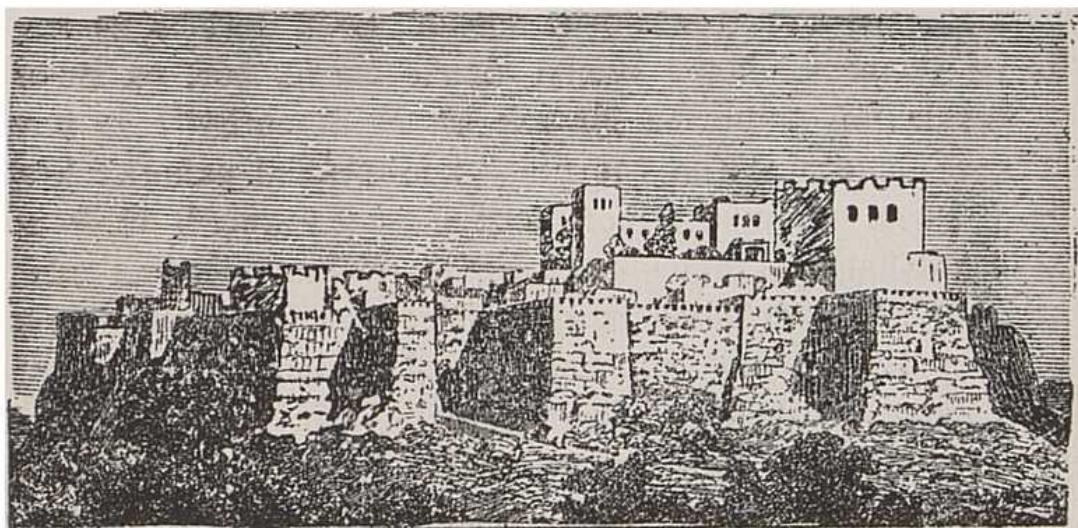
také v jiných knihách²⁾ obšírněji se dočísti lze. Zprávou touto Vespasian podnícen, rozhodl se válku se Židy co nejdříve ukončiti, aby s vojskem svým měl volné ruce. Prohlédl nebezpečí, říši římské hrozící, viděl stahovati se hrozná mraká války občanské a cítil, že ho bude asi brzy jinde potřeba. Doufal po ukončení války židovské a po naprostém ovládnutí Východu také v Italii žádoucího pokoje a pořádku dosíci. Že právě bylo zimní období, byl i klid zbraní, ale jinak ani sobě ani vojsku klidu nedopřál. Podmaněná již města a vsi novými zdmi ohrazoval a opevňoval, do vsí desátníky a do měst setníky s příslušným počtem vojáků posádkou usazoval, místa dotyčná jim podřídil a mnohá zpuštěná místa dle potřeby a možnosti opravoval. Na jaře pak z větší části vojska z Caesaree do Antipatridy odtáhl, kde pozdržev se, za dva dny město spořádal. Třetí den odtáhl, ohněm a ničením všeho směr, kudy táhnul, ozna-

praetoriánů, Othona, chtěl učiniti spoluvládcem, z čehož však jej důvěrníci jeho zrazovali a tak k tomu nedošlo. Adoptoval tedy Liciniana, mladého muže výborných vlastností, z velmi vlivné rodiny Pisonů pocházejícího. Za šest dní po adoptaci vypuklo však nové povstání, roznicené Othonem. Ten, byv na fóru malým hloučkem prohlášen za císaře, uveden byl do kasáren praetoriánů, kde pobýv několik dnů, vrátil se opět do Říma. Brzy na to Galba usmrčen a Otho uznán za císaře. Hispanie, Mauretanie, Afrika a pak legie, meškající v Dalmatii, Moesii a Panonii, mu holdovaly. Mucianus, velící v Syrii a Vespasian v Palestýně, přidali se k jeho straně; leč prve než od nich mohl obdržeti posily, vstoupily legie jeho soupeře Vittelie, pro kterého prohlásily se provincie severní, na půdu italskou. Vittelie sice samého bylo se málo co obávati, bylť v něm každý vážnější cit zatlačován zálibou v hojných hostinách; leč Fabius Valens a A. Caecina spojili za něj vojska meškající v horní a dolní Germanii a přišedše s nimi do Italie, srazili se v nížině padské s voji Othovými. U Bedriaca nedaleko Cremony předčasně svedl bitvu (r. 69 po Kr.). Výsledek její nebyl mu sice přízniv, ale prodloužení války mohlo nahraditi, co bitvou nerozvážně svedenou byl vydal v šanc. Otho však, jehož povaha nebyla způsobilá k vykonání velikého úkolu, který vzal na sebe, vzal si život sebevraždou. Vittelius sám zatím dorazil do Italie a hleděl si zamilovaných hostin více než čeho jiného. Bouře za takých okolností ovšem tím více ještě se stupňovaly a pověsti o nich šířily se po celé državě římské a dostaly se přirozeně i do tábora Vespasianova v Judsku. To vše sběhlo se ráz na ráz za sebou a Vespasianovi ani se nezdálo, jak blízek mu trůn Caesarů římských, na nějž v kratičké době potom byl povolán. (Kvapil: Řím II. 268.)

²⁾ Dio Cassius, LXIII., 22—24.

čuje, celou krajinu pustošil. Tak prošel se svými voji podkrajím Thamny,³⁾ jež si podmanil, táhnul do Lyddy a Jamnie. Když obě tato města se mu poddala, ustanovil tam posádku z obyvatel Římanům věrných, spěchal k Ammaunthu.⁴⁾ Osadiv všechny cesty a průchody k hlavnímu městu, zřídil zde veliký vojenský tábor, ohradil jej zdí, načež, zanechav tu páté legie, s ostatním vojskem do toparchie Bethleptefské⁵⁾ táhl. Tuto, jakož i krajinu sousední ohněm zkazil, kolem Idumae místa příhodná zděmi ohradil a dvě města zrovna uprostřed Idumae, Betharu a Kaphartobu⁶⁾ vzav, více než deset tisíc lidu zbil a nad tisíc jich zajal. Ostatní pak odtud vyhnal, silný oddíl vojska svého v městech těch posádkou zane-

Herodium, brač v Judsku v němž pochován Herodes Veliký.

³⁾ T a h m n a, město v Judsku, dle Robinsona dnešní Tibneh. Srovn. I. 11, 2; II. 20, 4; III. 3, 5; IV. 8, 1.

⁴⁾ A m m a u n t h, Ammaus = Emaus, město v Judsku, v rovině Sefele, známé vítězstvím Judy Makkabejského na Gorgiovi, vojevůdci syrském, r. 164 před Kr. (Makk. III. 40, 57; IV. 1.) Balachides je opevnil (I. Makk. IX. 50; Starožitn. XIII. 1, 3) a Cassiem zbaveno r. 44 před Kr. samostatnosti s jinými ještě městy (Lyddou, Thamnou, Gophnou; srovn. I. 11, 2; Starožitn. XIV. 11, 2). Později hlavním městem soujmené toparchie.

⁵⁾ B e t h l e p t e p h o r o n; má to býti toparchie (podkrají) v Judsku. Toparchie tato není však vedena ve III., 5, kde Jos. Flavius 11 toparchií vypočítává; jest tudíž neznáma. Snad je tu asi míněno u Josua XIX. 6 uvedené město Bethlebaath v území kmene Simeon ležící.

⁶⁾ B e t h a r a a K a p h a r t o b a s, malá městečka v Idumee; dnes neznáma.

chal. Vojínové pak odtamtud místa při horách položená napadajíce, je drancovali a obyvatelstvo hubili. Se zbytkem vojáků svých do Ammauntu se vrátil, odkudž pak Samařím, podle Neapole, jež od domorodců Mabortha⁷⁾ slulo, druhý den měsíce daisia⁸⁾ do Koree⁹⁾ dorazil a tu se utábořil. Na zítří pak přitrhнул k Jerichu, kde se k němu připojil Trajanus, jeden z podvůdců jeho, který, jak již řečeno, veškero Zajordání Římanům podmaniv, u Jericha na Vespasiana čekal.

2. Obyvatele Jerišské pojal nemalý strach, když uslyšeli, že Římané se blíží a tu již dříve z veliké části opustili město a utekli do hor proti Jerusalemu se táhnoucích. Z těch pak, kteří pozůstali, nemálo pohubeno meči lotříků, kteří i tu hrozně řádili a tak přitáhnuvší Římané našli město již spustlé. Ležít Jericho na rovině, kterou na straně východní vroubí dlouhé pásmo hor, na sever až k Scythopolským polím, na jih pak až do Somorhy¹⁰⁾ na pomezí Petry¹¹⁾ se táhne a skalnatými útesy i mírnějšími pahorky krajinu vroubí. Při něm jest také příhoří, jenž slove Železné,¹²⁾ až do země Moabské zabíhající. Krajina mezi těmito dvěma pohořími ode vsi Gennabris¹³⁾ až k Mrtvému moři v délce dvě stě a třicet honů a šířce sto a dvacet honů se rozprostírající, sluje Veliké pole¹⁴⁾ a jest Jordánem, prostředkem jejím protékajícím, ve dvě půle rozdělena. V ní leží ona památná dvě jezera Asfaltické (Mrtvé moře) a Tiberiádské (Genesaretské), přirozeností svojí tolik sobě od-

⁷⁾ Neapolis, také Mabortha, od Vespasiana tak pojmenované, staré Sichem (Sikkim), město v Samaří. U domorodců slulo Mabortha.

⁸⁾ Daisios = červen.

⁹⁾ Koreae, město v Samaří mezi Sichemem a Siloem; dnes Kuriyut; srovn. I. 6, 5.

¹⁰⁾ Somorha, město v sousedství Petry v Arabii, asi 4 dny cesty od Jericha vzdálené; poloha jeho dnes neznáma.

¹¹⁾ Petra, též Arke, hlavní město Arabie, sídlo krále Arety, leželo na úpatí hory Hor; dnes Vadi Musa.

¹²⁾ Vlastně čedičové, severně od Arnonu; dnes el Kura. Čedič tu obsahuje přibližně 20% železa.

¹³⁾ Gennabris nebo také Ginnabris, dle Pareta totožné s Ginnaeou, dle Böttgera se nazývá Sennabris, místem v Galilei, třicet honů jižně od Tiberiady (záměna písmen S a G patrně chybou opisovačů); dnes zříceniny Sinnabri.

¹⁴⁾ Krajina Jordánská nebo také údolí Jordánské (el Ghor).

porná. Voda jezera Asfaltického slaná, neživná, Tiberiadského pak sladká a velice živná jest. V letních měsících je krajina ta vyprahlou, suchoparnou a pro přílišné vedro a horký vzduch i velmi nezdravou. Jest to hotový suchopar mimo pruhů podél břehů Jordánu, kde vody jordané krajinu osvěžují; proto také jenom na těchto pobřežních pruzích země té palmy hojně kvetou a ovoce přináší, čím dále pak od břehů, tím jsou neplodnější.

3. U Jericha teče hojný pramen ku svlažování polí. Vyvěrá u starého města, které druhdy Josue syn Nun, vůdce Israelitův, ze všech měst Kannanejských nejprve opanoval. O tom pramenu udržuje se pověst, že za starých časů netoliko zemi, ale i ženám plodnost odnímal a všecko vůkol neduhem, ba i morem nakažoval, až teprve prorok Eliseus vody pramene toho uzdravil a nejen neškodnými, nýbrž i užitečnými učinil. Prorok ten byl učeníkem proroka Eliáše, jehož byl pak nástupcem. Kdysi od obyvatel Jerišských velmi vlídně pohostinnu přijat a od nich vším potřebným hojně opatřen, odměnil se jim darem, pro veškerou krajinu tu nade všecko vzácným. Vzav lahvičičku hliněnou, naplnil ji solí, a vyšed ku pramenu, sůl do vody vysypal. Na to pravice své k nebesům pozvednuv a do pramene smírnou obět vyřadil, zdroj žádal, aby proud svůj ujemnil a vody sladké, užitečné skýtal. Boha pak prosil, aby také vzduch ozdravěl a jej lidem a všemu tvorstvu užitečným učinil, by vzduch zdravý s vodami užitečnými spojil, jim rozhojnění úrody polní a moci plodivé udělil a od nich pak vody té plodonosné neodnímal, dokudž by obyvatelé krajiny té spravedlivými zůstávali. Modlitbami těmi, jež dle tajemné nauky mnohými posuňky provázel, zdroj ten proměnil a vody, jež před tím byly jim příčinou neplodnosti, mnohých neduhů a moru, nyní živnými plodnost působícími učiněny. Zdroj ten půdu tak mocně živí, že pouhé jen navlažení daleko větší užitek přináší, nežli jakékoliv déle trvající zavodňování a tak ti, kteří hojněji vody té používají, daleko menší užitek sklídí, nežli ti, kdož mírně jen ji používají. Svlažováním pramenem tím dosahuje mnohem dále než toků jiných; sedmdesát honů zdělí a dvacet zšíří, kdež výborné a hojné štěpnice se rozkládají. Tu daří se palmy různých druhů a chutí, z nichž nejužitečnější, jsouce tlačeny, vydávají mnoho medu, od dobrého medu včelího nevalně se lišícího. I. výborného medu včelího tu

v hojnosti. Také balsám výborný hojně se tu rodí, nejdražší to ze všeho, co krajina ty skýtá.¹⁵⁾ Také henu¹⁶⁾ a myrobolan¹⁷⁾ daří se tu znamenitě. Právem možno krajinu zahradou Boží nazvati, ježto tu plodiny nejdražší a nejvýbornější v hojnosti se rodí. Ale i v úrodě jiných plodin sotva který jiný kout země krajině té se vyrovná. Všechny druhy obilí skýtají tu žeň až k neuvěření hojnou. Příčinou toho zdá se býti účinek vod a neobyčejná teplota vzduchu. Voda kořenům rostliny síly dodává, vzduch vzrůst vyluzuje a pohání a tak oba živly, vzájemně se doplňující, neobyčejnou úrodu krajiny té umožňují. Krajina ta však přes to všecko, jak již řečeno, je v letních měsících tak suchopárnou, že ji nikdo nenavštěvuje. Přece však voda před východem slunce nabraná vzduchem chladne a teplota její s okolním vzduchem ve zřejmém odporu se jeví. V zimě pak zahřívá a jest ku koupání se velmi příjemná. Tak jest tu povětrnost lahodná, že když v jiné části Judska sněží a jest třeba oděvu teplejšího, tamější obyvatelé pouze lehkým lněným plátnem se přiodívají. Od Jerusalema až sem čítá se sto a deset honů, od toku Jordánu šedesát. Krajina odtud k Jerusalemu jest pustá a kamenitá, k Jordánu a Moři mrtvému, ač nižší polohou taktéž pustá a neplodná. Dostí však o šťastném položení Jericha.

4. Budiž tuto také ještě něco o Mrtvém moři uvedeno. Voda jezera toho jest odporně hořká a naprosto neživná. Potopiti se do ní jest nemožno; i nejtěžší věci do jezera uvržené ihned na povrch vyplnou.¹⁸⁾ Vespasian jedenkrát přijel k břehům jezera a chtěje

¹⁵⁾ Balsámu dobývá se se stromu nebo keře Balsamomendron zvaného. (Bližší popis jeho na str. 76.) Obyvatelé tamější dobývají ho způsobem docela jednoduchým: ostrým kamenem naříznou kmen balsamovníkový ze spodu a ze zářezu tekoucí šťávu zachycují do nádob. Šťáva jest nejdříve bílá, brzy však počne měniti barvu, až po jisté době nabývá barvy červené, do hněda přecházející. Balsám pak rozváží se do celého světa a skýtá tamějším usedlíkům největší pramen příjmů.

¹⁶⁾ Henu = cypr, cypřiš (*Lawsonie alba*), strom nebo keř, jehož listy skýtají známé barvivo, jehož užívají na východě ku barvení nehtů.

¹⁷⁾ Myrobolanus (*Elaeagnus angustifolius* L.) jest rostlina, z níž až do dnes vyrábí se velmi léčivý olej, zvaný olej jerišský nebo olej Zacheův (Plinius, *Naturgeschichte* XII. 46).

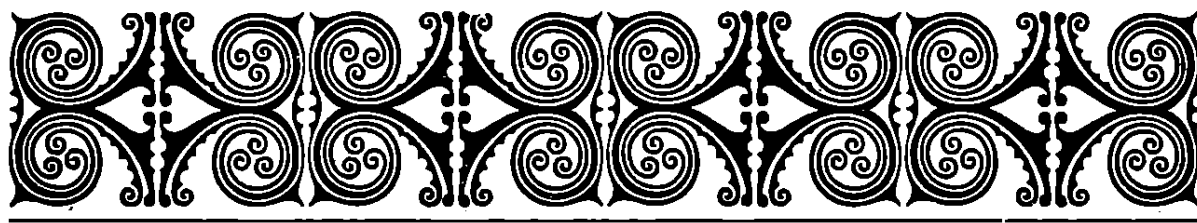
¹⁸⁾ Toho příčinou, jak někteří udávají, jest veliký obsah soli ve vodě té. Specifická váha vody dle Marcela vykazuje 1211 : 1000; podle Gay-Lussae 1228 : 1000. Srovn. Tacitus *Histor.* V. 6.

se přesvědčiti, co pravdy na tom, co o povaze vody jeho vyprávěno, rozkázal některé z lidí plovati neznajících se svázanýma na zad rukama do hlubin vhoditi, ale všichni v okamžiku zase na povrchu se octli. Pozoruhodná jest také pravidelná proměna barvy jeho vody. Denně třikráte barvu mění a působením paprsků slunečních barvou svou podivně se odráží.¹⁹⁾ Na mnohých místech vyvrhuje ohromné černé kusy asfaltu (zemské smůly), které na povrchu po hladině vodní plynou. Mnozí z obyvatel tamějších zaměstnávají se sbíráním těchto po vodě plynoucích kusů asfaltu, jež pak prodávají a tím se živí. Na lodicích k účelu tomu zvlášť zhotovených plaví se po vodě a přiblíživše se k takovému balvanu asfaltu, jej s dosti velkou námahou vyloví a do lodice vpraví. Brzy bývá lodice naplněna a sběratelé plaví se ku břehu, kde zase nastane jim kus perné práce, vylovené balvany z lodice ven dostati. Asfalt, přilepiv se na dno a stěny lodice, ničím jiným odloučiti se nedá, leč toliko krvotokem ženským anebo močem. Asfaltu, jak známo, na různý způsob zužitkovati lze; nejenom v průmyslu, ale i v lékařství jest hledaným a proto i dosti se za něj platí. Délka jezera až do Zoary Arabské obnáší pět set a osmdesát honů a šíře stopadesát honů.²⁰⁾ K Mrtvému moři přiléhá země Sodomská, druhy úrodnosti a bohatstvím a výstavností měst vynikající, nyní však všecka vypálená. Praví se, že pro bezbožnost obyvatel ohněm a sírou s nebe spálena jest. Ještě zřítí tu zbytky pěti měst a památky nebeského ohně. Krajina opravdu mrtvá: není tu živočicha, není tu rostliny; pouze tak zvané sodomské jablko²¹⁾ tu roste, ovoce to z popele, tvarem i barvou ovoci jedlému zcela podobné, jež však utrženo byvši, ihned v dým a popel se rozpadá. Tolik o sodomské krajině podle očitých svědků.

¹⁹⁾ Tato hra barev, fluorescence, má svůj podklad na rychlejším nebo pomalejším odpařování neobyčejně solnaté vody jezera. Dle Gay-Lussae jest ve 100 dílech vody jezera obsaženo 3.98 solného vápna, 15.31 solného magnesia, 6.95 chlornatru (kuchyňská sůl). Nadmíru silná přísada soli jest také příčinou odporné hořkosti a ošklivé chuti vody té.

²⁰⁾ Délka 75 km, šíře 17 km.

²¹⁾ Sodomské jablko jest ovoce zakrslého stromku nebo keře *Asclapias Gigantea*. Jsou to dosti veliká, plochá, žlutavá jablka, na pohled krásná, leč chuti tak odporné, že jich ani okusiti nelze. Ostatně jest to vlastně pouze vzduchem a popelovitou hmotou naplněný puchýř, který když zmáčkneš a vzduch z něho vyjde, zůstane v ruce jako kousek špinavého hadříku.

IX.

Vespasian, po dobytí Gadary na Jerusalemu udeřiti hodlaje, po zprávě o smrti Neronově úmysl svůj mění. Šimon, syn Giorův z Gerasy, vtáhl do Jerusalema.

1. Vespasian Jerusalemu ze všech stran obklíčiti se stroje, v Jerichu a Adidě¹⁾ hrazené tábory rozbil a v nich z Římanů a spojenců sestavenou posádku usadil. Lucia Annia s částí jízdy a silným oddílem pěchoty poslal do Gerasy.²⁾ Ten hned na první útok města se zmocnil, tisíc mládenců, kteří již utéci nemohli, pobil a domy vojsku vydraňcovati dovolil. Potom město zapáliv, na vsi a městečka okolní táhl. Kdo mohl utíkat, pokusil se o útěk; neduživí a starci, kteří pozůstali, pobiti, a městečko vedle městečka, ves podle vsi, vše ohněm zničeno. Když takto všecka města a městečka při horách i v rovině válkou postižena byla, obyvatelům Jerusalemským všecky průchody zamezeny. Kdo k Římanům přeběhnouti zamýšlel, od Zelotů pilně hlídán, a při nejmenším pokusu úmysl svůj provésti, zabit; ty pak, kteří na poddání se Římanům nepomýšleli, vojsko římské, ze všech stran k městu se blíživší, zavřelo.

2. V těch dnech Vespasian zase již do Caesaree se navrátil, chystaje se s celým svým vojem na Jerusalemu táhnouti a dobytím hlavního města válku židovskou ukončiti. Když právě byl v nejpilnějších přípravách, došla do Caesaree zpráva, že Nero po svém

¹⁾ A d i d a (Starožitn. Addida), město v Judsku, východně od Lyddy (Diospolis); dnes veliká ves el Chaditeh.

²⁾ G e r a s a, město v krajině Gileadské, jihovýchodně od Pelly, na pokraji pouště arabské; dnes sluje kraj ten Džebel Adilun a město samé Džeraš. Srovn. I. 4, 8; II. 18, 1; 18, 5; IV. 9, 1.

třináctiletém a osmidenním panování zabit.³⁾ O tom, jak on císařství ohyzdil, jak Nymfidiovi a Tigelinovi, nejnešlechetnějším lidem a nejnehodnějším ze všech svobodníků, správu věcí obecných poručil, jak úklady jejich podjat a ode vši své životní stráže opuštěn jsa,

Žena galilejská nese vodu z cisterny.

³⁾ 9. června r. 68 po Kr.

⁴⁾ Nymfidius a Tigelinus, Neronovi propuštěnci (bývalí otroci na svobodu propuštění), kteří lstivým a úskočným jednáním a nadřozáváním Neronovi v jeho nešlechetnostech získali si u něho neobyčejné obluby, již pak využivše, největší nešlechetnosti, jaké jen kdy pod sluncem spáchány, v Římě i na jiných místech římské říše páchali.

se čtyřmi sobě věrnými propuštěnci na podměstí utekl a tam sebe zabil; jak po nedrahném čase ty, kteří ho byli s císařství svrhli, pokuta zastihla; jak válka v Galii přestala; jak Galba, byv ustanoven císařem, do Říma z Hispanie přitáhl; jak od vojska ze zbabělosti obviněn jsa, v prostřed náměstí v Římě úkladně zabit; jak Otho za císaře vyhlášen jest; jak vojíny své proti vojsku Vitteliovu veda, odklizen byl;⁵⁾ jaký byl odpor proti Vitteliovi a jaká válka při kapitoliu; jak Antonius Primus a Mucianus Vittelia a germánské legie porazivše,⁶⁾ válku měšťanskou ukončili; o těch všech věcech obšírněji vypravovati pomímím, nyní na bíledni jsou a od mnohých Řeků a Latinů často sepsány byly. Jenom pro spojitost věci a nepřetržitost vyprávění stručně toho se dotýkám. — Vespasian po dobrém uvážení rozhodl se tažení na Jerusalem pro ten čas ještě odložití a vyčkati, až jak věci v Římě se utváří, komu císařství po Neronovi se dostane. Zvěděv pak brzy na to, že císařem povolán Galba a že týž také již vlády se ujal, umínil si, že zůstane v klidu a prozatím ničeho podnikati nebude, dokud se mu od nového císaře příslušných rozkazů nedostane. Poslal tedy k němu syna svého Tita, by mu vzdal hold jménem jeho a zároveň aby od něj přijal rozkazů v záležitosti války se Židy. Za tímž účelem i král Agrippa do Říma se vypravil a k Titovi se připojiv, oba na cestu do Říma se vydali. Právě když oni na válečných lodích kolem Achaje⁷⁾ (bylo to v zimě) se plavili, Galba zabit; jenom sedm měsíců a sedm dní panoval. Po něm ujal se císařství Otho, zmocniv se vlády nikoliv bez násilí. Agrippu proměna ta nikterak nezarazila a jakoby ničeho nebylo se stalo, v plavbě do Říma pokračovati si umínil. Titus však jakoby vnuknutím Božím od další plavby upustil, z Achaje do Syrie se vrátil a rychle odtud do Caesaree

⁵⁾ 16. dubna r. 69 po Kr.

⁶⁾ V prosinci r. 69 po Kr.

⁷⁾ **Achaja**, původně nejsevernější část Peloponnesu u Isthumu, od Sikonu až k mysu Araxu, se dvanácti městy, z nichž hlavním bylo Aegium. Když Římané celého Řecka dobyli a je ve dvě provincie Macedonii a Achaji rozdělili, obsahovala tato Helladu a Pelopones. Z prvu provincia senatoria a spravována prokonsulem senátu; za Tiberia provincia imperialia pod prokuratory. Claudius vrátil ji opět senátu, proto správci Achaje za dob sv. Pavla zase prokonsulové (Skut. ap. VIII. 12 a XIX. 21 Sv. Pavel k Řím. XV. 26, II. ke Korint. XI. 10 a I. k Tes. I. 8.) Srovn. I. 26, 4 a III. 1, 3.

k otci se vypravil. Podav Vespasianovi zpráv o nových událostech v Římě, radili se, jsouce na rozpacích, co za těchto neustálených poměrů v Římě jim činiti, zda válku ukončiti, či ještě vyčkati prospěšno. Po všestranném uvážení dospěl Vespasian k názoru, že v této pro vlast tak nepříznivé a nebezpečné době daleko prospěšnějším starati se více o vlast svou vlastní, než vésti válku s cizinci a proto od pojatého již úmyslu zmocniti se posledního již útulku Židů, jejich hlavního města, upustil a dobývání jeho ještě odložil.

3. V Jerusalemě zatím opět nová bouře vznikla. Šimon, syn Giorův z Gerasy, muž mladý, jenž co do prohnanosti, lstivosti a úskočnosti Janu z Gišaly, který nyní v hlavním městě všemožné násilnosti páchal, sice se nevyrovnal, za to však udatností a smělostí daleko nad něj vynikal, byl správcem krajiny Akrabatenské. Pro neshody s veleknězem Ananem, byv z úřadu svého vyhnán, utekl se na hrad Masadu a k loupežníkům tam usazeným se přidal. Tito z počátku neměli k němu valné důvěry a dovolili mu toliko v dolejších místnostech hradu s ženami, jež s sebou přivedl, se usaditi; do místností hořejších, jež oni obývali, mu vstupu nedovolili. Posléze však, když seznali, že stejných s nimi vlastností si osvojil, že si ve zbůjnictví a loupežích libuje zrovna tak jako oni, pojali k němu důvěry a brali jej s sebou na loupeže a tak spolu s nimi krajinu v okolí Masady hubil. Prosté vycházky na obyčejné loupeže nebyly mu však valně po chuti, jeho bojovný, smělý duch jej k větším a smělejším podnikům nabádal. I přemlouval tedy lotříky Masadské k nějaké větší loupežné výpravě. Tito však zdráhali se k úmyslům jeho se připojiti a bezpečný hrad Masadu příliš si oblíbivše, rozpakovali se dále od hradu se vzdáliti, aby snad překvapeni a přesilou k útěku donuceni byvše, nepadli do rukou pronásledovatelům, když by pro vzdálenost dosti rychle hradu nedostihli, který jim úplného bezpečí skýtal. Mezi tím zemřel Ananus, o čemž dověděv se Šimon, pln touhy po nadvládě a činech odvážných, Masadu opustil a odebral se do hor, kde otrokům svobodu a svobodným všelijakých výhod slibuje, množství dobrodruhů a nešlechtníků k sobě shromáždil.

4. Takto brzy, maje kolem sebe silnou tlupu loupežnickou, postavil se jí v čelo, vsi a menší městečka při horách napadaje,

loupil a drancoval, vše, co uloupil, odnášeje a do bezpečí uschovává. Ježto lup z pravidla se mu vydařil, nabyl brzy veliké vážnosti nejen u své tlupy, ale i u všech nešlechtníků, kteří dověděvše se o jeho šťastných výpravách, po společnosti s ním zatoužili. Den co den hlásily se u něj nové zástupy chátry, žádající přijatu býti do jeho tlupy, která za krátko tak sesílila, že již ani dost málo se nerozpakoval i na roviny se pustiti. Již i větším městům stal se nebezpečným a mnozí z velmožů jednak z touhy po moci a obohacení se, jednak po dobrodružných činech bažíce, k němu se přidali, čehož ovšem později těžce odpykali. Nebyla to pak již pouze tlupa obyčejných loupežníků pod svým náčelníkem, ale statná družina, již on jakoby králem jejím byl, velel. Výpady podnikal podkrajím Akrabatským až do větší Idumee. Městečko Nain^{a)} zdí ohradil a z něho pevnost pro svoji bezpečnost zřídil. V nesnadno přístupné rokli, jejíž jméno Fáran, našel mnohé sluje, jež rozšířil a pečlivě upravil, načež jich za bezpečná skladiště a komory k uschování lupu a kořisti používal. Některé z nich také za skryše a obydlí sobě oddaných lotříků upravil. Loupežnická jeho tlupa již zcela po způsobu silného vojenského oddílu uspořádána byla a bylo již zřejmo, že jsou to předchozí cvičení a přípravy na Jerusalem strojené.

5. Zelotové s netajenými obavami pohlíželi na denně víc a víc se vzrůstající moc Šimona a vycítovali velmi dobře, že jim z toho jednou hodně citelná škoda vzejíti může. Chtíce tedy předejítí možnému tajnému přepadení a zároveň zarazití vzrůst další moci muže jim nepohodlného, ne-li nebezpečného, v počtu velikém proti němu vytáhli. Šimon však, zvěděv včas o jejich výpadu, se silným oddílem ihned proti nim taktéž vytrhnul. Na pochodě svém z nenadání na ně naraziv, ihned v prudké bitvě s nimi se utkal a po nedlouho trvajícím zápasu je přemohl. Mnohé z nich zbil, množství těžce zranil, zbytek pak opět do města zahnal. Ježto však ve svoji moc ještě plně nedůvěřoval, ještě téže noci zase odtáhnul, o útok na město se nepokusiv. Chtělť prve Idumei si podmaniti, aby tak svoji moc ještě více sesílil. Vytáhnuv tedy s dvaceti tisíci dobře ozbrojených, z většího dílu mladých odvážlivců, do Idumee vpadnul.

^{a)} Nain, městečko v jihovýchodní krajině jordané; od Naim, o němž v Písmě sv. řeč, odlišné.

Knížata Idumejská v největším spěchu téměř pětadvacet tisíc bojovných Idumejčanů shromáždivše a zbytek k obraně proti možnému výpadu Sikariů z Masady do území jejich doma zanechavše, Šimona na pomezí očekávali. Ten srazil se zde s nimi, po celodenním houževnatém boji ani nad nimi nezvítězil, ani od nich přemožen nebyl. Bitva zůstala nerozhodnutou; on se svými do Naim se vrátil, Idumejští pak domů odešli. Po nedrahném čase však

Dívka palestýnská ze Zajordání.

Šimon, sebrav ještě větší počet ozbrojenců, do Idumee přitáhl a utábořiv se v městečku Tekua zvaném, do nedalekého odtud hradu Herodia^{o)} poslal Eleazara, jednoho z důvěrníků svých, aby tam o

^{o)} Herodium, silná pevnost, šedesát honů (11.1 km) od Jerusalema vzdálená, na pomezí arabském. Původně bylo to město s nádhernými

poddání se hradu toho jednal. Posádka hradní nevědouc z prvu, proč vlastně do hradu přichází, blahovolně jej přijala; jakmile se však jenom zmínil o poddání se hradu, ani domluviti ho nenechajíce, s dobytými meči na něho se sáпали. On pak v úzkostech ani nevěda, kudy by útekem se spasiti mohl, přímo na okraj zdi vyběhnuv, z ní do příkopu skočil a pádem těžká zranění utrpěv, ihned skončil. Idumejští z opatrnosti zdrželi se jakéhokoliv ukvapení, obávajíce se moci Šimonovy a dříve než k boji s ním se postavili, chtěli zjistiti počet jeho ozbrojenců a sílu válečné jeho moci.

6. Jakub, jeden z vůdců jejich, zamýšleje zradu, dobrovolně se jim nabídnul, že sílu a moc nepřátel vyšetří. Obdržev k tomu zmocnění od ostatních předáků Idumejských, odešel z Alura,¹⁰⁾ kde shromážděno bylo vojsko Idumejských, a k Šimonovi pospíšil. Ten přijav jej a příčinu jeho příchodu vyzvědév, vlídně s ním jednal. Jakub ihned s ním smlouvu o zradě vlasti své učinil. Šimon zavázal se mu přísahou, že jej vždy ve cti udržovati bude. Jakub pak dále Šimonovi přislíbil, že co nejvíce se přičiní, aby veškerá Idumea, pokud možno, bez boje se mu podrobila. Když byli zradu dojednali, Šimon Jakuba výborně pohostil a mnohých znamenitostí mu nasliboval. Když pak Jakub ku svým se vrátil, nejprve vojsko Šimonovo mnohem četnějším a silnějším než skutečně bylo vyličoval. Knížatům a později i zástupcům lidu, jako by s nimi nejuprímněji smýšlel, radil, aby se Šimonovi bez bitvy poddali, že škoda marně krve prolévati, an Šimonově moci odolati zhola nemožno. Takto v Idumejských strach před bitvou rozšiřuje a lid ku poddání se nabádaje, zároveň tajně posly k Šimonovi vyslal, aby do Idumee vtrhnul, slibuje mu opětně, že on Idumejské rozežene, což se i stalo; neboť když na jeho výzvu Šimon do Idumee vytrhnul a vojsko jeho již se blížilo, on nejprve na koně vsednuv, s oddílem jemu svěřeným utekl. To viděvše ostatní, plni strachu, dříve než k bitvě došlo, z řad válečných se rozprchše, domů utekli.

7. Čeho Šimon ani se nenadál, stalo se. Bez boje, aniž by kapky krve bylo prolito, dostal se do Idumee a ihned přímo do Hebron táhl, na nějž náhlý útok podniknuv, hned po prvním na něj udeření paláci Herodem Velikým založené, jež Herodes brzy silně opevnil a vystavěv při něm pevný hrad, je téměř nedobytným učinil; dnes Džebel el Freidis nebo Ferdis (po česku »hora menšího ráje«) zvané.

¹⁰⁾ Alurus, městečko v Idumei; poloha jeho dnes neznáma.

se ho zmocnil. Zde ohromné množství všeho možného, hlavně však obilí a jiných potravin naleznuv, vše, co pod ruce jemu přišlo, pobral. Obyvatelé Hebronští praví, že Hebron netoliko nad města té země, ale také nad Memphis Egyptský¹¹⁾ starší jest, anof dva tisíce a tři sta let stojí. V něm prý již Abraham, praotec Židů, bydlel, když Mesopotamii opustiv, v krajině té se usadil a jeho potomci odtud prý do Egypta se odebrali. Památky po nich z výborného mramoru, nákladně zpracované, doposud v městě tam se nacházejí. Šest honů od města stojí veliký Terebnit,¹²⁾ jenž prý od stvoření světa trvá. — Odtud Šimon všecku Idumei projížděl, vsi i města vesměs vypaloval a veškeru krajinu pustošil. Jako když mraky kobylek lesy napadnou a veškeré stromy do hola ožerou, tak vyhlížela krajina, kudy Šimon se svým vojskem protáhnul. Co ohněm nespálili, to rozkopali, co na polích rostlo a nedalo se sebrati a upotřebiti, rozšlapali a co za píci pro dobytek se hodilo, vypásli. Země, obděláná

¹¹⁾ Memphis, prastaré město v Deltě egyptské, založené dle pověsti od Epapha, syna Zea z Jo v Egyptě zrozeného, který je po své manželce Memphis, dcery Nilu (dle jiných dcery Uchorea a manželky Nilu), Memphis pojmenoval. Leželo původně na pravém, později na levém břehu řeky Nilu. Bývalé sídlo králů egyptských a středisko všeho obchodu egyptského. Když podmanili si Egypt Arabové, založili si na jiném místě hlavní město a Memphis od toho času pomalu zanikalo. Ve dvanáctém století ještě se připomíná, pak ale zaniklo docela. Dnes nachází se z něho pouze nepatrné zbytky na západní straně Nilu, něco více než 1 geogr. míli jižně od Starého Kaira. Tam, kde druhdy pyšnilo se hlavní město Egypta Memphis, dnes skromně krčí se nepatrná ves Memf (Myt—Rahyneh).

¹²⁾ Ohromný strom »dub Abrahamův« zvaný. O něm udržuje se podání, že to týž strom, poblíž něhož měl Abraham svůj stan, když se zdržoval v Mambre a pod nímž Hospodina se dvěma anděly hostil a kdež mu od Něho narození Isaka oznámeno bylo. Dub ten po všechny věky udržován byl od patriarchů v úctě veliké. Také staří spisovatelé křesťanští nám o něm vypravují. Za časů Konstantinových putovali k němu nejen křesťané a Židé, ale i pohané. Místo, na němž prastarý tento strom dosud stojí, náleží nyní Řekům. Kmen tohoto opravdového veterána mezi stromy měří 7 metrů v objemu; větve jeho listím jenom spoře obrostlé do daleka se rozprostírají a aby stářím a tíží svou se nezlámaly, jsou na místech vhodných silnými podpěry podepřeny. Strom ten náleží k druhu *Quercus ilex* (L.), jenž má listí vždy zelené, pilovité, nahoře lesklé, dole šedoplstnaté. Novější badatelé tvrdí, že místo zjevení Hospodinova není tu, nýbrž v Ramath el Chalil.

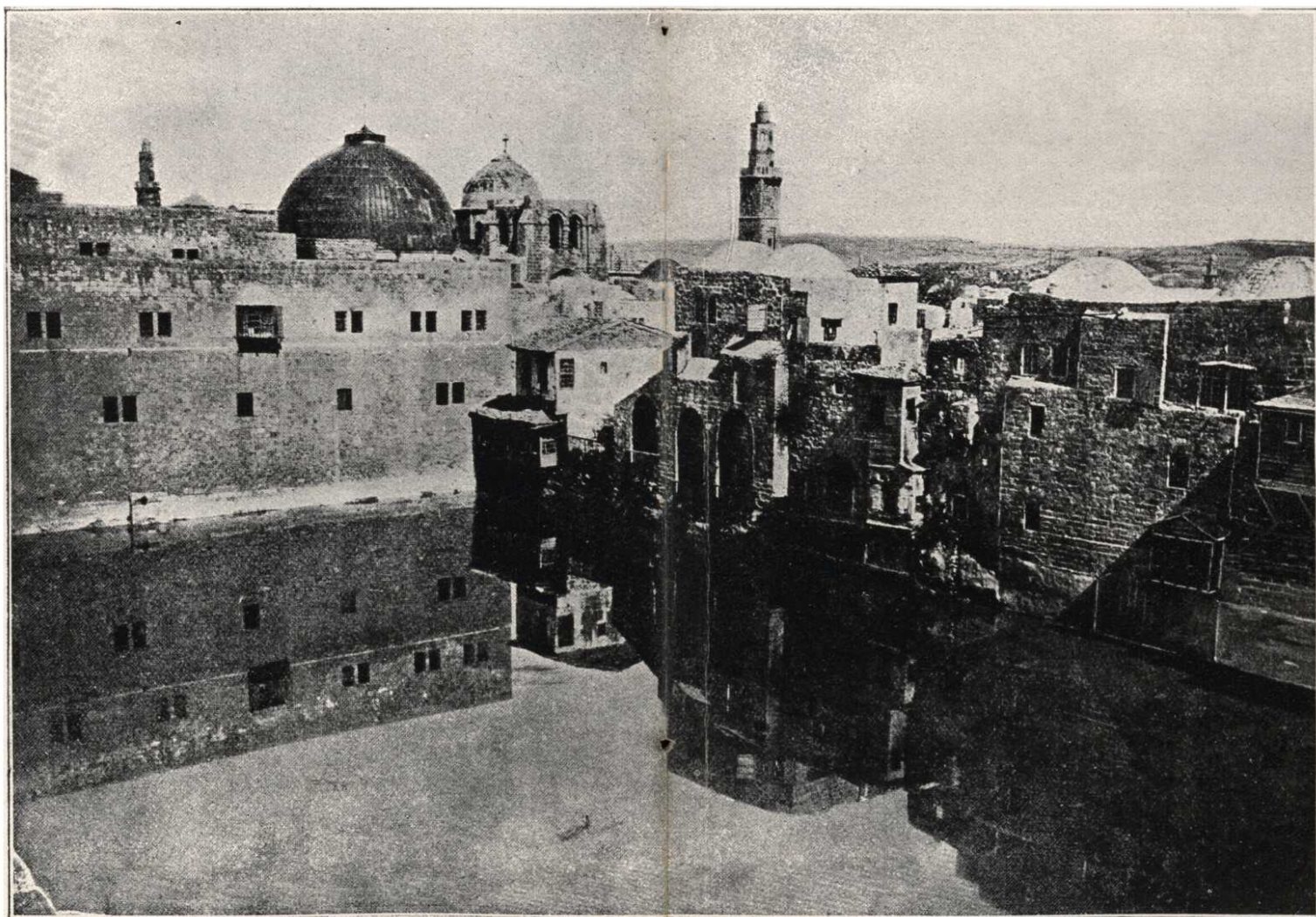
tak od nich udupána, že byla tvrdší země neplodné. Slovem, kudy prošli, kraj rázem k nepoznání změněn.

8. To Zeloty opět náramně popudilo. Těžce nesli stále vzrůstající moc Šimonovu, než otevřenou válkou s ním se utkati přece neměli odvahy; pomýšleli tedy, kterak by nějakým úskokem Šimona neškodným učinili. Příležitost toho zkusiti brzy se jim naskytla. V jedné úžlabině nastavili zálohy a když manželka Šimonova tudy se brala, ji zaskočili a s několika z družiny její chytili a pryč odvěkli. Potom jakoby samého Šimona byli zajali, s jásáním velikým do města ji dovedli, domnívajíce se, že Šimon, jakmile se o tom doví, ihned zbroj odloží a za vydání manželky prositi bude, přičemž oni výhodné pro ně podmínky budou moci stanoviti a tak Šimona si zavážou a neškodným učiní. On však zvěděv to, nikoliv lítostí, ale hněvem hrozným uchvácen, ke zdem Jerusalemským přitrhnuv, jako zvěř raněná, která na toho, kdo ji ranil, vrhnouti se nemůže, na všech, kdož do rukou jeho se dostali, zlost svou vyléval. Kdokoliv, ať pro zeleninu nebo pro dřevo, neb cokoliv jiného z brány městské vycházel, bezbranní i staří, ty on schytav, trýznil a vztekem se neznaje, po mnohých mukách zabíjel. V rozlícenosti své sotva se zdržoval, že mrtvol jejich nekousal. Mnohým uťal ruce a pouštěl je do města, chtěje tak Zeloty přestrašiti a lid proti provinilcům vzbouřiti. Přísně jim přikázal, aby ve městě oznámili, že přísahá Šimon skrze Boha, kterýž všecky věci vidí, že nenavrátí-li mu rychle manželky jeho, prolomiv zeď, se všemi, kteříž v městě jsou, zrovna tak naloží, žádnému věku neodpustí, aniž nevinných od vinných oddělovati bude. Výhrůžek těch netoliko lid, ale také Zelotové se zastrašili a ženu Šimonovi poslali. On pak poněkud ukrocen jsa, od dalších ukrutenství a krveprolévání ustal.

9. Ale nejenom v Judsku, nýbrž i v Italii v té době rozbroje a válka měšťanská řádily. Po smrti Galbově, který uprostřed náměstí v Římě úkladně zavražděn byl, stal se císařem Otho; musel však s Vitelliem, po trůně císařském bažícím, jež legie germanské silně podporovaly, o trůn bojovati. U Bedriaku v Galii¹³⁾ svedena bitva s Valentem a Caecinou, vůdci Vitelliiovými. Prvního dne zvítězil Otho, druhý den Vitellius pole válečné opanoval. Po strašném

¹³⁾ B e d r i a k, město v Galii (nynější severní Italii), východně od Cremony; dnes Caneto.

RYBNÍK EZECHIELŮV V JERUSALEMĚ.

vraždění Otho v Bruxelu¹⁴⁾ o porážce své uslyšev, sebevraždou života se zbavil, pouze tři měsíce a dva dny na trůně císařském se udržev. Vojsko jeho po té k vůdcům Vitelliovým přešlo a Vitellius nyní s celou svou mocí do Říma se bral. Mezitím Vespasian pátého dne měsíce daisia¹⁵⁾ z Caesaree se hnuv, do míst v Judsku, jež dosud podmaněny nebyly, táhnul. Vystoupiv nejprve na pohoří, dvě toparchie Gofnickou a Akrabatenskou si podmanil; potom městeček Bethel¹⁶⁾ a Efraim¹⁷⁾ se zmocniv a tam posádky zanechav, až k Jerusalemu postupoval. Mnoho Židů, do rukou mu upadších, pozabíjel, mnohé zajal. Zatím Cerealis, jeden z vůdců jeho, s oddílem jízdy i vojska pěšího Idumei hořejší hubil a městečko Kafetru¹⁸⁾ útokem vzav, ohněm zničil. Odtud přitrhnuv ku Kafarabiu,¹⁹⁾ také tohoto zmocniti se hleděl. Zde však nešlo to tak snadně, an městečko velmi pevnou zdí bylo ohraženo. Když již zmocňovala se ho obava, že bude nucen déle se tu pozdržeti, měšťané nenadále sami mu brány otevřeli a pokořice se před ním, jemu se poddali. Cerealis na to do Hebronu, onoho města starého, které, jak jsem již pověděl, na horách proti Jerusalemu leží, odtáhl. Nyní, když již od Římanů mimo hradů Masady, Herodia a Machéruntu, v nichž ještě hordy loupežníků sídla svá měly, všecko bylo podmaněno, veškeren zřetel Římanů k Jerusalemu cílil.

10. Šimon manželku svou od Zelotův vybaviv, do spustošené Idumee se navrátil. Po všech končinách Idumejských hrozně řádil,

¹⁴⁾ Brixelum, město v Galii, na pravém břehu Pádu (Po), nyní Bresello nebo Brescello v nynějším Lombardsku.

¹⁵⁾ Daisios = červen.

¹⁶⁾ Bethel, městečko v Judsku, o němž v Písmě sv. často zmínka (sen Jakobův o žebří, dosahujícím až k nebi, roztrhání pacholat, proroku Eliseovi se posmívajících, medvědy a j.); dnešní Beitin.

¹⁷⁾ Efraim, Efrem, městečko v Judsku; dnešní Et-Taijibeh.

¹⁸⁾ Kaphetra, městečko v Idumei; poloha jeho nyní neznáma.

¹⁹⁾ Kapharabis, městečko v Idumei; dnes v ssutinách.

* * *

Rybník Ezechielův v Jerusalemě. Nedaleko brány Jaifské v nynější čtvrti křesťanské jest tato vodní nádrž, již křesťané zovou rybníkem krále Ezechiáše, Arabové pak Birket Chammam el Betrak, t. j. rybník koupele patriarchů. Jest to zbytek velkolepých vodovodů, jimiž byl Jerusalemi vodou zásobován. Jest 72 m dlouhý a 43 m široký; z části ve skále vytesán, z části pak z ohromných balvanů vystaven.

Idumejany, kdekoliv se s nimi střetnul, pozabíjel a ti, jimž podařilo se rukou jeho uniknouti, do Jerusalema utekli. Posléze sám před Jerusalem přitáhl, opět město sevřel a veškeren lid, jež na policii při práci postihl, povraždil. Jerusalemtí pro násilnosti jeho více strachu měli z něho nežli z Římanů; Zelotové uvnitř města však v ukrutnostech obojí předstihovali. Vojsko galilejské, jemuž Jan z Gišaly velel, od Zelotův taktéž ničím se nelíšilo; drzost bezmezná a ukrutnost nebyla menší u nich než u Zelotů. Oni dopomohli Janovi k vládě a Jan zase v odměnu za to jim všecko, co chtěli, dovolil. Nenasytná byla jejich loupežectvost; ustavičně slídili po domech zámožnějších osob, na co přišli, to uloupili, a kdo by se byl odvážil jim v tom překážeti, toho zabili. Muže vražditi a ženám příkoří činiti, bylo jim kratochvílí. Loupeže s krví šírali, v chlípnosti své žádné ženy, ať mladou nebo starší, již napadli, neušetřili. Z přenáramné bujnosti vlasy po způsobu ženském si přičesávajíce, do ženského roucha se oblékali, mastmi vonnými se mazali a pro okrasu oči si líčili. Netoliko pak co do okrasy, ale také jinak ženám se přizpůsobovali a z bezmezné chlípnosti rozkoše bezbožné vymýšleli; sloyem, v městě jako v hampejzu nějakém obcovali, sodomství se oddávajíce a neřest na neřest hromadíce. Po žensku sobě obličej spravujíce, v pravicích meč nosili a rozkošnými tanci se bavíce, nenadále k útokům se vrhali a ze sukní barvy šarlatové meče tasíce, každého na potkání zabíjeli. Kdo smrtící rukou zbůjců Janových vyhnouti se chtěje, utekl, Šimonovi, ukrutníku ještě většímu, do rukou padl a kdo vraždě domácího tyrana ušel, v rukou zuřivců před branami zahynul. Veškery průchody k Římanům zamezeny byly a odevšad kynula jenom smrt.

11. Nyní však i nad Janem počaly se stahovati hrozivé mraky; vlastní jeho vojsko proti němu počalo brojiti. Veškeří Idumeané v řadách jeho vojska sloužící, jednak že záviděli mu jeho moc, k níž se lstivostí a úskočností svojí vyšplhal, jednak pro ukrutnost jeho proti němu se vzbouřili. Nevraživost jejich na Zeloty se stupňovala, až došlo k potyčkám a posléze i k boji mezi nimi. Svedše s nimi bitvu, mnohé z nich pobili, ostatní pak do dvora královského paláce od Graphty, příbuzné krále Adiabenského Izaty,²⁰⁾ vystaveného,²¹⁾

²⁰⁾ Izates, král Adiabenský, syn krále Monozaba; matka jeho slula Helena.

²¹⁾ Viz Spiess, Jerusalem des Josephus str. 44.

vehnali. Idumejští se za nimi vedrali a odtud je vytlačili. Vyhnání odtud Zelotové utekli do chrámu. Idumejští ustali od pronásledování jich a vrhli se do paláce, jež v tom čase Jan obýval a sháněli se po pokladech, Janem v Jerusalemě uschovaných. Jan totiž, když v Jerusalemě moci, po níž bažil, dosáhl, palác tento za obydlí si zvolil a zde veškery loupeže, jichž se kde zmocnil, ukládal. Zatím Zelotové po městě rozptýlení, k těm, co do chrámu utekli, se seběhše, k boji se připravili, a Jan, který také již sem se byl dostal, v čelo se jim postaviv, proti lidu a Idumejčanům vytrhnouti se strojí. Tito, jsouce množstvím silnější, nedělali si prázdných starostí z nastávajícího boje s nimi; obávali se však, že Zelotové ze zoufalství v noci z nenadání vytrhnouti, lid povraždit a město zapáliti mohou. Tedy sešedše se a velekněží povolavše, radili se, kterak před nenadálým útokem jejich se zabezpečiti. Neboť, chtěje se zbaviti Jana, rozhodli se přijmouti Šimona: tyrana jednoho tyrana druhým a to ještě mnohem horším nahraditi. A při tom zůstalo. Poslali velekněze Mathiáše k Šimonovi, jehož se tak často a tak hrozně strachovali, s prosbou, aby k nim do města vešel. K prosbě té připojili se také lidé, kteří před Zeloty z Jerusalema utekli, domů a statků svých tu zanechavše, a nyní toužili opět pod střechy domů svých se dostat. Šimon hrdě a pánovitě prosbu velekněze vyslyšev, ochotně přivólil a slíbiv, že město od Zelotů očistí, do města táhl. Lid v slepé důvěře v něho, jej co spásu a záchranu města radostně vítal. Ale sotva že se svým vojskem ve městě se octnul, ukázalo se, že slib jeho byla holá fráse a že na prvním místě u něj uskutečnění jeho snahy, strhnouti na sebe veškeru nadvládu. Nyní, dostav se do Jerusalema, dosáhl toho a octnul se tak u dávno touženého cíle. A již také Jerusalemsští pocítili následků své neprozřetelnosti, již se dopustili tím, že Šimona do města povolali; on sotva že ve městě se octnul, lid, který jej ku pomoci povolal, stejně jako ty, proti nimž povolán byl, trýznil, loupil a vraždil, žádného rozdílu nečině.

12. Takto Šimon léta třetího války, měsíce Xanthika,²²⁾ v Jerusalemě vládu zahájil. Jan se svojí rotou Zelotů seznavše, že jim východ z chrámu uzavřen a že ve městě všecko ztratili,²³⁾ vy-

²²⁾ Xantikos = duben.

²³⁾ Šimon a jeho horda totiž nevěděli o ničem nutnějším a pilnějším, než co nejdříve uchvátiti vše, co Jan a Zelotové po všechny dny řádění

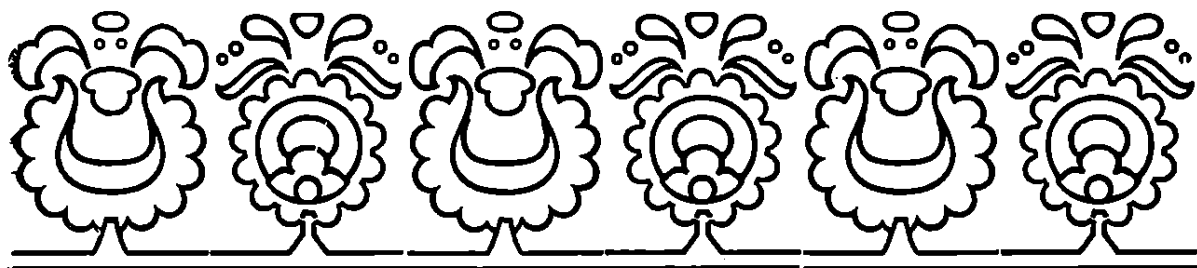
cítily, že s hrůzovládou svou octli se u konce a že co nevidět velmi špatně to s nimi skončí. Šimon za pomoci lidu na chrám udeřil, oně však na síňcích a na cimbuří stojíce, tak vydatně se bránili, že mnozí se strany Šimonovy padli, mnozí těžce ranění museli býti odnešeni, ježto Zelotové se zhora lehce a najisto šípy své vystřelovali. Výhodného stanoviště svého ještě důmyslně zlepšili; zhotovili na rychlo čtyry veliké věže, aby s větší výše stříletí mohli. Jednu z nich postavili k úhlu severovýchodnímu, druhou nad Xystem,²⁴⁾ třetí na jiném úhlu proti městu dolejšímu; poslední věž na vrchu nad pokladnicemi²⁵⁾ umístili, tam, kde jeden z kněží, podle starodávného obyčeje večer počátek, na druhý večer pak konec dne sedmého troubou oznamoval; prvnějším ohlašuje, kdy odpočívati, druhým, kdy pracovati náleží. Po věžích rozestavili katapult, praků a metadel a nejlepší střelce a prakovníky tam postavili. Nyní Šimon od útoků upouštěl, anof též mnozí z jeho vojnů zemdleli. Dokud měl větší množství lidu, sice udatně se držel, ale střely ze strojů, dále donášející, jemu množství bojovníků zhubily.

jejich v Jerusalemě naloupili a ve svých skrýších poschovávali; ostatní, mimo loupež a drancování domů, bylo jim věci vedlejší.

²⁴⁾ X y s t u s, nádherné síně, galerie v severním rohu druhé zdi městské v Jerusalemě, kde se sněmy konávaly, na severovýchod Sionu, proti jihozápadní straně chrámu a hory Moria, jež se Xystem byla mostem spojena.

²⁵⁾ Vedlejší budova chrámu k uschování bohoslužebných oděvů a nádobí sloužící; totéž co u křesťanských chrámů sakristie.

X.

Vojsko římské v Judsku a Egyptě prohlásilo Vespasiana za císaře. Vespasian Josepha okovů zbavil.

1. Toho času na Řím další a ještě krutější nehody zalehly. Z Germanie přitáhl Vitellius s vojskem a nesmírným množstvím lidí. Nemoha se vtěsnati v obydlích pro vojsko vykázaných, celé město v jediný vojenský tábor proměnil a veškeré domy oděnci přeplnil. Tito s úžasem bohatství římské shlédnuvše, leskem zlata a stříbra, jež tu viděli, oslněni, ztěž se zdrželi, aby do loupeží se nepustili a zbraňujících jim toho, neodklízeli. Tak bylo v Itálii.

2. Vespasian podkrají Jerusalemské zpustošiv, do Caesaree se navrátil. Tam uslyšel o bouřích v Římě a tam také došla jej zvěst, že Vitellius císařem. Ačkoliv stejně dobře poslouchati jako rozkazovati dovedl, přece zpráva ta k hněvu jej popudila a pohrdal pánem, jenž jako vzteklivec císařství uprázdňené uchvátil. V bolesti své nemohl svízele toho snést, a velmi těžce nesl, že má se zaneprazdňovati vnějšími válkami, anať vlasti, vnitřními nehodami zmítané, záhuba hrozí. Ale ač hněvem ku pomstě puzen, přece uváživ nesmírnou vzdálenost od Říma, od cesty ještě se zdržel. Byl právě zimní čas, nepříznivý k plavbě po moři a tu než by se do Itálie dostal, osud mnoho by mohl změnit. Myšlenka tato k ukročení nevole jeho nejvíce přičinila.

3. Leč i ostatní vojevůdcové, důstojníci a vojsko scházeli se v porady a v rozmluvách důvěrných o změnách na trůně se radili a hněvivě křičíce reptali proti vojsku, jež v Římě hýřice a ani pověsti o válce snést nemohouce, dle libosti své s vládou poroučejí a podle prospěchu svého císaře ustanovují. My pak — pravili

— tolik trudů přestávše, pod přilbami ošedivěvše, jiným moci té popouštíme, ač máme při sobě muže vlády daleko hodnějšího. Jakou kdy spravedlivější odplatou za jeho dobromyslnost k nám se mu propůjčíme, jestliže této vhodné doby prunedbáme? Tím spravedlivějším jest, aby Vespasian byl císařem a nikoliv Vitellius, čím výše my stojíme nad těmi, kdož Vitellia vyvolili. Což snad jsme menší války provedli, než legie germánské, anebo snad se nevyznáme ve zbroji zrovna tak jako oni, kteří tyrana na trůn odtud přivedli? Ale ani k půtce zajisté nedojde, neboť rada i lid římský nebude na rozpacích, má-li zvoliti ukrutníka místo dobrého vůdce, nebo bezdětk¹⁾ místo otce. Protož, náleží-li vláda zkušenosti věku starého, máme Vespasiana, náleží-li bujarosti jinocha, máme Tita; což z obou věků nejužitečnějšího, toho při obou sledujeme. Nezůstaneme osamělými, ač máme tři legie a vojsko od krále na pomoc poslané; veškeren východ půjde s námi, i ten díl Evropy, jenž se Vitellia neobává. Spojenci pak v Italii, bratr Vespasianův²⁾ a druhý syn jeho.³⁾ Tento lehko mnohé mladé muže na naši stranu přivede, prvnějšímu pak obrana města svěřena jest, což zdaru záměrů našich nemálo prospěje. Naposled pak, budeme-li váhati, zvolí rada za císaře toho, jímž vojínové, ochráncové říše, toliko pohrdati mohou.

4. Takovéto rozhovory vedlo vojsko nejprve v jednotlivých skupinách, potom čteněji se shromáždívše a napomenuvše se ve spolek, Vespasiana císařem prohlásili a jeho prosili, aby říši, nebezpečím zmítanou, zachoval. On sice ode dávna o říši všemožně pečoval, avšak na vládu nepomýšlel; pro slavné činy udatnosti své, hodným vlády býti se prokázal, avšak bezpečnost nižšího, nad nebezpečí slavného života si vážil. Když však on odporoval, vojsko tím více o to stálo; vojáci s meči v ruce ho obstoupivše, smrti mu hrozili, jestliže by nechtěl důstojenství toho přijmouti. Po dlouhém zdráhání, vida nezbytí, prohlášení vojska se podvolil.

5. Když pak Mucianus a jiní vůdcové na něj doléhali, aby se císařství ujal a veškero vojsko křičelo, aby je na nepřátely vedl,

¹⁾ Vitellius nebyl bez dětí, měl syna, jenž však byl ku vládě neschopen; byl blbý. Viz Sueton Vitellius 6.

²⁾ Sabinus.

³⁾ Domitian.

tedy první zřetel obrátil k Alexandrii, věda, že Egypt jest nejdůležitější částí císařství pro dodávání obilí. Zmocniv se tedy krajiny té, doufal Vitellia, kdyby i násilně se zdržeti mnil, brzy svrhnouti, ježto lid vyhladovělý jej nesnese. Hleděl tedy především dvě legie, v Alexandrii dlící, k sobě připojiti. Nahlížel též, že krajina ta v případě nepříznivého osudu, může mu býti bezpečnou záštitou, neboť po suchu nesnadně přístupnou, na moři pak příhodného místa k přistání lodí není. K západu táhnou se bezvodé stepi Libycké,⁴⁾ k jihu hraničí s Ethiopii,⁵⁾ Syenou⁶⁾ a nesplavnými rameny Nilu. Na východě tvoří hranice Rudé moře až k městu Koptu.⁷⁾ Na

⁴⁾ Libya, ve starověku známá část Afriky, jež takto pojmenována po Libyi, dceři Epapha a Memphidy, jež z Possidona stala se matkou Agenorovou a Bellovou, pak celá Afrika vůbec, později však jenom krajiny východně Nilu a Deltu položené nebo pobřeží mezi Egyptem a Syrií. Slula pak také Libya pentapolitana, dle počtu svých hlavních měst: Cyrene, Berenike, Tenchira (Arsinoe), Ptolemais a Apolonia. Více o ní viz I. díl, strana 331.

⁵⁾ Aethiopia, starý název země, jež v hebrejském textu Písem sv. nazývá se Kuš a její obyvatelé Kušim; obšírněji o ní v dílu I., str. 359.

⁶⁾ Syena, jižní pohraniční město egyptské proti Aethiopii, na poloostrově, jež tu tvoří východní břeh Nilu; dnes Assuan. Krajina Syenská bohata na růžově červený granit = syenit.

⁷⁾ Koptos, egyptské město $\frac{1}{4}$ hodiny východně od břehu Nilu vzdálené; dnes Kebti nebo Keft zvané. Koptové, kmen v počtu asi 130 tisíc v Egyptě, Nubii, Abyssinii, Cypru a j., povstali pravděpodobně ze starých Egyptanů; byli při podrobení Egypta Araby již s Peršany, Řeky a Římany smíšení. Jsou hnědé pleti, otlého obličejce, mají tlusté rty, plochá čela, vystouplé lícní kosti, černé oči a černý vlas. Mají svoji vlastní řeč, mluví ale obyčejně arabsky. Pro svoji chytrost, vážnost a vytrvalost běrou si je Turci velice rádi ku všem zaměstnáním, imenovitě za úředníky, výběrčí daně a pod. Jejich zamilované požitky jsou káva, tabák a kořalka. Oděvu ani při spaní neodkládají. Ženy žijí velmi skromně, uzavřeně a jsou pro svoji plodnost vyhlášeny. Před svým prvním slehnutím nesmí vyjíti na veřejnost. Ženy nosí černé, dívky bílé závoje. Dívky již ve svém 10. roce se provdávají, musí však býti pannou. Úmrtí bývá od pozůstalých truchlivě oplakáváno; smutek trvá po celý rok a jest přísně dodržován. Náboženským vyznáním jsou křesťané (koptičtí křesťané), přísluší ku straně monophysitů a mají vlastní obřady. Klerus sestává z patriarchy Alexandrijského, jenž má své sídlo v Kaiře, 9 biskupů, více vyšších kněží (Kamosats), kněží (Kasses), přísluhovačů (Schemmes), předčítatelů (Anagnosten). Patriarchu volí biskupové. Kněží jsou od biskupů vysvěcováni a musí (pouze však jen jedenkrát) býti ženati. Nemají žádných pevných platů a

severní straně táhne se poušť, která až do Syrie dosahuje a moře, tak zvané Egyptské, které tu nijakých zálivů netvoří. Takto Egypt polohou svojí již od přírody výborně chráněn. Vzdálenost mezi Pelusiem⁸⁾ a Syenou dva tisíce honů (370 km) obnáší; od Plinthiny⁹⁾ pak ku Pelusiu tři tisíce šest set honů (666 km) připadá na plavbu. Plavba po Nilu možná až k městu Elephantině,¹⁰⁾ další plavba, jak již řečeno, po Nilu nemožná. Přístav Alexandrijský pro přistání lodí málo je příhodný; má velmi úzký přístup a ježto tu mnohá nebezpečná podmořská skaliska se nachází, není tu možno připraviti se přímo, a musí lodě všelijakými zatáčkami se takřka prodírat, než se ku přístavu dostanou. Po levé straně jest ohražen umělými zděmi, po straně pravé chrání jej ostrov Farus s vysokým majákem, který plavcům na tři sta honů (55·5 km) daleko hladinu mořskou osvětluje, aby v noci na nebezpečná místa nenarazili a pro větší bezpečí raději dále od přístavu zakotviti mohli. Kolem ostrova toho vystavěny jsou veliké hráze, na něž vlny mořské naráží. Je-li nenasnadno lodím vůbec do přístavu veplouti, jest to za příboje přímo nebezpečným. Uvnitř přístav ten v obvodu třiceti honů (5·5 km) jest bezpečným. Toto jest jediné místo, jímž možno do země do-

žijí jen z milodarů a příspěvků příslušníků jejich náboženské obce. Bohoslužbu, jež sestává z čtení mše, zpěvu, kadění a modliteb, odbývají v noci. Přítomní za bohoslužby stojí a podpírají se o berly. Kněz umývá si nohy, lid koupe se ve chrámě. V chrámě, kde jenom místo oltářní posvátným jest (proto Koptové ve chrámě kouřiti, hovořiti, volně přecházeti, ba i spáti mohou), mají sv. relikvie a malby obrazů. Posty (pravidelně v pátek) přísně zachovávají. Při večeři Páně užívají chleba, omočeného ve víně, jdou však před tím ke zpovědi a sice k ušní zpovědi. Mniši a jeptišky žijí velmi přísně osamoceně v klášteřích. Nemají žádného jmění, nepožívají masitých jídel, modlí se a veškery práce s největší pilností vykonávají. O ostatní se nestarají a jsou tudíž velmi neuvědomělí. Proslulým jest klášter sv. Makaria (Wr. u. Lb.).

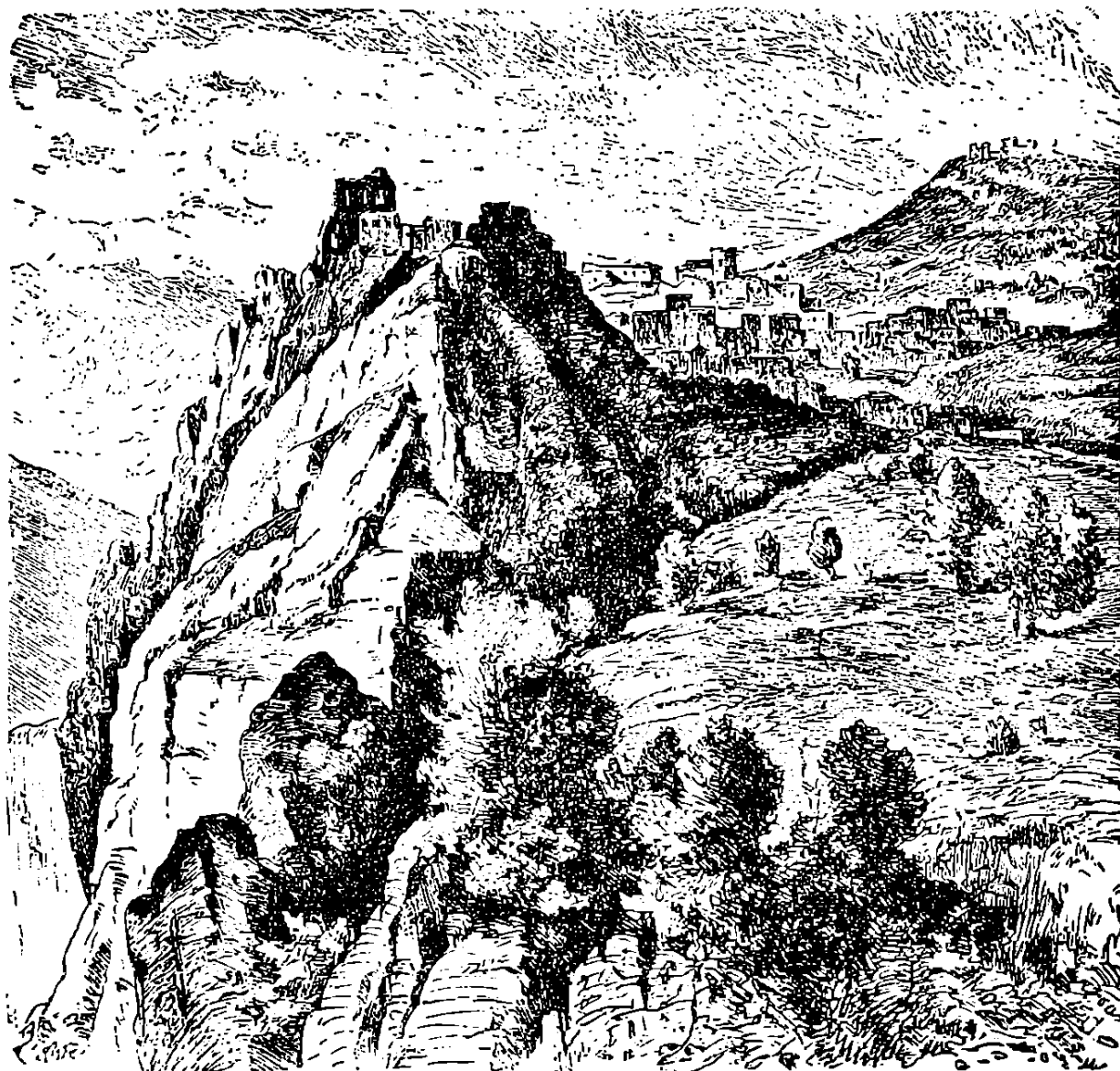
⁸⁾ Pelusium, město v Egyptě na nejvýchodnějším rameni Delty Nilské, uprostřed bařin a močálů položené; klíč do Egypta z Asie. Dnes v sutinách.

⁹⁾ Plinthina, východní pohraniční město dolnoegyptské, poblíž Delty, dle níž pojmenováno Sinus Plinthinetes; nyní Galfa arabská.

¹⁰⁾ Elephantine, město na ostrově Nilském, asi v polovičce málého a posledního Nilského vodopádu; nyní Džefiret el Sag nebo Džefiret Assuan.

praviti, čeho se jí nedostává, a čím vnitrozemí oplývá, zase jenom odtud do celého světa se rozváží.

6. Nedivno tedy, že Vespasian pro upevnění císařství na Egypt bral hlavní zřetel. Vypraviv tedy k Tiberiovi Alexandrovi, vladaři Egyptskému,¹¹⁾ rychlé posly, oznámil mu oddanost svého vojska

Macherunt, pevný hrad v horách Judských, sídlo roty loupežnické.

a prosil jej o součinnost a pomoc, když již těžké to břímě na se vzítí přinucen jest. Alexandr, přečta list Vespasianův, ihned s velikou ochotou vojska i lid jemu přísahou zavázal. Obojí velmi rádi

¹¹⁾ Tiberius Alexandr byl nejprve vladařem v Judsku, pak v Egyptě, za Tita pak nejvyšším velitelem vojska.

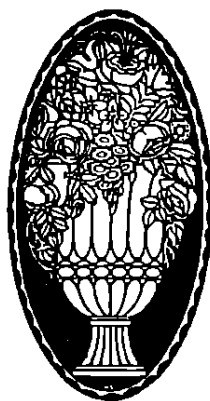
uposlechli; znalí Vespasiana z poslední války a byli tudíž o jeho schopnosti pro trůn císařský úplně přesvědčeni. Alexandr uznání vlády jeho náležitě proved, činil ihned přípravy k důstojnému přijetí nového císaře. Pověst o vyhlášení Vespasiana za císaře po všech východních krajinách nade vše pomyšlení rychleji se rozšířila; nebylo města, aby v něm nebyly pořádány slavnosti a konány oběti na počest nového, tentokráte ode všech oblíbeného císaře. Legie v Mésii¹²⁾ a Panonii,¹³⁾ které krátce před tím proti Vitelliovi se vzbouřily, s tím větší radostí se Vespasianovi zavázaly. Mezi tím Vespasian z Caesaree vytrhnuv, přitáhl do Beryta, kamž za ním mnohá poselství ze Syrie i z jiných krajin se dostavila, aby mu hold dotyčné krajiny složila a věrností se zavázala. Také vladař syrský, Mucianus, přibyl a jemu jménem měst a lidu svého oddanost tlumočil a holdoval.

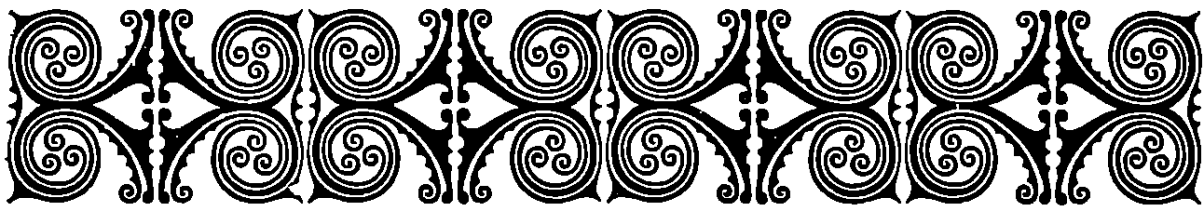
7. Když tedy Vespasianovi vše po jeho přání tak hladce šlo, a veškeré okolnosti byly mu tolik příznivy, připadlo mu na mysl, že nemohlo býti jinak, než že Božská Prozřetelnost sama k tomu působila, aby císařství na se přijal, a že spravedlivý osud nejvyšší správu světové říše na něj uložil. Také mnohé jiné předzvěsti, jež mu brzy tu, brzy onde věstily, že za nedlouho císařem se stane, v mysli jeho oživly, a tu vzpoměl si též na řeč Josephovu, ve které ho při svém zajetí, ještě za života Neronova, císařem nazvatí se odvážil. Nestrpěl tedy déle, aby muž ten ještě v žaláři byl, a povolav Muciana s přátely, a se správci jinými, nejprve o udatenství Josephovu vypravoval; připoměl jak mnoho práce a jakých svízelných Římanům při dobývání Jotapaty způsobil. Potom též proctví jeho, jež tenkrát za pouhou smyšlenku z bázně vplynuvší pokládal, kteréž však jak nyní se ukázalo, Božský mělo původ. Nebylo by poctivým — pravil dále — aby tento služebník Boží,

¹²⁾ *M a e s i e*, *Mesie* nebo *Mysie*, ve starověku krajina jižně Troady v Malé Asii, poříčí Kaiku na západě a Rhyndaku a Mahesta na východě. Více o ní v dílu I., str. 156.

¹³⁾ *P a n o n i a*, římská provincie, jež, jak se za to má, Claudiem utvořena byvši, zabírala v sebe země na pravém břehu Dunaje: jižní část nynějších Dolních Rakous, dolní Uhry, Slavonii, Krajinu, Chorvatsko a část Bosny. Za Ptolemaea byla Panonia již rozdělena ve dvě polovice: Panonia superior s hlavními městy Vindobona a Aemonia (Viedeň a Lublaň) a Panonia inferior s hlavním městem Taurunum (Bělehrad).

který mi císařství předpověděl a návštěví Božského uložení o mne mi sdělil, ještě déle v žaláři byl a nehody válečného zajatce snášel. Přítomní důstojníci vidouce tuto Vespasianovu laskavost, tím více se potěšili, soudíce, že když Vespasian k cizinci tolik jest milostiv, kterak teprve jest se těšiti jim, kteří mu věrně slouží a jaké naděje oni v něj skládati mohou! Titus jsa též přítomen, na slova otcova řekl: „Otče, spravedlivo jest, aby Joseph spolu s řetězy, jimiž svázán jest, také potupy zbaven byl; i bude jakoby nikdy vězněm nebýval, jestliže řetězy neodejmeme, nýbrž odetneme. To děje se obyčejně také vězňům, kteří z bezpráví ve vězení se octli. Vespasian se zálibou s návrhem tím souhlasil. A tu jakýs vojín k Josephu přistoupiv, sekerou řetězy jimiž spoután byl, přefal. Tak Josephus pro svoje proroctví v odměnu od Vespasiana svobodu i veškeru čest obdržel, aby ve věcech příštích věrohodnost jeho ničím ne-utrpěla.

XI.

Vespasian po Vitelliově porážce a smrti do Říma cestu nastupuje a syn jeho Titus táhne před Jerusalem.

1. Vespasian veškerá poselstva přijav a jim odpověděl podle práva a zásluh každému vladařství udělil, načež do Antiochie se odebral. Uvažuje co nyní nejnnutnějším, dospěl k názoru, že obstarání záležitostí v Římě daleko důležitějším, než-li táhnouti do Alexandrie, a to tím více, an v městě tomto naprostý klid a pokoj, v Římě pak bouře, jež Vitellius rozdmýchal. Poslal tedy Muciana se značnou vojenskou mocí do Itálie, svěřiv mu silné oddíly jízdy i vojska pěšího. Mucian ihned do Itálie se vydal, ale ježto právě krutá zima trvala, nechtěl plaviti se po moři, nýbrž Kapadocií a Frygií po suchu vojsko vedl.

2. Mezi tím Antonius Primus s třetí legií z Maesie, kdež byl vladařem, vytáhnul a proti Vitelliovi pospíchal. Vitellius zvěděl o tom rychle proti němu vyslal vojevůdce Caecina se silným vojskem. Vůdci tomuto plně důvěřoval, protože nedlouho před tím na Othonovi skvělého vítězství dobyl. Caecina co nejrychleji z Říma vytáhnul, rychlými pochody proti Antoniovi spěchal a za nedlouho s ním u Cremony v Gallii¹⁾ se setkal. Spatřiv veliké množství nepřátel a výborný jejich pořádek, rozpakoval se bitvu svést a s Antoniem bojem se utkat; odtáhnouti však bez boje považoval za nebezpečné — pomýšlel tedy na zradu. Svolav podřízené sobě důstojníky, radil jim, aby přestoupili k Antoniovi; vysvětloval jim, že moc Vitelliova proti moci Vespasianově jest velice slabá, že

¹⁾ Cremona, město v Itálii na severním (levém) břehu řeky Pádu (Po).

Vitellius toliko titul císaře má, Vespasian pak, že skutečně veškeru moc má v rukou. Je tudíž zcela rozumným, předejít škodám ne-do-zírným a než-li co přemoženci v ruce Vespasiana upadnouti, raději obezřetností nebezpečí odvrátiti. Vespasian i bez nás stačí k opanování všech krajin, Vitellius pak ani se vši byt i nejusilov-nější pomocí se neudrží.

3. Těmito řečmi přemluvil důstojníky, a s celým vojskem přestoupil k Antoniovi. Leč v noci připadl na vojsko jeho strach, že snad Vitellius přece jen se udržel a počali litovati činu, k němuž je Caecina navedl. Vstali tedy, a vytasivše meče, na Caecinu se obořili, a byli by ho jistě usmrtili, kdyby za něho nebyli tribunové (tisícníci) prosili. Zdrželi se tedy přece od vraždy, avšak Caecinu svázavše, co zrádce k Vitelliovi poslati chtěli. Uslyšev o tom Antonius, ihned svoje vojsko povzbudil a na Vitelliovce udeřiti rozkázal. Ti kratičko jen odpírali, pak ale obrátivše se, do Cremony utíkali. Antonius však se svojí jízdou je zaskočil, ústup do města jim zamezil a veliké množství jich před samým městem pobil. Potom s částí svého vojska uprchlíky stíhal, s ostatními pak do města se dobyl a vojsku domy vydrancovati dopustil. Ve městě právě mnoho cizích hostů a kupců dlelo; ti všichni i s lidmi domácími zhy-nuli. Z vojska Vitelliova padlo třicet tisíc a pět set. Antonius ze své legie čtyři tisíce a pět set mužů ztratil. Nyní rozkázav Caecinu rozvázati, poslal ho k Vespasianovi, aby mu podal zpráv o věcech, jež se právě udály. Vespasian Caecinu laskavě přijal a potupu zrady jeho, ctí nenadálou zakryl

4. V Římě zatím Sabinus, bratr Vespasianův, zvědév, že se Antonius blíží, nabyl mysli a shromáždív některé kohorty, jež na hlídky ustanoveny byly, za noci vtrhl na Kapitol a jej opanoval. Na zítří pak mnozí z Římanů k němu se připojili; s nimi i Domitianus, syn bratra jeho,²⁾ na nějž všichni největší naději kladli. Vitellius v největším vzteku proti těm, kteří se Sabinem od něho odpadli, nedbal pranic na nebezpečí mu hrozící, nevšímal si, že vítězíci Antonius s množstvím nadšeného vojska již před Římem takřka na dohoz, ale ve své ukrutnosti po krvi urozenců žízně, vyslal na kapitol množství vojska, jež s sebou přivedl. Krutý rozzuřil se boj, jenž skončil vítězstvím germánského vojska Vitelliova. Domitian

²⁾ Totiž druhý syn Vespasianův, bratr Titův.

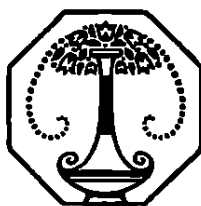
s některými urozenými Římany jako zázrakem unikl, ostatní pak všichni v boji padli. Sabinus do rukou Germánů ještě živ upadnuv, k Vitelliovi doveden a před ním zabit. Vojáci pak poklady, z darů chrámových sestávající, ve chrámě uložené vybravše, Kapitol zapálili. Druhého dne přitáhl Antonius se vším svým vojskem. Vojsko Vitelliovo na něj udeřilo, trojí bitvu ve městě s ním svedše, poraženo zhytnulo. Vitellius mezi tím v paláci svém hodoval a po porážce vojska svého vyšel z paláce, pln jsa vína a požitků sem tam vrávoral, neboť naposled v hojně míře všeho si dopřál. Ihned luzou uchopen, ulicemi města vlečen a nejhoršími nadávkami a hanami potupen, uprostřed města zavražděn, osm měsíců a pět dní císařství spravovav. Kdyby byl déle na živu zůstal, mám za to, že by na jeho labužnictví ani celá říše nepostačila. Mrtvých po bitvě na padesát tisíc napočteno. To stalo se dne třetího, měsíce Apeléa.³⁾ Na zítří Mucianus s vojskem do Říma vešel, vraždám Antoniových vojáků přítrž učinil; neboť ještě tehdy po domech slídíce, Vitelliovy vojáky vyhledávali a je i s mnohými z lidu občanského co stoupence jeho zabíjeli, pro hněv ani jich správně nerozeznávajíce. Na to Mucianus Domitiana za vladaře až do příští otcova prohlásil. Nyní teprv lid strachu zbaven, Vespasianovi co císaři slávu provolával a jeho utvrzení v císařství a Vitelliovo svržení oslavoval.

5. Vespasian právě přibyl do Alexandrie, když radostné tyto zprávy z Říma došly. Ze všech končin světa scházela se sem poselstva, aby mu projevila oddanost a příslušný hold složila. Město to, ač po Římu největší, tak ohromného množství příchozích pojmouti nemohlo; s takovým souhlasem setkala se volba Vespasiana za císaře u všech národů Římanům podrobených. Když tedy vláda jeho upevněna a zachování státu Římského zajištěno, počal opět pomýšleti na dokončení války v Judsku. Sám sice po uplynutí zimy hodlal se odebrati do Říma, poslal tedy do Judska syna svého Tita s vybranými legiemi, aby Jerusalemem vyvrátil a válku židovskou ukončil. Titus po suchu až do Nikopole⁴⁾ od Alexandrie dvacet honů (3·7 km) vzdáleného se dostav, odtud po Nilu až

³⁾ Apeléa = října.

⁴⁾ Nikopolis, město v Egyptě, východně Delty; nyní Kars nebo Kiesera.

Thmuje⁵⁾ v podkrají mendském na válečných lodích se doplavit Pak opět po suchu pochod nastoupil a doraziv k večeru k městečku Tanu,⁶⁾ přenocoval tam. Druhý odpočinek byl již v Herakleu.⁷⁾ Na třetí den dospěv Pelusia, dva dny se tu pozdržel a dne třetího přes ústí Nilu u Pelusia dále táhl. Odtud pustinami dále se bral a po celodenním pochodu u chrámu Kasia Jupitera⁸⁾ vojsko položil a příštího dne u Ostraciny⁹⁾ tábor rozbil. Na tomto místě není vody; obyvatelé tamější zdaleka musí si ji přivážeti. Další odpočinek byl u Rhinokolury,¹⁰⁾ načež dospěl Raphie,¹¹⁾ prvního to města syrského. V Gaze odpočinul po páté, pak do Askalona, odtud do Jamnie, potom do Joppy a z Joppy do Caesaree přitáhl a zde se utábořiv, veškerou moc válečnou zde shromážditi si umínili.

⁵⁾ Thmujs, egyptské město; nyní zříceniny Tell Tmáj nebo Tmayal Emdid.

⁶⁾ Tanis, egyptské město v krajině Nilské (viz Herodot II. 166); nyní již jen nepatrné zbytky zřícenin.

⁷⁾ Herakleopolis, egyptské město na Deltě.

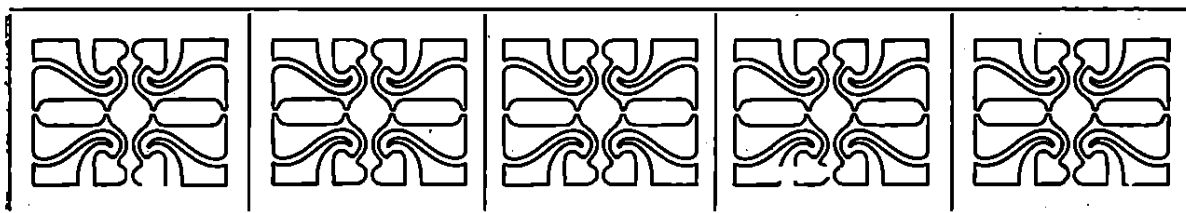
⁸⁾ Kasios, písčité pusté pohoří mezi Arabií a Egyptem, v němž na jednom z pahorků stejného jména mimo chrám Jupiterův, dle místa toho chrámem Kasia Jupitera zvaný, také hrob zavražděného Pompea se nachází; dnes El Kas Kasaroun nebo El Katich. (Viz Strabo XVI: 760; Plinius Naturgeschichte V. 12.)

⁹⁾ Ostracine, místo v dolním Egyptě, východně Nilu na cestě od Rhinokorury do Pelusia; nyní Straki.

¹⁰⁾ Rhinokorura, pohraniční město mezi Judskem a Egyptem; dnešní el Ariš.

¹¹⁾ Raphia, pobřežní město palestýnské, jihozápadně od Gazy na začátku pouště; nyní Bir-Refa.

KNIHA PÁTÁ.

Obsah knihy páté.

1. Kterak následkem bouří v Jerusalemě tři strany se utvořily.
2. Nářek dějepiscův nad utrpením a strastmi sklíčeným městem.
3. Jak mezi tím, co se buřičové mezi sebou hádají, mnohá obilní skladiště buřiči zapálena vyhoří.

Kterak v Jerusalemě den co den se bojuje a známí a přátelé padlých neodvažují se ani veřejně jich politovati.

5. Kterak Jan ze dříví pro chrám určeného obmyslel postavit věže proti přívržencům nepřátelské strany a jak příchodem Římanů v úmyslu svém zadržen.

6. Titův pochodový pořad při postupu k Jerusalemu.

7. Kterak Titus se šesti sty muži vyjel si na výzvědy k Jerusalemu, jak do nebezpečí upadl a kterak svojí smělostí a udatností z něho zase vyváznul.

8. Kterak Titus až k místu Skopos zvanému proniknul a zde jednotlivé oddíly svého vojska rozložil.

9. Kterak Židé, spátrivše Římany, proti nim táhnoucí, zapomínají na svoje sváry, pro krátkou dobu mezi sebou mír uzavrou, na Římany neočekávaně vypadnou a desátou legii k ústupu přinutí.

10. Kterak Titus od svých odříznut, s nepřátely udatně se bije a jak od svých přátel přemlouván, aby se nevydával v nebezpečí.

11. Kterak Jan Zeloty přemohl a bouře ve městě na dvě strany omezil.

12. Kterak Titus celé okolí hodící se k opevnění dá urovnati a Římanům, kteří z neopatrnosti Židy přelstíti se nechali, odpouští. Kterak potom, když celý prostor až k městským hradbám urovnán, dá celý tábor Římanů blíže k městu posunouti.

13. O hradebních zdech městských.

14. Popis chrámu Jerusalemského.

15. O kněžích, jich oděvu obřadním a oděvu velekněží.

16. O tyranech Šimonovi a Janovi a jimi jmenovaných vůdcích odbůjců.

17. Kterak když Titus městské hradby objížděl a si je prohlížel, přítel jeho Nikanor po boku Josephově poraněn, načež Titus zřízení zákopů urychlí a stroje obléhací na zákopy dá dopraviti.

18. Ještě o tyranech Janovi a Šimonovi a jak oni si navzájem pomáhali. O účincích střel a kamenů z ballist vrhaných.

19. Kterak když hradby na třech místech poškozeny, tyranové se sjednotili k boji proti Římanům a obléhací stroje jejich zapálili. Jan vůdce Idumejských šípem usmrčen.

20. Kterak jedna ze tří od Římanů postavených věží se sřítí a jak tito za velikého krveprolití proráží první zeď bořicím přístrojem od Židů „Nikon“ zvaným.

21. Kterak když Titus k dobývání druhé zdi městské přikročil, Židé obstáli a se opevnili.

22. O římském válečníku Longinovi.

23. O pofouchlém Židu Kastoru, který Tita a Římany obelstil.

24. Kterak Římané druhé hradby se zmocnivše, opětně odražení a k ústupu donuceni; při opětném útoku však hradby dobyli.

25. Titus slibuje Židům, že zanechá obléhání města, když se vzdají; oni však toho nedbají, pročež Římané v dalších pracích obléhacích pokračují.

26. Josephus napomíná Židy co své krajany a soukmenovce, načež mnozí z nich řeči jeho uposlechše k Římanům přešli.

27. Hlad a jiná hrozná utrpení lidu Jerusalemského.

28. Jak Titus Židy, kteří vyšli z města hledati potravin a byli zajati, dal ukřižovati. Tyranové dali přivéstí známé dotyčných nešťastníků a ukazovali jim je namlouvajíce jim, že přeběhnou-li, stane se jim totéž; čsmž docíliti chtěli, by nikdo na vzdání se města nepomýšlel.

29. O Antiochu Epiphanovi a co se jemu a lidem jeho přihodilo.

30. Kterak Židé podzemními chodbami k opevnění Římanův se dostali, stroje obléhací až sem dopravené jim zapálili, při čemž mnoho vojnů na obou stranách padlo.

31. Jak po zničení opevnění dal Titus své důstojníky svolati k poradě a jak dal město zákopy a hradbami obehnutí.

32. Hrozná bída a hlad v Jerusalemě. Další ukrutnosti odbůjců.

33. Tyran Šimon, jenž svého vpuštění do města má co děkovati jedině veleknězi Mathiášovi, dá tohoto ještě s jinými vznešenými osobnostmi popraviti. Otec Josephův je dále přísně střežen.

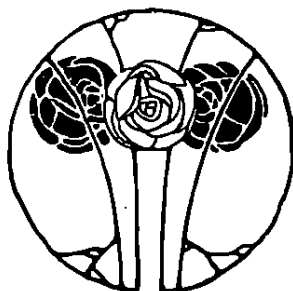
34. Kterak Juda poddůstojník Šimonův jest v okamžiku, kdy chce předati Titovi věž sobě svěřenou, ještě před zradou zatčen.

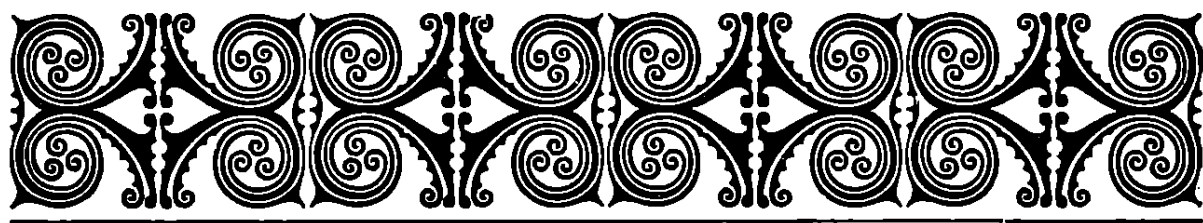
35. Kterak Josephus, když opětně měšťany a soukmenovce své napomínal, kamenem uhozen, čímž druhové jeho nemálo zražení; vzpamatují se však, když zjistí, že se mu nic vážnějšího nepříhodilo.

36. Co se přihodilo vyhladovělým přeběhlíkům, když hltavě pojídali potravu a jak některým z nich rozřezána břicha a prohlédány střeva a žaludky, ježto se mělo za to, že zlato, aby u nich nebylo k nalezení, shtli.

37. Kterak tyran Jan dal bohoslužebné nádoby a nářadí chrámové k svému a svých přívrženců prospěchu slíti.

38. Počet mrtvol, které byly během dvou měsícův jedinou branou vynešeny.

I.

O buřičích Jerusalemských, a co zlého pro ně bylo městu podstoupiti.

1. Titus, jak již řečeno, po poušti z Egypta do Caesaree se dostal a tam vojsko své uspořádati umínil. Když byl ještě v Alexandrii a otci svému k císařství, jehož mu Bůh nedávno dopřál, dopomáhal, v Jerusalemě zatím nové bouře nastaly, ježto pro rozbroje v městě tři strany se utvořily a strana proti straně se sápala, což vlastně ještě štěstím v neštěstí a skutkem spravedlnosti ve všech stávajících již nešlechetnostech nazváno býti mohlo. O řádění Zelotův, kteří byli původci vyvrácení města, o jich vzniku a škodlivém jich se rozmáhání podrobněji již pojednáno. Právem možno o nich říci, že rotou z rotý pošlou byli, podobnou lité zvěři, která když se jí nedostává potravy odjinud, i proti sama sobě zběsile si počíná.

2. Eleazar, syn Šimonův, který hned z počátku Zeloty od lidu oddělil a do chrámu uvedl, stavěl se jakoby se hněval pro skutky, jichž se Jan denně dopouštěl, od vražd a loupeží neustáváje, ve skutečnosti však proto, že tyranu poddán býti nechtě po samovládě bažil, nový rozbroj ztropil, strhnuv za sebou z velmožů Judu syna Chelciášova, a Šimona syna Ezronova, a mimo ty, také Ezechiáše syna Chobarova, jenž v urozenosti předchozích nikterak nižším nebyl. Každý z nich měl svoje stoupence ze Zelotů v počtu četném za sebou. I opanovavše chrám vnitřní, nad branami jeho v čele svatyně zbroj složili. Prostředků životních měli nad potřebu, neboť v chrámě shromážděno věcí posvátných v hojnosti a zbůj-

cové, kteří již ničeho si za nešlechtnost nepokládali, měli tu hojný zdroj, z něhož svoje nešlechtné chťiče na dlouho ukájeti mohli. Jenom to působilo jim starost, že co do počtu byli ještě velice slabí, proto zbroj složivše, na místech svých v pokoji trvali. Jan pak, čím více počtem mužstva nad nimi vynikal, to nevýhodností svého stanoviště zase tratil. Nepřátely maje nad hlavou, nesměle toliko útočil, ač pro hněv mnohdy ani se neznal. Více škody sám odnášeje, než jí Eleazarovi způsobiti mohl, přece od útoků neustával. Podnikány časté výpady a střeleno z obou stran, takže v chrámě brzy nebylo místečka, jež by prolitou krví lidskou poskvrněno nebylo.

3. Šimon, syn Giorův, kteréhož v zoufalství lid do města povolal, v naději na pomoc od něho a tak samochtě tyrana na sebe přivedl, celé horní město a největší část města dolejšího opanoval, odkudž již směleji na Jana a jeho mužstvo dorážel, ježto mu nyní Eleazar jej potírati vydatně pomáhal. Ovšem i on měl proti Janovi zrovna tak nevýhodné postavení, jako Jan proti Eleazarovi a jeho straně, chrám opanovavší. Jan ze dvou stran bojem napadán, jednou vítězil, po druhé přemáhán býval a utrpěl-li škody od Eleazara, hradil si to na Šimonovi, jsa zase nad tohoto výše postaven. Útoky z dola snadně obyčejnou zbraní překonával, střelce pak, kteří se shora z chrámu stříleli, metadly a jinými stroji válečnými potíral. Měl mnoho ballist, katapult a praků, jimiž netoliko ozbrojené odpůrce porážel, ale také mnohé z měšťanů při obětech usmrtil. Zelotové totiž, ač vši nešlechtnosti plni, přece každého, kdo obětovati chtěl, připouštěli, domácí s podezřením a ostražitě dříve vyšetřivše, přespolní však bez jakéhokoliv zdržování. Tito již při vstupu svém do chrámu nad jich ukrutností zděšení do vnitř vcházeli, z chrámu pak z pravidla málo kdo již živ vyšel, stav se při obětování spoluobětí, neboť střely z přístrojů pro velikou svoji sílu až k oltáři a svatyni prudce dorážely a kněze i obětníky usmrcovaly. Mnozí, kteříž až od končin země na toto nanejvýš slavné a všem lidem posvátné místo přišli, tu před obětmi zahynuli a oltář, všem Řekům a barbarům ctihodný, krví svou poskvrnili. S mrtvolami domácích se cizí a s mrtvými kněžskými lidé obecní směšovali a jejich krev v síních posvátných jezera tvořila. Zdalíž kdy tak hrozných věcí od Římanů jsi utrpělo o město přebídné!

Ti toliko tvojich domácích mrzkostí vyčistit přišli. Neboť jsi již Božím městem nebylo, aniž již býti mohlo, hrobem domácích mrtvol se stavší a chrám válce domácí za rejdiště vystavivší. Můžeš však jím znovu býti, jestliže kdy Boha, jenž na tě záhubu dopustil, usmíříš. — Než úkol dějepisce velí bolesti uskromniti; není na čase, bych pro vlast kvílel, nýbrž abych věci, tak, jak se udály, vyprávěl. Protož o bouři dále vypravovati budu.

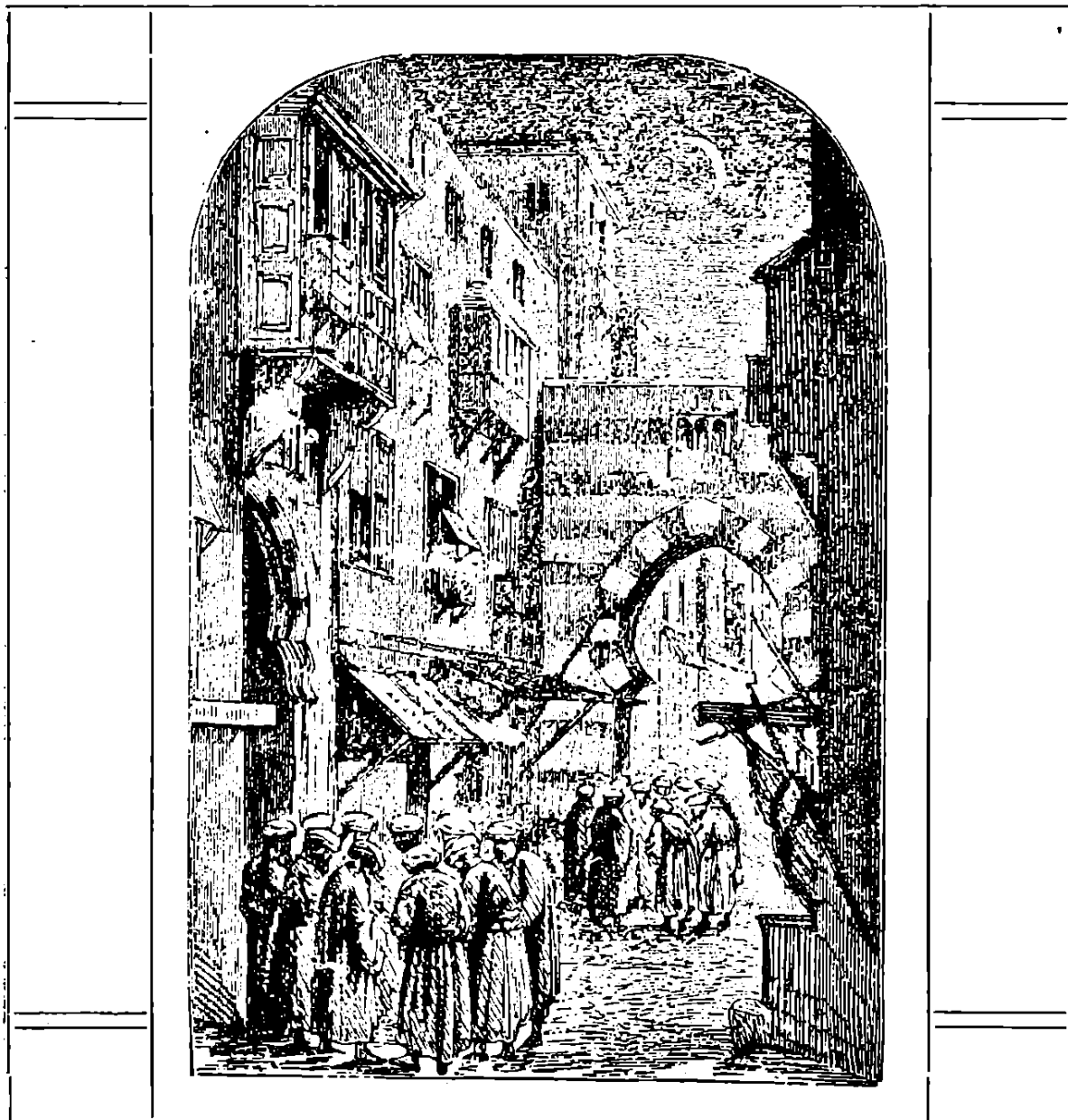
4. Buřiči tedy na tři strany rozdělení byli;¹⁾ družina Eleazara, kterýž posvátných prvotin ostříhal,²⁾ na Jana dotírala, tento zase lid obecný olupoval a se Šimonem se potýkal. Město, aby jiným buřičům snadněji se ubránilo, mu potravu a všech potřebností dodávalo. Když z obojí strany Jan potírán býval, rozděloval svoji družinu na dva oddíly; s jedním lid z města, na něj dorážející, z podloubí odrážel, s druhým proti tlupě Eleazarově, jež na něj z chrámu útočila, s nástroji válečnými bojoval. Když někdy nepřátelé shůry v boji ustali (což se pro opilství a zemdlenost v boji často stávalo), na Šimona a jeho mužstvo, moha soustřediti větší sílu na tuto stranu, směleji dotíral. Jak daleko je pak do města zahnal, tak daleko domy, obilím a všemi životními potřebami naplněné, zapaloval. Totéž činil také Šimon, když Jan ustoupiti musel. Zdálo se, že schválně ve prospěch Římanů všechny věci, k obležení připravené, kazili a ohněm i jinak ničili, a tak tepny moci své podsekávali. Tím stalo se, že okolí chrámu celé vypáleno a meziměstí pouští, k rozestavení vojska příhodnou, se stalo. Obilí, které obležencům na mnoho let postačiti mohlo, ohněm zničeno. Proto hladem přemoženi byli, k čemuž by nikdy nebylo došlo, kdyby svévolným ničením potravin sami sobě hladu nebyli způsobili.

5. Tak buřiči a vetřelci ze všech stran na město dotírali a lid uprostřed nich, jako nějaké veliké tělo, drásán býval. Starci a ženy pro nehody vnitřní sobě zoufajíce, za Římany se modlili a utěšovali se, že válkou zevnitřní domácích pohrom zbaveni budou. Z hrůz a strachu nevycházel, o nějaké změně osudu nemohli se poraditi, aniž měli jaké naděje na mír, nebo možnost útěku. Všechny

¹⁾ Viz Tacitus Histor. V. 12.

²⁾ Zásoby chrámové z prvotin Židy k účelům chrámovým odevzdávaných, jichž se Eleazar pro sebe a svoje mužstvo zmocnil.

průchody byly přísně střeženy a ač buřičové jako jeden muž byli shodni v tom, nikoho, na nějž jenom stín podezření padl, že by nějak Římanům nadržoval anebo k nim přeběhnouti zamýšlel, ne-
ušetřili a tak shodli se jenom ve vraždění lidí, kteří života hodni

Židé palestýnští konají pobožnost vítání nového měsíce.

byli. Ohlušující křik bojících ve dne v noci ustavičně se rozléhal; hroznějším však byl nárek plačících. Příčiny k neustálému kvlení skýtaly záhuby, leč bázeň před tyrany dusila nárek. Když takto ze strachu lítost potlačovali, tichým, srdcervoucím 'lkáním se trápili.

Nebylo vážnosti mezi příbuznými, nebylo péče o pohřbení mrtvých. Zoufalost veškery ostatní city utlumila. Ti, již s buřiči nedrželi upadli v naprostou otupělost, ničeho si nevšimajíce, toliko každé chvíle smrti od buřičů čekali. Buřiči na snesených na hromady mrtvolách stojíce, bojovali a z nich, an po nich šlapali, šílenství nabývajíce, tím zuřivěji si počínali. Stále jenom záhubu proti sobě vymýšlejíce a co vymyslili, bez lítosti provádíce, žádného soužení, žádné ukrutnosti nepominuli. Jan dokonce i posvátného dříví chrámového k výrobě strojů válečných použití si dovolil. Když totiž před nedlouhým časem lid a velekněží chrám podepřítí a ještě na dvacet loktů zvýšiti chtěli, dal král Agrippa vhodné k tomu stavební dříví z hory Libánu do Jerusalema dopravit. Nejkrásnější, jako svíce rovné, silně kmeny, jeden jako druhý, s velikým nákladem a nemalými obtížemi ku chrámu dopravit dal. Nyní pak, kdy pro válku od díla upuštěno. Jan to dříví si přisvojil a zjistiv neobyčejnou jeho délku, dal z něho zhotoviti věže proti mužstvu Eleazarovu, jež shůry na něj doráželo. Věže ty před ohradnou zdí proti síňcím na západní straně postavil, neboť toliko tu bylo to možno, protože z jiných stran byly schody, které do dálky se táhly, a na něž věže umístiti bylo nemožno.

6. Těmi, z materiálu svatokrádeží získaného, bezbožně pořízenými válečnými nástroji Jan odpůrce své přemoci doufal; ale Bůh zmařil námahy jeho, neboť dříve než Jan s jedinou věží mohl býti hotov, objevili se před městem Římané. Titus sebrav díl vojska, vytrhl z Caesaree, nařídív ostatním, aby k Jerusalemu přitáhli. S ním táhly tři legie,³⁾ které před tím pod správou otce jeho Judsko zhubily a legie dvanáctá, která svého času pod Cestiem porážku utrpěla. Legie tato, již před tím udatností proslulá, tehdejší porážku na paměti majíc a po pomstě prahnouc, nyní tím více pro boj nadchnuta byla. Legii páté vydal rozkaz, aby přes Ammaus k němu přitáhla, desáté přes Jericho přitáhnouti nařídil. S ostatním vojskem táhl sám. K tomuto oddílu připojily se také ještě veliké čtyry královských a Syrských spojenců. Tyto čtyři legie byly také již doplněny; mužstvo, jež z nich Vespasian vybral a s Mucianem do Itálie poslal, bylo již nahrazeno jiným, neboť Titus dva tisíce

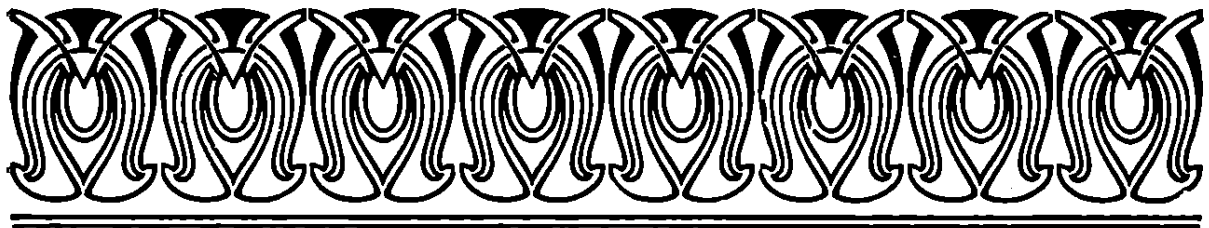
³⁾ Na jaře roku 70 po Kr.

⁴⁾ Pátá, desátá a patnáctá.

vybrané z Alexandrijského vojska přivedl, a tři tisíce strážných od Eufratu do nich zařadil. V družině jeho byl také osvědčený přítel jeho otce, Tiberius Alexandr, před tím místodržitel egyptský, nyní ale nejvyšší velitel ve vojstě Titově, jemuž tohoto vyznamenání se dostalo v uznání jeho neobyčejné oddanosti k vládě Vespasianově, ježto on, jsa místodržitelem v Egyptě, vládu Vespasianovu sotva utvořenou, první uznal a s veškerou důvěrou, ač ještě zajištěna nebyla, k ní se připojil. Pro svoje stáří a nevšední zkušenosti ve věcech válečných, byl vynikajícím a vší důvěry hodným; proto také nyní Tita jako rádce v záležitostech válečných k Jerusalemu doprovázel.

II.

Titus přitáhnuv před Jerusalem, objíždí hradby města a je prohlíží, při čemž do nebezpečí upadá. Útok Židů na desátou legii na hoře Olivetské rozloženou.

1. Tažení Titovo do nepřátelské země zahájily oddíly královského a jiného vojska pomocného; po těch táhli cestaři a tesaři, za nimi zavazadla důstojníků, potom oděnci Titovi, za těmito pak Titus sám se svojí vojenskou radou v středu kopinníků, potom následovala jízda, jednotlivým legiím přidělená a válečné stroje, které v řadě pochodovém nyní následovaly chránící. Za těmito táhli tribunové (tisícníci) s vojskem vybraným a setníci se svými kohortami. Potom trubači, pak praporce¹⁾ kolem orla, potom legie v šestistupu. Služebníci každé z legií šli pozadu a obstarávali zavazadla legií. Nejposlednější šli nájemníci a celý voj uzavírali tak zvaní zadáci. Tímto u Římanů obyčejným pořádkem táhlo vojsko Titovo přes Samařsko do Gofny od jeho otce již dříve podmaněné a posádkou opatřené. Tam přenocoval Titus a ráno táhl dále. Po celodenním pochodě dospěl na místo, jež Židé v jejich mateřštině údolím trnovým nazývají, podle městečka Gabath Saul,²⁾ což vyznamenává

¹⁾ Podle III. 6, 2, kde pořádek pochodový již jedenkrát popsán, šli trubači za praporečnický.

²⁾ G a b a t h S a u l nebo Gabaa Saul, město v území kmene Benjamina; známé z Písma sv. tím, že pro hanebný čin, spáchaný tu na ženě jakéhos levity, se všemi městy kmene toho, ostatními kmeny synů Israelových vyvráceno (Soudc. XIX. 14); později znovu vystavěno, proslulo jako rodiště a bydlíště Saulovo, odkudž i název jeho Gabaa Saul. Dle Robinsona dnešní ves Jebata, dle jiných ves Djeb'a.

přivršil Saulovo, vzdálil od Jerusalema asi šest set honů (111 km). Odtud asi se šesti sty vybraných jezdců jel napřed vyzvědět, jak pevné jest město a jaké jest smýšlení Židů, zda snad shlédnouce jej, prve než by k bitvě došlo, se poddají; neboť slyšel (což také pravdou bylo), že lid od buřičů a loupežníků soužený pokoje si žádá, ale že ničeho poříditi nemůže, jsa proti utiskovatelům bezmocným.

2. Dokud jel přímo cestou ke zdem vedoucí, nikdo před branami se neukázal; jakmile však z cesty k věži Psefinu zahnul

Židovský hrob v Palestyně.

a bok oddílu svého obnažil, ihned nesčíslné množství Židů nenadále u tak zvaných ženských věží, branou proti hrobce Helenině vypadše, jízdu rozrazili a postavíce se proti jezdcům ještě cestou přímým směrem táhnoucím, jim s předními, kteří již v zatáčce se octli, se spojití zbraňovali. Tita pak s málem jen průvodců od ostatního oddílu odřízli. Dále Titus jeti již nemohl, ježto tu u zdi samé zahrady byly a proto tu nesččetně příkopů a plotů a všelijakých ohrad na příč se táhnoucích, jimiž prodrati se jezdcí bylo naprosto

nemožno; k svým pak se navrátiti pro množství nepřátel mezi ně a ostatní oddíl zaskočivších, viděl taktéž nemožným. Mnozí z vojnů jeho o nebezpečí vůdce nevěděli, domnívajíce se, že se s nimi vrací a utíkali. Vida tedy jenom v meči svém a osobní udatnosti možnost spásy, obrátiv koně a na průvodce své, aby jej následovali, zavolaje, doprostřed nepřátel vskočil a úsilím nadlidským množstvím Židů prorazil. Tu přímo do očí bije, že příhody válečné a nebezpečí vůdců sám Bůh spravuje; neboť z tolika střel na Tita vystřelených, který ani přílbou ani brněním chráněn nebyl (neboť jak již pověděno, nikoliv do boje, nýbrž pouze na obhlídku vyjel) ani jediná jej nezasáhla, nýbrž všechny mimo něj fičely a jakoby schválně chybovaly. Dotírajících na sebe se strany mečem odrážel, jiné, do cesty mu nadbíhající, porážel a přes padající koně svého tryskem hnal. Židé nad touto smělostí caesarovou³⁾ přímo zděšeni, spustili ohlušující řev a jako hejno sršňů na něj dotírajíce, z boků i ze zadu na něj se sáпали. Rychle se však klidili všichni, na něž se obrátil. Průvodcové jeho jej těsně obklopili a ze zadu i z boků jej chránili. Každý toliko v proražení cesty Titovi, prve nežli by obklíčení byli, vlastní svoji spásu hledal. Dva ze zadních zahynuli; jeden na koni obklopen a zastřelen, druhého, když byl již s koně seskočil, zabili a koně jeho zajali. S ostatními Titus zdráv a bez jakékoliv pohromy do tábora ujel. Židé z této první srážky s Římany v nadšení až bláznivé byli uneseni a v takovéto chvilkové přízni štěstí, dobré znamení pro ně pro časy příští viděli.

3. Titus ještě téže noci legii z Ammauntu k sobě povolal a ráno odtud na místo Skopos⁴⁾ řečené vytrhnul, odkudž město Jerusalem a velkolepou velestavbu chrámu spatřiti lze; pročez krajina ta k severní straně města protáhá právě Skopos⁵⁾ sluje. Sedm honů od města Titus dvěma legiím,⁶⁾ legii páté pak o tři hony na zad utábořiti se rozkázal, protože vojsko nočním pochodem unavené, mělo zapotřebí odpočinku a proto tedy dále od města

³⁾ Titul Caesar byl toho času zvláštním označením za života panujícího císaře jmenovaného následníka; tedy tak, jako za našich časů korunní princ.

⁴⁾ Skopos nebo Skopus, pahorek na cestě z Jerusalema do Anathot; obšírněji o něm v dílu I., str. 393.

⁵⁾ Hlídka — vyhlídka.

⁶⁾ Dvanácté a patnácté.

bylo jim ležení vykázáno, aby bez překážky tábor ohražovati mohli. Když byli s úpravou tábora započali, přitáhla také legie desátá z Jericha, kde již dříve oddíl těžkooděnců k hlídání průchodu od Vespasiana vzatého byl ustanoven. Legie tato dostala rozkaz, aby se šest honů od města rozložila na úbočí hory Olivetské, jež od Jerusalema k východu leží a hlubokým údolím, jež se nazývá Cedron, od města oddělena jest.

4. Nyní, když válka zevnitřní na Jerusalem zalehla, přestaly na čas rozbroje mezi stranami ve městě. Buřičové na římská vojska na třech stranách před městem utábořená, se strachem pohlízejíce, mezi sebou, ovšem bez jakéhokoliv šlechetnějšího podkladu, sjednotiti se usilovali. „K čemu prodléváme“, pravili k sobě vespolek, „a proč trojí zdí sobě dech zatajovati dopouštíme a mezi tím, co nepřátelé klidně sobě ohrady jako města vzdělávají, proč my jako nečinní diváci za zděmi skládáme ruce v klín a zbroj pustivše sedíme, jakoby dílo Římanů před námi rostoucí nám k užítku se stavělo? Na sebe-li toliko samé silní a udatní jsme a Římanům má se dostati výhod, že pro naši nesvornost bez krveprolití město jim do rukou se dostane?“ Shromáždivše se vespolek, těmito řečmi se napomínali a chopivše se zbroje, podnikli ihned výpad na desátou legii a přes údolí vyrazivše, s velikým křikem na Římany, zeď stavějící, udeřili. Tito, stavbou zaměstnání jsouce a náhlého výpadu Židů se nenadavše, byli téměř všichni beze zbroje, neboť měli za to, že Židé k výpadu se neodváží a byť i chtěli, že úmysl ten vlastní jich nesvornost překazí. Nenadálým přepadem překvapeni, díla zanechavše, někteří dali se na útěk, jiní k zbroji pospíchavše, prve než se na nepřátely obrátili, zabiti jsou. Spoléhajíce na zdar tohoto prvního výpadu Židé v houfech se sbíhali, takže zdáli se sami sobě a ovšem i nepřátelům mnohem četnějšími nežli ve skutečnosti byli. Římany, na pořádek zvyklé, kteříž ve spořádaném válečném šiku podle rozkazu vzorně bojovati uměli, nepořádek mezi nimi nastalý zarazil a tudíž nenadálému výpadu a prudkému útoku Židů odolati nemohouce, ustupovali. Na svém ústupu často se obraceli, Židy v běhu zastavovali a mnohé z nich zbili nebo zranili. Když ale Židů stále přibývalo a oni s rostoucí posilou i smělosti nabývali a prudčeji útočili, byli z tábora vytlačeni a byla by tenkrát jistě po celé legii veta bývala, kdyby Titus, jsa mezitím

o nesnázích jejich zpraven, rychle na pomoc se nebyl dostavil. Přísně jim pro nestatečnost domluviv, od útěku je zadržel, načež s vybranými oděnci na Židy z boku udeřiv, mnoho jich pobil a mnoho těžce zranil, načež všichni obrátivše se, dolů do údolí se hnali. Když Židé s velikými ztrátami po srážu na druhou stranu přešli a jsouce rozptýleni, zde se opět spojili, počali opět proti Římanům útočiti a přes údolí na ně doráželi. Většího útoku však již nepodnikli, nýbrž v houfcích přes údolí vyběhajíce a zase se vracejce, Římány více škádlili než bojovali. Takto bojováno až přes poledne. Když pak slunce na odpolední své dráze hodně postoupilo, rozkázal Titus kohortám, jež ku pomoci přivedl, aby postavivše se proti Židům, jejich výpady odrážely, ostatní pak vojsko na vrch hory ku stavění zdi odeslal.

5. Židé, spatřivše Římány k stavbě zdi odcházeti, považovali to za útěk a když vyzvědač jejich, na zdi ustanovený, rouchem jim dal znamení, znovu veliké množství k útoku vytrhlo s takovou prudkostí, že se během svým nejukrutnější zvěři podobali. Prudkého tohoto náběhu jejich v bitevním šiku seřadění Římané nevydrželi a jakoby hrubou střelbou rozrazeni jsouce, ihned rozptýleni na horu utíkali; toliko Titus s nemnohými na bojišti zůstal. Přátelé jeho, kteří z úcty k němu do nebezpečí se vrhnouce, s ním pozůstali, snažně ho prosili, aby v zoufalství smrt vyhledávajícím Židům ustoupil a aby se nevydával v nebezpečí pro ty, jímž útoku vyčkati náleželo, nýbrž aby z ohledu na důstojnost svou, jsa pánem války i římským vládcem světa, službu prostého vojáka nezastával a když již všichni utíkají, osoby své v nebezpečí nezanechával. Titus, stavě se jakoby neslyšel, nedbal pranic na varovné řeči svých přátel, ale na Židy, proti němu se ženoucí, se vrhnul, ty co nejvíce naň doráželi, všecky sporážel a konečně na veškero množství se obrátiv, s úbočí dolů je srážel. Židé, ač nad silou a neústupností jeho přímo žasli, přece útoku se nevzdali, nýbrž rozdělivše se na obě strany, Římány, na horu utíkající, honili. Ale Titus, dotíraje na ně z boku, útok jejich mařil. V té chvíli i ty, kteří na hoře ohrady stavěli, vidouce, an ze zdola vojnové v chvatném běhu vzhůru se ženou, pojala bázeň a hrůza; měliť za to, že útok Židů zdolati již nelze a že sám Titus utekl též, an by jiní bez něho zajisté nebyli utíkali. Všichni vojnové legie té se rozprchli, jakoby

JERUSALEM STARÝ : POHLED NA ČÁST MĚSTA A HRADBY S VĚŽEMI MARIAMNE, HIPPIKUS A FSAEL.

panickým strachem uchváčení; jedni sem, jiní jinam běžtce, až pak někteří spatřivše Tita v boji, velmi se ulekli, a celému pluku nebezpečí jeho s křikem oznámili. Zahanbeni jsouce, se studem všichni se obrátili a více proto, že vůdce svého Tita v boji opustili, než pro útěk na sebe se hněvajíce, vší silou na Židy udeřili a k útěku je přinutivše, dolů do údolí je hnali. Židé i na ústupu houževnatě odporovali, ale Římané, jichž šiky ve vyšší poloze nad Židy se táhly, byli ve výhodě a všechny dolů do údolí smetali. Mezi tím Titus nepřátely, na sebe dotírající, odehnal; potom vojsku ke stavbě zdi navrátiti se rozkázal, sám s četami, které již dříve při něm bojovaly, Židy dalším bojem zaměstnával. Protož, sluší-li, ničeho nepřidávaje z náklonnosti, ani neujímaje z nenávisti, pravdu pověděti, tedy: sám Titus dvakrát veškero vojsko z nebezpečí vysvobodil a vojínům dopomohl, že mohli tábor svůj bez překážek ohraditi.

III.

Nové rozbroje v Jerusalemě. Židé Římanům strojí úklady. Titus vojínům, kteří se dali od Židů obelstít domlouvá.

1. Římané v táborech se ohradivše na krátký čas si odpočinuli. Židé pak, sotva že Římané od boje ustali, již zase hned ve vnitřních rozbrojích dále pokračovali. Nastával právě den přesnic, čtrnáctý den měsíce Xanthika¹⁾, kteréhož dne Židé z Egypta vysobozeni byli. Strana Eleazarova bránu otevřevši, každého, kdo z lidu do chrámu k modlení jíti chtěli, volně propouštěla, Jan však, dne svátečního ku svým úkladům využiv, některé ze svých stoupců, kteří méně známí a po většině nečistí byli, se zbroji pod sukněmi skrytou na horu poslal, aby chrám opanovali. Oni do chrámu vejdouce, roucha svá odvrhli a v plné zbroji se objevili. Ihned nastal v chrámě i před chrámem veliký úděs, hlomoz a hluk. Lid v stranických rozbrojích nesúčastněný domníval se, že útok na všechny bez rozdílu, Zelotové pak, že toliko na ně samy útok namířen. Tito, opustivše stráž při branách, s ohrad seskákavše dříve než by vrahům do rukou vpadli, do stok chrámových utekli a v nich se ukryli. Lidé ale u oltáře strachy se třesouce a kolem chrámu se shlukše, potlačeni a kyji a meči povražděni. Mnohé tu lidi pokojné nepřátelé ze soukromé své nenávisti, jenom v domněnce že náleží k straně protivné, zabíjeli. Kdo před tím některému z buřičů by i bezděky byl ublížil, tehdy poznan byv, ihned veden byl k smrti. Když pak již ukrutnost svou nad nevinnými dosti si schladili, poskytli přiměří i vinným a lidem ze stok vyšlým odejítí dopustili.

¹⁾ Dubna.

Takto odbůjcové na tři strany rozdělení, nyní opět ve dvě příkře proti sobě stojící strany se srazili.

2. Titus vojsko ze Skopu blíže k městu posunuv, proti útočníkům z města oddíl vybraných jezdců a část pěchoty rozestaviv, prostor až ke zděm městským vyrovnati rozkázal. Všecky ohrady a ploty, jimiž zahrady a štěpnice ohraženy byly, rozbořeny, a všecko stromoví ať divoké nebo ovocné vysekáno, místa nerovná, doly a prohlubně vyplněny; skály vyčnívající železnými nástroji odstraněny, a celé ležení od Skopu až k Herodovým hrobům²⁾ poblíž tak zvaného hadího jezera docela vyrovnáno.

3. Mezitím Židé proti Římanům nový úklad přistrojili. Nej-smělejší z buřičův za tak zvané ženské věže vyšedše, stavěli se, jakoby od pokojných měšťanů vyhnáni byly a jakoby Římanů se bojíce, druh za druhu se schovávali. Jiní, na pohled z lidu obecného zatím po zdích se rozestavěli a křičíce o pokoj žádali, o smlouvu prosili a slibující bránu otevřítí na Římany volali. Křičíce pak spolu také na své, jakoby je od bran odháněli, kamením házeli. Tito jakoby mermomocí do města se dostatí chtíce, měšťanů se doprošovali a k Římanům pokračující s líčeným úděsem opět se vraceli. Těmito jejich úskoky vojáci římsští dali se zlákatí a již se těšili, že se lehce do města dostanou a odbojné Židy ztrestají, když jim jiní brány odevřou a dali se tedy do díla. Titus však volání Židů se zdi nedůvěřoval. Neboť když před jedním toliko dnem jich Josephem ke smlouvě vybízel, odpovědi zhola žádné se mu nedostalo. Prikázal tedy vojínům, aby na svém místě zůstali. Ale někteří z oněch, kteří na nejpřednějších místech pracovali, chopivše se zbroje, k branám se pustili. Tu Židé až dosud vyhnanecí se stavějící nejprve počali ustupovati, ale když Římané až mezi věže se dostali, tu ještě jiní Židé vyběhše, je obklíčili a ze zadu na ně dotírali. Zároveň ti, co na zdech stáli, kamení a střely na ně metali, mnohé z nich zabili, více pak zranili. Ode zdi utéci bylo nemožno, ať nepřátelé ze zadu silně na ně doráželi, a mimo to hanba, že se nechali tak obelstítí a strach, že pro neposlušnot, již se proti vůdcům dopustili, trestu neujdou, je k vy-

²⁾ Herodes, jak známo, byl dle přání svého v Herodium pochován. Hroby, o něž se tu jedná, nepochybně pro něj a členy jeho rodiny připraveny; on však tu pochován nebyl.

trvalosti nabádaly. Proto dlouho se Židy se potýkali, mnohým ranami poseti, ale sami též mnohé ze Židů zranivše i usmrtivše, zástupem, jimiž obklíčeni byli, se probili. Židé však ještě na útěku je pronásledovali a až k hrobu Heleny³⁾ za nimi běželi, neustále po nich střílejíce.

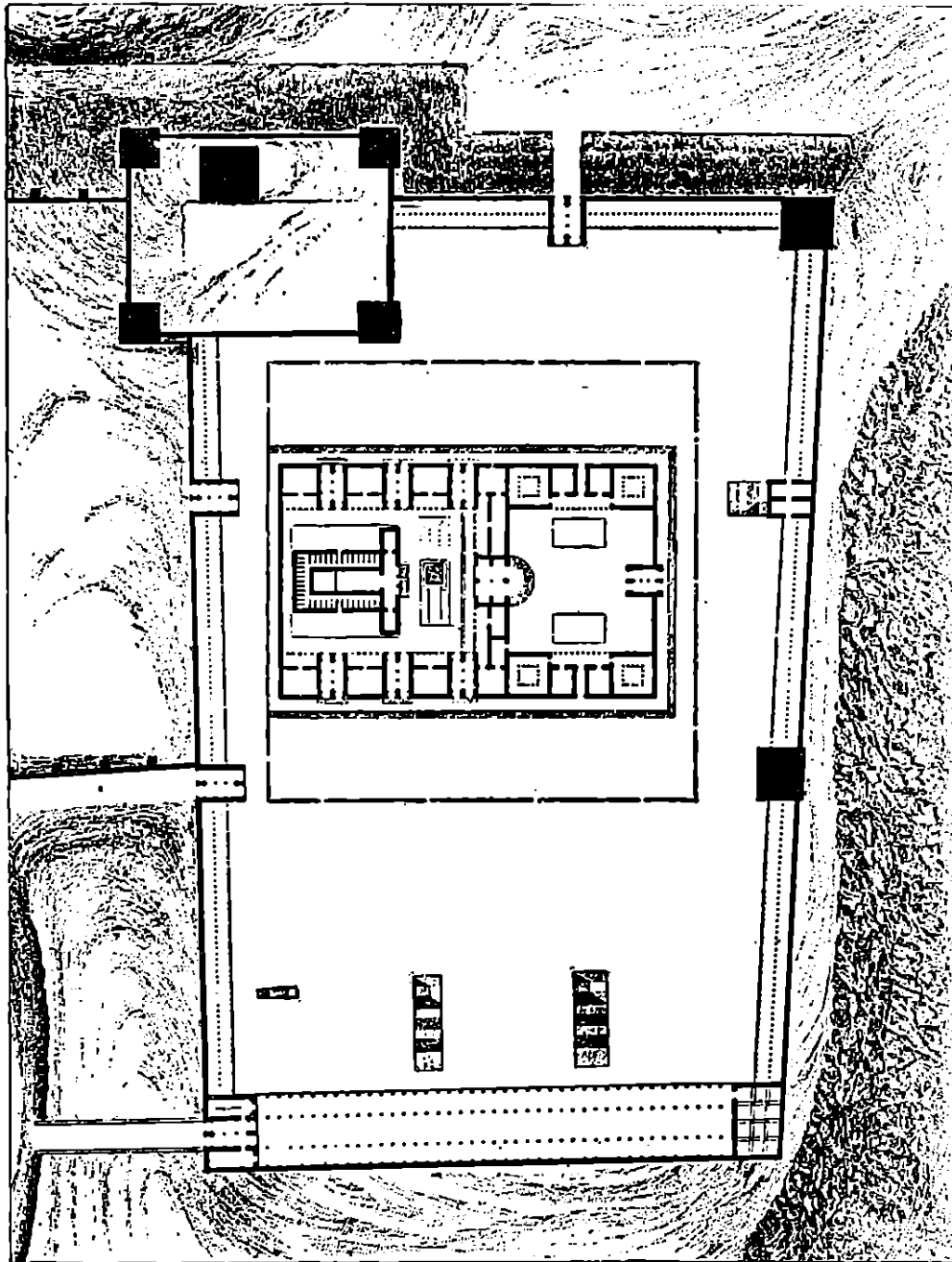
4. Židé proto, že se jim podařilo Římany obelstít zhrdnouce, posmívali se jim, že se takto přivábiti dali. Pavézami rachotíce, poskakovali a radostí výskali. Římští vojínové po návratu svém do tábora utržili si řízných domluv od svých vůdců. Ještě trpčeji však dotkla se jich domluva Caesarova, který hněvaje se, takto je káral: „Židé, jež samo zoufalství spravuje, všecko s rozmyslem a opatrností činí, všelike úklady strojíce a lsti jejich přeje, protože jsou poslušni a k sobě vespolek dobrou vůli a věrnost chovají; vy, Římané, ale, jímžto jinak vezdy pro řád a obvyklou vůdců poslušnost štěstí slouží, nyní naopak si počínajíce, podléháte a pro nezdrženlivost rukou jímání býváte, anoť, což jest nade všecko hanebnější, u přítomnosti Caesara bez vůdce bojujete. Jistě lkáti budou práva válečná, lkáti bude i otec, o této ráně uslyše. Otec, že ve válkách sešedivěv, nikde tím úhony neutrpěl; práva nad těmi, kteří dost málo od řádu se uchylují, smrtí mstí. Nyní pak všecko vojsko proti pořádku se provinilo. Ale zvědí ti, kteří pyšně a všetečně vytrhli, že u Římanů také i vítěziti bez vůdce, neslavno jest.“ Ty řeči Titus k důstojníkům s hněvem mluvil i nebylo pochyby, že dle přísného zákona a řádu vojenského se všemi také jednati bude. Vojínové již na mysli klesali, jakoby již hned a to spravedlivě zemřítí měli. Leč legie kolem Tita se shromáždivše, prosili za spolubojovníky své, a žádaly, aby nemnohým všetečností pro poslušnost všech jiných odpustil, anoť prý nynější vinu tím větší udatností pro příště napraví.

5. I povolil Titus, jednak pro jich prosbu, jednak i ve prospěch věci samé, maje za to, že ovšem jednotlivce skutečným trestem, množství pak toliko důtkou pokutovati dlužno. S vojny tedy se smířil, mnohými řečmi jich napomenuv, aby na dále opatrněji si počínali; sám ale přemýšlel, jak by se nad úklady židovskými pomstítí mohl. Když prostor až ke zdím byl za čtyři dny

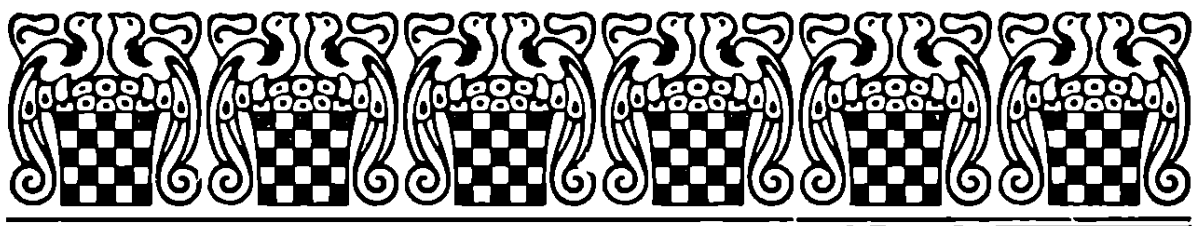
³⁾ Hrob Heleny, manželky krále Adiabenského Monobaza; zemřela v Jerusalemě a tu pochována.

vyrovnán, tedy Titus, aby zavazadla a ostatní množství bezpečně dopravována býti mohla, jádro vojska severozápadně sedmerými řadami proti zdi postavil, napřed pěší, potom jízdu, obojí trojím šikem. V prostředku mezi nimi postaveni střelci, tvořili šik sedmý. Tímto rozestavením vojska zamezeny Židům další výpady a tak potahy všech tří legií a vozotajstva mohly bez překážky se dostat na místa určená. Titus se svojí družinou utábořil se o dva hony dále ode zdi při věži proti úhlu Pséfinu, kde zeď od severu k západu zabočuje. Ostatní vojsko u věže Hippiku, taktéž dva hony ode zdi městské se ohradilo. Legie desátá na hoře Olivetské rozložená na svém místě zůstala.

Přodorys chrámu Jerusalemského.

IV.

O městě Jerusalemě a jeho hradebních zdích.

1. Město ohraženo trojí hradební zdí; jenom na těch místech, kde nepřístupné rokly přirozené hradby tvořily, byla zeď jenom jedna. Vystavěno na dvou proti sobě čelících návrších, jež od sebe odděleny dosti hlubokým úžlabím, do něhož z obou návrší četné řady domů se sbíhaly. Jeden z vrchů, na němž tak zvané Horní město vystavěno¹⁾, jest mnohem větší a prostornější druhého a více do dálky se protahuje. Pro svoji pevnost od Davida krále, otce Šalomounova, který na něm chrám vystavěl, hradem nazváno; my náměstím hořejším je nazýváme. Druhý vrch pode jménem Akra, na němž dolejší město rozloženo, ze dvou stran zakřiven jest. Proti tomuto strmí třetí vrch, nižší než Akra, a druhý od něho širokým údolím oddělený, jež však za vlády Hasmoneovců zasypáno, aby město s chrámem spojeno býti mohlo. Dále rozkopali a rozvezli nemalou část temene vrchu, čímž Akra značně snížena, takže chrám nad ní vynikal. Údolí řečené Sýrašské²⁾, jímžto jak praveno město hořejší od dolejšího se dělí, až k rybníku Siloe se táhne; tak nazývá se hojný pramen dobré pitné vody zde prýšticí a v dosti velikou nádrž se sbíhající. Se strany vnější oba dva vrchy tvoří srázné stěny do hluboké rokly zapadající a jsou tudíž zevně města naprosto nepřístupny.

2. Z těch tří zdí první a nejstarší, pro hluboké rokly a pro vrchy nad nimi, na nichž vystavěna, nedobytna byla. Přirozená pevnost její ještě hradbami Davidem, Šalomounem a jinými králi s velikým nákladem pořízenými, uměle zvýšena. Počínajíc na severu

¹⁾ Sion.

²⁾ Tyropomeon.

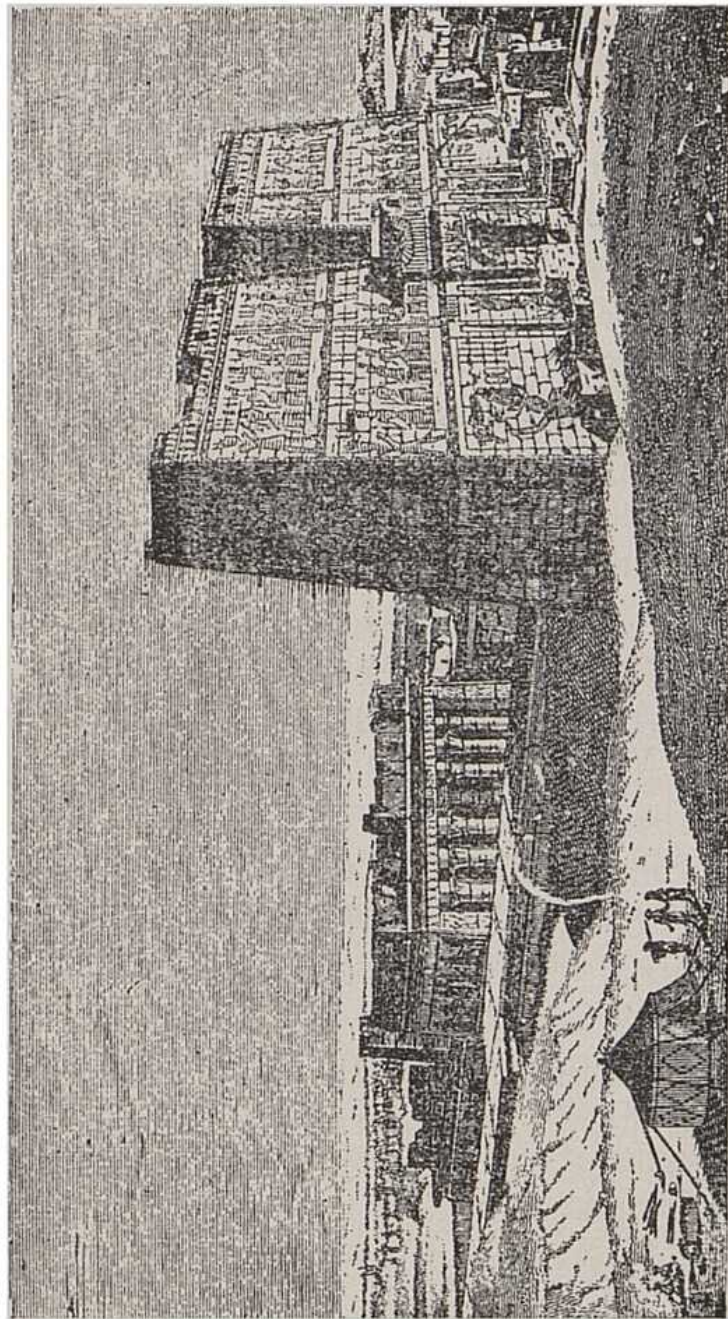
od věže Hippiku až ku Xystu se táhne; potom připojuje se k radnici a končí u západního podloubí chrámového. Po straně západní od téhož místa³⁾ počínajíc, přes Betso⁴⁾ táhne se k bráně Egejské, potom k jihu nad pramenem Siloe se zatáčí. Odtud po straně východní k rybníku Šalomounovu zabíhá a dosahujíc až k Ofle, s východním podloubím chrámu se spojuje. Druhá zeď u brány Genathy ode zdi první vybíhala a toliko na straně severní město ohražujíc, k hradu Antonii se táhla. Třetí zeď opět u věže Hippika počínala, odkudž na sever až k věži Pséfině se táhla; potom proti hrobce Heleny, královny Adiabenské, matky krále Isaty, k hrobům královským dále běžela a minouc uhelnou věž, podle pomníku valchářova se zatáčela, načež dále ku staré zdi se táhla, s níž v údolí Cedron se spojovala. Zeď tuto vystavěl král Agrippa, ohradiv jí nově vystavěnou část města, která před tím ohražena nebyla. Když počet obyvatelstva ve městě vzrůstal, bylo nutno za hradbami novou část města založiti. Nejdříve zastavěna severní část nad chrámem, potom postupovalo se dále, až návrší čtvrté, Bezetha zvané proti Antonii ležící, ale od ní velmi hlubokými příkopy oddělené, celé zastavěno. Příkopy ty ještě schválně prohloubeny, aby Antonie, kdyby se s návrším stýkala, snadněji přístupnou se nestala, a také aby na svojí výši netratila. Čím tedy hlubší byly příkopy, tím vyšší stávaly se věže. Název Bezetha⁵⁾, jak nová tato část města pojmenována, značí v jazyku řeckém Kainopolis⁶⁾. Když tedy také obyvatelstvo této nové části města ku své ochraně zdi potřebovalo, otec nynějšího krále Agrippy, taktéž Agrippa, zeď tuto stavěti počal. Boje se pak císaře Claudia, aby z opevnování toho nějakého podezření vzpoury nepojal, založiv toliko základy, dále stavěti přestal. Kdyby byl zdi, jak je stavěti začal také dokonat, bylo by se město naprosto nedobytným stalo. Z kamenných kvádrů dvacet loket dlouhých, deset širokých a tolikéž vysokých zbudována byla, takže ani železem snadně vyvrátiti, ani nástroji válečnými otrásti se nemohla. Zeď ta byla deset loket široká a výška její byla by více než na dvakrát tolik co šířka její obsahovala, dosáhla, kdyby hor-

³⁾ Věže Hippiku.

⁴⁾ B e t s o = místo, kam smetí se vyváželo.

⁵⁾ Beretha, v řeči hebrejské Nové město.

⁶⁾ Taktéž Nové město.

Průčelí chrámu Jerusalemského.

livost původce nebyla narazila na překážku. Přece však zeď ta snahou Židů později na dvacet loktů výšky dostavěna, na ní pak zábradlí dva lokty zvýší a cimbuří tři lokty vysoké pořízeno, takže úplná výška její na dvacet pět loktů dosáhla.

3. Nad zeď vynikaly věže, dvacet loktů široké a tolikéž vysoké. Byly čtyřhranné a stejně jako zeď plné, vazbou i úhledností kamenů od chrámu se nelišice. Až na dvacet loktů zvýší byly věže plné, načež teprve stavba účelně na nádherné byty zřízena, nad nimiž umístěny pavlače a nádrže, do nichž dešťová voda se sbíhala. Na každou z nich široké a pohodlné schody vedly. Takovýchto věží měla třetí zeď devadesát; byly od sebe stejnoměrně ve vzdálenosti dvě stě loktů rozestavěny. Prostřední zeď měla čtrnáct věží a stará šedesát. Obvod celého města obnášel třiatřicet honů (6.1 km). Jakkoliv třetí zeď úhledností svou všeobecný obdiv vzbuzovala, přece ještě pohled na ní překonán pohledem na věž Pséfinus na severozápadě, proti níž Titus vojsko položil. Sedmdesát loktů byla vysoká a když vzduch byl čistý bylo z ní možno přehlédnouti k východu všecky končiny země až do Arabie, na západ pak hranice Judska, ba i moře zor sledoval. Byla osmihranná. Proti ní stála věž Hippikos a vedle této jiné dvě, jež král Herodes na staré zdi vystavěl. Velikostí, krásou a pevností nebylo jim rovných na světě, neboť mimo přirozenou svoji snahu o zvelebení města, Heroda ještě zvláštní náruživost k provádění velkolepých staveb pobádala. Věže tyto k oslavě památky tří jemu nejmilejších osob, bratra totiž, jednoho z přátel a manželky zbudoval a dle nich také je pojmenoval. Manželky ⁷⁾ proto, že ji ze žárlivosti usmrtil, druhým pak, že je po udatném odporu v boji ztratil. Hippikos, věž dle jména přítele Herodova pojmenovaná, byla čtyřhranná, dvacet pět loktů široká a taktéž dlouhá a až do výše třiceti loktů plná. Nad tímto ze samých kvádrů z tvrdého kamene vytesaných zhotoveným kolosem byl vodojem ku pojmání dešťovky, dvacet loket hluboký. Nad ním pak byla budova dvoupatrová, dvacet pět loket vysoká, na různé místnosti k obydlí i k uschování cenných věcí sloužící, rozdělena. Nad touto táhla se chodba tři lokte vysokým zábradlím obehnaná, takže celá výška osmdesát loket dosahovala. Druhá věž, kterou ku cti svého bratra Fasaël nazval, měřila na

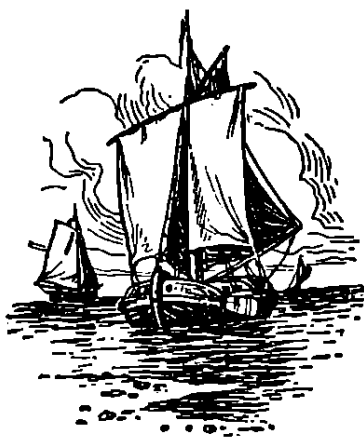
⁷⁾ Mariamny; viz II., 22, 5.

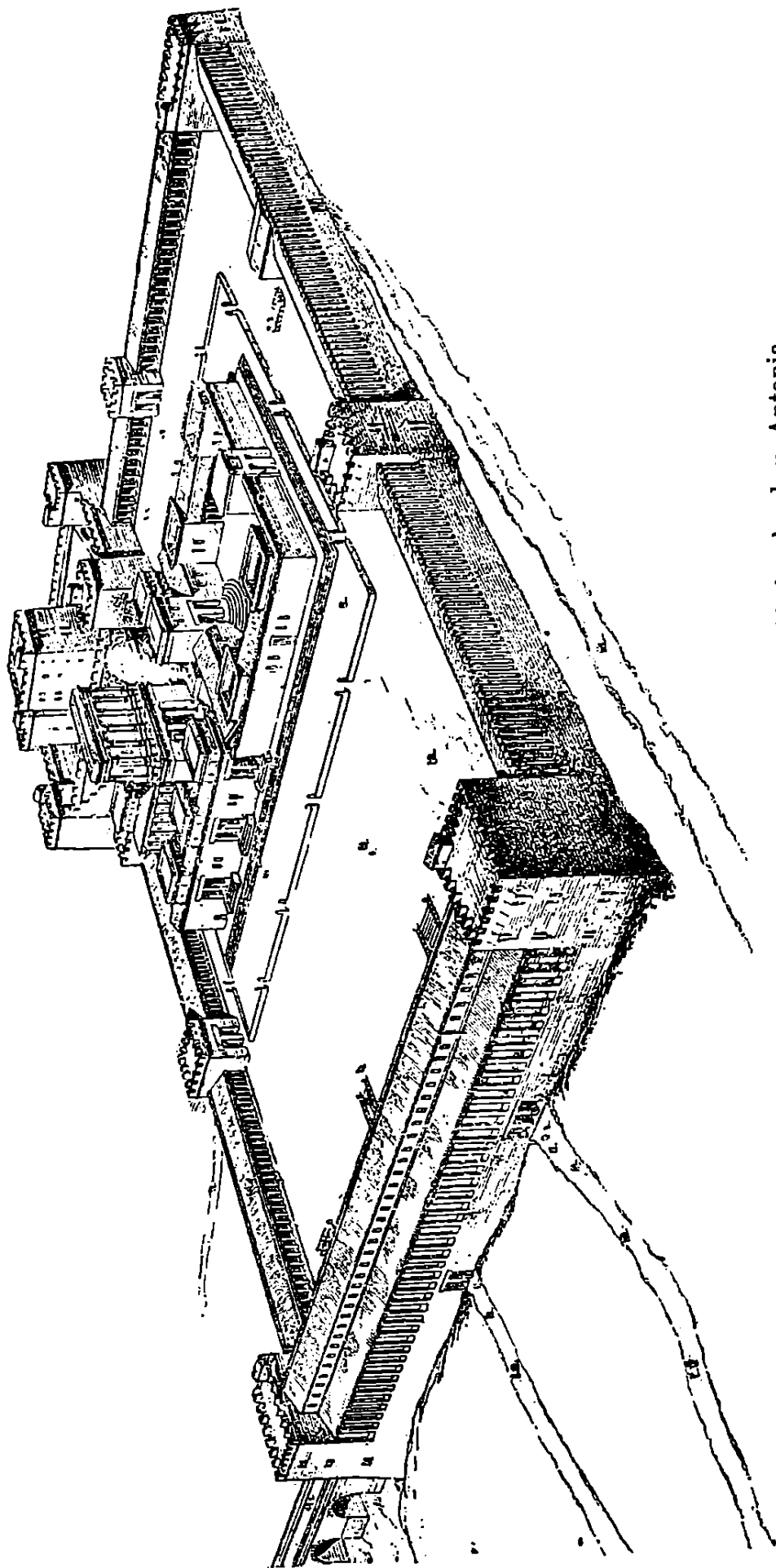

děl i na šíř po čtyřiceti loktech a byla až do výše čtyřiceti loktů taktéž plná. V této výši byla kolem věže deset loktů široká zábradlími a výstupky opatřená galerie; nad touto pak pokračovala do výše, jsouc upravena v rozkošné pokoje ano i lázně, takže paláci královskému v ničem nezašla. Na hoře cimbuřími a zábradlími bohatěji než předešlá byla ozdobena. Výška její téměř devadesát loket obnášela a celkovým svým zjevem podobala se majáku na Faru u Alexandrie, jenž plavcům do veliké vzdálenosti moře osvětluje; byla však mnohem větší. Tenkrát obýval ji Šimon tyran. Třetí věž Mariamna, dvacet loket do čtverce měřila a do výše dvaceti loket také byla plná. Tato měla mnohem nákladnější a nádhernější obydlené místnosti než předešlé, neboť král považoval za slušné, aby věž jménem manželky jeho nazvaná, byla na ozdoby bohatější než ty, jež mužskými jmény pojmenovány; tyto pak zase byly mnohem pevnější nad tuto. Výška její obnášela padesát pět loket.

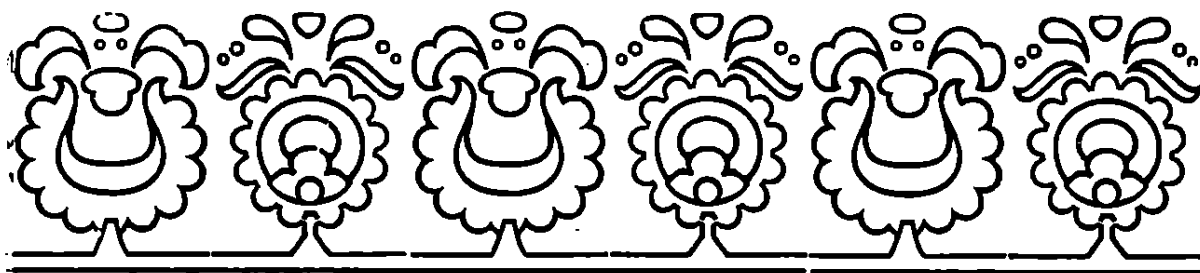
4. Ač věže ty samy sebou ohromnými byly, přece ještě svým umístěním mnohem vyššími se zdály. Stará zeď, na níž vystavěny, na vysokém návrší postavena byla a sama třicet loket vysoká byla a teprve odtud výšky věží se počítaly; samozřejmě tedy, že ze zdola závratně vysokými se jevily. Úžasná byla velikost kamenů, z nichž vystavěny byly. Každý takový kamenný kvádr byl dvacet loket dlouhý, deset široký a pět vysoký a byly jednotlivé kameny mezi sebou tak dovedně spojeny, že věže jediným přirozeným kamenným balvanem býti se zdála. Nikde nebylo znáti ani čárky, kde jednotlivé kameny spojeny; tak těsně k sobě přiléhaly. Nebyly také z kamene obyčejného, nýbrž vesměs z krásného bílého mramoru byly vypracovány. Stály na severu zdi a s nimi sousedil královský palác k nevyslovení nádherný, v němž veškero umění takřka samo sebe překonávalo. Palác ten rovněž zdí třicet loket vysokou, vůkol věžemi stejnoměrně od sebe rozdělenými, okrášleno ohrazen byl. V něm veliká večeřadla, každé z nich více než prosto hostů zřízena byla. Nevýslovná byla rozmanitost kamenů, z nichž palác vybudován. Co kde nejvzácnějšího, to zde v hojnosti shromážděno. Krytba sálů délkou trámův a nádhrou ozdob všeobecný údiv vzbuzovala, nesčíslné množství pokojů, s překrásným nábytkem a nádobím ponejvíce zlatým a stříbrným v umělém se-

stavení se tu nacházelo. Chodby a galerie rozmanitým sloupovým opatřené, všelijak se tu křížovaly. Prostor před palácem kolikem rozličným stromovím posázený ustavičně zeleným byl. Byla tu krásná stromořadí ku příjemným procházkám, překrásné parky, v nichž vodní průtoky a na mnoha místech uměle založené rybníčky, vyzdobené uměleckými výtvary, jimiž voda se vylévala. Okolo těchto nastavěno množství umělecky provedených vížek, v nichž nasazeni holubi. Slovem, nádheru hradu královského ani nelze vypsati tak, jak ve skutečnosti se jevila a bolestno vzpomínati na to, co oheň strávil. Nezničili ty věci Římané, ale od buřičů hned na počátku odboje spáleny byly. Z hradu Antonie oheň vyšel, zachvátil královský palác a střechy s hořejšími místnostmi všech tří věží strávil a zničil.

Celkový pohled na chrám Jerusalemský s nádvorími a hradem Antonia.

V.

O budově chrámové zevně i uvnitř. O hradu Antonia.

1. Chrám, jak jsem již pověděl, byl vystaven na vrchu příkré hory. Původně rovina na vrchu hory, sotva pro chrám a oltář postačovala, an se všech stran strmý okraj a příkré stráně dolů do hluboké propasti zely. Ale král Šalomoun, jenž chrám vystavěl, na východní straně hory až u spodu pevnou zeď založiv, vzhůru ji hnal a prázdný prostor mezi zdí a horou zasypal, čímž, když až po horní rovinu dospěl, značný prostor na hoře získal. Na takto ovšem s velikým úsilím a nákladem získaném místě, sloupovou chodbu přistavěl. Na ostatních stranách ovšem chrám holý zůstal. V dalších stoletích lid náspy rozšiřoval, nové zakládal a po částech vzhůru hnal, až horu celou obezdil, prázdné prostory zasypal a a tak u chrámu nové značně rozsáhlé prostranství získal. Potom prolomena půlnoční zeď, čímž opět získáno nového místa, na němž potom síň chrámová postavena. Když pak od základů trojí terasa zřízena byla a dílo nade vše pomyšlení ohromnější, na němž se po mnoho století pracovalo, a na něž všechny veřejné, od celého národa snešené posvátné poklady se vynaložily, bylo dohotoveno, tedy i hořejší i dolejší místnosti při svatyni vystavěny byly. Na některých místech bylo zapotřebí zeď níže založiti a tu výše její až na tři sta loket dosahovala. Hloubku základu však nelze zjistiti, neboť úžlabí z veliké části zasypali, hodlající je s ulicemi města srovnati. Kamenné balvany v základech byly až čtyřicet loket vysoké. Bohatství a štědrota lidu dílo to nad pomyšlení urychlovala

a co zdálo se býti nemožným, toho houževnatou vytrvalostí časem přece docíleno.

2. Takovýchto základů pak důstojná stavba dále provedena. Veškero podloubí při chrámu bylo dvojitě, o sloupích 25 loket vysokých z bílého mramoru z jediného kusu zhotovených, na nichž stropy z dřeva cedrového spočívaly. Přirozená nádhera stropů, jejich vyleštění a jich umělé spojení překrásný pohled skýtala, ač žádným dílem malířským ani řezbářským uvnitř okrášleny nebyly. Šířka jich obnášela třicet loket a veškereň jejich obvod i s hradem Antonii zahrnoval šest honů ¹⁾). Prostor pod širým nebem byl mozaikovou dlažbou vydlážděn. Průchod k vlastnímu chrámu ohražen byl kamennými, na tři metry vysokými mřížemi, velmi uměle zpracovanými; tu v stejné vzdálenosti od sebe stály sloupy, zákon čistoty hlásající, na nichž v řecké i latinské řeči velikými písmenami naznačeno, že cizinec do svatyně vstoupiti nesmí. Svatyní slul chrám druhý o čtrnáct stupňů výše zbudovaný, ohražený zdí, jejíž výška dvacet pět loket obnášela; neboť, ježto na vyšší straně nade schody vystavěna byla, nemohla uvnitř, jsouc návrším a násypem vyplněna zcela shlédnuta býti. Ode čtrnácti stupňů až ke zdi, byl prostor deset loktů zšířil, úplně rovný. Odtud opět jiné schody o pěti stupních vedly k branám, jichž na straně severní a jižní osm, na každé po čtyřech bylo. Na straně východní byly brány dvě. Tolik alespoň bylo jich potřeba, protože na straně té zvláštní prostor pro ženy pobožnost vykonávající zřízen a zdí oddělen byl. Bylo tedy nutno poříditi bránu druhou. Stálať pak naproti bráně průčelné. I na straně jižní a severní bylo po jedné bráně, jimiž do síně ženské se vcházelo, neboť ženy mezi ostatními vcházeti a ohrady sobě vykázané přestupovati nesměly. Místo to netoliko ženám domácím, nýbrž i přespolním k vykonávání pobožnosti volným bylo. Na straně západní brány nebylo, ježto tu zeď nepřetržitě běžela. Podloubí mezi branami ode zdi vnitř ku pokladnici vedoucí na velikých a krásných sloupích spočívalo. Byly jednořadé a od dolejších mimo velikosti v ničem se nelišily.

3. Devět bran bylo i s veřejemi a horním přepažením zlatem a stříbrem okováno; jedna pak, hlavní brána chrámová byla celá z mědi koryntské, kteráž cenou ony pozlacené a postříbřené vysoko

¹⁾ Hon = stadion 185 metrů.

převyšovala. Každá z bran měla dvě křídla třicet loket vysoká a tolikéž široká. Ode vchodu uvnitř z obou stran se rozšiřující, měly výstupky věžaté, třicet loket dlouhé a tolikéž široké, ale přes čtyřicet loket vysoké. Každá z bran na dvou sloupcích dvanáct loket v objemu spočívala. Všechny brány byly stejné velikosti, jenom brána na straně východní, která je za koryntskou, u síně ženské se otevírala, byla větší než ostatní; měla padesát loket zvýši a čtyřicet loket zšíři. I ozdobou od ostatních se lišila, silnějšími stříbrnými a zlatými pláty okována jsou. Veškero zlato a stříbro na všech těchto devět bran, jakož i všechny ostatní ozdoby na ně daroval Alexandr, otec Tiberiův.²⁾ Od ohrady síně ženské k větší bráně vedlo 15 stupňů, které ovšem byly nižší, nežli stupně u bran ostatních.

4. Do svatyně, jež uprostřed budovy chrámové stála, po dvanácti stupních se vstupovalo. Výška i šířka její z předu sto loket obnášela, ze zadu pak byla o čtyřicet loket užší, ježto z předu výstupek z obou stran jako ramena o dvacet loket na každé straně se rozšiřoval. První brána její sedmdesát loket zvýši a dvacet pět zšíři měřila; dveří neměla; byla obrazem nebe otevřeného a odevšad viditelného. Průčelí její bylo pozlacené a byla skrz ni viditelná celá přední loď svatyně vnitřní, která byla nejvyšší stavbou celé chrámové budovy. Vnitřní okolek brány té zlatem až oslňoval. Vnitřní část svatyně byla ještě na dvě části přehrazena. Přednější část byla devadesát loket vysoká, padesát dlouhá a dvacet široká. Vchod do ní, jak jsem již pověděl, byl celý bohatě pozlacen, taktéž i zeď kolem něho. Nahoře bylo zlaté revoví, z něhož hrozny velikosti člověka visely. Druhá z obou těchto částí byla nižší předešlé a vedly do ní sedmdesát pět loket vysoké a šestnáct široké zlaté dveře. Z předu visela opona stejně dlouhá z babylonské tkaniny, hyacintem, kmentem, šarlatem a zlatohlavem vyšíváné, různosti látek, jakož i nanejvýš umělým provedením úžas vzbuzující. Celek jakoby obraz všehomíra skýtal. Šarlatem oheň kmentem země, hyacintem vzduch, zlatohlavem moře se vyznačovalo. Dvěma podobou barvy, kmentem a zlatohlavem pro původ; neboť kment

²⁾ Alexandr Lysimachos z Alexandrie, jehož syn, vícekrátě již zmíněný, Tiberius Alexandr byl místodržitelem v Judsku, pak v Egyptě a posléze největším velitelem vojska Titova.

země, zlatohlav pak moře vydává. Tkanina ta pohled celého nebe mimo zvířetníku skýtala.³⁾

5. Kdo dovnitř chrámu vešel, nalézal se v dolejší části chrámu, jejížto výška šedesát loket, stejně tolik délka, a šířka dvacet loket obnášela. Prostor těch šedesáti loket opět rozdělen byl. První část⁴⁾ o čtyřiceti loktích, tři obdivuhodné, u všech lidí proslulé předměty chovala: svícen, stůl a kaditelnici. Sedm lamp, sedm planet vyznamenávalo⁵⁾, neboť tolik prutů od toho svícnu vychá-

Římská vojenská hlídka obchází hradby Jerusalemské.

zelo. Dvanáct chlebů na stole postavených značilo zvířetníkový okruh a rok⁶⁾. Kaditelnice trinácterem vonidel, kterýmiž z moře,

³⁾ Podle zákona Mojžíšova byly Židům obrazy lidí nebo zvířat přísně zakázány.

⁴⁾ Svatyně.

⁵⁾ K planetám čítali staří: Slunce, Měsíc, Merkura, Venuši, Marse, Jupitera a Saturna.

⁶⁾ Nejsa křesťanem, nevěděl Josephus, že se ty věci na Krista Pána a na církev svatou vztahovaly.

země a pustiny naplněna byla, ukazovala, že všecky věci od Boha pochází a pro Boha jsou. Nejvnitřnější část chrámu dvacet loktů zdělí, oddělena taktéž oponou od zevnitřní. V této nebylo žádného předmětu⁷⁾, byla nepřístupná, neporušitelná a neviditelná; slula svatyní svatých. Po stranách dolejšího chrámu byly v pravo i v levo řady pokojíků o třech patrech seřaděných, jimiž z jednoho do druhého bylo možno přecházeti. Vchod do nich z obojí strany vede od brány. Hořejší díl chrámu takovéto přístavby neměl a byl proto užší. Byl čtyřicet loket zvýší, ale užší nežli část dolejší. Tedy celá výška počítajíce i oněch šedesát loket spodku, sto loket dosahovala.

6. Zevnitřní pohled na chrám, všecko co oči a srdce uchvátiti mohly, skýtal. Těžkými zlatými pláty na všech stranách obložen, při východu slunce zářil jako oheň a oči, patřících naň, nejinak než jako samo slunce oslepoval. Lidem přichozím podobal se zdaleka hoře sněžné; neboť kde pozlacen nebyl, bílým mramorem se skvěl. Na jeho vrchole zlaté, velmi ostré tyče zasazeny, aby ptactvo tam sedati nemohouc, místa neposkvřovalo. Ku stavbě jeho použito kamenných kvádrů, jež namnoze čtyřicet pět loket na dél, šest na šíř a pět do výše měřily. Před chrámem stál oltář patnáct loket vysoký, dlouhý a široký po patnácti loktech. Byl čtyřhranný. V rozích jeho utvořeny zvláštní rohovitě výběžky. Přístup k němu byl se strany polední. Byl vystaven bez nástrojů železných a železo vůbec nikdy se ho nedotklo. Chrám i oltář ohradou na loket vysokou, která z nejpěknějšího kamene uměle zhotovena byla, oddělen byl. Ohrada ta lid od kněží oddělovala. Lidem, kteří různým vykalováním, semenotokem a malomocenstvím trpěli, celé město, ženám čmýrou stíženým chrám zabráněn byl; ženy ale i když čisté byly, výše uvedených hranic nesměly překročiti. Muži, nebyli-li dokonale očištěni, jakož i kněží když nebyli čistí, od slně vnitřní bývali odloučeni.

7. Rození kněží, kteří pro nějakou tělesnou vadu bohoslužbu vykonávati nesměli, přece spolu s jinými v ohradě bývali a částku

⁷⁾ Nebylo tam naprosto ničeho, mimo kámen, na nějž velekněz v žehnacích dnech stavěl kaditelnici. Archa úmluvy, jež druhdy v chrámě Šalomounově v této části chrámu stávala, byla již s prvním chrámem (Šalomounovým) zničena.

obětí dle práva kněžského dostávali; ale toliko obyčejným rouchem přioděni bývali, ježto rouchem bohoslužebným toliko kněz bohoslužbu vykonávající oděn býti směl. Ku chrámu a oltáři přistupovali toliko kněží bezúhonní, jsouce oděni rouchem kmentovým, před tím od vína se zdrževši, aby snad při službě v něčem nepochybili. Velekněz vstupoval s nimi, nikoliv ale vždycky, nýbrž jenom v sobotu, pak prvního dne každého měsíce, a když svátek národní nebo výroční slavnost od všeho lidu se vykonávala. Velekněz při úkonech bohoslužebných oděn zvláštním, pro velekněze ustanoveným rouchem. Stehna až po bedra pokryta měl opasadlem, dále sukni lněnou a svrchu řízou modrou kolem až dolů k nohám spuštěnou, střapcem ověšenou oděn byl. Od střapců visely zlaté zvonečky a jablka granátová; zvonečky hřímání a jablka blesk vyznačovaly. Opas, jímž svrchní roucho, aby k prsoum dobře přilehlo, přepásáno, byl z pěti tkanic setkán: zlaté, nachové, šarlatové, kmentové a modré, ježto z barev těchto, jak již pověděno, také opony chrámové setkány. Nosil také náramek týchž barev, toliko více zlata na něm bylo. Podobal se brněné košili. Zapínal se dvěma sponami zlatými, do nichž vsazeny největší a nejdražší drahokamy, karneoly, na nichž vyryta byla jména pokolení. S druhé strany viselo dvanáct jiných drahokamů po třech vedle sebe, ve čtyřech řadách: karneol, topas, smaragd, rubín, jaspis, safír, achát, ametyst, jantar, onyx, beryl, chrysolit. Na kamenech těchto taktéž jména pokolení po řadě za sebou vyryta; na každém po jednom. Hlavu jeho kryla kmentová čepice, hyacintem protkaná; vůkol ní ovinut pás zlatý, na němž svaté písmeny vyryty; jsou to čtyři příslušné hlásky⁸⁾. Tímto oděvem obřadním oděn býval vždy jen když do svatyně svatých vcházel, což toliko jednou v roce se dělo, kteréhož dne všichni Židé Bohu se postili; jinak bohoslužbu vykonával v oděvu jednodušším. Ale o městu, chrámu i obyčejích a pracích na jiném, případnějším místě pojednám, neboť o těch věcech nemálo k oznámení zbývá⁹⁾.

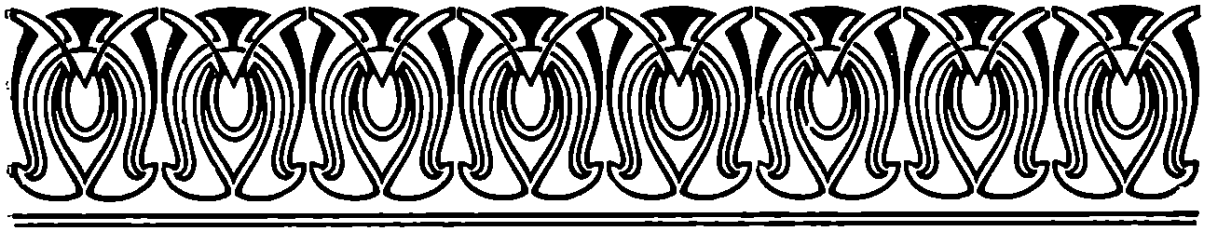
⁸⁾ Hebrejská písmena, jméno Boží Jehovah značící, o čemž Jos. Flavius se nezmiňuje, ježto Židům jméno Boží vyřknouti není dovoleno. Starožitn. II. 12, 4.

⁹⁾ Jak ze Starožitností XX. 11, 2 se jeví, hodlal Jos. Flavius takovéto dílo sepsati; leč, jak pravdě podobno, k tomu nedošlo; alespoň nic podobného na nás se nedochovalo.

8. Co se pak hradu Antonia týká, leží tento v severozápadním úhlu podloubí chrámových. Vystaven jest na padesát loket zvýší, na skále ze všech stran velmi příkré. Bylo to dílo krále Heroda, při němž svoji nádherymilovnost nejvíce prokázal. Nejdříve skála od spodu až nahoru obrovskými, krásně hlazenými kamennými plotnami obložena, což jednak pro ozdobu, hlavně však proto, aby pro kluzkost nebylo možno nikomu ani nahoru ani dolů se dostat. Každý pokus, ať nahoru se vyšplhati nebo dolů sestoupiti, byl marným; po hladké příkré ploše vždy musel dolů sklouznouti. Nahoře před hradem byla zeď tři lokte vysoká; hrad sám pak do výše čtyřiceti loket se vypínal. Uvnitř byl prostranným a tak uspořádán, jako palác. Byl dle potřeby účelně rozdělen na obydlí, prostranné síně, podloubí, lázně a cvičírny pro vojsko, takže pro obecné pohodlí městem, pro nádhernost palácem býti se zdál. Celkem Antonia zvenčí vyhlížela jako nějaká obrovská čtyřhranná věž. V každém ze čtyř rohů vystavena věž, z nichž tři byly po padesáti loktech vysoké, čtvrtá však, v jihovýchodním rohu stojící, do výše sedmdesáti loket se vypínala, tak že z ní celý chrám mohl býti přehlédnut. Tam, kde s podloubími chrámovými se stýkala, byly z dvojí strany umístěny schody, po nichž stráže dolů do podloubí chrámových scházely¹⁰⁾ a se zbrojí u podloubí rozestaveni jsou, ve sváteční dny, když nesmírné množství lidu odevšad do chrámu se sešlo, o pořádek se starali. Jako hradem města byl chrám, tak zase hradem chrámu byla Antonie. Tu byly stráže oněch tří míst; jen Horní město mělo zvláštní svoji stráž v paláci Herodově. Bezetha, vrch, ze všech návrší Jerusalemských nejvyšší, jak jsem již pověděl, od Antonie byla oddělena; byla spojena s Novým městem a k severu nad chrámem vynikala. Maje v úmyslu o městě a jeho zdech později na místě případnějším vyprávěti, tímto prozatím končím.

¹⁰⁾ V Antonii vždy legie vojska ubytována bývala a z ní stráže k udržování pořádku u chrámu i na jiná místa vysílány.

VI.

Další o tyranech Šimonovi a Janovi a kterak Nikanor, když s Titem hradby Jerusalemské objížděl, zraněn. Titus práce obléhací úsilovněji provádí.

1. Nejbojovnější z buřičů ve městě v počtu asi deset tisíc lidí, nečítaje v to Idumejských, přidrželi se Šimona. Velelo jim padesát vůdců, jimž Šimon, jako vrchní vůdce, rozkazy vydával. Idumejští, jichž bylo pět tisíc, měli deset vůdců, mezi nimiž Jakub, syn Sosův a Šimon, syn Kathlův, nejvíce vynikali.¹⁾ Jan, který chrám opanoval, měl šest tisíc oděnců pod dvaceti vůdci; nad to, zanechavše různic, přidali se k němu také ze Zelotů dva tisíce a čtyři sta mužů, kteří dříve pod Eleazarem a Šimonem Arinovým bojovali. Tyto dvě strany stále ještě mezi sebou se potýkaly a lid, jak již vypravováno, všechno to odnášel. Kdož z lidu stejně s nimi bezpráví se nedopouštěli, od obojích loupeni byli. Šimon držel město hořejší a větší zeď až po Cedron a část ode zdi staré nad Silon k východu až ku paláci Monozabovu,²⁾ dále také pramen Silon a Akru³⁾ až ku paláci Heleny, matky Monobajovy. Jan ovládl chrám a veškero jeho okolí, též Oflu a údolí Cedron. Stavby mezi místy, jež svářící se strany opanovaly ležící, spáleny, aby tím získáno bylo místa k bojům vnitřním. Neboť ani když vojsko římské u samých zdí se rozložilo, v městě rozbroj neutuchnul. Po prvním útoku málo dní klidu si dopřavše, s tím větší zuřivostí do sebe se

¹⁾ Dle toho lze míti za to, že dříve ku pomoci zavoláni Idumaeané (viz IV. 4, 1) a buď všichni do Idumaeae se nevrátili (viz IV. 6, 1) nebo později po částech do Jerusalema zase se sešli a zde bojů opět se účastnili.

²⁾ Monobazus, král Adiabenů za Eufратem.

³⁾ Dolejší město.

pustili a ve prospěch oblehatelů sami sebe dále potírali a hubili. Horších pohrom nežli byly ty, jimiž sami sebe trápili, od Římanů neutrpěli, aniž co horšího město zakusiti mohlo nad to, čeho se mu od vlastních obránců dostalo. Před svým vyvrácením mnohem těžší nehody snésti muselo a výbojcové jemu jenom dobrodiní prokázali. Pravím: jako odboj podvrátil město, tak Římané ukončili odboj, který byl silnější nade zdi! Právem co záhubného, to vlastencům, co spravedlivého, to Římanům připsati dlužno. Leč každý z událostí samých utvoř si úsudek.

2. Mezi tím co toto ve městě se dalo, Titus s oddílem vybraných vojnů objížděl město, zkoumaje, kde by bylo lze nejvýhodněji na zdi udeřiti. Všude ale setkával se s nesnázemi. Od údolí nebylo přístupu a s jiné strany první zeď tak pevnou byla, že ani od nejlepších strojů válečných žádného úspěchu nedoufal. Konečně uzavřel u hrobu velekněze Jana podniknouti útok, ježto na tomto místě první zeď byla poněkud nižší a s druhou se nespojovala, an Nové město, jsouc méně obydleno, tuto mezeru v hradbách upravití zanedbalo. I ku třetí zdi byl odtud snadnější přístup a Titus zamýšlel skrze ni Horního města a Antonie a odtud chrámu se zmocniti. Při této výzkumné objíždce, jeden z přátel jeho, Nikanor s Josephem, blíže ke zdem přistoupiv a jako známý, lid Jerusalemský ku pokojnému vzdání se navésti chtěje, do levého ramene šípem raněn. Z toho seznav Caesar vzdorovitost obležených, ježto ani těch, kteří k jejich vlastnímu dobru k nim přistupují, nešetří, rozhorlil se proti obleženým, podměstí vojnům pleniti dopustil a vydal rozkaz material shromáždití a na místech vykázaných náspy poříditi. Vojsko ku práci na tři strany rozdělil; uprostřed na náspy střelce a prakovníky postavil, do předu katapulty, škorpiony a ballisty umístiti rozkázal, aby nepřátelům výpady na dělníky při práci a útoky se zdi zabráněny. V okolí města posekány všechny stromy a dříví z nich na náspy upotřebeno, tak že podměstí naprosto holé zůstalo. Když Židé viděli, jak horlivě vojsko římské na náspech pracuje, také nezůstali nečinnými. Lid, loupežemi a vraždami uhnětený, zase nabyl myslí, doufaje poněkud si pooddechnouti, kdyžby vražedníci jeho s vnějšími nepřátely zaměstnání byli a křivd svých pomstiti, kdyby Římané vítězství dobyli.

3. Jan, ačkoliv družina jeho mu radila na nepřátely udeřiti,

maje stouach ze Simona, na svém místě nečinně setrval. Šimon však, jsa útoku římského nejbližší, nikterak nelenil. Na zdi dopraviti dal válečné stroje, jež před nedávnem v boji s Cestíem tomuto a po té posádce na Antonii odjal, a nyní na vhodná místa na zdi je umístil. Leč stroje ty Židům málo byly prospěšny, ježto nedovedli s nimi zacházeti. Pouze někteří, jsouce od přehéhlíků v zacházení s nimi poněkud obeznámeni, k tomu se hodili a i ti při nich dosti nevhodně si počínali; rukama však, střelami a kamením římské vojny při práci na náspech uházeli a také v řadách vybíhající, s římskými oddily se potýkali. Římané k ochraně dělníků připevnili nad náspy pletiva a proti výpadům Židů střeleno z katapult. Včskery legie velmi vhodně svoje stroje připravily, obzvlášť legie desátá měla silnější škorpiony a větší ballisty, jimiž netoliko útoky odrážela, ale také muže na zdi stojící srážela. Každý z kamenů z takového stroje vyhozený vážil talent⁴⁾ a dále než dva hony dopadal. Takovýto kámen nejenom muže v první řadě, na něhož dopadl, usmrtil, nýbrž i ostatní v dalších řadách za ním stojící k zemi srazil. Proto Židé napřed kamenům se uhybali, neboť tyto netoliko po hlomozu, jež letice působily, nýbrž také — byly bílé — v letu lze je sledovati. Ustanovili si na zdech zvláštní pozorovače, kteří bystře sledovali každý výstřel ze strojů římských a když kámen letěl, dle směru upozorňovali, volajíce jazykem mateřským: „kámen letí!“ Ti, proti nimž letěl v okamžiku, dle potřeby buď se rozestoupili, anebo se shýbali. Opatrností touto mnoho životů ušetřili, neboť kameny ponejvíce cíle se minuly. To postřehše Římané, dali kameny očerniti, čímž přestaly býti v letu znatelný. Nyní již nebylo lze Židům let jejich sledovati a včas se jim uhnouti. Od té chvíle působily kameny římskými vojny tím horlivěji vystřelované v řadách Židů pravé spousty; jedinou ranou celé řady prorážely. Ale ani při svých velikých ztrátách Židé Římanům pokojně náspy strojili nedopouštěli, nýbrž všelijakou lstí a úskoky ve dne i v noci jim v práci jejich překáželi.

4. Když náspy dohotoveny, přišli stavitelé a vyhodice olovnice na šňůrách upevněné směrem ku zdím, vzdálenost naspů ode zdi přesně odměřovali. Jinak to naprosto nebylo možno, ježto Židé na

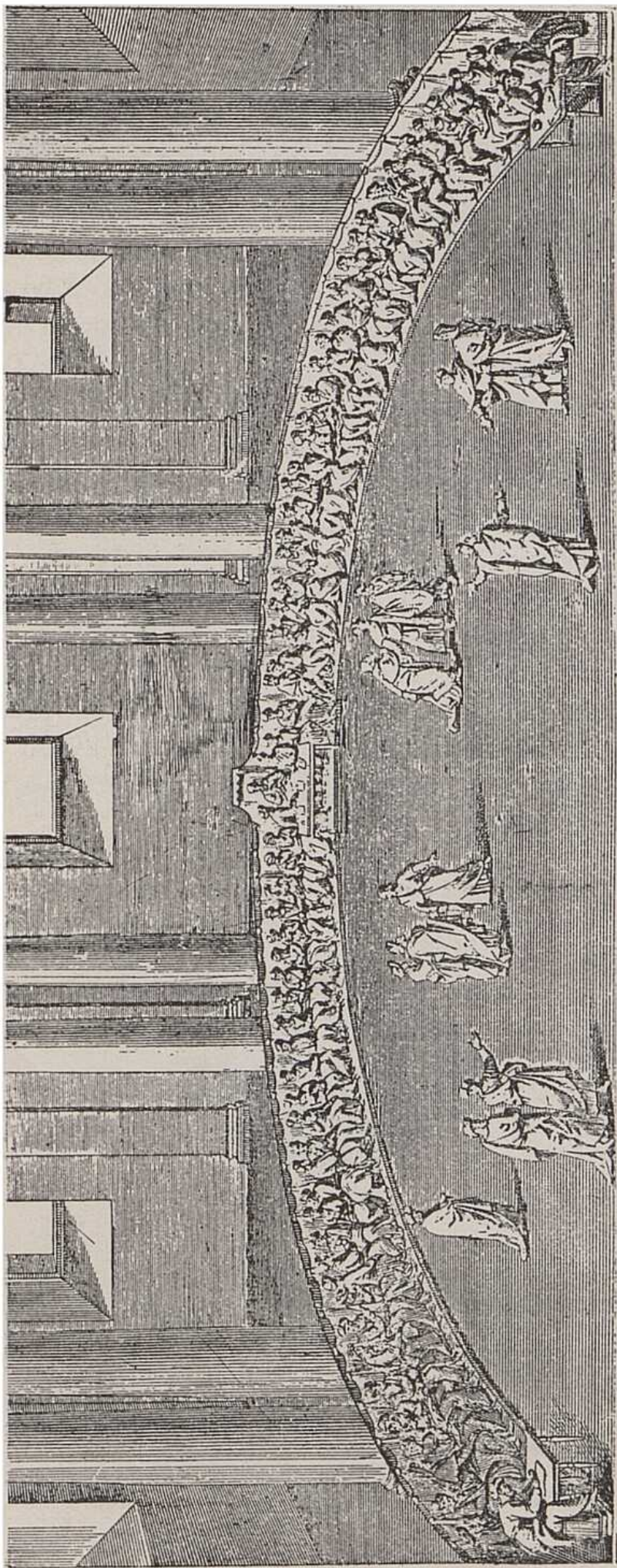
⁴⁾ Talent, podle naší váhy 26 kg.

zdích ve střelbě neustávali a nebylo tudíž lze bez nebezpečí života ku zdím se přiblížiti. Zjistivše místa, odkud by metací stroje dobře dostřelovati mohly, přivezli je a Titus ještě blíže ke zdím je ro-zestaviti rozkázav, aby berany účinněji pracovati mohly, na zeď bítí velel. Strašný hlomoz ze tří stran nyní po městě se rozléhal. Měšťané dali se do ohlušujícího křiku a na buřiče připadl pochopitelný strach. Nyní na obou stranách uznáno, že stejně jedněm jako druhým nebezpečí nastává a proto od sváfcích se pomýšleno na pokojné spolužití ve městě a společnou obranu proti společnému nepříteli. Z obou stran křičeli: „nesvorní jsouce, všechno k prospěchu nepřátel činíme, majíce alespoň na ten čas, jestliže nám Bůh stále svornosti nepropůjčí, pokoj mezi sebou míti a proti Římanům se snést“, Šimon lidem z chrámu ke zdi bezpečně jíti dopustil; to učinil i Jan, ač Šimonovi plně nedůvěřoval. Nyní konečně, zapomenuvše na nenávisti a nesvornosti své, v jedno se spojili a zeď osadivše, počali na stroje římské vrhati pochodně v úmyslu Římanům je zapáliti a na ty, jež berany obsluhovali a jimi bez přestání do zdi bili, mraky šípů a kamení vysílali. Nejedvážnější v houfch vypadající, pletiva stroju válečných bořili a na vojíny při nich se obořující, obratností svojí, více však smělostí je přemáhali. Titus ovšem, kde toho potřebu uviděl, ihned pomoc zařídil; po obějí straně nástrojů jízdu i střelce ustanovil, žhářům, jejich úmysly hatil, střelce z věží odháněl a nástrojům volnosti k účinnému působení zjednal. Přes všechno úsilí však zeď nepovolovala; beran patnácté legie toliko rohem věže otrásl, zeď ale zůstala tak, jakoby jí ani dotknuto nebylo, aniž bylo dost malého nebezpečí v tom, když by věž povolila. Stálať mnohem výše a při pádu svém nižádné části zdi s sebou strhnouti a ani zbořiti nemohla.

5. Židé od výpadů na maličko ustali, aby si oddechli; spatřivše však, že Římané po naspích a po táborech se rozptýlili⁵⁾, vyběhli houfně tajnou branou při věži Hippiku, pod dílo Římanů oheň položili a na vojíny u díla pozůstalé až k okopům odvážně dotírali. Na pokřik jejich Římané z poblíž i z dál rychle se seběhli; ale kázeň římskou přemohla smělost židovská a římsští vojínové k útěku donuceni. Židé pustivše se za nimi, zuřivě na ně dotírali a přinu-

⁵⁾ Domnívaliť se, že Židé, ustavše a ustrašivše se, odešli a na nějaký čas pokoje si dopřejí.

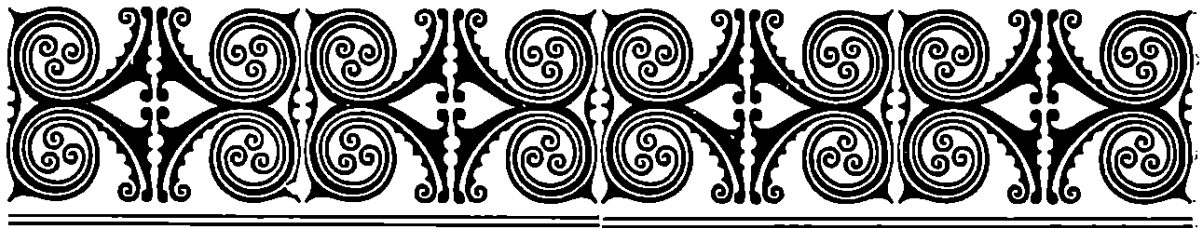

Zasedací síň velerady židovské v chrámě Jerusalemském

tili k útěku i ty, kteří odevšad k boji přiblíhali. U strojů válečných veliká bitva svedena. Židé snažili se je zapáliti, Římané však jim v tom zbraňovali; křik a hlomoz z obou stran se rozléhal a mnozí z předních bojovníků padli. Na konec Židé v zoufalství jako vztekli si počínavše, počali Římany přemáhati. Již již oheň náspy zachvacoval a bylo by jistě všecko i s nástroji shořelo, kdyby vybraný oddíl alexandrijských toho nepřekazil, nadevše pomýšlení udatně bojující a nad nejslavnější v této bitvě vynikající, až Titus s nejdůležitějším oddílem jezdců přikvapil a na běsnící Židy udeřil. Sám dvanácte předních zabil, načež Židé porážky té se ulekše, počali utíkat. Titus pustiv se za nimi, všechny vehnal do města a tak náspů od ohně zachránil. V té bitvě jeden Žid živ do rukou Římanů upadl. Titus rozkázal jej přede zdi ukřižovati, chtěje tak ostatním strachu nahnati, aby snad, vidouce to, rozmyslili si, že marným všechen jejich odpor a dobrovolně se podali. Po odjezdu Titově také Jan, jeden z vůdců Idumejských přede zdi se známým vojákem rozmlouvaje, od arabského lučištníka do prsou střelen, ihned skona!. Nad smrtí jeho Židé i buřičové kvíleli a usedavě lkali, neboť udatností a moudrostí vysoko nad jiné vynikal a znamenitým mužem byl.

VII.

Jedna z věží římských se sřítla. Římané po mnohých krutých sečích zeď prolomili. Titus útočí na zeď druhou. O římském vůdci Longinu a Židu Kastoru.

1. Následující noci Římany nenadálý strach pojal. Titus rozkázal vystavěti tři věže, každou z nich na padesát loket zvýší a když byly hotovy, tedy je dal na vhodná místa na náspy posunouti, aby z nich nepřátely na zdích snáze k útěku donutil. Jedna z nich o půl noci sama od sebe padla. Hřmotem, jež pádem svým způsobila, přestrašení spící Římané v domnění, že Židé z města vytrhli a je za noci přepadnou, rychle vstavše, k zbroji běželi. Úděl nemalý zmocnil se vojnů ve všech legiích, ježto nikdo nemohl říci, co se vlastně přihodilo; jedni tak, druzí jinak usuzovali. Ježto pak nepřátelé se neobjevovali, ve tmě sami sebe se strachovali, jeden od druhého hesla vyžadující, jakoby již Židé až do ležení byli vpadli. Jako panickým strachem uchvácení se zdáli, že Titus seznáv, co se přihodilo, všem to oznámiti rozkázal, načež vojsko se uklidnilo.

2. Židé až dosavad všecky útoky Římanů překonávajíce, nyní, kdy postaveny proti nim věže, mnoho zla trpěli, neboť z naspů střelba hrubá mnoho jim škodila, s věží pak z nástrojů lehčích spousty střel a kamení na ně chrleno. Pro ohromnou výšku jich ani dosáhnouti, ani vzítí nebylo lze, tím méně pak, any velmi těžké byly, je podvrátiti možno bylo, ba ani zapáleny býti nemohly, protože celé železem byly pobity. Ustoupili-li Židé z dostřelu, tedy nemohli zabrániti bušení beranů, jež neustále vší silou do zdi bijíce, pomalu sice, ale přece dosti úspěšně na pevnost zdi hlodali.

Zvláště hrozně řádil veliký beran, jemuž Židé pro neodolatelnost říkali Nikon,¹⁾ pod jehož mocnými údery zeď již se kývati počala. Židé stálým bojem a bděním zemdleni a pak také z nesmyslnosti domnívajíce se, že není třeba zdi hájiti, z větší části odešli na druhé dvě zdi. Zatím Nikon zeď prorazil a Římané ihned průlomem dovnitř se tlačili. Strážní židovští spatřivše, an hradba pod beranem povoluje, rychle za druhou zeď utekli. Římané přes zbořeniště dovnitř města se dostali, brány otevřeli a veškero vojsko do města vpustili. Tak zmocnili se první zdi dne patnáctého obležení, sedmého dne měsíce Artemisia.²⁾ Hned potom veliký díl zdi, jakož i severní stranu města rozkopali, jak to již dříve také Castius učinil.³⁾

3. Titus ležení svoje nyní dovnitř zdi převedl, na místo, zvané Assyrský tábor, a celý prostor až k Cedronu opanoval. Vzdálen jsa z dostřelu ode zdi druhé, začal ihned útočiti. Židé rozdělivše se po zdích, silně odpírali; strana Janova s Antiochie, s půlnocního podloubí chrámového a s Alexandrova pomníku⁴⁾ bojovala. Šimonovo pak mužstvo, zmocnivši se vchodu vedle hrobu Janova a příslušné části až k bráně, kterou na věž Hippikus voda vedena byla, celou tu čáru obsadilo. Častokráte z bran z nenadání vyskočivše, s Římany se srazili, ale vždy byli zatlačeni a poraženi. Římanům, dle přísného řádu vojenského bojujícím, oddolati nemohouce. Na zdích však Římany přemáhali. U Římanů působila síla a přirozená neústupnost v záhubách. Židé dosud nevzdávali se naděje na udržení města, Římané pak tím jistěji na brzké vítězství počítali. Ani jedna, ani druhá strana neustávala: útok stíhal útok, výpady a potýčky po celý den se střídaly. Všemi způsoby boje bylo bojováno a sotvaže den se rozbřesknul, již boj započal a až do večera trval. Noci pak obojí měli bezesné a mnohem obtížnější nad den. Židé ze strachu, aby Římané za tmy noční zdi se nezmocnili, Římané pak, aby jim Židé do ležení nevtrhli. Vojínové jedné, ani druhé strany zbroje neodložice, noc v starostech probděli a při svítání již opět k boji hotovi byli. Židé jako o závod vrhali se v nebezpečí,

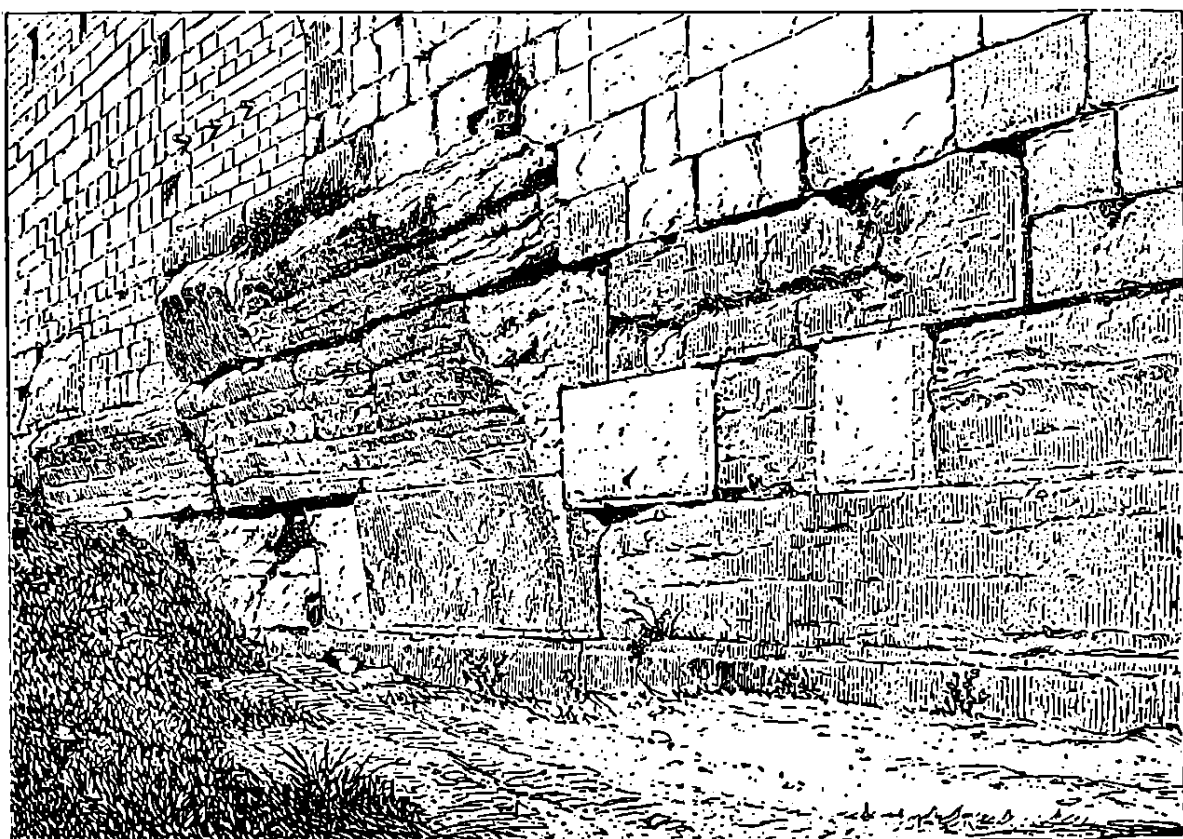
¹⁾ Nikon, v řeči židovské = vítěz.

²⁾ Máje.

³⁾ Viz II. 19, 4.

⁴⁾ Alexandr Janaeus (105—79 před Kr.).

chtíce se tím zavděčiti svým vůdcům. Nejvíce báli se Šimona a všichni z jeho poddaných tak jej ctili, že na rozkaz jeho i sami sebe usmrtiti se nerozpakovali. Římany k udatnosti vybízela zvyklost vítěziti a nezvyklost býti přemoženu, časté boje, ustavičné cvičení vojenské i sláva císařství; nade vše Titus vždycky všudy přítomný. Neboť když Caesar patřil na boj a spolu bojoval co svědek a odměnil zmužilosti, tedy ochabovati za hanbu považováno a za zisk platilo, když kdo od něho při udatném činu zpoz-

Zbytek staré zdi v Jerusalemě.

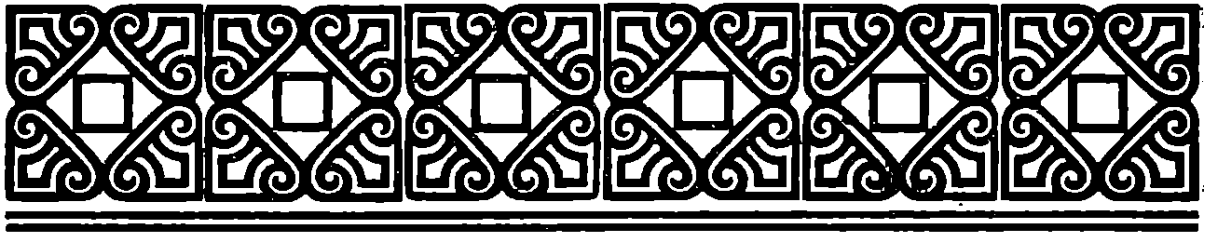
rován byl; proto mnozí v udatnosti se překonávali. Tak na příklad když jednou velmi silný šik židovský se postavil přede zděmi a když z obou stran prudce stříleno bylo, jezdec římský jménem Longin z řady římské vytrhnuv, do prostřed šiků židovského vskočil a jej rozrazil, dva nejsilnější z Židů zabil, jednomu hrdlo probodnuv, druhého již na útěku týmž kopím, jež z prvního vytáhl, probodl. A z prostředku nepřátel vyraziv, co vítěz k svým zdráv zase se vrátil. Takovou udatnost prokázal jezdec ten a mnozí jej pak v udatnosti následovali. Židé, nedbajíce ztrát, toliko pomstu

na mysli měli; smrt za velmi lehkou věc si pokládali, jenom když někdo z nepřátel spolu padl. Titus stejně jako o život vojáků, tak o vítězství pečoval; všetečná prchlivost byla u něho zoufalstvím a toliko to u něho za udatnost platilo, když kdokoliv opatrně, bez vlastní škody, chrabře sobě počínal. Proto také všem mužně si vésti přikazoval, před lehkomyšlným vydáváním se v nebezpečí však důrazně varoval.

4. Nyní Římané přistavili berana k prostřední věži zdi severní, na níž Žid ošemetný jménem Kastor s desíti sobě rovnými druhy číhal, když již jiní byli utekli. Za zábradlím poněkud se ukrčili, když se ale věže zatřásla, vyskočili a Kastor, vzpínaje ruce, jakoby se kořil, a hlasem žalostivým Tita o smilování prosil. Titus v dobromyslnosti jemu uvěřiv a domnívaje se, že Židé již se kají, bití beranem zastaviti rozkázal. Spolu nařídil na kořící se Židy nestříleti. Nyní poručil Kastorovi, aby mluvil, čeho si přeje. A když Kastor pověděl, že žádá, aby směl sestoupiti k ujednání smlouvy, pravil k němu Titus, že se z toho jejich dobrého úmyslu těší a že si přeje, aby všichni tak smýšleli a že jest hotov městu pokoje dopřáti. Z desítek desíti jeho druhů pět se tvářilo, jakoby též se kořili; ostatní pak křičeli, že nikdy Římanům sloužiti nebudou, že chtějí raději za svobodu zemřít. Co takto se hádali, boj zastaven. Kastor poslal k Šimonovi, aby této chvíle využitkoval, že on nějaký čas z vůdce římského žert si tropiti hodlá. Mezitím dále se stavěl, jakoby odporujících druhů napomínal. Oni stavějíce se rozjitřenými, nahé meče tasili a do brnění svého bodše, jako zabítí na zem padli. Titus a družina jeho užasli nad takovou neústupností a nemohouce ze vzdálí vidět, co se v pravdě dalo, jejich smělosti se divili a zhouby jejich litovali. V tom Kastora nějaký voják šípem vedle nosu postřelil. Kastor šíp z tváře vytrhnuv a Titovi jej ukazuje, na bezpráví nařikal. Titus káraje vojína, jenž vystřelil, posílal Josepha, vedle něj stojícího, aby Kastorovi ruky podal. Joseph, dobrého nic od této hry netuše, zdráhal se tak učiniti a také jiným, kteří ku Kastorovi jíti chtěli, zbraňoval. Když pak Kastor volal, aby někdo také jeho peníze, jež u sebe má, převzal,

nabídnul se jistý Eneas, přeběhlík, že k němu půjde, a přikročiv ke zdi, klín pro peníze rozevřel. To vida Kastor, spustil naň veliký kámen. Eneas se uhnul, ale kámen jiného vojína zasáhnuv, těžce jej zranil. Nyní Titus teprve porozuměl šalbě a klamu Kastora a poznal, že lítost ve válce škodí, a na ukrutnost chytrosti se zastříti nedá. I rozhněvav se proto, silněji beranem bíti rozkázal. Lidé Kastorovi nyní věž již zviklanou zapálili a skrze oheň do sklepů skočivše, Římany opět uvedli v domněnku o své veliké udatnosti, že samochtě v oheň se uvrhli.

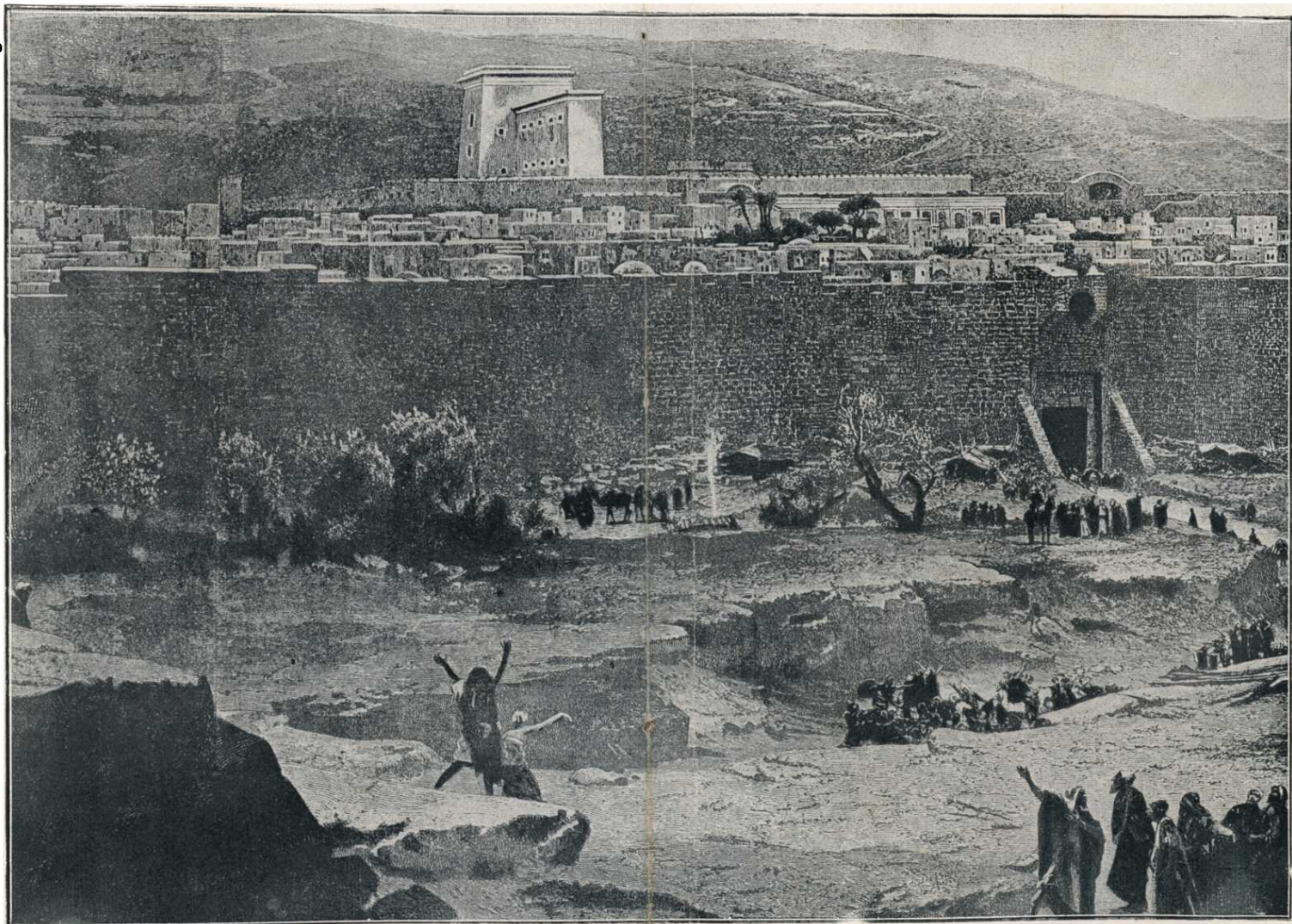

VIII.

Římané, druhé zdi se zmocnivše, k dobytí třetí se chystají.

1. Pátého dne po vzetí první zdi Titus na té straně druhou zeď dobyl. Když byli Židé odtáhli, vešel s tisícem oděnců a životní svou stráží do opanovaného města, kde vlnaři, kováři a oděvníci bydleli a úzké uličky na příč probíhali. Kdyby byl ihned větší část zdi zbořil, anebo čeho dobyl, to válečným právem zhubil, byl by škodě při svém vítězství se vyhnul. Ale doufaje Židy si nakloniti, když jim co možno málo zla způsobí, příhodného průchodu ve zdi k návratu si nerozšířil; nepřišloť mu ani na mysl, že by mu mohli činiti úklady ti, jimž dobře činiti zamýšlel. Vešel tedy do města, přikázal svým vojínům, aby zajatců nezabíjeji a domů nezapalovali. Ano i buřičům s Římany bojovati dopouštěl, ovšem s podmínkou, že lidu škoditi nebudou. Lidu pak sliboval, že jim statky jich navrátí, neboť města sobě, chrám pak městu zachovati za úkol si ustanovil. Lid ovšem již předem jemu nadržoval; buřičům však dobrotivost jeho zdála se býti nestatečností a domýšleli se, že Titus části města dobytí si netroufá. Zhrdše tedy, lidu smrtí hrozili, jestli by kdo na poddání se pomyslíl a usmrcovali každého, kdo o pokoji jenom se zmínil. Na Římany, kteří do dobyté části města vešli, se obořili, jednak z úzkých ulic, jednak se střech a dílem také s hořejšího města na ně dorážejíce. Římské strážě na zdích tím přestrašeny, s věží seskákavše, do ležení se vracely. V městě rozléhal se křik vojska od nepřátel obklíčeného, vně města zase křik vojínů, kteří o spoludruhy své, v městě Židy tísněné, se strachovali. Židů stále přibývalo; znalíť každý kout v městě a to jim boj s římskými vojíny, kteří se v úzkých, křivolakých uličkách ne-

JERUSALEM STARÝ: POHLED NA ČÁST MĚSTA S CHRÁMEM.

:

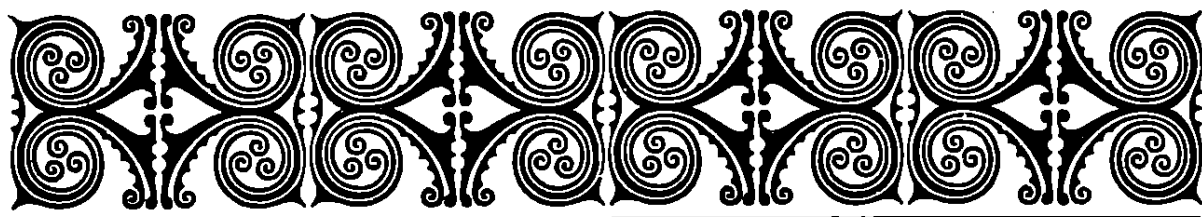
vyznali, velmi usnadňovalo. Mnozí z vojinů římských pobiti, mnozí těžce raněni, padali. Vojínové římstí přesily židovské zdolati nemohouce, urputně se bráníce, v ústupu průlomu ve zdi dostihnouti se snažili. Ale tou malou mezerou rychle utéci nebylo možno a byli by jistě téměř všichni zahynuli, kdyby Titus opět nebyl pomohl. U vchodu ulice střelce rozestavil, sám do největšího davu se pustil a střelbou nepřátely odháněl. Z družiny jeho byl s ním tribun Domitius Sabinus,¹⁾ muž velmi udatný, který také i v této bitvě udatnost svoji prokázal. Titus neustále střílel a Židy tak dlouho zdržoval, až všichni vojíní byli v bezpečí.

2. Římané takto druhé zdi již se zmocnivše, opět zahánáni. Buřiče tento nenadálý úspěch přivedl do vítězné nálady; smělosti stále víc a více jim přibývalo a zpyšněvše, domnívali se, že Římané již neosmělí se k městu přitrhnutí a kdyby i to učinil, jich nepřemohou. Pro jejich nepravosti zaslepil je Bůh tak, že ani jim na mysl nepřišlo, že toto je pouze nepatrná částka Římanů, kterou zahnali; jejich ohromná moc vojenská že klidně v táborech na další rozkazy čeká a je každou chvíli překvapiti může. Také neznamenali, že již hlad jako děsná příšera na ně se šklebí. Lidé pokojní již ode dávna nedostatkem trpěli a mnozí již hladem zahynuli. Buřiči, když lid hladem hynul, považovali za úlevu sobě, ježto si přáli, aby jen sami ti na živu zůstali, kteří pokoje nechtěli a úhlavními nepřátely Židů byli; radovali se tudíž tím více, čím více hlad v lidu se rozmáhal a vyhladovělé obyvatelstvo vymíralo. Tak se měly věci uvnitř města. Když Římané znovu do města vtrhnouti chtěli, postavili se na odpor a obsadice zbořená místa zdí, tři dny Římany zdrželi. Čtvrtého dne však, když Titus prudčeji útočiti počal, útoku již nevydrželi a po krátkém, ale tuhém odporu ode zdi utekli. Titus zdi opět se zmocniv, celou půlnoční stranu zbořil, stranu polední pak stráží obsadil a na třetí zeď udeřiti zamýšlel.

¹⁾ Domitius Sabinus, vyšší důstojník vojska římského, známý již z bojů dřívějších; viz III. 7, 34.

IX.

Titus, když Židé poddati se ještě nechtěli, opět k dobývání města přikročil; nežli však na město udeří, posílá Josepha, aby s krajany svými o poddání se jednal.

1. Nežli Titus k útoku na třetí zeď přikročil, mínil, že by bylo vhodným v dobývání města poněkud poleviti a buřičům času popřáti k rozmyšlení se, jestli by snad po zboření druhé zdi a pro strach z hladu přece se nerozhodli poddati se, ježto jim loupeže na dále k výživě nestačí. Také vojsku svému pro zotavení chtěl dopřáti odpočinku. Když nadešel den, kdy vojsku rozdělují se plat, rozkázal vůdcům, by vojsko rozestavili tak, aby je Židé snadno přehlédnouti mohli a peníze před zraky buřičů jim vypláceli. Vojínové táhli, jak obyčejně, s tasenými meči a v brnění, jezdci koně ozdobené za uzdy vedouce. Místa předměstská, na nichž plat vojsku vyplácen, od hromad zlata a stříbra daleko se leskla a věru nebylo nic příjemnějšího pro Římany, ale nic hroznějšího pro Židy nad divadlo toto. Netoliko staré zdi a půlnoční strana chrámu, nýbrž i střechy plné byly diváků a nebylo místečka ve městě, kde by se množství lidu nebylo sešlo. Strach hrozný i nejsmělejší pojal, an na celé vojsko, na lesk zbroje a na pořádek v mužstvu se dívali. Snad by pohledem tím buřiči ve svém smýšlení se byli změnili, kdyby pro množství nešlechetností, jichž se na lidu byli dopustili, nebyli úplně pustili, že by od Římanů odpuštění mohli se nadíti. Ježto jim tedy, přestanou-li bojovati, pokuta jisté smrti hrozila, na vzdání se nikterak nepomýšleli, za mnohem lepší pokládajíce,

padnou-li v boji. Bylo již osudem uloženo, by nevinní s vinnými zahynuli a město s buiči padlo.

2. Čtyry dny trvalo, nežli peníze vojinům římským všemu mužstvu všech legií rozděleny. Pátého dne Titus vida, že Židé pokoje nežádají, rozdělil vojsko na dvě strany, proti Antonii a při hrobu Janovu začal stavěti náspy, hodlaje z této strany horního města a s Antonie chrámu se zmocniti. Neboť nezmocnil-li by se chrámu, ani města bezpečně držeti by nemohl. Na obojí straně pilně na náspích pracováno; každá legie stavěla jeden. Těm, kteří při hrobu Janovu na náspích pracovali, Idumeané a strana Šimonaova překáželi, neustále na ně dorážejíce; při Antonii pak strana Janova s rotou Zelotů na Římany útočila. Na této straně byli buičové ve výhodě netoliko proto, že s hořejšího města v potyčkách bojovali, ale také že se již v zacházení se stroji válečnými vycvičili; každodenně s nimi se zabývajíce, pomalu zručnosti nabývali. Měli tři sta katapult a čtyry sta ballist, jimiž Římanům při stavbě náspů mnoho škodili. Titus nyní k tužšímu obléhání přikročiv, nepřestával Židy napomínati, aby se vzdali. Se skutky opatrnost spojiv a ze zkušenosti znaje, že často vhodná řeč nad zbroj jest prospěšnější, prosil jich, aby, odevzdávajíce mu město již téměř dobyté, sami sebe zachovali. I vypravil k nim Josepha, aby s nimi v jejich mateřštině mluvil, domnívaje se, že oni snad na napomenutí krajana více dají a rad jeho poslechnou.

3. Joseph zeď obcházaje, hledal místa, odkudž by, jsa mimo dostřel, k nim promluviti mohl tak, aby mu dobře rozuměno býti mohlo. Vyhledav místo vhodné, postavil se tu a zavolaje na Židy, aby jej vyslechli, takto k nim mluvil: »Kéž byste sebe i lid, ano i chrám zachovali a se sami proti sobě nad cizozemce krutějšími nečinili! Římané, ač jiného jsouce náboženství, posvátné řády nepřátel v uctivosti mají a dosud ruce své od nich zdržují; vy pak, jenž jste v nich vychováni byli a jenž chrám, zachován-li bude, sami držeti budete, samochtě ku zkáze pospícháte. Zdi mnohem pevnější, než tyto vaše jsou, padati jste viděli, neodolatelnou moc Římanů jste poznali a jha jejich jste okusili. Ač za svobodu bojovati pěkná věc jest, není to nyní na místě; to dříve diti se mělo. Kdož po dlouhou dobu poslušnost snáší, pak ale ji za jařmo považuje a je se sebe svrhnutí chce, ten nikoliv lásku k svobodě, ale zou-

falost na jevo dává. Pány nižšími ovšem pohrdati lze; nikoliv však těmi, v jichž rukou jsou veškerý věci. Neboť čeho neobsáhli Římané, jediné, co buď pro nesnesitelná horka nebo kruté zimy neužitečno jest? Štěstí všude je provází a Bůh, jenž panství světa jednotlivým národům ponechává, jest nyní na straně Italů. Ostatně zákon neodvolatelný pro lidi, stejně jako i pro tu nejlitější zvěř vyměřen jest: mocnějším ustupovati a panství náleží těm, u nichž síla válečná převládá. Proto také předkové naši, ačkoliv myslí, tělem i jinak statečnější, Římanům ustoupili, čehož by jistě nebyli učinili, kdyby nebyli viděli, že s Římany Bůh jest. Vy pak, nač spoléháte, protivíce se, an již větším dílem město vzato jest a obyvatelé jeho, byť i zdi ještě celé byly, hůře se mají, než kdyby město již vzato bylo? Není nikterak tajno Římanů, jaký hlad rozmohl se po městě, jimž nyní již hyne lid a bojovníci hnedle již stejně hynouti budou. Byť i Římané od dobývání města ustali a s tasenými meči do města nevtáhli, přece horšího nepřítele ve městě samém již máte, jehož nepřemůžete, ježto každé hodiny silnějším se stává. Přece snad proti hladu se zbraní se nepostavíte? Či snad vy samotní takové strasti přemoci si troufáte?« A pokračoval dále: »Výborná věc jest, rozmysliti si před dokonanou záhubou a pokud ještě čas, podávanou spásu přijmouti. Na předešlé bezpráví chtějí Římané zapomenouti, jestliže od urputného odporu ustanete; jim jest vrozeno s panstvím laskavost spojovati a užitku nade hněv si vážiti. Prospěch jejich ale vyžaduje, aby ani města bez mužů, ani krajiny bez obyvatelstva nezanechali. Proto Titus smlouvu s vámi učiniti hodlá, avšak on nikoho na živu nezanechá, jestliže město mocí vezme, zvláště jestliže v rozhodné chvíli žádosti jeho neuposlechnete. Že za krátko i třetí zeď vzata bude, to první dvě zbořené zdi dokazují. A kdyby snad ohrada proražena býti nemohla, hlad místo Římanů bojovati bude.«

4. Pro tato napomínání mnozí se Josephovi se zdi posmívali, mnozí mu zlořečili, ba někteří na něj i stříleli. Ale on, když takovými radami nijak jich pohnouti nemohl, přešel k vlastním jich dějinám a ve své řeči pokračoval dále: »Ó bídní a svých pomocníků nepamětliví! Zbrojí a lidskýma rukama Římany přemoci chcete? Kdy pak a kterého nepřítele jsme takto přemohli? Nebyval-liž Bůh Stvořitel všech věcí obráncem Židů, když se jim

křivda dála? Obratťe se a vizte, na jakém základě boj váš spočívá a jak velikého pomocníka hanobíte? Což se nerozpomínáte na podivné skutky otcův a na toto svaté místo, jaké druhy nepřátely pro nás zahladilo? Hrozím se skutky Boží před všemi nehodnými vypravovati. Ale poslyšte, co vám sdělím, abyste poznali, že netoliko Římanům, ale také Bohu se protivíte. Farao Nechao, král egyptský, v dávných časech s nesčíslným vojskem přitáhnuv, kněžnu Saru, matku našeho národa, uchvátil. A co učinil Abraham, muž její, praotec náš? Snad-li se zbraní mstil té křivdy? Nikoliv — nýbrž, ač měl tři sta osmnáct vasalů, z nichž každý nesčítnému množství poroučel, pokládal veškerou zbroj za nic, jestliže Bůh svojí pomocí nepřispěje. On raději svoje čisté ruce spínal k tomuto místu, jež vy jste znesvětili, aby nepřemožitelného pomocníka ve svém neštěstí získal. A zdaliž na druhý den večer kněžna neposkvrněna neposlána k svému manželí? Egyptan ale modlil se na tom místě, které jste vy krví svého národa poskvrnili, a nočními sny přestrašen jsa, utekl, zlatem i stříbrem bohumilé Židy obdarovav. Mám pomlčeti, či mám mluvíti o stěhování se předků našich do Egypta, kdež čtyry sta let králům cizím poddáni byli a ač zbrojí a rukama mstítí se nemohouce, přece raději věc svou Bohu poručili? Kdo nemá vědomosti o tom, jak Egypt všelijakými žízálami se rozlezl a všelikými neduhy se nakazil? Jak země zneplodněla, jak vyschl Nil? Kdož neví o desíti ranách po sobě zběhlých a o tom, že prarodiče vaši bez krve prolití a bez nebezpečí vyvedeni, ježto Bůh služebníky své chránil a bezpečně vedl? Když posvátná archa naše od Assyrů vzata byla, zdaž palestýnská¹⁾ krajina a modla Dagon nelkala a nelkal veškeren ten národ, kterýž jí byl vzal? Střeva jim hnila v tělich a vnitřnosti s pokrmem z nich vycházely. A tak tedy archu Páně vinnýma rukama zase odnesli za zvuků cimbálů a bubnů a Boha mnohými oběťmi ukojiti se snažili. Bůh ty věci praotcům našim způsobil, že více soudu jeho se oddali, než na svoji zbroj spoléhali. Král assyrský Sennacherib, když celou Asii s sebou veda, u tohoto města se položil, zdaž od lidských rukou padl? Ty bezbranny a k modlitbám rozpjaty byly; ale anděl Páně jedné noci nesčíslné vojsko porazil a ráno procitnuv assyrský král, sto osmdesát tisíc mrtvých ve svém vojsku shledal

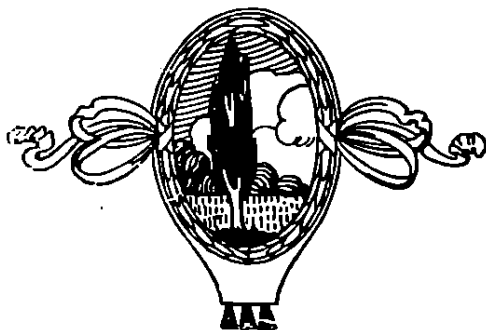
¹⁾ Krajinou palestýnskou míněno tu území Filistinských.

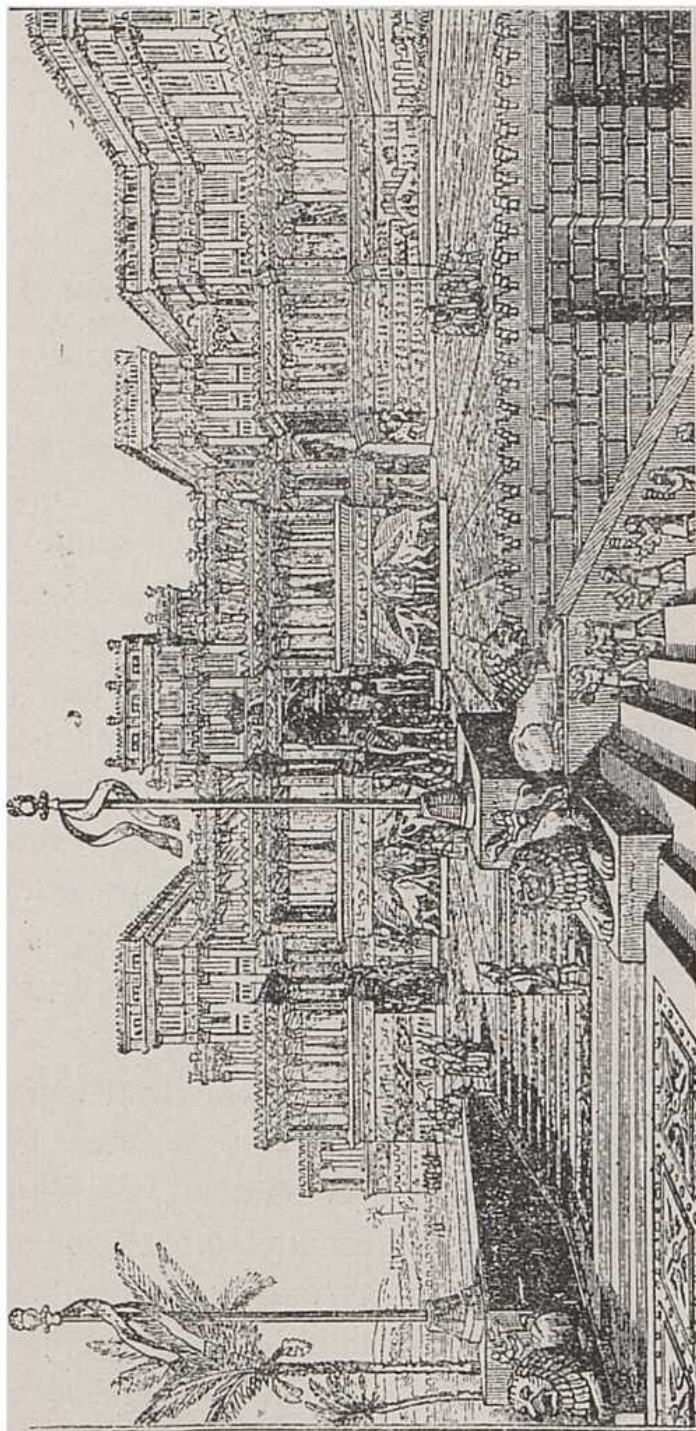
a se zbytkem před Židy neozbrojenými, jej ani nehonicími, utíkal. Znáte zajetí babylonské, kde předkové naši osmdesát let ztrávilše, nebyli vysvobozeni dříve, až Cyrus řízením Božím svobody jim daroval. Domů uvedeni byvše, opět Bohu pomocníku svému sloužili. Řeknu zkrátka: není skutku, kteréhož by praotcové naši zbrojí byli dovedli, aneb čehož by bez zbroje, poručivše se moci Boží, nebyli obdrželi. Doma pokojně zůstávající, vítězili, jak se líbilo soudci Bohu; bojující pak,²⁾ vždycky poraženi byli. Když na příklad král babylonský město oblehl, Sedechiáš král, nedbaje varovného hlasu proroka Jeremiáše, proti němu vytáhl, sám zajat a s bolestí patřiti musel, kterak město i s chrámem vyvráceno. A přece král ten nad vaše vůdce a lid jeho nad vás byl spravedlivější. Neboť když Jeremiáš volal, že v nenávisti jsou u Boha pro hříchy, jichž se proti němu dopustili, a že zajati budou, nepoddá-li se město: ani král, ani lid na něj rukou nevztáhli. Ale vy — ať pomínu, co v městě provozujete, nemoha dokonale nešlechtnosti vaší vypraviti — mne, kterýž vám k spáse radím, proklínáte a zastřeliti chcete, hněvající se, že vás upomínám na hříchy, aniž chcete snésti vypravování těch věcí, jichž se na každý den dopouštíte. Avšak dále. Když Antiochus Epifanes mnohého pychu proti svatyni provodiv, město obklíčil, předkové naši se zbrojí proti němu vytáhli; ale ve válce zbiti, město od nepřátel vydrancováno a svatyně tři leta a šest měsíců zpustlá byla. A čeho více ještě vypravovati třeba? Kdo Římanů proti národu židovskému popudil? Odkud počala služebnost naše? Zdaž ne od rozmíšek předků našich, když vzteklost Aristobulova a Hyrkánova a svár mezi nimi Pompeja uvedly do města a Bůh lidi svobody nehodné Římanům poddal? Tři měsíce obleženi byvše, proti svatyni a zákonu se jako vy neprohřešivše a většími pomocemi ve válce nežli vy oplývající, přece poddali se. Což nevíme, jak skončil Antigon, syn Aristobulův, za jehož králování Bůh opět lid hřešící v ruce nepřátel vydal? Herodes Antipatrův, syn Sosia, a Sosius římské vojsko proti městu přivedl; šest měsíců obklíčení byli, až města dobyto, oni za své hříchy pokutováni a město od nepřátel vydrancováno. Jak vidíte, nikdy národu našemu zbroj prospěchu nepřinesla, nýbrž vždy porážku a zajetí nikdy neušli. Náleží tedy, jak za to mám, obyvatelům

²⁾ Dodati: bez odevzdanosti do vůle Boží.

země svaté všechno soudu Božím poručiti a všeho úsilí zanechati, jestliže se zákonem Božím se nesronává. Však což vy z těch věcí, na kteréž zákonodárce požehnání připojil, jste učinili? A což jste opomenuli z těch věcí, na nichž kletba a zlořečení spočívá? Ó, jak mnoho vynikáte v bezbožnosti nad otce své, kteří rychle zahynuli? Tajných hříchů, krádeží, úkladů a smilstva se dopouštěti, je vám málo: vy také v loupežích a vraždách jedni druhé převyšujete a nové a opět nové nešlechtnosti vymýšlíte. Svatý chrám učiněn jest obecným obydlím a od rukou vašich poskvrněno jest místo, jež Římané z tak daleka ctíli, pro zákon váš i proti svým obyčejům vůči vám se zachovávajíce. A vzdor všem urážkám ještě se nadějete, že ten, jež tak hrubě urážíte, snad ještě pomocníkem vašim bude? Ale předpokládejme, že jste spravedliví prosebníci a že s čistýma rukama pomocníka svého prosíte tak, jako druhdy král náš proti assyrským se modlil, když Bůh veliké vojsko v jediné noci porazil: zdaž pak Římané o podobné věci se pokoušeli jako tehdy Assyřané, abyste se nedali, že podobná pomsta je zastihne? Assyrský král, vzav od krále našeho peníze, aby města nehubil, přísahu zrušiv, chrám vypáliti chtěl. Římané žádají obyčejného poplatku, jež otcové naši jejich předkům platívali, a toho-li dosáhnou, ani města hubiti, tím méně svatyně se dotknouti nehodlají; dopouštějí vám ostatně čeleď i statky svobodně držeti a svatý zákon bez jakékoliv újmy zachovávat. Bláznovstvím jest domnívati se, že Bůh prokáže se při spravedlivých stejně jako při nespravedlivých se ukázal; zvláště on vždy rychle pomáhal, když potřeba žádala. Assyrské hned první noci, když k městu přitáhli, porazil. Kdyby národ náš svobody a Římany trestu za hodny uznával, jistě by byl na ně ihned s bleskem připadl, když na národ náš Pompejus udeřil, když po něm Sosius přitáhl, když Vespasian Galilei vyvrátil i když Titus nyní k městu se blíží. Ale Pompejus a Sosius ničeho neutrpěvše, město násilím vzali, Vespasian nad to ve válce, kterouž s nimi vedl, císařství dosáhl. Titovi pramenové nyní přehojně tekou, kdežto vám již vyschly. Před jeho příchodem, víte, Silóa a všechny prameny za městem tak oslábly, že voda po stoudvích se musela kupovati; nyní pak pramenové tak hojní jsou nepřátelům vašim, že netoliko jim a hovadům jejich, ale také zahradám jejich postačují. Zázraku poslednějšího již dříve zakusili

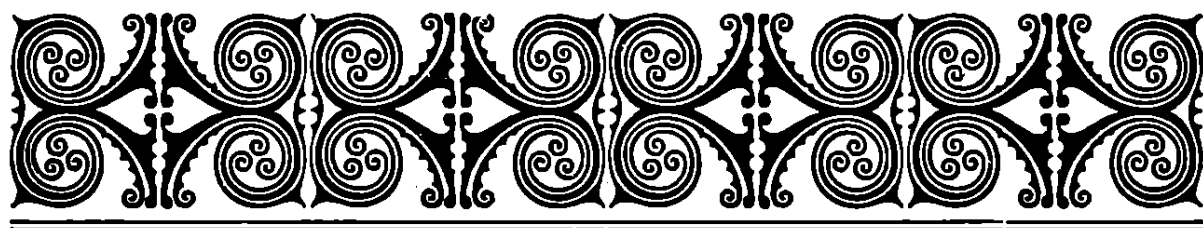
také předkové vaši při vyvrácení města, když dotyčný král babylonský s vojskem přitáhl, města dobyl a chrám zapálil; a přece otcové vaši tak bezbožně se neprohřešili, jako vy nyní. Jistě Bůh, opustiv svatyni svou, k nepřátelům vašim nyní se obrátil. Když tedy již řádný člověk z domu nešlechtnosti utíká a obyvatelů jeho nenávidí, myslíte, že při všech zlobách hodlá meškati Bůh, jenž vidí věci skryté a slyší všecko i co se nejpečlivěji tají? Co jest u vás, ježto by před nepřátely zřejmě nebylo? Honosíte se svým přestupováním zákona, denně v bezbožnostech se brodíte a nešlechtnosti své na obdiv vystavujete, jakoby to ctnosti byly. Než přece, chcete-li, cesta k zachování se vám skýtá a Bůh nad vyznávajícími a kajícími se smilovati hodlá. Zarputilci! Odvrzte zbroj, zastyďte se nad vlastní podvrácenou; obraťte oči a vizte krásu města, kteréž zrazujete! Jaké to město, jaký chrám, jak mnohých národů dary! Kdo to všecko ohněm ničí? A kdo by toho nezachoval? Co jest hodnějšího zachování? Ó, tvrdošijní a nad kamení necitelnější! Jestliže těch věcí nenahlížíte, aspoň nad rodinami svými slitujte se a každý sobě předlož před oči syny, manželku a rodiče, kteréž po kratičkém čase buď hlad anebo válka zhubí. Vím, že i mně v nebezpečí trvá matka má, manželka i rod můj ne neurozený a dům ode dávna slavný. Myslíte-li, že snad pro ně jenom radu tuto vám dávám, zabte mne a vezměte krev mou za mzdu spásy své; i já umřítí hotov jsem, jestliže jen pro mně k svému dobru se rozmyslíte!«

Palác králů assyrských, dle jeho vzoru provedeny také mnohé velestavby v starém Jerusalemě.

X.

Mnozí z lidu k Římanům přebíhají. Bída, hlad a útrapy ve městě.

1. Když Josephus, slzy prolévaje, toto vše mluvil, buřičové se nijak neobměkčili; nepoddali se, ani smýšlení svoje změnití za vhodné neuznali. Lid však dával za pravdu Josephovi a ku přejití k Římanům, jak kdo mohl, se strojil. Někteří prodali své statky za nepatrnou cenu; jiní cenné věci a zlato, jež za statky své byli utržili, aby toho loupežníci u nich nenašli, spolykali; ti pak, když k Římanům přešli, je zase ze sebe vydajíce, hojnost ku potřebným věcem měli. Titus ponejvíce je, kam chtěli, rozpouštěl a to právě nejvíce je k přechodu k Římanům lákalo, an takto nehod domácích se zbavovali, v otroctví Římanův neupadše. Ale rota Janova a Šimonova více takovýchto odchodů než vpádu Římanů dbala; jejich vyzvědači nyní všude slídili a na koho jenom stín podezření padl, hned ho zabili.

2. Lidem zámožnějším, ať o útěk se pokusili nebo zůstali, stejnou bylo záhubou; neboť pod záminkou, že utéci zamýšlí, zabiti a vrahové statku jeho rozebrali. S hladem ve městě rostl vztek buřičů a zlo to den ze dne se stupňovalo. Veřejně nikde již obilí nebylo; oni tedy násilím do soukromých domů vnikali, v nich všecko prohledali a našli-li co, lidi, jimž to patřilo, co zapírače strašně ztrýznili, a co našli, vzali. Jestliže ale ničeho nenalezli, tedy je mučili, že potraviny pečlivě někam uschovali. Z vzezření těl lidu usuzovali zbůjci, kdo ještě něco má a kdo ne. Vyhlížel-li někdo zdráv, soudili o něm, že má ještě, čeho potřebuje; vyhublé propouštěli, anoť se jim zdálo býti zbytečným zabíjeti lidí, kteří již hladem zmírali. Mnozí z majetnějších měšťanů jmění své za korec

žita, nemajetnější za korec¹⁾ ječmene vyměňovali a pak, uchýlivše se do nejtajnějších skrýší domů, z nesmírného hladu obilí větším dílem nesemluté jedli, jiní chléb sobě strojili, dle toho, jak potřeba vyžadovala nebo bázeň dovolovala a jak to vůbec bylo možným. Stolu nikde již nepoužívali, nýbrž pokrm ještě nedovařený z otíně vytrhovali a lačně, hltavě pojídali.

4. Trapný byl to život, pohled na to vše pláč vynucoval: mocní tu a tam měli ještě s dostatek, čeho k uhájení života potřebovali, slabší ale již jenom želeli. Veškery city hlad utlumuje, žádného však také nehubí jako studu; z hladu všecka ostýchavost se odkládá. Manželky mužům, děti rodičům a, což nejžalostnější jest, matky nemluvnatům pokrm z úst vydíraly; vlastním dítkám, v rukou jim vadnoucím, poslední krůpěj mléka odtrhovaly. Ale ani na takový způsob získané potravy před očima buřičů utajiti nebylo lze; všude číhali zvědové, kteří jakmile čeho od pokrmů spatřili, ihned násilím vzali. Kde viděli zavřený dům, soudili, že v něm mají pokrm; ihned dvěře prolomili, do vnitř se vedrali a pokrm násilím z hrdla jim vydírali. Staří lidé, pokrm pevně držíce, byli bití, a ženy, kteréž, co měly, skrývaly, za vlasy byly trhány. Ani nad šedinami, ani nad nemluvnátky nikdo se neslitoval, nýbrž děti, jež na soustech svých seděly, zdvihajíce, o zem s nimi bili. Jestliže pak si někdo přispíšil a dříve, než oni toho uchopili, to spolkl, ten jakoby jim ublížil, zuřivosti jejich v hroznou míru zakusil. Ukrutná trápení vymýšleli, aby přepadené přinutili k vyzrazení, kde pokrmů uschovány mají; nešťastníkům močové průchody v tajných údech hrachem ucpávali a zašpičaté hůlky do konečníku v tajné části těla jim vráželi. Mnozí přehroznými mukami nuceni byli vyzraditi, kde poslední snad hrstku obilí neb čeho jiného k jídlu uschováno mají. Zbůjcové však nelačněli a také by ukrutnosti jejich ani tak hroznými se nezdály, kdyby potřeba z hladu je k tomu doháněla; ale násilnosti ty páchali proto, aby zásoby pro sebe si opatřili. Někteří z vyhladovělých obyvatel v noci ven z města vycházeli a až zcela blízko k strážím římským docházeli, aby si nějakých zelin nebo bilin k jídlu za tmy noční vyhledali a když podařilo se jim něčeho sehnati, aniž by Římanům do rukou byli

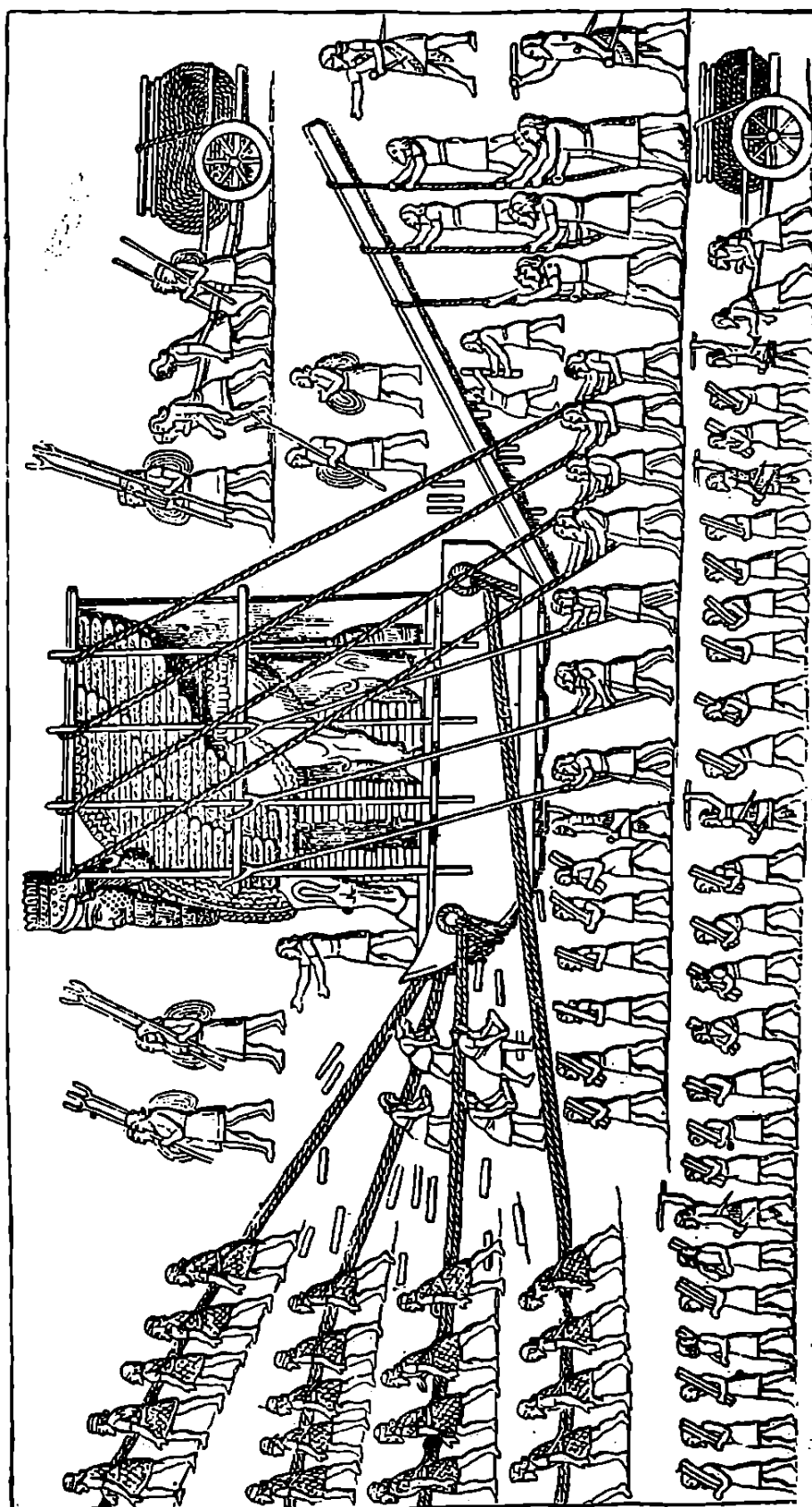
¹⁾ Míra tato byla v Judsku zavedená římská míra *modius*, jejíž obsah byl dle naší míry 24 litrů.

padli a domů se vraceli, tu buřiči jim v cestu zaskočili, a co přinesli, to jim vydřeli. A ať jakkoliv prosili a pro velebné jméno Boží se zaklínali, aby z těch věcí, které s nebezpečím života sehnali, aspoň nějakého dílu jim nechali, ničeho jim neponecháno; za štěstí ještě mohli počítati, když je po oloupení nezavraždili.

4. Takto jednali buřičové s lidem tříd nižších; znamenitější pak a bohatší osobnosti náhončí tyranů jímali a k nim dovlekli. Z těch jedny pro to, jiné pro ono, nejčastěji však že město Římanům zraditi chtějí (ovšem křivě) obžalovali a ihned je usmrtili. Nejobyčejnější žaloba byla, že k Římanům utéci zamýšleli. Nikdo z obžalovaných, ať pro to či ono, smrti neušel. Co měl, to ovšem pobrali. Koho pak Šimon obral, toho Janovi k usmrcení odeslal a koho oloupil Jan, toho zase Šimon přijal a ze světa sprovodil. Tak sobě obě strany vzájemně krve lidu podávaly a o mrtvoly nešťastníků se dělili. Pro nadvládu proti sobě bojujíce, v nešlechetnostech se sjednocovali. Jestliže jeden některé nešlechetnosti opomenul, byl od druhého za nešlechetníka považován a jestli některému z nešlechetnosti podílu se nedostalo, hněval se nejinak, než jakoby na majetku svém škody utrpěl.

5. Zločiny tyranů jednotlivě vypočítávati ani nelze; proto řeknu krátce: žádné město nikdy takových věcí nesnášelo a žádné pokolení, co svět stojí a pamět lidská sahá, v zlosti tak daleko nezašlo. Posléze i národu židovskému zlořečili, aby bezbožnost jejich v očích cizinců tak velikou se nezdála; ano vyznali také, že jsou otroky, poběhlíky a cizoložnaty svého národa, což ovšem také pravdou bylo. Oni vlastně město vyvrátili: oni Římany přinutili proti jejich vůli tomuto smutnému vítězství jméno propůjčiti a oheň na chrám oni vnesli. S hořejšího města viděli jej hořeti, ale bez citu, bez lítosti, ani slzy neuronivše, na zkázu jeho hleděli. Tolik citu jenom u Římanů se nalézalo, že nechtěli ničiti ani města, ani co v něm bylo, až když k tomu donuceni byli.

Starobylý assyrský obraz znázorňující jak za stará ohromné kamenné balvany surové i již zpracované na stavbu dopravovali.

XI.

Mnoho Židů přede zdi ukřižováno. O Antiochu Epiphanovi z Kommagany. Židé Římanům zničili náspy.

1. Náspy Římanů rychle se výšily, ačkoliv vojínové na nich pracující, od Židů se zdi na ně dotírajících, mnoho trpěli. Titus poslal do údolí oddíl jezdců, rozkázav jim tam hlídati a Židy, z města ku hledání potravy vycházející, zjímati. Byliť to ponejvíce lidé ničeho již nemající, kteří z bázně o svoje rodiny k Římanům utéci se neosmělili, ježto měli za to, že by útěku svého před buřiči utajiti nemohli, když by s manželkami a dětmi utekli; jich ale k jistému usmrcení v městě zanechati pro lásku k nim nechtěli. Ale byli mezi nimi také někteří z buřičů, jimž loupež nepostačovala. Posléze je k vycházení donutil hlad a již toliko to jim zbývalo, by tajně vycházejíce, od nepřátel zajati byli. S žalostí patřil na to Titus, jak za jediný den až na pět set, někdy i více Židů zjímano; leč nezdálo se mu býti bezpečným zajaté propustiti a takové množství ve vězení hlídati, zdálo se mu spíše vězněním strážců býti. K tomuto přísnému zakročení proti Židům nejvíce jej přiměla naděje, že se Židé ve městě snad spíše ku poddání se pohnou, když na smrt svých lidí patříce, seznají, kam zarputilost jejich je přivádí. Vojínové z hněvu a nenávisti Židy na kříže všelijakými způsoby zavěšovali. Pro množství zajatců již ani křížů se nedostávalo, ba ani místa pro kříže před hradbami již nebylo.

2. Buřičové tou přísností nejen že se nepohnuli, nýbrž ji svojí úskočností k opačnému výsledku obraceli. Oni příbuzné přeběhlíků a některé z lidu ku pokoji náchylné na zeď vyvedše, ukazovali jim

na kříže přede zdí, namlouvajíce jim, že Židé na nich visící, nejsou zajatci, nýbrž lidé, kteří ku Římanům přeběhli a jim na milost se poddali. Dokavad pravda zjištěna nebyla, pohled ten mnohé od úmyslu k Římanům přeběhnouti odvrátil. Někteří ale přece ještě utíkali, pokládajíce za lepší odpravení býti a smrt od nepřátel u přirovnání k hladu, jež jim trpěti bylo, za odpočinutí považovali. Mnohým z těchto Titus ruce usekati rozkázal a je, aby se nezdáli býti přeběhlíky a aby se jim pro pohromy uvěřilo, k Jaňovi a Šimonovi zpět odeslal, napomínaje jich, aby aspoň nyní již přestali a ho k úplnému vyvrácení města nenutili, on že, jestli ještě v tom posledním okamžiku sobě usmyslí se poddati, jejich životy, vlast jejich i chrám, jemuž rovného není, jim zachová. Buřiči se zdí ale v zlosti a vzteku na Tita pokřikovali a jemu i otci jeho láli: »Pohrdáme smrtí«, křičeli, »a ji otroctví předkládáme; seč jsme, Římanům škoditi budeme, dokud dýcháme; o vlast nedbají muži, kteří, jak sám díš, zahynou, a svět je velebnějším nad tento chrám Boží. Avšak i chrám ten zachován bude od Toho, jenž v něm přebývá, jehož za pomocníka majíce, všechny pohružky v posměch běřeme. Konec jest v Božích rukou.« Takové řeči k hanám a utrhaním svým přidávali.

3. Zatím přitáhl také Antiochus Epiphanes¹⁾ se znamenitým oddílem těžkooděnců a plukem tak zvaným macedonským, svojí to životní stráží. Bylť to mužové ve směr stejného stáří, něco starší nad mládence, dle způsobu macedonského vyzbrojeni a vycvičeni, odkudž také i macedonskými nazýváni, ačkoliv mnozí z nich slávy národa toho nikterak hodnými nebyli. Ze všech králů, kteříž Římanům poddáni byli, Kommagenskému nejlépe se vedlo, prve než štěstí u něj se změnilo. I on ve svém stáří dokázal, že nikdo před smrtí blahoslaveným slouti nemá. Syn jeho, kterýž otce tenkrát, ještě v dobrých časech se nacházejícího, provázel, divil se, proč Římané ke zdím přistoupení otáleli; bylť bojovný a nadpřirozeně odvážlivý a tělesná síla jeho od zmužilosti ničeho neodevzdala. Titus vyslechnuv jej, zasmál se a pravil mu, to že je práce, o níž se pokusiti každému volno. Antiochus tedy s macedonskými vytrhnuv, na zeď udeřil. Sám sice dle síly a zběhlosti své střel Židů

¹⁾ Antiochus Epiphanes, syn Antiocha, krále Kommagenského. O Kommageně viz pozn. v dílu I. str. 151.

se uvaroval, pilně k nim stříleje, mužstvo jeho však až na málo junáků od Židů postříleno. Honosného slibů svého zpět bráti nechtíce, jako o závod bojovali, až posléze kdož nepadli, ranění jsouce, odešli s naučením, že i muži macedonští, chtějí-li vítěziti, potřebují štěstí Alexandrova.

4. Římané náspy, jež dvanáctého dne měsíce artemisia²⁾ začali, dvacátého devátého dokončili, celých sedmnáct dnů na nich pracující. Čtyři náspy velmi vysoké byly založeny: jeden proti Antonii od páté legie vystavený prostředkem rybníka Struhtia, druhý od dvanácté legie ve vzdálenosti dvacet loket od prvního. Desátá legie, jež ve větší vzdálenosti odtud měla své stanoviště, na severní straně násyp stavěla při rybníku Amygdalu. Třicet loket od této stavěla násyp legie patnáctá u hrobky velekněze Jana. Když již stroje obléhací na náspy dopraveny a na svých místech postaveny byly, jav pod zemi při Antonii se podkopav, do průkopů kolů nabiv, celé dílo Římanů na těchto podpěrách zavěsil. Potom dříví, smolou a pryskyřicí napuštěného, do průkopů mezi koly nanositi dal a když s tím byl hotov, hořlaviny podpálil. Když spáleny byly podpory, příkop ihned se propadl a náspy do něho se sřítily. V prvním okamžiku s prachem hustý dým z propadliny se vyvalil, ježto sbořené náspy oheň zasypaly. Když ale spadlé dříví odoutnalo, jasný plamen z trosek vyrazil. Nenadálá tato příhoda Římány nesmírně polekala a lesť židovská jim odvahy odňala. Vítězství již již jakoby v rukou držíce, takovouto nenadálou nehodou na mysli poklesli. Zdálo se jim zbytečným ohni zabraňovati, ježto kdyby jej i uhasili, náspy již zničeny byly.

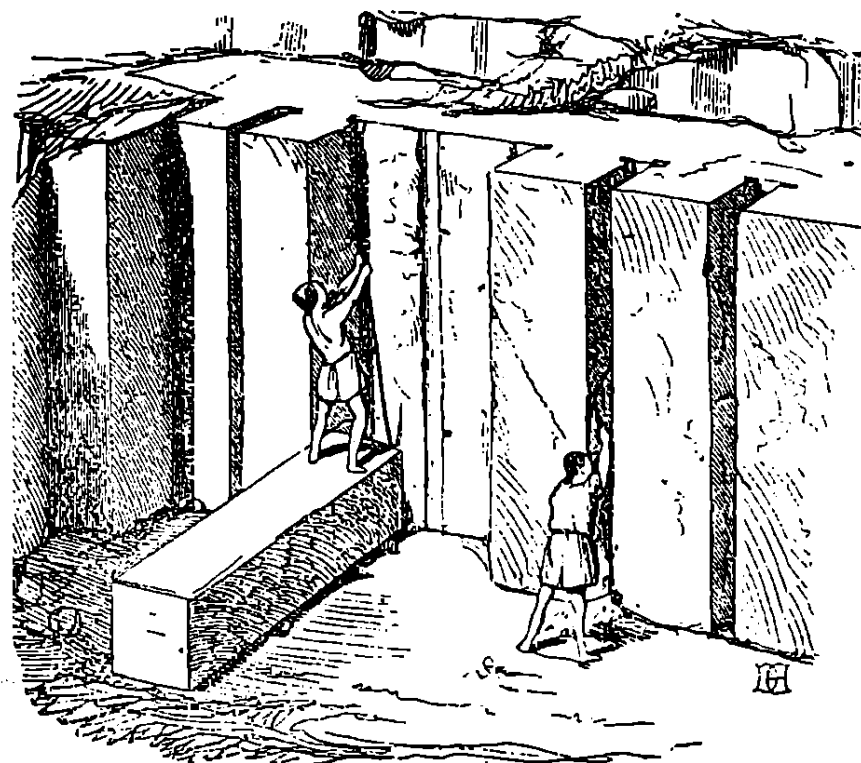
5. Po dvou dnech také Šimon se svou rotou pokusil se zničiti náspy ostatní, z nichž Římané již berany do zdí bítí počali. Jistý Tephthaens, rodem z Garsy,³⁾ města Galilejského, Magasarus, komorník Mariamny,⁴⁾ a jeden Adiabeňan, syn Nabataeův, jehož jméno Chabiras, což znamená »kulhavý«, uchopivše pochodně, k římským strojům válečným se vyřítili. Nikdo smělejší a také nikdo hroznější v té válce býti se neprokázal. Neboť jakoby mezi přátely a nikoliv mezi nepřáteli vběhli, bez nejmenší známky ně-

²⁾ máje.

³⁾ Garsis, město v Galilei, jehož poloha dosud nezjištěna.

⁴⁾ Mariamna, vnučka Mariamny, manželky Heroda Velikého, již tento ze žárlivosti dal usmrtiti.

jaké bázně, rychle prostředkem nepřátelského mužstva prorazivše, nástroje válečné zapálili. Ač střelbou odháněni a i meči na ně do-
ráženo, nehnuli se dříve z místa, až oheň podpálili. Když již oheň
pod nástroji se vzňal a plameny vysoko šlehaly, Římané sběhše
s lešení, na pomo pospíchali; Židé však se zdi střelbou jim pře-
káželi a s hasiči u velikém nebezpečí se potýkali. Římané berany
z ohně vytahovali, když již přístřeší nad nimi jediným plamenem
plála. Židé ale i v největším žáru v ohni po nich sahalí a ač roz-
pálené železo uchvacující, přece beranů nepustili. Oheň rozbíhal

Základy staré stavby v Jerusalemě, v poslední době objevené.

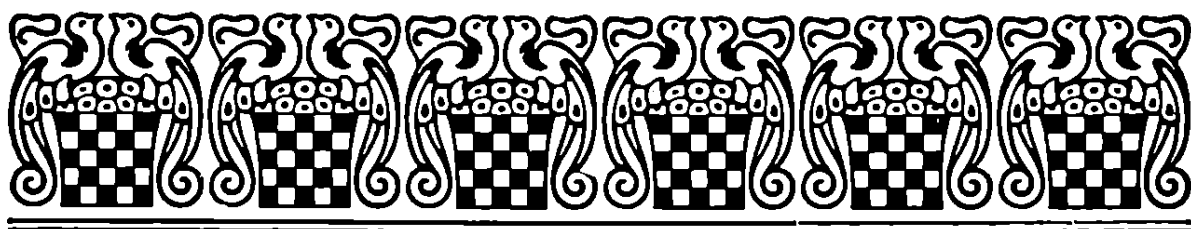
se po náspích úžasně rychle a Římané v malé chvíli plameny ob-
klíčení, vidouce, že na zachránění díla není pomýšlení, do tábora
se uchýlili. Židé zdarem tohoto činu odvahy nabyvše, počali na
Římany dotíratí a ježto k nim zatím z města mnoho jiných Židů
se sběhlo a množství stále přibývalo, divoký útok podnikli a do-
stavše se až k ohradám římským, se strážnými se utkali. Před
táborem římským totiž ustanovena stráž oděnců, po jistých dobách
ve službě se střídajících, jimž přísným zákonem římským uloženo,
pod pokutou smrti místo vykázané ze žádné příčiny neopustiti.

Strážní tudíž smrt z udatnosti nad smrt z pokuty ceníce, zmužile v boji s útočícími na ně Židy stáli a mnozí z těch, jež se již na útěk dali, zastyděvše se pro svoji nemožnost, s hanbou ku pomoci jim se vrátili. Rychle rozestavivše po ohradě stroje válečné, zástupy z města se vyřítivší, jež nedbajíce o životy své, v nebezpečí se vrhali a divoce na ně dotírali, střelbou odháněli. Židé s každým na potkání bojující, ač na ostěpy Římanů neopatrně nabíhali, přece zoufalou odvahou mnohé z nepřátel usmrtili. Ne udatenstvím, nýbrž smělostí Římány přemáhali a tito více před opovážlivostí než před silou jejich ustupovali.

6. Mezi tím se Titus vrátil do Antonie, kamž byl odjel vyhledati jiná vhodná místa, na nichž bylo by lze náspy založiti. Vida, co se zatím bylo přihodilo, těžce domlouval vojínům, že zmocnivše se zdí nepřátelských, svých vlastních zdí se vzdávají a úkol svůj s obleženci zaměňují, Židy jako ze žaláře proti sobě vypustivše. Na to sám s oddílem vojínů na Židy z boku udeřil. Tito, ač i z předu na ně strašně doráženo, proti němu se obrátivše, útok jeho vydrželi. Ve válečném ryku hlomozem uši zaléhaly a pro husté mraky prachu nebylo lze věci před sebou rozeznávati; takový byl chaos, že druh druhá, přítel od nepřítele rozeznati nemohl. Židé nikoliv silou, ale zoufalstvím vytrvali, Římány však ohled na slávu a čest zbroje, jakož i Titovo s nimi nebezpečí k prudšímu boji podněcovalo. K posledu byli by Římané jistě všechno množství Židů potřeli, kdyby tito, seznavše nebezpečí, rychle zpět do města nebyli utekli. Zkažením náspů Římané zmalomyslně, tak namahavou práci v jedné hodině ztrativše a mnozí již počali pochybovati, že by stroji doposud užívanými města dobýti bylo lze.

XII.

Titus Jerusalem okružní zdi obklíčí. Další líčení, kterak hlad lid Jerusalemský šíral.

1. Po této neblahé příhodě Titus svolal vyšší důstojnictvo k válečné poradě. Někteří radili, aby se učinil pokus se vším vojskem na zdi udeřiti, neboť prý Židé dosud toliko s částí vojska bojovali; moci veškerého vojska prý nesnesou, an střelami zasypáni budou. Opatrnější radili, aby opět náspy zbudovány byly a jiní opět, aby bez náspů se pokračovalo, toliko aby průchodů pečlivěji se hlídalo a tak tajnému dopravování potravin do města přítrž učiněna; takto že město bez potýčky, hladem vyleženo bude. Se zoufalými těžko lze bojovati a Židé právě od meče zhynouti si žádají, horší záhubě předejítí chtějíce. Titus nahlížel, že s tak velikým vojskem zaháletí neslušno a bojovati s těmi, kteří sebe sami hubí, zbytečno. Dokázal, že náspy opět zříditi pro nedostatek dřeva těžko, průchodů pak z města uhlídati ještě těžším jest; neboť město pro velikost a nepřístupná místa vojskem obklíčiti věc velmi nesnadná a pro útoky velmi nejistá jest. Židé, když zjevných průchodů šetřeno bude, jiných tajných z nouze a lsti vynajdou. Jestliže pak věci potřebné tajně přece do města, byť i řidčeji, se dopravovaly, jest tu obava, aby sláva vítězství prodlením času újmy neutrpěla. Průběhem delší doby ovšem všechno se státi může, ale slávu jenom rychlost působí. Jestliže tedy rychlost s opatrností spojití chtějí, jest nutno celé město zdi obehnati, neboť toliko tím způsobem veškerý východy se jim zavrou a Židé již buď v zoufalství nad svým osudem se poddají, anebo hladem umořeni, tím snadněji podlehnou. Ostatně že nemíní odpočívati, nýbrž že nové náspy zříditi chce,

když Židé jich již pro mdlou zkaziti nebudou moci. Zdá-li se komu tento podnik velikým a k vykonání nepodobným, ten nechť uváží, že Římanům malého díla působiti nenáleží a že bez práce něco velikého vykonati jedině Bohu snadno jest.

2. Těmito řečmi Titus důstojníky o výhodnosti svého plánu přesvědčiv, rozkázal jim vojsko k dílu rozdělit. Nadlidské jakés nadšení zmocnilo se vojínů a netoliko legie mezi sebou, ale také kohorty jako o závod jedna druhou předstihnouti se snažice, o uložném úkolu pracovaly a voják prostý desátníkovi, desátník setníkovi a tento zase tisícníkovi zalíbiti se hleděl. Tisícníkovi pak o pochvalu vůdců zápasili a snahy vůdců sám Caesar odměňoval. Denně častěji dílo obcházaje, ku práci dohlédal. Začav od Assyrských táborů — od místa, kde stany jeho a jeho družiny se nacházely — zeď vyháněti, vedl ji až k dolejšímu novému městu, odtud přes Cedron k hoře Olivetské; potom zahýbaje k jihu, obehnal horu tu až ke skále Peristereonu a k blízkému od ní vrchu, který jest nad údolím Siloe. Odtud zeď k západu od údolí pramenů vodních za-bočivši, dále vstupovala, minouc hrob velekněze Anana, okolo hory, na které Pompejus druhdy vojsko položil. Potom k půlnocní straně zahnoř, táhla se ke vsi Cizrnový dům a za ní Herodův pomník obehnavši, východně zase k táboru, odkudž počala, dospěla. Celá délka zdi dokola obnášela devětatřicet honů. Předě zdi se strany vnější zřízeno třináct strážnic, z nichž každá měla na starosti obvod deset honů. Ve třech dnech vykonáno obrovské to dílo, které jinak tolik měsíců, co nyní dní, k svému dohotovení by bylo zabralo. Rychlost to opravdu až k víře nepodobna. Oblehnuv již tedy město a stráže po strážnicích osadiv, v prvním bdění nočním,¹⁾ sám stráže obcházaje, všecko vyšetřoval, v druhém bdění vystřídal jej Alexandr a za třetího a čtvrtého přehlídka strážnic vůdcům vojsk nařízena. Spaní a bdění mezi sebou losem rozdělovali a celou noc kolem strážní obcházeli.

3. Tímto opatřením Židům nyní veškera možnost k vyjití ven z města zabráněna a tím také veškera naděje na záchranu naprosto

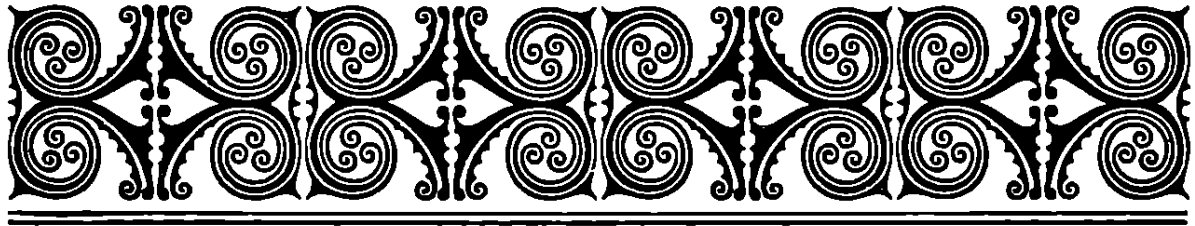
¹⁾ Viz rozdělení noci u Římanů v pozn. na str. 523., dle něhož první noční bdění dle našeho časoměru od šesti do devíti hodin večer, druhé od devíti do dvanácti, třetí od dvanácti s půlnoci do třech a čtvrté, poslední od třech do šesti ráno se čítalo.

zničena, ježto hlad se vši krutostí ve všech domech a rodinách zavládl. Střechy domů byly plny žen a dětí hladem zhubených, ulice plny mrtvol starců. Pácholíci a jinochové jako obludy po náměstí vrávorali a jak kde koho záhuba zastihla, padali. Pochovávat mrtvol ani nejbližší příbuzní zhynulých pro mdlobu nemohli a ti, kteří ještě trochu síly měli, pro množství mrtvol a pro vlastní nebezpečí zdržovali se od nanejvýš smutného i nebezpečného tohoto díla. Přemnozí jiné pochovávajíce, umírali; mnozí prve než poslední hodinka jejich se dostavila, k hrobu se dovlekli. Ani lkání, ani pláče v té bídě již nebylo: hlad všecky city již utlumil. Suchýma očima, s otevřenými ústy lidé polomrtví patřili na ty, kteří zemřevše, již klidu a odpočinutí došli. Hluboké mlčení a smrtelná noc ve městě vládla, ale loupežníci ještě hroznější byli. Domy prokopavše, mrtvoly v nich nalezené prohledávali a co u nich našli, to pobrali; i roucha ze stuhlých těl jejich strhali a sebravše je, se smíchem odcházeli. Na mrtvolách ostří svých mečů zkoušeli a nemocné ještě živé na zkoušku bodali. Prosil-li jich některý zmírající, aby někdo z nich smrtelným bodnutím učinil konec jeho trýzně, pyšně jim pohrdajíce, smrti z hladu jej zanechali. Umírající jednotlivci zraky své ztrnule upírali na chrám, kdež buřičů živých ještě ve všem dostatku zanechávali. Ti sice smradu, z mrtvol vycházejícího, snášeti nemohouce, rozkázali nejprve na obecní útraty mrtvé pochovávat; pak ale když k pohřbům již nestačili, mrtvoly prostě se zdí do úžlabin házeli.

4. Když Titus při své jedné obchůzce úžlabí plné mrtvol a ze shnilých těl množství hnisu vytékati viděl, těžce vzdechl a spínaje ruce, Boha se dokládal, že to skrze něho se nestalo. Tak bylo v městě. Římané ale, když již nikdo z buřičů nevybíhal (neboť také i je již zármutek a hlad zachvátil), veselí byli, obilí i všech jiných věcí k živobytí potřebných hojně majíce, neboť se jim veškeré potřeby ze Syrie a jiných sousedních krajín pilně dovážely, mnozí podle zdí stojíce a velikou hojnost potravy ukazujíce, svojí hojností hlad nepřátel ještě více podněcovali. Když pak buřiči ani ještě v tak žalostném stavu se neobměkčovali a vzdáti se nechtěli, Titus pozůstalého lidu lituje, umínil si rychlý konec tomu všemu učiniti a lid z hrozných těch strastí vysvoboditi. Začal tedy opět náspy stavěti, ač potřebný k tomu materiál velmi těžce bylo mu

lze sehnati. Všecky stromy poblíž města byly vysekány již na první náspy a nyní bylo nutno dříví až ze vzdálenosti devadesát honů dopravovati. Ze dříví, tak pracně shromážděného, Titus při Antonii čtyři náspy, mnohem větší než prvnější byly, dal zhotoviti. Vojska obcházeje a k dílu napomínaje, buřičům ukazoval, že nyní již je má úplně v rukou. Ale oni ani nyní ještě ohavností svých nelitovali. Věru zdálo se, jakoby již duše jejich od těl odděleny byly: žádný cit duší jejich, žádná bolest tělem jejich neotřásla; jako psi trhali mrtvý lid a nemocnými žaláře plnili.

XIII.

Vraždy a svatokrádeže v Jerusalemě.

1. Šimon ve své nešlechetnosti až tak daleko zašel, že vztáhl svoje zločinné ruce i na Mathiáše, jehož pomocí do města se dostal; po mnohých mukách jej usmrtil. Mathiáš syn Boethův, byl z rodu velekněžského, lidu věrný a milý. On, když s lidem zle nakládali Zelotové, k nimž již Jan se byl přidal, přimlouval se u měšťanů Jerusalemských, aby přijali za pomocníka Šimona, ač s ním dříve v tom směru o ničem nikdy nejednal ani nesmlouval, ježto se od něho ničeho zlého neobával. Když pak Šimon do města vtrhnul a vlády v něm se zmocnil, stejně nepřátelsky s Mathiášem, jako s kýmkoliv jiným nakládal, jakoby se jenom z pouhé sprostnosti byl za přijetí ho do města zasadil. Sotva že po svém vtrhnutí do města se tu trochu jenom poohlednul, obeslal Mathiáše, a obžalovav jej, že s Římany smýšlí, ani hájiti se mu nedopustiv, jej i s jeho třemi syny, na smrt odsoudil; čtvrtý před tím ještě v čas k Titovi utekl. Vida Mathiáš že je již ztracen, prosil Šimona, aby mu za odměnu, že mu k vládě ve městě dopomohl, alespoň té milosti dopřál, aby jej dal popraviti prve než syny jeho, by na smrt jejich patřiti nemusel; tyran však schválně, aby mu přidal žalosti, rozkázal jej zabiti až naposled. Nad usmrcenými před jeho zraky syny, stát, před očima Římanů; neboť tak byl přikázal Šimon Ananovi, synu Bamadovu, největšímu ukrutníku z celé roty jeho, posměšně se dotazuje Mathiáše, zda mu co spomohou ti, k nimž ujiti zamýšlel. Mrtvol usmrcenců pohřbiti nedopustil. Po nich kněz Ananiáš, syn Masambalův ze vznešeného rodu a radní písař Aristeus, rodem z Amaunta a s nimi patnáct znamenitějších měšťanů usmrtiti dal. Josephova otce ve vězení držel a z obav před

zradou přísně přikázal, aby nikdo z města jej ve vězení nenavštěvoval, ani s ním nerozmlouval. Kdo nad činy těmi nevoli projevil, nebo lítost nad smrtí jejich na sobě znáti dali, bez vyšetřování odpraveni byli.

2. Tyto nešlechtnosti vida Judas, syn Judův, jeden z podvůdcův Šimonových, jemuž Šimon jednu z věží k hájení odevzdal, nemoha se již dívati na ukrutnosti Šimonovy, a útrpností nad hy-noucími jsa pohnut, neméně však také z opatrnosti o sebe sama, povolal deset sobě nejoddanějších druhů svých a pravil k nim: »Přátelé, dokud tyto strasti ještě snášeti budeme? Aneb jakou máme naději, zachováme-li poslušnost nešlechtníkům? Zda na nás již hlad své děsné zuby necení? Nejsou již Římané téměř v městě a zda Šimon nezuří také proti těm, kteří mu dobře prospěli? Nemusíme při něm stále jenom v úzkostech před usmrcením žíti? Nebylo by dobře, kdybychom Římanům zeď poddali a tak sami sebe i město zachovali? Neutrpi Šimon nad svojí míru, když trapný tento stav dříve se ukončí a on zaslouženou pokutu dříve sklídí! Všech deset jeho druhů, k nimž mluvil, jej uposlechlo a všichni se zase rozešli na vykázaná místa; on pak ráno poddané svoje na různá místa rozpustil, aby se s úmyslem svým neprozradil a sám v hodinu třetí na Římany volal. Ale někteří z Římanů jim pohrdali, jiní mu nevěřili, jiným to bylo lhostejno, ježto již tak jako tak město v nejkratší době beze všeho nebezpečí jim do rukou padne. Právě, když Titus ke zdi s oděnci se bral, zvěděl Šimon o úmyslu Judově. Rychle vzav oddíl oděnců, na věž pospíšil a Judu s druhy jeho před zraky Římanů pobil a mrtvoly jejich rozsápané přes zeď sházel.

3. Tehdy Joseph obcházeje zeď (neboť on neustával prositi krajanů svých, aby se poddali), zraněn kamenem na hlavě tak silně, že ihned omdlev na zem padl. Židé spatřivše to, ihned k němu se sběhli a byli by ho jistě do města odvlekli, kdyby Titus nebyl ihned vyslal vojíny jemu ku pomoci. Mezi tím co vojínové se sběhšími se Židy se potýkali, odnesen Joseph ještě v bezvědomí, tak že ani nevěděl co se událo. Buřičové jakoby muže nanejvýš nenáviděného již byli zabili, radostí křičeli. Hned rozhlášeno to po městě a pozůstalé měšťany pojala veliká sklíčcnost, ježto měli za jisto, že zahynul ten, od něhož jedině ještě spásy očekávali. Když

matka Josephova v žaláři uslyšela, že umřel syn její, k strážným z Johapatenských pravila, že tomu jistotně věří, anaf by, kdyby také žil, nad ním radovati se nemohla; v soukromí však plačíc k děvčkám řekla: »To mám z toho, že já, matka více dítek, ani pohřbíti nemohu syna, od něhož jsem se nadála sama jedenkráté pohřbenu býti.« Ale ani ona nad tím dlouho se netrápila, ani loupežníci dlouho se neradovali, rána nebyla těžká a Joseph rychle se

Stará podzemní chodba v Jerusalemě.

zotaviv a ven vyšed volal, že oni po nedlouhém čase za jeho ránu pokutu vezmou, lidu pak k poddání se opětně napomínal. Vidouce jej měšťané, opět mysli nabyli, buřiče pak nemalý strach pojal.

4. Někteří z přeběhlíků v nesnesitelné nouzi se zdi skákali. Jiní předstírajíce, jakoby s kamením v rukou k bitvě vypadnouti chtěli, náhle k Římanům utíkali. Těch však horší ještě nehoda postihla,

než ta, již jim ve městě snášeti bylo, neboť náhlé nasycení u Římanů stalo se jim osudným a bylo příčinou, že smrt stihla je mnohem rychleji, než by to byl způsobil hlad, před nímž z města utekli. Přišli nabubřelí z hladu a jakoby vodnatelností napuchlí. Dopídivše se pokrmu, hltavě naplňovali prázdná břicha, avšak v malé chvíli rozpukovali se, neboť žaludek stravě odvyklý, náhlého požití většího množství potravy nesnesl. Jenom ti, kteří dovedli se zdržeti a opatrně po malinkých částech pokrmů požívali, se zachovali. Avšak i na tyto nehoda mnohem hrozněji ještě došla. Jeden z přeběhlíků byl přistihnut, když vyprázdnil se, z lejna svého zlato vybíral, neboť — jak již pověděno — zlato před útekem zpolykali, protože buřiči všecko prohledávali. Ve městě bylo mnoho zlata, tak že co jindy za dvanáct atik kupovali, to nyní po pětadvaceti se platilo. Když takto se prozradilo, že Židé ve svých střevách mají zlato, letem pověst ta po všem vojsku rozhlášena. Arabové i Syrští po zlatu bažíce, nyní kdejakého přeběhlíka přistihli, břicho mu rozřezali a zlato v něm hledali. U někoho našli, u jiných nikoliv; nezdarem však nedali se rušiti. Za jedinou noc dvěma tisícům střeva vykuchali a mám za to, že nad tato muka nic ukrutnějšího Židům se nesřalo.

5. Titus zvěděl o této nešlechtnosti, již již chtěl dáti rozkaz oddílu jízdy, aby původce zločinu obehnal a postřílel, ale rozmysliv si, že se tak veliké množství neprovinilo, a že takto mnohem více bylo by trestáno než Židů bylo zabito, zdržel se. Svolav pak vůdce pomocných vojsk a legií římských — neboť také někteří z římských vojinů z toho zločinu obvinění byli — s hněvem se jich tázal, zda se kteří z vojinů jeho pro nejistý zisk takové nešlechtnosti dopustiti mohou, nestydíce se své vlastní zbroje ze zlata a ze stříbra zhotovené? Arabům pak a Syrským ještě zvláště domlouval: »Vy tedy v cizí válce napřed náruživostem svým hověti, potom hanbu ukrutnosti své a své nenávisti k Židům na Římany uvaliti chcete?« A skutečně také někteří z vojinů římských zločinu toho se dopustili. Oněm smrti hrozil, jestliže by kdo z nich v takové hanebnosti přistižen byl; legiím pak poručil, aby vinníky vyhledávali a jemu je oznámili. Koho však jednou již mamon ovládnul, ten nedbá na tresty a pokuty; lidé, jimž zisk je nade vše, ničemu se tolik neoddávají, jako touze po jmění: jiné žádosti snadněji

lze udržeti na uzdě, anebo možno je strachem zkrotiti. Ovšemť pak Bůh, jenž již lid ten zavrhnul, všelikou cestu spásy jemu zkřížil a k zahynutí obrátil. Titus sice přísně zapověděl zločiny ty, ale málo to pomohlo, provozovala se nešlechtnost ta dále, ovšem tajně. Barbarové tajně vycházeli daleko vstříc přeběhlíkům a zabíjeli je dříve, než je kdo uviděl. Potom majíce se na pozoru, aby nikdo z Římanů jich neviděl, rozřezávali je a ze střev jejich zlato vybírali. Zřídka však čeho nacházeli, a větším dílem touha jejich nesplněna a vražda spáchána marně.

6. Jan, když již u měšťanů nebylo čeho uloupiti, obrátil zřetel k svatokrádeži. Mnoho z posvátných darů chrámových pobral a roztavil, mnohé nádoby posvátné k bohoslužebným úkonům potřebné, číše, mísy i stoly, neušetřiv ani konví, jež druhdy Augustus s manželkou jeho byli poslali. Římští císařové, ač pohané, vždycky chrám ctíli a ozdobovali a nyní Žid ukradl dary pohanův! K lidem svým pravil, že pro Boha lze beze strachu užívati posvátných věcí a že bojovníky Boží z chrámu vydržovati dlužno. A proto posvátného vína a oleje, kterýž kněží k obětem vnitř chrámu chovali bezpečně naváživ mezi své lidi, rozděloval a oni beze strachu snažice se a pijíce víc nad hin¹⁾, věci těch ztrávil. Nelze ani vysloviti toho, k čemu mně žalost nutí; mám za to, že kdyby byli Římané bezbožníky ty zahladiti se zdržovali, bylo by se město propadlo, anebo potopou zahynulo, anebo hromobitím a ohněm jako druhdy Sodoma zničeno býti muselo, neboť mnohem bezbožnější národ v sobě chovalo nad ty, kteříž pokut zmíněných utrpěli. Zoufalou šílenosti bezbožců těch lid zahynul.

7. K čemu ale každou strast zvlášť vypravovati? Mannéus, syn Lazarův přišed k Titovi, pověděl, že skrze jednu bránu, kteráž mu k hlídání svěřena byla, sto a patnáct tisíc, devět set a osmdesát mrtvol vyneseno od toho dne, co se u města rozložilo vojsko, od čtrnáctého dne měsíce Xantika²⁾ až do prvního panema.³⁾ To bylo množství nesmírné! Leč on co správce brány nebyl by věděl toho počtu, ale ustanoven byv vypláceti mzdu za pohřbívání z obecního jmění, mrtvoly počítati musel. Mnohé pak pochovávali jich příbuz-

1) Hin, míra židovská = 12 logů; log v naší míře asi půl litru.

2) dubna.

3) července.

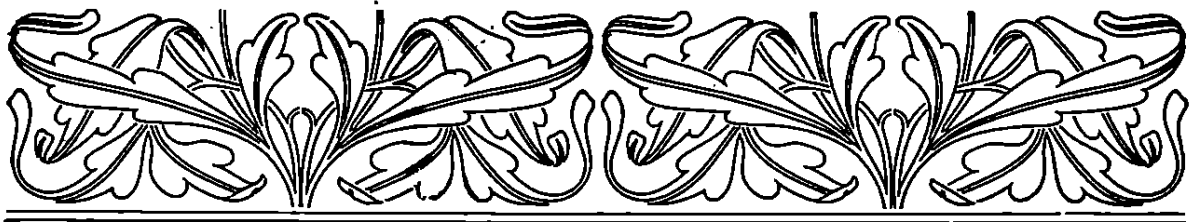
ní a ti nejsou zahrnuti v počtu uvedeném. Pohřeb záležel v tom, že mrtvoly z města vynesli na zeď a se zdi ven do hradního příkopu shodili. Po Manéovi pak jiní z urozenců, kteří k Římanům přeběhli, oznamovali, že všech chudých mrtvých šest set tisíc z brány vyhozeno; počet ostatních že zjištěn býti nemůže. Když chudé vynášeti, již neměli síly, tedy prý mrtvoly v největších domech nashromaždivše, je tam prostě zavřeli. Korec obilí prodáván prý za hřivnu.⁴⁾ Potom, když již po obklíčení města zdí nebylo lze ven z města vyjít, aby si bylin nějakých natrhali mohli, došlo až k tomu, že někteří stoky a starý hnůj od dobytka hovězího prohledávali, zda by tam nějaké neztrávené částky k požití nenašli. Na co dříve pro hnus a ošklivost ani podívat se nemohli, to nyní jim mělo sloužiti za pokrm! Ty věci Římané slyšíce, litovali trpících; buřičové pak pranic na to nedbali, ač již i oni sami z velké části strastmi těmi zachvácení byli. Osud jejich i města byl již zpečetěn, oni však byli již tak otupeni, že jim vše bylo již lhostejno.

---

⁴⁾ Hřivna v naší měně 5652 korun.

KNIHA ŠESTÁ.

Obsah knihy šesté.

1. O zoufalém stavu buřičů a hrůzách hladu ve městě. Truchlivý pohled na okolí Jerusalemské, když Římané nové náspy pořídili.

2. Kterak po dokončení naspů Římanům a zároveň i Židům nových starostí přibylo. Jak Židé podnikli výpad v úmyslu náspy zničit, ale ničeho nepořídívše, přinuceni byli se vrátiti.

3. Kterak Římané jednak následkem prudkého bití beranů, jednak také podkopáním zdi u Antonie část zdi zbořili, ale při pohledu na druhou, hned za ní vystavenou zeď, kterou Jan svými lidmi na rychlo postaviti dal, na mysli poklesli.

4. Titus svým vojínům, kteří k útoku na zeď neměli odvahy domlouvá a jim případnou promluvou mysli dodává.

5. Kterak Sabinus a s ním někteří jiní zeď slezli a Židy na ni k útěku přinutili; jak při tom Sabinus zavádív o kámen spadl a ranám Židů na něj se sběhších podlehl.

6. Kterak Římané také třetí zeď vzali. Boj o chrám.

7. Setník Julianus veliké množství Židů pobil, ale posléze sám také padl. Římané zmocní se Antonie.

8. Titus klouzavé zdi Antonie dává rozkopati a Josepha žádá, aby ještě jednou k Židům promluvil.

9. Kterak po řeči Josephově, když buřičové ještě ve své zatvrzelosti setrvali, mnozí měšťané město opustili a k Římanům přešli a jak jim Titus dovolil do Gofny se odstěhovati.

10. Kterak přeběhlíci vybízeli buřiče, aby město Titovi předali, tito však ještě více vzdorovali. Jak Titus s Josephem ještě naposled jim domlouvali, aby zatvrzelost svou již odložili a když ani tentokráte na vlídné napomenutí nedbali, k dalšímu boji přikročil.

11. Kterak Titus ze svého oddílu nejjudatnější muže vybral a je proti chrámu vyslal, a sám od Antonie rozvoj boje pozoroval.

12. Jak boj se rozvířil a po velikých ztrátách na obou stranách nerozhodnut zůstal.

13. Římané staví náspy proti chrámu.

14. Kterak Titus, když někteří z jeho jezdců koně ztratili, potrestáním jednoho z vinníků, ostatní k pečlivějšímu ostříhání jejich koní přidržel.

15. Kterak množství buřičů podniklo tajný výpad na horu Olivetskou, byli však pobiti. Jak jezdec Pedanius nepřátelského jinocha na útěku uchopil a jako nějakou cennou věc Titovi donesl.

16. Židé zapálili podloubí chrámová, aby Římané odtud svatyně se zmocnit nemohli.

17. Kterak Žid jeden Římany vybízel, aby někdo z nich v souboji s ním se utkal, a když z Římanů jezdec jeden výzvě jeho vyhověv k souboji s ním vyšel, jej přemohl a zabil. Jak ale potom vychloubavost svoji životem zaplatil.

18. Kterak lstí Židů mnoho Římanů našlo v plamenech svoji smrt. —

19. O římském vojínu Longovi, který sám sebe zabil a jak jistý Sertorius svého soudruha Lucia, skočiv na něj z hořícího podloubí, k zemi srazil.

20. Další líceň jaké hrůzy hlad ve městě působil.

21. O Židovce Marii, která své jediné dítě upekla a snědla.

22. Římané stavbu násypů dokončili, berany na ně dopravili a jimi chrámu dobývati se jali. Jak k podloubím žebříky přistavili, po nich vzhůru dostati se chtěli a jakých nehod utrpěli. Titus brány chrámu podpáliti rozkázal.

23. O stoupencích Šimona tyrana, kteří k Titovi přešli.

24. Kterak Titus se svými důstojníky o chrám se radil a jak když tito pronesli svá mínění, aby chrám ohněm zničen byl, proti tomu se vyslovil.

25. Kterak Židé římské stráže napadli a jak by je byli k útěku donutili, kdyby Titus včas jim ku pomoci nebyl přispíšil a Židy zahnal.

26. Kterak chrám proti vůli Tita zapálen.

JERUSALEM STARÝ : POHLED NA ČÁST MĚSTA S KRÁLOVSKÝM HRADEM.

27. Kterak chrám v tomtéž měsíci a téhož dne zapálen, jako druhdy, když při dobytí Jerusalema od Babyloňanů ohněm zničen byl.

28. Kterak po zapálení chrámu Židé vesměs hynuli a stony umírajících s válečným křikem Římanů se mísily.

29. Kterak několik kněží na střechu chrámu již hořícího vystoupili, zlaté špice s olověnými podstavky tam se nacházející pozulamovali a jimi po Římanech házeli. Jak dva z nejčelnějších Židů, ač mohli k Římanům odejít, dobrovolně smrt volili a do ohně se vrhli. Jak Římané dosud ještě ohněm nezachvácené části chrámu podpálili, při čemž více než šest tisíc Židů v plamenech zahynulo.

30. O falešném proroku, který Židy, protože mu uvěřili, do škody přivedl.

31. O podivných znameních, jež válku předcházely a zkázu Jerusalema věštily.

32. Jak Římané svoje signa do chrámu vnesli a Titovi holdovali.

33. O pacholíku, který s kněžími na zeď chrámovou vyšel, žízni ukrutnou trýzněn jsa, k Římanům sešel a vody od nich si načerpav ku svým se vrátil. Jak někteří z kněží hladem vysílení k Římanům odešli a k rozkazu Tita usmrceni byli.

34. Kterak tyranové Tita o rozmluvu žádali a co k nim Titus mluvil.

35. Jak Titus dal odbůjcům vycítiti, že pro jejich nezkrotitelné vzdory a násilnickou zlost, žádné milosti od něho nadíti se nemohou a jak hned na to svým vojínům přikázal, všechno ohněm zničiti.

36. O příbuzných krále Izaty, jež Titus na milost přijal, a jak je potom svázané co rukojmí do Říma poslal.

37. Kterak odbůjci na královský palác se vrhli, Římany odtud vyhnali, veliké množství měšťanů tam se sešlých pobili a dva Římany živé zajali.

38. Kterak Římané loupežnickou rotu honili a ohněm dosud nezachvácenou část města zapálili.

39. Kterak odbůjci do podzemních chodeb se skryli a tam vytrvati zamýšleli, až by Římané odešli; načež teprve odtud vyjítí a do bezpečí utéci zamýšleli.

40. Kterak Titus Horní město opanoval a jak někteří z odbůjcův si umínili, dolejší město předati, ale od Šimona, jenž o plánu jejich se zvěděl, usmrceni byli.

41. O knězi, který k Titovi utekl a jemu mnoho drahocenných předmětů doručil.

42. Kterak Římané opětně násy postavili a stroje válečné na ně dopravili, načež pak celé město dobyto.

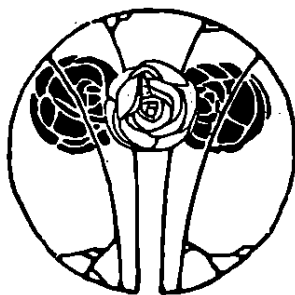
43. Kterak Titus do dobytého města vtáhnul, pevnost jeho obdivoval, načež je celé rozbořiti rozkázal, pouze tři věží co svědky jeho udatnosti ponechal.

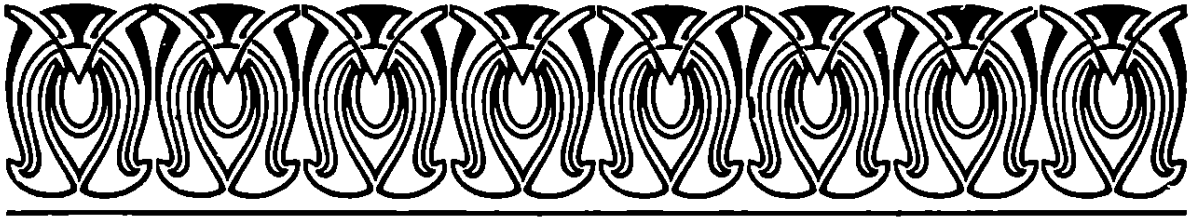
44. Kterak Titus loupežnickou rotu a odbůjce pozůstalé usmrtiti dal, ostatní pak dílem pro svůj triumf zachovati nařídil, dílem do různých provincií rozdal, nebo k pracím hornickým do Egypta poslal, větší část pak prodal.

45. Celkový počet během války zajatých a usmrcených Židů.

46. Jak se vedlo Židům, kteří v podzemních chodbách skryti byli.

47. Stručná zmínka o dřívějších osudech nešťastného města.

I.

Pohromy Židů se stupňují. — Římané útočí na hrad Antonii.

1. V Jerusalémě bída den ode dne víc a více se rozmáhala, ježto buřičové v zlosti nad neštěstím se vztekali, an hlad již i mezi nimi silně řádití počal. Na ulicích a prostranstvích městských množství nahromaděných mrtvol nesnesitelný zápach ze sebe vydávajících hrozný pohled skýtalo a bojovníkům ve výpadech překáželo, neboť bylo jim nejinak, než jakoby na bojišti nějakém mrtvými těly se prodírali. Kam vkročili, všude po mrtvolách šlapali, ovšem po nich chodíce, ani jich nelitovali, ani se nestrachovali, ani té potupy mrtvých za zlé nepokládali. Zprznivše ruce své krví soukmenovců svých, k boji s cizími vybíhali, vytýkajíce Bohu, že je shovívavým a nechce pomstíti jich nad nepřátely. Již nikoliv pro naději ve vítězství, ale ze zoufalství nad životem vztekleji v boj se řítili. Římané, ač materiál k pořízení náspů potřebný nadevše pomyšlení těžce sháněli, v jedenadvaceti dnech s náspy hotovi byli. Všecko dříví v okolí až na devadesát honů bylo sporáženo a ku stavbě náspů sneseno, takže celý kraj vyhlížel jako by jej oholil. Žalostný byl pohled na zemi takto zpustošenou. Místa, jež před tím stromy a ušlechtilými zahradami ozdobena byla, nyní spustlá a vytlučena, pouští nenepodobná byla. Cizinec, jenž před tím tuto krajinu Judskou a překrásná předměstí Jerusalema viděl, nemohl se zdržeti, aby nelkal a neplakal nad tak hroznou změnou. Všecky stopy blahobytu válka zahladila a kdo by tak z nenadání byl přišel nebyl by poznal místa, jež dříve velmi dobře znal, ale jsa ve městě, města by byl hledal.

2. Náspy tedy byly hotovy; s nimi však Římanům stejně jako Židům strasti přibylo. Židé smýšleli, že nespálí-li jich, Římané města brzy se zmocní — Římané pak usuzovali, že města nikdy nedobudou, jest-li Židé náspy jim zničí. Nežesti města více Římanům než měšťanům ve městě myslí odnímalý; Židé všemi nešlechtnostmi buřičů již otupěli, nic si z ničeho nedělali, kdežto Římané na myslí klesali. Náspům hrozily úklady Židů, nástrojům válečným pevnost zdi vzdorovala a udatnost vojáků římských zoufalá odvaha odbůjců překonávala. Shledavše, že Židé nad všelikou zradu, hlad, válku a nehody válečné mysl svou povznáší, považovali je za neodolatelné a udatnost jejich za nepřemožitelnou. Co prý by ti lidé snesli teprve, kdyby jim štěstí přálo, když i tak velikými nehodami k udatnosti se podněcují? Římané tudíž náspy silnějšími strážemi osazovali.

3. Janova rota u Antonie pilně uvažovala co dále, kdyby zeď prorážena byla. Dříve než Římané berany ku zdi přistavili, podniknout na ně útok. Ale marným bylo veškero úsilí. Hořící pochodně v rukou třímající, divoce se sice rozběhli, ale dříve než náspů dostihli, byli přinuceni se vrátiti. Již nyní ani v záměrech svých srovnati se nemohli; po částech jen, v mezerách a znenáhla s očividným strachem vybíhající, dřívější své mužnosti nijak nedokazovali. Již nedostávalo se jim vlastnosti svého národa, smělosti, rychlosti, společného útoku a chytrého ústupu. Mdleji než obyčejně vyšedše narazili na Římany nad obyčej silněji spořádané, kteří těly a zbrojemi svými náspy ze všech stran tak obklíčili, že nikde přístupu k nim nebylo, aby je byli mohli zapáliti, nad to pak byli tak pevně mysle, že nikdo místa svého živ by nebyl opustil. Neboť netoliko, že by jim byla spálením toho díla všeliká naděje odňata, ale podněcovala vojíny také hanba, kdyby udatnost chytrosti, válečné umění všetečnosti, zběhllost množství, Římané Židům ustoupiti měli. Římané dopravivše na náspy mnoho ballist a katapult a na vhodných místech je rozestavivše, pilně z nich na Židy stříleli. Padl-li Žid, střelou jsa zasažen, druhým v postupu překážel a tak vidouce nebezpečí, stále víc a více vzrůstající, veškeré dřívější smělosti pozbývali. Ti, kteří v zoufalosti své až k řadám Římanů doráželi, shledší pevné řady nepřátel, přestraseni zpět utíkali, mnozí z nich kopími nepřátel zasažení padli. Tak po delší dobu útočíte a ničeho

nepořídívše, zpět se vraceli. Prvního dne měsíce panema¹⁾ Římané třetí zdi městské dobývati počali. Když odtud Židé couvli, tedy Římané stroje válečné sem přitáhli, nedbajíce, že z Antonie na ně Židé kamením, ohněm, železem a vůbec vším, čeho se rukama uchopiti mohli, házeli; neboť Židé, ač v hradby své doufali, přece Římanům v jich snahách dobývacích jak mohli, překáželi. Římané z horlivosti Židů u hájení Antonie soudili, že asi zeď na nepevných základech spočívá a že tudíž do jista málo pevnou bude; leč přes to, že berany jejich bez ustání do zdi bili, nic se nehýbalo. Židé hustou střelbou neustále je zasypávali, čehož však málo dbajíce, ve své činnosti neochabovali. Pavézy nad těly spojivše, zřídili si takto ochranné přístřeší a s úsilím největším, rukama, sochory a pákami pracovali. Po dlouhé námaze podařilo se jim zeď podkopati a čtyry veliké kameny vyvrátiti. Zatím však nadešla noc, a bylo nutno od práce té ustati. V noci pak zeď beranem otlučena náhle se sesypala, ježto průkopy, jimiž Jan prvnější náspy podkopal, se probořily.

4. Nenadálá příhoda tato obě strany, ovšem rozdílně překvapila. Židy pád zdi příliš nezarmoutil, ježto měli ještě Antonii, pod jejíž pevnou záštitou udržeti se doufali; Římanům však nenadálou radost z náhlého sesypání se zdi zkalil pohled na zeď druhou, již nedávno Jan uvnitř zbudoval. Tato však mnohem snáze dobytelnou býti se jim zdála, neboť jsouc postavena na rychlo, nemohla tak pevnou býti jako zeď stará. Mimo to zdálo se jim, že po ssutinách snadněji bude jim lze ji sléztí. Nikdo však nespíchal na zeď vystoupiti, ježto ten, kdo první by se o to pokusil, zcela jistě smrtí by to zaplatil.

5. Titus soudě, že promluvou k vojsku, bojovníkům nejvíce myslí dodá, a že vhodným napomenutím a případně sliby mnoho lze dokázati, tak že druhdy i největší nebezpečí hravě se překonává, ano i smrtí pohrdáno bývá, svolav jádro vojska, takto k shromážděným promluvil: »Spolubojovníci moji, napomínati k věcem nebezpečným, těm, k nimž se řeč nese, ku slávě nikterak neslouží, řečníka pak z liknavosti odsuzuje. V největších toliko nebezpečích podnětu třeba, v nebezpečích, jež zasluhují, aby každý pro ně hrdla se odvážil. Protož já vám nesnadnost na zeď vléztí před-

¹⁾ července.

kládám, ale spolu vyjadřuji, že kdo žádostiv slávy jest, s nesnadnostmi zápasiti musí a že umřítí s chválou, věc nejušlechtilejší jest a že nebude bez prospěchu, udatně sobě počínati. Nejprve nechť vás povzbudí to, což by snad mnohé mohlo zastrašiti — vytrvalost Židů a jejich v odporných věcech pohotovost. Byla by to hanba pro Římany, pro vojíny moje, kteříž v pokoji válkám jste se cvičili, ve válkách přemáhati jste se naučili, od Židů buď v síle, buď na mysl přemoženu býti a to při konci vítězství a při té pomoci bohův. Nehody naše zoufalstvím Židů povstaly, jejich ale porážky vaší udatností z dopuštění Božího se rozmáhají. Rozbroj, hlad, obležení, nenadálý pád zdi — což to jiného nežli účinek hněvu Božího na ně a Boží pomoci pro nás? Protož jestliže ustanete, netoliko nestatečnějším ustoupíte, ale také Božskou pomocí pohrdnete. Není-liž to hanba, když Židé pro porážky se nemnoho stydíce, an sloužiti navykli, toliko aby té služebnosti se zbavili, smrt podstupují a často doprostředka mezi vás, ne pro naději vítězství, nýbrž pro marnou udatnosti své chloubu vybíhají; my pak pánové vši téměř země a všeho moře, jímž nezvítěziti, úhonou jest, tak tu sedíme, ani jednou na nepřítel směle neudeříme a při těchto zbraních hladu a nehod jejich očekáváme, mohouce slavnou odvážlivostí všeho dosáhnouti? Slezete-li Antonii, město naše bude. A dojde-li k tomu — jak nemyslím — utkati se s posádkou, tedy využíte vyšší a tedy výhodnější polohy našeho stanoviště, nepřátelům dech zarazíte, vítězstvím jisti budeme. Vychvalovati slávu smrti ve válkách pomímám a mluviti o nesmrtelnosti těch, kteří v nadšení válečném zmírají, taktéž netřeba; lidem liknavcům přeji smrti v pokoji a na loži, kde duše s tělem k hrobu se odsuzuje. Kdož neví, že duše udatných v bitvě mečem od těl odloučené v nejčistším živlu, vzduchu, mezi světly nebeskými postaveny bývají a potom co dobří duchové ukazují se potomkům svým? Ty však, jež v tělech churavých chřádnou, byť vad a hříchů zhola prosty byly, noc podzemní ukrývá a hluboké zapomenutí obklopuje, jenž s koncem těla a života, také konec jich památce činí. Poněvadž smrt každému člověku osudem uložena a jí nad všeliký neduh lehčeji meč dopomáhá, nebyla-liž by hanba ku prospěchu jiných zpečovati se toho, což osudu obětovati musíme? Leč já mluvím jakoby ti, jenž věc tu podniknou, zachování býti nemohli. Vždy ale stává naděje, že zmužilí

se zachovají. Ssutiny tyto slézti je potřebí, an jinak celé dílo v největších také nebezpečích snadně se může zkaziti. Když jen četně a udatně na ně udeříte a jeden druhému k napomenutí a ku pomoci budete, tedy neohroženost vaše brzy smělost nepřátel zlomí. Snad to také, začnete-li toliko, bez krveprolití vykonáte. Dokávad zeď slézati budete, budou vám brániti; jakmile však tam vejdete, anebo násilně se vedřete, neodolají vám, byť vás i nemnoho tam vešlo. Já bych se jistě za to styděl, neučiniv toho, kterýž se o to nejprve pokusí, štědrými dary závistihodným. Zůstane-li na živu, nad sobě rovnými správcem ustanoven bude, i těch kdo zhytnou, přeblažené odplaty neminou.«

6. Když Titus takto mluvil, vojsko ještě z nebezpečí se strachovalo; toliko jeden z těch, kteří v kohortách sloužili, Sabinus jménem, rodem ze Syrie, mužem statečným a udatným býti se prokázal, ačkoliv dle postavy své nezdál se ani vojínu podoben býti. Byl černý, vyhublý a chlupatý; ale v suchém a pro takovou sílu těsném těle zmužilý duch sídlil. Ten tedy povstav řekl: »Tobě se odávám ochotnou myslí Caesare, přede všemi zeď slezu a jenom žádám, aby síly mé následovalo štěstí tvé. Jestliže činu toho životem zaplatím, věz, že já ne pro myslnou naději, ale ze svobodné odhodlanosti za tebe smrt jsem vyvolil. To pověděv, pavézu levou rukou nad hlavu vyzdvihl a meče pravou rukou dobyv, ve dne okolo hodiny šesté na zeď se bral. Za ním toliko jedenáct mužů se pustilo, stejně jako on pro hrdinský čin nadšení jsouce. On první bral se statečně vpřed, božským jakýms pudem pobádán jsa. Strážní se zdi mnoho střel na ně vystřelili a veliké kameny na ně spouštěli, jež některé z oněch jedenácti dolů srazili. Sabinus však střelcům mužně vstříc jda, ač se všech stran šípy naň dopadaly, nezastavil se prve, až na vrch zdi se dostal, čímž Židy na zdi tak přestrašil, že na rychlý útěk se dali. Oni totiž odvahy jeho, síly a ducha-přítomnosti se ulekše, a domnívajíce se, že s ním více Římanů na zeď se dostalo, rychle dali se na útěk. Osud, jenž často bývá závistníkem udatnosti a znamenitým skutkům překážkou, také i tu zahrál si ošemetnou hru. Sabinus jsa již u cíle, zavadiv o kámen, klesl, a s velikým hřmotem po hlavě spadl. Židé obrátivše se, a spatříce jej ležícího na zemi, ze všech stran na něj stříleli. On po-

vstav na kolena a pavézou zamítaje dlouho se bránil, střely odrážel. ano mnohé, k němu se přiblíživší i zranil. Konečně však ranami jsa poset, ruka mu klesla a nemoha střel srážeti, šípy usmrcen. Byl to muž pro udatnost svoji zajisté lepšího osudu hoden, jehož zahynutí dalo se předvídati. Z ostatních tři, již téměř na zeď se dostavši, kamením od Židů posráženi byli. Osm z nich raněno, ale strženo a do tábora odneseno. To událo se dne třetího měsíce panema.²⁾

7. Po dvou dnech shromáždilo se dvacet mužů z hlásných na náspech a získavše k sobě praporečnicka od páté legie a dva z jízd-
ných, v devátou hodinu noční přes ssutiny k Antonii tiše se při-
plížili a první strážné, kteří ve spánek pohrouženi byli zabivše, zdi
se zmocnili a na to troubiti rozkázali. To uslyševše jiní strážní ži-
dovští, ulekli se a aniž by se byli přesvědčili o počtu Římanů, na
zeď se dostavivších, utekli. Zvukem trouby přestrašení domnívali
se, že Římané s velikou mocí na zeď se hrnou. Titus uslyšev zname-
ní, rychle strojil vojsko a s důstojníky svými a oddílem vybraných
vojínů na zeď vtrhnul. Židé utekli do chrámu a Římané skrze prů-
kopy, jež Jan pod náspy poříditi dal, se tlačili. Buřiči Janovi i Ši-
monovi snažili se je odraziti a s neslýchanou urputností a zuřivým
úsilím jim postup zbraňovali. Věděliť, že veta bude po městě, jak-
mile Římané do svatyně vejdou, neboť jakmile chrámu se zmocní,
mají v rukou již vše. U vrat chrámu tedy hrozná bitva se strhla.
Římané usilovali chrámu se zmocniti, Židé ale je k Antonii tlačili.
V boji tomto pro divou směs bojujících pouze meči mohlo býti bo-
jováno, neboť v davu přítel s nepřítelem řady zaměňovali a ve
zmatku ani nemohlo býti rozeznáváno, se které strany kdo bojuje;
ani hesla pro pokřik a hlomoz slyšeti nebylo. S obojí strany mnoho
krve teklo a bojovníci mrtvolám zbroj i údy rozšlapávali. Vlny bo-
jujících zmítaly se s jedné strany na druhou a jásot přemáhajících
s nářkem přemoženců v děsném řevu vzduchem otřásal. Ani utéci,
ani pronásledovati nebylo lze; neboť úchyvky a obraty vojska po-
mateného byly nemožnými. Kteříž v popředí byli, ti buď jiné za-
bíteti museli, nebo sami byli zabíjeni; jiného tu nestávalo; neboť
zadáci své vlastní lidi do předu tiskli a všecka místa ucpávali. Zne-
náhla židovská odvaha zběhlost římskou překonávala, ale již také
boj chýlil se ku konci, trvav od deváté hodiny v noci až do sedmé

²⁾ července.

na den.³⁾ Židé súčastnili se boje s celou svojí moci a nebezpečí vyvrácení města je k boji podněcovalo, kdežto Římanů pouze část bojovala, neboť legie, jež naději na vítězství nejvíce oprávněovaly na bojiště nevytrhly. Římanům pro ten čas zdálo se dosti na tom, že Antonii obdrželi.

8. Julian, setník z Bithynie, muž neneurozený, jehož jsem v té válce sám poznal, sběhlostí ve zbroji, silou těla a přítomností du-

Jiná část staré podzemní chodby v Jerusalemě

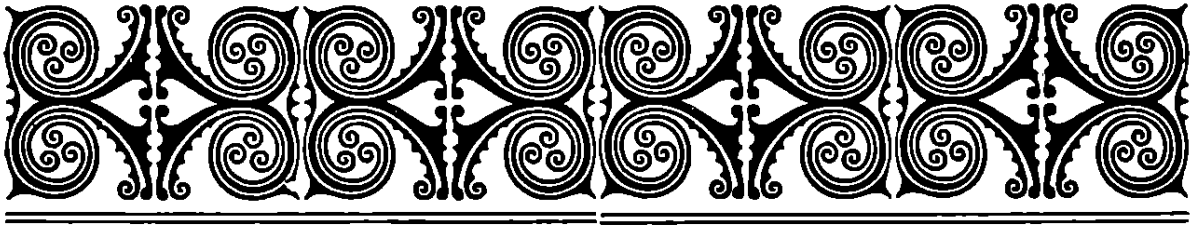
cha nade všecky výtečnější, uzřev, že Římané již ustupují a jenom mdle bojují — stál před Titem u Antonie — rychle vyskočil a Židy, jenž již Římány přemáhali, sám na útěk obrátil a až do vnitřního koutu chrámového zahnal. Všecko množství před ním utíkalo, nadlidskou sílu a smělost při něm spatřujícíce. On prostředkem skrze ně proraziv, je rozehnal, a koho postihl, toho usmrtil. Ani Titus nad

³⁾ Dle našeho časoměru od 3. hod. s půlnoci, do 1 hod. odpoledne.

ten pohled nic divnějšího a vznešenějšího neviděl. Ale i tomu pozitivili se osudové, jichž se člověk vyvarovati nemůže. Statečný tento muž, maje mnoho ostrých hřebíků do své obuvi vbitých, jako jiní vojáci, když běžel po zemi kamením vydlážděné, klopýtl a na znak padnuv, velikým hřmotem zbroje pozornost utíkajících před ním Židů na sebe obrátil. Římané na Antonii pro něho velikým hlasem vzkřikli; Židé ale jej obklíčivše meči i kopími se vešch stran jej ubíjeli. Mnohou ránu pavézou svojí odrazil, častokráte snažil se povstati, ale od množství bijících poražen jest; avšak ještě na zemi leže mečem svým mnohé ranil. Přilbou a brněním všecky ranitelné údy zakryty a krk dlouho skrčený maje, nebyl zabit brzy; teprve až když mu údy usekány a nikdo ku pomoci mu přispěti se neodvážil, zahynul. Titus velikou bolestí pojat byl pro silného muže toho, jenž před očima takového množství zabit byl, leč odloučen jsa od místnosti té, pomoci mu nemohl a ostatní ze strachu a bázně se toho neodvážili. Julian dlouho se smrtí zápasil a mnohé ze svých vražedníků těžce zranil, s těží dokonat, veliké chvály po sobě netoliko u Římanů a u Tita, ale i u nepřátel zůstaviv. Židé tělo mrtvého uchopili, Římány s bojiště odehnali a v Antonii zavřeli. V bitvě té vyznamenali se nejvíce Alexas a Giftéus z vojska Janova; se strany Šimonovy pak Malachiáš a Judas, syn Merthonův a Jakub, syn Sosův, vůdce Idumejských. Ze Zelotů pak dva bratři Šimon a Judas, synové Jairovi.

II.

Titus rozkázal rozbořiti Antonii; Josepha posílá, aby Židův opět napomenul.

1. Nyní Titus nařídil vojínům svým, aby základní zdi Antonie rozkopali a tak všemu vojsku snadný přístup upravili. Dověděl se, že toho dne — byloť to osmnáctého dne měsíce panema⁴⁾ — pro nedostatek kněží, již se v chrámě neobětovalo a že toho lid velice želí. Tedy obeslav Josepha, rozkázal mu, aby opět k Janovi promluvil jako prve. Jestliže nějakou ukrutnou žádostí k bojování potržen jest, tedy nechť s jakýmkoliv množstvím lidu k bitvě vytrhne. toliko aby město a chrám spolu s ním nezahynul; aby svatého místa poskvrňovati přestal a proti Bohu ohavností se nedopouštěl. Opuštěné oběti posvátné že vykonávati může skrze Židy, kterékoliv sám vyvolí. Tehdy Joseph, aby netoliko k Janovi, ale také k ostatním Židům mluvil, vystoupil na místo, odkudž by mu dobře rozuměno býti mohlo, poručení Titovo hebrejskou řečí vypravoval a velice jich prosil, aby se nad svojí vlastní slitovali a aby oheň již k chrámu se blížící přetrhli a Bohu obyčejné oběti vykonávali. To když dopověděl, lid zarmoucen mlčel; tyran však rozličnými hanami a klením na Josepha se utruje, naposled se rozkřikl, že se vyvrácení města nikdy obávati nebude, neboť Boží prý to město jest. Joseph hlasem silným mu odpověděl: »Ovšem jsi město zachoval Bohu neposkvrněné a svatyně zůstaly neporušeny! Proti Tomu, od Něhož pomoci očekáváš bezbožně jsi nejednal a denně slavné oběti se Jemu činí. Kdyby tobě bezbožníku někdo vezdejší pokrm odnímal, za nepřítel jej míti budeš: a ty Boha, jehož jsi ustavičné pocty zbavil ve válce za pomocníka pokládáš? Což Ří-

⁴⁾ července.

manům bezbožnosti svoje přičítáš, ježto dosavad zákon náš ctí a usilují, aby oběti, kteréž jsi ty sám nezbedně přetřhnul Bohu se dály? Kdo by neměl lkáti a města pro nenadálou změnu neplakati, vida an cizí národ, an nepřátelé svou bezbožnost napravují, ty pak jsa Žid a v zákoně vychován, ukrutněji nad ně proti zákonu zuříš? Ale Jene, ještě čas jest; v poslední okamžik zlých věcí litovati není hanba. Dobrý příklad máš, jestliže vlast zachovati chceš, na Jechoniáši, králi židovském. Když Babylonští proti němu bojovali, on samoděk z města prve než vzato bylo vybral se, a se svým rodem dobrovolně zajetí snášel, nechtě svatyni nepřátelům v ruce uvésti a na vypálení domu Božího patřiti. Proto svatým zpěvem od Židů se chváí a paměť věčně nová u potomků jej nesmrtelným činí. Dobrý to Jene příklad, byť i nebezpečí s ním spojeno bylo. Já pak tobě přislubují také odpuštění od Římanů. Pamatuj, že já spolukrajan tvůj tě napomínám a že jako Žid ty věci slibuji; považ kdo a proč věci ty radí tobě. Odstup to ode mne, abych já v zajetí na rod aneb vlast svou zapomenouti měl. Opět hněváš se a křičíš a zlořečíš. Ale však horších věcí hoden jsem, proti osudu tobě radě a ty, jež Bůh odsoudil, zachovati usiluje. Kdo nezná písem starých proroků a proroctví již již bídnému městu nastávajícího? Předpověděl, že tehdy vyvráceno bude, když někdo z krajanů vraždy v svém národu začne. Není-liž ale vašimi vraždami netoliko město, ale i chrám naplněn a Bůh zajisté, Bůh sám s Římany oheň k očištění nese a město tolika nešlechtnosti plné, vypálí.

2. Tyto řeči Joseph s pláčem a sız vyléváním mluvil, až pro lkání se zalknul. I Římané sůčastnili se žalosti jeho a divili se jeho odhodlaností. Jan však a jeho rota více se proti Římanům popou zeli, žádostivi jsouce Josepha se zmocniti. Z urozenců mnozí řečí jeho se pohnuli. Někteří ze strážných toliko ze strachu před buiči na místech svých setrvali, ač od dávna již byli jisti svou i města záhubou. Někteří vyčkavše příhodného času, k Římanům přeběhli, mezi nimiž byli velekněží Josef a Jesus, synové velekněží, tři synové Ismaelovi, jenž v Cyréně stat, čtyři Mathiášovi, a na živu pozůstalý syn druhého Mathiáše, jež i s třemi syny jeho Šimon, syn Giorův — jak již pověděno — usmrtil. Mnozí také urození s veleknězi k Římanům odešli. Titus velmi vlídně je přijav a věda, že by jim po cizinsku žítí za těžko přicházelo, dovolil jim odebrati se

do Gofny, aby tam zatím přebývali, až by se jim po skončení války statky jejich navrátily. Oni tedy do vykázaného jim místa s veselím, ve všelické bezpečnosti se brali. Že pak již ve městě jich nespátkovali, rozhlásili buřiči, že Římané uteklíky ty usmrtili, aby tím jiné od útěku odstrašili. Na nějaký čas se jim to dařilo; mnohý uvěřil a z bázně k Římanům odejítí se neosmělil.

Zbytky prastaré synagogy Kefir-Bizimské v Galilei, v níž dle podání také Spasitel náš vyučoval.

3. Titus ale brzy se to dověděl, přeběhlých Židů z Gofny povolal a rozkázal jim s Josephem zeď obcházeti a lidu se ukazovati. Tu opět mnozí k Římanům utíkali. Tito nyní shromáždivše se v táboře a před Římany stojíce s pláčem a s kvílením prosili buřičův,

aby Římany do města přijali a vlast svou zachovali; pakli by se jim to nelíbilo, aby s chrámu aspoň vyšli a jej opustili; neboť že Římané ani v největší potřebě svatyně zapáliti se neosmělí. Těmi řečmi buřiči ještě více se rozvzteklili, přeběhlíky haněli a nad posvátnými branami stroje válečné umístili, tak že celé místo kolem chrámu pro množství mrtvol hřbitovem, chrám pak hradem býti se podobal. Na místa svatá, nepřístupná, ve zbroji a ruce teplé od vraždy svého národa majíce, ubíhali a v bezbožnosti své tak daleko již pokročili, že v pravém slova smyslu přítel s nepřítelem city své zaměnili, že totiž Římané sami proti Židům vlastní své náboženství rušícím hněvati se museli. Nebylo v římském vojsku nikoho, kdo by s uctivostí k chrámu nebyl pohlížel a nežádal, aby loupežníci před úplnou porážkou ještě se nerozmyslili!

4. Titus u veliké bolesti opět Janovi a jeho druhům domlouval řka: »Nešlechetníci, zdaliž jste sami mříží svatého místa neohradili? Zdaliž sloupů literami řeckými a římskými vyrytých jste nepostavili, jimiž se zapovídá, aby nikdo ohrady té nepřestupoval? Zdaliž jsme vám nedopustili zabíjeti ty, jež by to přestoupili, byť přestupník i Římanem byl? Jak tedy ve svatyni po mrtvolách šlapete, o bídnicí? Proč chrám i cizí i svého národa krví zohavujete? Dokládám já se bohův otcovských a toho božství, které na toto místo prve patřilo — neboť nyní nevěřím, že by se tak dalo — dokládám se i vojska svého i Židů, kteříž u mne jsou, i vás samých, že já vás k tomu nenutím, abyste tato místa poskvřňovali. Zachovám pak vám chrám, kdybyste i sami nechtěli.

5. Když Joseph ty řeči od Tita oznamoval, pohrdali jimi lotři a ukrutníci, domnívajíce se, že ne z dobrotivosti, ale ze strachu takové řeči k nim mluví. Titus vida tedy, že ani sebe nelitují, ani chrámu nešetří, bitvu, ač nerad, obnovil. Všeho vojska pro nedostatek prostoru do boje pustiti nemohl; vybrav tedy třicet nejdatnějších mužů z každé setniny a tisícníkům je po tisíci odevzdav, nad nimi Cereala vůdcem ustanovil a v noci v hodinu devátou²⁾ na stráž udeřiti rozkázal. On sám také se ozbrojil, spolu s nimi udeřiti umíniv; ale přátelé ho zdrželi, představující mu velikost nebezpečí. Užitečnější bude, pravili, když zůstana na Antonii, boje povede, než kdyby se v nebezpečí vydal, an prý všichni výbor-

²⁾ O třetí hodině s půlnoci dle našeho časoměru.

nými bojovníky budou, když se na ně Caesar dívati bude. Těm řečem tedy Titus povoliv, vojákům odvětil, že proto toliko zpět zůstane, aby o jich udatnosti soudil, aby nikdo se zaslouženou odplatou, ale také nikdo se zaviněnou pomstou se neminul, a aby vše přehlednul a všeho svědkem byl sám, jenž pomsty i obdarování jest pánem. Tak je do boje v hodinu výše zmíněnou propustil. Sám vyšed na hlídku v Antonii věci příštích očekával.

6. Římané nezastihli stráží židovských ve spánku, jak se byli domnívali, nýbrž tito útok včas zpozorovali, rychle se vzchopili a s velikým křikem hned se potýkali. Hřmotem také jiní probuzeni jsouce v houfích se sbíhali. Prvnímu jejich náběhu, ač velmi byl prudký, Římané odpírali, pak ale zadní na vlastní svoje druhy napadali a se spolubojovníky svými jako s nepřátely nakládali. Pro hrozný křik a hlomoz po heslu se poznati nebylo možno a zrakem rozeznati druh druhu pro tmou noční také nebylo lze; nad to některé vzteklost, jiné pak bázeň zaslepovala. Nevěděli ani s kým se kdo utkává. Římanům pavézami ohraženým a v řadách pevně semknutým nevědomost méně škodila, protože jeden každý na heslo své pamatoval. Židé ale rozptýleně bojující a bez řádu v před i do zadu zabíhající, druh druhovi nepřítelem býti se zdál. Mnohý přítele vracejícího se, ve tmě za Římana útočícího držel. Tak více od přátel než od nepřátel raněno; teprve až se rozednilo, bylo možno bojovníka rozeznati a tu teprv útoky i odpory pravidelně se dály. Žádná strana neustupovala, žádná neustávala. Římané v četách i každý zvlášť, před zraky Titovými jako o závod se potýkali a každý z nich viděl se již býti povýšen, jestliže se toho dne zmužilosti vyznamená. Židům pak vlastní nebezpečí bázeň o chrám a tyran v zádech smělosti dodávaly. Šimon za nimi stoje, některých napomínal, jiné bičem a proklínáním do boje poháněl. Bojováno jenom z blízka, na malém prostranství a boj stále sem tam se klonil. Žádná ze stran neměla místa, aby se volněji, ať již k výpadu nebo k ústupu pohnouti mohla. Při každém obratu otrásalo vzduchem provolávání z Antonie; při vítězstvích k vytrvání, při ústupu k odporu napomínajíc. Byla to bitva právě na odiv; žádný obrat bojujících Tita a jeho družiny tajným nezůstal. Boj v devátou hodinu noční začal a v pátou hodinu denní skončil.⁹⁾ Vítěz-

⁹⁾ Trval tedy boj dle našeho časoměru od 3. hod. s půlnoci do 11. hod. před polednem.

ství se nerozhodlo, an žádná strana z místa se nehnula. Z Římanů mnozí se vyznamenali; ze Židů pak se strany Šimonovy nejvíce Judas, syn Mertonův a Šimon, syn Josiášův. Z Idumejských Jakub, syn Kathlův a Šimon, syn Sosiův; z mužstva Janova Gystaj a Alexas, ze Zelotův Šimon, syn Jairův.

7. Zatím ostatní díl římského vojska sedmého dne základy Antonie vyvrátil a volnější průchod ku chrámu připravil. Nyní legie ku první ohradě se přiblížily a počaly, tu stavěti násypy; jeden proti severozápadnímu úhlu vnitřního chrámu, druhý proti severnímu výstupku, mezi dvěma branami, třetí proti straně půlnoční. S velikou prací a horlivostí namáhavé to dílo provedeno, an potřebné k tomu věci ze vzdálenosti až sto honů snášeny býti musely. Někdy zálohami nepřátel zaskočení jsouce, protože pro přesilu svoji nebyli dosti opatrní, značných škod utrpěli, an Židé v zoufalosti i věci nejvzteklejších proti nim podnikali. Někteří z jízdných, když pro dříví nebo pro obrok vyjeli, sňavše koním úzdy, nechávali se jich pásti; tu Židé tajnými průkopy vybíhajíce, koně jim zajímali. Když se to častěji přihodilo, Titus zpozorovav, že více nedbalosti vojáků než udatnosti Židů se to děje, umínil si, že nedbalce přísně potrestá a tím ostatní jezdce zastraší, aby byli opatrnější. Jednoho z nich tedy, když byl opět koně pozbyl, na smrt odsoudiv, tím ostatní jezdce přestrašil a koně jim zachoval; neboť pak již nenechávali se jich pásti, ale jako by k nim přirostli pro potřeby vyjížděti. Zatím Římané chrámu dále dobývali a násypy vzdělávali.

8. Druhého dne po jejich přitáhnutí, mnozí z odbůjcův, kterýmž se již loupeže nedostávalo, a kteréž hlad sužoval, shromáždivše se, na římskou stráž na hoře Olivetské o jedenácté hodině za dne udeřili, domnívajíce se, že snadně prorazí, an Římané útoku se nenadají a snad již i odpočívají. Ale Římané včas útok jejich vyfušili, ze svých stráží rychle se shromáždili a statečně je odráželi, když přes zeď proléztí a ohradu násilně proraziti usílovali. V tuhé bitvě na to svedené, obě strany velmi udatně si počínaly. Římany zmužilost a zběhlost k boji, Židy nesmírná prchlivost a bezuzdný vztek k urputnému boji pobádaly; Římany podněcovala hanba, Židy nouze. Římané Židy jakoby do nějaké sítě již lapené, tentokrát propustiti za hanbu si kladli; Židé pak jedinou nadějí spásy v násilném proražení římských ohrad spatřovali. A tu jeden z jezd-

**Život v domácnostech židovských v Jerusalemě:
Výroba látek oděvních.**

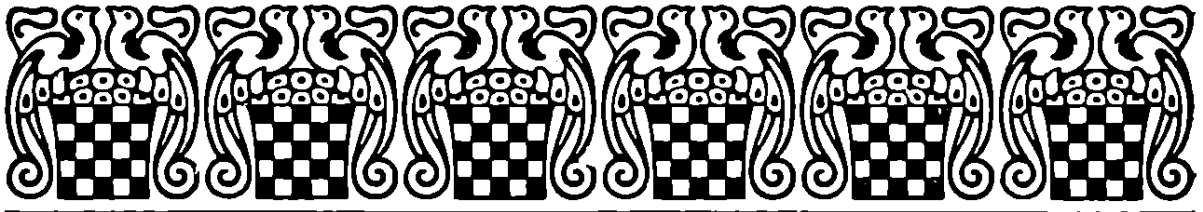
ců, Pedanius jménem, když se Židé dali na útěk a do údolí vehnáni byli, na koni rychlým obratem jednoho z nepřátel utíkajících, jinocha to silného vzrůstu a vši zbrojí opatřeného uchopil za kotník, a jej vzhůru vyzvednul; tak obratně se v rychlém cvalu s koně se sehnul, takové síly v ruce a takové jezdecké zběhlosti dokázal. Zajatce toho jakoby pokladu nějakého se byl zmocnil k Titovi přinesl. Titus síle jezdce se podivil a zajatce, protože o zeď se pokusil, na smrt vydal, načež sám k útoku na chrám se chystal a na dokončení naspů naléhal.

9. Zátím Židé nehodami trápeni, když se boj rozmáhal a ku chrámu blížil — jako když na shnilém těle, aby se neduh dále nerozplizoval, oudy nakážené se utínají — nejprve díl severozápadního podloubí zapálili, potom z něho téměř na dvacet loktů zbořili, a již do svatyně rukama svýma pochodně nesli. Po dvou dnech, čtyřiaadvacátého dne měsíce toho, Římané přilehající chodbu zapálili a když až do čtrnácti loktů oheň se rozmohl, Židé také krov strhli; leč tím ohni nebráníce, čím více se rozmáhal, tím více si to k svému lepšímu počítali. Při chrámu pak boj trval nepřetržitě. Obě strany proti sobě vybíhající, stále se potýkali.

10. V těch dnech jeden Žid malé postavy, člověk nepatrný a rodem i poměry ostatními velmi chatrný, Jonathas jménem, vyšel k hrobu Jana velekněze a drze Římany haně, vybízel je, aby nejudatnějšího muže k souboji s ním vyslali. Mnozí z těch, k nimž takto mluvil jim pohrdali a někteří se ho i ostýchali. Jiní jednoduše jej odbývali, že s člověkem, jenž po smrti baží, bojovati se nemá. Lidé zoufalí v nebezpečí slepé se uvrhují, ani Boha se nebojíce a s těmi v boj se vydávati, kteréž když by přemohli nemnoho slávy, kdyby však přemožení od nich byli, hanbu nesmírnou by přineslo, není skutkem udatnosti, nýbrž zběsilosti. Ježto tedy proti němu dlouho nikdo nevystupoval a Žid ještě utračněji se jim posmíval a nesmělost jim vytýkal, jsa člověkem chvástavým, Římany pohrdajícím, tedy jeden z jezdců jménem Pudeus, rozhněvav se na nezbednost jeho a doufaje nepatrného protivníka lehkou se zbýti, k souboji s ním vystoupil. Z prvu Žida přemahal, posléze

však jej štěstí opustilo. Upadnul, a Jonathas přiskočiv k němu jej zabil. Potom nohou na umrlého šlápnuv, v levici pavézou, v pravici krvavým mečem blýskal a proti vojsku výskal, padlému se posmíval a Římanům do očí zlořečil, až daremného chvástače setník Priskus střelou prohnal. Na to mezi Židy i mezi Římany povstal křik, ovšem různý. Jonathas bolestí se svíjeje padl na tělo mrtvého nepřítele a dokázal, jak nezaslouženého štěstí válečného rychle pomsta stíhá.

III.

Židé vymyslili a provedli novou lest, již mnoho Římanů v plamenech zahynulo. Další hrůzy hladu ve městě.

1. Buřičové, chrám ovládající, vojínům římským na náspích postaveným houževnatě odpírali. Dvacátého sedmého dne uvedeného již měsíce, vymyslili si takovouto lest: Prostor mezi stropem a střechou západního podloubí vyplnili suchým dřívím, sírou a smolou, načež jako kdyby od práce byli zemdleni, ustoupili. Někteří z Římanů ze všetečnosti se po nich hnali a přistavivše žebříky na podloubí, na horu vylezli; opatrnějším ústup ten zdál se hned předstíraným, proto klidně na svých místech zůstali. V malé chvíli dostalo se po žebřích na podloubí množství Římanů a tu Židé využivše příhodného okamžiku, uchystané hořlaviny zapálili. Oheň ihned ze všech stran vyrazil a Římány na střeše obklíčil. Ty, kteříž z opatrnosti zpět se zdrželi, pojal nesmírný úžas, na střechu vylezších pak zoufalství se zmocnilo. Z těchto někteří do města, jiní na nepřátely po hlavách se vrhali. Jiní ve snaze se zachrániti, ku svým seskakující, hnáty si spřerázeli; větší díl však ohněm zachvácení jsouce, aby smrti upálením předešli, raděj mečem sami sebe zabili, Titus, ač na zhyňulé se hněval, že bez rozkazu na podloubí lezli, přece lítostí nad nimi byl pohnut, an jim nikdo pomoci nemohl. To bylo umírajícím útěchou, že viděli, kterak pro ně želí ten, pro nějž se života odvážili. Viděli jej dobře, jak před jiné vykročuje, slyšeli jak na ně provolává, jak druhy jejich napomíná, aby jak mohou ku pomoci přispěli. Soustrasný hlas Titův za nejkrásnější pohřeb považující, milerádi umírali. Několika jen podařilo

se dostat do širší strany podloubí, čímž ušli ohni, ale brzy byvše obklíčeni od Židů, po silném odporu všichni zahynuli.

2. Mladík jeden jménem Longus, při nehodě té nejvíce se vyznamenal a ačkoliv ze zhynulých všickni zasluhují paměti, tento nejvíce si toho zasloužil. Židé jednak z obdivu nad ním, jednak, aby jej tím jistěji zahubili, napomínali jej, věrou se mu zavazující, aby k nim dolů sešel. Jeho bratr Kornelius stál na druhé straně a ten zase jej prosil, aby slávě své a římskému vojsku lehkosti nečinil. I uposlechnuv bratra a vyzdvih vysoko meč, aby od obojí strany spatřen býti mohl, sám se zabil.¹⁾ Z těch, kteréž oheň zastihl, jediný Sertorius se zachránil, použiv ku své záchraně lsti. Obklopen jsa plameny, volal na Lucia, druha svého v bojích a pravil mu: »Dědicem tebe zanechávám nade vším statkem, jestliže přiblíživ se mne uchopíš.« Lucius hynoucímú ochotně ku pomoci přiběhl a Sertorius s hora na něj seskočiv, tíží svojí jej na kamennou dlažbu srazil. Utrpěv těžká zranění, Lucius ihned zemřel. Nehoda tato Římany zarmoutila a byli potom opatrnější proti úkladům židovským, jimiž častěji úraz utrpěli, míst a obyčejů těch lidí neznajíce. Podloubí to shořelo až k věži, kterou Jan za bojů se Šimonem nad branou, která do Xystu vedla, vystavěl. Zbytky shořelého podloubí Židé strhli a mrtvoly upálených Římanů ve zbořeninách pohřbili. Na zítří Římané zapálili podloubí severní, jehož uhel stýkal se s podloubím východním v závratné výši nad údolím Cedronským vystavěným. Tak bylo při chrámu.

3. V městě mezi tím hlad již tak se rozduřil, že nesčetně lidí hladem umíralo; strasti jejich nelze ani vylíčiti. Při každém domě, kde jenom stín nějaké potravy se ukázal, vznikly pranice a nejlepší přátelé rvali se vespolek, jeden druhému bídné sousto potravy vydírajíce. Ani umírajícím se nevěřilo; lotrové i ty, které viděli již duši vypouštěti, prohledávali, aby snad někdo z nich umírání jenom tak nepředstíral, co zatím nějaký pokrm v záhybech oděvu svého by uschovával. Hladem ústa rozevírajíce, semotam jako vzteklí psové plahočili, a potácejíce se, o zdi naráželi a jako opilí do týchž domů dvakrát i třikrát v jediné hodině vběhli. Z hladu hryzli vše, čeho se dopídili a i to, čeho se hovádo, jakkoliv nečisté, stranilo,

¹⁾ Jos. Flavius jako na jiných místech, tak i tu projevuje smýšlení pohanské.

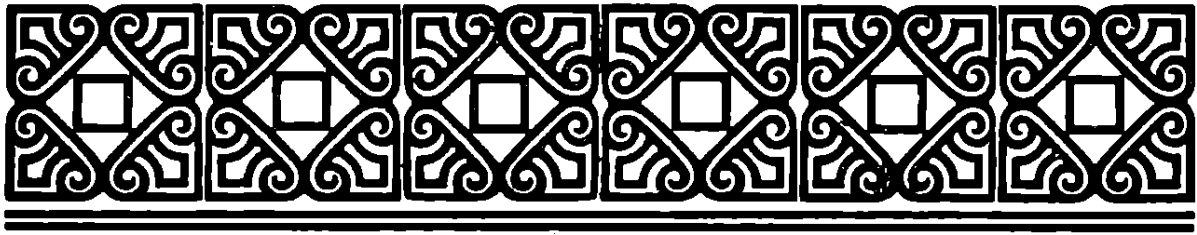
sbírajíce, jísti se neštítíli. Ano i kůži z pásů a střevíců jedli. Mnozí trusky ze starého sena za pokrm požívali, mnozí čmýří sbírali a jenom maličkou částičku z něho za čtyry atiky prodávali. Leč k čemu připomínati ony hrůzy hladu, jež na věcech bezduchých sejevily? Oznamím čin, jenž ani u Řeků, ani u barbarů není k nalezení, hrozný a k víře nepodobný. Rád bych pominul neřest tu, aby se potomci nedomnívali, že báje vymýšlím, kdybych neměl k tomu svědků nesčíslných, z vrstevníků našich. K malému vděku bych vlasti posloužil, taje se otrapami, jichž byla zakusila.

4. Žena jedna ze Zajordání, Maria jménem, dcera Eleazarova z městečka Bathezoby, což vyznamenává dům yzopový, rodem i bohatstvím vynikající, když obyvatelé tamější svoje městečko opustili a do Jerusalema utíkali, také s nimi do Jerusalema utekla. Jmění, jež si ze Zajordání do Jerusalema donesla, buřičové jí pobrali a co ještě buď klenotů nebo potravin jí pozůstalo, náhončí tyranův den co den dům její vybíjejíce, všecko jí již vydřeli. Tu když již ničeho neměla a hlad jí nesmírně trápil, buřiče láním a zlořečením schválně na sebe popouzela. Když ale nikdo z nich ani z hněvu, ani z lítosti jí neusmrtil a ona již nikde ničeho k jídlu nenalezla a hlad již až do kostí se jí zařezával, prudkým hněvem na nešťastný svůj osud uchváčena jsouc, věci hrozné proti přirozenosti se dopustila. Měla syna ještě kojence; toho uchopivši, pravila: »Nemluvňátko bídné! k čemuž ve válce, v hladu i rozbroji tě mám chovati? U Římanů, ač zůstanem-li na živu, otroctví nás čeká. Ale ještě před otroctvím zasáhl nás hlad; leč horší ještě než hlad a otroctví, jsou buřičové. Nuže, budiž tedy mě za pokrm, buřičům ku pomstě, světu ku pověstem. Tohoto jedinkého ještě se nedostává neřestem židovským.« To mluvíc, zabila dítě, upekla je, a půl ho snědla. Co zbylo přikryla a schovala. Ale již zase byli tu odbůjcové, vůni z pečeně z domu vycházející ucítivší a smrtí jí hrozili, jestliže neukáže, cō přistrojila. Ona odpověděvši, že jim dobrý díl zachovala, donesla jim druhou půlku z upečeného syna svého. Hrůza a ztrnulost pojala ty lidi a jako zkamenělí při pohledu tom stanuli. Ale žena řekla: »Můj to syn, a můj to skutek; jeztež, však i já jedla jsem. Nebuďte měkčí nad ženu, a lítostivější nad matku! Pak-li tak pobožní jste, a mé oběti se hrozíte, tedy jak jsem snědla půlku prvou, i druhou také dojím.« Odbůjcové sly-

šice ta slova, třásli se na celém těle a nedotknuvše se hrozného toho pokrmu, odběhli. To byla také jediná nešlechtnost, již se zdrželi, ač neradi pokrmu toho matce zanechali. Ihned roznesla se pověst o té ohavnosti po všem městě a každý nešlechtnost tu před oči sobě stavě, děsil a hrozil se, jakoby sám se jí byl dopustil. Hladovíci vrhali se smrti v náruč a blahoslavili ony, jež smrt zachvátila dříve, než na takovéto strasti patřiti, anebo, o nich slyšeti nuceni byli.

5. Pověst o neřesti té rychle také k uším Římanů se donesla. Někteří tomu nevěřili, jiní se děsili a ostatní z největší části tím zuřivější nenávistí proti Židům zanevřeli. Caesar z toho před Bohem se vymlouval. »Pokoje, samosprávy a odpuštění všech ohavností jsem Židům nabízel« — pravil — oni ale místo jednoty, odboj, místo pokoje válku, místo sytosti a hojnosti hlad si vyvolili a vlastníma rukama chrám, kterýž jsme jim zachovali, zapálili. Oni jedině ohavností tou jsou vinni. Ale ohavnost dětojedství ssutinami města přikryjí a nenechám, aby slunce svítilo nad městem, ve kterém matky takto hodují. Spíše než matkám, by takové pokrmy slušely otcům, kteří ani po takových neřestech války nezanechávají. To mluvě, a zoufalství nepřátel u sebe uvažuje, dospěl k závěru, že Židé se již nerozmyslí, když již i tak hrozné věci snesli. Kdyby jich nebyli utrpěli, snad by se ještě byli rozmysleli.

IV.

Římané dokončili náspy a berany na ně umístili. Titus rozkázal zapáliti brány a hned na to proti jeho vůli zapálen chrám.

1. Osmého dne měsíce loa¹⁾, když obě legie náspy dokončily, Titus k západní galerii chrámu vnitřního berany přitáhnouti rozkázal. Již před tím však Římané nejpevnějším metadlem šest dní bez přestání do zdi bijíce, ničeho nepořídili. Síla a pevnost zdi překonávala všechny válečné stroje. Jiný oddíl zatím podkopával základy půlnoční brány a již několik vnějších kamenů s nadlidskou námahou vyvrátili; leč brána na kamenech vnitřních pevně ještě držela. Tedy Římané zanechavše nástrojů a sochorů, chopili se žebřů a k podloubím je přistavili. Židé jim v tom nebránili a teprve až nahoře proti nim válčili; některé po hlavě dolů strhali, jiné v zápase usmrcovali. Mnozí zrovna když ze žebřů na zeď skákali, prve než se pavézami přikryli, meči posekáni byli. Některé žebře, když již od spodu až nahoru oděnci obsazeny byly, Židé převraceli. Ale i Židé nemálo utrpěli. Praporečníci, urputně odráželi útoky Židů, pokládajíce si za velikou hanbu, kdyby jim praporce vzaty byly. Posléze však Židé i praporců dosáhli a Římány, kteří se po žebřích nahoru dostali, všechny usmrtili. Ostatní jsouc přestrašeni, utekli. Ale z Římanů jedenkaždý svůj život draze prodal. Z buřičů vyznamenali se opětně ti, kteří v bitvách předešlých vynikli a k nim přidružil se nyní také Eleazar, syn Šimona tyrana. Titus nahlédnuv, že dosavadní šetření cizího chrámu jest Římanům ke škodě a jest příčinou smrti tolika již vojinů, rozkázal brány chrámové podpáliti.

¹⁾ srpna.

Život v domácnostech židovských v Jerusalemě:
Dílňa tesařská.

2. V tomže čase přeběhli k Římanům Anánus z Amauntu, největší to ukrutník z celé roty Šimonovy a Archelaus, syn Magadátův, v naději, že dosáhnou odpuštění, když Židy vítězíci opustili. Titus však přeběhnutí jejich považoval za nějaký záludný úskok a mimo to uslyšev o jejich ukrutnosti nad Židy, umínil si oba dáti stíti. Pravilť, že toliko největší nouzí donuceni a nikoliv dobrovolně přišli a že již proto života hodni nejsou, že z otčiny své, jejich vinou do největšího neštěstí uvržené, nyní utíkají. Ale že již jednou svoje slovo dal, ukrotil hněv svůj a propustil je; ale tak blahosklonně jako s jinými, s nimi nejednal. Zatím vojínové římsí zapálili brány a roztavené stříbro brzy uvolnilo průchod plamenům, jež nyní zachvátily trámův, odkudž potom požár na vřkolní síně a podloubí rychle se rozšířoval. Židé nyní oheň kolem sebe vidouce, tělem i myslí klesli; strachem uchvácení brániti a hasiti příliš nespěchali. Stáli jako zarytí a tupě přihlíželi na rozmáhající se požár a ač jich zkáza nesmírně dojímala, přece nedbali ani o to, aby co ještě zachvácené nebylo, zachovali, nýbrž jakoby již vlastní chrám hořel, hněvem tím prudčeji ještě se proti Římanům dráždili. Toho dne, a po celou následující noc oheň zuřil, neboť toliko po částech a nikoliv najednou podloubí zapalována býti mohla.

3. Nazítří Titus přikázal oddílu svých vojínů oheň uhasiti a ku branám kázal rozšířiti cestu, aby legie snáze mohly vejíti. Na to povolal k sobě vůdců vojska, jichž bylo šest plukovníků, z nichž první Tiberius Alexandr, vůdce všeho vojska, Sextus Cerealis, velitel legie páté, Largus Lepidus, velitel legie desáté, Titus Trygius, velitel legie patnácté. Dále přítomni byli také Eternius Tronto, velitel dvou legií Alexandrijských a Markus Antonius Julius, správce Judska, a mimo tyto také větší počet tisícníků a vlačařů. S těmi radil se o chrámu. Některým zdálo se býti nejlepším, když použije se válečného práva, an Židé, dokud chrámu jako obecného střediska budou moci používati, nikdy od rozbrojů neustanou. Jiní radili, aby chrám, opustí-li jej Židé, a o něj se nezastanou, zachován byl, an již hradem a ne chrámem jest a vina záhuby nikoliv Římanům, nýbrž těm, kteří je k tomu přiměli, přičítati se musí. Titus pak se vyjádřil, že byť i Židé chrám osadivše, neústupně bojovali, že pro lidi mstíti se nebude nad věcmi bezduchými a že takového díla nikdy nezapálí. Škodu, že Římané pocítí, jestliže

svatyně zajde, jakož i jestliže zachována zůstane, okrasou císařství bude. K jeho radě odhodlaně přistoupili Fronto, Alexandr a Cerealis. I rozpustil shromáždění a rozkázal vojínům i vůdcům odpočinouti, aby když dojde k boji, udatnějšími byli. Zároveň nařídil vybraným vojínům přes ssutiny cestu upravit a oheň uhasiti.

4. Toho dne Židé pro umdlenost a strach udeřiti se neosmělili. Nazítří shromáždili svou moc a mysle nabyvše, východní bránou proti strážcům zevnitřního chrámu v druhou hodinu na den vytrhli. Tito útok statečně odráželi a ohradivše se nad hlavami pavézami, jako zeď do šiku se shrnuli. Neobstáli však dlouho, množstvím a smělostí Židů překonáni jsouce. Ale Titus prvé než se zápas obrátil — díval se na to z Antonie — s vybranými jezdci na pomoc přikvapil. Útoky jeho Židé nesnesli; sotva že padli přední řady, ostatní hned dali se na útěk. Ale když Římané odcházeli, Židé na ně znovu udeřili. Nyní se Římané obrátili a Židé opět utíkali, až okolo hodiny páté mocí dovnitř chrámu vehnáni a v něm zavřeni byli.

5. Titus nyní opět na Antonii odešel, umíniv si nazítří ráno se vším vojskem vytrhnouti a chrám obklíčiti. Ale chrám Božím úsudkem již dávno k ohni určen byl a nyní došla určitá hodina v desátý den měsíce loa¹⁾, ve kterýžto den také chrám prvnější od krále Babylonského byl vypálen. Příčiny a vznik ohně opět od domácích zaviněn; neboť když Titus na malou chvíli odešel, buřiči maličko odpočinuvše, na Římany opět udeřili a strážní chrámu s hasiči zevnitřního chrámu se utkali. Ale Židé brzy k útěku přinuceni, načež Římané až k chrámu vnitřnímu se dostali. Tehdy voják jeden, nečekaje rozkazu, aniž se ohlížeje na následky, povzbuzen jsa jakous Božskou prchlivostí, uchopil hořící hlaveň a od spoludruha svého vyzdvižen byv, zlatými dveřmi, které od půlnoční strany vedly, do chrámu ji vhodil. Když plamen vyšlehnul, Židé zoufale vykřikl i a hned pospíchali ku pomoci, ani životů, ani síly a námahy nedbajíce, an to poslední, čehož zachovati usilovali, již hynulo.

6. Titus v té chvíli ve svém staně od bitvy odpočíval. Kdos rychle k němu přiběhna, oznámil mu, co se děje a on rychle vyskočiv k chrámu jak mohl, spěchal, aby oheň zastavil. Vůdcové

¹⁾ srpna.

všichni jej následovali a za nimi běželo ulekané vojsko. Křik a hřmot při takovém bouření se vojska bez pořádku byl přehrozný. Caesar hlasem i rukou oheň hasiti velel, ale nikdo neslyšel volání jeho, pro hrozný křik, jímž až uši zalehaly a znamení, jež rukou dával, také si nikdo nevšímal, hněvem a bojem zcela zabráněni jsou. Návalu legií do chrámu se hrnoucích ani příkaz, ani hrozby zastaviti nemohly; taková vzteklost zachvátila vojsko. Mnozí v branách chrámových tisknouce se, po sobě šlapali; jiní na hořící ještě a kouřící se ssutiny podloubí padající, nehody s přemoženými stejně trpěli. Došedše chrámu, rozkazu Titova zhora nedbali, ale každý předcházejícího zapalovati pobádal. Ani buřiči již pomoci nemohli; útěk a vraždění na všech stranách zavládlo. Množství lidu boje neschopného a neozbrojeného, kde přistiženi, všude zabíjeni. Při oltáři nesmírný počet mrtvol nahromaděných, po stupních chrámových krev valem tekla a těla zabitá nahoře, s hlomozem dolů padala.

7. Když Titus prchlivosti vzteklých vojáků zdržeti nemohl a oheň stále se rozmáhal, s veliteli vešel do svatyně chrámu, ji a úpravu její prohlížel, již mnohem větší shledal, než pověst u cizích národů hlásala a nemenší než jak vychvalovali a oslavovali ji domácí. Ježto plameny ještě ze žádné strany dovnitř se nedostaly, nýbrž ještě pouze vedlejší budovy šířaly, smýšlel — což bylo v pravdě — že ještě to veledílo zachováno býti může. Vyskočil tedy, a vojáků, aby oheň uhasili osobně napomínal. Zároveň i setníku Liberalovi rozkázal, aby vojáky, kteří by neuposlechli, kyjem²⁾ k hašení donutil. Ale vzteklost vojáků a jakás náhlá k boji prchlivost a nenávisť Židů přemohly bázeň a úctu k vojevůdci. Mnohé také povzbuzovala naděje na kořist, ježto se domnívali, že když zevnitř všecko ze zlata spatřují, uvnitř teprve vše penězi oplývá. Ve chvíli, kdy Titus k hájení ohně z chrámu ven vyběhl, voják jeden oheň pode dveře dovnitř podložil. Když plamen uvnitř se ukázal, vůdcové s Titem odešli. Nyní již vojákům v zapalování nikdo nebránil. Chrám tedy takovýmto způsobem proti vůli Titově ohněm zničen.

8. Člověku žal srdce svírá nad zkázou díla, nade všecka, o

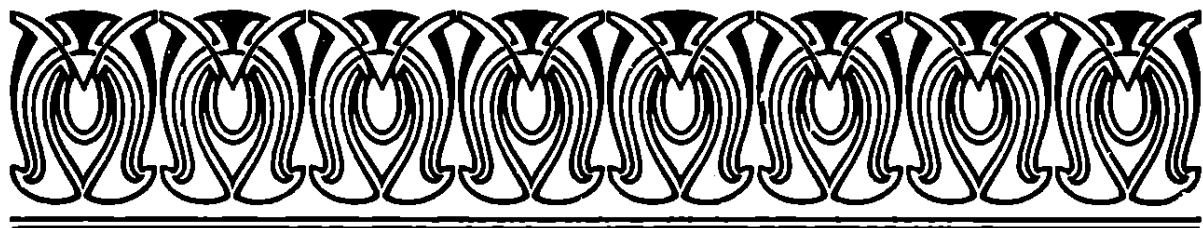
²⁾ Kyj (vitis) byl odznak hodnosti setníka (centurio); býval zlatem a stříbrem bohatě zdobený.

nichž jsme slyšeli, anebo které jsme viděli, pro velikost, skvostnost a nad to pro slávu svatyně nejdívnějšího, avšak přece osudem se těšiti může, jehož jak živočichové tak také díla a místa uvarovati se nemohou. Více ale podiviti se jest té zevrubné odměřenosti prošlého času, neboť jak již pověděno, téhož měsíce a téhož dne je osud postihl, ve kterých od Babyloňanů prvnější chrám vypálen. Od prvního vystavení chrámu za Šalomouna až do tohoto vyvrácení, kteréž se stalo druhého roku císařství Vespasianova, tisíc sto a třicet let, sedm měsíců a patnáct dní uplynulo; od druhého vystavení, kteréž druhého léta království Cyrova³⁾ Ageus předsezal, až do vyvrácení za císařství Vespasianova vyšlo šest set třicet devět let a pětáctyřicet dní.

---

³⁾ Roku 586. před Kristem.

V.

**Hoře Židů nad zničením chrámu. O Iží proroku.
O znameních, jež zkázu města a chrámu před-
cházela.**

1. Když chrám hořel, vojínové loupili co jim k rukou přišlo a vraždili Židy kdekoliv je přistihli. Lítosti nad sešlými věkem, ani uctivosti k důstojenství nebylo; děti i starci, duchovní i světští, stejně zabíjeni; veškero obyvatelstvo zuřivosti válečné podlehlo, a kořící se, spolu s odpírajícími zbiti. Praskot ohně se lkáním hynoucích splýval; pro výšku vrchu a mohutnost velestavby, zdálo se, jakoby celé město hořelo. Nad křik, jenž se daleko rozléhal, nic většího, nic hroznějšího mysliti se nedá. Římské legie sbíhající se vesele pokřikovaly, buřičové ohněm a nepřátelskou zbrojí obklíčení úpěli, lid opuštěný nařikal a v úděsu mezi nepřátely zabíhaje, hynul. S křikem, nářkem a úpěním nahoře, požil se křik a nářek z města. Tisícové hladem zmořených, strastmi již otupělých, zamklých lidí, když uviděli hrozný požár chrám sžirající, sebrali poslední své síly a dali se do žalostného nářku. Tak mocný byl křik a nářek, že odrážeje se od okolních hor, až v Zajordání se rozléhal a hrůzu nezměrnou hlásal. Strašnějšími však než všecken ten hluk, byl nyní osud Židů ve městě. Na hrozný ten požár z povzdálí, patřícím, zdálo se nejinak, než jakoby celý vrch až od základů hořel, ježto na hoře chrámové vše ještě zachováno, nyní ohromným žářem zaníceno, v jediném moři plamenů stálo. Avšak děsnější ještě pohled než plameny chrám sžirající, skýtaly potoky krve ze zabitých těl se řinoucí. Země pro mrtvoly nikde viděti nebylo, vojáci po mrtvých tělech pobíhající, utíkající honili. Zdálo se, že více bylo zabitých než vražedníků. Přes to však odbůjcové

vojskem Římanů přece prorazivše, stěží do vnitřního již hořícího chrámu se dostali. Lid pozůstalý do podloubí zevnitřních se uchýlil. Posléze, když ničeho již spraviti nemohli a oheň ze všech stran je zasahoval, vyběhše na zeď osm loket širokou, zde dalšího osudu svého vyčkávali. Dva z nejčelnějších měšťanů, Meirus, syn Beglův a Joseph, syn Dalaeův, ač mohli buď k Římanům ujíti a zachování býti, anebo společný s jinými osud snášeti, do ohně skočili a spolu s chrámem v plamenech svůj konec vzali.

2. Římané nahlízejíce, že by ušetření vedlejších budov při chrámu bylo bezprospěšným, protože chrám již hořel, nyní zapálili všecko, co ještě nehořelo. Pozůstatky podloubí, mimo jedné části na východní straně a jedné na straně jižní, vyvrátili. Tyto pak později také zničili. Na to zapálili pokladnice, ve kterých mnoho peněz, oděvů a klenotů — jedním slovem veškero židovské bohatství shromážděno bylo, protože velmožové židovští tam veškero bohatství své snesli v domnění, že tam bude v bezpečí. Naposled vešli do nejzadnější místnosti před chrámem, kam ženy, dívky, a veliké množství rozličných lidí v počtu na šest tisíců uteklo. Prve než Titus o osudu jich se vyslovil, anebo důstojnictvu nějaký rozkaz vydal, vojáci hněvem rozlíceni, budovu zapálili. Mnozí z plamenů vyskakující, umírali, jiní v ohni uhořeli. Nikdo z nich na živu zachován nebyl. Tohoto bídného jejich zahynutí byl příčinou falešný prorok, který toho dne rozhlašoval po městě, že Bůh jim rozkazuje do chrámu vstoupiti, že se jim tam znamení spásy dostane. Tyranové tehdy sjednali si více takových falešných proroků, kteří lid přemlouvali, aby k Římanům nepřebíhali, nýbrž Boží pomoci očekávali a aby ty, jež strach před stráží od útěku neodvracel, naděje zdržovala. V časech zlých člověk rychle uvěří, zvláště když takový klamač z nesnesitelného již zla vysvobození slibuje, tu člověk sklíčený nadějí, byť i klamně, rád se oddává.

3. Svůdcové lidu a bohorouhači ubohý lid tak obelstili, že nevšímaje si ani zřejmých znamení¹⁾ a předpovědí o budoucí zkáze ani nerozvažovali, ani jim nevěřili, nýbrž jako zmámení a zraku i rozumu zbaveni, výpovědí Božích nedbali. Tak na příklad po celý rok bylo zřítí nad městem hvězdu v podobě meče a kometu nevídané velikosti. Nedlouho před vypuknutím odboje — dne

¹⁾ Srovnej Tacitus Histor. V. 13.

osmého Xantika²⁾) — v devátou hodinu noční³⁾), okolo oltáře a chrámu náhle tak veliké světlo vzniklo, že se zdálo, jakoby byl nejjasnější den a to trvalo půl hodiny. Lid považoval to za dobré znamení, ale zákonníci vysvětlovali si to jako předzvěst věcí příštích. Téhož dne, když obětní krávu k oltáři vedli, táž uprostřed chrámu se otelila a vrhla — berana. Východní brána chrámového nádvoří, měděná, a tak těžká, že vždy, když podvečer měla se zavřít, bylo k tomu potřeba dvaceti silných mužů, aby ji s nemalou námahou zavřeli, jejíž ohromné železné závory hluboko do kamenného prahu zapadaly, o půlnoci sama od sebe se otevřela. Strážcové chrámu ihned to oznámili správci, který vzav si pomoc, jenom ztěží ji zase zavřel. I toto znamení neprohledavým zdálo se býti dobrým; praviliť, že Bůh bránu dobrých věcí jim otevřel. Ale lidé rozumní toto samo od sebe otevření brány vykládali v ten smysl, že již neporušitelnost chrámu přerušena a že to vyznamenává zkázu, an již brány nepřátelům samy od sebe se otvírají. Několik dní po těch svátcích jedenadvacátého dne měsíce artemisia⁴⁾) ukázalo se strašlivé, neuvěřitelné vidění. Příhoda ta sice podobá se bajce, ale mně ji očití svědkové vypravovali a pravdivost sdělení toho napotomné příhody potvrdily. Před západem slunce viděny byly vozy válečné a zbrojná vojska v oblacích táhnoucí a okolo měst se vznášející.⁵⁾ Dále v týž den slavnosti, když kněží jak obyčejně ku vykonání bohoslužby vešli do chrámu, uslyšeli v tichu nočním jakýs šum a hlomož a hned na to z nenadání jakoby sbor nějaký mnohými hlasy zvolal: »Přestěhujme se odsud!« — A ještě podivuhodnější je toto: Jistý zcela obyčejný Žid, jménem Jesus, syn Anánův, čtyry léta před válkou, kdy město ještě pokoji se těšilo a blahobytem oplývalo, přišel ku dni svátečnímu, když stánky ke cti Boží od lidu se vzdělávají a z nenadání začal křičeti takto: »Hlas od východu, hlas od

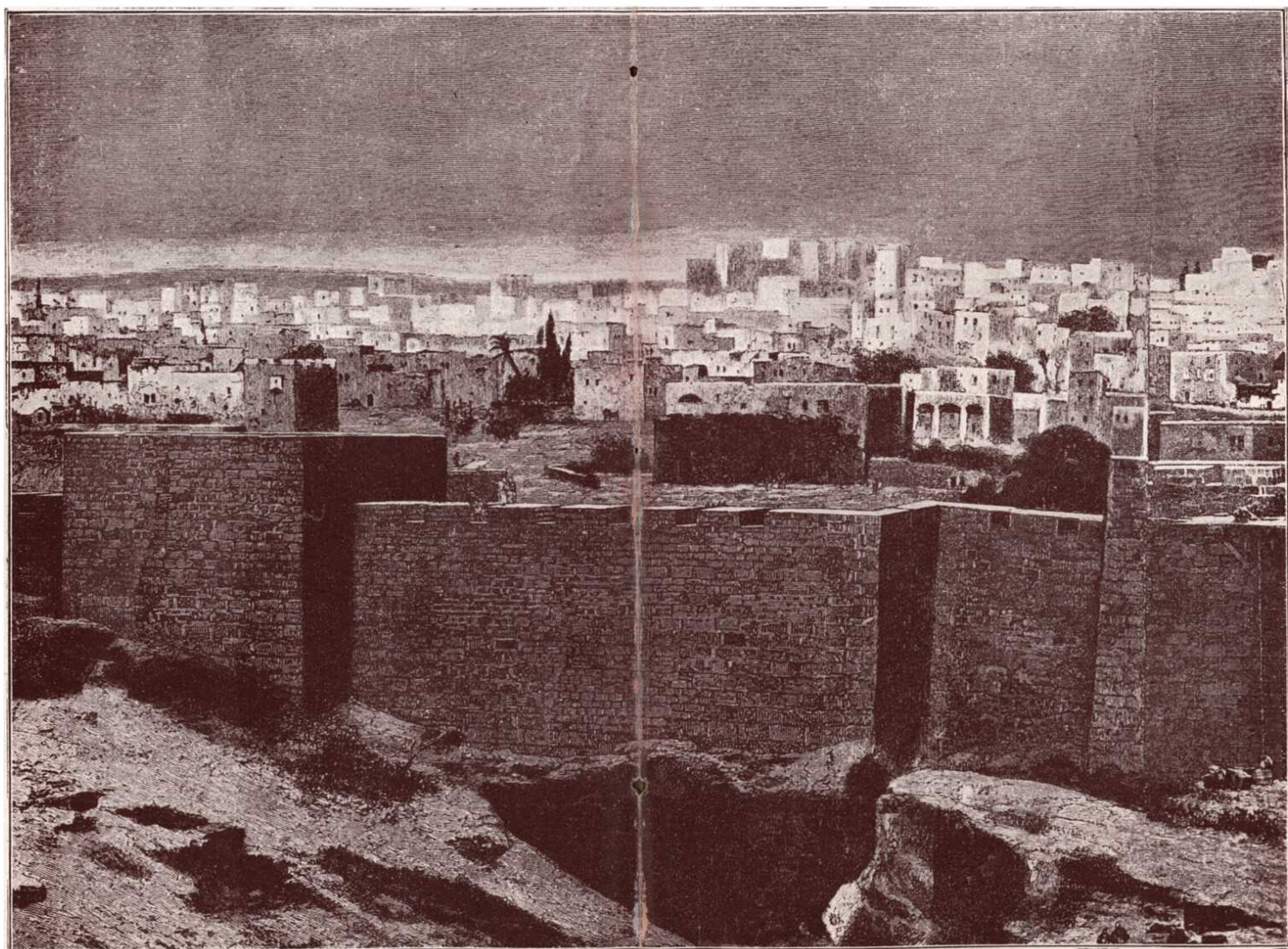
²⁾ Xantika = dubna.

³⁾ Dle našeho časoměru v hodinu třetí s půlnoci.

⁴⁾ Artemisia = máje.

⁵⁾ Snad vzdušný přelud (fata morgána). Pověsti tyto jsou velmi způsobilými věrohodnost dějepiscovu uvést v pochybnost. Ale právě že Jos. Flavius u původu jich neměl ani potuchy a přes to přece je správně líčí, může se vším právem míti za to, že neuvěřitelné příhody ty skutečně se sběhly.

JERUSALEM STARÝ : HOŘEJŠÍ MĚSTO.

západu, hlas ode čtyř větrů, hlas na Jerusalem a na chrám, hlas na chotě a choť, hlas na všecken lid!«⁹⁾ Ve dne i v noci obcházel po všech ulicích města a jenom takto křičel. Některým z čelnějších měšťanů odporné to proroctví velmi se protivilo, i uchopili člověka toho a ukrutně ho zbili. On však ničeho ani ku svému obhájení nepromluvil, ani nijakého stesku proti svým trýznitelům nepronesl, jenom slova uvedená provolávati nepřestával. Knížata tedy za vnuknutí nadlidské to považujíce — což také v pravdě bylo — vedli jej k římskému vladaři. Tu bitím až do kosti rozedrán byl, ale přece žádnému se nepokořil, nikoho neprosil, ani neplakal, ani pro svou bolest nenařikal, jenom po každé ráně hlasem nejžalostivějším vykřikl: »Běda, běda Jerusalemu!« Když pak se ho Albinus, tehdejší správce Judska tázal, kdo jest, odkud je rodem a proč tak volá, ničeho neodpověděl, nýbrž ve lkání nad bídným městem dále pokračoval, z čehož Albinus usoudil, že je na smyslech pomaten, a propustil jej. Až do vypuknutí války s nikým z měšťanů se nestýkal, ani ho nikdo nespatriil, že by s někým mluvil, jenom ustavičně, den ode dne, jako by modlitbu nějakou odříkával ono truchlivé: »Běda, běda, Jerusalemu« provolával. Jestliže jej někdo bil, trpělivě mlčel, poskytnul-li mu někdo pokrmu, nebo nějaké jiné dobrodiní mu prokázal, ani neděkoval, ani nedobrořečil: jedinou jeho odpovědí na všecko byla ta smutná věštba. Nejvíce křičíval ve dny sváteční a za sedm let a pět měsíců ustavičně to čině, ani neochraptěl, ani neustal, až v čas obležení města, vyplnění prorockého svého hlasu na své oči uviděv, jednoho dne smutná jeho věštba dozněla. Obcházeje jako jindy na zdech Jerusalemských a obvyklé své »běda, běda městu a chrámu i lidu« volaje z nenadání silným hlasem k tomu přidal: »Běda také mně!« Sotva to vyřknul, velikým kamenem z římského metadla vrženým zasažen padl a smutnou svoji věštbu ještě na rtech maje, na místě skončil.

4. Kdo všecky ty věci, jež se sběhly spravedlivě si rozváží, dojde k přesvědčení, že Bůh o lidi pečuje a že je na osudy jejich dlouho před tím všelijak upozorňuje a že lidé jenom svým nerozumem, svojí zatvrzelostí a neřestmi svými hynou. Tak stalo se i se Židy; oni po zkažení Antonie chrám učinili čtyřuhelníkem,

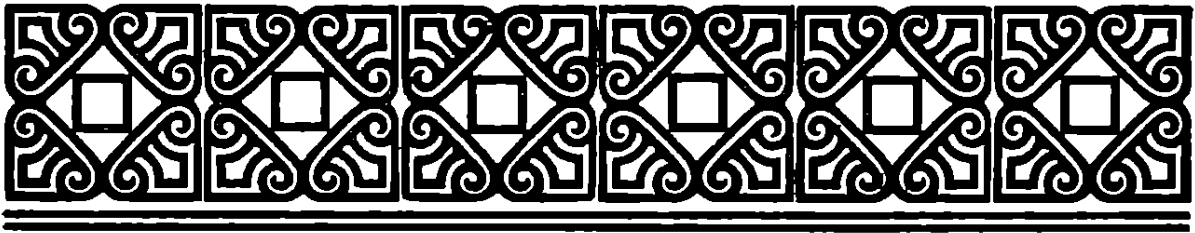
⁹⁾ »Hlas na atd.« značí tu výkřik »Běda« atd.

ač v písmech svatých zřetelně psáno, že vzato bude město i chrám, když chrám čtyřuhelníkem se stane.⁷⁾ Co však nejvíce je k válce povzbudilo, bylo proroctví, že toho času někdo z jejich končin zavládne. Oni proroctví to vykládali si tak, že pánem světové říše stane se někdo z jejich země a mnozí z učenců ve výkladu tom se zklamali. Proroctví to vztahovalo se na Vespasiana, který v Judsku císařem jsa provolán, pánem světové říše se stal.⁸⁾ Avšak lidé osudu svého uvarovati se nemohou. Židé znamení ta dle své libosti vykládali, po případě jimi zcela opovrhovali, až vyvrácením města a jejich vlastní zhoubou nemoudrost jejich se dokázala.

⁷⁾ Vztahuje-li se to na Daniele 8, 22., nebo Dan. 9, 27, nebo na Zachariáše 1, 18, jest nerozhodno. Poslední jest nejpřípadnější.

⁸⁾ Nevhodným pochlebováním Vespasianovi zde Jos. Flavius stěžejnou předpověď starozákonní na tohoto vládce římského přenáší. Viz Euseb. Hist. 3, 8, str. 114, vyd. Krb.

VI.

Římané, vnesše do chrámu praporce, Titovi holdovali. Titus mluví k Židům za rozmluvu jej žádajícím. Co Židé Titovi odpověděli a jak jej odpovědi svojí rozhněvali.

1. Římané, když buřiči do města utekli a když chrám a všecko vùkol v jednom plameni stálo, praporce do chrámu vnesli, proti bráně východní je postavili a tam jim oběti vykonavše, s velikým křikem Tita za imperatora¹⁾ vyhlašovali. Vojáci při zkáze chrámu tolik ukořistili, že v Syrii libru zlata za polovici obyčejné ceny prodávali. Tenkrátě také židovský jeden chlapec, který s některými z kněží na zdi chrámové seděl, nesnesitelnou žízni trápen jsa, ku strážím římským seběhl a o milost prose, svoji ukrutnou bídu vojákům líčil. Oni slitovavše se nad mládím jeho a bídou, již tolik trpěl, připověděli mu ušetření. Přišed k vodě, napil se dle chuti a láhev, již sebou přinesl, vodou naplniv, ku svým zase spěchal a to tak rychle, že stráže pustivše se za ním, jej dohoniti nemohli a jenom klením na jeho zradu a nevěrnost si ulevovali. On ale jsa již z jich dosahu, pravil k nim: »Víry jsem nezrušil; nepodal jsem ruky na to, že u vás zůstanu, ale abych toliko dolů sešel a vody nabral, což vykonav, víru jsem zachoval. Chytrosti té při takovém mládí chlapce, oklamání jím staří vojáci velice se divili.

2. Tyranové s druhy svými ze všech stran Římany obklopeni,

---

¹⁾ Titul imperator za starých dob dáván vojevůdcům, když po dobytém vítězství nejméně 6000 poražených nepřátel pokrývalo bojiště a vojsko jej tímto titulem pozdravovalo. Jinak značil ten titul hodnost nejvyšší hlavy říše. Imperator = Caesar.

z ohrad, římských nikterak uniknouti nemohli. Žádali tedy Tita o rozmluvu. On jednak z vrozené mu vlídnosti, ježto město zachovati chtěl, jednak také na radu přátel, kteří též se domnívali, že již buřičové skromněji si počínají, na západní straně vnitřního chrámu se postavil, neboť tu nad Xystem byly brány a most, který hořejší město s chrámem spojoval a ten tehdy tyrany od Tita dělil. Na obou stranách stály husté davy vojska; při Šimonovi a Janovi mužstvo v starostlivém napětí, dostane-li se jim milosti, Římané zase zvědavě čekali, jak Titus buřiče přijme. Titus vojínům svým přikázal, aby se od hněvu i od střelby zdrželi, vzal k sobě tlumočníka a na znamení, že vítězem jest, napřed mluvíti začal, mluvě k nim takto: »Jste-li pak již nasyceni nehodami vlasti své, ježto jste ani na udatnost naši, ani na nestatečnost svou nedbali, nýbrž pošetilou prchlivostí a vzteklostí lid, město a chrám zahubili? Měli byste ovšem spravedlivě zahynouti všichni, kteříž jste od té doby co vás Pompejus vybojoval stále v odboji trvati, až posléze zřejmou válkou proti lidu římskému jste povstali. V co jste vlastně doufali? Ve množství snad? Přesvědčili jste se nyní, že malá jenom částka vojska našeho na vás stačila. Spoléhalí jste se na pomocníky? Ale který pak národ mimo vaši říši by raději se Židy než-li s Římany táhnouti chtěl? Snad v osobní udatnost jste doufali? Víte přece, že nám Germánové slouží. V pevnost zdí snad? Která pak zeď jest mohutnější nad moře? A přece Brittanové mořem ohrazení, zbrojí římské se koří. Zda v chytrost a neústupnost vůdců? Známo vám zajisté, že jsme Kartháginu vyvrátili. Tedy jediná vlídnost Římanů, kteří jsme vám tou zemí vládnouti dali, z rodu vašeho krále vám ustanovili, práva otcovská vám zachovali a vám netoliko ve vlasti, ale také jinde po vůli žítí dovolili, a což nejvíce jest, my jsme vám daň chrámovou sbíráti²⁾ a dary shromažďovati dopustili a těch, jenž je obětovali jsme nepokutovali, ani jsme nebránili, abyste vy, nepřátelé naší nad nás vítěze bohatšími se stali a našimi penězi proti nám se ozbrojili. Užíváním těchto dobrodiní zhrdše, sytost svou na ty, kteříž vám k tomu dopomohli, jste obrátili a jako ukrutní hadové na dobrodince své jeď jste vychrlili. Ovšem Neronem pro nedbanlivost jeho jste pohrdali. I jindy toliko na pohled v pokoji trvajíce za neduhu říše stali jste

²⁾ Daně chrámové platilo se dvě drachny (půl siklu) ročně.

se odlomenými a odtrženými údy jejími a nestoudnými plány i nesplnitelnými chťiči jste se zabývali. Přišel otec můj do vlasti vaší, ne aby vás pro Cestia pokutoval, ale aby vás vystříhal. A maje, kdyby pro záhubu národa vašeho byl se přibral na kořen sáhnouti a toto město hned vyvrátiti, spokojil se, když Galilei podmanil, aby vám času k rozmyšlení poskytnul. Ale jeho dobromyslnost zdála se vám býti nestatečností a z vlídnosti naší výtržnost vaše vzrůstu přibírala. Po smrti Neronově učinili jste což nejnešlech-

Život v domácnostech židovských v Jerusalemě:
Výroba hliněného nádobí.

nější činívají, z domácích bouří našich jste kořistili a když jsem já s otcem se odebral do Egypta, tedy jste toho času ku přípravám válečným použili, aniž jste se styděli protiviti se těm vyhlášeným vládcům, kteří dříve co vojevůdcové s vámi velmi přívětivě nakládali. Když na dům náš císařství připadlo, když všichni s tím spokojeni byli, když cizí národové k nám poselství vyslali a nás uznali, opět to byli Židé, kteří se nám protivili. Poselství až za Eufrat

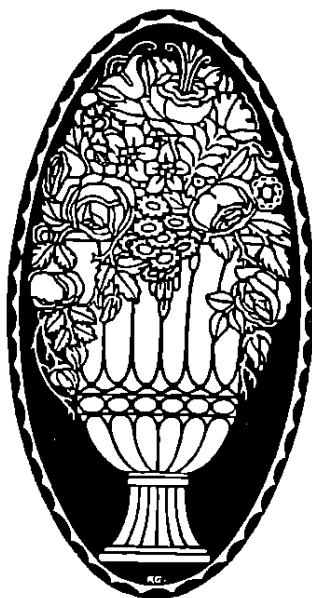
pro získání pomoci v odboji vašem jste poslali, nové zdi jste vystavěli, an zatím ve městě vašem rozbíj, různice vůdců a válka domácí zuřila, jak na nešlechtníky sluší. Přišel jsem před Jerusalemem s osudným rozkazem od otce mně bezděky uloženým; radoval jsem se, poznáv, že lid pokoje si přeje. Před válkou napomínal jsem vás, abyste přestali a války zanechali. Když jste již dlouho bojovali, já dále odpouštěl jsem vám. Příchozím ruky jsem podával³⁾ a věrou jsem se jim zavazoval, nad zajatými jsem se slitoval, pokutami proti utiskovatelům jsem je chránil, ke zdím vašim stroje válečné jenom nerad jsem přitáhl, zuřivost vojáků svých jsem zdržoval a po každém vítězství jsem vás ku pokoji, ne jako vítěz, ale jako přemoženec vybízel. Když jsem se k chrámu přiblížil, opět dobrovolně na běh válečný zapomenuv, prosil jsem vás, abyste vlastních svých svatyní šetřili a chrám zachovali, dal jsem vám svobodu k vyjití a život vám zaručil, ano na jiném místě, jestliže byste chtěli, s vámi bojovati ochotu jsem projevil. Těmi všemi věcmi jste pohrdli a chrám svůj vlastní rukama svýma jste zapálili. A nyní, nešlechtníci, mne k rozmluvě vybízíte? Nač zříceniny chrámu zachovati chcete? Což ještě po vyvrácení chrámu spásy hodnými býti se domníváte? A ještě také nyní ve zbroji stojíte a ani když již konec všeho vidíte, nechcete, aby se zdálo, že se koříte. Ó, bídnicí! V co naději skládáte? Zda není národ váš již mrtev? Chrám zhynul, město mně poddáno jest, v rukou mých jsou životy vaše a vy dosavad pohrdáním smrti honositi se osmělujete? Nebudu se přítí se zarytostí vaší. Odvrhnete-li zbroj a poddáte-li se, milosti vám dopřeji. Jako dobrotivý hospodář ostatky vám zachovám a pouze nenapravitelných potrestám.«

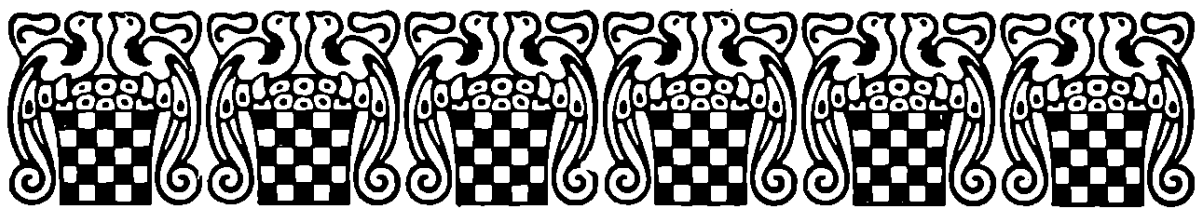
3. Vyslechnuvše řeč Titovu, odpověděli Židé: »Milosti od tebe přijmouti nemůžeme, protože jsme se zapřísáhli, že toho nikdy neučiníme. Žádáme však, aby nám bylo dovoleno ohradami vyjítí s manželkami a dětmi; chcemeť na poušť jíti a tobě města zanechat.« Titus velmi se rozhněvať, že jsouce již zajati, výminky předkládati ještě si dovolují; rozkázal tedy svolavačovi, aby jim oznámil, že se k němu více utíkati nemají a naděje na smlouvu aby si nedělali, že již žádnému odpustiti nechce. Aby tedy vši

³⁾ Podání ruky u Římanů značilo odpuštění a zapomenutí na nepřátelství.

mocí se bránili a jak kdo může zachovati se hleděli, an již podle práva válečného jednati bude. Vojínům nyní město vydrancovati a vypáliti rozkázal. Jeden den ještě čekali, načež dne následujícího archiv, Akru, radnici a Oflu zapálili. Oheň se rozmáhal až ku paláce Heleny, kterýž byl v prostřed Akry; ulice a domy plny hladem zmořených lidí mrtvých i živých ještě, hořely zároveň.

4. Téhož dne synové a bratři krále Izaty a s nimi mnozí urození, sebravše se, prosili Tita, aby je na milost přijal. On, ačkoliv na Židy velmi zanevřel, přece vlídnosti své nezapřel a je přijal; držel je však ve vězení. Královy syny a příbuzné potom svázané co rukojmí pokoje do Říma přivedl.

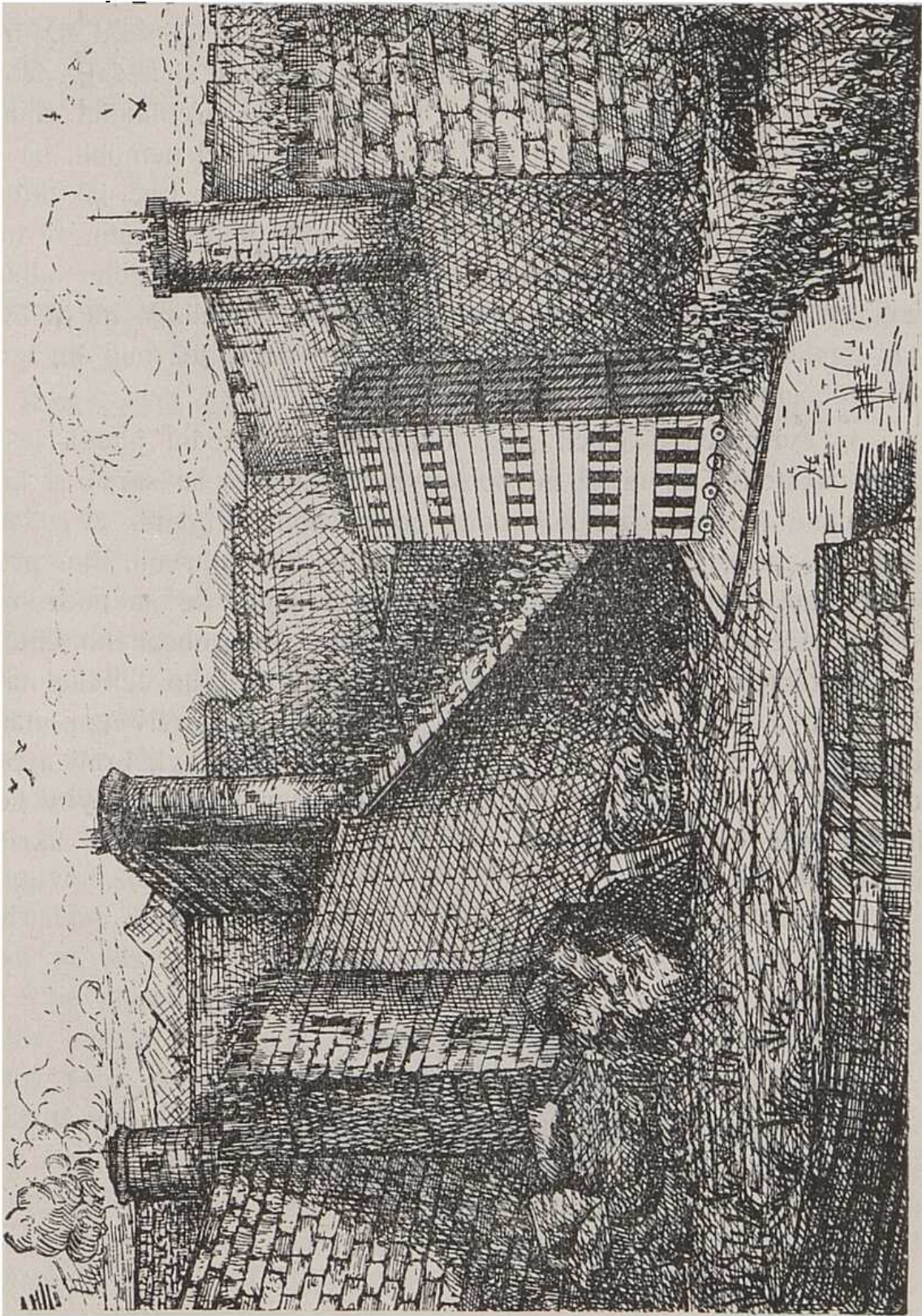
VII.

Celé dolní město v plamenech. Další osudy odbůjců.

1. Odbůjcové nyní udeřili na královský palác, kamž pro jeho pevnost si byli své statky složili v domnění, že je tam budou míti v bezpečí. Římany odtud zahnali a všecky měšťany, jež se sem byli uchýlili v počtu na osm tisíc a čtyry sta zabili a poklady rozebrali. Dva vojáky římské zajali; jednoho jezdce a druhého z pěších. Pěšáka ihned zabili a jeho mrtvolu po celém městě vláčeli a nad tímto hyenismem, jehož se na jediném jen mrtvém vojínu dopustiti mohli, takovou radost měli, jakoby se nade všemi Římany mstili. Jezdec, slíbiv jim něco poraditi, veden k Šimonovi. Tam však nevěda honem co by říci měl, dán vůdci Ardalovi ku potrestání. Ten pak svázav mu ruce na zad a oči mu šatem zastřev, před Římany ku stětí jej vyvedl. Ale on, když již Žid meč tasil, aby ho sfal, vzchopiv se k Římanům utekl. Když takto z rukou nepřátel unikl, Titus jej zabít nedopustil, ale za nehodného římským vojákem býti jej usoudil, protože se dal živý zajati. Odjáv mu tedy zbroj, z vojska jej vyhnal, což muži poctivému trestem nade smrt těžším jest.

2. Nazítří Římané z dolejšího města loupežníky vyhnali a všecko až k Siloi vypálili. Vojáci římské radovali se, že město hořelo, ale kořisti jim unikly, ježto buřičové, nežli do hořejšího města uprchli, všecko co se vzíti dalo, odklidili. Ještě až dosud nepocítili žádné lítosti nad nešlechetnostmi svými, jež byli již napáchali, nýbrž jako by to byly ctnosti, ještě se s nimi chlubili. Vidouce město v plamenech, pravili, že s veselými obličejí smrt očekávají, po vyhazení lidu a po shoření města nepřátelům ničeho nezanechavše. Josephus ještě i nyní nepřestával je prositi, aby aspoň ten zbytek

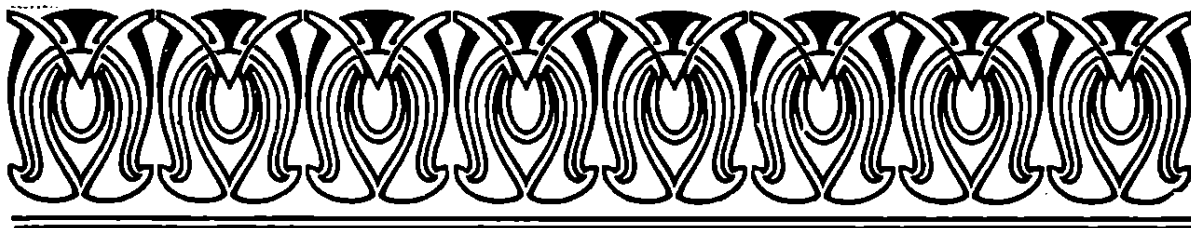

Římané útočí na Horní město.

města zachovali; leč oni ke všem upřímným radám jeho, jenom posměškem mu odpovídali. Když na konec jsouce Římany se všech stran sevřeni, pro přísahu poddati se nechtěli a bojovati již nemohli, přece ruce jejich vraždám již uvyklé pokoje si nedaly. Rozptýlivše se po městě ve zbořených místech na přebíhající číhali. Mnohé zjímali, neb pro hlad nešťastníci ti ani utéci nemohli, na to všecky pozabíjeli a mrtvoly jejich pozvyhazovali. Leč jakýkoliv způsob smrti lehčím se jim zdál než hlad, tedy k Římanům, ač milosrdenství od nich již nečekali, přece houfně utíkali anebo odbujcům, vražedníkům svým v ruce dobrovolně vbíhali. V městě nebylo místa prázdného, všude ležely mrtvoly těch, jež buď hladem, nebo mečem zahynuli.

3. Tyranové a jejich rota loupežnická poslední naději ještě kladli na stoky, do nichž že po vyvrácení města se skryjí a kde je Římané jistě hledati nebudou; po odchodu Římanů že odtud vyjdou a utekou. Ale i tato jejich naděje byla marnou. Ani před Bohem, ani před Římany ujíti neměli. Skládající se na podzemní skryše, více domů zapálili než Římané. Kdo z lidu obecného, chtěje se před ohněm zachrániti do průkopů se uchýlil, toho čekající tam již buřičové bez výminky oloupili, a usmrtili. Kdekoliv pak našli nějakou část pokrmu, byť i s krví usedlou slepen byl, brali a pojídali. Již i mezi sebou pro loupeže válčili a nepochybně kdyby jich zhouba byla dříve nezastihla, nebyli by se zajisté ve své ukrutnosti štítili ani mrtvol pojídati.

VIII.

Titus proti Hornímu městu dal postavit náspy a z nich stroji válečnými na město útočiti nařídil. Poslední část města padá do rukou Římanů.

1. Titus nahlížeje, že Horního města na příkrém místě postaveného bez náspů se zmocniti nelze, vojsko dne dvacátého měsíce loa¹⁾ k dílu tomuto rozestavil. Byla to práce velmi nesnadná, protože, jak již řečeno, všecko dříví z okolí Jerusalemského až na vzdálenost sto honů, k vystavení prvních náspů vysekáno. Čtyry legie stavěly náspy na západní straně města proti dvoru královskému; vojsko porušené a ostatní sbory pak při Xystu, odtud k mostu a věži, kterou Šimon v půtkách proti Janovi místo hradu si vystavěl.

2. V těch dnech Idumejští vůdcové tajně se shromáždívše, amlouvali se, že se Titovi poddají. Poslali tedy k Titovi pět mužů s prosbou, aby je na milost přijal. Titus v domnění, že buřičové, když se Idumejští od nich odtrhnou, snad přece ještě rozmyslí, jim s nevelikou chutí sice, ale přece život slíbil. Šimon se toho dovědév, oněch pět, kteří s postelstvím u Tita byli, hned usmrtil; vůdce však, z nichž nejurozenější byl Jakub, syn Sosiův, jal a uvězniti velcl. Ježto pak vojsko Idumejské pro zajetí jejich vůdců se roztrpčilo, rozkázal zdi pilněji hlídati. Ale strážní nemohli zabrániti útěkům; přes to, že mnozí z utíkajících jsouce dopadeni, ihned usmrceni byli, přece většině podařilo se utéci. Všichni od Římanů přijati, ježto Titus z velké dobrotivosti rozkazu dříve vydaného nešetřil a vojáci také ze zisku vražd ze zdržovali. Měšťany propouštěli, ostatní pak za nízkou cenu (pro nedostatek kupců)

¹⁾ loa = srpna.

do otroctví prodávali. Ačkoliv Titus provolati dal, aby nikdo sám nepřecházel, nýbrž aby také rodiny své dovedli, přece i jednotlivce přijímal, ustanoviv ze středu jich muže, kteří osoby provinilé, trestu zasloužilé oddělovali. Nesčetné množství Židů tehdy prodáno. Z lidu městského zachováno více než čtyřicet tisíc, jež Titus kamkoliv se komu líbilo, propustil.

3. Tenkrát také kněz jeden, jménem Jesus, syn Thabuthův, když mu Titus pod výminkou, že mu některé z posvátných pokladů chrámových odevzdá, život přislíbil, se zdi chrámových sešel a odevzdal dva svícny, podobné oněm, jež v chrámě se nacházely, dále stoly, koflíky, čiše, všechno masivní a z ryziho zlata. Také opony, oděvy velekněžské s drahými kameny a mnoho nádob bohoslužebných. Později také jat byl pokladník chrámu Phineas, který roucha a pasy kněžské, mnoho látky purpurové a šarlatové, jež pro opony uschována, mimo to mnoho skořice, kassie a jiných vonných věcí, jimiž každodenně se kadilo s sebou přinesl. Také i jiné drahé věci a posvátné ozdoby, pro kteréžto věci, ačkoliv s mečem v rukou zajat byl, jemu jako jiným odpuštěno.

4. Když Římané po osmnácti dnech násy dokončili, tedy sedmého dne měsíce Gorpiae²⁾ nástroje válečné na ně přitáhli. Někteří z odbůjců, kteří o městě již pustili, zdi zanechavše, do chodby odcházeli, jiní se do stok spouštěli; přece však pozůstalo ještě dosti veliké množství těch, kteří Římanům v dopravě strojů válečných překážky kladli. Leč Římané je přesilou i udatností přemáhali a což pro odbůjce nejsmutnějšího, se svěží náladou, proti umdleným a hladem vysíleným Židům bojovali. Když část zdi vyvrácena, a některé věže berany strženy, obráncové jich hned se rozběhli jak a kam který mohl. Nyní také tyrany strach veliký schvátil. Stáli tu jako strnulí a v rozpacích nemohli se rozhodnouti, mají-li vytrvati, nebo se dáti na útěk. Ti, co ještě maličko před tím byli pyšní a nešlechetnostmi svými se honosili, nyní tu stáli poníženi a třásli se úděsem, vidouce, že taková proměna i s těmi největšími nešlechetníky, tyrany citu neznajícími se stala. Měli sice v úmyslu na ohradu udeřiti, římské stráže stéci a je prorazivše utéci. Nevidouce ale žádného ze svých bývalých věrných, an každý kam mohl utíkal, když poslové oznamovali, že celá zá-

²⁾ září.

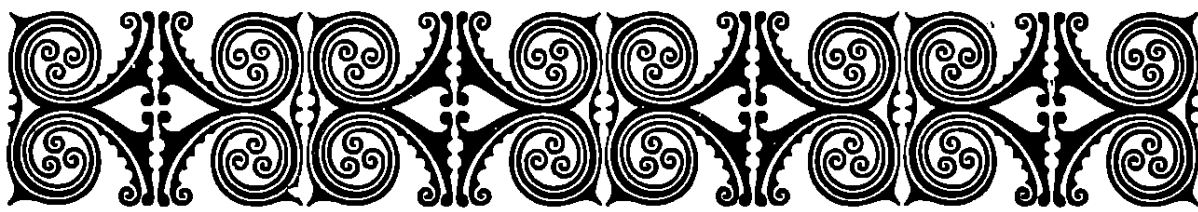
padní zeď se zbořila, že již Římané do města se hrnou a po stopách za nimi se ženou, posléze také, že již nepřátely na věžích viděti, tedy na tváře padše, na své nesmyslnosti naříkali a jak ze strašlivé té situace vyváznouti rady si nevěděli. Tu zřejmá jest moc Boží proti nespravedlivým, jakož i štěstí vojáků římských, neboť ukrutníci sami sebe ochrany zbavili a dobrovolně sešli s věží, z nichž žádnou mocí vypuzeni býti nemohli, leč by jenom hladem byli zahynuli. Římané, jimž bylo zdí slabších s tak velikou námahou dobývati, nyní zdí stroji válečnými nedobyitelných, štěstím dosáhli. Tři zmíněné věže³⁾ tak byly pevné, že jakýmkoliv tehdejšími nástroji válečnými jich dobytí bylo naprosto nemožné.

5. Opustivše je tedy, neb raději mocí Boží z nich sehnání jsouce, rychle do údolí pod Silou utekli. Když se ze strachu poněkud vzpamatovali, opět na ohradu římskou z té strany vyhnanou se vrhli. Ale již smělosti pozbyvše, nouzí a hladem vysílení, od strážných odrazení a rozehnání zalezli do stok a v nich se ukryli. Římané zatím zmocnivše se zdí, praporece své na věžích vyvěsili a s radostí a plesáním vítěznou píseň zapěli. Skončení války zdařilo se jim velmi lehce; bez krveprolití na zdi poslední mimo nadání se dostali a vidouce, že jim nikdo neodporuje, na chvíli v nejistotě zaražení nad tím zůstali. Hned však s dobytými meči do ulice se valíce, kohokoliv potkali, zabíjeli, a celé domy, se všemi, kteří do nich utekli, zapalovali. Ve mnohých domech, do nichž pro kořist se vedrali, celé rodiny mrtvé a střechy plné mrtvol hladem zahušených nacházeli, až pohledu toho se ustrašivše, s prázdnýma rukama vycházeli. Avšak, ač zabitých litovali, živým přece neodpouštěli, nýbrž kde koho potkali, meči usmrtili a po všem městě krev prolévali, takže v mnohém domě požár krví uhašen byl. Vraždění sice u večer přestávalo, ale oheň zuřil i přes noc. Osmého gergiae⁴⁾ vzešlo slunce nad hořícími ssutinami Jerusalema, města to, které kdyby tolik blažených dní od vystavení svého bylo zažilo, kolik neřestí za obležení vystálo, bylo by závidění hodným bývalo; zasloužilo si však takového neštěstí, vydajíc takové plemeno, od něhož vyvráceno jest.

³⁾ Hippikus, Fasael a Mariamne.

⁴⁾ září.

IX.

Úplná zkáza Jerusalema. Počet zajatých a zahynulých se strany Židů. Tyranové Jan a Šimon v rukou Římanů.

1. Titus do hořejšího města vešel, divil se jeho pevnosti, zvláště nedobytností věží, které tyranové ve své nesmyslnosti opustili. Pováživ jejich pevnou massivnost, jejich výši, velikost kamenů a jich k sobě spojitost, délku a šířku jejich, zvolal: »Ovšem, jenom pomocí Boží jsme zvítězili a Bůh to byl, jenž z těchto ohrad Židy zahnal; neboť jaká moc lidská, aneb jaké nástroje by proti těmto věžím byly co prospěly?« Mnoho o tom rozmlouval s přátely svými; lidi na tvrzích zajaté propustil, město úplně vyvrátil, ponechav toliko oněch tří věží, na paměť štěstí svého, jehož pomocí dobyl věcí, jinak nedobytných.

2. Když vojáci od stálého vraždění již umdlévali a veliké množství živých ještě pozůstávalo, rozkázal Titus toliko oděnce a ty, kteříž by se bránili zabíjeti, ostatní mužstvo pak pozajímati. Ale vojáci mimo oděnců také starce a neduživé zabíjeli. Mladíky ve kvetoucím věku do chrámu vehnali a v ženské síni je zavřeli. Za strážce nad nimi ustanovil Titus jednoho svobodníka a za soudce nad jich osudem přítele svého Frontóna. Loupežníky a buřiče, z nichž jeden druhého vyzrazoval, dal veškery usmrtiti. Z mládenců ty, kteří vysokého a ztepilého vzrůstu byli, vybral a k triumfu je zachovati velel. Ostatní jinochy nad sedmnáct let starší svázané do Egypta ku pracím v dolech¹⁾ poslal. Mnohé rozdal po provinciích, by na divadlech meči zhynuli, neb od dravých šelem rozsá-

¹⁾ V dolech na zlato, jehož se tehdy v Egyptě hojně dobývalo (Diodor III. 12.).

páni byli. Mladší pod sedmnáct let prodáni. Ostatně mezi tím, kdy od Frontóna rozdělováni byli, ještě jich přes dvanáct tisíc hladem zemřelo, buď že jim z nenávisti strážných nebylo dáno pokrmu, nebo že sami pokrmu přijmouti nechtěli. Ovšem také pro množství lidu nedostatek obilí již velmi citelně se jevil.

3. Všech ve válce zajatých napočteno devadesát sedm tisíc; za celého pak obležení jeden million a sto tisíc zahynulo. Byli to nejvíce rození Židé, ale nebyli všichni z Jerusalema²⁾, neboť ze všech končin země shromáždívše se ku slavnosti přesnic do Jerusalema, náhle válka je zastihla. Zprvu pro těsnost místa morem, později pak hladem mnoho jich zhynulo. Že pak tak veliké množství mohlo se do města vejíti, dokazuje sčítání, jež druhdy provedl Cestius, jenž Neronovi, který Židy velmi podceňoval, zprávu o národě tom podával. Ten chtěje alespoň přibližně zvědět se o počtu Židů, žádal velekněží, aby možno-li, lid mu sečetli.³⁾ Oni v den sváteční velikonoci, kdež se od deváté až do jedenácté hodiny oběti zabíjejí, a při každé takové oběti společnost sestávající na nejméně z desíti mužů a někdy až také z dvaceti přicházívá, ježto jednotlivě hodovati dovoleno nebylo, dvě stě padesát šest tisíců a pět set obětních hodů načetli. Kdybychom tedy jenom deset hodovníků při každé oběti počítali, bude jich dva milliony a sedm set tisíc⁴⁾ všech čistých a posvěcených, neboť malomocným a těm, jež semenotokem stíženi byli, jakož i ženám, jež krvotokem trpěly a jiným lidem nečistým, ano ani cizím do chrámu vejíti a oběti se účastniti nebylo dovoleno.

4. Veliké to množství lidu židovského ze všech stran se sešlo. Osud tomu chtěl, aby tehdy celý ten národ jako v nějakém žaláři zavřen byl, a válka město lidem přeplněné stihla. Proto také počet

²⁾ Křesťané tehdejší, jak se dovídáme u Eusebia (Histor. ecles III. 5.) ještě před obležením města z Jerusalema do Pelly odešli.

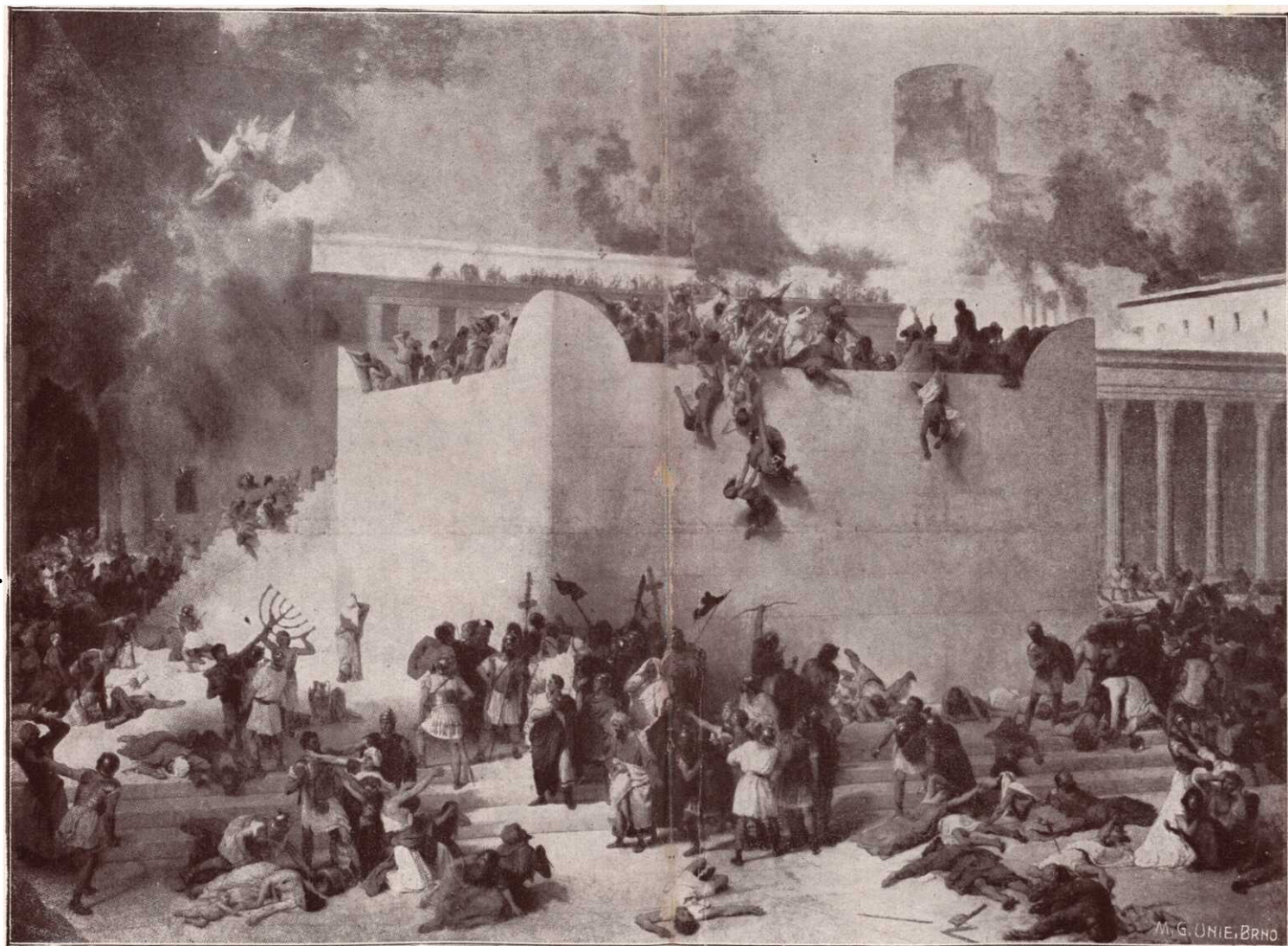
³⁾ Židé sčítání lidu považovali za nedovolené, jednak proto; že (dle Oseáše 2, 1.) mají býti nesčítanými jako písek v moři a pak také, že sčítání, jež druhdy král David provésti dal, mělo zlé následky (II. Samuel 24). Počet lidu stanoven tu jen přibližně, an sčítání provedeno tím způsobem, že každý, kdo k obětování beránka velikonočního se dostavil, hodil do sběrný jeden peníz; ty se pak sčítaly a dle toho počet lidu stanoven. Dle Midraše Echa Rabati podobné sčítání lidu provedeno také nedlouho před tím za krále Agrippy.

⁴⁾ v okrouhlém počtu totiž.

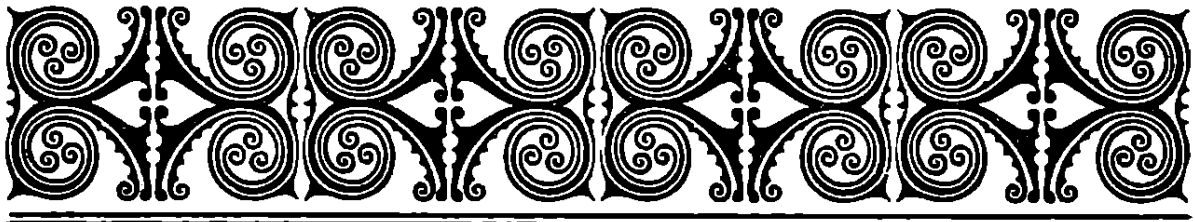
usmrcených v nešťastném městě tomto převyšuje počet kteréhokoliv jiného města, na něž kdy Bůh záhubu seslal. Ti, kteří po pádu města ještě se někde objevili, Římané z části pobili, jiné zajali. I stoky jali se prohledávati, na místech, kde se jim zdálo, že by podzemní skrýš býti mohla, se prokopávali a koho kde takto skrytého dopadli, usmrtili. I tu nalezeno mrtvol přes dva tisíce, z nichž někteří vlastní rukou svou, jiní vzájemně se zabili, z většího dílu však hladem zahynuli. Při otevření takovéto podzemní skrýše nesnesitelný smrad vyšel, jímž mnozí poloómámeni házpět se vraceli. Někteří však z otužilejších vojinů z lakoty přece dolů sestoupili, kde po nahromaděných mrtvolách šlapající, po kořisti slídili. Byloť tu mnoho cenných věcí uschováno, a oni tudíž ze ziskčnosti, v touze po bohaté kořisti i nesnesitelné obtíže překonávali. Byli tu také nalezeni mnozí, jež tyranové již v poslední době svázali a sem uvrhli, neboť oni ani při těch největších pohromách od zlotřilosti neustávali. Ty tedy vojinové ven vyvedli, rozvázali a propustili. Tyranové však spravedlivé odplatě neušli. Jan s druhy svými ve stokách skryt, jsa hladem soužen, Římanů, jimiž tolik byl pohřdal, nyní za milost prosil. Šimon pak, jak níže povíme, teprve po násilném odporu se poddal; byl uvězněn a k triumfu zachován, při němž popraven. Jan dán do doživotního vězení. Římané na to i zevnější díly města popálili a zdi z kořene vyvrátili.

ZKÁZA CHRÁMU JERUSALEMSKÉHO A POSLEDNÍ ČÁSTI MĚSTA.

X.

Stručný přehled dřívějších osudů Jerusalema.

1. Tak Jerusalema Římany dobyto v druhém roce císařství Vespasianova¹⁾. Od jeho založení dobyto ho pětkrát, vyvrácen pak byl nyní po druhé. Nejprve dobyl ho egyptský král Asocheus²⁾, po něm Antiochus, později Pompejus a pak Sosius za Heroda města vybojovali, ale je zachovali. Před ním však král babylonský³⁾, zmocniv se ho, je vyvrátil, což stalo se po letech tisíci čtyřech stech a šedesáti osmi a šesti měsících od jeho založení. Zakladatel jeho byl kanaanejský král, jenž v domácím nářečí jmenován »spravedlivý král«⁴⁾. Byl on jím skutečně. A protože byl zároveň nejstarším knězem Božím, tedy zde chrám vystavěl a město, jež dříve Solyma⁵⁾ slulo, nyní Hierosolyma⁶⁾ pojmenoval. Kanaanejský lid král David z Jerusalema vyhnal a město Židy osadil. Po čtyřech stech šedesáti čtyřech letech a šesti měsících po něm, byl Jeru-

1) 8. září roku 70 po Kr.

2) Ve Starožitnostech VIII. 10, 21 jmenuje se Susak, u Herodota (I., 102) Sesostris, ve Starém Zákoně (I. Král. 14, 25.) Sisak.

3) Nabuchodonosor.

4) Melchisedech.

5) Solyma = Salem.

6) Hierosolyma = Svatá Solyma (Jerusalem); Jos. Flavivovo odvození jména dle Raumer je ostatně nesprávným (viz Raumer Palae-stina 4 vyd. str. 337).

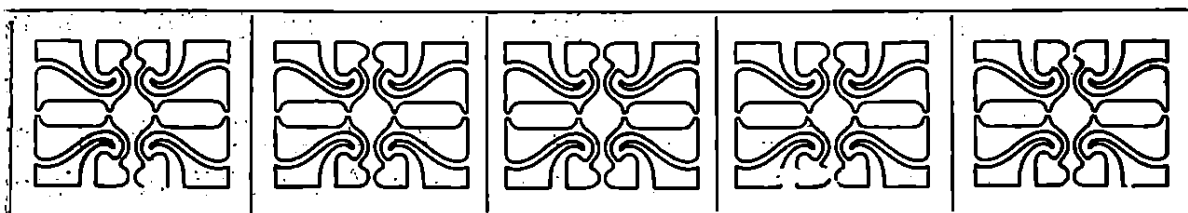
salem od Babyloňanů vyvrácen. Od krále Davida, který byl nejprvnějším ze Židů, jenž Jerusalem za svoje královské sídlo si vyvolil, až do vyvrácení města Titem, uběhlo dva tisíce, jedno sto a sedmdesát let⁷⁾. Ani starobylost, ani jeho veliké bohatství, ani jeho po všem světě rozhlášená pověst, ani veliká sláva bohoslužeb v něm vykonávaných ho od zkázy neuchránila. Takový byl konec obležení Jerusalema.

---

⁷⁾ Na obzvláštní přesnost tohoto výpočtu nelze bráti zřetele již proto, že v textu není počet vždy souhlasným. Někde nacházíme počet tento, jinde zase jiný, od tohoto hodně odlišný.

KNIHA SEDMÁ.

Obsah knihy sedmé.

1. Kterak Římané, když byli všechny Židy jednak usmrtili, jednak do zajetí odvedli, celé město se zemí srovnali a jenom tři věže ponechali, aby pro příští věky krásu a pevnost města hlásaly.

2. Řeč Titova k vojsku.

3. Kterak Titus jednotlivé vojíny dle zásluhy válečným významáním a dary poctil.

4. Jak po bohatém obdarování legií do Caesaree se odebral, kamž také veškeré válečné stroje s sebou vzal.

5. Vespasian nastupuje cestu z Alexandrie do Říma.

6. Titus odebral se do Caesaree Filippovy a tam dal uspořádati slavnostní hry, při nichž veliké množství válečných zajatců usmrceno.

7. Kterak tyran Šimon zajat a pro triumf uchován.

8. Titus při oslavě jmenin svého bratra další množství Židů dal ze světa sprovoditi.

9. Kterak Židé v Antiochii následkem přestoupení zákona, jehož se Žid Antiochus dopustil, u velikém nebezpečí se octli.

10. Kterak Vespasian na své cestě do Říma všude, zvláště však v Římě, s velikou slávou přijat.

11. Kterak Germáni, kteří před tím od Římanů odpadli, opět podrobeni byli.

12. Jak Sarmatové tajně vpadli do Maesie, byli však poraženi a do své země zpět zahrnani.

13. Jak Titus z Berytu zpět se vracel, na různých místech hry uspořádal, při nichž opět mnoho Židů usmrceno.

14. Kterak Antiocheňané s jich žalobami proti Židům byli odmrštěni.

15. Kterak Titus do Jerusalema se vrátil a při pohledu na zničené město soucitem byl jat. Odtud přes Alexandrii do Říma cestu nastupuje.

16. Kterak Titus v Itálii s nadšením přijat a s velikým jásosem provázen a jak oba Caesarové společný triumf slavili.

17. Popis triumfálního průvodu.

18. Poprava tyrana Šimona při triumfu.

19. Kterak Vespasian po skončeném triumfálním průvodu válečnou kořist ve chrámě bohyně pokoje uložil.

20. Kterak Lucius Bassus do Judee přišel, hradu Herodia dobyl a Židy v hradě Machaeruntu k vzdání se donutil.

21. O hradě Machaeruntu.

22. O routě v hradě Machaeruntu rostoucí.

23. O jiných rostlinách v hradě tom rostoucích.

24. O horských pramenech v místě tom.

25. Kterak Bassus mladíka Eleazara zajal a jak potom jej na svobodu propustil, když za vydání jeho, silně opevněného města dosáhl.

26. Jak Bassus Židy do jedné lesní rokle zahnal a tam je hromadně usmrtiti dal.

27. Vespasian Bassovi a Liberiovi poslal písemný rozkaz, aby celou zemi Judskou Židům prodali a jak Židé, kteří tam bydleti chtěli, museli zrovna takovou daň, jakou dříve pro chrám Jerusalemský odváděli, nyní do Říma ke Kapitoliu platiti.

28. O neštěstí, jež krále Antiocha Kommagenského stihlo.

29. O Alánech a jejich loupežném tažení do Medie a Armenie.

30. O hradě Masadě a Sikariích, kteří jej měli v rukou.

31. Sylva od obléhání hradu Masady odvolán. Popis města.

32. O skladištích zbroje a životních prostředků, jež v době Herodově zde se nacházely.

33. Kterak Římané Masady dobývali, hradby ohněm zničili a chtějíce příštího dne nepřátely schytati, za noci pečlivě je střežili.

34. Jak Eleazar, vůdce Sikariů, všechny své poddané shromáždil a je přemluvil, aby, nežli by se Římanům podali, raději sami sebe s rodinami svými pozabíjeli.

35. Jak po řeči Eleazarově všichni, v pevnosti se nacházející Židé, mimo dvou žen a pěti chlapců vzájemně se povraždili.

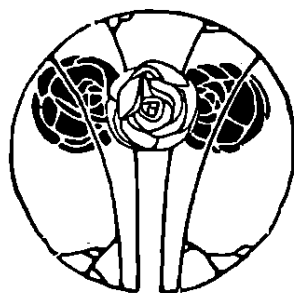
36. Kterak Římané po těžkých útrapách města bez boje dobyli.

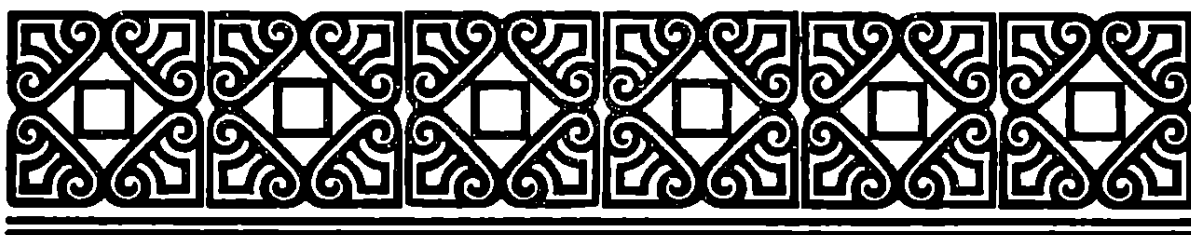
37. Kterak mnozí z uprchlých Sikariů do Alexandrie přibyli a jak od velekněze Oniáše v Egyptě vystavěný chrám rozbořen byl.

38. Jak jistý Sikař Jonathas, řemeslem tkadlec, Židy v Cyreně k povstání popudil a jak následkem toho mnoho jich zničeno.

39. Jak na popud místodržícího Catulla mimo jiné také Josephus, spisovatel tohoto díla, křivě obžalován byl.

40. Jak Vespasian po spravedlivém vyšetření obžalob Jonathu za živa upáliti dal, Catulus osvobozen, později, těžkým neduhem postižen, zemřel, potrestán jsa takto od Boha pro vraždění a falešné žaloby na Židy.

I.

Jerusalem se zemí srovnán až na tři věže, jež ponechány. Titus odměňuje svoje vojsko a část ho rozpouští.

1. Vojáci, když již ani koho zabíjeti, ani co bráti neměli, ve své zuřivosti ustali, jinak, kdyby ještě někde někoho byli zastihli, živé duše nebyli by ušetřili. Nyní rozkázal jim Titus celé město a chrám z kořene vyvrátiti a toliko věži, které krásou a pevností nad jiné vynikaly, Fasaelu, Hippika a Mariamny a západní zdi zanechat. Zeď proto, aby sloužila za ohradu posádce tam ustanovené, věže pak, aby potomstvu hlásaly, jak veliké a jak pevně ohrazené město udatnosti Římanů podlehlo. Veškeren ostatní prostor celého města vojáci římské vyrovnali tak, že příchozí cizinec ani potuchy neměl, že by místo to kdysi obydleno bylo. Takový konec vzalo překrásné světové město Jerusalem, šílenosti odbůjcův.

2. Několik kohort pěchoty a oddíl jízdy legie desáté ustanovil Titus posádkou v zničeném městě. Když již všechny válečné operace skončeny, svolal veškero vojsko, aby je pochválil, a těm, kteří se udatenstvím vyznamenali, odměny udělil. Vystoupiv s nejznamenitějšími vůdci na veliké lešení, uprostřed prvního tábora k tomu cíli připravené, promluvil k vojsku takto: »Díky, mnohé díky vyslovuji vám, vojinové, že jste dobrou ke mně vůli až do konce zachovali. Uznávám poslušnost vaši, již jste ve mnohých a velikých nebezpečnostech spolu s udatenstvím dokazovali a již jste římskou říši oslavili, ukázavše všemu světu, že ani množství nepřátel ani ohrady krajin, ani velikost měst ani šílená odvaha a vzteklá ukrutnost nepřátel římské síle odolati nemohou, ačkoliv často při nich štěstí stálo. Ušlechtilý konec jste té dlouhé válce

učinili, ušlechtlejšího jsme na počátku války ani žádati nemohli. Ušlechtlejší pak a slavnější věc pro vás jest ta, že nyní vládce římské a panovníky říše od vás vyhlášené a do vlasti předeslané všichni rádi přijmou a vám volitelům za vyvolené vladaře děkovati budou. Vyslovuji vám všem proto svůj obdiv a svoji pozornost k vám; viděl jsem, kterak každý z vás, jak moha, udatenství dokazoval. Těm, kteří dle větší síly znamenitěji bojovali a netoliko život svůj statečnými činy ozdobili, ale udatně sobě vedouce, také vojsko

Radovánky v domácnostech Římanů po vítězství nad Židy.

moje oslavili, chci nyní poctivostí a mzdou se odplatiti; žádného z těch, kteří více nad jiné činiti se snažili, spravedlivá odměna nemine. O to pečlivě dbáti chci, ježto vždy raději udatnost spolubojovníků svých vyznamenávati, než poklesky jejich trestati mám v obyčeji.«

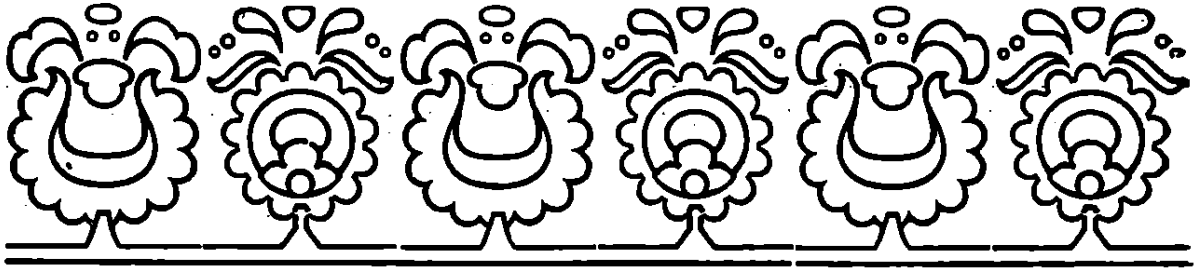
3. Po krátké této řeči rozkázal zvláštními hlasateli oznámiti jména oněch, kdož ve válce něco udatného provedli. Po vyvolání každého z nich schvaloval jejich činy, osvědčoval radost

svou nad nimi, zlaté věnce na ně vkládal, řetězy zlaté a dlouhá zlatá kopí i praporce stříbrné jim daroval a každého v důstojnosti povýšil. Ano i z kořisti zlato, stříbro, roucha a jiné velmi cenné věci jim štědře děлил. Když všecky byl obdaroval tak, jak podle zásluh jejich uznal, všemu vojsku všeho dobra přeje, s lešením dolů sestupoval, vojsko s hromovým jásotem slávu mu provolávalo. Poté chystal se k vykonání oběti za vítězství. Z nesmírného množství volů, jež kolem oltářů stálo a obětováno bylo, vojsku bohaté hody ustrojeny byly. Pohodovav s nimi po tři dny, vojáky, kteří si přáli z vojska vystoupiti, propustil, ale legii desáté stráž Jerusalema svěřil, k Eufratu, kde před válkou svoje stanoviště měla, ji neodeslal. Ježto dosud dobře pamatoval, že legie dvanáctá pod Cestiem před Židy ustoupila, ze Syrie, kde dříve u Raphanaee¹⁾ tábořila, ji vyhnal a do Meliteny²⁾ u Eufratu při končinách Armenie a Kapadocie ji poslal. Dvě legie, pátou a patnáctou, ponechal při sobě až do odchodu svého do Egypta. Potom se vším vojskem odebral se do Caesaree přímořské, kamž všecku kořist, co s sebou vzal, uložil a otroky k přechování tam odevzdal a pečlivě je střežiti přikázal. Do Italie plaviti se zatím nemohl, ježto mu v tom zima překážela.

1) R a p h a n a e a, město v provincii Syrské, západně od Ephi-phanie a východně od Arka na severním cípu Libanonu. Dle Robinsona dnešní zříceniny Rafaniych.

2) M e l i t e n e, krajina v severní části Malé Armenie s hlavním městem stejného jména; dnešní Malathia v Kurdistaně (Ejalet Charput).

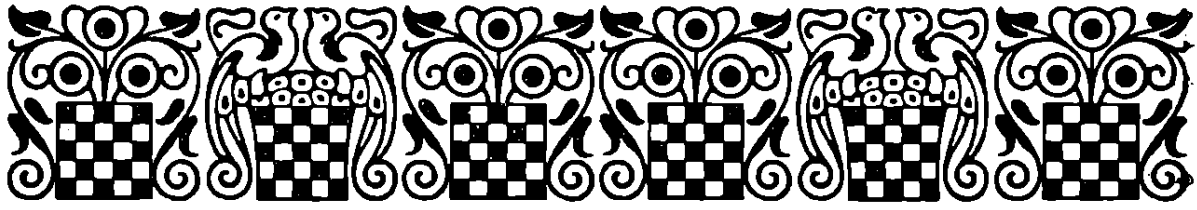
II.

Titus v Caesarei pořádá divadla. Šimon tyran zajat.

1. V tom čase, kdy Titus Jerusalem obléhal, Vespasian vstoupil na kupeckou loď a z Alexandrie plavil se do Rhodu. Odtud, plaviv se na lodi o trojích veslech, všechna města, kde možno bylo přistáti, navštívil a všude s velikou slávou uvítán byl, až dospěl Jonie, odkudž již po pevnině jel. Titus zatím z Caesaree přímořské vyšed, přijel do Caesaree Filippovy, a dlouho se tu pozdržev, divadla pořádá. Velmi mnoho zajatců bylo tu zahubeno, jedni zvěř dravé k rozsápání předhozeni, jiní v tlupách mezi sebou na smrt se potýkati přinuceni. Tu také došla jej zvěst, že tyran Šimon v Jerusalemě zajat. Tento totiž za obležení Jerusalema v Hořejším městě bojoval. Když již Římané města se zmocnili a v domech hubiti počali, pojav s sebou nejvěrnějších z přátel, s kameníky, s nástroji potřebnými a s pokrmy na mnoho dnů do jakés skryté jámy, která vespod tajnou chodbu ukrývala, se spustil. Pokud jim bylo lze, drali se, jak mohli, tmavou chodbou pod zemí dále. Když pak chodbu kamenitá stěna ucpávala, tu kopali v naději, že se dále proderou a do bezpečí se dostanou. Leč naděje je sklámala. Sotvaže se maličko jenom prokopali, již potravy se jim nedostávalo. Tu Šimon, chtěje Římany oklamati, vymyslíl si, že je poleká a úleku jejich k uprchnutí využije. Oblekl se tedy v bílé roucho a vzav na se plášť ze zlatohlavu, na tom místě, kde druhdy chrám stál, ze země vylezl. Vojáci, uviděvše jej, v prvém okamžiku skutečně se ulekli. Hned však se vzpamatovali a tázali se jej, kdo jest. Šimon nedal jim žádné odpovědi, ale hrdě jim rozkázal, aby zavolali vůdce. Ihned přišel sem Terentius Rufus, kterýž byl tu za

správce pozůstalého vojska ustanoven a zjistiv, že je to Šimon a že je chtěl obelstít, aby mohl prchnouti, dal ho spoutati a Titovi o tom zprávu podal. Takto Bůh Šimona ku pomstě ukrutenství, jehož se proti měšťanům dopouštěl, v moc nepřátelům vydal, ne násilným podobením, ale že se samochtě ku trestání dostavil, protože mnohé ukrutně zbíjel, falešně je z odstoupení k Římanům obviňuje. Nemůžeť nešlechtnost ujíti hněvu Božího, aniž spravedlnosti Jeho lze vyhnouti; ale vždy svým časem pomsta zasloužená se dostaví. Toho Šimon zkusil, když v ruce Římanů upadl. Jeho objevením se ze země upozorněni byli Římané, že ještě v podzemních průkopech jsou Židé. Jali se tedy prohledávaní podzemní skrýše a ještě mnoho buřičů tu postíženo. Šimon pak svázaný dodán Titovi, když se do Caesaree přímořské navrátil. I rozkázal ho uvězniti a chovati k triumfu, kterýž v Římě slaven býti měl.

III.

Titus na počest narozenin bratrových a otcových pořádá velkou slavnost, při čemž mnoho Židů usmrceno.

1. Za pobytu Titova v Caesarei připadl den narozenin jeho bratra.¹⁾ Toho dne uspořádal Titus velikou slavnost, při čemž nesmírné množství zajatých Židů usmrceno. Počet nešťastníků, kteří dravé zvěři předhozeni, ohněm spáleni, jakož i mezi sebou do usmrcení se potýkajících zahynuli, byl nad půl třetího tisíce. Než to vše zdálo se Římanům ještě málo býti ku potrestání Židů, ač tisícerymi způsoby hubeni byli. Potom Titus přijel do Beryta, osady římské ve Foenicii, kde taktéž delší dobu se pozdržel. V tom čase připadl den narozenin jeho otce,²⁾ kterýžto den opět velikou slavností oslavil. Také i tu při uspořádaném divadle nesmírné množství Židů týmž způsobem usmrceno, jako při slavnosti narozenin bratrových, před tím pořádané.

2. Téhož času Židy v Antiochii veliké nebezpečí postihlo. Celé město se na ně vzbouřilo, dílem pro nařčení, z něhož toho času obžalováni byli, dílem pro věci nedlouho před tím se přihodivší. Aby tomu, co dále vypravováno bude, lépe porozuměno býti mohlo, nutno předem krátké vysvětlení podati.

3. Židovský lid roztrousil se mezi obyvateli všeho světa. Největší část ale v sousední Syrii a zvláště Antiochii se usadila. Zde nejvíce proto, že město to velmi veliké bylo a pak také, že králové po Antiochovi vládnuvší jim svobodně zde bydleti dovolili. Antiochus Epiphanes, Jerusalema dobyv, chrám oloupil. Ale králové po

1) Domitiana; narozen 24. října roku 50 po Kr.

2) Vespasian; narozen 17. listopadu roku 9 před Kr.

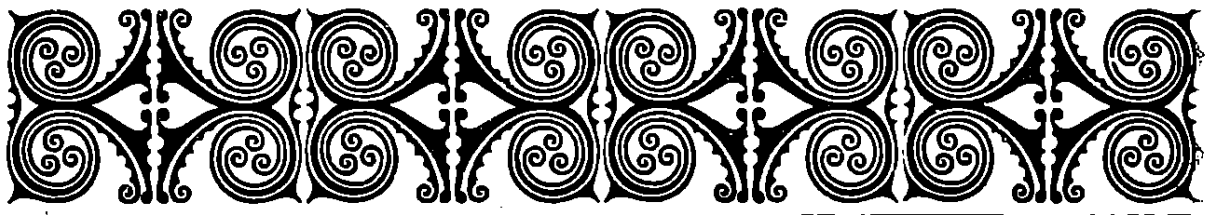
něm všecko měděné nádobí chrámové Židům v Antiochii navrátili, odevzdavše to sboru jejich³⁾ a udělili jim rovného práva s ostatními obyvateli města, kteří z největšího dílu byli Řeky. Také nápo-
tomní králové stejně příznivě k nim nakloněni byli. Za těchto jim tolik příznivých okolností se rozmáhali a svatyni svoji mnohými znamenitostmi vyzdobili a bohatými dary nadali. K náboženství jejich mnoho Řeků přestupovalo a Židé také tyto přestoupence za členy své obce považovali. Když započala židovská válka a Vespasian do Syrie se přeplavil, nenávisť měšťanů antiochenských proti Židům vyvrcholila. Tenkrát jeden z nich, jakýs Antiochus, jehož otec byl představeným Židů v Antiochii, vešed doprostřed ve shromáždění v divadle, na vlastního svého otce i na jiné žaloval, že si umínili jedné noci celé město zapáliti a některé přesporní Židy, jakožto účastníky té rady, udal. To slyše lid, rozjitřil se na ty, kteří udáni byli, a již také předvedeni byli, oheň přinéstí rozkázal; ti hned také v divadle upáleni. Na ostatní pak Židy zamýšleli bitvou udeřiti, majíce za to, že pomstí-li se nad nimi, vlast svou zachovají. Antiochus hněv jejich ještě více rozpaloval, a aby odpa-
du svého od židovství a své nenávisti proti obyčejům židovským dokázal, způsobem řeckým obětoval, naváděje Řeky, aby i jiné Židy k obětování takovému nutili. Podle toho, jak kdo z nich bude odpírati, poznají prý se úkladníci. Antiochenští se o to pokusili, ale málo Židů se jim podvolilo; ty pak, kteří se zdráhali, všechny pobili. Antiochus, obdržev od římského místodržitele vojáky, tím ukrutněji na spoluměšťany dotíral, nedopouštěje jim dne sedmého od práce odpočívati, nýbrž nutil je všecko činiti, co v jiných dnech vykonávali. A tak na ně dotíral, že netoliko v Antiochii sedmého dne odpočinutí zrušeno jest, ale od toho času také v jiných městech podobně se dalo.

4. Brzy potom, co Židé útrapy ty vytrpěli, stihla je zase jiná nesnáz, která mne právě k sepsání oné příhody přivedla. Čtverhranné náměstí, radnice, pokladnice a královský palác vyhořely, a oheň, an již celé město zachvátiti hrozil, s největším úsilím zdolán. Antiochus sváděl na Židy, že oni město zapálili. Antiochenští tedy, byť dříve se Židy v dobrém vycházeli, ohněm jsouce postrašeni, na Židy zanevřeli, a to tím více, an ještě na věci předešlé nezapomněli

³⁾ Sbor = synagoga.

a tudíž pomluvám snadno uvěřili. Jakoby tedy sami na své oči byli viděli, jak Židé oheň zakládali, jako vzteklí s velikým hněvem na obžalované udeřili. Legát Cneus Collega měl co činiti, aby je ukrotil, žádaje, aby svolili, o tom, co se děje císaři do Říma zprávu podati. Vespasian sice již byl Caesennia Paeta co vladaře do Syrie poslal, ale ten ještě do Syrie nedorazil. Zatím tedy Cneus Collega v tom směru přísné vyšetřování zařídív, zjistil, že ze Židů v Anti-ochii obžalovaných nikdo vinen není, nýbrž že oheň založili zlosy-nové pro dluhy, domnívající se, že když radnice a městské zápisy vyhoří, nebudou muset dluhů platiti. Po čas vyšetřování toho Židé v hrozných úzkostech věcí budoucích očekávali.

IV.

Vespasian v Římě. Germanové od Římanů odpadli opět Římanům podrobeni. Vpád Sarmatů do Mysie.

1. Když Titovi zvláštním poselstvím oznámeno, s jakou dychtivostí ho všechna města v Itálii očekávala, zvláště pak s jakou radostí a slávou v Římě byl přijat, velice se nad tím potěšil, jsa starostí o otce tak příjemně zbaven. Vespasiana v Itálii zdaleka již všichni lidé vítali, neboť s velikou touhou všichni si jej přáli a tudíž samoděk mu náklonnost všelijakým způsobem projevovali. Senát, maje na paměti všechny ty svízele, jež při změnách na trůně císařském římský lid stihly, velmi si přál císaře věkem pokročilého a leskem válečných činů ozdobeného, jehožto vláda, jak věděli, jenom pro dobro poddaných cíliti bude. Lid pohromami domácími uhnětený ještě více po příchodu jeho toužil, doufaje, že bude nyní již konec strasti a že bezpečnost a bývalý blahobyt opět zavládne. Nejvíce pak vojsko na něj se těšilo, neboť to nejvíce dovedlo oceniti slávu, již on na poli válečném si získal. Nezběhlosti a liknavosti jiných velitelů zkusivše, přáli si vojáci, by zbaveni býti mohli mnohé hanby, již vinou nynějších velitelů svých si utržili, a tedy tím toužebněji dychtili po muži, který sám čest jejich opět v bývalé koleje uvésti a zachováti mohl. An tedy s takovou náklonností všichni k němu lnuli, vyšší důstojníci již déle na něj čekati nevydrželi; vybrali se tudíž z Říma a velmi daleko vstříc mu pospíchali. Ale ani ostatní lid nezdržel se již déle, všem zdálo se lépe jíti vstříc očekávanému panovníku, než doma na něho čekati. Tehdy město po prvé pocítilo bezlidného klidu, neboť těch, kteří ve městě pozůstali, bylo velice málo. Když došla zpráva, že se již k městu blíží, a roznesla se pověst, jak dobrotivě přijal každého, s nímž se

JERUSALEM STARÝ: POHLED NA ČÁST MĚSTA A HRADBY U BRÁNY RYBÁŘSKÉ.

již setkal, tu i pozůstalé množství s manželkami a dětmi ven vyšlo a na ulici, kudy se bral, při spatření jeho, radostně provolávali, dobrodincem, zachovatelem a císařem římské vlády jedině hodným jej nazývali. Celé město, jako nějaký chrám, plno bylo věnců a libou vůní bylo naplněno. Pro nával lidí všude se tlačících sotva k paláci se dostal, kdež především bohům domácím oběti děkovně obětoval. Lid nyní, shromážděn se k hodům, při všeobecné hostině podle pokolení, rodů a sousedství, bohův žádali, aby Vespasian na dlouhá léta Římanům co císař setrval a aby vláda dětem jeho i nejpozdějším vnukům bez soků zachována byla. Po tomto tak radostném přijetí císaře město Řím očividně v blahobytu se rozmáhalo.

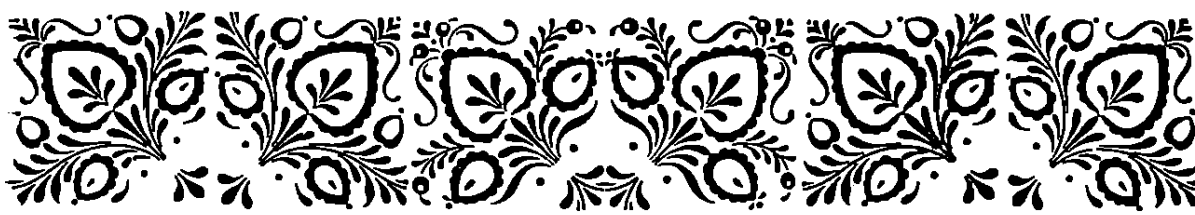
2. Před tím, když ještě Vespasian dlel v Alexandrii, Titus pak u Jerusalema ležel, veliký díl Germánů od Římanů odpadl. K nim připojili se také blízci Gallové v naději, že společným úsilím jařma římského se zbaví. Germány k odpadu od Říma svedla především jejich nerozvázná povaha, která je nutkala k odboji a válce s Římany, aniž by byli prve uvážili nebezpečí, do něhož se vrhají, an na nějaký úspěch ani nejmenší naděje míti nemohli a pak také nenávisť vladařů, kteří těžce nesli, že národ jejich, který nikdy nikomu se nepodrobil, nyní Římanům poddán býti musel. Nejvíce však je podnítily okolnosti tehdejší. Když viděli římské císařství pro časté změny na trůně císařském úplně rozhárané a když slyšeli, že v celé jejich říši nebezpečné víření se jeví, domnívali se, že při nynějších zmatcích a rozmršcích Římanů nejlepší příležitost se jim naskytuje, panství Římanů se zbaviti. K tomu jim radili a takovouto naději v nich rozněcovali dva vůdcové Germánů, Classikus¹⁾ a Vittelius. Ti již odedávna po novotách práhli, nyní však, kdy tak příznivé okolnosti je k tomu tím více vábily, Germány k odboji podněcovali. Již veliký díl Germánů k odpadu od Římanů se spiknul a i ostatní již se chystali k odboji se přidati; tu však jako vnuknutím božským Vespasian ku Petiliovi Cerealovi, který před tím Germanii spravoval, poslal list, jímž jej jmenoval prokonsulem a správou Britanie jej pověřil. Ten, ubíraje se na nové své stanoviště, uslyšel, že se Germánové pozdvihli. Připadnuv na

¹⁾ Dle Tacita (Histor IV. 54—78) jmenoval se správně Claudius Civilis.

ně, když již shromážděni byli, srazil se s nimi v boji a v tuhém, krvavém zápase je poraziv, zbavil je zamýšleného nesmyslu a k podrobení se Římanům je přinutil. Ale i kdyby on v ta místa včas se nebyl dostal, přece po kratičkém čase potom byla by je pro odpad pokuta stihla; neboť jakmile poselství o jich odpadu do Říma se doneslo, Domitianus Caesar to uslyšev, dlouho se nerozmýšlel, jak by jiný v jeho věku²⁾ byl učinil; nýbrž z vrozené mu po otcí udatnosti a na stáří své již až příliš zkušeným jsa, hned proti barbarům těm táhl. Tito již na pouhou pověst o příchodu jeho na myslech poklesli, v strachu se mu poddali, jsouce rádi, že ještě bez záhuby zpět do poddanství Římanů vrátiti se mohli. Domitian v Gallii všecko tak zařídív, aby vzpoura tak snadno tam vzniknouti nemohla, vykonav činy, které byly nad jeho stáří a slávě otcově slušely, do Říma se zase vrátil. Současně s povstáním Germánů vznikl odboj Skytův proti Římanům. Lidový kmen Skytův, Sarmatové, tajně přes Dunaj přešli do Mysie. Velikým množstvím a nenadálým vpádem Římany překvapili, mnohé na strážích usmrtili, ano i legáta Fontéja Agrippu, kterýž se s nimi v boji utkal, po kruté bitvě zabili, krajiny Římanům podřízené plenili, kudykoliv táhli, všecko pustošili. Když Vespasian o zhoubě Mysie zvěděl, poslal do Mysie Rubria Galla, aby se tam se Sarmaty vypořádal. Mnozí z nich v bitvě padli; ostatní pak ve strachu se rozutíkali a domů se vrátili. Vojevůdce válku tu nejen šťastně skončil, ale maje zřetel na časy budoucí, pro větší bezpečí příslušná opatření učinil. Všecka místa, kde bylo třeba silnější stráže, osadil, takže barbarové pak Dunaj nikterak přejíti nemohli. Tak byla válka v Mysii rychle ukončena.

²⁾ Bylo mu tehdy sotva 28 roků.

V.

O tak zvaném sobotním potoku. Žaloby Antiochen- ských na Židy od Tita zamítnuty. Vespasianův a Titův triumf v Římě.

1. Titus, jak již uvedeno, v Berytu déle pobyl. Odtud táhl v Syrii od města k městu a všude, kam přibyl, veliká divadla strojil, při nichž vždy mnoho ve válce zajatých Židů usmrceno. Na tomto svém tažení shlédnul též potok, svojí zvláštností velmi pozoruhodný. Teče prostředkem mezi Arkaei¹⁾ městem krále Agrippy a Raphanaci.²⁾ Tok jeho po šest dní, ač zprvu hojný a prudký, od samých pramenů vysychá, až řečiště vyschne nadobro. Sedmého dne však, jakoby žádné změny nebylo, najednou zase v plné síle teče. A to děje se tak pravidelně a stále se stejnou přesností; proto také potok nazván sobotním, od soboty židovské.³⁾

2. Antiochenský lid, zvěděv, že k nim Titus jede, pro radost nemohl se zdržeti, aby v městě zůstal, ale všichni pospíchali mu rychle vstříc, a až třicet i více honů netoliko muži, ale i ženy s dětmi ho očekávali. A když jej spatřili, an se k nim blíží, po obojí straně silnice se rozestavili, ruky k uvítání ho před se vztahovali a s hlasitým plesáním do města ho provázeli. Ale mezi vším tím provoláváním nejvíce zaznívala ustavičná prosba, aby Židy z

¹⁾ Arkaea (Starožitn. Arke), foenické město na úpatí Libanonu; dnes ssutiny na blízkou arabskou vsi Irka.

²⁾ Raphanaea, město v syrské provincii Kassiotis, západně od Ephiphanie a východně od Arka, na severním cípu Libanonu; dle Robinsona dnes ssutiny Rafaniych.

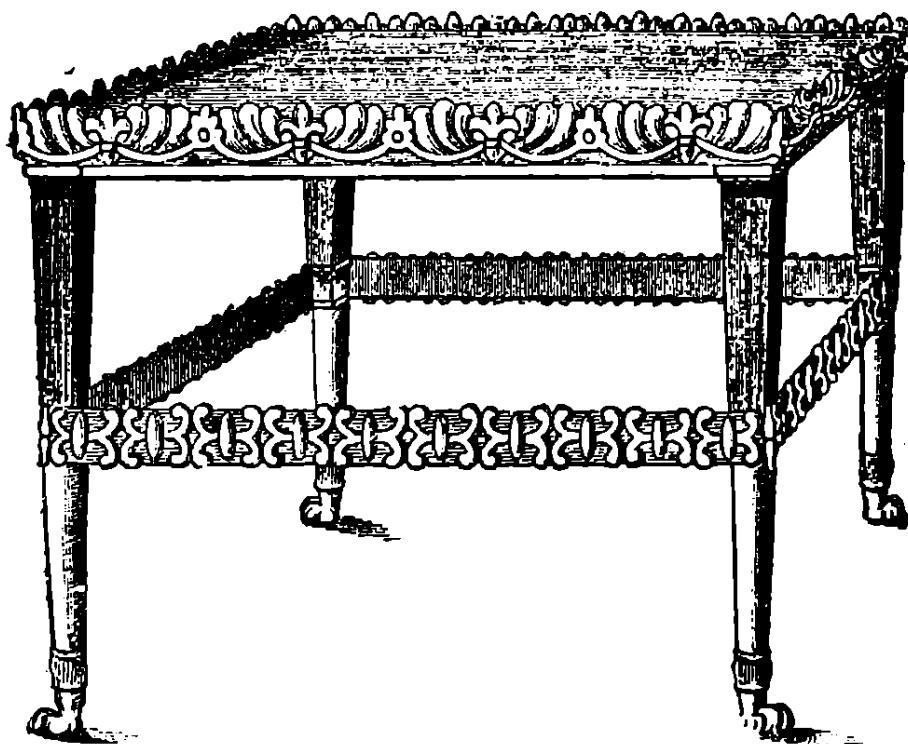
³⁾ Dle Plinia (Naturgeschichte 31, 11) má se věc právě opačně: šest dní potok teče a sedmého dne vyschne.

města vyhnal. Titus však prosbám těm nepovolil a ani na ně neodpovídaje, jim naslouchal. Židé, nevědouce, co a jak o žalobách těch Titus smýšlí a co učiní, u velikém strachu příštích věcí očekávali; neboť Titus nezůstal v Antiochii, ale hned do Zeugmy,⁴⁾ města při Eufratě, se obrátil. Sem přišli k němu vyslanci od krále Partského Bologesa, nesouce mu pro vítězství nad Židy zlatou korunu. Přijav ji a hody poslům těm přistrojiv, odtud do Antiochie se navrátil. Když pak senát a lid antiochenský na něho dotírali, aby do divadla mezi ně přišel, kde všecko množství jej očekávalo, velmi vlídně v tom jim povolil. Sotvaže se tam ukázal, již zase na něho se hrnuli s dřívější svojí prosbou, aby Židy z města jejich vyhnal. On však jim velmi důvtipně odpověděl: »Vlast jejich, do níž by se vraceti museli, vyvrácena jest a nestává již místa, v němž by přijati býti mohli.« Tedy Antiochenští s první prosbou odmrštění byvše, s druhou na Tita naléhali. Prosili ho, aby měděné tabule, na nichž práva židovská vyryta byla, odníti rozkázal. Ale ani k tomu Titus nepřivolil, nýbrž práva Židům antiochenským před svým odchodem do Egypta potvrdil. Když pak svojí cestou do Jerusalema se dostal a na město zničené pohleděl a nynější zpustlost jeho ku kráse bývalé přirovnal — tu rozpomenuv se na velikost rozbořených stavení a na starou slávu, rozžlel se nad vyvrácením města. Neplesal, jak by to jiný byl učinil, nýbrž znovu zlořečil původcům odboje toho, kteří tu zhoubu na město přivedli a tím projevil, že nikdy udatnost svoji skrze záhubu provinilců oslavovati nežádá. Z velikého bohatství nemalá část ještě v rumu a rozvalinách se nacházela. Něco sice Římané vykopali, více pak, když jim zajatci ukázali místa, kde by co mohlo býti, vynášeli: zlato, stříbro a jiné drahé věci, které dřívější majetníci pro nejistý osud války do země schovali.

3. Titus na své cestě do Egypta zpustlá místa rychle projev, do Alexandrie se dostal. Nyní umínil si do Itálie se plaviti a dvě legie, jež měl při sobě, pátou do Mysie a patnáctou do Panonie, odkud byly přišly, propustil. Ze zajatých vůdců Šimona a Jana a jiných v počtu sedm set mužů pro velikost a krásu těl jejich vybrati

⁴⁾ Zeugma, město v syrské provincii Kyrrhestika od Selenka Nikatora při jednom na loďkách přes Eufrat zřízeném mostě (odtud také jeho jméno) založeno; nyní (dle Reichardta) Tscheschme.

a hned do Itálie dopravití rozkázal, chtě je při triumfu vyvésti. Plavba se mu po vůli dařila. Římané jej se stejnou slávou jako otce jeho přijali a jemu stejným způsobem vstříc vyšli. Slavným bylo pro Tita, že i otec jemu naproti vyjel a jej uvítal. Množství měšťanů nadzemskou jakous radostí se veselilo, všechny tři členy císařského domu svého pospolu uhlídajíc. Po nemnoha dnech společný slavný triumf slaviti umínili, ačkoliv senát oběma každému zvlášť triumf slaviti přiřknul. Když byl stanoven a oznámen den, ve kterém slavnost ta měla se konati, nikdo z tak nesmírného

Vítězná kořist Římanů.

Zlatý stůl z chrámu Jerusalemského.

množství obyvatelstva římského doma nezůstal. Všichni vyšli a každé místečko, kde aspoň státi se dalo, obsadili, zanechavše sotva tolik prostranství, aby císařové v triumfu jeti mohli.

4. Veškeré vojsko pod vůdci svými přede dnem v tlupách a řadách vyšlo, a u vrat, nikoliv hořejšího paláce, ale chrámu Isidy, kde oba císařové nocovali, postaveno bylo. Před rozedněním vyšli Vespasian a Titus s vavřínovými věnci a v nachovém rouchu do síně Oktavie se brali. Tam senát, vrchní z úřednictva a přední z rytířstva příchodu jejich očekávali. Před síněmi připraveno bylo

lešení a na něm sedadla ze slonových kostí přistrojena, na něž vstoupivše císařové, posadili se. Ihned jim vojsko slávu provolalo a skutky udatnosti jejich vychvalovalo. I vojáci bez zbroje byli v hedvábném rouše, vavřínové věnce na hlavách majíce. Vespasian, přijav jejich provolání, přetrhnul jejich plesání a dal jim znamení, aby pomlčeli. Ihned nastalo hluboké ticho. Tu povstal Vespasian a rouchem veliký díl hlavy přikryv, slavné modlitby vykonával; to učinil i Titus. Po vykonání modliteb Vespasian, krátce ke všem promluviv, vojáky k obědu, který jim podle obyčeje od císaře se strojívá, rozpustil; sám pak ku bráně se vrátil, která proto, že skrze ni vždy triumfální průvod voděn býval, triumfální branou pojmenována byla. Tam něco pokrmu poživše, v roucho triumfální se oblekli a bohům u brány postaveným oběť vykonavše, triumf skrze divadlo vedli, aby všechno množství pohodlně viděti mohlo.

5. Není ani možno všecku tu nádheru, úchvatný pohled skýtající, všecky ty umělecké předměty, přepychové věci a všelijaké vzácnosti vypraviti tak, jak by záslužno bylo. Věci nejznamenitější, jakými kdy lidé šťastní vládli, předměty jeden nad druhý podivnější a dražší — to všecko toho dne se sešlo, aby velikost římského císařství dokázalo. Šperky ze zlata, stříbra i slonové kosti ve všech způsobech viděti bylo; netoliko jednotlivé skvosty v slavnostním průvodu se nesly, nýbrž, ať tak dím, veškerá nádhera přímo potokem plynula. Roucha jednak z nejjemnějšího nachu hotovena, jednak dílem babylonským nejkrásněji vyšívána. Stkvoucí drahokamy, jiné v korunách zlatých, jiné na jiných předmětech vsazeny veřejně nesený v takovém množství, že zjevno bylo, že my omylem jen věci takové za řídké pokládáme. Následovaly obrazy bohů divné velikosti a nedostižné umělosti, všecko z látek nejdražších. Nad to i rozličná zvěř ve vlastní svou ozdobu oblečená se vedla. Veškeří nosiči těch věcí nachovými a zlatohlavovými rouchy ozdobeni byli; zvláště pak vojínové, slavnosti té účastní, převýbornou a podivnou nádherou se stkvěli. Ani zajatci bez ozdoby nešli, nýbrž rozličnost a krása barev jejich oděvů mírnily trapný pohled na jejich strastmi umořené obličejy. Nejvíce podivuhodný byl výstroj baldachýnů, v průvodě nesených; člověk žasnul nad silou nosičů jich. Mnohé z nich o trojím, ba i o čtveru

podnebí se vznášely a umělecké provedení díla, jejich krása a vzácnost látek, všeobecně uchvacovaly. Mnohé byly zlatem protkávanými koberci obkládány. Ve všech podobenstvích a obrazech tu válka ku zřetelnému pohledění se představovala. Bylo tu viděti zpustošené země, celé řady padlých nepřátel, utíkající, do zajetí uváděné, zdi nesmírné, nástroji válečnými bořené, hradby tvrzí vyvrácené a zdi velikých měst slezlé, vojsko do města se hrnoucí, místa plná vražed, prosby těch, kteří rukama odpírati nemohli, zapalování chrámu, hroucení se domů na obyvatelstvo, řeky po mnohém smutném pustošení ne pro ovlažení polí, ani pro napájení lidu a dobytka, nýbrž pro uhašení povšechného ohně tekoucí; neboť tyto věci všecky ve válkách Židé, jak pravili, trpěli. Uměleckým provedením všech těch věcí, i těm, kdož válce oné přítomni nebyli, poskytnuta možnost učiniti si o ní dosti dokonalou představu. Při každém baldachýně stáli vůdcové nepřátelští v té posici, jak zajati byli. Nyní následovaly lodi. Jiné kořisti nesený hromadně. Všecko to ale převyšovaly věci z chrámu Jerusalemského pocházející: stůl zlatý, jenž vážil mnoho talentů, svícen též ze zlata, ale podobou svojí od jiných se lišící. Prostředek jeho do podkladu vetknut byl a měl podobu sloupu. Od něho pak nahoru zahnutá ramena vyvstávala v podobě trojzubce. Na každém byla nahoře měděná lampa. Bylo jich sedm, odznak to posvátnosti dne sedmého u Židů. Potom nešen zákon židovský⁵⁾ co závěrek kořisti. Pak následovali mužové, nesoucí sochy Viktorie,⁶⁾ všecko ze zlata a slonové kosti. Po těch prvních bral se Vespasian a za ním Titus s Domitianem, všichni tři v oděvích nádherných a na krásných koních jeli.

6. Cílem slavnostního toho průvodu byl chrám Kapitolského Jupitera, kamž dostihše, zastavili se. Byl to starodávný obyčej tu čekati, až svolavač smrt nepřátelského vůdce oznámí. Byl to Šimon, syn Giorův, jenž mezi ostatními zajatci v té slavnosti veden. Provazem opásaný na okraj skály na náměstí veden a pruty šlahán byl od těch, jež ho vedli. Na místě tomto podle zákonů římských odsouzení zločincové se odpravují. Když tedy oznámeno, že již za své vzal, zaburácel veškerým množstvím ve-

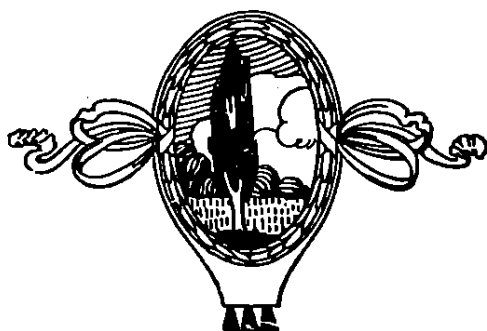
⁵⁾ Pravděpodobně byl to závin Thory jak z konce této kapitoly vysvítá; nikoliv však zlatá deska, na níž desatero přikázání vyryto.

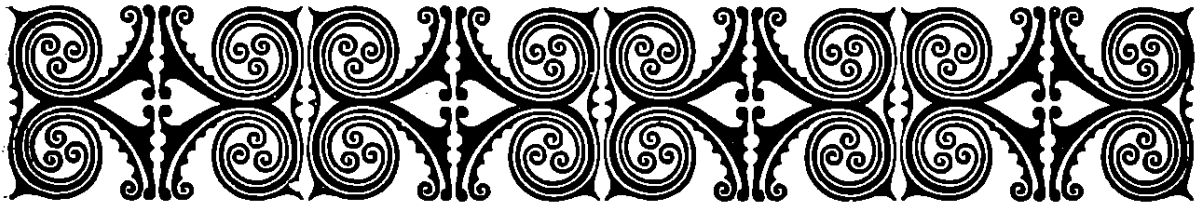
⁶⁾ Viktoria = bohyně vítězství.

liký jásos. Hned potom započato s obětováním obětí. Po vykonání slavných obětí císařové do paláce se navrátili. Mnozí od císaře k stolu pozváni byli, jiní doma nákladné hostiny přistrojené měli; neboť ten den celé město Řím slavilo pro vítězství nad nepřátely, pro ukončení rozbrojů domácích a pro naději blaženosti budoucí.

7. Po triumfu a po upevnění císařství římského Vespasian umínil si vystavěti chrám bohyni pokoje. Rychlostí nade vše pomyslení divnou výstavné to dílo vykonáno. Z pokladů sobě Bohem udělených mnoho vynaložil, aby chrám uměleckými díly dávnověkosti, malbami a sochami vyzdoben byl. Do chrámu toho pak shromážděny a tu složeny všechny věci, kdežto před tím lidé po všem světě se plahočiti museli, chtěce něco z nich spatřiti. Tu také složil zlaté nářadí z chrámu Jarusalemského, na nichž sobě velmi zakládal. Zákon pak židovský a nachové opony svatyně v paláci schovati rozkázal.

VI.

O hradě Machaeruntě a kterak hradu tohoto a jiných míst od Lucia Bassa dobyto.

1. Lucius Bassus, poslán byv co legát do Judska od Cereala Vitelliana, vojsko přijal. Nejprve hradu Herodia i s posádkou, jež se mu vzdala, dobyl. Potom všecko vojsko, dosud v oddílech roztroušené, i legii desátou¹⁾ shromáždív, proti Machaeruntu²⁾ bojovati si umínil. Byloť nutno vyvrátiti hrad ten, aby svou pevností Židů k opětnému odboji nezlákal. Položení hradu Machaerunta ovšem posádku jeho jistou důvěrou posilovati, obléhatele pak obavami naplňovati mohlo; neboť vybudován jest na příkré skále, jež do závratné výše ční, takže již proto nedobytným byl. Ano příroda jej zcela nepřístupným učinila, neboť roklemi a žleby pro hloubi nedohlednými, nesnadně přístupnými a k zasypání zhola nemožnými ze všech stran obehnan jest. Rokle západní na šedesát honů se táhne až k jezeru Asfaltickému.³⁾ Z této strany také Machaerunt nejvýš strmí. Rokliny na severu a jihu nejsou sice tak hluboké, jak rokle západní, jsou však stejně nedobytné. Hloubka rokly východní není menší pod sto lokět a končí horou proti Machaeruntu.

3. Tuto polohu místa shlédnuv židovský král Alexandr, vystavěl tu hrádek, jež pak Gabinius, veda válku s Aristobulem, zbořil. Králi Herodovi ale zdálo se místo toto nade všecka jiná péče a pevné stavby hodnějším býti, zvláště pro susedství Arabů,

1) Desátá legie zůstala v Judsku, jsouc v posádky po různých místech rozdělena.

2) Pevnost Machaerunt i pro nás křesťany jest pamětihodnou; bylť v ní svatý Jan Křtitel od Heroda Antippy uvězněn a sťat.

3) Jezero asfaltické = Mrtvé moře.

neboť Machaerunt končiny jejich ovládá. Veliký tedy prostor zdí a věžemi ohradiv, vystavěl tam město, skrze něž se teprve k hradu nahoru chodilo. Mimo to též vrchol obehnal hradbami, na jichž uhličích věže na šedesát loktů vysoké vybudoval. V prostředek té ohrady vystavěl palác velikostí a úhledností stavby vynikající. Také mnohé cisterny ku shromáždění a udržování vod na nej-příhodnějších místech nadělal, jakoby s přírodou v závod se byť pustil, aby, což ona polohou nepřemoženým učinila, on ohradou vzdělanou to ještě převýšil. Množství střelby a nástrojů válečných tam složil a jedním slovem ničeho nezanedbal, čím by posádka i nejdelšímu obléhání vzdorovati mohla.

3. Na dvoře paláce toho rostla routa divné velikosti. Žádný fík ani výškou, ani rozměry koruny ji nepřekonal.⁴⁾ Stála prý tu od časů Herodových a byla by ovšem déle tu vytrvala, ale Židé místo to osadivší, ji vyfali. V údolí, kterýmž město od severu ohrazeno, jest místo, jež Baara slove, kde roste kořen téhož jména,⁵⁾ který barvou podobá se plamenu, pod večer pak zářivě svítí. Když k němu lidé přicházejí a jej vytrhnouti chtějí, není snadno jej zachytiti. Uhýbá z jedné strany na druhou a nezastaví se, leč když někdo moče ženského anebo krvotoku na něj naleje. Ale i tehdy ještě ten, kdož by se ho dotekl, smrti nevyhne, leč by celý kořen v ruce odnesl. Brávají jej také bez nebezpečí tímto způsobem: Celý se okolo odkope, takže velmi málo kořene v zemi zůstane. Potom se k němu přiváže pes, jenž chtě za tím, kdo jej přivázal, rychle běžeti, kořen vytrhne, ale hned také zhyne, stav se obětí za toho, kdo kořen vykopati mýnil. Kdo již kořene dosáhl, tomu již žádné nebezpečí nehrozí. S takovým nebezpečím domáhají se kořene toho pro jeho zvláštní moc. Je-li člověk posedlý démonem (démonové jsou duchové nešlechetných lidí, do živých vstupující, a je, nepomůže-li se jim záhy, usmrcující), tedy když k dotyčnému jenom trochu nablíž kořen se přiloží, hned jej zahání. Vytryskují také z toho místa teplice⁶⁾ chuti od sebe naprosto odlišné; jedny

⁴⁾ Routa bývá obyčejně 1¼ metru vysoká, fík však 10 metrů výšky dosahuje. Hořejší údaj je tudíž hodně přehnaným.

⁵⁾ Mýněn snad tak zvaný „kouzelný kořen“ (Mandragora officinalis); co tu o něm vyprávěno, věru není nic jiného než povíadačka v lidu tamějším snad tehdy sobecnělá.

⁶⁾ Teplice = horké prameny.

jsou hořké, jiné docela sladké. Také i mnohé studené prameny v roklině podle sebe prýští. Což však nad jiné podivnějším, jest tu jeskyně nevelmi hluboká, převíslou nad ní skálou z pola krytá. Něco málo výše nad tímto skaliskem v nepatrné vzdálenosti několik loket od sebe dvě vyvýšeniny v podobě ženských prs ze skály vyčnívají; z obou vychází prameny vody; z jedné docela studená, z druhé horká. Oba tyto prameny jsouce spolu smíseny, tvoří koupel nanejvýš příjemnou a proti mnohým neduhům pro-

Výjev z triumfu Titova.

Římané nesou v průvodu zlatý svícen z chrámu Jerusalemského.

spěšnou, zvláště pro zotavení nervů velmi způsobilou. Dále jsou na místě tomto také ložiska síry a ledku.

4. Bassus hrad ten ze všech stran ohledav, ustanovil se na tom, že východní rokli vyplní a z té strany přístup k hradu si upraví. A pustiv se hned do díla, pospišil si, aby násyp co nejdříve vyvýšiti a jím si útok na hrad usnadniti mohl. Židé na Machaeruntě od vetřelé se tam cizí luzy se oddělili a ji v dolejší městě zůstati

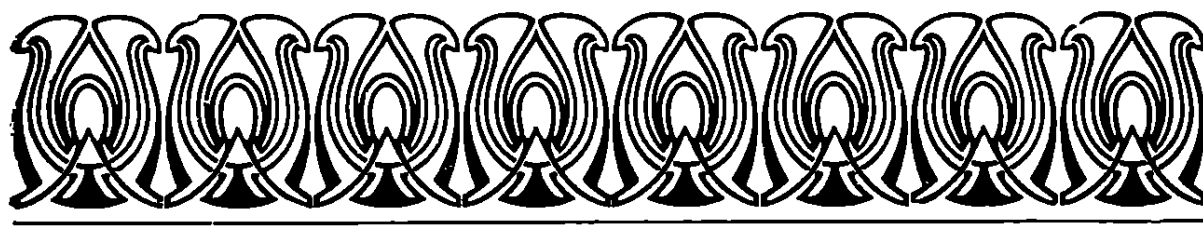
přinutili, sami pak hořejší hrad opanovali, na pevnost ohrady a tím na zachování sebe zřetel berouce. Nahlíželi, že od Římanů odpuštění dosáhnou, jestliže jim hrad poddají. Prve však chtěli zkusiti, nebylo-li by možno obléhatelům odpírati a proto den ze dne zmužile se potýkajíce, namnoze sice hynuli, ale také mnohé Římány zabíjeli. Náhoda ovšem oběma střídavě vítězství skýtala. Židé přemáhali, když Římány překvapili; Římané zase, když útok předvídali a proti nepříteli dobře ozbrojení se postavili. Ale obležení nemělo pouze potyčkami býti skončeno. Nenadálá příhoda způsobila, že Židé Římanům se poddali a hrad vydali. Byl mezi obleženými jinoch smělý a udatný, jménem Eleazar, jenž v potyčkách se vyznamenával, krajany k útokům na pracovníky na náspích podněcoval a v bitvách Římanům těžce škodíval. Při výpadech na Římány on vždy dráhu klestíval a návrat bezpečným činíval, sám nejposlednější nazpět z bojiště se vracíval. Jednoho dne, když bitva již se rozhodla a obojí strana se vrátila, on jakoby nepřitelem pohrdal, v domnění, že nikdo již se s ním neutká, za bránou zůstal a se stojícími na zdi rozmlouval, celou myslí v nich utkvěv. Této příležitosti využiv jeden z vojáků římských jménem Rufus, rodem Egyptan, nenadále na něj vyskočil, se zbrojí ho uchopil a před očima Židů, na hradbách stojících, jej bičovati dal. Židům té nehody jinocha velice se zželelo. Všechno množství plakalo a pro jednoho muže povstal nesmírný nářek. Bassus, seznav z toho, že Židé mladíka toho vysoko si cení, pomýšlel na to, že útrpnosti Židů ku poddání se hradu využije. A ve své naději se nezklamal. Rozkázal upravití kříž a jej před hradby přivléci, jakoby Eleazara před očima Židů na něj ihned přibítí chtěl. Spatřivše to na hradbách stojící a nařikající Židé, tím více se rozžalostnili a se lkáním křičeli, že té pohromy nesnesou. Také Eleazar jich prosil, aby jej nenechávali podstoupiti té nejbídnější smrti a sami, síle a štěstí Římanů se poddajíce, při hrdle se zachovali, poněvadž již veškera krajina podmaněna jest. Tu Židé dílem řečí Eleazarovou, dílem prosbami mnohých z posádky (neboť z velikého a četného rodu pocházel) proti povaze své lítostí obломiti se dali. Rychle tedy některé poslavše, o poddání se vyjednávali. Ujednáno, že Eleazar bude propuštěn a oni sami že svobodně odtáhnou. Vůdce římský k tomu svolil. Množství lidu v městě dolejším zvěděvše, že bez

nich smlouva se Židy se stala, umínili si, že v noci tajně utečou. Ti však, kteří se poddati slíbili, buďto že jim života záviděli, buď aby vinna útěku snad na nich mstěna nebyla, zpravili Bassa o úmyslu dolejších. Nejudatnější toliko se prodravše, ušli; z pozůstalých však tisíc a sedm set mužů zbito, ženy a děti pak v otroctví vydány byly. Smlouvu o poddání se hradu Bassus však dodržel; Židům svobodně vyjítí nechal a Eleazara propustil.

5. Jsa na tomto místě s úkolem svým Bassus hotov, rychle odtáhl a do lesního hvozdu, jehož jméno Jarden, s vojskem svým pospíchal. Byloť mu oznámeno, že tam shromážděno mnoho Židů, kteří jednak za obležení Jerusalema odtud sem se stáhli, jednak také z Machaeruntu sem utekli. Dospěv místa, shledal, že pravdou, co mu oznámeno. Dal tedy místo to jízdou obehnati, aby Židé, proraziti usilující, pro jezdce utéci nemohli; pěchotě pak rozkázal hvozdy posekati. Tím způsobem Židé přinuceni jsou smělym útokem se probiti. Tedy hromadně a s velikým křikem vyrazivše, na Římany udeřili. Tito silně jim odpírali. Smělostí Židů a vytrvalostí Římanů boj dlouho se protahoval, až konečně rozhodnut s velmi rozdílným pro obě strany výsledkem. Z Římanů padlo toliko dvanáct mužů a nemnoho jich zraněno; ze Židů pak z té bitvy živ nevyšel ani jediný, nýbrž všichni, v počtu téměř tři tisíce zahubeni jsou i s vůdcem Judou, synem Jairovým, o němž již bylo vyprávěno a jenž při obležení Jerusalema kterous četou spravoval a pak ve stoce jedné se skrýv, tajně utekl.

8. V tom čase Titus Bassovi a Liberalovi Maximovi, správci Judska, písemně rozkázal, aby celou zemi Judskou rozprodali. Nová města se v ní zakládati nesměla, ježto celou krajinu tu Caesar za svůj majetek si vyhradil. Jenom osmi stům vysloužilých vojáků vykázal bydliště v podkrají Emausu, jenž jest vzdálen šedesát honů od Jerusalema. Židům, ať kdekoli bydleli, uložil daň o dvou drachmách na každý rok, kterou museli odváděti do Kapitolia, právě tak, jak dříve do chrámu Jerusalemského odvádívali.

VII.

O nehodě Antiocha, krále Kommagenského. O Alanech, kteří Medům a Armenům mnoho škod nadělali.

1. Čtvrtého roku císařství Vespasianova Antiochus Kommagenský s celým domem svým do veliké záhuby upadl. Caesemnius Paetus, toho času vladař Syrie, — neví se najisto, zda dle pravdy nebo ze zášti proti Antiochovi — listem císaři oznámil, že Antiochus, spolčiv se s králem Partským, chce i se synem svým Anuochem Ephiphanem od Římanů odstoupiti. Proto prý třeba je překvapiti, aby snad nepředěšli a všeho římského císařství válkou nevzbouřili. Císař ovšem zprávy té nemohl nechat nepovšimnuté, neboť území obou králů se stýkala a bylo tudíž opravdu veliké opatrnosti zapotřebí, neboť Samosata, hlavní město v Kommageně, leží podle Eufratu, takže Partští (kdyby na válku opravdu pomýšleli), snadně tudy projíti a bezpečné útočiště zde míti mohou. Uvěřeno tedy Paetovi a dána mu plná moc, aby v té věci učinil, co za nejlepší uzná. Tento neváhal dané mu moci využití a nenadále, kdy Antiochus a jeho společníci na nic, co by se válce podobalo, ani nepomysleli, do Kommageny se šestou legií, některým plukem a málo jízdy vtrhnul. Táhl s ním dva králové: Aristobul Chaládský a Sohem Emeský. Vojsko římské na nějakou překážku nikde nenarazilo; z obyvatelů země té nikdo se neosmělil jim odpírati. Antiochus nenadále uslyšev o válce, ani na žádný odpor nepomýšlel, nýbrž na tom se ustanovil, že raději všeho království zanechá a s manželkou a dětmi ze země vyjde, v domnění, že takto nejlépe z podezření na něho uvaleného před Římany se očistí. A vyjev z města, na rovině sto a třicet honů od města stany rozbil.

2. Paetus do Samotasy poslal něco vojska, aby město obsa-

«dilo, sám ale s vojskem ostatním proti Antiochovi se obrátil. Než ani v této největší nesnázi král proti Římanům válečně nepovstal, nýbrž na neštěstí své naříkaje, ať cokoliv, podstoupiti hotov byl. Synové jeho však, jinochové to ve válkách sběhlí a udatností znamenití, bez odporu osud s ním sdíletí nesnesli. Tedy Ephiphanes a Kallinikus postavili se k obraně. V prudkém boji, který přes celý den trval, velikou udatností se vyznamenali a beze ztráty večer odtrhli. Ale Antioch ani po té šťastné bitvě nenahlížel, že by bylo dobře déle zůstatí; pojav tedy manželku s dcerami, do Cilicie utekl. Tím skutkem vojáky své o všecku smělost připravil a tito pak od něho, ježto od království upustil, odstoupili a k Římanům se přidali. Tehdy Ephiphanes prve než by ode všech opuštěn byl, se stoupenci svými zachovati se hleděl. Přepravil se tedy s desíti jezdci přes Eufkrat; odtud pak již bez závady k Vologessovi, Partskému králi, se dostali, od něhož nikoliv co utečenci s potupou, ale co králevicové se vši poctivostí přijati byli.

3. Když Antiocheus na útěku svém již až do Cilicie se dostal, poslal za ním Paetus setníka, který je tam zastihnul, jal a svázaného do Říma dodal. Vespasian ale nedopustil, aby král takto k němu přiveden byl, ale raději na starodávné přátelství vzpomínal, než aby pod záminkou války nepřátelství k němu choval. Již na cestě rozkázal ho rozvázati a nařídil mu zatím v Lacedaemonu přebývati. Nad to značné důchody mu vyměřil, aby netoliko hojně, ale také po královsku živ byl. Ephiphanes a stoupenci jeho zvěděvše o vlídnosti, s jakou se Vespasian k otci jejich zachoval, nebáli se již o bezpečí otce a nejen všelikou péčí o něj pustili, ale i sami nabyli naděje, že od císaře milosti dojdou a to tím více, an také Vologesses o nich psal císaři, že ač se jim u něho dobře daří, oni mimo římské císařství živi býti nechtějí. A když císař je dobrotivě ubezpečil, do Říma přijeli. Tudíž otec k nim z Lacedaemona přivezen a všichni ve vši cti v Římě nadále drženi byli.

4. Národ Alánský, Scythové to při řece Tanaji¹⁾ a Meotském jezeře bydlící, o nichž již na jiném místě byla řeč, toho času pojali plán do země Medské pro loupež vniknouti. S králem Hyrkánským tedy o to vyjednávali, neboť on byl pánem průsmyku, ježž

¹⁾ T a n a i s, řeka v zemi Scythů; dnešní Don.

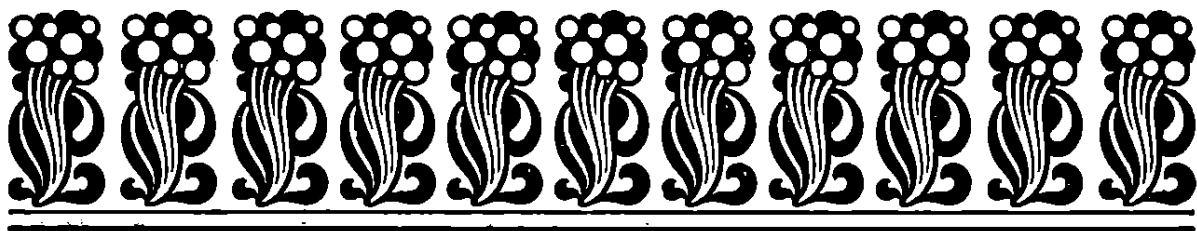

král Alexandr železnými branami zahradi²⁾ On jim průsmyk otevřel a tak oni nenadále na Medy udeřili a jich končiny velmi obydlené a na všeliký dobytek bohaté krajiny plenili, ježto se jim nikdo na odpor postaviti neosmělil. Pakorus, který v té zemi vládl, strachem na nepřístupná místa utekl a všeho jim zanechal. Stěží jenom od nich manželky a souložnice své, jež zajaty, za sto hřiven vyplatil. Tak lehko a bez půtky pleniti mohouce, až do Armenie se prodrali. Tamější král Tyridates, setkav se s nimi válečně, málem by byl v tom boji za živa zajat; jižť Alán jeden ze vzdálí naň provaz hodil a byl by ho k sobě přitáhl, kdyby on rychle mečem provaz nebyl přefal a tím se osvobodil a utekl. Oni vítězstvím tím mnohem více ještě se rozlívivše, celou zemi pohubili. Veliké množství lidu i jinou loupež z obojího království vedouce, posléze do vlasti se navrátili.

---

²⁾ Míněny tu tak zvané „Kaspické pasy“. (Viz Arrian *Feldzüge Alexanders I.*, 15.) Jak ostatně toto loupežné tažení národa Scythů proti Medům souvisí s dějinami války židovské je věru nepochopitelno.

VIII.

Silva obléhá pevnost Masadu. Řeč Eleazarova.

1. Po smrti Bassově stal se správcem země Judské Flavius Silva.¹⁾ Vida, že veškera krajina je podmaněna a v odboji toliko jeden hrad ještě zůstává, všecku moc proti němu stáhnul. Hrad ten jmenoval se Masada a tehdy jej držel Eleazar, syn Judy,²⁾ vůdce Sikariů, kteří hrad ten před delší již dobou opanovali. Byl to též Eleazar, který, jak již pověděno,³⁾ když censor Quirinus do Judska byl vyslán, aby tu provedl odhad, mnoho Židů navedl, aby se odhadu protivili. Tenkrát Sikariové spikli se proti všem Židům, kteří Římanů poslechli a zle s nimi jakoby s nepřáteli nakládali, zabírajíce jejich statky a domy jejich pálice. Rozhlašovali, že ti, kteří největší dobro Židů — svobodu — tak mrzce Římanům zradili a jim co otroci sloužiti hodlají, od cizinců nic se neliší. Byla to ovšem jen vytáčka, jíž snažili zakrýti lakotnou svoji hrabivost a ukrutenství, jak později se ukázalo. Oni jediní odboj a válku se Římany vyvolali a proti Římanům horších skutků nad jiné se dopouštěli. Byli-li z podvodných svých záminek usvědčeni, tu tím větší příkoří činili pak těm, kteří je právem stíhali. Byla to doba u Židů plná nešlechtnosti, takže nebylo zločinu, o nějž by se nebyl stal pokus, aniž byl kdo, jenž by něco horšího ještě vymyslíti mohl. Všecky třídy zkažeností tou zneduživěly a druh druhu v bezbožnosti a ukrutnosti převýšiti usiloval. Mocní utiskovali lid a lid o zahubení mocných pracoval. Mocní dychtili po nadvládě — lid po provádění násilí a rozebírání statků bohatců. Původcové veškerých bezbožností a ukrutností byli Sikariové. Ani slova k či-

1) Roku 73 po Kr.

2) Viz II. 17, 9 a IV. 7, 2.

3) Viz II. 8, 1.

nění příkoří, ani skutků k záhubě těch, jimž úklady strojili, nepominuli. Přece ale Jan z Gišaly dokázal, že oni u přirovnání s ním ještě mírní byli; neboť on nejen že vraždil všechny ty, kteří k pokojným a všeobecně prospěšným věcem radili, na měšťany, kteří takto smýšleli, jako na největší nepřátely se sápal, nýbrž on také vlast svoji nesčíslným zlem naplnil, kterýchžto věcí může se dopustiti jenom takový člověk, jenž již i Bohem opovrhovati se opovážil. Pokrmů zapovězených užíval a očisty obyčejné a náležité zanedbával, takže zhola není divu, když k lidem družnosti a společenské náklonnosti nezachoval, an se již i proti Bohu takovou bezbožností rozsápal. — Čeho se Šimon, syn Giorův, nedopustil, aneb od kterého příkoří proti lidem svobodným se zdržel, proti lidem, kteří si jej na pomoc pozvali a dobrovolně za velitele svého jej uznali? Byl-li jaký svazek přátelství a příbuzenství, jenž by lidí těch k vraždám den ze dne vzteklejšími nebyl činil? S cizinci zle nakládati bylo jim již všedním, v ukrutnostech nad nejbližšími příbuznými průkazů zmužilosti vyhledávali. Nohsledy v jejich vzteklosti byli Idumejští. Nešlechtníci ti zabili velekněze a potom, aby ani jiskry uctivosti k Bohu se nezachovalo, všechno, co k řádu patří, zničili a povšechnou bezbožnost v obyčej uvedli. Mezi takovými zlosyny vynikali tak zvaní Zelotové, kteří správnost jména svého⁴⁾ skutky dokazovali: horlilif ovšem ale o všemožné zločiny. Žádné nešlechtnosti, která kdy od nepaměti spáchána byla, nepomenuli, ačkoliv jméno si dali z horlení pro věci dobré, buď z těch, jimž křivdu činili, uštěpačně podle nezkrocené své povahy posměch si činíce, buď že největší zločiny za dobré pokládali. Protož života svého hodné skončení jich neminulo. Jaká jen muka přirozenost lidská snéstí může, všechna na ně připadla, až do nejposlednější smrti, kteroužto, rozličně trápeni jsouce, podstoupili. Ale právem možno říci, že dosti neutrpěli; neboť zaslouženou pokutou je trestati nebylo lze. Nad oběťmi jejich ukrutenství tohoto času naříkati nesluší, pročez zase k přerušnému vypravování se vrátíme.

2. Přitáhl tedy vůdce římský proti Eleazarovi a těm, kteří s ním Masadu drželi, Sikariům. Římané ihned zmocnili se okolí. Silva ihned na místech příhodných posádku rozložil, hrad zdí obe-

⁴⁾ Zelotové = horlivci; nazývali se tak z důvodů, že prý horlí pro společenské opravy.

hnal, aby nikdo z obležených utéci nemohl a strážné rozestavil. Místo k obležení vyvolil nejvíce příhodné po té straně, po které skála hradu s nejbližší horou se stýkala; toliko dovážení potravy tu bylo nesnadným. Neboť nejen že z daleka a pracně od Židů, kterýmž ta péče poručena, potraviny dováženy, ale také voda k pití z daleka musela býti dodávána, an na místě tom, ani poblíž žádného pramene nebylo. Ty věci zařídív Silva, započal práce obléhací, jež přemnoho zběhlostí a tuhého úsilí pro pevnost hradu potřebovaly.

3. Hrad Masada strmí na skále nemalého obměru a výše závratné, kterouž ze všech stran rokle nedohledné hloubky a příkré, všelikému živočichu nepřipustné srázy obklopují. Na dvou toliko místech je k hradu přístup, však ale velmi nesnadný. Jedna cesta od východu, od jezera Asfaltického⁵⁾ tam vede, druhá poněkud snadnější vede od západu. První cestu jmenují lidé hadem, protože je velmi úzká a jako had klikatě se vine. Na vysedlinách srázu po úbočí skály se táhne a náhle se stočíc, zase zpět se vine a tak u velikých oklikách jenom pozvolna výše postupuje. Při chůzi třeba největší opatrnosti; nutno, aby jedna noha vždy pevně se opírala, jinak kdo sklouzne, nevyhnutelně zahyne, neboť z obojí strany zeje srázná propast, která i nejsmělejší hrůzou naplní. Po takové cestě člověk třicet honů projde než dospěje vrcholu, který nevybíhá v kužel, nýbrž nahoře v rovinu se rozkládá. Tu nejprve velekněz Jonathas hrad vystavěl a Masadou nazval. Po něm Herodes s velikou pečlivostí místo to opevňoval. Zeď okolo celého vrcholu v obvodu sedmi honů z bílého kamene vystavěl, dvanáct loket zvýší a osm zšíří. Na ní sedmadvacet věží padesát loket vysokých vybudoval, jimiž se do vnitřku pevnosti vcházelo. Poněvadž vrchol byl pokryt úrodnou prstí, dal jej král upravit na pole, aby mimo potravin odjinud přinášených posádka také svoje vlastní vypěstované měla a tak nedostatkem netrpěla. Na to pak vystavěl královský palác u západního srázu, vnitř mezi zděmi, průčelím k severu. Zeď toho paláce rovněž vysoká a široká byla a čtyři věže o šedesáti loktech zvýší, v každém úhlu jedna na ní vystaveny. Uvnitř nádherné pokoje obývací, síně, podloubí, taktéž lázně rozličné velmi nákladně upraveny byly; sloupy z jednoho kusu kamene všude

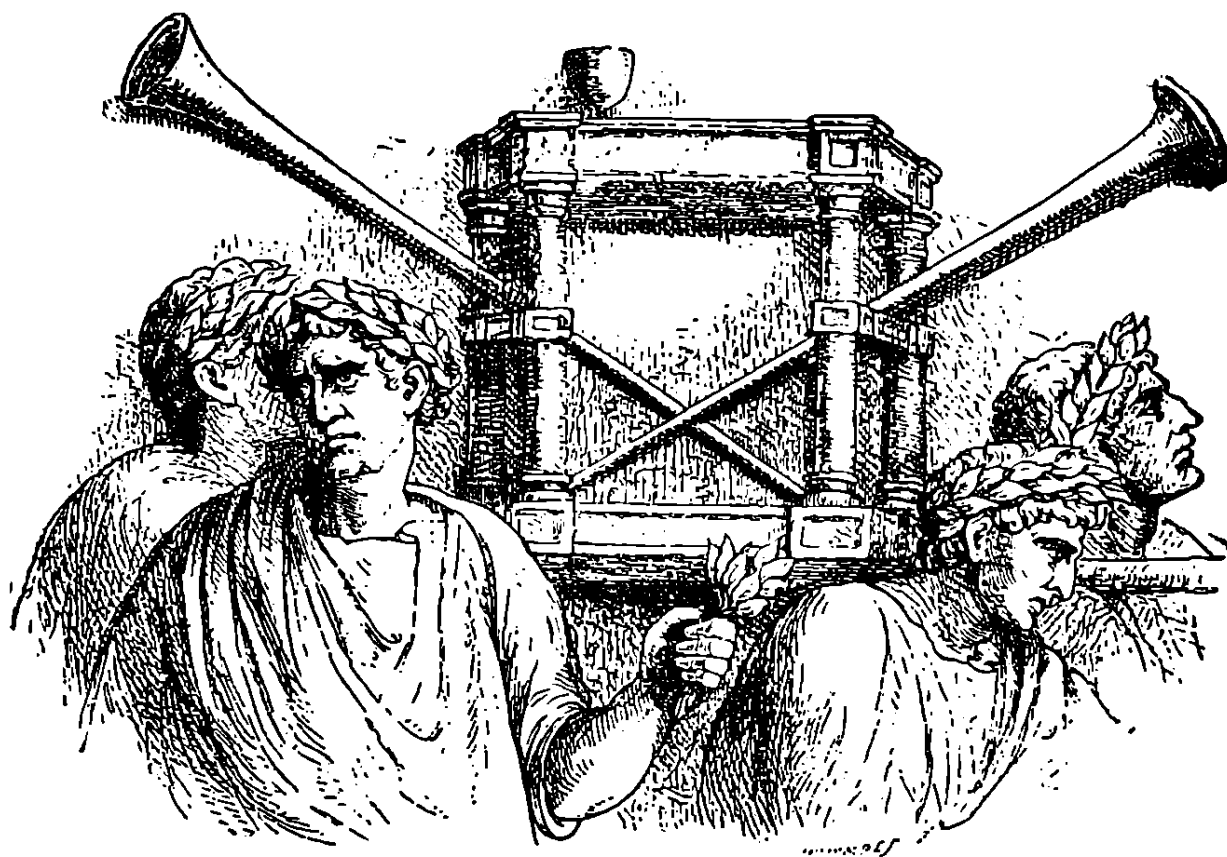
⁵⁾ Mrtvého moře.

vyhotoveny, zdi a podlaha v sálech pestrým kamením obkládány. Při všech obydlích navrchu kolem paláce a okolo zdí mnoho velikých cisteren ve skále dal vykřesati, čímž zabezpečil pro hrad takovou hojnost vody, jakou mají lidé podle pramenů bydlící. Z paláce vedly ve skále vytesané, zvenčí neviditelné schody až na nejvyšší hřeben skály. Nepřátelé ani zřejmých cest snadně použití nemohli, neboť východní cesta pro její příkrost, jak již pověděno, jest nepřístupná; cestu západní pak na nejužším místě ve vzdálenosti tisíc loktů od vrcholu zastavil vysokou věží, kterou ani obejítí nebylo možno, ani dobýti ji snadno nebylo lze. I pokojným návštěvníkům byl přístup k hradu velmi obtížným. Tak tento hrad proti útočníkům nepřátelským zabezpečen byl přirozeně a nad to i umělým opevněním pevnost jeho ještě zvýšena.

4. Větší pak ještě obdiv vzbuzuje hojnost a trvanlivost zásob uvnitř složených. Obilí tu bylo tolik, že na mnohé časy postačiti mohlo; vína mnoho, i oleje, datlí, luštěnin a všeho druhu vařiva. Všecko to našel Eleazar, když byl se Sikarii lstí hradu se zmocnil, tak výborné a svěží, jakoby to teprv nedávno bylo sebráno a sem složeno, ač od času, ve kterém tu složeny byly do vyvrácení města, téměř sto let se počítalo. Ano ještě i Římané věci ty nezkažené zde našli. Příčina té trvanlivosti nikoliv neprávem přičítá se vlivu vzduchu, jenž v té výši úplně čistý proudí. Nalezeno tu i množství všeliké zbroje od krále tam složené, pro deset tisíc mužů postačující, dále nekované železo, měď a olovo. Zajisté že ne bez důležité příčiny Herodes ony zásoby tam uchystal. Praví se, že ten hrad sobě k útočišti tam vystavěl, dvojího nebezpečí se obávaje: předně od lidu židovského, aby, svrhnuce jej s království, ne učinili si králem některého potomka dřívějšího rodu královského, a pak čehož se ještě více obával, nebezpečí od královny egyptské Kleopatry mu hrozícího. Ta nikterak se netajila hlubokou záští proti němu, anť Antonia častokráté žádala, aby Heroda dal zabítí a jí království židovské daroval. A jest se věru co diviti, že Antonius, který ku Kleopatře láskou nevýslovnou zahořel, její žádosti dovedl odepřítí. Pro takové strachy Herodes Masadu opevnil a osud tomu chtěl, že v hradu tom Římanům nejposlednější práce ve válce proti Židům zanechal.

5. Silva, římský vůdce, již zevnitř celou horu zdí obehnav,

útěk nemožným učinil; zahájil obležení, ačkoliv na jediném toliko místě bylo lze náspy založiti. Za zmíněnou věží, jež cestu na hrad a na vrchol od západu zatarasovala, vystupovala skála široká a daleko vysedlá, na tři sta loket nižší než Masada; nazývali ji »Lenkon«.⁶⁾ Na tu tedy Silva se dostav a ji opanovav, vojákům zemi sem snášeti rozkázal. Ochotným a horlivým přičiněním velkého množství vojska v brzku násyp na dvě stě loket zvýší nanešen jest. Leč lešení to přece jenom málo pevným a k umístění

Výjev z triumfu Titova.

Římané nesou v průvodu zlatou schránku na chleby posvátné a trouby zlaté z chrámu Jerusalemského

válečných strojů nedostatečným se jevilo. Tedy ještě na náspe vystavěn teras z velikého kamení, padesát loket široký a tolikéž vysoký. Mimo strojů obyčejných dal tam Silva dopravit i stroje dobývací, podobné těm, které Vespasian a Titus vymyslili. Jmenovitě věž na šedesát loket vysoká vystavěna, všecka železem kovaná, z níž Římané mnohými metadly a praky obránce zdi brzy zahnali, ani hlavy jim vyzdvihnouti nedopustíce. K tomu také Silva

f) Lenkon = bílá skála.

veliký beran přistrojiv, rozkázal, aby jím bez ustání v zeď bito bylo, až, ač s velikým namaháním, značnou mezeru ve zdi probořil. Sikariové však ihned vystavěli uvnitř zeď druhou, kteréž nástroje válečnými uškozeno býti nemohlo. Aby byla pružnou a tudíž prudkost nárazu seslabovala, byla pořízena takto: Ohromná břevna na dél souvisle na sebe ve dvou řadách byla položena tak daleko od sebe, co obsahovala šířka zdi; mezera pak hlínou vyplněna. Aby pro výšku náspů země se nerozsypala, břevna podélná příčkami svázali. Celé to dílo podobalo se srubu. Údery beranů, poněvadž dílo uhýbalo, velmi se oslabovaly a dílo otřesem se usazujíc, ještě pevnějším se stávalo. To spatřiv Silva, domyslíl se, že zeď snáze ohněm zničití bude lze a hned také množství hořících pochodní vojákům na ní házetí rozkázal. Tu srub ze dřeva zhotovený se vznal a pro volnou spojitost až dolů se zanítiv, velikým plamenem hořel. Z počátku, když se oheň rozmáhal, rozšířil se hrozný vítr ze severní strany, jenž obrátě se proti Římanům, plameny na ně hnál. A již nástroje téměř opustili, majíce za to, že se jistě vzejmou. Ale náhle jakoby Božím řízením vítr k jihu se zatočiv, plamen na zeď obrátil a již celá od spodu až nahoru hořela. Římané v pomoc Boží důvěřující, do ležení s veselím se vraceli, umínivše na zítří na nepřátely udeřiti. Za noci pilně stráž drželi, aby z hradu nikdo neutekl.

6. Ale Eleazar ani sám na útěk nepomýšlel a také ani nikomu jinému nebyl by toho dopustil. Vida, že zeď shořela a že ani lstí ani udatností zachovati se již nelze a představiv si živě před oči muka, jež Římané, zvítězí-li, manželkám a dětem jejich učiní, usmrčení jich všech ustanovil. Toto za těch okolností za nejlepší býti soudě, nejsmělejší ze svých druhů večer u sebe shromáždil a k zamýšlenému skutku takto je povzbuzoval: »Dávno jsme si uložili, mužové udatní, ani Římanům ani komu jinému nesloužiti, jediné Bohu, neboť ten sám jest pravý a spravedlivý Pán lidstva. Nyní pak čas nastal skutkem veliké mysli dokázati. Neuvádějme se tedy v lehkost! Zdaliž my, jenž jsme dříve poddanství bezpečného nesnášeli, nyní vezmeme na se otroctví, jenž nám nesnesitelná muka strojí, jestli za živa v moc Římanů padneme? My jsme ze všech nejprvnější od nich odstoupili a nejposléze s nimi válku vedeme. Domnívám se, že se nám od Boha milosti propůjčuje, bychom krás-

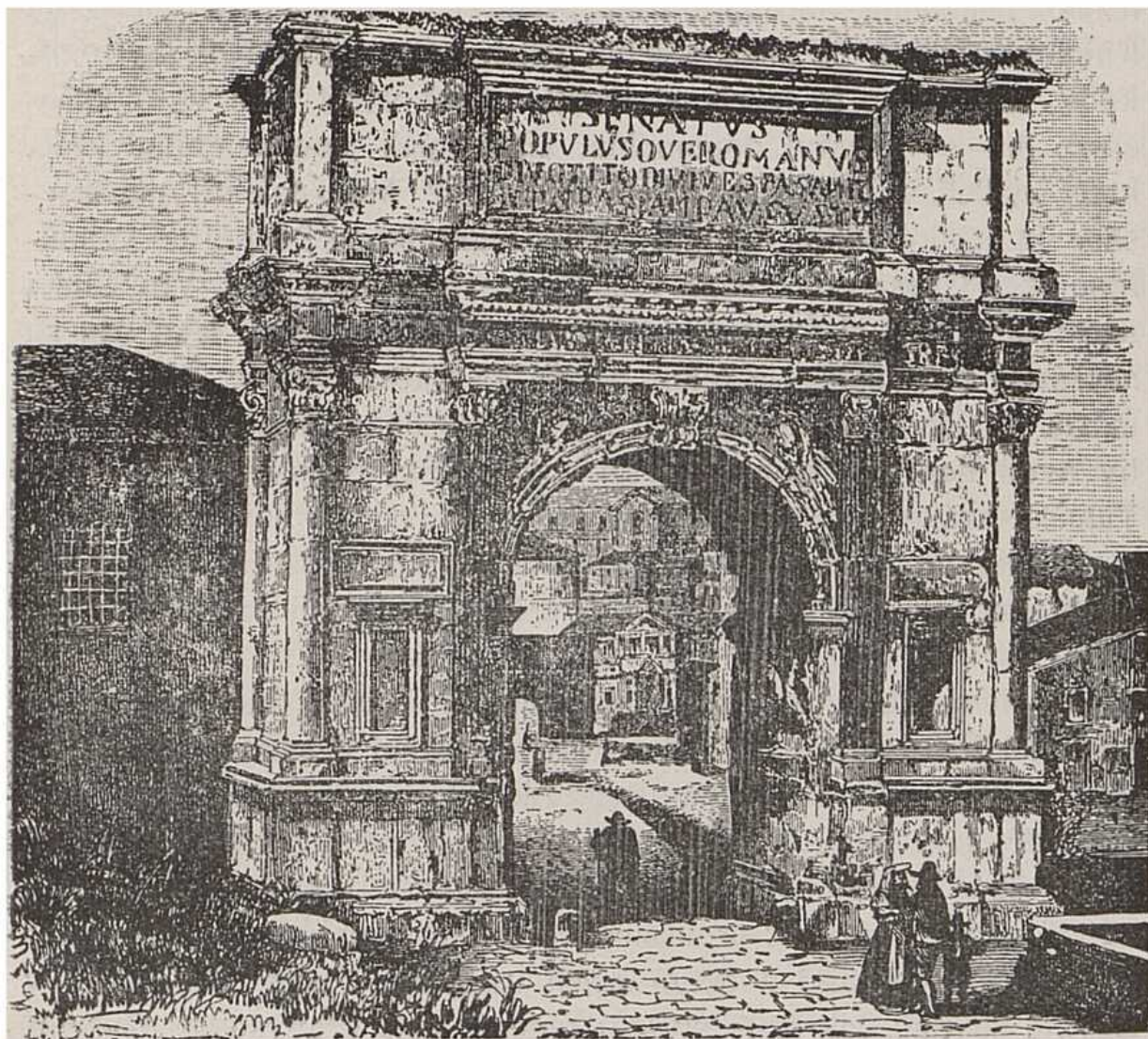
ně a svobodně zemřítí mohli, čehož se jiným nedostalo, an mimo naději byli přemoženi. Jisto jest, že jakmile se rozední, zahubeni budeme; ale ještě jest nám volno udatnou smrt s příbuznými vyvoliti, aniž by nám v tom nepřátelé brániti mohli, ač ovšem přejí si nás za živa odvléci; my již jich bojem přemoci nemůžeme. Ovšem hned z počátku, když svobody ochrániti žádajíce, velkých příkoří krajanům a větších nepřátelům jsme činili, bylo dlužno Boží vůlí poznati a věděti, že národ židovský, někdy Bohu milý, k zahynutí již určen jest; neboť kdyby nám Bůh byl zůstával milostivým aneb méně na nás byl zanevřel, nikdy by nebyl na tak mnoho lidí tak veliké záhuby dopustil a nejsvětějšího města svého nepřátelům k vypálení a vyvrácení nebyl by vydal. Nyní tedy my sami ze všeho pokolení židovského zůstati a svobodu zachovati se nadějeme? Jako bychom byli proti Bohu nezhřešili a žádné viny se nesúčastnili, když přece jsme jiné takovým nešlechtnostem učili! Neví-
díte-liž, jak Bůh daremné naděje naše tresce, an již nás zlem nad všeliké očekávání stíhá. Nedobytnost hradu našeho k zachování našemu nic neprospívá; nejhojnější zásoby potravin, zbroje a jiných věcí majíce, naděje spásy zřejmě od samého Boha zbaveni jsme. Oheň, který při založení ho hnal se na nepřátely, obrátil se, ale ty věci jistě dějí se Božím hněvem pro ty mnohé nešlechtnosti, jichž jsme se proti vlastnímu rodu svému vztekle dopouštěli. Avšak nikoliv rukou odpovědných vrahů svých, Římanů, nýbrž od Boha, vlastní svojí rukou pokutu podstoupiti chceme; soudové Boží mírnější jsou. Nechť zemrou manželky neporušeny a děti nezakusivší otroctví; potom my se sobě vespolek se šlechtnou láskou propůjčme a svobodu zachovejme — onať bude výbornou hrobkou naší. Nejprve však veškery věci, poklady i hrad ohněm spalme; to jistě bude Římany užirati, když těl našich za živa se nedomohou a nad to kořistí zbaveni budou. Potravin toliko zanechme na důkaz, že hladem přemoženi nejsme, ale že jsme tak, jakž jsme si od počátku umínili, smrt nad otroctví si oblíbili.«

7. To tedy mluvil Eleazar; ale nesouhlasili s ním všichni přítomní. Jenom někteří byli hotovi jej uposlechnouti a rozkoší jim bylo, smrt, jak za to měli, ušlechtilou podstoupiti majíce. Ale choulostivější lítost nad manželkami a dítkami sevřela je a ježto každému jisté zahynutí na mysli tanulo, jeden druhého s pláčem patřice,

rozpačitost svoji na jevo dávali. Vida Eleazar, že se strachují a pro velikost tohoto úminku na mysli klesají, obával se, aby také těch, kteří udatně jeho řeč přijali, pláčem a nářkem svým neobměkčili, znovu vystoupil a slavnou řeč o nesmrtelnosti duše začal. Z hluboka povzdechnul, s upřenými na pláčící zraky, pravil: »Vělice jsem se zmýlil v naději, an jsem se domníval, že o svobodu bojuji s muži udatnými a kteříž pro čest žiti i umřítí si ustanovili. Vy ani smělostí ani udatností obyčejných lidí nepřevyšujete, smrti se strachujete, a přece jedině ona vám vysvobození od největších pohrom, jež neodvratně vás stihnou, přinéstí může. Neměli byste ani prodlévati, ani na pobídku čekati. Dávno zajisté, hned za útlého mládí svatý zákon od otců našich zděděný a nauka skutkem a myšlením předků našich potvrzená vyučovala nás tomu, že život a ne smrt nehodou pro člověka jest. Neboť smrt, uštědřujíc duším svobodu, uvádí se na vlastní a čisté místo, kdež všech neřestí zbaveny budou. Pokudž smrtelným tělem upoutány jsou a s ním nehody snášejí, právem umrlými slouti mohou, anož věci Božské se smrtelnou se spolčovati neslušno jest. Mnoho sice může duše spojená s tělem, neboť tělo, nástroj její, zdravými smysly od ní jsouc nadáno, díla nad smrtelnou přirozenost v něm působí. Teprve však, když tíže k zemi ji táhnoucí a na ni zavěšené zbavena byvši, právě vlasti své došla, tehdy blahoslavené působnosti všelijak jest účastna, jsouc lidským zrakům neviditelnou, zrovna jako sám Bůh. Ani, jsouc v těle, není viditelnou, ani když do těla vstupuje, ani, když z těla vychází, nedává se spatřiti. Bytnost majíc jednoduchou, proměnám nepodléhá, ač proměnám těla jest příčinou. Neboť čehož se duše domůže, to žije a tyje, z čeho vyjde, to uvadnouc, umírá. Takovou nesmrtelností nadána jest. Za zřejmý důvod výroku toho buď vám spánek, ve kterémžto duše samy k sobě se sběhnouce a nejsouce těiem nikterak rozptylovány, přesladkého odpočinutí požívají. S Bohem tedy podle příbuzenství se obírajíce, všude se procházejí a mnohé budoucí věci předvídají. Proč bychom se tedy smrti báli, odpočinutí ve spánku milujíce? Není-liž bláznivé svobody za živa hledati a věčné svobody zanedbávati? My bychom již pro národní vychování svoje jiným ochotou k smrti příkladem býti měli. Však potřebujeme-li důkazů od národů cizích, nahlédněme k mudrcům v Indii. Ti šlechtní muži čas života za nutnou

službu přírody považující, nepřiliš rádi ho snášejí; pospíchají, aby duše těl zbavili; nejsouce ani nehodami stíháni ani nikterak donucováni, jedině z touhy po nesmrtelnosti oznamují přátelům svým, že z tohoto světa odejítí chtějí. A ani jim v tom nikdo nebrání, nýbrž všichni nejšťastnějšími je nazývají a jimi vzkazy na umrlé příbuzné posílají; tak jistě věří na shledání se duší po smrti. Oni

Vítězný oblouk Titův v Římě.

vzkazy přijavše, uvrhují se do ohně, aby duše vši smrtelné poskvrny prostá odcházela a s chvalozpěvy dokonávají. Nejlepší přátelé je k smrti vyprovázejí mnohem raději než na nějakou dalekou cestu. Nad sebou sami pláčí, je pak blahoslavenými nazývají, že řádu nesmrtelnosti již dosáhli. Nestydíme-li se, že nás Indové v moudrosti předčí a že vlastní liknavostí svou zákonů vlasti své, jichž

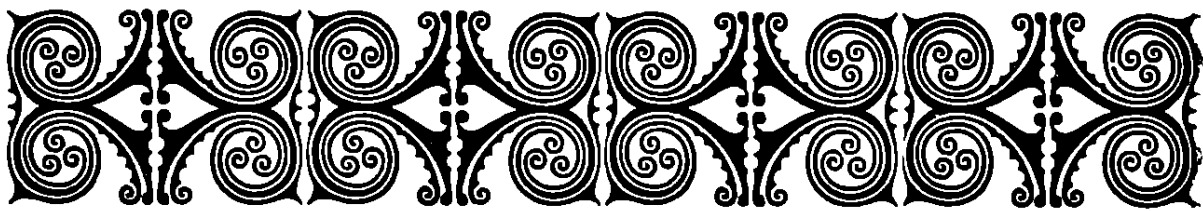
všichni lidé dbají, hanebně potupíme? Ale připusťme, že bychom byli již zvyklí za největší dobro považovati život, smrt pak že jest největším neštěstím; okolnosti nás nutí, abychom smrt dobro-
myslně snášeli, majíce podle vůle Boží a určení nevyhnutelného osudu zemřít. Dávno již, jak je zřejmo, všemu národu židovskému ustanovil Bůh, abychom života zbaveni byli, an jsme ho, jak náleželo, neužívali. Nechtějte sobě příčin těch připisovati anebo na Římány sváděti, že jsme všichni jejich válkou zahubeni byli; nikoliv, nestalo se to jejich udatností, nýbrž vyšší vůle v to vkročivši, jim k vítězství dopomohla. Zdaliž pak jsou usmrceni Židé, kteří bydleli v Caesarei, zbrojí Římanův? Ani zdaleka nepomyšlice na nějaký odboj, dne sedmého s manželkami i dětmi od vzbouřené obce Caesarejské beze všeho odporu zabíjeni byli. Vražedníci neostýchali se ani Římanů, kteří přece toliko odbůjce jako nás za nepřátely pokládali. Ale řekne někdo, že Caesarejští se Židy svého města již dříve se znesvářili a nyní toliko dané příležitosti využili, by svou nenávist nasýtili: však což o Scythopolitanských říci? Tamější krajané naši, Řekům k vůli, proti nám bojovali a s námi nad Římány mstít se nechtěli. Mnoho-li jim prospěla náklonnost a věrnost jejich k Římanům? S celými rodinami svými od nich velmi ukrutně usmrceni jsou. Takovou odplatu za svoji pomoc obdrželi. Neboť čeho nám zabraňovali učiniti Řekům, toho jim samým od Řeků bylo zakusiti. Dlouho by trvalo nyní o každé věci zvlášť vypravovati. Víte zajisté, že není žádného města v Syrii, v němž by Židé, tam bydlící, nebyli bývali pobiti od měšťanů tamějších, kteří všude nikoliv Římanů, ale našimi nepřátely byli. Damascenští, ač ani žádné zmínky k pronásledování Židů nenalezli, osmnáct tisíc jich i s manželkami a dětmi jejich usmrtili. Počet těch, kteří v Egyptě zhynuli, jak jsme slyšeli, šedesát tisíc převyšoval. Ovšemť oni v cizí zemi brániti se nemohouce, zemřeli. Ale zdaliž ti, kteří proti Římanům ve své vlasti válku zahájili, neměli všech prostředků, aby jistého vítězství dosáhli? Zbroj, zdi, nedobytné hrady, duch v nahodilém nebezpečí neohrožený, všecko obyvatelstvo k odboji podněcovaly. Ale ty věci dlouho netrnavše a nás k naději klamavé pozdvihše, byly počátkem velikých pohrom. Všecko jest již vzato, všecko nepřátelům podlešlo, jakoby všecko to pro oslavu vítězů, nikoliv však pro oslavu naši se bylo připravilo. A ještě ty,

jenž v boji zahynuli, blaženými pokládati musíme; zahynulí svobody hájící, nikoliv ji zradivše. Kdo by ale množství těch, kteří od Římanů zajati jsou, nelitoval? Kdo by nepospíšil raději umřítí prve než by takové věci utrpěl? Mučení, ohněm trýznění, bičování jsouce, hynuli; jiní od zvěře napolo obezřáni, k druhému obžeru jejich živeni jsouce, pro smích a hru nepřátelům sloužili. Ještě bídňější nad ně jsou ti, kteříž živi zůstali, kteříž často smrti si žádajíce, přece jí nedošli. A kdež jest to svaté město, hlava všeho Judska, tak silnými zděmi ohražené a tolika hrady a věžemi chráněné? Kdež jest město, jenž hojnost zbraně sotva obsáhlo a sotva bylo v stavu zahrnouti množství obránců svých? Kdež jest to staroslavné obydlí Boží? Z kořene vyvráceno jest a jenom jediná památka po něm zůstává: tábor těch, od nichž vyvráceno jest, na rumech jeho rozložený. Na popelu chrámovém sedí nešťastní starci a ženy k ohyzdné hanbě od nepřátel zachované. Kdo z nás těch věcí uvažujíc, na slunce patřiti může, aby živ býti mohl bez nebezpečí? Kdo jest takovým nepřítelem vlasti své, kdo tak nestatečný aneb nesmělý, jenž by toho nelitoval, že až dosavad ještě živ jest? Ó, bychom byli všichni zemřeli prve nežli jsme to svaté město nepřátelskými rukami vyvraceti a chrám svatý tak velikou bezbožností v ssutiny měniti uzřeli! Šlechetná ovšem, ale klamavá naděje nás lákala, že snad bude nám možno pomstíti se za to nad nepřátely; ta nyní zmizela a nás docela opustila. Pospěšme tedy šlechetně umřít a sami nad sebou, manželkami a dětmi se slitujme, dokudž slitování toho ještě se nám dopouští. K smrti narození jsme; jí potomkové naši ani v nejšťastnějším stavu ujíti nemohou. Příkoří, otroctví a zhanobení manželek a dětí, to nejsou nehody lidem od přírody uložené, nýbrž takové, jimž neujde toliko ten člověk, jenž nemá odvahy umřítí. Spoléhájíce na udatnost svoji, odpadli jsme od Římanů a nyní na konec, když nám života samí nabízejí, darem jejich pohrdáme. Komu není známa pomsta jejich, jestliže nás za živa zajmou? Jest se nám slitovati jinochů, jichžto síla k tak mnohým útrapám postačí; jest se nám slitovati starců, jichžto stáří těch příkoří nesnese. Ten uvidí, an mu manželku k násilí vedou, onen v okovech uslyší, an jej syn ku pomoci volá; marná však naděje na jakoukoliv pomoc. Ale dokudž ještě ruce svobodny jsou, dokavad mečem máchati mohou, nechť nám ku

šlechtné službě poslouží. Zemřeme od nepřátel nepodrobeni, co muži svobodni se syny a s manželkami se světa sejdeme. To nám zákon náš přikazuje, za to nás manželky i synové prosí, to nám Bůh ukládá; opak toho Římané žádají a bojí se, aby žádný z nás před zajatím nezhybnul. Pospěšmež tedy! Za rozkoš z našeho zajetí očekávanou jim úžas pro smrt svou a podivení z udatnosti pozůstavme!«

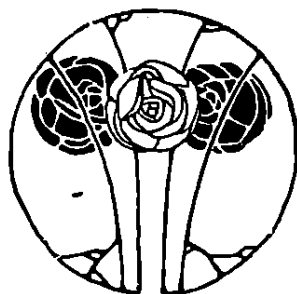
IX.

Kterak po řeči Eleazarově všichni Židé na Masadě vzájemně se povraždili a toliko dvě ženy a pět pacholíků na živu zůstalo.

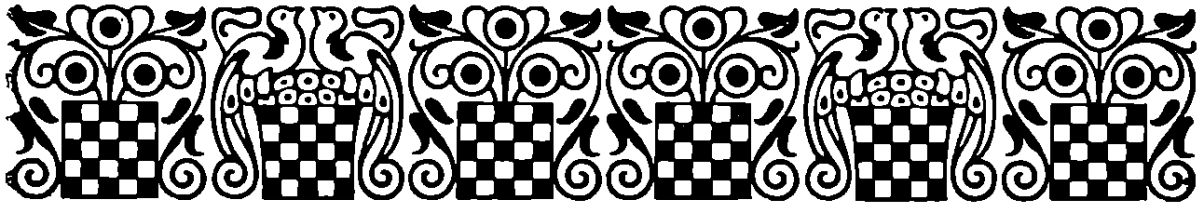
1. Když Eleazar ještě dále mluvití mýnil, Židé řeč jeho přerušivše, plni nezkrotitelné prchlivosti a jako posedlí se rozprchli, aby vykonali k čemu jim Eleazar radil. Druh druhu předejítí se snažil, aby v udatnosti a odhodlanosti žádný posledním nezůstával. Tak silný byl jejich chtíč syny, manželky i samy sebe usmrtiti. A rozvášněnost jejich nepovolila, jak by se někdo domýšlel, nýbrž smýšleli, že tak pokrevenců svých nejlépe opatří. Manželky objímajíce a děti do náručí berouce, je líbajíce a plačící, je zabíjeli, jakoby cizíma rukama skutek ten vykonávali. Vzpomínky na zlé věci, jichž by ti jejich drazí od nepřátel zakusiti museli, jim při té smutné nutnosti za potěchu sloužily. A žádný choulostivým se neobjevil; všichni nejbližší svoje pokrevence usmrtili. Bídníci, jimžto syny a manželky zabiti ze všech nehod zdála se nejlehčí! Po provedeném skutku, již bolesti neodolajíce a delším žitím pokrevencům svým křivdu činiti se domnívajíce, všecko jmění své na jednu hromadu snesli a zapálili. Potom ze všeho počtu svého losem deset vybrali, kteří je všecky usmrtiti měli. Vedle zabitých svých manželek a dětí se položivše a rukama je objevše, všichni bez hlesu nastavovali hrdla svá těm, kteříž tu hroznou službu vykonávali. Ti všecky usmrtivše, opět losem vybrali ze své skupiny jednoho, který usmrtiv všech ostatních devět, naposled sám sebe zabiti měl. Všichni pevně se důvěřovali, že každý z nich tolik zmužilým bude, aby zabiv ostatní, také sám sebe nebude šetřiti. Když pak ten, který vylosován jsa, všech devět svých druhů zabil, ohlednul se po množ-

ství mrtvol, zda by ještě někdo vražedné ruky jeho nepotřeboval a když poznal, že všichni zabiti jsou, palác zapálil a vší silou meč do sebe vrazil, vedle ostatních zemřel. Tak zahynul v domněnce, že ani jediné duše živé na Masadě nezůstane. Než nestalo se tak přece. Jedna žena stará a jedna Eleazarova příbuzná, žena moudrosti a vychováním nad jiné znamenitá a patero pacholat, kteří se všichni v podzemním vodovůdě ukryli, když vraždění počalo, bylo zachováno. Počet zavražděných obnášel devět set a šedesát, spolu s manželkami a dětmi. Pohroma tato udále se dne 15. Xantika.¹⁾

2. Římané čekali, že Eleazar se svou rotou na ně ráno z Masady podnikne výpad a když se tak nestalo, tedy povstavše a od svých náspů mosty sobě vzdělavše, útok na hrad podnikli. Ale žádného nepřítele nikde nespatriili, nýbrž všude vůkol hrobové ticho shledávše, nemohli se domyslit, co se mohlo přihoditi. Vzkřikli tedy jako kdyby chtěli započítí tlouci beranem, zda snad někoho se nedovolají. Když křik ten ženy ve stokách schované uslyšely, vyšly ze stok ven, a vše, co se stalo, Římanům oznámily. Jedna z nich zevrubně vypravovala, jak všechny věci se sběhly a co před tím mluveno bylo. Římané slovům těm nechtěli tak zhola uvěřiti, majíce to za věc nepodobnou pravdě. Uhasili tedy oheň a skrze ohořeliny cestu sobě upravivše, snadně do paláce se dostali. Tu naskytla se jim hrozná podívaná; všude plno bylo mrtvol. Nezaradovali se však při pohledu na tolik padlých nepřátel, nýbrž nad takovouto neústupností a přímo šíleným pohrdáním smrti velice se divili.

¹⁾ 15. dubna roku 73 po Kr.

X.

Sikariové podnikli nepokoje v Alexandrii. Vespasian dal uzavřít chrám od Oniáše tam vystavený.

1. Když Římané takovýmto způsobem Masady dobyli, římský vůdce zanechav na hradě stráž, s vojskem svým do Caesaree od-
táhl. V celé krajině nebylo již žádného nepřítele, celé Judsko dlouhou tou válkou bylo zpustošeno. Ale i mnohé daleko odtud bydlící Židy nebezpečné ty bouře postihly. Tak i v Alexandrii v Egyptě mnozí Židé zhynuli. Některým ze Sikariů podařilo se tam utéci; ti neměli na tom dosti, že zachováni jsou, ale i tu rozbroje podněcovali a mnohé ze svých hostitelů navedli, aby svobody své obhajovali, Římanův za mocnější nad sebou nedrželi a jenom Boha samého za pána měli. Někteří z urozených Židů se jim protivili, ale ty hned zahladili a na jiné krajany dotírali, k odboji proti Římanům jich vybízejíce. Členové rady a přední z lidu vidouce jich šílenost, nahlíželi, že jim déle čekati není bezpečno; shromáždili tedy všechny Židy, oznámili jim všechny úklady Sikariů a dokazujíce, že oni jsou všech nehod příčinou, pravili: »Dosavad lidé ti ani v závěti své bezpečí se nenadějíce, a jistou záhubu, poznají-li je Římané předvídajíce pohromy svoje dobře zasloužené, usilují uvaliti na ty, kteří jejich nešlechtností se nezúčastnili.« Napomínali tedy obec židovskou, aby se jakýchkoliv přestupků vystříhali a aby vydáním Sikariů Římany ukojili. Židé, seznavše velikost nebezpečí, uposlechli a na Sikarie udeřili; šest set jich bylo ihned zajato. Kteříž pak do horního Egypta a do Theb utekli, po nějakém čase zjímání a nazpět přivedeni byli. Není člověka, jenž by vytrvalosti jich, ať již ji buď zoufalosti, buď silou ducha nazveme, nebyl se obdivoval. Ač všelikých mučení a vymyšlených trápení toliko proto, aby císaře pánem

býti vyznali, proti nim užito bylo, přece žádný nepřivolí, ani neodpověděl; nýbrž všichni mysl nad strasti ty povznesenou zachovali, muka a oheň těly jako bezcitnými a dušemi téměř se radujícími přijímajíce. Nejvíce pak děti diváky podivem naplňovaly, neboť ani z těch nikdo se nepohnul, aby císaře pánem vyznal; takto smělá mysl nedospělosti přemáhala.

2. Lupus, toho času místodržitel v Alexandrii, případ ten ihned císaři oznámil. Tento v náhledu, že Židé piklů nikdy nezanechají, z obavy, aby opět se nesjednotili a jiných k sobě nezlákali, přikázal Lupovi, aby chrám v podkrají, řečeném Onia, zbořil. Chrám ten leží v Ěgyptě a vystavěn byl z příčiny této: Oniáš, syn Šimonův, velekněz Jerusalemský, utíkáje před Antiochem, králem Syrským, když tento se Židy válku vedl, dostal se do Alexandrie. Od Ptolemaea pro nepřízeň s Antiochem velmi přívětivě byl přijat, slíbil mu celý národ židovský nakloniti, jestliže jedné žádosti mu povolí. Když král všemi věcmi, které v moci jeho stály, se mu zaručil, prosil Oniáš, aby mu král na některé straně Ěgypta chrám vystavěti a obyčejem otců Boha ctíti dovolil. Nebo tak prý Židé Antiocha více v nenávist pojmu, an jim chrám v Jerusalemě zkazil a ku Ptolemaeovi dobromyslněji přílnou a takže mnohé Židy k sobě pro svobodu náboženství shromáždí.

3. Řečem těm Ptolemaeus přivolí, kraj jemu vykázal, sto a osmdesát honů od Memfis, v Heliopolitánském podkrají. Zde Oniáš vzdělal hrad a při něm chrám, jenž nebyl podoben chrámu v Jerusalemě, nýbrž spíše věži se podobal, z ohromných kamenů vystavěn jsa, šedesát loktů do výše strměl. Oltář upraven dle oltáře v chrámu Jerusalemském a chrám drahocennými předměty vyzdoben a bohatými dary nadán. Jenom svícen jinak byl sestrojen. Sedmiramenného svícnu, jaký byl v chrámě Jerusalemském, nepořídil, nýbrž lampu ze zlata upravil, jež světlo v paprscích rozlévala, a tuto na zlatém řetěze na stropě zavěsil. Celé posvátné místo okolo chrámu cihelnou zdí obehnal a v ní brány kamenné pořídil. Pro důchody, aby i kněží měli, čeho jim třeba, i věci k bohoslužbě aby byl dostatek, král i mnoho výborných polí chrámu uštědřil.¹⁾ Oniáš ovšem neučinil toho s dobrým úmyslem, ale hně-

¹⁾ O chrámu Oniášově viz *Monatschrift für Gesch. u. Wissensch. d. Judenth.* 1851—52, str. 273—277; 1872, str. 150—155; Grätz, *Gesch. d. Juden III.*, str. 31 ff.

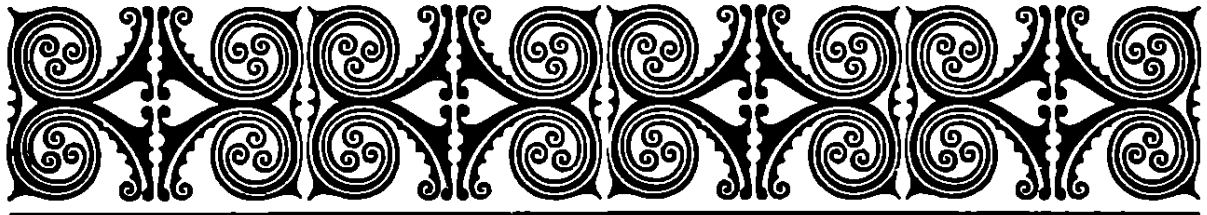
vem a mstou za své vyhnanství zanícen, nevražil na Židy v Jerusalemě, a vystavěv ten chrám, mnoho Židů k sobě přivábiti doufal; Jižť pak dávno před šesti sty lety prorok Isaiáš předpověděl, že chrám v Egyptě od muže Žida vystavěn bude.²⁾ Tolik o vystavění chrámu toho.

4. Lupus, místodržitel Alexandrijský, obdržev listy od císaře, chrám ten ohledal a drahé věci z něho pobrav, jej zavřel. Když potom brzy na to Lupus zemřel, nástupce jeho Paulinus sebral ostatní, co ještě tam zbylo (neboť kněžím přísnými tresty hrozil, jestliže by nevynesli všeho, co tam jest) a nikomu do chrámu k bohoslužbě přicházeti nedopustil, nýbrž, zavřev dveře, jej takto nepřístupným učinil. Ani stopy Božské pocty v něm nepozůstalo. Od vystavění až do zavření chrámu toho uběhla dvě stě čtyřicet a tři léta.³⁾

²⁾ Miní tu Jos. Flavius místo u Isaiáše XIX. 19—20, ač smysl slov prorokových jest zcela jiný.

³⁾ Poněvadž Oniáš do Egypta utekl v roce 170 před Kr. a chrám uzavřen roku 73 po Kr., jest počet 243 leta úplně správným.

XI.

O Sikariu Jonathovi v Cyreně.

1. Šílenost Sikariů jako nakažlivý mor také do měst okolo Cyreny se dostala. Sem totiž utekl se Jonathas, člověk zlosyn, řemesla tkalcovského. Ten přemluvil a k sobě shromáždil četnou rotu z všelijaké luzy, již zavedl do pustiny, slibuje, že všelijaká znamení a vidění jim ukáže. Takto sice zlákal četný zástup chátrý, ale čelnější Židé Cyrenejší o přípravách jeho i jeho tažení do pustin podali zprávu Katullovi, správci Pentapolitánské Lybie. Tento, vyslav tam oddíl jízdy a něco pěších, bezbranné množství snadně zajal; veliký díl jejich padl v boji a toliko nemnozí z nich, jsouce zajati, ke Katullovi dovedeni byli. Původce odboje toho, Jonathas, tehdy sice utekl; bylo však po něm pilně pátráno a tak brzy na to byl polapen. Byv přiveden ke Katullovi, nové nešlechetnosti se dopustil: nařkl nejbohatší Židy, že oni mu k odboji radili.

2. Katullus pomluvy s povděkem přijímal a věci té vážnosti přidával, způsobem tragickým ji upřílišňuje, aby se zdálo, že on vlastně židovskou válku ukončil. A což nad to hanebnějším jest, lehkovážností svou Sikarie k osočováním těm ještě více popouzel. Na jeho podnět Jonathas Alexandra, Žida, na nějž Katullus již dávno byl zanevřel, a také ženu jeho Bereniku křivě obžaloval, načež místodržitel nejprve tyto dva a pak všechny ostatní bohaté Židy v počtu tři tisíce najednou postínati dal. A ty věci domníval se, že tím bezpečněji činiti může, ježto statky jejich k důchodům císařovým připojoval.

3. Aby pak žádný Žid ani jinde jeho nespravedlnosti nestíhal, klam ještě dále rozšířil. Navedl totiž Jonathu a družinu jeho, aby na nejčelnější Židy podali žalobu do Alexandrie a do Říma, že oni

rozbroj podnítili. Mezi těmi, kteříž úkladně obžalováni byli, byl také Josephus, spisovatel tohoto dějepisného díla. Ale Katullovi se tato vymyšlená lešť nepovedla tak, jak očekával. Do Říma přišel a Jonathu s odbůjci svázané přivedl, domnívaje se, že utrhačnými žalobami od něho a skrze něho vynešenými, bude všemu dalšímu vyšetřování konec učiněn. Ale Vespasian, prohlédnuv úskok Katullův, nařídil, aby záležitost ta znovu vyšetřena byla, a poznav, že lidé ti křivě obžalováni jsou, na přímluvu Titovu je za nevinné prohlásil a propustil. Jonathovi však trest spravedlivý přisoudil. Nejprve ubičovati a pak za živa spáliti jej rozkázal, což se i stalo.

4. Katullovi dobrotivostí obou císařů dostalo se milosti, že trestán nebyl; po krátkém však čase těžkým a nevyлéčitelným ne-

Judaea capta.

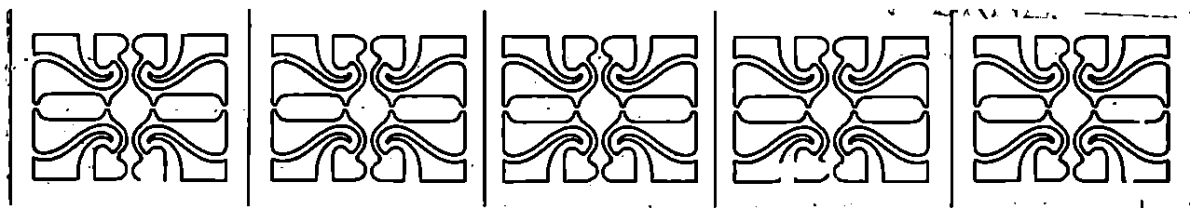

Titus.

Římská mince ražená po vítězství nad Židy.

duhem postižen jsa, v bolestech skonál, jsa netoliko tělesnými bolestmi trápen, ale více ještě výčitkami svědomí svého hněten. Strašná vidění jej trápila, takže častokráte křičel, že vidí, kterak se k němu blíží stíny osob, od něho zavražděných. Nemoha se zdržeti, vyskakoval z lože, jakoby mukami a ohněm soužen byl. Neduh se více rozmáhal, střeva mu uhnla a z něj vyšla. Tak zemřel co nový důkaz, jak Bůh nešlechtnosti tresce.

5. Zde končím historii o válce, o níž jsem se vší pilností psáti přislíbil těm, kteří věděti si přejí, jak válka ta se Židy od Římanů vedena byla. Jak spis sestaven, o tom čtenářstvu samému úsudek ponechávám. Co se týče pravdivosti věcí událých, nerozpakuji se tvrditi, že vypravování mému jenom pravdu za základ jsem položil.

Doslov.

V překladě Sušilově následuje nyní obšírný životopis Jos. Flaviův, jím samým sepsaný. Poněvadž však v něm opakuje se namnoze to, co již ve spisu na místech příslušných uvedeno, nepojmeme část tu do díla tohoto a ponecháme ji až svým časem upravíme do tisku také jeho »Starožitnosti«. K dílu tomuto připojíme ze životopisu jeho jenom to, čeho k úplnosti díla nutně třeba.

Jos. Flavius, židovský dějepisec, narodil se v Jerusalemě r. 37. po Kr., za vlády římského císaře Kaja Kaliguly a vladaře Judského Marcella, tedy v době, kdy sv. Štěpán byl ukamenován. Pontský Pilát byl již rok před tím z Judska odvolán. Jos. Flavius byl synem židovského kněze¹⁾ Matthie ben Matthia, jak se i zove, a pocházel po matce z královského rodu Hasmoneovců. Jevil záhy nevšední vlohy a proto dostalo se mu pečlivé výchovy, jak tehdy u Židů bylo zvykem. Činil utěšené pokroky ve vědách, jimž vyučován, takže záhy na učitele zákona se vzdělal, o čemž sám vypravuje obšírně ve svém životopise (Vita II.), arci ne bez jakési nadsázky, již snadno na správnou míru uvésti. Seznámiv se se všemi tehdejšími židovskými soustavami nauk Fariseů, Saduceů i Esseů, přidržel se posléze, stár jsa šestnácti let, sekty Esseů, jež se mu tehdy ze všech nejvíce zamlouvala. V devatenácti letech však znechutil se mu rozjímavý život jejich, chtěl vědomostem i schopnostem svým jiného místa v životě zjednat, než pouze jako uvažujícího pozorovatele jeho běhu; opustil tedy sektu Esseů a přidal se ku Fariseům, kde tehdy jediné bylo lze nejvíce se uplatniti, k vyšším hodnostem dospěti. Pevně k nim však nikdy nepřilnul; jeho ži-

¹⁾ Židovské kněžstvo rozděleno bylo jak známo na 24. tříd. Rod Jos. Flavia náležel do třídy první.

votní názory byly zcela jiné. Podobně i v názorech náboženských s onimi se neshodoval. Sedm roků, jež ve společnosti jejich pobyl, přinesly jemu horlivý jeho zápal pro čest zákona a smysl pro národnost, ale zároveň ho i poučily, že chce-li k něčemu dospěti, jest jemu nejlepší shody s panující stranou zachovati. To bylo příčinou, že jsa dvacet šest roků stár, ujal se vhodné příležitosti a odcestoval do Říma, aby tam na dvoře císařském navázal přátelských styků. Vladař Felix poslal některé s ním spřátelené kněze židovské do vyhnanství do Říma. Ti zachovávali tam předpisy Zákona o pokrmech a živili se toliko ořechy a fíky. Zvědév o jejich útrapách, umínil si Josephus, že osobně v Římě o to se zasadí, by je osvobodil, a proto vydal se na cestu. Ale loď, na které se plavil, ztroskotala v Jonském moři a ze šesti set osob, které na ní byli, zachránilo se v bouřlivé oné noci pouze šedesát a po příšerných útrapách, jak jinak ani nebylo možno, nazítří přestoupili na Cyrenskou loď, jež se jich ujala. Mezi nimi byl i Josephus. Přistáli v Puteolech, kde, vystoupivše, něco se pozdrželi. Zde se seznámil se židovským hercem Aliturem, který se těšil veliké vážnosti u Nerona. Týž přivedl jej k císařovně Popae Sabině, jež tehdy se židovstvem koketovala, a proto i za ochránkyni Židů považována. Jejím vlivem přátelé Josephovi osvobozeni. Poněvadž událost tato spadá do oněch dob, kdy sv. apoštol Pavel chován byl v Římě co zajatec, dalo by se dle Skutk. apošt. XXVIII. 30. souditi, že Josephus, jenž nešdílel fanatické mysli svých soukmenovců, zvědév o něm, i jeho se ujal a jemu jako židovskému zajatci vlivem Popaeiným na svobodu pomohl. Josephus, vrátiv se, hojnými dary od ní obdařen, zahájil nový oddíl svého života. Po návratu svém, poněvadž tehdy ještě k národní, Římanům nepřátelské straně počítán, uvítán se svými osvobozenými druhy přímo triumfálně. Sám však za pobytu svého v Římě se přesvědčil, že veškeren odboj proti Římu jest zcela nemístným, poněvadž nijakého úspěchu tu očekávati nelze a dle nabytých svých zkušeností zařídil i svoji působnost. Neustal od odboje stále zrazovati, a poněvadž nedostalo se mu sluchu, uchýlil se v ústraní a chtěl vyčkati, až mužové jeho názoru, jichž bylo v Jerusalemě hodně, nabudou vrchu. Poněvadž však se tak nestalo, přidružil se ke straně národní, arci nikoliv bez úmyslu ve smyslu Římanům příznivém působiti a tak pohromu od svých

krajanů odvrátiti. Když pak v listopadu r. 66 po Kr. revoluce zvítězila, byl organizací pro obranu vlasti od samé velerady židovské jmenován vrchním velitelem v Galilei, kde zorganizoval ozbrojený odpor proti Římanům do země táhnoucím s největšími obtížemi. Obyvatelstvo galilejské, které nejednou již hezky z blízka seznámilo se s vojskem římským, nebylo nikterak pro válku, o jejíž bezúspěšnosti bylo přesvědčeno. Proti tomu však výstřední strana Jana z Gišaly, jež zmocnila se některých pevností v Galilei, chtěla za každou cenu boj na život a na smrt. Josephus nátlakem přemrštěnců dohnán, zřídil vojsko na obranu země, jmenoval důstojníky, vycvičil si svoje sbory, odevšad sehnané, po způsobu římském, a opevnil i nejdůležitější místa v zemi, při čemž arci svých soukromých zájmů nezapomenul. Záleželoť mu na tom, aby zůstal páněm situace, proto zřídil v každém městě radu sedmi soudců a podřídil je všechny synedriu sedmdesáti mužů, by takto celou provincií, postaviv jí v čelo své stoupence odvislé, mohl snadno ovládnouti. Při tom hleděl si udržeti možnost, získati si přízně Římanů. Městu Sephoře, jež bylo klíčem ku Galilei, nedal nijaké posádky, a znaje jich přátelský sklon k Římanům, nechal jim cestu k moři otevřenu. Tím podezírán stranou národní. Když pak i majetku Agrippova a Bereničina se ujal a jej uschovati dal, aby jim jej zase vrátil, nevole lidu proti němu vypukla ve zjevnou bouři. Nesčetné davy lidu shromáždily se v Taricheách, kde tehdy dlel v jízdně, a hrozily mu, že jej i s obydlím jeho vypálí. Nepozbyv duchapřítomnosti, vyšel k davům, vzbudil soucit svými slzami a upokojil je tím, že jim namluvil, že chtěl kořist tuto prodati, by mohl za stržené peníze město jim opevniti. Získav takto Taricheany pro sebe, nahnal sousedním obcím strachu tím, že náčelníky jejich do domu vlákal a dal je popravit. Ne tak snadno potom unikl vzpouře v Tiberiadě, kde jenom lstí podařilo se mu, že neupadl do rukou Jana z Gišaly. Tento prchl do Jerusalema, kde dělal náladu proti němu a ihned vypraveno poselstvo do Galilee, aby tam zradu Josephovu vyšetřilo. Tento však byl již na vše připraven. Zanechal v Jerusalemě otce a mimo to, zasílaje tam pravidelně dary, získal si i mnoho přátel (Vita XV.), kteří jej o všem, co se přihodilo, zpravili. Co proti němu bylo ujednáno také zavčas zvěděl a ušel výslechu tím, že s vojskem svým proti menšímu oddílu římskému, vedené-

mu Placidem, který na pobřeží mořském tábořil, do pole vytáhl. Poselstvo našlo v Galilei leccos jinak, než jak si bylo představovalo; bázeň výstřední strany způsobila pak, že jen čtyři města, Gamala, Gabara, Gišala a Tiberias proti Josephovi se prohlásila a Jan z Gišaly, jemuž úřady hlavního města příliš pomalu jednaly, obrátil hrot svých úmyslů proti poselstvu. Zatím poslal Josephus značně darů do Jerusalema, což neminulo se účinkem, a poselstvo odvoláno. Když pak nechtělo poslechnouti, oblehl Josephus Tiberiadu, kde právě dlelo, podnikl náhlý útok a města dobyl. Poselstvo pak v průvodě vojenském dopraveno do Jerusalema. Tak nastal rok 67. po Kr. Na jaře téhož roku hnul se Vespasian od Antiochie a stihl brzy Ptolemaidu. Současně táhl i Titus s větším oddílem od Alexandrie do Palestýny. Sephoris otevřela ihned Římanům brány a obdržela římskou posídku šesti tisíců mužů. Tím židovská vzpoura v Galilei takřka skončena. Mimo přemrštence vedené Janem z Gišaly a kromě několika pevností neodvážil se nikdo Římanům klásti odporu a sotva oba římské vojevůdce se svými sbory se spojili, rozutekla se veliká část vojska Josephova, ani prvního výstřelu z luku nevyčkavši. Josephus s několika málo důvěrníky prchl do Tiberiady a jal se odtud zkoušeti svého diplomatického umění. Psal veleradě (synedriu) do Jerusalema, aby se buď vzdali, že bude sám s Římany vyjednávat, anebo poslali mu tolik vojska, aby jim Římanům čeliti mohl. Vůdcům národa židovského nebylo však ani jedno ani druhé možno. Poněvadž pak Tiberias neposkytovalo s dostatek bezpečí, vrhli se všichni, když k odporu se odhodlali, do nedobytné Jotapaty, a Josephovi nezbylo, leč jíti s nimi. Dne 21. května r. 67. přibyl do pevnosti, a nazítří večer byla již voji Vespasianovými se všech stran sevřena. Půl druhého měsíce řídil Josephus obranu pevnosti s odvahou a vynalézavostí, jež nemají v dějinách sobě rovných, a jenom nedostatek vody a jiných potřeb umožnil posléze Římanům, že podařilo se jim únavou zmořené strážce překvapiti a tak do města vniknouti. Ale i na to byl již Josephus připraven. Dal starou bezvodou cisternu spojití chodbou s větší jeskyní ve skále pod městem vyhloubenou a dal tam značnou zásobu potravin dopravit. Tam ukryl se se čtyřiceti předními měšťany, aby za vhodné příležitosti, jež by se jim naskytla, mohli prchnouti. Jeho úkryt však byl vyzrazen a Vespasian poslal tam

dvakrát důstojníka s nabídkou, aby odtud vyšel, že mu život bude darován. Nepořídil však. Když ale po druhé posel opět se dostavil a vyhrožoval ohněm, uznal Josephus za výhodnější Římanům sama sebe vydati. Svůj úmysl vzdáti se staví Josephus do jakéhos romantického světla tím, že ve slavnostní modlitbě se ohražuje, že ne jako obyčejný přeběhlík chtěl přejíti k Římanům, nýbrž jako sluha pravého Boha. Než jeho druhové nehod byli jiného názoru. Prohlásili jeho úmysl za zradu a poněvadž i o jejich životy běželo, dali mu voliti, by buď sám sebe usmrtil, anebo jejich rukou zhynul. Marně sebral Josephus veškeré svoje umění řečnické, by je přesvědčil, že sebevražda je hříchem, a když veškera výmluvnost jeho selhala, navrhl jim, aby losovali, jakým pořadem kdo rukou druhů svých má zemřít. Jak sám vypravuje, »zařídila Prozřetelnost Božská«, že zbyl až naposled, a poněvadž nyní byli jen dva, podařilo se mu snadno přemluvit svého druha, aby se vzdali Římanům. Na přimluvu dobrotivého Tita daroval mu Vespasian život, ale přes to chtěl jej přece poslati jako válečnou trofej do Říma. Aby i tomu ušel, vymyslel si novou leš. Vyžádal si soukromou audienci u obou vojevůdců a vzav na sebe tvářnost proroka, pozdravil oba, Vespasiana i Tita, jako nastávající císaře. Proroctví toto nevyžadovalo nijaké zvláštní osvěty a odpovídalo zcela tajným nadějím i pověřivým názorům Vespasianovým. Josephus však dosáhl jím, čeho si přál. Když pak vojsko římské táhlo do Caesaree si odpočinout, šel Josephus s ním, nejen že byl zajat, nýbrž i, že dávno věc svých krajanů považoval za ztracenu a na účet jejich i pro sebe hleděl jistých výhod dosíci. Tomu v Jerusalemě dobře porozuměli: když došla tam zvěst, že nepadl v Jotapatě, jak se za to mělo, nýbrž že u Římanů v Caesarei a k Jerusalemu s nepřáteli se dostaví, vztek veškerého národa snesl se na jeho hlavu. Jeho otec i matka byli uvězněni a usneseno ihned v radě, by zrádce byl usmrcen. Zběsilost, jež od těch dob v městě se uhostila, krvavé řeže, způsobené mezi mírně smýšlejícími, jakož i fanatismus strany výstřední přičísti z většího dílu na vrub dojmu, který způsobila přítomnost Josephova v táboře římských obléhatelů města a jeho dvojsmyslné promluvy, jež na rozkaz Římanů měl k obleženým. Bývalý správce Galilee byl plná dvě léta zajatcem římským a nevedlo se mu při tom právě zle. Nebylo mu nesnadno dokázati, že v srdci svém

smýšlí s císařskými, a tak získal záhy přízně nejmocnějších z nepřátel. Ještě v Caesarei dal mu Vespasian zajatou jakousi Židovku za manželku, kdežto pravá manželka jeho zůstala v Jerusalemě. Tato však mu brzy utekla a pojal tudíž třetí za choť. Průběh židovské války je znám. Než Jerusalem padl, sběhly se v Římě události, jimiž Vespasian povznesen na císařský trůn a Josephovo proctví takto splněno. I dostalo se mu za ně svobody a přičleněn ke družině Vespasianově. Podle římského mravu nazýval se od té doby Flaviem, jako propuštěnec Flaviovců. Jeho znalost země i poměrů tamějších byla Titovi velice na prospěch, ačkoliv tento zavlým odporem, jež jeho přítomnost i domluvy k Židům, aby se vzdali, minul se s účinkem. Sám službami, jež prokazoval Římanům, octl se nejednou i ve vážném nebezpečí života. (Viz Vál. žid. V., 7, 4; 9, 4; 13, 3; VI. 2, 2, VII. 2.). Sám chlubí se, že při pádu města a všeobecném jeho plenu římskými vojíny neosvojil sobě ničeho, nýbrž vzal si jen exemplář Písma Svatého v chrámě na památku, kdežto čtyřiceti přátelům a později sto a devadesáti známým zachránil život. Ale čeho dosíci chtěl, dosáhl. Doprovázel Tita ke triumfu jeho do Říma a tam se i trvale usadil. Za služby Římanům prokázaně obdržel rozsáhlé pozemky v Palestýně, stálý byt v dřívějším paláci Vespasianově, římské právo občanské a značný roční důchod, což vše dovedl i s mnoha jinými ještě výhodami, jichž se mu dostalo při častých změnách na trůně římském, si pojistiti. Podle Eusebia (Histor Ecles III. 9.) byla mu v Římě postavena i socha. Tak žil na výsluní císařské milosti v lesku i blahobytě, prost všech starostí o život, moha se jedině své spisovatelské činnosti oddati. Manželka, již v Alexandrii pojal, stala se mu po čase břemenem, propustil ji, ač mu tři syny povila, a pojal potom bohatou Židovku z Kréty za manželku, jejichž přednosti pod zorným úhlem jejího majetku nemůže se ani dosti vynachváliti. I od ní měl dva syny. Kdy zemřel, není známo, ale jisto, že dožil se třetího leta vlády Trajánovy²⁾, neboť jeho vlastní životopis zmiňuje se o smrti Agrippy II., ale jisto také, že vlády Trajánovy³⁾ nepřežil.

Co se pak vlastností, najmě osobních týče, nelze popřít, že zaujímá schopnostmi svými jedno z předních míst nejen mezi pře-

²⁾ Roku 100 po Kr.

³⁾ Roku 117 po Kr.

dáky svého národa, nýbrž i mezi úzkoprsými a tvrdohlavými stoupenici své sekty, nad něž pružností svého ducha daleko vyniká. Byl nejen učeným Fariseem, nýbrž vůbec jedním z největších učenců své doby, ovládaje východní i řeckou literaturu. Ale některých slabostí nelze přece u Josepha pominouti. Předně byla to veliká ješitnost, neboť v doslovu svých »Starožitností« praví, že nikdo, ani Žid, ani nežid, není s to, by tak dokonalého díla sepsati dovedl. Jinou slabostí jeho byla sobecká vychytralost, nebo ještě lépe úskočná lstivost, jež byla příčinou, že odešel k Římanům, zradiv své krajany, poněvadž se mu to zdálo proň výhodnějším, a jej i k jiným podvodným skutkům svedla. Důkazem toho jeho úkryt ve vyschlé cisterně v Jotapatě (viz III. 8.), kde pudem sebezachování sveden, losy tak zamíchal, že druhové jeho propadli smrti, kdežto on sám záhubě unikl. Slovem, Josephus nezapřel nikdy pravého Farisee, jenž rád na jiné svalil břemena, jež mu samému nésti nebylo vhod. Ačkoliv za takových okolností nelze mu zvláště vyvinutého citu národnostního a obětavého vlastenectví přiznati, nelze přece upříti, že náboženství svého nikdy nezapřel a k podlízavosti k římským Caesarům, jež národ jeho ve prach zdeptali, také nikdy se nesnížil. Zůstal vždy přítelem svého národa a svou spisovatelskou činností prokázal mu neocenitelných služeb, což tím více vytknutí sluší, poněvadž Židé v říši římské nenáviděni a jimi pohrdáno bylo. Ovšem zamlčel Josephus Flavius ve svých spisech mnoho, čímž by byl snadno u pohanů nevoli, odpor vzbuditi, leccos i na jinou stránku obrátil, ale ani jediné z velikých pravd svého náboženství nezapřel. Jako spisovatel byl ojedinělý velikolepý zjev. Píše jasně, živě, ba možno říci i uhlazeně, elegantně, takže možno jej k nejlepším spisovatelům doby poklassické počítati. Arci, na mnohých místech nedostihuje prostoty a síly biblického způsobu dikce, jednak protože nechtěl si znepřáteliti pohanských svých čtenářů, jednak i tím, že vplítá do historických údajů dlouhé rozhovory a řeči, jež měly jediné ten účel, aby ukázal, že Židé i v rhetorice se Řekům vyrovnati dovedou. Klasicky uceleným historickým dílem jeví se posledních šest knih jeho »Starožitností«, a že byl i mistrem drobnomalby, dokazuje exaktními popisy chrámové budovy, velekněžských rouch a posvátného náradí bohoslužebného. Sem spadá pečlivý popis rostliny blínové, jež podnes do každé u-

čebnice rostlinopisu možno vřaditi (Starožitn. III. 7, 6), jakož i popis zlatého stolu, jež Ptolemaeus Philadelphus chrámu Jerusalemskému věnoval (Starožitn. XII. 2, 8 a 9). Orientální nadsázky a specificky farisejsko-filosofické názory nejsou nijakou vzácností ve spisech Josephových, ač jinak možno ho považovati za víry hodna, což nejlépe vznešení vrstevníci jeho, jako Vespasian, Titus, Agrippa, svědectvími svými potvrdili. I jiných mužů několik možno nám uvést, jimž u věci té hlas platný přičísti dlužno. Tacitus v páté knize svých Historií Josepha očividně jako pramene použil, čehož by nebyl učinil, kdyby dosti malou příčinu měl o jeho hodnověrnosti pochybovati. Eusebius (Hist. Eccl. III. 9) jmenuje jej spisovatelem, jenž v každém ohledu zasluhuje víry. Sv. Isidor Pelusianský ep. IV. Is. zove jej přímo milovníkem pravdy a dí na témž místě o »válce židovské«, že na popud Prozřetelnosti Božské byla sepsána. Scalliger, kritik přísný a posupný, pronesl se o něm, že netoliko u věcech židovských, nýbrž i nežidovských Josephovi více víry dáti možno, než komukoliv jinému ze spisovatelů řeckých a latinských. Tolikéž praví i Hugo Grotius ve výkladě Mat. XIV. 3, což tuším dostačí. I ti z učenců, kteří nejsou osobně Josephovi nakloněni a nedostatky, poklesky jeho nadsazují, přece, pokud se týká jeho spisu o válce židovské, jedněmi téměř ústy jeho hodnověrnost u výkladu událostí historických uznávají. Jmenovitě proslulý C. Niebukur praví, že kromě Caesarových komentářů není knihy, z níž by se člověk jak o jiných věcech, tak o válečném umění Římanů lépe poučiti mohl. Spisy Jos. Flavia jsou tyto: 1. Archaeologie nebo starožitnosti (dvacet knih). 2. Dějiny války židovské (sedm knih). 3. Jeho vlastní životopis. 4. Proti Apionovi nebo o vysokém stáří národa židovského (dvě knihy). Nejrozsáhlejším dílem Josephovým jsou jeho Starožitnosti (Judaiké Archaiologia), jak obyčejně se zovou. Jsou to dějiny národa židovského od počátku světa až do vzniku veliké jeho války s Římem. Účelem spisu tohoto bylo postavit Židy a Židovstvo pokud možno do nejvýhodnějšího světla u pohanských čtenářů. Prameny jeho od I. až do XI. knihy jeho jest Písmo Svaté, jehož obsah upraven tu dle pořadu událostí a chronologicky uspořádán, mezery vyplněny a temná místa osvětlena, knihy deuterokanonické s třetí knihou Esdrášovou. Řídí se hlavně řeckým textem Septuagouty, přihlížeje silně i k textu

hebrejskému (srovnej Starožitnosti VI. 4, 1, a I. Sam. IX. 22 v obou textech). Při tom jeví se hlavním svědkem tradičního výkladu Písem Sv., jak v I. století našeho letopočtu u Židů prováděn. Dovoluje si však při tom různé projevy vlastních názorů (Starožitn. VIII. 13, 7), úchylky, a přičiňuje všelijaké dodatky; tak hledí dojmy zázraků zmírniti, připisuje Židům (Starožitn. IV. 8, 10) snášenlivost, které ve skutečnosti nikdy neměli a vplétá různé legendy do textu, v nichž poznati zárodky pozdějších rabínských pověstí (Ederiheim ve Smithově a Waecově Diet. of Christ. Biogr. III., 456). Zejména vkládá jednajícím osobám, jako Josefovi a ženě Putipharově, nebo moabským dívkám dlouhé řeči a prázdné deklamace do úst, aby ukázal takto sama sebe i krajany na výši tehdejší nevkusné vzdělanosti. Mimo to má tento první díl velikou cenu svými úryvky z řeckých dějepisců, jichž díla dnes ztracena, na př. z Berosa a Hekataia, jakož i chronologii, již sám sestrojil a důležitými zprávami ze zajetí babylonského. Důležitější prvního dílu díl druhý, XII. až XX., poněvadž líčí nám doby i události, o nichž nijakých téměř pramenů se nám nedochovalo. Jsou to najmě události novozákonné, jež všude za známy pokládány. A tu nesmíme pominouti především krásného svědectví jeho o osobě Ježíše Krista (XVIII., 3, 3), jakož i zajímavé zprávy o sv. Janu Křiteli (XVIII., 5, 2) a sv. apoštolu Jakobu Mladším (XX., 9, 1). Zajímavé neméně i dějiny Heroda Velikého (knihy XV.—XVII.) Díl tento, pokud Jos. Flavius prameny, ze kterých čerpal, jmenuje, založen na dějepisných dílech Strabona a Nikolaa z Damašku, jakož i na letopisech Herodových; vložena tu i řada listin, jež z veřejných archivů vyňaty a velmi důležitý jsou. Dílo toto bylo původně dříve začato, než jeho Dějiny války židovské; ale později pro vnější události a nechuť spisovatelovu přerušeno, takže teprve až toto dopsal, skončeno (Starožitn. Trol. I. a XX., 11, 2). Nejlepším dílem Josephovým jsou jeho dějiny židovské války o sedmi knihách. I v tomto díle jeví spisovatel namnoze snahu, by svým pohanským čtenářům nikterak neublížil: Zvláště pln ohledu vyjadřuje se o svých velikých příznivcích Vespasianovi a Titovi, jichž skutky všude v pravém světle vylíčeny a jichž ušlechtilá humaní mysl pérem chráněnce jejich nade vši pochybnost postavena. Nechybíme, majíce za to, že dílo toto původně v mateřtině Jos. Flavia v jazyku syrsko-chaldejském sepsáno,

mnohem střízlivějším, mírnějším na výčtu zásluh obou Caesarů. Původní tento text syrsko-chaldejský se nám nezachoval; máme v rukou jen řecký překlad jeho, nebo správněji ještě řečeno, řecký jeho text přepracovaný k libosti obou mocnářů.⁴⁾ Co do lícně jednotlivých historických událostí, možno za to míti, že odpovídá zcela pravdě, čehož důkazem okolnost, že král Agrippa II. s Josephem si často dopisoval, a svůj souhlas s popisem jeho války židovské výslovně projevil.⁵⁾ Méně však praví poznámka na témž místě učiněná, kde řečeno, že Titus na důkaz pravdy celý spis pročetl a vlastní rukou podepsal. Ostatně o jeho věrohodnosti vůbec jsme se již zmínili a ji doložili, což platí i tu. Prameny, z nichž čerpal Jos. Flavius, spisuje toto své dílo, byly různé, neboť nešetřil ani nákladu, ani práce, by podal čtenářům dílo, v každém ohledě dokonalého. Na prvním místě byl to vlastní jeho názor, jenž mu vykonal tu platné služby; byl v první době války v Galilei velitelem a jsa jím, i čilou účast měl na všech tehdejších událostech, a jak patrně, právě tento oddíl války jím popsáné, dlužno považovati za nejzevrubnější. Když pak Josephus po pádě Jotapaty, již obranu řídil, stal se římským zajatcem a přízně Vespasianovy svou lstivou vypočítavostí se domohl, zjednal si i možnost, aby, prodlévaje v římském táboře u Jerusalema, mohl si činiti zápisky, jednak o tom, čeho sám byl očitým svědkem, jednak i dle zpráv četných židovských přeběhlíků, jež hlad a zběsilost Zelotů z města vypudila.⁶⁾ Látku cennou, takto nastřídanou doplnil rozsáhlou svoji korespondencí, již z Říma vedl⁷⁾ a jež dle tehdejšího způsobu dopravy, značné výdaje mu působila. Co se pak času týče, kdy dílo jeho bylo sepsáno, jest za to míti, že stalo se tak ještě za vlády Vespasianovy, tedy před rokem 79. po Kr. Poněvadž však než roztřídil, upravil si látku a pořídil svůj překlad ze syro-chaldejštiny, drahně času uplynulo, stanoviti r. 75.

⁴⁾ Mimo to máme ještě syrský text šesté knihy, patrně překlad z původního textu syrsko-chaldejského, jenž skýtá nám obrazu o tom, jak Josephus překládaje dílo své z původního jazyku do řečtiny sobě počínal a jakými zásadami byl při tom veden. (Srovn. Kotek, das sechste Buch des Bellum judaicum nach der von Ceriani photolitho-graphisch edierten Peschitta-Handschrift.)

⁵⁾ Vita LXV.

⁶⁾ Jos. Flav. contra Apion I. q.

⁷⁾ Šedesát dva listy Agrippovy, Vespasianovy komentáře atd.

nebo 76. po Kr. za onu dobu, kdy Jos. Flavius dokonil svého díla v té formě, v jaké se nám na dnešní časy zachovalo. Dělí se pak na dva díly, z nichž prvý obsahuje dobu dvě stě třicet čtyři roky⁸⁾ a události předcházející válku, jakož i výčet příčin k ní. Na prvý pohled zdálo by se, že Jos. Flavius příliš daleko si zašel, ale uvážíme-li, jak těsně události od r. 168 př. Kr. vespolek souvisejí, uznati nám, že jiné úpravy nebylo možno, měly-li poměry před válkou býti jak náleží vylíčeny. Způsobem nanejvýš stručným vylíčeny v prvém díle nejprv dějiny národa židovského pod neodvislými knížaty z rodu Hasmoneovců, pak rozmach Idumejského rodu královského, jakož i ztráta samostatnosti židovské od těch dob, kdy Římané počali se vměšovati do vnitřních jejich záležitostí, pak přehled vlády Herodovy i jeho rozhárané poměry rodinné, jež přímo zavdaly podnět k válce právě tak, jako špatná vláda ethnarchy Archelaa, jakož i neblahou naději některých Židů, v budoucího politického Messiáše rozněcovaný fanatismus a útisky římských správců země (prokuratorů). Za krutého zběsilce Gessia Floria přetekla posléze míra, a odboj vyšlehl jasnými plameny. Všechny tyto předběžné události shrnul Josephus Flavius do první knihy a šestnácti prvních hlav knihy druhé, a při této stručnosti rozumí se samo sebou, že leccos jenom zcela povrchně, neúplně vypravováno. Snad okolnosti této z části přičísti, že ve »Starožitnostech«, později o vládě Herodově obšírně pojednáno, čímž dřívější nedostatky doplněny a nesprávnosti opraveny. Proto neškodilo by laskavému čtenáři, by s dotyčnými místy »Starožitnosti« se seznámil, oč ostatně se strany naší na příslušných místech postaráno. Hlavou XVII. knihy druhé počíná se druhý díl díla, vlastní dějiny války, jež v dubnu r. 73 po Kr. tím, že Massady dobyto, skončila.

Kdož nepoznal by rád dojemných příhod, útrap tak zaslepeného, svedeného lidu, jenž nadán nevšedními vlohami duševními a nedoceněnými, přirozenými prameny blahobytu, dojistá k něčemu jinému byl povolán, než aby byl zdeptán železnými kroky římských vojinův? Koho nedojaly by k lítosti, soucitu, úchvatné tyto lícně svrchované bídy lidové, toho zoufalého zápasu věřícího svérázného národa s pohanskými dobyvateli světa, ve válečné taktice sběhlými, tyto krvavé výjevy ohromujících dramátů, zří-li dušev-

⁸⁾ Od r. 168. před Kr. až do r. 66 po Kr.

ním zrakem svým na ně, kterak se dohrávají? Soucitem, opakujeme ještě jedenkrát, s nevinně trpícími nikoliv však se zatvrze-
 lými vůdci odboje a jich loupežnou družinou, kteří ve své zaslepe-
 nosti neslýchané odvážili se vzdorovati osudu, kdy záhuba jejich
 byla již téměř zpečetěna. To nebylo již hrdinství, to nebyla již ni-
 jaká obětavost pro rodnou hroudu — to byl již jen zavilý, zběsilý
 odpor proti Božské Prozřetelnosti, již nikdo ze smrtelníků bez-
 trestně vzepříti se nesmí. Tak skončil zoufalý zápas tento tím, že
 vznešené, posvátné město Jerusalem ztroskotáno, velebný chrám
 Jehovův lehl popelem a nešťastný národ pykal porobou — první
 akt příšerného dramatu, za nímž po šedesáti dvou letech následoval
 za císaře Hadriana (r. 135 po Kr.) akt druhý, jímž národ úplně po-
 roben a země zpustošena, čímž drama toto dohráno.

Dalším dílem Josephovým jest jeho vlastní životopis a obran-
 ný spis »Protí Apionovi«, jenž obsahuje dvě knihy, o nichž
 však tuto nebudeme se obšírněji zmiňovati, ježto máme v úmyslu
 později také tyto do drahé nám mateřštiny naši upravit a v této
 naší sbírce vydati.

Odevzdávající knihu tuto ctěné veřejnosti, nemáme jiného
 přání, než aby události, o nichž se v ní jedná, byly výstrahou lidu
 našemu. Děje tu líčené až příliš přiléhají na dobu naši a zvláště na
 těžce zkoušený národ náš. Také v dnešní době řadí povážlivě taci
 »Zelotové«, kteří pod heslem, že horlí pro opravy společenské, štvou
 druhy proti druhům, zanícují nesvár a z rozeštvanosti lidu snaží se
 co nejvíce pro sebe vykořistiti. Lid zlákan falešnými sliby, omámen
 nabubřelými frásami, jako ve tmě noční ostrým světlem lampy oma-
 mené mušky — vrhá se v záhubu. I když přes tu chvíli objeví se
 hned tu, hned jinde nějaký ten moderní »Zelot« ve vší své ni-
 čemnosti — svedený lid již ani valně si toho nevšímá, »Zelot«, je-
 hož ničemnost nedá se již více zakrýti, uchýlí se do zátíší a jeho
 místo zaujme jiný, který po čase objeví se ještě ničemnějším pře-
 dešlého. Spějeme zcela určitě k velmi smutným koncům. Nedej
 Bože, aby naší drahou vlast zásluhou moderních Zelotů potkali měl
 osud staroslavného kdys Jerusalema!

Rodokmen Hasmoneovců (Makkabeiců).

Asamonaeus

|
Šimon

|
Jan

|
Matatiáš

1. Jan (Gaddes) 2. Šimon (Matias) 3. Juda Makkabejský 4. Eleazar padl v boji 5. Jonathan
zabit v boji u Medaby zahynul úklady svého padl v boji u Adasy u Bethzacharie I. Makk. usmrčen ve Ptolemaidě
I. Makk. 9, 36. zeté Ptolemaea. I. Makk. 9, 18, V. ž. I. 1, 6, 6, 43, Vál. žid. I. 1, 4. narozkaz knížete Trifona.

1. Juda a 2. Matatiáš
zabiti v boji u Jericha.
I. Makk. 9, 36.

3. Jan Hyrkán I.
vládl co kníže v Judsku a velekněz od
r. 135—105 př. Kr. Vál. žid. I. 2, 5.

1. Aristobul Vál. žid. I. 3.

2. Antigon od svého bratra Aristobula zabit. Vál žid. I. 3, 4.

Alexander Janaeus vládl od r. 105—79 př. Kr. Manželka jeho Alexandra, také Salome, vládla po 9 let. Vál. žid. I. 5

Hyrkán II. usmrčen Herodem Vel. Vál. žid. I. 22.

2. Aristobul II. otráven Pompejany. Vál. žid. I. 9.

Alexandra, provdaná za Alexandra
usmrčeného Herodem Vel.

1. Alexander 2. Antigonus po- 3. Dvě dcery; jedna Alexandra
stát v Antiochii slední vládce z Mak- provdaná za Ptolemaeta; jméno
Vál. žid. I. 9, 2. kab. V. ž. I. 18, 3. druhé neznámo. V. ž. I. ž. 9, 2.

1. Mariamne, manželka Heroda Velikého, na rozkaz
jeho usmrčena. Vál. žid. I. 22, 5.

2. Aristobul III. Herodem Velikým usmrčen.
Vál. žid. I. 22, 2.

Rodokmen Herodiánů.

I. Antipater Idumejský, otráven Malichem. Válka žid. I. 11, 4. Manželka jeho Cypra Arabská. Děti jeho:

1. Phasael sám
2. Herodes Veliký
3. Josef zabynul u Jericha
4. Pheróras tetrarcha v Zajiordaní, později přesazen do druhé za Idumejského kněze
5. Salóme provdána poprve se usmrtil. Vál. ž. kraloval v Judsku od r. 34. př. Kr. do r. 4. žid. I. 17.) Jerusalema. (V. ž. I. 29, 4.)
6. Pallas
7. Phaedra
8. Eipis
9. a 10. bezdětky; jména neznáma.

II. Heroda Velikého manželky a dítky:

1. Doris z Jerusalema.
2. Mariamne dceřa Hasmonerůvce Alexandra na rozkaz Herodův popravena. (Vál. žid. I. 22, 23, 28.)
3. Mariamne dceřa velekn. Šimona.
4. Kleopatra Jerusalemská.
5. Maltake Samaritanka.
6. Pallas
7. Phaedra
8. Eipis
9. a 10. bezdětky; jména neznáma.

- Syn Antipater na rozkaz Herodův odpraven.
1. Alexander sezdán s Glaphyrou dceřou Archelaa krále Kapadockého. Usmrcen na rozkaz otce Heroda. Válka žid. I. 27, 6.
  2. Aristobul sezdán s Berenikou dceřou Kostobara a Salómy, usmrcen otcem Herodem. Válka žid. I. 27, 6.
  3. Herodes Filipp (Mat. 14, 4.) Vyděděn. Válka žid. I. 28, 2. 30, 7.
  4. Filipp Herodes tetrarcha v Trachonitidě (Luk. 3, 1) R. 35. po Kr. od Caliguly vyzpovězen do Lyonu.
  5. Herodes Antipas tetrarcha v Galilei dal stíti svat. Jana Křtitele. (Luk. 3, 1.) V. žid. II. 9, 5.
  6. Archelaus vladař v Judsku od r. 4. do r. 6. po Kr. provdána za Josepha syna novce Herodova. Válka žid. I. 28, 4.

1. Heródes král v Chalcide.
2. Agrippa král v Judsku. (Skutk. ap. 12.)
3. Herodias opustila Filippa a vdala se za Heroda Antipu. Na její návod sťat sv. Jan Křtitel.

1. Agrippa II. (Skutk. ap. 25.)
2. Berenice. (Skutk. ap. 25, 15.) Válka žid. II. 11, 6.
3. Drusilla provdaná za Felixa. (Skutk. ap. 24, 24.)

Uvedeny toliko nejhlavnější osobnosti.

Prosba za opravu.

Na straně 216. (díl I.) v poznámce »M r t v é m o ř e« třetí řádka zdola po slově »C e d r o n« vypuštěna nedopatřením celá řádka. Dotyčná věta správně má zníti takto: »Mimo Jordán ústí do něho od západu Cedron, jenž nedaleko Jerusalema se pramení; od východu pak Arnon, jenž v poušti arabské vyvěrá a tvoří severní hranici končin Moabských.«

Mimo to v celém díle zůstaly po vytisknutí tu a tam menší tiskové chybičky, jež ruší pravopis, které však lask. čtenáři při čtení sami si jistě opraví; proto myslíme, že by bylo zbytečno je opravovat, an zajisté každý hned při čtení pozná chybu tiskovou a nebude se teprve dívat na zadní stránku, aby si ji opravil.

Prosíme ct. čtenáře, by nás při čtení pro vyskytlou chybu tiskovou neodsuzovali a dotyčné místo dle svého si lask. opravili.

